

GHEORGHE GORUN

RĂSCOALA LUI HOREA
ÎN COMITATUL BIHOR

vd. VIII/1

VOLUMUL I

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

UNIVERSITATEA "BABEȘ - BOLYAI" CLUJ - NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE GRECO - CATOLICĂ
DEPARTAMENTUL ORADEA

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE CLUJ - NAPOCA

**RĂSCOALA LUI HOREA
ÎN COMITATUL BIHOR**

IZVOARE DIPLOMATICE

VOLUMUL I

1776-1784

DE
GHEORGHE GORUN

AU MAI COLABORAT:
LADISLAU GYÉMÁNT ȘI REMUS CÂMPEANU

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
CLUJ - NAPOCA , 2000

<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://institutuldeistoriegeorgebaritiu.ro>

© 2000 Gheorghe Gorun. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, fără acordul editurii, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Universitatea "Babeș-Bolyai"
Presa Universitară Clujeană
Director: Horia Cosma
Str. Gh. Bilașcu nr. 24
3400 Cluj-Napoca
ROMÂNIA
Tel.: (+40)-64-40.53.52
Fax: (+40)-64-19.19.06
e.mail: presa_universitara@email.ro

ISBN 973-8095-74-3

INTRODUCERE

Cele două volume ale lucrării de față conțin un număr de 424 documente referitoare la problematica Răscoalei lui Horea, provenind din comitatul Bihor, deci din afara spațiului în care s-a desfășurat răscoala țărănească din Transilvania, dar din imediata vecinătate a acestuia. Această precizare se impune de la bun început, căci comitatul Bihor era situat în acea perioadă, din punct de vedere politico – administrativ, în Ungaria. Iar faptul că, din punct de vedere geografic, el se mărginea cu comitatele transilvănene Hunedoara unit cu Zărandul și Cluj, afectate direct de răscoală, precum și cu comitatul Solnocul Mijlociu unit cu Crasna, învecinat cu aria răscoalci, i-a marcat evoluția politică, conducerea administrativă a comitatului fiind obligată de împrejurările din spațiile vecine să se implice în evenimente. Această implicare – directă sau indirectă – în Răscoala din 1784 a avut, după cum vom vedea, o anumită importanță, întrucât a influențat, în bună măsură, nu numai comportamentul general al autorităților locale, ci și al locuitorilor, indiferent de condiția lor socială.

Istoriografia din spațiul bihorean din secolul al XX-lea s-a obstinat să cupleze spațiul de la vest de Apuseni – implicit și comitatul Bihor – evenimentelor din aria de desfășurare a răscoalci lui Horea, încercând să găsească argumente documentare care să justifice o asemenea atitudine. Primul demers, mai degrabă politic decât istoriografic, a fost acela de publicare, la numai câțiva ani după răscoală, în ambianța antiiosefină și antilcopoldină, care a marcat starca de spirit a nobilimii comitatului Bihor, într-o tipografie bihoreană efemeră, de la Diosig, a unui memoriu ce cuprinde hotărârile comitatelor Hunedoara și Zarand, luate în adunarea congregației nobiliare din 24 decembrie 1784.¹

Dar prima personalitate care a militat deschis în această direcție istoriografică a fost un istoric amator, Nicolae Fîru care, mergând pe urmele lui Nicolae Densușianu, a întreprins (în anul 1908) cercetări documentare mai serioase în fondurile arhivistice locale, descoperind câteva zeci de documente relative la chestiune pe care, apoi, le-a pus la dispoziția lui Nicolae Iorga, prin

¹ *Species facti. De Lanienis per Gentem Valachorum in J. Comitatu Hunyad cum Zarand unito. Anno 1784 sub decursu mensis Novembris comissis in Collectio Ordinationum Imperatori Josephi II-di et repraesentationum diversorum regni Hungariae Comitatum, Pars prima, Diószegini, 1790, p. 148-197. Apud Ștefan Pascu, Publicarea izvoarelor documentare ale răscoalci lui Horea, în Alexandru Neamțu, Costin Feneșan, Izvoarele răscoalci lui Horea, Seria A. Diplomataria, I, Premisele răscoalci 1773-1784, București, 1982, p. XVIII*

intermediul Academiei Române.² În 1921 același Nicolae Firu, altminteri un harnic cercetător și animator cultural, a publicat în coloanele unui ziar orădean două din documentele pe care le-a descoperit.³ Mai apoi, Nicolae Firu a publicat propria sa versiune asupra *Răscoalei lui Horea în Bihor*, în două ediții succesive, care nu diferă esențial între ele.⁴ La acest demers s-a alăturat și Episcopul Roman Ciorogariu, care s-a simțit obligat să păsească în noul front al istoriografiei românenști de după Marea Unirea din 1918, publicând într-o broșură îngrijit tipărită, un text memorialistic⁵ care i-a aparținut de fapt lui Friedrich Schiller, tipărită deja în 1817 de István Czövek, după cum recunoaște însuși episcopul orădean.

Tot în perioada interbelică a văzut lumina tiparului, la Oradea, o teză de doctorat în drept susținută la Facultatea de drept a Universității clujene, mai mult decât rudimentară, și care a avut ca temă dimensiunea economică și socială a răscoalei.⁶ Mult mai serioasă a fost contribuția lui Pantelimon Găvănescu, apărută în preajma celui de-al doilea război mondial, care aduce în

² Cercetările lui Firu au fost întreprinse în Arhiva județului Bihor, aflată atunci integral la Oradea, în fondul Congregației nobiliare a comitatului Bihor, în cursul anului 1908. În anul 1984 am regăsit dosarul cercetat de Neș în Arhiva județului Hajdu-Bihar din Debrecen (Ungaria) (în continuare A.J.H.B.), unde fondul Congregației nobiliare a comitatului Bihor a ajuns în împrejurările de la sfârșitul primului război mondial. Dosarul cercetat de Firu este păstrat până astăzi ca unitate arhivistică aparte (dos. IV.A.11.1., fascicol II 1/C) și este compus dintr-o serie de documente selecționate din mai multe fonduri ale aceleiași arhive, cu ocazia vizitei de documentare întreprinsă la Oradea de Nicolae Densușianu pentru redactarea monografiei sale dedicate Răscoalei lui Horea și puse și la dispoziția lui Nicolae Firu, care le-a copiat. Apoi Nicolae Iorga, intrând în posesia copiilor făcute de Firu, le-a publicat în volumul XV/2 al colecției Hurmuzaki (Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki*. Publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii și ale Academiei Române, vol. XV. Acte și scrisori din arhivele orașelor ardelen (Bistrița, Brașov, Sibiu) publicate după copiile Academiei Române de Nicolae Iorga, partea II-a, 1601-1825, București, 1913) precizându-și la sfârșit dubile privind calitatea copurilor făcute de un istoric amator (*Actele din Arhivele Comitatului Bihorului le public după copii dăruite Academiei Române. Copiile erau foarte slabe, dar am crezut că, neputându-se căpăta altele mai bune, se pot întrebuița și acestea după îndreptările posibile*". *Ibidem*, p. 1838). Dubiile lui Iorga au fost justificate: am regăsit în Arhiva județului Hajdu-Bihar din Debrecen actele copiate Teodor Neș și le-am putut verifica calitatea; găsind suficiente greșeli de descifrare și de transcriere, am considerat utilă republicarea celor 40 de documente cu acest prilej.

³ Nicolae Firu, *Cum era Horia și Cloșca. Două scrisori de importanță istorică*, în *Tribuna*, 1921, nr. 8-9

⁴ Nicolae Firu, *Revoluția lui Horea, 1784-1785. Date nouă culese din arhiva jud. Bihor, Oradea, 1925 și Date noi referitoare la revoluția lui Horia, 1783-1785, culese din arhiva jud. Bihor, Oradea, 1937*

⁵ Roman Ciorogariu, *Horia și Cloșca*, Tipografia Diccezană, Oradea, 1931

⁶ Clara Iancu, *Latura economică și socială a Revoluției lui Horea, Oradea, 1935*

discuție o serie de documente inedite cu privire la preoții români și mișcările țărănești de pe teritoriul Episcopiei ortodoxe de la Arad care cuprindea în secolul al XVIII-lea și comitatul Bihor.⁷

În a doua jumătate a secolului al XX-lea, atenția istoriografiei locale față de acest eveniment a sporit substanțial, fără ca eforturile depuse să fie urmate de rezultate pe măsură; doar Ion Bratu a mai adus câteva informații noi,⁸ în timp ce Ioan Pușcaș a crezut că mai multe relatări și corespondențe care au avut ca obiect ultimatumul de la Tibru ar fi putut constitui eventuale variante locale ale acestuia.⁹ Între timp, profesorul de liceu Ioan Moza a publicat o trecere ocazională în revistă a anumitor frământări țărănești din Bihor din timpul răscoalei lui Horea, dar fără să aducă informații noi.¹⁰

Aniversarea în anul 1984 a bicentenarului răscoalei a exacerbât întrucâtva entuziasmul istoriografic față de eveniment, dar a fost mai apoi repede temperat de conducerea superioară de partid din acea vreme, speriată de ideea comemorării unei răscoale țărănești într-o țară în care alimentația începuse să devină, de câțiva ani, o problemă cotidiană. Totuși numeroase sesiuni comemorative, mai mult sau mai puțin festive,¹¹ s-au întrecut să marcheze evenimentul comemorat într-o manieră patriotardă, dar fără să aducă contribuții documentare cu adevărat noi.¹² Excepție fac Viorel Faur și Gheorghe Mudura, care au publicat împreună o scurtă relatare despre răscoală pe care au găsit-o în *Cronica Ordinului capucin din Oradea*¹³ și considerațiile istoriografice ale aceluiași Viorel Faur

⁷ Pantelimon Găvănescu, *Mărturii românești din Eparhia Aradului în veacul al XVIII-lea*, Arad, 1940

⁸ Ion Bratu, *Date noi despre Ion Horea*, în *Lucrări științifice*, seria B, Oradea, 1969, p. 337-346

⁹ Ioan Pușcaș, *Variante bihorene ale Ultimatumului lui Horea în Revista Arhivelor*, 1984, 61, nr. 4, p. 390-393

¹⁰ Ioan Moza, *Frământări țărănești în Bihor în timpul răscoalei lui Horea*, în *Crisia*, VIII, 1978, p. 537-547

¹¹ Vezi în acest sens Viorel Faur, *Cronica activității științifice și cultural-educative a secției de istorie pe anul 1984*, în *Crisia*, XV, 1985, p. 597-603, cu deosebire cap. III Participări la sesiuni științifice, p. 600-602

¹² Un asemenea caz este cel al venerabilului Episcop ortodox de Oradea, Vasile Coman, căruia i s-a părut că portretul lui Horea ar fi fost reprezentat în Catedrala episcopală din Oradea (Părintele Vasile, *250 de ani de la nașterea lui Horea. Chipul lui Horea în conștiința bihorenilor*, în *Telegraful român*, CXXVIII, nr. 43-44, 15 noiembrie 1980, p. 3, reluat mai apoi din nou, de data asta fără pseudonim, *Un portret mai puțin cunoscut al lui Horea*, în *Familia*, 1984, nr. 9, p. 7. Lucrurile au fost totuși puse la punct de Mircea Țoca, *Două secole de reprezentări în artele plastice*, în N. Edroiu, P. Teodor (coord.), *Răscoala lui Horea (1784). Studii și reprezentări istorice*, Cluj-Napoca, 1984, 234-235

¹³ Viorel Faur, Gheorghe Mudura, *200 de ani de la răscoala lui Horea. Un document orădean inedit*, în *Familia*, 1984, nr. 6, p. 8. V. Faur a mai publicat și *Un document inedit din anul 1784*, în *Familia*, 1984, nr. 2, p. 7

prilejuate de sărbătorirea bicentenarului răscoalei.¹⁴

În acest context istoriografic am început, în cursul anului 1984, o cercetare personală privind Răscoala lui Horea, pe care am inaugurat-o în fondurile Arhivei județului Hajdu-Bihar din Debrecen – Ungaria, știind că în împrejurările ultimilor doi ani ai primului război mondial (1917) importante fonduri arhivistice bihorene au fost transferate din Oradea, reședință a județului Bihor, la Debrecen, viitoarea reședință a acelei părți a Bihorului care a intrat ulterior în componența Ungaricii. Chiar la prima cercetare,¹⁵ am putut cerceta câteva zeci de documente dintr-un pachet care figura în inventarele arhivei din Debrecen, oarecum stingher, cu un titlu special, *Hora porhada. Az erdélyi vagy oláh zendülés* (Oastea țărănească a lui Horea. Răscoala din Transilvania sau românească) și despre care ulterior ne-am dat seama că era pachetul de documente care fusese pregătit special pentru cercetarea efectuată la Oradea de Nicolae Densușianu¹⁶ prin separarea lor din vechiul context arhivistic.¹⁷ Ulterior am extins cercetările și asupra altor fonduri din aceeași arhivă de la Debrecen, descoperind mai bine de 200 de documente inedite referitoare la răscoala lui Horea, precum și pe cele copiate în anul 1908 de Nicolae Firu. Prin această descoperire s-a deschis posibilitatea editării unui corpus de documente bihorene privind Răscoala lui Horea, mai ales după ce, în anul 1986, am extins cercetările și în fondurile Arhivelor Naționale ale Ungaricii din Budapesta, unde am găsit, chiar cu prima ocazie, circa 2500 de pagini de documente referitoare la aceeași chestiune istorică.¹⁸

¹⁴ Viorel Faur, *Răscoala de la 1784 și Bihorul. Considerații istoriografice*, în *Crisia*, XV, 1985, p. 295-299. Și Sever Dumitrașcu a prezentat, o comunicare intitulată *Note privind istoriografia răscoalei lui Horea* (Muzeul Țării Crișurilor, 31 martie 1984) pe care însă nu a mai publicat-o.

¹⁵ Am beneficiat de asistența științifică și ajutorul colegial al regretatului Dr. András Béres, cercetător științific la Arhiva din Debrecen, căruia îi rămânem veșnic recunoscători pentru probitatea științifică dovedită în repetate rânduri

¹⁶ Dosarul IV.A.11.1, fascicol II-1/C din fondul *Actele congregației nobiliare a comitatului Bihar*

¹⁷ Faptul este cu atât mai remarcabil cu cât, spre deosebire de sistemul de gestionare a fondurilor arhivistice din România, care a amalgamat vechile fonduri până s-a ajuns la imposibilitatea recunoașterii fondurilor istorice, în Ungaria s-a militat pentru păstrarea fondurilor de documente exact în forma în care au fost create.

¹⁸ Le rămân recunoscător regretatei Dr. Baraczka Istvánné, șeful Arhivei Consiliului Locumtenențial (Secția C) din Arhivele Naționale ale Ungariei și regretatului cercetător științific Dr. Szemerszkei Aladár, pentru solitudinea de care au dat dovadă, precum și pentru asistența științifică pe care ne-au acordat-o, cu atât mai mult cu cât aceasta s-a petrecut într-o epocă în care raporturile dintre România și Ungaria se aflau la cele mai joase cote.

Ideea *corpusului* de documente ne-a fost sugerată de regretatul Acad. Ștefan Pascu, oferind posibilitatea editării lor în seria de volume *Izvoarele răscoalei lui Horea* pe care a inițiat-o, în anul 1982, la Editura Academiei. În cursul anului 1987 întregul material documentar, pregătit pentru tipar, a fost predat Editurii Academiei, care nu a mai putut tipări nici un volum de la începutul ultimului deceniu al secolului al XX-lea, unde a rămas în sertare timp de 11 ani. Abia în cursul anului 1998, manuscrisul a fost recuperat de Ladislau Gyémánt, care preluase, la un moment dat, responsabilitatea colectivului de la Institutul de Istorie din Cluj – Napoca al Academiei Române care s-a ocupat de editarea seriei *Izvoarele răscoalei lui Horea*, și mi-a fost înapoiat cu recomandarea găsirii unor alte soluții de editare. În cursul anului 1999, Prof. Univ. Dr. Nicolae Bocșan, Prorectorul Universității „Babeș – Bolyai” din Cluj – Napoca, care știa de existența manuscrisului, a oferit posibilitatea tehnică și financiară a tipării

* *

*

Documentele publicate în aceste volume se referă la o perioadă mai îndelungată, cuprinsă între anii 1776 – 1785, includerea documentelor anterioare anului răscoalei încercând să schițeze, fără prea multe comentarii, atmosfera socială din comitatul Bihor, nesemnificativ tensionată în comparație cu comitatele Transilvaniei. Căci protestele din anii 1776 – 1783 ale țărânimii bihorene exprimă o gamă incomparabil mai redusă de nemulțumiri decât în spațiul transilvănean, echilibrul social al lumii rurale bihorene fiind rareori bulversat de teme sociale majore. Documentele lasă să se întrevadă mai degrabă abuzuri minore, obișnuite, de ordin personal, izvorâte din excesele unor magistrați mărunți și nu din dezechilibre sociale profunde. Introducerea Reglementării urbariale tereziene la începutul deceniului precedent și-a atins scopul, în cea mai mare parte, stabilizând lumea iobăgească și reducând posibilitățile exceselor domeniilor ori ale autorităților publice la limitele suportabilului.

Includerea în aceste volume a unui număr relativ important de documente, multe din deceniul premergător desfășurării Răscoalei lui Horea, urmărește conturarea cât mai exactă a atmosferei sociale din comitatul Bihor. Desigur, ele ilustrează perspectiva țărănească asupra originii tensiunilor sociale și economice, modul în care țărâניה se raportează la reglementările legale în vigoare, capacitatea lor de a înțelege și a se conforma regulilor. Dar este ilustrat și reversul acestor raporturi, modul în care stăpânii domeniali și – mai ales – oamenii acestora s-au conformat, la rândul lor, aceluiași reguli. Nu întâmplător, administrația comitatensă a verificat anual, în fiecare localitate rurală, respectarea reglementărilor urbariale, juzii primari ai satelor având nu numai prilejul ci

chiar obligația de a semna, sub semnătură, orice încălcare a acestora.¹⁹ Evident, investigațiile ale modului de respectare a raporturilor urbariale nu au exclus abuzurile, dar cel puțin au oferit comunităților țărănești posibilitatea de a-și face auzite eventualele nemulțumiri. Și aceasta, în condițiile în care țărani aveau, oricând, posibilitatea de a și le face cunoscute, precum și de a apela la protecția forurilor superioare, până la nivelul cel mai înalt al Curții imperiale.

O examinare atentă și obiectivă a celor câteva zeci de documente care conțin plângeri țărănești individuale, ori proteste față de nerespectarea reglementărilor urbariale, impun constatarea că acestea evoluează pe o scală relativ restrânsă. În general, ele se limitează la nemulțumiri privind mărimea și calitatea pământului detinut, a cuantumului serviciilor, mai ales a căraușiiilor care au constituit, cu adevărat, o problemă socială de proporții și a tratamentelor brutale la care au fost expuși din partea funcționarilor domeniali.

Un anumit număr de funcționari domeniali s-au comportat, fără îndoială, brutal și abuziv. De exemplu, șpanul domeniial din Buduslău, Andrei Heffner, a fost acuzat de locuitori de abuzuri care au fost sistematizate în 13 puncte.²⁰ Anchetarea acestuia de către superiorii domeniului nu au confirmat acuzațiile, dar plângerea țărănească a constituit un bun prilej de manifestare a realității că echilibrul social era menținut prin cenzura reciprocă efectuată de partenerii sociali. Căci există destule argumente să admitem că reclamațiile țărănești adresate mai ales autorităților comitatului, au constituit bune prilejuri de intervenție în viața domeniilor, apărute încă – cel puțin în principiu – de imunitățile nobiliare, în ciuda asaltului tot mai acut al statului, impus de regimul reformist tereziano-iosefin.

Această realitate este confirmată de faptul că toate reclamațiile și plângerile țărănești au fost cercetate de autoritățile domeniiale sau, după caz, de cele ale comitatului. Iar dacă plângerile au fost găsite ca fiind justificate, măsurile reparatorii nu au întârziat. Dar aplicarea dispozițiilor superioare de corecție a fost însă o altă chestiune. De exemplu, țăranul Petru Meheș din Ciuhoi s-a plâns că Iosif Dluholotzki i-a luat patru parcele de pământ pe care le-a defrișat, în schimbul cărora i s-au promis alte pământuri, în echivalență. Dar chestiunea nu a fost tranșată nici după 15 ani, deși judele nobiliar din Marghita a confirmat justetea plângerii țăranului.²¹ Cauza a ajuns până în fața comitatului, care nu a ezitat să ia imediat în discuție pricina, în aparență ne semnificativă, a țăranului din Ciuhoi.

¹⁹ Vezi documentele nr. 2, 3, 4, 8 etc., dar și interesul guvernamental față de rapoartele centralizatoare ale acestor investigații din teren (documentul nr. 27).

²⁰ Documentul nr 39. Replica șpanului Heffner în documentul nr. 42.

²¹ Documentul nr. 66

În cazul plângerii a doi țărani din Hăucești, Laurențiu și Crăciun Filip, judele nobiliar Daniel Menszáros a procedat mai categoric. Cei doi l-au reclamat pe provizorul domeniial care le-a luat pe nedrept o pășune pe care au defrișat-o în hotarul satului Ciulești. Cauza a ajuns în fața vice-comitelui Iosif Beliczai, care a dispus ca cei doi țărani să fie despăgubiți. Cum provizorul nu a respectat ordinul vice comitelui, la revenirea celor doi țărani, judele nobiliar cercual a ordonat provizorului găsit vinovat să-i despăgubească pe cei doi petenți, altfel se va deplasa personal pe domeniu pentru cercetări.²² Se pare că amenințarea cu eventuala deplasare la fața locului a judeului nobiliar și-a făcut efectul și provizorul s-a conformat, în cele din urmă, ordinului autorităților comitatense, pentru că nu am mai găsit alte urme documentare ale continuării conflictului.

Documentele din acest volum ilustrează un anumit grad de corupție a personalului administrativ al domeniilor. Dar au existat și cazuri de excepție: locuitorii din districtul Beliu au cerut, aproape ultimativ, readucerea administratorului Iosif Csothka, considerat de țărani cel mai bun administrator pe care l-a avut vreodată domeniul, cel puțin în comparație cu urmașii acestuia, care au săvârșit o mulțime de abuzuri și fărădelegi.²³ Comportamentul acestuia nu a fost singular și nu a depins exclusiv de mentalitatea, predominant pozitivă sau de bunătatea sufletului său, cât de profesionalismul cu care a administrat domeniul, într-un spirit cu adevărat mercantilist. Argumentele țărănești amintesc de priceperea organizatorică, de corectitudinea cu care acesta a ținut socotelile robotei, dar și de preocuparea față de starea economică a forței de muncă țărănești de pe domeniu, ceea ce denotă o perspectivă modernă asupra actului economico-administrativ.

Reglementarea urbarială, cât și posibilitatea țărănimii bihorene de a căuta o rezolvare neviolentă, pe calca legii, a greutăților și a insatisfacțiilor lor sociale, dublată de șansa, cât se poate de reală, de a obține o rezolvare favorabilă a cauzelor lor, s-a constituit într-o veritabilă supapă de siguranță socială prin care mai toate tensiunile sociale țărănești au putut fi dezamorsate. De accastă realitate a fost conștientă chiar și nobilimea locală. Într-o scrisoare adresată vice-comitelui comitatului Bihor, Ioan Beöthy, un nepot al său, nobilul bihorean Gabriel Baranyi s-a arătat cât se poate de conștient de diferențele dintre realitățile sociale din comitatul Bihor și cele din Transilvania, afirmând că "În fața celui căruia îi este cunoscut felul în care sunt chinuiți iobagii din Transilvania de către stăpânii lor de pământ, nu există mirare pentru faptul că aceia sunt atât de

²² Documentul nr. 71

²³ Documentul nr. 9

ușor dispuși la asemenea excese..."²⁴ Însă, realitățile sociale țărănești din Bihor erau cu totul diferite de cele din Transilvania, indiferent că ar fi fost vorba de zona sa de câmpie (comitatele nobiliare) sau de cea muntoasă (Munții Apuseni) chiar și dincolo de introducerea mult mai rapidă în Bihor a reglementării urbariale tereziene. Căci experiențele sociale și religioase din deceniile anterioare – mișcările sociale țărănești din anii 1749 – 1751 din sudul Bihorului,²⁵ urmate, la scurt timp, de ample mișcări religioase²⁶ – au limpezit, prin reglementările pozitive impuse de Curtea imperială, raporturile dintre nobilime și țărănime, plasându-le pe baze cu totul noi.²⁷ Iar reglementarea urbarială generală, impusă de Curtea imperială împotriva voinței nobilimii, a fortificat serios echilibrul social, care mai putea fi pus sub semnul întrebării doar de eventuale tulburări sociale incidentale, sau care s-ar fi putut produce numai prin răbufniri spontane ale unor tensiuni locale, sau prin contagiune mentală.²⁸

Firește, atitudini țărănești în favoarea unor izbucniri violente pot fi întâlnite și în Bihor. Dar ele sunt numai întâmplări izolate, cărora autoritățile comitatense, extrem de atente la orice manifestare țărănească din această perioadă, nu le-au exagerat importanța, evitând în mod inteligent să-i incite pe țăranii ușor surexcitați de evenimentele din Munții

²⁴ Documentul nr. 177. Însă, în același timp, el s-a arătat sceptic față de calmul relativ din comitatul Bihor, admitând că și iobagii locali puteau fi convinși să se ridice, „de vreun om rău, cu intenții răutăcioase”, dacă le-ar fi argumentat că aceasta era singura cale de a „scăpa de sub jugul pe care îl suportă”, respectiv iobăgia. Tot aici, Gabriel Baranyi se arată conștient că nobilii nu se puteau simți în siguranță printre iobagii proprii dacă împăratul Iosif al II-lea nu ar fi intervenit în forță împotriva răsculaților din Transilvania „chiar dacă în Ungaria au fost introduse reglementările urbariale”.

²⁵ Gheorghe Gorun, *Mișcările țărănești de pe domeniile Beiuș, Vascău și Beliu de la mijlocul secolului al XVIII-lea*, în *Crisia*, 1979, 9, p. 167-181

²⁶ Gheorghe Lițu, *Eșecul uniției și reacția românilor ortodocși din Bihor în sec. XVIII*, în *Biserica Ortodoxă Română*, 1975, nr. 9-10 este numai o interpretare parțială, pe baza unei lucrări anterioare a lui Ștefan Lupșa, a unei chestiuni ce ar merita dezbătută cu mult mai serios

²⁷ Gheorghe Gorun, *Reformismul austriac și violențele sociale din Europa Centrală 1750 – 1800*, Oradea, 1998, *passim*

²⁸ Vezi, în acest sens, studiul nostru *Mișcările țărănești din Bihor în timpul Răscoalei lui Horea*, în *Crisia*, 18, 1988, p. 157-166, în care am ilustrat nivelul relativ scăzut al violențelor sociale țărănești din preajma și din timpul Răscoalei lui Horea. Singura mișcare țărănească, spontană și ea, care ar fi putut eventual debușa într-o răscoală și despre care se poate demonstra că ar fi izbucnit, dacă nu chiar sub directă influență a Răscoalei lui Horea, cel puțin din aceleași rațiuni ideologice, a fost cea a țăranilor din Mărțișaz, prezentată parțial de Ana Ilea, *Lupta țăranimii din Bihor împotriva asupririi sociale în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea*, în *Crisia*, 1977, p. 133-145, dar care, în realitate, nu a depășit, nici ea, stadiul inițial de discuții organizatorice (aceasta s-a produs însă în cursul primăverii anului 1785, perioadă care face obiectul celui de-al doilea volum al nostru).

Apuseni. În una din zilele lui noiembrie 1784, țărani adunați la târgul din Vașcău au vorbit între ei că „... nici ei nu-i vor mai sluji peste câteva zile pe domnii lor de pământ așa cum i-au servit până acum”²⁹. Declarația ar permite relevarea speranței țăranilor întruniți la târg ca răsculații să ajungă și în zona Vașcăului, situată cel mai aproape de teatrul răscoalei, și să-i salveze de obligațiile feudale. Dar aceeași declarație poate fi interpretată și în sensul că, numai ei singuri, nu intenționau să se răscoale.

Un alt țăran, din Băița, a alarmat autoritățile districtuale din Beiuș, declarându-le că răsculații ar fi urmat să pătrundă în Bihor pe potecile care treceau munții, ocolind astfel cordonul militar stabilit în pripă de autoritățile locale, ceea ce l-a speriat de-a binelea pe judele nobiliar din Beiuș, Mihai Pap, până atunci neîncrezător în extinderea răscoalei.³⁰ De acum, judele nobiliar din Beiuș nici nu și-a mai ascuns amărăciunea în fața superiorilor de la Oradea pentru mersul evenimentelor, mai ales când a constatat că poporul de rând nu numai că nu a respins ideea răscoalei, ci „... îi așteaptă dorindu-i, ba chiar ei îi cheamă asupra lor înșiși”.³¹ Sperietura pare a fi fost atât de mare, încât nici după certa prăbușire a răscoalei, Mihai Pap, altminteri un experimentat funcționar comitatens, care a văzut și auzit multe în cariera sa de jude nobiliar ce s-a întins pe parcursul mai multor decenii³² nu s-a lăsat convins de vești, crezând cu fermitate că ea va reizbucni în primăvara următoare; nu a ezitat să-i comunice superiorului său direct, vice comitele Ioan Beöthy, temerea sa ca în primăvara ce urma să vină răscoala ce urma să se revigoreze „... să nu ne azvârle cumva și pe noi din cuiburile noastre”.³³

Pentru a-i tempera pe țăranii din districtul său, judele nobiliar Mihai Pap l-a trimis pe protopopul greco-catolic din Beiuș să dea citire, în târgul din Vașcău, în ziua de 20 noiembrie 1784, unei scrisori trimise de vice comitele substituit al Bihorului, prin care țăranii erau îndemnați la liniște. Acest eveniment a produs o întreagă serie de complicații ulterioare prin relevarea unor atitudini țărănești față de scrisoarea de pacificare ce a dezmințit că răsculații conduși de Horea ar fi acționat din porunca lui Iosif al II-lea și i-a condamnat pe răsculați cu o vehemență care i-a agasat pe țărani.³⁴ Au și fost arestați doi oameni, Irimie Ciocan din Budureasa³⁵ și

²⁹ Documentul nr. 128

³⁰ Documentul nr. 147

³¹ *Ibidem*

³² A fost strămoș al viitorului om politic transilvănean Ioan Pop de Băsești

³³ Documentul nr. 193

³⁴ Din păcate, până în prezent nu am găsit nici o urmă documentară a acesteia

³⁵ Documentul nr. 178. Acesta ar fi strigat „Nu așa protopoape, pentru că merg din porunca măriei sale...”.

preotul ortodox din Lehecenii, Popa Iov,³⁶ care și-au strigat în public dezacordul față de conținutul scrisorii. Cercetați de autorități, amândoi și-au declinat responsabilitatea, declarând că ar fi fost, în acel moment, în stare de ebrietate. Aceste declarații, împreună cu alte câteva luări de poziție a unor câțiva țărani,³⁷ exprimă mai degrabă un deziderat, o atitudine favorabilă față de evenimentele din vecinătatea proximă, decât o intenție de a urma exemplul răsculaților. Nu întâmplător, nobilul bihorean Gabriel Baranyi, și el bun cunoscător al realităților sociale locale, nu a ezitat să-și afirme opinia că posibilitatea ca țărani din Bihor să recurgă la asemenea "temerități" ca răsculații lui Horea, nu era exclusă nici pe departe; exista însă o condiție și anume ca "...vreun om rău, cu intenții răutăcioase i-ar convinge și pe iobagii noștri că numai în acest mod ar putea scăpa de sub jugul pe care îl suportă".³⁸ Dar evenimentele ulterioare au demonstrat că temerile au fost inutile.

În contextul tulbure al ultimelor două luni ale anului 1784, marcate și în comitatul Bihor de Răscoala lui Horea, impresionează sângele rece și precizia cu care a funcționat aparatul administrativ al comitatului. Figura centrală a acestei administrații a fost Ioan Beöthy, primul vice comite al acestuia – comitele suprem Iosif Ürményi, unul din cei mai importanți partizani al reformismului tereziano – iosefin, apropiat al lui Iosif al II-lea, îndeplinea diverse însărcinări speciale la Curtea imperială – care nu s-a lăsat nici o clipă dominat de isteria care a cuprins, în general, nobilimea.³⁹ Misiunea lui nu a fost tocmai ușoară, având de înfruntat, pe de o parte, atât presiunea nobilimii locale, cât și a celei din comitatele învecinate – cu deosebire din comitatele Cluj și Arad – amândouă speriate nu atât de evenimentele în derulare, cât de perspectivele politice deschise de răscoală. Pe de altă parte, a trebuit să facă față ordinilor, în aparență absurde, venite

³⁶ Documentul nr. 181 și 184. Preotul ar fi strigat "... *Lasă să le ardă (grâul) săracii (de răsculați) pentru că ard sudoarea lor de sânge, munca lor...*". Un alt martor declară că ar fi strigat "...*Să-i aducă Dumnezeu aici pe aceia pentru că dacă mai bine nu va fi, mai rău nu poate să fie și, dacă au ars grâul, lasă să-l ardă pentru că și așa al lor a fost, mai bine să-l ardă decât acei domni răi care tot tracasează să trăiască din el*". Prin documentul nr. 188, cazul preotului din Lehecenii, considerat deosebit de grav, a fost raportat Consiliului Locumtenentian din Buda de către vice comitele Ioan Beöthy.

³⁷ De exemplu cea a lui Bunde Iovan din Nimăiești, care i-a spus unui croitor din Beiuș că în curând "... și voi (ungurii) le veți ține (posturile religioase) nu peste mult și, așa, veți posti. Ca românii, (căci) și voi veți fi români", insinuând iminența venire a răsculaților. Documentul nr. 194.

³⁸ Documentul nr. 177

³⁹ Ne-am ocupat anterior de activitatea vice comitelui Beöthy din timpul Răscoalei lui Horea în lucrarea noastră *Rapoartele comitatului Bihor din timpul răscoalei lui Horea*, în *Crisia*, XVII, 1987, p. 249 – 261

de la Consiliul Locumtenential, și el derutat o vreme de evenimente, mai ales cele care au privit obținerea de informații exacte asupra situației reale din regiunile răsculate. Nu întâmplător, vice comitele Ioan Beöthy a fost distins de împăratul Iosif al II-lea care i-a acordat, în februarie 1785, titlul – în parte onorific – de consilier imperial pentru serviciile aduse statului în timpul răscoalei.⁴⁰ Fără îndoială, că la formarea bunei impresii pe care a avut-o Iosif al II-lea despre acesta a contribuit decisiv rezistența vice comitelui bihorean la invitațiile și chiar presiunile politice ale nobilimii, mai ales a celei din comitatele învecinate Cluj și Arad, de a recurge la insurecția nobiliară locală, în vederea înfrângerii răscoalei.⁴¹ În istoriografia noastră este bine cunoscut scandalul politic izbucnit în jurul comitelui suprem clujean, contele Ioan Csáky, care a chemat la insurecție nobilimea comitatului, motiv pentru care a și căzut în dizgrație, fiind demis de împărat și scăpând mai apoi, cu destulă greutate, de alte sancțiuni.⁴²

Documentele din cele două volume ilustrează excelenta colaborare dintre nivelele superioare și inferioare ale administrației comitatului, mai ales că, în cele din urmă, în ciuda temerilor, răscoala nu s-a extins și în comitatul Bihor. Funcționarea perfectă a administrației la nivelele de jos a permis un control eficace a granițelor comitatului – care constituiau, în același timp, și granițele cu principatul Transilvaniei – atât prin supravegherea lor atentă, cât și a controlului traficului de persoane prin trecătorile din Apuseni, prin “cordonul” de pază fixat de comitat. Acesta fusese ridicat, inițial, din cauza haiducilor ce mișunau la limita dintre comitatele Bihor și Arad, în conformitate cu planul comisarului imperial contele Anton Jankovics,⁴³ care fusese inițial trimis în regiune de către Iosif al II-lea cu înputernicirea de a pune capăt acestui fenomen mai mult decât agasant și care tindea să destabilizeze societatea țărănească. “Cordonul” de pază de la fruntariile comitatului Bihor a fost menținut timp de 72 de zile⁴⁴ și a constituit principalul mijloc – quasi-militar – de apărare a sa în fața răscoalei care bântuia în imediata sa vecinătate.

⁴⁰ Vezi documentele nr. 287, 300, 301. În realitate, distincția imperială l-a scos pe Beöthy de pe scena politică locală. După primirea titlului el a abandonat – probabil fortuit de ostilitatea nobilimii locale – cariera administrativă, ulterior nefiind ales vreodată în vreo funcție politică ori administrativă locală și fiind nevoit să se retragă pe domeniile sale.

⁴¹ Teama Curții imperiale de o insurecție generală a nobilimii, care ar fi putut avea urmări dezastruoase, a fost cât se poate de prezentă în aceste zile. Ea a și fost interzisă, în mod expres, abia la 13 decembrie 1784 (vezi documentul nr. 197), când practic răscoala se încheiase, dar nobilimea abia acum ajunsese să se trezească din șocul produs de aceasta și se gândea la măsuri proprii “de apărare”.

⁴² D. Prodan, *Răscoala lui Horea, I-II*, București, 1979, *passim*

⁴³ Documentul nr. 249

⁴⁴ Documentele nr. 307 și, parțial, 283

Un capitol special al documentelor îl constituie cele privitoare la prezența militară imperială la granița comitatului Bihor, respectiv al raporturilor dintre comitatul Bihor și acestea. Ele sunt cu atât mai importante cu cât istoriografia română a clamat, în mod frecvent, pe tema reprimării răscoalei prin mijloace militare, fără ca această chestiune să fi fost, vreodată, cercetată în mod serios. De la bun început trebuie să precizăm că până la răscoală, prezența în zonă a unor trupe militare regulate a fost sporadică; în comitatul Bihor se găsea doar o companie care aparținea de regimentul Berlichingen, în frunte cu locotenent – colonelul Bellegarde, ea fiind cantonată în cetatea orădeană care, tocmai în această perioadă, și-a pierdut clasificarea de fortăreață, ea fiind redusă la cea de cazarmă, respectiv închisoare. Răscoala lui Horca a impus comandamentului militar imperial central o redistribuire a trupelor, în sensul apropierii unor subunități imperiale regulate de zona de desfășurare a acesteia.⁴⁵ Astfel, în ce privește sectorul de front militar din vecinătatea comitatului Bihor, au fost aduse doar câteva subunități din regimentul Devins, comandat de generalul baron Sturm, cantonat permanent, în mod obișnuit, în Slovacia (Ungaria Superioară). Trecerea trupelor generalului Sturm spre teatrul răscoalei s-a făcut prin comitatul Bihor, iar episodul a avut loc în ultimele două săptămâni ale anului 1784, deci într-un moment în care se poate afirma cu certitudine că răscoala se liniștise, iar principalii ei conducători se refugiaseră deja în munți.

Trupele generalului Sturm s-au cantonat în zona Hălmagiu⁴⁶ – deci în exteriorul comitatului Bihor – unde au rămas circa trei săptămâni.⁴⁷ Apoi, după foarte scurta lor prezență în Zărând, ele au fost retrase în cantonamentele inițiale, fără să fi avut loc vreo ciocnire semnificativă cu

⁴⁵ Vezi ordinul din 13 decembrie 1784 al împăratului Iosif al II-lea către contele Schackmin, comandantul general al trupelor imperiale din Ungaria, de dizlocare a brigăzilor de sub comanda generalilor Koppenzollern și Sturm în comitatele din apropierea ariei de desfășurare a răscoalei lui Horca. Documentul nr. 198

⁴⁶ Generalul Sturm a ajuns la Hălmagiu până în ziua de 19 decembrie 1784, când i-a și scris vice comitelui Ioan Beöthy, comunicându-i constatările sale din teren. Documentul nr. 202. Deși generalul Sturm se găsea deja la Hălmagiu, deplasarea trupelor imperiale nu se încheiaseră încă, afluirea lor continuând până după Crăciun. Vezi în acest sens și documentul nr. 203

⁴⁷ La 6 ianuarie 1785 Iosif al II-lea a ordonat feldmarșalului Hadik retragerea trupelor – inclusiv a brigăzii generalului Sturm – trimise în urmă cu mai puțin de o lună în apropierea zonei afectate de răscoală (documentul nr. 254). Ordinul îi era deja cunoscut generalului Sturm, în 9 ianuarie 1785, când i l-a și comunicat vice comitelui bihorean Beöthy (documentul nr. 255); în 10 ianuarie 1785, Consiliul Locumtenential a experiat la Oradea ordinul de asigurare a mijloacelor de transport și a hranei pe seama trupelor imperiale care urmau să revină la cantonamentele lor inițiale.

răsculații.⁴⁸ Căci partea cea mai importantă a operațiunilor militare care sunt impropriu desemnate de istorici ca făcând parte din capitoul "reprimare a răscoalei" a fost săvârșită de subunități din cele două regimente grănicerești care proveneau și erau cantonate în Transilvania: grănicerii români din regimentul de la Năsăud și grănicerii secui din cel de-al doilea regiment.

În întreaga perioadă a prezenței trupelor imperiale regulate în zona din imediata vecinătate a comitatului Bihor, sarcina transportului și a aprovizionării lor cu alimente a intrat în atribuția comitatului Bihor.⁴⁹ Între documentele din aceste două volume există evidențe contabile precise atât a cantităților de pâine livrate trupelor de la Hălmagiu, cât și a altor alimente,⁵⁰ a valorii lor bănești, precum și modul lor de decontare din bugetul comitatului Bihor.⁵¹ Iar datele furnizate de aceste rapoarte și dări de seamă, permit aprecieri relative la valoarea trupelor imperiale care au fost aduse în vecinătatea arici răscoalei. Evaluând cantitățile de alimente expediate la Hălmagiu, dar mai ales a numărului porțiilor de pâine coapte în același scop, ne încumetăm să apreciem că brigada de la Hălmagiu a generalului Sturm nu a putut depăși efectivul total de 300 de militari. Este o altă chestiune faptul că în zona Hălmagiului liniștea a fost impusă de simpla prezență fizică a celor câtorva soldați imperiali ajunși la fața locului încă înainte de sosirea brigăzii generalului Sturm, fără a mai fi nevoie de orice formă de folosire a forței.⁵²

* *
*

⁴⁸ Trupele imperiale din componența brigăzii generalului Sturm au părăsit teritoriul bihorean înainte de 19 ianuarie 1785, dată la care un magistrat însărcinat cu aprovizionarea armatei se plângea că a rămas cu 1318 porții de pâine pe care nu a mai avut cui să le dea. Vezi documentul nr. 270.

⁴⁹ Documentul nr. 204, prin care Consiliul Locumtenential din Buda ordona comitatului Bihor să asigure aprovizionarea trupelor imperiale cu alimente. Vezi și raportul lui Ioan Beöthy despre această chestiune în documentul nr. 251

⁵⁰ Primul transport de pâine a pornit spre Hălmagiu în ziua de 22 decembrie 1784 (documentul nr. 209); la Vașcău s-au construit două cuptoare de pâine pentru necesitățile trupelor imperiale (documentul nr. 210). Prima dare de seamă privind alimentele trimise la Hălmagiu în documentul nr. 232.

⁵¹ Documentul nr. 284

⁵² Nu există nici un indiciu sau o relatare a vreunei ciocniri cu țărani, a căror pacificare s-a produs încă înainte de venirea trupelor imperiale. Încă înainte de 12 decembrie 1784, activitatea trupelor imperiale prezente la Hălmagiu s-a rezumat, după o relatare a unui ofițer imperial din zonă, la împărțirea printre țărani a unor bilete de grațiere. Documentul nr. 193

Printre aceste documente ale noastre relative la Răscoala lui Horea, există un set care se referă la câțiva preoți ortodocși din Bihor pe care autoritățile au încercat să-i acuze de colaborare cu răsculații, sau cel puțin de instigare la răscoală a credincioșilor lor. Originea acestei tentative se regăsește în teama autorităților de liderii comunităților românești țărănești, a căror contribuție la Răscoala lui Horea în Apuseni a fost decisivă. Dar nu se poate susține același lucru și în zona bihoreană din vecinătate. Totuși chestiunea este importantă pentru că întâmplarea ilustrează mecanismul declanșării Răscoalei lui Horea din Zărand și anume prin activitatea de recensare a populației.

Problema recensământului populației ordonat, la 31 iulie 1784, de împăratul Iosif al II-lea, este relativ bine cunoscut,⁵³ cel puțin în ce privește rezultatul său statistic final.⁵⁴ El a fost primul recensământ modern al populației din jumătatea estică a Imperiului austriac, care a început să fie realizat la 1 noiembrie 1784; în Transilvania a fost întrerupt temporar, la 23 noiembrie 1784, din cauza Răscoalei lui Horea, fiind reluat mai apoi la 20 ianuarie 1785. În comitatul Bihor, în perioada desfășurării Răscoalei lui Horea recensământul a fost efectuat practic fără întrerupere, singurele dificultăți întâmpinate de recenzori fiind lipsa unor formulare sau incidente locale legate de unele atacuri ale haiducilor.

Problemele legate de cei trei preoți români menționați s-au ivit, pe neașteptate și ele au ca origine două scrisori – circulare ale episcopului ortodox de Arad, Petru Petrovici, emise la 11 septembrie și 14 octombrie 1784,⁵⁵ adresate protopopului său Mihai Popovici din Tăgădău.⁵⁶ Cea care a tras semnalul de alarmă a fost congregația nobiliară a comitatului Arad, care s-a adresat, la 17 noiembrie 1784, Consiliului Locumtenential, denunțând o posibilă acțiune de instigare la răscoală a protopopului Mihai Popovici în urma unei scrisori primite de la episcopul său.⁵⁷ Denunțul a fost sprijinit și de o declarație a morarului din Beliu, Iosif Szatmári, care a declarat că a auzit la moară de la oamenii din zonă că "protopopul român schismatic din Tăgădău ar fi primit o scrisoare în care este scris că după anul nou toată lumea va trebui să fie militarizată".⁵⁸ La 23 noiembrie 1784, vice comitele Ioan Beöthy anunța deja Consiliul Locumtenential că a arestat trei preoți – pe Popa Zaharie din Bochia, Vasile Ștefanovici din

⁵³ D. Prodan, *op. cit.*, p. 213-280

⁵⁴ Danyi Dezső, Dávid Zoltán, *Az első magyarországi népszámlálás (1784-1787)*, Budapesta, 1960

⁵⁵ Documentele nr. 85, 86 și 97

⁵⁶ Vezi și studiul nostru Gorun 1991

⁵⁷ *Ibidem*, p. 235

⁵⁸ Documentul nr. 149

Mărăuș și pe Popa Mihai (Popovici) din Tăgădău – pentru niște declarații publice suspecte.⁵⁹ Chiar și cea mai simplă lectură a proceselor verbale de audiere a celor trei preoți,⁶⁰ nu permite decât concluzia că aceștia au făcut publice conținutul scrisorilor episcopale prin care se comunica preoților și enoriașilor viitoarea demarare a recensământului și îndemnul acestuia de a se conforma ordinelor de conscriere.

Elementul decisiv de distorsie care a dus la neînțelegerea exactă a realității, apoi la zvonuri și, în final la suspiciuni și acuzații a fost faptul că episcopul Petrovici a menționat în scrisoarea sa din 11 septembrie 1784, că recensământul va fi realizat de o “comisie de militari sau de oaste ... împreună cu listuri de varmeghie”.⁶¹ Prezența militarilor între recenzori i-a determinat pe țărani să zvonească faptul că ar fi fost vorba de o conscriere militară; de aici și până la supoziția că conscrierea “militară” ce urma să fie realizată ar fi dus la militarizarea țăranimii, nu a mai fost decât un singur pas. Faptul că toată neînțelegerea izvora chiar dintr-o circulară a episcopului arădean Petru Petrovici, în ochii țăranilor a conferit zvonului valoare de certitudine, iar în ochii autorităților de stat a sporit gravitatea evenimentului.

Cum autoritățile comitatelor nu puteau să tragă la răspundere un episcop, atât arădenii cât și bihoreni s-au adresat forului lor superior, Consiliului Locumtenential de la Buda. Dar la acest nivel isprava comună a preoților români nu a părut a fi chiar atât de prăpăstioasă pe cât a fost apreciată la nivelul comitatelor. Altminteri, episcopul Petrovici a și protestat pe lângă comitatul Bihor împotriva arestării preoților săi, remarcând că aceștia nu au făcut nici o faptă subversivă, decât să fi adus la cunoștința credincioșilor faptul conscripției populației în spiritul dispozițiilor imperiale.⁶² Totuși comitatul Bihor nu s-a încumetat să rezolve situația celor trei preoți încarcerați în închisoarea comitatului, mai cu seamă pentru că în aceeași perioadă un alt preot ortodox, Popa Iov din Leheceni, s-a pronunțat public alături de răsculații lui Horca.⁶³ Și tot la sfârșitul lunii noiembrie 1784, în comitatul Bihor au fost semnați mai mulți “pictori de icoane”, pe care judele nobiliar Francisc Ferdényi i-a suspectat că ar fi fost ruși și i-a pus în legătură cu răscoala ce tocmai se derula în vecinătate.⁶⁴

⁵⁹ Documentul nr. 162

⁶⁰ Documentele nr. 159, 160 și 161

⁶¹ Episcopul Petrovici a precizat în scrisoarea din 11 septembrie 1784, că înștiințarea sa s-a făcut în baza unui rescript imperial din 16 august 1784, care i-a dispus să-și anunțe enoriașii despre viitorul recensământ.

⁶² Documentul nr. 173

⁶³ Documentul nr. 181

⁶⁴ S-au adevărit că nu erau ruși ci italieni și aveau acte în regulă. Vezi documentul nr. 182

Reacția la aceste vești a Consiliului Locumtenential din Buda este greu de înțeles. Cert este faptul că nu s-a grăbit să exagereze importanța lor. La aflarea isprăvilor atribuite preoților români din Bihor, Consiliul a trimis o scrisoare episcopului greco-catolic orădean, Moise Dragoș, prin care îi semnala, altminteri pe un ton foarte blajin, că mai mulți preoți români de pe teritoriul diecezei sale au tulburat poporul cu ocazia conscrierii din toamna anului 1784, cerându-i să ia măsuri de preîntâmpinare a repetării unor cazuri asemănătoare.⁶⁵ Vina neînțelegerii situației reale îi aparține Consiliului Locumtenential în întregime, căci vice comitele Beöthy a specificat în raportul său din 23 noiembrie 1784, că cei trei preoți români erau "greci ritus non uniti". Lucrurile devin ceva mai clare după 9 decembrie 1784, când episcopul ortodox arădean, Petru Petrovici, s-a adresat direct Consiliului Locumtenential, reclamând autoritățile comitatelor Arad și Bihor că au insinuat că preoții ortodocși i-ar fi îndemnat pe țărani la răscoală și au luat măsuri aspre împotriva lor fără nici o justificare. Prin urmare, episcopul ortodox cerca eliberarea preoților arestați și acordarea unor satisfacții reparatorii care se cuveneau în situația dată.⁶⁶ Sub presiunea cererii episcopului arădean, Consiliul Locumtenential din Buda a cerut comitatului Bihor o informare asupra cazurilor celor trei preoți ortodocși români din districtul Beliu care au fost arestați de comitat sub acuzația de instigare la răscoală, mai apoi a dispus, simultan, lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, să raporteze săptămânal asupra stărilor de lucruri din comitat și a împrejurărilor care ar putea tulbura, eventual, liniștea publică.⁶⁷

Cu toate că în Bihor au avut loc mici puseuri de tensiune, situația din comitat poate fi apreciată ca fiind relativ calmă. În aceste condiții, este firesc faptul că conscrierea populației a continuat.⁶⁸ Totuși, este de remarcat faptul că, la 24 decembrie 1784, Consiliul Locumtenential din Buda a trimis comitatului Bihor ordinul imperial din 13 decembrie 1784,

⁶⁵ Documentul nr. 183. Nu există nici o urmă documentară a unei activități care ar fi plasat pe vreun preot greco-catolic în tabăra favorabilă răscoalei țărănești din Transilvania.

⁶⁶ Documentul nr. 190. Cu câteva zile mai înainte, în 6 decembrie 1784, și episcopul din Oradea, Moise Dragoș, a dat asigurări Consiliului Locumtenential că a luat măsurile cuvenite cu privire la conscrierea populației, dând clerului instrucțiuni în acest sens, dar nu face nici o remarcă la eventuale defecțiuni ale preoților săi (documentul nr. 189). Mai apoi, la 10 decembrie 1784, Moise Dragoș, episcopul greco-catolic din Oradea, a informat din nou Consiliul Locumtenential din Buda că a luat măsuri pentru publicarea conscrierii militare printre enoriașii săi (documentul nr. 192).

⁶⁷ Documentele 205 și 206

⁶⁸ Vezi reacția lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, la raportul congregației nobiliare a comitatului său pe tema stadiului conscrierii populației, notificând observațiile sale pe marginea răspunsurilor formulate. Documentul nr. 235.

prin care se cerea continuarea conscrierii populației începute la 1 noiembrie 1784.⁶⁹ Acțiunile de recenzare au continuat pe tot parcursul primei jumătăți a anului 1785; în vara aceluiași an mai avem o semnalare a stânjenirii recensământului în districtul Ierului, când vice judele nobiliar Ignațiu Reviczky raporta comitatului că soldații recrutori din subordinea căpitanului Būdöskuti au băgat groaza în locuitori.

Un episod semnificativ atât pentru Bihor al momentului Răscoalei lui Horea, cât și al dificultăților de coordonare eficientă a acțiunilor autorităților statului, este cel care a vizat urmărirea soției lui Horea și a eventualei întâlniri a acesteia cu soțul ei, principalul conducător al răscoalei. Încă în 25 noiembrie 1784, guvernatorul Transilvaniei, Mihail Bruckenthal, semnala comitatului Bihor un zvon conform căruia soția lui Horea s-ar fi refugiat la Beiuș și cerea urmărirea acesteia.⁷⁰ Apoi, în cursul lunii ianuarie 1785, Consiliul Locumtenential reia chestiunea, cerând vice comitelui Ioan Beöthy să ia toate măsurile pentru arestarea acesteia și, mai ales, a lui Horea, pe considerentul că acesta ar fi adăpostit la soția sa bunurile capturate în cursul răscoalei, în posesia cărora ar fi căutat să intre după ce a fugit din fruntea răscoalei.⁷¹ Finalul acestui episod este marcat de vice comitele bihorean Ioan Beöthy, care a raportat Consiliului Locumtenential, la 11 ianuarie 1785, după ce capturarea lui Horea a fost reconfirmată din mai multe locuri, că zvonul nu s-a confirmat și că nici vorbă ca femeia să se fi stabilit la Beiuș; în plus soții trăiau despărțiți de multă vreme.⁷² Altminteri, este limpede că întregul moment se bazează pe o confuzie, autoritățile transilvănene și cele ungare, concentrate mai ales pe împiedicarea refugierii lui Horea la Viena, via Ungaria, confundând localitatea Beliș cu Beiuș, a căror nume, trebuie să recunoaștem, seamănă între ele.

* *
*

Cele mai bine de 400 de documente pe care le dăm publicității cu această ocazie, într-un *corpus* dedicat special comitatului Bihor, cea mai mare parte a lor fiind inedite, mai îmbrățișează o serie întreagă de aspecte ale vieții politice, sociale și economice cotidiene care ar merita detaliate fiecare în parte de cercetarea istorică viitoare. Ele ilustrează, destul de exact, atât lumea țărănească, cu problemele ei specifice, cât și lumea elitei nobiliare, care nu a fost de loc unitară în atitudini față de marca provocare

⁶⁹ Documentul nr. 212

⁷⁰ Documentul nr. 168

⁷¹ Documentul nr. 245

⁷² Documentul nr. 260

pe care Răscoala lui Horea a lansat-o, nu numai pentru societatea din principatul transilvănean, ci pentru întregul Imperiu austriac. Ar merita, spre exemplu, acordată o atenție aparte activității contelui Anton Jankovics, comisarul imperial însărcinat inițial cu stârpirea haiduciei în comitatele din *Partium*, și a cărui misiune a fost apoi extinsă și asupra Răscoalei lui Horea, a cărui sânge rece și echilibru în evaluări ale situațiilor a salvat țărănimea de la o baie de sânge de felul celei din timpul lui Gheorghe Doja. Sau acea parte a titularilor de magistraturi care erau adepți ai curentului reformator, impropriu numiți *iosefiniști*, care au asigurat echilibrul social al întregii construcții de stat central-europene din care a făcut parte și Transilvania.

În spatele documentelor se ivește un profil al țăranului de la finele secolului al XVIII-lea diferit de cel care s-a încetățenit în conștiința publică. El nu este de loc o simplă victimă a sistemului economico – social în care a trăit, ci un participant activ, cu inițiative, guvernat de interese proprii foarte bine definite, pentru care nu ezită să recurgă la violențe. Se întâmplă mai rar să întâlnim și indivizi refractari la disciplina socială, care nu acceptă să se integreze în sistem și vagabondează, renunțând chiar și la viața de familie, ori refugiindu-se în pădure și adunându-se în grupuri de haiduci, dintre care se relevă câte o personalitate mai puternică precum cea a lui Petru Beci alias Caciora, un soldat dezertor care, până la urmă, a fost executat la Arad în primăvara anului 1785.⁷³ Ei sunt nu atâta victime ale unui regim economic spoliator, cât rămășițe ale unei lumi arhaice, mai degrabă patriarhale, specifice unei societăți feudale, care a fost bulversată de schimbările radicale induse de regimul tereziano-iosefin și care au respins modernizările impuse în deceniile de după mijlocul secolului al XVIII-lea.

* *
*

În fine, ne facem o plăcută datorie din a mulțumi pentru sprijinul pe care l-am primit de-a lungul anilor de la cei din jurul nostru, sprijin fără de care apariția acestui *corpus* de documente nu ar fi fost posibilă.

Întâi de toate mulțumesc și pe această cale soției mele Ileana, care mi-a sprijinit tot timpul cercetările – făcute în penultimul deceniu al secolului al XX-lea, cu titlu personal, fără nici un fel de sprijin instituțional – și aducerea în țară a xerocopiilor unei bune părți ale acestor documente, faptă considerată atunci “extrem de gravă” atât de autoritățile vamale

⁷³ Gheorghe Gorun, *Contribuții documentare la istoria haiduciei din vestul și nord-vestul Transilvaniei după răscoala lui Horea*, în *Crisia*, 1991, 21, p. 315-319

ungare cât și de cele române, riscându-și, în cursul anului 1986, chiar și libertatea în acest scop; Prof. univ. Dr. Nicolae Bocșan, Prorector al Universității "Babeș-Bolyai", pentru ideea și sprijinul acordat în vederea tipăririi acestor volume; Prof. Ioan Chira, pe atunci consilier la Ambasada României din Budapesta, pentru sprijinul logistic pe care ni l-a acordat cu prilejul primei noastre cercetări la Arhivele Naționale Ungare din Budapesta; Prof. univ. Dr. Ladislau Gyémánt, pentru ajutorul acordat prin controlul științific al textelor documentelor acestor volume, precum și pentru recuperarea manuscrisului de la Editura Academiei Române.

Aducem un omagiu memoriei profesorului nostru, Acad. Ștefan Pascu, singura persoană oficială (președintele de atunci al Secției de istorie a Academiei Române) care a încercat să ne ajute să facem cercetări în arhivele ungare, într-o vreme în care raporturile interstatale, care se aflau la nivele minime, nu au încurajat de loc asemenea demersuri. De asemenea, nu putem uita sollicitudinea și ajutorul colegial al distinsilor cercetători unguri de la Arhiva județului Hajdu-Bihar din Debrecen, cu deosebire regretatului Dr. András Béres, și de la Arhiva Națională a Ungariei, în special a regretatei Dr. Baraczka Istvánné și a regretatului Dr. Szemerszkei Aladár.

Tuturor mulțumirile noastre.

REZUMATELE DOCUMENTELOR

1. *1776 martie 10, Oradea.* Mihai Kovács, vicejude nobiliar, îl informează pe Ioan Ernst Neher, inspectorul bunurilor Episcopiei romano-catolice din Oradea, cu privire la plângerile înaintate de iobagii Episcopiei romano-catolice orădene conducerii comitatului Bihor pentru nerespectarea reglementărilor urbariale.

2. *1778 iulie 1, Oradea.* Ladislau Budai, jude nobiliar, și Adam Szacsvai, jurat, raportează comitatului Bihor rezultatele investigației urbariale efectuate în localitățile din districtul Oradea cu privire la abuzurile săvârșite în cursul anului 1777.

3. *1778 septembrie 2, Oradea.* Francisc Segesdi, vicejude nobiliar, și Ádám Szerdahelyi, jurat, raportează comitatului Bihor rezultatele investigației urbariale efectuate în 47 de localități de pe valea Crișului Repede cu privire la eventualele abuzuri săvârșite de stăpânii de pământ în cursul anului 1777.

4. *1778 septembrie 3, Oradea.* Ladislau Sántha, vicejude nobiliar, și Paul Karczagh, jurat, raportează comitatului Bihor rezultatele investigației urbariale efectuate în districtul Beiuș cu privire la abuzurile săvârșite de stăpânii de pământ în cursul anului 1777.

5. *1779 noiembrie 13, Cetariu.* Nicolae Sajgó, chelarul din Cetariu, raportează avocatului domenal al Episcopiei romano-catolice din Oradea rezultatele anchetei cu privire la împrejurările redactării plângerilor satelor Cetariu și Săldăbagiu trimise Curții imperiale. Totodată înaintează și declarațiile juzilor primari din cele două localități privitoare la plângerile celor două sate.

6. *1779 noiembrie 22, Săldăbagiu.* Samuil Szatmári, judele primar din Săldăbagiu, relatează, la cererea chelarului domenal Nicolae Sajgó, împrejurările în care locuitorii din Săldăbagiu au trimis Curții imperiale o petiție ce cuprindea nemulțumirile locuitorilor.

7. *1780 februarie 2, Biharea.* Ștefan Sárközi, judele primar din Biharea, informează comitatul Bihor asupra nemulțumirilor locuitorilor din Biharea referitoare la nerespectarea prevederilor urbariului, nemulțumiri incluse într-o petiție trimisă Curții imperiale.

8. *1781 iunie 20, Oradea.* Francisc Szegesdi, vicejude nobiliar, și Matei Winkler, jurat, raportează comitatului Bihor rezultatele investigației urbariale efectuate de cei doi oficiali în localitățile districtului Oradea privitoare la excesele săvârșite de stăpânii de pământ în cursul anului 1780.

9. *1781 decembrie [Belii].* Locuitorii districtului Belii înaintează episcopului romano-catolic din Oradea, L. Kollonich, o cerere prin care solicită să fie readus administratorul domenal Iosif Csothka, pe care țărani îl consideră cel mai bun administrator domenal care a existat vreodată pe acest domeniu și expun abuzurile și fărădelegile săvârșite de urmașii acestuia.

10. 1783 aprilie 30, Oradea. Mihai Pap, jude nobiliar substituit, informează autoritățile comitatense cu privire la plângerile satelor Căbești, Josani-Gurbești și Remetea înaintate pe cale ierarhică conducerii comitatului Bihor.

11. 1783 mai 6, Sântandrei. Laurențiu Tóth, judele primar din Sântandrei, cere comitelui suprem al comitatului Bihor să fie înapoiate fânațele care au fost luate locuitorilor din sat sub pretextul reîmpărțirii lor pe baza reglementărilor urbariale.

12. 1783 mai 23, Sântandrei. Laurențiu Toth, judele primar din Sântandrei, se plânge împotriva abuzurilor nobilului Ioan Pap care s-a mutat recent în sat și care a violentat mai mulți localnici, refuzând să ia în considerație hotărârile consiliului local.

13. 1783 iunie 22, Girișul de Criș. Ștefan Kelemen, jude nobiliar, și Mihai Csepregi, jurat, raportează comitatului Bihor rezultatele investigației efectuate în localitatea Girișul de Criș privitoare la pământurile deținute de șase locuitori care au înaintat comitatului o plângere.

14. 1783 iunie 29, Aleșd. Cercetarea plângerilor iobagilor din localitatea Galošpetreu de către comisia instituită de conducerea comitatului Bihor cu privire la nerespectarea prevederilor reglementării urbariale.

15. 1783 iulie 29, Beiuș. Ioan Simonffi, locuitor în târgul Beiuș, se plânge conducerii comitatului Bihor că oficiatul din Beiuș i-a confiscat o bucată de pământ arabil defrișat de el, solicitând înapoierea pământului și despăgubiri pentru pierderile suferite.

16. 1783 decembrie 18, Oradea. Ștefan Kelemen, primul jude nobiliar al comitatului Bihor, înștiințează conducerea comitatului că a cercetat pricina locuitorului Nicoură Marchiș din Negreni, audiind mai mulți martori de pe domeniul lui Alexandru Nadányi.

17. 1783 decembrie [înainte de 29], Cheșereu. Locuitorii din Cheșereu se plâng comitatului Bihor că cei doi proprietari de pământ din localitate interpretează diferit prevederile urbariale referitoare la cârciumărit, ceea ce le provoacă serioase daune.

18. 1783 decembrie 29, Oradea. Nobilul Mihai Baranyi denunță autorităților comitatului Bihor abuzurile îndurate de iobagii de pe domeniul sechestrat de Gaspar Baranyi.

19. 1784 ianuarie 10, Otomani. Nobilul Andrei Bonis se adresează vicejudeului nobiliar Adam Szerdahelyi, justificându-se de acuzațiile pe care i le-a adus iobagul său Ilie Alb din Gheghie, privitoare la niște presupuse abuzuri săvârșite de administratorii săi.

20. 1784 ianuarie 24, Beiuș. Ghiurca Lup, paznicul tricesimator din Măgura, depune mărturie cu privire la confiscarea a șase măji de sare adusă prin contrabandă de 12 locuitori din Valea Neagră de Jos și a a atacului armat pe care l-a avut de îndurat din partea acestora după confiscarea sării.

21. *1784 ianuarie 31, Diosig.* Plângerea locuitorului Paul Mezei către consiliul târgului Diosig cu privire la injuriile suferite din partea cârciumarului Ștefan Makra.

22. *1784 ianuarie, Beliu.* Locuitorul Iosif Popa junior din Beliu cere judelei nobiliar din Beiuș, Mihai Pap, să-i fie reduse obligațiile urbariale întrucât pământul pe care îl lucrează este foarte puțin. Pe verso, rezoluția judelei nobiliar care stabilește noua contribuție la 18 zile muncă și 48 denari.

23. *1784 februarie 3, Oradea.* Emeric Lakatos, vicejude nobiliar, și Emeric Ormos, jurat, comunică comitatului Bihor rezultatele investigației urbariale efectuate în 71 de localități din nordul comitatului cu privire la respectarea prevederilor urbariale în cursul anului 1783.

24. *1784 februarie 9, Diosig.* Scrisoarea de chezășie semnată de Ioan Farkas în favoarea lui Mihai și Ștefan Farkas, reținuți în arestul domeniial din Diosig pentru bătaie.

25. *1784 februarie 22, Oradea.* Locuitorul Ioan Bara din Rontău cere prefectului bunurilor episcopale, Mihai Béra, să fie scutit de despăgubirile datorate de fostul său asociat de afaceri, Nicolae Niara, urmând să recupereze de la acesta jumătate din sumă, declarând că Nicolae Niara a fost singur părtaș la acca afacere. Pe verso rezoluția lui Mihai Béra, care precizează obligația petentului de a plăti numai jumătate din despăgubire.

26. *1784 februarie 22, Săcuieni.* Gaspar Boronkai, jude nobiliar substituit, și Carol Darvai, jurat, recunosc că, în urma cercetărilor efectuate în localitatea Cheșereu cu privire la dreptul de cârciumărit, locuitorii nu au nici un câștig de pe urma dreptului prevăzut în urbaniu.

27. *1784 februarie 24, Bratislava.* Consiliul Locumtenential cere comitatului Bihor să înainteze rapoartele cu privire la rezultatele investigațiilor urbariale pentru anii 1782 și 1783.

28. *1784 februarie 24, Girișul Negru.* Paul Rétyi, notarul satelor Girișul Negru și Tăuț, relatează neregulile pe care le-a constatat în cele două așezări în calitatea sa oficială și conflictele pe care le-a avut cu locuitorii pentru că a raportat stăpânului de pământ și autorităților comitatense concluziile sale. Cere să fie despăgubit pentru suferințele îndurate din partea locuitorilor.

29. *1784 februarie 26, Cuzap.* Ursu Hercuț, locuitor din Cuzap, relatează autorităților comitatense abuzurile stăpânului de pământ, Ștefan Baranyi, care nu vrea să-l lase să plece din cârciuma pe care i-a arendat-o, invocând că nu i-a achitat arenda, în contul căreia i-a confiscat patru boi. Afirmă că arenda a fost achitată regulat și cere intervenția comitatului pentru a i se face dreptate.

30. *1784 februarie 26, Oradea.* Locuitorii satului Hidișelu de Sus cer să se pună capăt abuzurilor administratorului domeniial din Sânmartin în decontarea căraușilor efectuate de ei, precum și comportamentului violent la care îi supune.

31. *1784 martie 3, Brad.* Baronul Anton Josika informează comitatul Bihor că a fost numit administrator al comitatului Zărand, după moartea fostului comite suprem Ladislau Máriássy și propune ca cele două comitate să colaboreze în viitor pentru rezolvarea problemelor comune.

32. *1784 martie 14, Aleșd.* Perceptorul sării din Aleșd, Andrei Borsuczky, trimite comitatului Bihor, în anexă, ordinul din 22 iulie 1783 al Cărmării regale privitor la desfacerea sării care prevede măsuri de preântâmpinare a sustragerilor și a contrabandei cu sare, fenomene ce au fost constatate și printre locuitorii din satele de pe valea Crișului Repede.

33. *1784 martie 19, Girișul de Criș.* Judele Toma Silaghi și jurații din Girișul de Criș adevăresc că toți locuitorii satului care au reclamat calitatea slabă a pământului arabil deținut au fost satisfăcuți de hotarnicul Grigore Sarkadi, care le-a măsurat loturi noi.

34. *1784 martie 26, Oradea.* Comitatul Bihor raportează împăratului Iosif al II-lea că a primit rescriptul imperial nr. 849 din 28 ianuarie 1784, referitor la procesul dintre Capitulul Episcopiei romano-catolice din Oradea și locuitorii târgului Oradea, precizând că hotărârea imperială nu le-a dat satisfacție locuitorilor și ei pregătesc o nouă replică împotriva Capitulului.

35. *1784 martie 30, Șelind.* Preotul greco-catolic din Șelind, Vasile Moisa, cere ajutorul episcopului său, Moise Dragoș, pentru recunoașterea sărbătorilor românilor de către stăpânii de pământ de altă religie decât locuitorii, pe care îi obligă să lucreze și în zilele de sărbătoare, iar în caz de refuz, locuitorii sunt bătuți. Tratamentul violent nu-l ocolește nici pe preot.

36. *1784 aprilie 2, Brad.* Baronul Anton Josika, administrator al comitatului Zărand, informează comitatul Bihor că a întocmit un plan pentru stăpîrea haiduciei ce domnește în părțile comitatului său. Roagă să se publice și în comitatul Bihor hotărârea că între 15 aprilie și 31 octombrie 1784 nimeni nu poate intra în comitatul Zărand fără acte care să ateste cinstea și faima sa bună.

37. *1784 aprilie 14, Nagy Rábé.* 22 de locuitori din localitatea Nagy Rábé se plâng episcopului catolic din Oradea că le-au fost luate pământurile pe care le dețineau în arendă, dar obligațiile le-au rămas aceleași, ajungând în situația de a fi muritori de foame și de a nu putea plăti dările. Pe verso, rezoluția episcopului Kollonich, care cere explicații de la prefectul bunurilor episcopale, precum și rezoluția acestuia, ca judele primar al satului, să răspundă în scris de ce locuitorii nu au primit pământ.

38. *1784 aprilie 17, Oradea.* Comitatul Bihor îl felicită pe baronul Anton Josika cu ocazia numirii sale în funcția de comite suprem al comitatului Zărand, asigurându-l că vor colabora și în viitor pentru frânarea haiduciei în zona graniței comune dintre cele două comitate.

39. *1784 aprilie 19, Buduslău.* Locuitorii din Buduslău îl reclamă la prefectul bunurilor episcopale, Mihai Béra, pe șpanul local Andrei Höffner, care a săvârșit o serie de abuzuri în detrimentul domeniului și al locuitorilor din Buduslău.

40. *1784 aprilie 25, Nagy Rábé.* Ioan Kállay, topograful Episcopiei romano-catolice din Oradea, raportează prefectului bunurilor episcopale, Mihai Béra, asupra cercetărilor făcute la Nagy Rábé privind calitatea pământurilor din hotarul satului, în urma reclamației locuitorilor că au primit loturi necorespunzătoare. Topograful confirmă faptul că pământurile din hotarul satului sunt de calitate slabă.

41. *1784 aprilie 26, Nagy Rábé.* Juzii localității Nagy Rábé îl informează pe Mihai Béra, prefectul bunurilor episcopale, asupra împrejurărilor ce i-au determinat pe cei 22 de locuitori să se plângă episcopului împotriva funcționarilor domeniiali, apreciind că motivele invocate de țărani nu sunt fundamentate. Înșiră, totodată, numele celor 22 de petiționari.

42. *1784 aprilie 28, Buduslău.* Andrei Heffner, șpanul domeniului din Buduslău, răspunde, din ordinul scaunului de judecată domeniial, la cele 13 puncte ale reclamației locuitorilor împotriva sa, justificându-se de acuzațiile aduse.

43. *1784 mai 20, Bochia.* Comunitatea locuitorilor din Bochia roagă scaunul de judecată domeniial din Beliu să-i oblige pe locuitorii din Chișlaca să-și împrajuiască hotarul în conformitate cu ordinul scaunului de judecată domeniial, ordin pe care locuitorii din Chișlaca nu vor să-l ducă la îndeplinire.

44. *1784 mai 22, Beliu.* Șase locuitori din Coroi cer scaunului de judecată domeniial din Beliu să fie scutiți de chezașia datorată pentru fostul cârciumar, întrucât întreaga localitate și-a asumat răspunderea pentru el, iar când au trebuit să plătească despăgubiri, locuitorii s-au sustras. Pe verso, rezoluția provizorului domeniial, Iosif Hrabovszky, care decide că întreaga comunitate este chezașă pentru cârciumar.

45. *1784 mai 24, Archiș.* Locuitorii satului Archiș se plâng scaunului de judecată domeniial împotriva abuzurilor săvârșite de administratorul domeniial Iosif Csotka, cerând să li se facă dreptate.

46. *1784 mai 24, Beliu.* Dumitru Gabor, locuitor din Săliște de Beliu, cere scaunului de judecată domeniial să fie despăgubit pentru un lot de pământ care i-a fost luat. Pe verso, rezoluția scaunului de judecată care prevede să fie măsurat din nou pământul deținut de petent și dacă se dovedește a fi mai puțin decât are înscris în urbariu, să fie despăgubit. Provizorul Iosif Hrabovszky constată să petentului i-a fost măsurat pământul după ce i-a fost luat lotul, iar obligațiile i-au fost stabilite corect, prin urmare nu are drept la despăgubire.

47. *1784 mai 25, Beliu.* Comunitatea din Beliu se plânge scaunului de judecată domeniial de faptul că a început să se împrăzineze lemnul pentru construcție, cerând să se interzică locuitorilor din comitatul Arad accesul la pădurea din jurul Beliului, iar locuitorilor din prediul Mocirla să li se interzică accesul la pășunea lor. Pe verso, rezoluțiile notarului scaunului de judecată domeniial și ale provizorului Iosif Hrabovszky.

48. *1784 mai 31, Buteni.* Ioan Barinay, administratorul cameral din Buteni, îl informează pe Francisc Szotoczky, provizorul domeniului din Vașcău, că se străduiesc de mult să-l prindă pe Ion Husa, dar acesta nu are casă în Buteni și se ascunde de autorități. Dacă îl vor prinde, vor anunța autoritățile din Vașcău. Ion Șandra, căutat și el de provizorul din Vașcău, nu este cunoscut la Buteni.

49. 1784 mai 31, *Sărand și Chijic*. Juzii satelor Sărand și Chijic cer scaunului de judecată comitatens să cerceteze situația terenurilor despădurile din hotarul lor care au fost ocupate de iobagii composesorului. Aceștia au construit, fără aprobare, cârciumi chiar și pe pământurile de dincolo de pădure, "unde se află cuibul haiducilor".

50. 1784 iunie 3, *Brad*. Ladislau Pap, vicecomitele comitatului Zărand, informează comitatul Bihor că în noaptea de 26 mai haiducii au jefuit și incendiat casa lui Ghiurca Sirca din Vărfuri și au bătut-o pe soția acestuia; roagă autoritățile bihorene să dea ordin de urmărire și prindere a făptașilor în teritoriile bihorene învecinate cu Zărandul.

51. 1784 iunie 4, *Oradea*. Comitatul Bihor înștiințează comitatul Arad asupra măsurilor luate de autoritățile locale pentru stăvilirea haiduciei în ținuturile limitrofe ale celor două comitate.

52. 1784 iunie [înainte de 6], *Oradea*. Ilisie Pantea, locuitor în prediul Bicaci, cere prefectului bunurilor episcopale, Mihai Béra, să-l apere de acuzațiile judeului nobiliar de Beiuș Mihai Pap, că s-ar fi făcut vinovat de dispariția unor porci ai acestuia.

53. 1784 iunie 6, *Vaşcău*. Extras din hotărârile scaunului de judecată domonial din Vaşcău ce a avut loc în 6 iunie și zilele următoare, conținând 44 verdicte rostite asupra pricinilor locuitorilor de pe domeniul Vaşcău.

54. 1784 iunie 6, *Vaşcău*. Manasie Țucra se plânge scaunului de judecată domonial că a fost nevoit să plătească o despăgubire de 15 florini pentru un atac săvârșit de fratele său, Teodor Țucra, care a fost între timp spânzurat, iar apoi s-a dovedit că atacul a fost săvârșit de un locuitor din Leheceni, care nici măcar nu a fost cercetat. Cere să fie despăgubit cu 15 florini de acel locuitor.

55. 1784 iunie 7, *Vaşcău*. Popa Stoica, preot supranumcrar și cantor în Vărzarii de Jos cere să i se acorde și lui aceeași libertate ca și preotului titular din localitate, Popa Todoran, fratele tatălui său, și să nu presteze robotă pentru pământul detinut care este al bisericii.

56. 1784 iunie 7, *Vaşcău*. Teodor Jurcă, locuitor din Hotărel, relatează scaunului de judecată domonial împrejurarea datorită căreia a ajuns să fie suspectat -- pe nedrept -- că ar avea legături cu haiducii, cerând să fie absolvit de suspiciune.

57. 1784 iunie 9, *Ponoarele (Călugări)*. Comunitățile satelor Ponoarele, Sohodol, Câmp și Colești cer scaunului de judecată domonial să micșoreze încărcătura de minereu pe care sunt obligați să o transporte la fierăria din Vaşcău. Pe verso, decizia scaunului de judecată domonial care notează că nu se mai poate reduce greutatea întrucât s-a decis ca țărani de pe domeniu să încarce căruțele lor cu 6 măji de minereu, în timp ce comitatul a fixat cantitatea minimă de 8 măji.

58. 1784 iunie 9, *Vaşcău*. Ion Ciocan din Sârbești cere scaunului de judecată domonial să-i fie înapoiat calul, cumpărat de el cu 14 florini și 25 ½ crăițari și confiscat în târgul de la Șiria fiindcă ar fi fost de furat.

59. 1784 iunie 18, *Beliu*. Gaspar Csiba, juratul din Beliu, înaintează avocatului domenial procesul verbal de anchetă a lui Teodor Cătană din Coroi, fugit de pe domeniu.

60. 1784 iulie 5, *Diosig*. Judele din Diosig, Ioan Kiss, raportează avocatului domenial că nu i-a anchetat pe oamenii care s-au certat cu Emeric Bonis pentru că aceștia s-au împăcat, iar un al treilea martor a fost angajat pe domeniul nobilului Komáromi și nu poate fi convocat pentru a depune mărturie

61. 1784 iulie 8, *Arad*. Adresă a comitatului Arad trimisă comitatului Bihor în privința concentrării caselor din Chisindia.

62. 1784 iulie 8, *Marghita*. Emeric Lakatos, vice-jude nobiliar și Emeric Ormos, jurat, raportează rezultatele anchetei întreprinse în urma plângerii cărciumarului Ursu Hercuț din Cuzap.

63. 1784 iulie 12, *Hăucești*. Locuitorii Laurențiu și Crăciun Filip din Hăucești se plâng vicecomitelui comitatului Bihor că administratorul domenial le-a confiscat o pășune defrișată de ei, pe care o folosește și în prezent. Pe verso, rezoluția lui Emeric Péchy, primul vicecomite al comitatului Bihor, care cere investigarea cazului și prezentarea documentelor de anchetă până la sesiunea următoare a scaunului de judecată a comitatului.

64. 1784 iulie 13, *Brad*. Ladislau Pap, vicecomitele comitatului Zarand, oferă lămuriri comitatului Bihor asupra acțiunii comune cu comitatul Arad din 21 iulie, care vizează lichidarea haiducilor din zona limitrofă și invită comitatul Bihor să participe și el.

65. 1784 iulie 13, *Brad*. Adresa comitatului Zarand adresat comitatului Bihor prin care solicită colaborarea în vederea acțiunii comune din 21 iulie care vizează lichidarea haiducilor.

66. 1784 iulie [înainte de 14], *Ciuhoi*. Petru Mcheș din Ciuhoi roagă comitatul Bihor să dispună să primească înapoi pământurile care i-au fost luate de către Iosif Dluholotsky, care i-a promis că îi va da altele în schimb, dar fără a se ține de cuvânt. Cauza a fost cercetată și de judele nobiliar din Marghita, care a promis și el că va primi înapoi pământurile, dar fără rezultat.

67. 1784 iulie 16, *Buteni*. Raportul judeului nobiliar Paul Stanitslavits către vicecomitele comitatului Bihor privind măsurile de urmărire a haiducilor.

68. 1784 iulie 20, *Beliu*. Raportul juratului Emeric Thuolt către judele Mihai Pap privind măsurile luate în vederea urmăririi haiducilor

69. 1784 iulie 20, *Șebiș*. Anton Csomor, juratul din Șebiș, îi comunică lui Emeric Thuolt, juratul din Beliu, că nu poate participa la acțiunea comună de urmărire a haiducilor întrucât aceștia cer grațierea, iar cu locuitorii români din cercul său nu poate să pornească împotriva acestora; relatează că s-a întâlnit cu haiducii din împrejurimile Șebișului.

70. 1784 iulie 22, *Beiuș*. Judele nobiliar Mihai Pap comunică vicecomitelui comitatului Bihor contramandarea măsurilor de urmărire a haiducilor

71. 1784 iulie 27, *Poclusa de Barcău*. Locuitorii Laurențiu și Crăciun Filip din Hăucești cer judelei nobiliar Daniel Menszáros, să fie despăgubiți pentru pășunea pe care au curățat-o și le-a fost confiscată de provizorul baronului Huszár. Pe verso, rezoluția judelei nobiliar Daniel Menszáros, ca cei doi țărani să fie despăgubiți.

72. 1784 iulie 30, *Beliu*. Emeric Thuolt, juratul din Beliu, îl informează pe Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, că haiducii l-au răpit din casa sa din Săvârșin pe vicecomitele comitatului Arad, Andrei Forrai, ducându-l cu ei în păduri și promițând că îl vor elibera numai dacă vor fi grațiați cu toții. Informează că haiducii i-au ținut și lui calea, dar a fost salvat de un preot român.

73. 1784 iulie 30, *Brad*. Baronul Anton Josika, comitele suprem al comitatului Zărand, se adresează comitatului Bihor motivând necesitatea urmării haiducilor ce trec de pe teritoriul comitatului Arad în comitatul Zărand, unde fac devastări foarte serioase; cere comitatului Bihor să sprijine măsurile de urmărire a haiducilor luate de comitatul Zărand.

74. 1784 august 3, *Beliu*. Emeric Thuolt, juratul din Beliu, îl informează pe Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, că i-a fost prezentat salvconductul lui Gavrilă Bătrân din Nermiș, participant la răpirea de la Săvârșin a vicecomitelui comitatului Arad, Andrei Forrai, care s-a întors acasă în sat; cere instrucțiuni pentru viitor.

75. 1784 august 3, *Viena*. Iosif al II-lea decretează iertarea faptelor haiducilor care l-au răpit pe vicecomitele comitatului Arad, Andrei Forrai, din casa sa de la Săvârșin.

76. 1784 august 3, *Viena*. Iosif al II-lea ordonă ținerea sub supraveghere a haiducilor care au fost grațiați de el în urma răpirii vicecomitelui comitatului Arad, Andrei Forrai, din casa sa de la Săvârșin și cere să fie informat asupra evenimentelor.

77. 1784 august 12, *Bratislava*. Consiliul Locumtenential indică comitatului Bihor să ceară asistență militară pentru protejarea oficiilor tricesimale și ale sării și de prevenire a atacurilor haiducilor.

78. 1784 august 21, *Arad*. Comitatul Arad înștiințează comitatul Bihor că din cei 56 de haiduci care au participat la răpirea vicecomitelui comitatului Arad, Andrei Forrai, doar 27 au depus jurământul de fidelitate și au fost grațiați de împărat. Comitatul Arad a luat măsuri pentru urmărirea haiducilor și pentru a instala pacea și calmul în întregul comitat și invită comitatul Bihor să ia măsuri similare la frontierele sale cu comitatele Zărand și Arad.

79. 1784 august 30, *Bratislava*. Consiliul Locumtenential înștiințează comitatul Bihor asupra dispozițiilor imperiale ce vizează pedepsirea vinovaților în contrabanda cu sare.

80. 1784 septembrie 6, *Bratislava*. Consiliul Locumtenential înștiințează comitatul Bihor că Comandamentul militar suprem a ordonat dislocarea a două companii din regimentul Devins în comitatul Bihor, care urmează să fie cantonate în cazărmile abandonate din Oradea.

81. *1784 septembrie 6, Bratislava.* Consiliul Locumtenential înștiințează comitatul Bihor că Comandamentul militar suprem a ordonat dislocarea unor trupe militare în comitatul Arad pentru a împiedica contrabanda și extinderea haiduciei.

82. *1784 septembrie 6, Bratislava,* Consiliul Locumtenential înștiințează comitatul Bihor asupra manierei de repartiție a cărăușiei necesare transportării trupelor imperiale cantonate în comitat.

83. *1784 septembrie 11, Nagy Léta.* Francisc Böszörményi, administrator domcnial, raportează lui Alexandru Papanck, avocat domcnial, că dirigințele poștei din Nagy Léta a comis mai multe abuzuri împotriva domeniului și a locuitorilor.

84. *1784 septembrie 11, Oradea.* Emeric Lakatos, vice jude nobiliar, raportează conducerii comitatului Bihor rezultatele anchetei întreprinsc în urma plângerii locuitorilor Laurențiu și Cristian Filip din Hăucești în privința confiscării unei bucăți de pământ pe care au defrișat-o și care le-a fost luată de fostul provizor Andrei Mráz.

85. *1784 septembrie 11, Oradea.* Petru Petrovici, episcopul ortodox din Arad, îl înștiințează pe Mihai Popovici, protopopul districtului Lunca, preot în Tăgădău, că la 1 noiembrie 1784 va începe conscrierea populației făcută de ofiteri imperiali, protopopului revenindu-i sarcina de a anunța preoții din subordine să prezinte comisiei de conscriere protocoalele de botez.

86. *1784 septembrie 11, Oradea.* Traducerea în limba latină a adresci lui Petru Petrovici, episcopul ortodox din Arad, către Mihai Popovici, protopopul districtului Lunca, despre sarcinile preoților din subordinea sa în timpul conscrierii populației care va începe la 1 noiembrie 1784. Traducerea a fost efectuată de Emanuel Risto, notar al Consiliului Locumtenential.

87. *1784 septembrie 16, Bratislava.* Consiliul Locumtenential cere comitatului Bihor să introducă măsurile dispuse de împăratul Iosif al II-lea de limitare a extinderii haiduciei și aduce la cunoștință faptul că Anton Jankovics a fost numit comisar regal în Banat pentru a coordona reprimarea haiduciei.

88. *1784 septembrie 17, Oradea.* Comitatul Bihor raportează Consiliului Locumtenential rezultatele investigațiilor privind cazul tricesimatorului Lup Ghiurca, atacat de contrabandiștii de sare din Valea Neagră de Jos.

89. *1784 septembrie 23, Viena.* Descrierea lui Ignatz Kristian Herzog, cunoscut sub numele de Julius Salis von Salfeld, căutat de poliția din Viena pentru a fi arestat.

90. *1784 septembrie 25, Hosszúpályi.* Matei Fülöp, administrator domcnial, raportează lui Martin Wegner, administratorul domeniului de la Diosig, asupra incidentului care a avut lor între locuitori și oamenii domeniului care au vrut să confiște animalele locuitorilor, dar au fost amenințați cu bătaia. Juratul Ștefan Kovács a fost arestat ca instigator la nesupunere.

91. *1784 septembrie 25, Oradea.* Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor îl înștiințează pe colonelul imperial Roth că lemnele de foc datorate pentru cele două companii recent dislocate la Oradea prin ordinul Comandamentului militar suprem nu pot fi puse la dispoziția lor decât cu întârziere.

92. *1784 septembrie 25, Oradea.* Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor notifică colonelului Roth că lemnele de foc necesare celor două companii din regimentul Devins recent dislocate în cazarma din Oradea nu pot fi furnizate cu certitudine.

93. *1784 septembrie 25, Roit.* Ștefan Mărcuț și Ilie Leț, locuitori din Roit, raportează lui Ioan Béra, avocatul domeniului Episcopiei romano-catolice din Oradea, cum au fost bătuți de paznicul din Alceu și îi cer să pună capăt situației.

94. *1784 septembrie 26, Diosig.* Ștefan Kovács din Hosszúpályi este interogat de autoritățile domeniiale din Diosig, acuzat fiind de instigare la opunere față de oamenii domeniului. El declară că incidentul din localitate, între locuitori și oamenii domeniului, a fost spontan.

95. *1784 octombrie 5-8, Bratislava.* Consiliul Locumtenential trimite comitatului Bihor descrierea lui Ignatz Cristian Herzog, cunoscut sub numele fals de Iulius Ignatus Salis de Salfeld și oprește ținerea de predici în afara bisericilor catolice.

96. *1784 octombrie 9, Timișoara.* Conte Anton Jankovics trimite comitatului Bihor invitația pentru elaborarea planului pentru stârpirea haiduciei, din însărcinarea împăratului Iosif al II-lea.

97. *1784 octombrie 14, Arad.* Petru Petrovici, episcopul ortodox din Arad, atrage atenția lui Mihai Popovici, protopopul districtului Lunca, preot în Tăgădău, să ceară preoților din subordinea sa să îndemne poporul să nu se teamă de conscrierea ce va începe la 1 noiembrie 1784, întrucât aceasta este făcută "pentru a lor bine și pentru a lor ușurare".

98. *1784 octombrie 14, Arad.* Traducerea în limba latină a poruncii lui Petru Petrovici, episcopul ortodox din Arad, către Mihai Popovici, protopopul districtului Lunca, privitor la obligațiile preoților din subordine de a îndemna poporul să nu se teamă de conscrierea ce va începe la 1 noiembrie 1784. Traducerea a fost efectuată de Emanuel Risto, notar al Consiliului Locumtenential.

99. *1784 octombrie 23, Nojorid.* Patru locuitori din Nojorid pun cheazășie, în fața prefectului bunurilor episcopale, Mihai Béra, pentru Ilieș Chiș, arestat pentru furt, cerând să fie eliberat din închisoare pentru a-și putea semăna grâul.

100. *1784 octombrie 30, Arad.* Petru Petrovici, episcopul ortodox din Arad, intervine la Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, în favoarea lui Gheorghe Popovici, preot în Leș, condamnat la 15 zile de închisoare.

101. *1784 octombrie 30, Marghita.* Emeric Lakatos, vice jude nobiliar din Marghita, raportează că a publicat în 15 localități de la granița comitatului cu Principatul Transilvaniei noile reglementări imperiale împotriva contrabandei cu sare, cu concursul lui Gheorghe Drăgan de la oficiul salinar din Marghita.

102. *1784 octombrie 30, Püspökladány.* Ladislau Erney, administrator cameral, întreabă administrația camerală asupra ajutorului militar îndreptat împotriva pericolului reprezentat de haiducii din localitățile din Bihor și Zărând.

103. *1784 octombrie 31, Salonta.* Juratul Francisc Szentiványi raportează comitatului Bihor asupra situației colibelor și a sălașurilor aflate în afara perimetrelor locuite ale satelor din districtul Salonta

104. *1784 noiembrie 1, Brad.* Ladislau Pap, jude nobiliar substitut al comitatului Hunedoara, descrie izbucnirea răscoalei țărănești conduse de Horea: în ziua precedentă Horea le-a arătat țăranilor o cruce aurită și câteva scrisori despre care a pretins că ar fi conținut ordine ale împăratului; apoi țăranii au pornit spre Alba Iulia pentru a primi arme.

105. *1784 noiembrie 2, Buda.* Consiliul Locumtenential de la Buda face cunoscut comitatului Bihor descrierea lui Mihai Popescu (Poperszki), suspectat de a fi angajat oameni pentru serviciu militar și dispune urmărirea sa; în cazul că va fi prins asupra faptului, să fie arestat.

106. *1784 noiembrie 2, Buda.* Descrierea fizionomiei și îmbrăcămintei lui Mihai Popescu (Poperszki). Pe lângă îmbrăcămintea civilă, mai îmbracă și o uniformă militară rusească.

107. *1784 noiembrie 2, Oradea-Olosig.* Raportul vice judeului nobiliar Francisc Ferdényi cu privire la sălașurile și cârciumile existente în locuri ascunse din păduri, în apropiere de Gepiș și Forosig.

108. *1784 noiembrie 3, Beiuș.* Ștefan Kelemen, primul jude nobiliar al comitatului Bihor, întocmește inventarul colibelor și sălașurilor din afara satelor și din pădurile districtului Beiuș.

109. *1784 noiembrie 3, Pleșcuța.* Clemente Kozma, vice jude nobiliar din Pleșcuța, înștiințează pe provizorul din Vașcău, Francisc Szototzki, că locuitorii comitatului Zărand s-au răsculat, instigați de Salis; el avertizează comitatul Bihor să ia măsuri de preântâmpinare a extinderii răscoalei și în acele părți.

110. *1784 noiembrie 4, Oradea-Olosig.* Raportul vice judeului nobiliar Ladislau Sántha, cu privire la cârciumile din locuri ascunse și păduri în cercul Salonta.

111. *1784 noiembrie 4, Oradea-Olosig.* Raportul vice judeului nobiliar Augustin Reviczky despre cârciumile din locuri ascunse și din păduri.

112. *1784 noiembrie 5, Oradea.* Ioan Ferdényi, împuternicit al oficiului montanistic, raportează Consiliului minier despre stările de lucruri de la Oficiul montanistic din Baia de Criș după izbucnirea răscoalei lui Horea: 8000 de florini au fost transportați din sediul Oficiului montanistic, personalul s-a refugiat; informează că o parte a țăranilor răsculați a încercat să intre în districtul Beiuș, dar au fost respinși.

113. *1784 noiembrie 6, Arad.* Locuitorii districtului Beliu refugiați la Arad se adresează Consiliului Locumtenential pentru a-l reclama pe Francisc Várady, administratorul domeniului episcopal din Beliu, care nu a respectat prevederile urbariului și a recurs la bătăi violente în raporturile sale cu locuitorii.

114. *1784 noiembrie 6, Tileagd.* Adam Szerdahelyi, vice jude nobiliar, a con scris sălaşurile din extravilanul satelor din valea Crişului Repede, care ar putea fi folosite de haiduci şi de răufăcători.

115. *1784 noiembrie 8, Sibiu.* Copia scrisorii nobilului Barsai, aflat în anturajul Guberniului Transilvaniei de la Sibiu, referitoare la extinderea răscoalei ţărăneşti din Zărand şi din comitatele Hunedoara şi Alba Inferioară; el îl sîltuieşte pe corespondentul său din Târgu Mureş să ia măsuri de apărare a Tablei regale din localitate care va fi atacată cu siguranţă de răsculaţi.

116. *1784 noiembrie 9, Oradea.* Congregaţia nobiliară a comitatului Bihor îl informează pe locotenent-colonelul Bellegarde că în comitatul vecin Zărand a izbucnit răscoala condusă de Horea şi cere să ia măsuri de prevenire a extinderii răscoalei în comitatul Bihor prin trecătorile de la Vaşcău şi Beliu.

117. *1784 noiembrie 10, Oradea.* Adresa locotenent-colonelului Bellegarde expediată comitatului Bihor referitoare la întreţinerea armatei trimise pentru prevenirea posibilelor tulburări ţărăneşti din comitat.

118. *1784 noiembrie 10, Oradea.* Locotenentul inginer Mihai Péchy îl înştiinţează pe unchiul său, Emeric Péchy, despre izbucnirea răscoalei ţăranilor din Zărand conduşi de Horea, care i-au atacat pe juzii nobiliari trimişi împotriva lor şi, apoi, oraşul Brad; după relatările făcute la Guberniu, numărul răsculaţilor este de 10.000 şi ei au fost atacaţi de regimentul românesc de grăniceri; şi românii din împrejurimile Sibiului sunt tulburaţi şi doar măsurile luate de autorităţi i-a împiedicat să ia armele în mîini.

119. *1784 noiembrie 11, Cehu Silvaniei.* Sigismund Kornis, preşedintele Tablei continue a comitatului Solnocul Mijlociu unit cu Crasna şi Chioar, îl roagă pe vicecomitele comitatului Bihor, Ioan Beöthy, să-l ţină la curent asupra evoluţiei răscoalei declanşate în comitatul Hunedoara unit cu Zărandul şi în Alba Inferioară; întrebă şi despre interdicţia de vânzare a prafului de puşcă, întrucât locuitorii din comitatul său îşi procură praf de puşcă necesar din Bihor.

120. *1784 noiembrie 11, Oradea.* Congregaţia nobiliară a comitatului Bihor raportează Consiliului Locumtenential de la Buda că a fost anunţată de către vice judele nobiliar Clemente Kozma despre izbucnirea răscoalei ţărăneşti din Zărand, la instigarea lui Salis; răsculaţii au pătruns deja în comitatul Bihor, în localitatea Criştiar. Pentru a preveni extinderea răscoalei în comitat, nobilii s-au adresat comandanţilor celor două regimente staţionate în comitatul Bihor şi au cerut asistenţă militară.

121. *1784 noiembrie 11, Oradea.* Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor raportează Consiliului Locumtenential din Buda despre primirea ordinului referitor la confiscarea armelor de la ţărani, despre faptul că a ordonat juzilor nobiliari să dispună cu severitate, împreună cu reprezentanţii camerali, interdicţiei cu privire la contrabanda cu sare adusă din Transilvania; în final îşi exprimă speranţa că răscoala din vecinătate nu se va extinde şi în Bihor.

122. *1784 noiembrie 11, Sibiu.* Samuel Brukenthal, guvernator al Transilvaniei, anunţă comitatul Bihor asupra izbucnirii răscoalei ţăranilor din Hunedoara, Zărand şi Alba Inferioară şi a măsurilor luate, de comun acord cu Comandamentul militar suprem, pentru reinstaurarea calmului şi a siguranţei; cere comitatului Bihor să ia măsuri de prevenire a fugii din calea armatei a ţăranilor răsculaţi în acest comitat.

123. *1784 noiembrie 12, Cluj.* Apelul comitelui suprem al comitatului Cluj, Ioan Csáky, adresat nobilimii din comitatul Bihor, în vederea ridicării la insurecție împotriva țăranilor răsculați.

124. *1784 noiembrie 12, Oradea.* Popa Zaharie, preotul parohiilor din Bochia și din Benești, cere prefectului bunurilor episcopale, Mihai Béra, să fie scutit de obligațiile iobăgești și de taxa pe poartă. Pe document se află rezoluția lui Mihai Béra care prevede ca preotul să fie scutit de respectivele taxe, în conformitate cu urbariul, dacă acesta este stabilit pe pământul bisericii.

125. *1784 noiembrie 15, Hălmagiu.* Joseph Schick, morar, scrie lui Francisc Szotoczky, provizorul domenal episcopal din Vașcău, relatându-i proporțiile pe care le-a luat răscoala țăranilor din Zărand și Hunedoara; armata existentă în acele locuri nu a făcut nimic pentru oprirea răscoalei. Se așteaptă intervenția sa mai hotărâtă.

126. *1784 noiembrie 15, Sibiu.* Nobilul Barcsai, din anturajul Guberniului de la Sibiu, relatează unui nepot din Târgu Mureș că a vorbit cu guvernatorul Samuel Brukenthal în privința măsurilor necesare pentru protejarea Tablei regale din Târgu Mureș. Discută atitudinea Guberniului transilvănean față de țăranimea răsculată, atitudine pe care o găsește de neașteptat prin compătimirea pe care le-o arată acestora. În 13 noiembrie a sosit la Sibiu locotenent-colonelul Schultz cu un armistițiu cerut de țăranii răsculați, dar al cărui conținut nu-l cunoaște. Comunică destinatarului punctele ultimatumului de la Tibru, din care cunoaște numai primele 4 puncte.

127. *1784 noiembrie 16, Beiuș.* Éva Ajtai din Beiuș relatează întâmplările prin care a trecut în timpul călătoriei sale spre Abrud, unde a vrut să-și viziteze părinții, dar a fost ajunsă la Baia de Criș de răsculații care au atacat localitatea; viața i-a fost salvată de judele primar din Târnova, care a și ajutat-o să ajungă acasă la Beiuș.

128. *1784 noiembrie 16, Beiuș.* Mihai Pap, jude nobiliar din Beiuș, raportează lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, că a fost informat de juratul din Vașcău, Adam Varasdy, despre intenția răsculaților de a pătrunde în Bihor, întrucât jumătate din armata de aici a fost trimisă împotriva lor; pe de altă parte, țăranii din partea locului declară că peste câteva zile nici ei nu-i vor mai sluji pe stăpânii de pământ ca până acum.

129. *1784 noiembrie 16, Oradea.* Ștefan Strubli, notar din Oradea, scrie părinților săi, în Maramureș, relatându-le că a izbucnit răscoala lui Horea și îndemnându-i să ia măsuri de securitate a persoanei și a averii lor.

130. *1784 noiembrie 16, Oradea.* Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, raportează Consiliului Locumtenential din Buda că a luat legătura cu generalul Sturm pentru a bloca accesul în singura trecătoare ce duce spre ținuturile cuprinse de răscoală, pentru a preîntâmpina extinderea acesteia în Bihor.

131. *1784 noiembrie 16, Sibiu.* Adresa Guberniului Transilvaniei expediată comitatului Bihor privind măsurile de limitare a extinderii răscoalei lui Horea.

132. *1784 noiembrie 16, Sibiu.* Nobilul Barcsai, din anturajul Guberniului de la Sibiu, face cunoscut unui anonim din Târgu Mureș proporțiile extinderii și al pierderilor cauzate de răscoală; el relatează moartea unchiului său, Ioan Zeyk, la Deva și enumeră primele patru puncte ale ultimatumului de la Tibru; este la curent cu ordinul de atacare a răsculaților în cazul în care vor fi nesatisfăcuți de răspunsul așteptat de la locotenent-colonelul Schultz.

133. *1784 noiembrie 16, Sântion.* Alexandru Sipos, jude nobiliar din Sântion, îl roagă pe vicecomitele comitatului Bihor, Ioan Beöthy, să-i trimită tabelele necesare continuării conscrierii populației din districtul său, acțiune pe care o continuă însoțit de un ofițer imperial.

134. *1784 noiembrie 16, Vașcău.* Adam Varasdy, jurat din Vașcău, a interogat mai mulți locuitori din Aciua despre desfășurarea incursiunii răsculaților în această localitate; răsculații au declarat că au venit în localitate la ordinul împăratului; printre răsculați a fost un individ blond, cu ochi negri care a știut să scrie.

135. *1784 noiembrie 17 [Atud].* Apel la luptă armată contra țăranilor răsculați, adresat de comitele suprem al comitatului Cluj, Ioan Csáky nobilimii din comitatul Bihor.

136. *1784 noiembrie 17, Beiuș.* Judele nobiliar Mihai Pap transmite vicecomitelui comitatului Bihor trei acte referitoare la răscoala din Transilvania.

137. *1784 noiembrie 17, Buda.* Consiliul Locumtenential din Buda ordonă lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, supravegherea discretă a românilor din comitatul său și măsuri ferme împotriva locuitorilor suspecți de a avea relații cu răsculații; se cere și supravegherea românilor care nu sunt localnici și a emisarilor secreți.

138. *1784 noiembrie 17, Peștere.* Pentru a preîntâmpina un conflict între locuitorii din Peștere cu cei din Făncica, Petru Creț, judele primar din Peștere cere lui Anton Hotta, avocat al bunurilor camerale, să ordone eliberarea animalelor locuitorilor din Făncica sechestrate din ordinul funcționarilor domeniali.

139. *1784 noiembrie 17, Vașcău.* Proces verbal de audiere a negustorului Dimitrie Costa, întocmit de judele din Vașcău, Adam Varasdy, asupra evenimentelor petrecute la Câmpeni, la 4 noiembrie 1784, când răsculații au pătruns în târg; martorul descrie atacul răsculaților, precum și modul în care a reușit să scape din localitate și să se întoarcă acasă.

140. *1784 noiembrie 18, Almoșd.* Nobilul bihorean Emeric Péchy, aduce la cunoștința nepotului său Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, conținutul a trei scrisori ce descriu răscoala țăranilor din Transilvania; îi trimite copia scrisorii trimise de locotenentul inginer Mihai Péchy, și își exprimă teama ca răsculații să nu năvălească, sub presiunea armatei imperiale, în Bihor.

141. *1784 noiembrie 18, Cluj.* Daniel Zámbo, președintele Tablci continuă a comitatului Cluj, îi face cunoscut lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, că nobilii comitatului său, în frunte cu comitele suprem, au pornit împotriva răsculaților care amenințau să pătrundă în comitatul Cluj; îi îndeamnă pe nobilii din Bihor să le urmeze exemplul.

142. 1784 noiembrie 18, *Pir*. Baronul Samuel Inczédy, din comitatul Solnocul Mijlociu, îl informează pe judele nobiliar din Suplacu de Barcău, Emeric Lukáts, de izbucnirea răscoalei țărănești din Transilvania; la rândul lui, cere de la judele nobiliar bihorean noutăți despre răscoală.

143. 1784 noiembrie 18, *Sibiu*. Samuel Brukenthal, guvernatorul Transilvaniei, instituie, în numele împăratului Iosif al II-lea, un premiu de 30 de florini pentru cei care îi prind și îi predau autorităților pe seductorii poporului și pe instigatorii la răscoală.

144. 1784 noiembrie 19, *Beliu*. Nicolae Fejér, perceptorul hutei de sticlă din Beliu, declară că preotul ortodox din Tăgădău a spus că toți românii conșcriși de comisia militară de conșcriere vor plăti drept dare anuală către stăpânii de pământ numai un florin.

145. 1784 noiembrie 19, *Oradea*. Petru Kobusiczky, secretarul scaunului consistorial al Episcopiei romano-catolice din Oradea, îi informează pe preoții catolici din Beiuș, Ceica, Belfir, Vașcău și Băița-Plai despre izbucnirea răscoalei lui Horea.

146. 1784 noiembrie 19, *Târgu Mureș*. Alexandru Bethlen, comitele suprem al comitatului Târnava, îndeamnă congregația nobiliară a comitatului Bihor să ia atitudine împotriva țăranilor români răsculați cât și împotriva celorlalți români care vor să desființeze libertățile nobililor din Transilvania și apoi întreaga națiune ungară, interpretând ultimatumul răsculaților de la Tibru în acest sens.

147. 1784 noiembrie 20, *Beiuș*. Mihai Pap, jude nobiliar din Beiuș, raportează lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, că a aflat din surse diferite că răsculații se pregătesc să treacă peste Munții Bihorului și să invadeze comitatul Bihor; l-a trimis pe protopopul din Beiuș să citească țăranilor din Vașcău o scrisoare de pacificare, dar aceștia îi cheamă pe răsculați să vină la ei.

148. 1784 noiembrie 20, *Vaşcău*. Adam Varasdy, juratul din Vașcău, raportează lui Mihai Pap, jude nobiliar din Beiuș, că a trimis doi oameni în ținuturile răsculate pentru a aduce informații noi despre răscoală, dar nu au putut merge mai departe de Vidra; au aflat că locuitorii din Bihor merg la răsculați și îi cheamă să vină în comitat, promițându-le că-i vor ajuta și le vor pregăti drumul. l-a arestat pe preotul din Leheceni și pe un locuitor din Budureasa care, în timpul publicării scrisorii de pacificare, s-au pronunțat în favoarea răsculaților.

149. 1784 noiembrie 21, *Beliu*. Iosif Szatmáry, meșter morar la moara domenală din Beliu, declară că a auzit de la locuitorii din Beliu și Tăgădău că preotul din Tăgădău a primit o scrisoare în care se spunea că după anul nou toată lumea va fi militarizată și că nu vor mai face servicii stăpânilor de pământ.

150. 1784 noiembrie 21, *Beliu*. Francisc Sarocan, notar din Beliu, declară că a auzit de la Andrei Miklosi, notarul din Mărrăș, că preotul din localitate ar fi spus că poporul va fi militarizat în viitor și că va trebui să plătească drept dare anuală către stăpânirea de pământ un singur florin.

151. *1784 noiembrie 21, Sâncrai.* Sigismund Gergely, vice jude nobiliar din Sâncrai, îi cere lui Adam Szerdahelyi, vice jude nobiliar din Aleșd, să trimită de urgență o companie la Huedin, căci răsculații au părăsit munții și se pregătesc să intre în localitatea Călata. Dacă răsculații nu vor fi împiedicați la timp, vor putea trece în ținuturile din Sălaj și mai departe.

152. *1784 noiembrie 21, Vașcău.* Adam Varasdy, juratul din Vașcău, îl interoghează pe Irimie Ciocan, locuitor din Budureasa, care a declarat, în timpul citirii scrisorii de pacificare a țăranilor, că răsculații și-au început acțiunea la ordinul împăratului Iosif al II-lea.

153. *1784 noiembrie 22, Beiuș.* Circulara vice-arhidiaconului romano-catolic de la Beiuș, Sigismund Hommonai, prin care îi sfătuiește pe preoții catolici ca, în condițiile răskoalei românilor din Transilvania, să predice credincioșilor căință și supunere.

154. *1784 noiembrie 22, Beliu.* Iosif Molnar, notarul localității Hășmaș, declară că a auzit de la locuitorul Simion Crișan din Botfei că preotul din Botfei ar fi anunțat în biserica din localitate că după conscriere toți locuitorii vor fi militarizați.

155. *1784 noiembrie 22, Carei.* Congregația nobiliară a comitatului Satu Mare cere congregației nobiliare a comitatului Bihor să confişte praful de pușcă și plumbul de la locuitorii care nu îl folosesc, căci răsculații vor invada teritoriul comitatului Bihor.

156. *1784 noiembrie 22, Mișca.* Nobilul Gabriel Baranyi cere nepotului său, Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, informații despre situația reală a răskoalei țăranilor din Transilvania pentru a putea, în caz de pericol, să se refugieze cu familia sa în locuri mai sigure.

157. *1784 noiembrie 23, Beiuș.* Mihai Pap, jude nobiliar din Beiuș, cere lămuriri de la Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, asupra formularelor conscripției populației aflată în plină desfășurare.

158. *1784 noiembrie 23, Cluj.* Daniel Zámbo, vicecomitele substitut al comitatului Cluj, comunică congregației nobiliare a comitatului Bihor că, în cazul în care țăranii români se vor revolta, pașapoartele acestora nu vor mai fi considerate valabile.

159. *1784 noiembrie 23, Oradea.* Mihai Kovács, vicejude nobiliar, audiază pe Popa Zaharia, preotul ortodox din Bochia și Botfei, acuzat că ar fi publicat poporului că, după conscriere, vor fi cu toții militarizați.

160. *1784 noiembrie 23, Oradea.* Mihai Kovács, vicejude nobiliar, audiază pe Vasile Ștefanovici, preotul ortodox din Măraș, acuzat că ar fi publicat poporului că vor fi militarizați după conscriere și nu vor mai plăti stăpânirii de pământ decât un florin drept dare anuală.

161. *1784 noiembrie 23, Oradea.* Mihai Kovács, vicejude nobiliar, audiază pe Popa Mihai, protopop din Tăgădău, acuzat că ar fi publicat preoților din subordine și poporului că după Anul nou toți locuitorii vor primi de la împărat arme și vor fi militarizați.

162. *1784 noiembrie 23, Oradea.* Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, raportează Consiliului Locumtenential din Buda că au fost arestați trei preoți de rit ortodox, acuzați de instigare la răscoală, cerând dispoziții referitoare la procedura de urmat în cazul lor; în anexă trimite actele de audiere ale acestora.

163. *1784 noiembrie 23, Vașcău.* Ofițerul imperial Nesslingen cere inspectorului domencial de la Beiuș, Dragoș, să-l informeze asupra mișcărilor de trupe imperiale de pe linia Hălmagiu-Vaşcău - Beiuș și dacă totul este în ordine; îi mai cere acestuia să le comunice prietenilor săi că totul este în ordine și că nu trebuie să le fie teamă.

164. *1784 noiembrie 24, Sebeș.* Raportul comisarului gubernial, Mihai Brukenenthal, adresat Guberniului Transilvaniei, privind fuga soției lui Horea la Beiuș, în comitatul Bihor.

165. *1784 noiembrie 24, Suplacu de Barcău.* Emeric Lukáts, vicejudele nobiliar din Suplacu de Barcău, îl informază pe Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, că comitatul Solnocul Mijlociu a cerut nobililor săi să se înarmeze și să se prezinte la Șimleul Silvaniei și, mai apoi, la Zalău; aneazează scrisoarea baronului Samuil Inczédi.

166. *1784 noiembrie 25, Beliu.* Comunitățile din localitățile Beliu, Tăgădău, Bochia, Mărăuș și Șiad cer episcopului ortodox din Arad, Petru Petrovici, să intervină pentru eliberarea pe cauțiune a preoților Mihail din Tăgădău, Vasile din Mărăuș și Zaharia din Bochia, care au fost arestați.

167. *1784 noiembrie 25, Deva.* Baronul Ioan Bornemisza, comitele suprem al comitatului Hunedoara, aduce la cunoștința congregației nobiliare a comitatului Bihor că comitatul său a fost devastat de răsculați de la un capăt la altul; pentru a putea recupera ceva din bunurile nobiliare dispărute solicită comitatului Bihor să interzică vânzarea bunurilor suspecte care ar putea proveni din conacele nobiliare din Hunedoara.

168. *1784 noiembrie 25, Sibiu.* Adresa Guberniului Transilvaniei destinat comitatului Bihor referitor la posibila fugă la Beiuș a soției lui Horea.

169. *1784 noiembrie 25, Zalău.* Sigismund Kornis, președintele Tablei continue a comitatului Solnocul Mijlociu, solicită congregația nobiliară a comitatului Bihor să decreteze insurecția nobiliară sub motivul extinderii răscoalei țaranilor români din comitatele de vest și nord-vest ale Transilvaniei.

170. *1784 noiembrie 26, Arad.* Adresa lui Andrei Forrai, vicecomitele comitatului Arad, către Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, despre extinderea răscoalei țărănești în partea de nord a comitatului său, învecinat cu districtul Zărandului, precum și despre măsurile avute în vedere pentru împiedicarea extinderii ei, despre sosirea la Arad a contelui Jankovics, însoțit de generalul Papilla, pentru a investiga circumstanțele răscoalei, cât și pentru a interzice execuțiile țaranilor răsculați care au fost capturați.

171. *1784 noiembrie 27, Sibiu.* Conteul Francisc Gyulai, general imperial, solicită comitatului Bihor să îl înștiințeze urgent asupra posibilității descoperirii, pe teritoriul comitatului Bihor, a unor cai de rasă ce ar putea proveni din herghelia sa de la Lunca, distrusă de răsculați; solicită o procedură identică și pentru obiectele de aur și de argint provenind din conacele nobiliare din Hunedoara.

172. 1784 noiembrie 27, Zărand. Iosif Fülöp, administrator domeniial din Zărand, îl chestionează pe avocatul domeniial asupra rezultatelor investigațiilor efectuate la Peșteră și Făncica privind cauza celor patru vite confiscate de oamenii domeniului nobiliar.

173. 1784 noiembrie 28, Arad. Petru Petrovici, episcopul ortodox de Arad, solicită lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, să îl informeze asupra faptelor subversive pentru care au fost arestați protopopul său din Béliu și cei câțiva dintre preoții subordonați acestuia, căci aceștia au publicat conscripția populației în spiritul dispozițiilor imperiale.

174. 1784 noiembrie 28, Huedin. Adresa contelui Ioan Csáky, comitele suprem al comitatului Cluj, trimisă lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, privind măsurile preconizate de el împotriva țăranilor răscuțați.

175. 1784 noiembrie 29, Buda. Consiliul Locumtenential din Buda reînvoiește ordinul adresat comitatului Bihor de a trimite căruțele solicitate insistent de Comandamentul militar suprem ungar; cere cu insistență comitatului Bihor să se conformeze ordinelor sale.

176. 1784 noiembrie 29, Buda. Consiliul Locumtenential din Buda dispune comitatului Bihor să repare podurile și drumurile din comitat, acțiune solicitată de Comandamentul militar suprem ungar pentru a preveni deteriorarea lor și mai gravă în timpul iernii.

177. 1784 noiembrie 29, Mișca. Nobilul Gabriel Baranyi răspunde nepotului său Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, justificându-și interesul pentru evoluția evenimentelor din ținuturile cuprinse de răscoală prin teama de extindere a răscoalei și în comitatul Bihor; el se declară sigur că iobagii din această zonă s-ar revolta și ei, dacă ar fi convinși că numai așa pot scăpa de jugul iobăgiei.

178. 1784 noiembrie 29, Vașcău. Adam Varasdy, juratul din Vașcău, interoghează doi martori prezenți cu ocazia târgului din Vașcău și care au auzit că țăranul Irimie Ciocan din Budureasa a declarat că revoltații s-au răsculat la ordinul împăratului; cei doi martori încearcă să îl justifice pe țăran afirmând că atunci locuitorul era beat.

179. 1784 noiembrie 30, Săcuieni. Simeon Varga, primarul din Săcuieni, face cercetări asupra împrejurărilor în care locuitorul Alexandru Kulcsár a folosit pușca sa în apropierea casei lui Iosif Smid.

180. 1784 noiembrie 30, Timișoara. Conte Anton Jankovics informează congregația nobiliară a comitatului Bihor că planul elaborat pentru lichidarea haiducilor din cele șase comitate de la vest de Transilvania a fost aprobat de împăratul Iosif al II-lea și de către Consiliul Locumtenential; el dorește mai întâi să discute cu reprezentanții comitatelor respective și ale armatei imperiale.

181. 1784 noiembrie 30, Vașcău. Adam Varasdy, juratul din Vașcău, îl interoghează pe Popa Iov din Lehecenii care, în timp ce se făcea publică în târgul din Vașcău scrisoarea de pacificare trimisă de comitat, a strigat românește: "Lasă-i să ardă grâul căci este sudoarea lor de sânge"

182. *1784 decembrie 1, Beiuș.* Mihai Pap, jude nobiliar din Beiuș, îl informează pe Francisc Ferdényi că pictorii de icoane semnalati de acesta nu sunt ruși ci italieni și că au documente în regulă; prin urmare, nu pot fi reținuți.

183. *1784 decembrie 2, Buda.* Consiliul Locumtenential din Buda face cunoscut lui Moise Dragoș, episcopul greco-catolic de la Oradea, că mai mulți preoți români de pe teritoriul diecezei sale au tulburat poporul cu ocazia conscrierii din toamna anului 1784, cerându-i să ia măsuri de preântâmpinare a unor cazuri asemănătoare.

184. *1784 decembrie 2, Vașcău.* Adam Varasdy, juratul din Vașcău, audiază martorii care au auzit declarația preotului Iov din Leheceni în timpul târgului din Vașcău, când a fost publicată scrisoarea de pacificare a locuitorilor trimisă de comitat.

185. *1784 decembrie 5, Beiuș.* Mihai Pap, jude nobiliar din Beiuș, raportează lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, că la întoarcerea sa din Hălmagiu, căpitanul imperial Nesslinger l-a informat asupra situației din zonă; au avut loc câteva conflicte între răsculați și trupele imperiale, dar comandantul regimentului de Toscana a încheiat cu țărani un armistițiu în conformitate cu care, dacă împăratul le va lua stăpâni unguri, atunci ei acceptă alți stăpâni.

186. *1784 decembrie 6, Beliu.* Emeric Thuolt, juratul din Beliu, raportează lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, că juratul din Sebeș, Anton Csomor, a arestat un om suspect care vindea icoane românești și că i-a dispus acestuia să-l ducă la Oradea; juratul Thuolt notifică faptul că arestatul a mai avut și alți însoțitori.

187. *1784 decembrie 6, Buda.* Consiliul Locumtenential din Buda înștiințează congregația nobiliară a comitatului Bihor că pentru a preveni foametea din Transilvania provocată de lipsa de cereale, împăratul a permis transportul de cereale din comitatul Bihor în ținuturile transilvănene.

188. *1784 decembrie 6, Oradea.* Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, raportează Consiliului Locumtenential din Buda că preotul român din Leheceni a strigat cu ocazia târgului din Vașcău că bine fac răsculații că ard grâul, întrucât ard sudoarca lor de sânge.

189. *1784 decembrie 6, Oradea.* Episcopul greco-catolic din Oradea, raportează Consiliului Locumtenential din Buda că a luat măsurile convenite cu privire la conscrierea populației, dând clerului instrucțiuni în acest sens.

190. *1784 decembrie 9, Arad.* Petru Petrovici, episcopul ortodox din Arad, informează Consiliul Locumtenential din Buda că în timpul conscrierii populației din toamna acestui an au avut loc conflicte între preoți săi și autoritățile comitatelor Arad și Bihor, insinuându-se că preoți ortodocși i-ar fi îndemnat pe țărani la răscoală și luându-se măsuri aspre împotriva lor, cere eliberarea protopopilor arestați și acordarea satisfacțiilor convenite.

191. *1784 decembrie 9, Borod.* Adam Szerdahelyi, vicejudele nobiliar din Aleșd, raportează lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, că nu există nici un pericol de reizbucnire a răscoalei țărănilor din valea Crișului Repede, drept pentru care propune retragerea armatei din această zonă, mai ales pentru ușurarea situației țărănimii sărace de aici.

192. *1784 decembrie 10, Oradea.* Moise Dragoș, episcopul greco-catolic din Oradea, informează Consiliul Locumtenential din Buda că a luat măsuri pentru publicarea conscrierii militare printre enoriașii săi.

193. *1784 decembrie 12, Beiuș.* Mihai Pap, jude nobiliar din Beiuș, raportează lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, că a fost informat de căpitanul imperial că răsculații din Zărand s-au liniștit, locuitorii din cele 60 de sate merg zilnic la Hălmagiu unde ofițerul-comandant le împarte bilete de grațiere; el își exprimă totuși temerile cu privire la liniștea țărănilor.

194. *1784 decembrie 12, Beiuș.* Martin Dorotyák, notarul târgului Beiuș, mărturisește că Iovan Bunde din Nimăiești i-ar fi declarat lui Gheorghe Szuhai, croitor din Beiuș, că după venirea răsculaților în comitatul Bihor, ungurii vor fi nevoiți să țină sărbătorile românilor.

195. *1784 decembrie 12, Oradea.* Mihai Kovács, vicejude nobiliar, cere instrucțiuni de la Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, privind niște podoabe din metal prețios care au fost confiscate, fiind suspectate că ar proveni din Ribîța devastată de răsculați.

196. *1784 decembrie 13, Buda.* Consiliul Locumtenential din Buda ordonă congregației nobiliare a comitatului Bihor să ia măsuri urgente de interceptare a corespondenței suspecte ce ar putea circula prin comitatul Bihor, supraveghindu-i și arestându-i pe emisari, urmând să raporteze periodic asupra rezultatelor.

197. *1784 decembrie 13, Buda.* Consiliul Locumtenential din Buda transmite ordinul imperial de interdicere a insurecției nobiliare împotriva răscoalei țărănești din Transilvania, precizând că măsurile de confiscare a armelor, prafului de pușcă și a plumbului deținut de țărani și interdicerea comercializării lor, cât și arestarea persoanelor suspecte sunt suficiente.

198. *1784 decembrie 13, Viena.* Împăratul Iosif al II-lea dispune conțelui Schackmin, comandantul general al trupelor imperiale din Ungaria, dizlocarea brigăzilor de sub comanda generalilor Koppenzollern și Sturm în comitatele din apropierea arici de desfășurare a răscoalei lui Horea.

199. *1784 decembrie 16, Săvădișlău.* Căpitanul imperial Huckbersfeld din regimentul secuiesc de grăniceri îl audiază pe Toma Părcălab din Teiuș, negustor de cărți românești tipărite la Blaj, acuzat să a cutreierat în lunile precedente prin comitatul Bihor, ducând cu sine mai multe scrisori, dintre care una trebuia să ajungă la Hălmagiu.

200. *1784 decembrie 16, Ucuriș.* Vasile Leucuța din Coroi, înaintează lui Mihai Béra, prefectul domeniilor episcopale romano-catolice, o plângere împotriva lui Ștefan Lupe din Chișlaca, care i-a furat doi porci.

201. *1784 decembrie 17, Șiad.* Comunitatea din Șiad se adresează scaunului de judecată domencial din Beliu într-o problemă de hotărnicie cu localitatea Mărăuș, înșirând și martorii în vârstă de peste 70 de ani care cunosc hotarele dintre cele două sate vecine.

202. *1784 decembrie 19, Hălmaġiu.* Generalul de brigadă baronul Sturm, comandantul brigăzii imperiale compuse din regimentele de Vins și Berlichingen, staționate parțial în comitatul Bihor, în informează pe Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, despre situația pe care a găsit-o în Zărândul răsculat.

203. *1784 decembrie 20, Beiuș.* Mihai Pap, judele nobiliar din Beiuș, îl informează pe notarul comitatului Bihor că îi este imposibil să asigure, înainte de ziua de 22 decembrie, căruțele necesare transportului miliției ce se deplasează spre zonele cuprinse de răscăială; cere un caporal și opt soldați imperiali drept ajutor pentru adunarea căruțelor necesare.

204. *1784 decembrie 20, Buda.* Consiliul Locumtenential din Buda dispune comitatului Bihor să asigure întreținerea miliției trimise pentru pacificarea răsculaților, în aceleași condiții ca și armata imperială.

205. *1784 decembrie 20, Buda.* Consiliul Locumtenential din Buda cere comitatului Bihor o informare asupra cazurilor celor trei preoți ortodocși români din districtul Beliu care au fost arestați de comitat sub acuzația de instigare la răscăială.

206. *1784 decembrie 20, Buda.* Consiliul Locumtenential din Buda dispune lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, să raporteze săptămânal asupra stărilor de lucruri din comitat și a împrejurărilor care ar putea tulbura, eventual, liniștea publică.

207. *1784 decembrie 21, Beiuș.* Mihai Kovács, vicejude nobiliar, atestă că a publicat, împreună cu Anton Valosek, perceptor salinar, reglementările privitoare la contrabanda cu sare adusă din Transilvania, în fața locuitorilor adunați în târgul de la Vașcău și localitatea Crișțior.

208. *1784 decembrie 21, Cluj.* Laurențiu Mara, vicecomitele comitatului Cluj, informează comitatul Bihor că grănicerii secuiei l-au arestat pe Toma Părcălab din Teiuș, suspectat că ar fi emisar al răsculaților și trimite procesul verbal de anchetă cu rugămintea de a investiga faptele relatate de arestat.

209. *1784 decembrie 22, Oradea.* Gheorghe Tokody, ascensor al Tablei continue a comitatului Bihor, îl informează pe Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, asupra stadiului îndeplinirii ordinelor acestuia privitoare la aprovizionarea trupelor imperiale trimise împotriva răsculaților: la Vașcău au fost construite două cuptoare de pâine, în 22 decembrie a pornit spre Hălmaġiu primul transport de pâine, iar la Salonta au fost achiziționate o sută de căble de ovăz.

210. *1784 decembrie 22, Oradea.* Notă privitoare la construirea la Vașcău a două cuptoare de pâine, necesare aprovizionării trupelor imperiale, urmând ca în viitor cei în cauză să precizeze cantitatea de pâine ce urmează a fi furnizată.

211. *1784 decembrie 22, Oradea.* Ștefan Csoor, magazioner la magazia comitatului, întocmește chitanța privitoare la cantitățile de pâine trimise din Oradea în zilele de 22 și 23 decembrie 1784, pentru aprovizionarea trupelor imperiale de sub comanda generalului de brigadă baronul Sturm.

212. *1784 decembrie 24, Buda.* Consiliul Locumtenential din Buda trimite comitatului Bihor ordinul imperial din 13 decembrie 1784, cu privire la continuarea conscrierii populației, început la 1 noiembrie 1784.

213. *1784 decembrie 24, Deva.* Baronul Ioan Bornemisza, comitele suprem al comitatului Hunedoara unit cu Zărandul, descrie pe larg izbucnirea și desfășurarea, în cursul lunii noiembrie, a răscoalei țăranilor români din comitatul său.

214. *1784 decembrie 24, Hălmațiu.* Descrierea lui Horea și Cloșca, în limbile germană și maghiară.

215. *1784 decembrie 24, Hălmațiu.* Traducerea în limba maghiară a descrierii aspectului fizic al conducătorilor răscoalei țăranilor români din Transilvania, Horea și Cloșca, întocmită de comandantul brigăzii imperiale, generalul Sturm. Traducerea a fost efectuată de Mihai Kovács, vicejude nobiliar al comitatului Bihor, detașat ca om de legătură al comitatului pe lângă generalul Sturm.

216. *1784 decembrie 24, Hălmațiu.* Mihai Kovács, vicejude nobiliar al comitatului Bihor, detașat pe lângă generalul Sturm, raportează lui Mihai Pap, judele nobiliar din Beiuș, că Horea și Cloșca ar fi fugit prin trecătoarea de la Negreni și roagă să trimită de urgență lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, descrierea aspectului fizic al celor doi conducători, pe care el însuși a tradus-o în limba maghiară pentru a putea fi răspândită cât mai repede, în cât mai multe locuri din comitatul Bihor.

217. *1784 decembrie 24, Ianoșda.* Ladislau Balog, vicejude nobiliar, raportează lui Gheorghe Tokody, asesor al Tablei continue a comitatului Bihor, că a găsit spre cumpărare, la locuitorul Ștefan Kis din Salonta, o sută de căble de ovăz pentru necesitățile comitatului; mai informează că a luat măsurile cuvenite pentru tranzitarea trupelor imperiale ce urmează să se deplaseze pe traseul Tinca – Ucuriș – Beliu.

218. *1784 decembrie 24, Oradea.* Daniel Mensáros, jude nobiliar din Oradea, raportează lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, că juzii primari din Oradea, Olosig și Velența, l-au informat că s-au pregătit pentru primirea miliției ce urmează să sosască în oraș, iar trupele din divizia Altona urmează să fie transportate cu căruțele localităților din apropiere.

219. *1784 decembrie 25, Beiuș.* Mihai Pap, judele nobiliar din Beiuș, raportează lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, că îi va căuta pe Horea și Cloșca în fiecare casă din districtul său, deși consideră că știrea trimisă de Mihai Kovács, vicejudele nobiliar detașat pe lângă generalul Sturm, despre fuga celor doi conducători ai răscoalei, ar fi numai o șornceală a militarilor imperiali.

220. *1784 decembrie 26, Kakad.* Constandi Ioanovici, arendaș din localitatea Kakad, denunță pe femeia Sofia care l-a ocărățat, că nu și-a achitat obligațiile nici față de stăpânul de pământ și nici față de comitat.

221. *1784 decembrie 26, Oradea.* Locotenent-colonelul Bellegarde informează comitatul Bihor că Horea și Cloșca au părăsit Transilvania, drumul lor ducând, prin trecătoarea de la Negreni, spre Ungaria; cere comitatului Bihor să ia măsuri de prindere a acestora, pe baza descrierii aspectului fizic al celor doi conducători pe care o trimite în anexă.

222. 1784 decembrie 26, Oradea. Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, raportează Consiliului Locumtenential din Buda că Horea a fugit din fruntea răscoalei și că militarii imperiali presupun că va încerca să ajungă la Viena prin trecătoarea de la Negreni; comitatul Bihor a luat toate măsurile de prindere a lui Horea pentru a împiedica planul lui Horea de a ajunge la împărat.

223. 1784 decembrie 28, Buda. Consiliul Locumtenential din Buda ordonă lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, să cerceteze împrejurările comercializării prafului de pușcă pentru locuitorii din comitatul Bihor și să ia măsuri împotriva suspectilor.

224. 1784 decembrie 29, Oradea. Crăciun Ambruș și Florea Onaca, locuitori din târgul Velența, certifică faptul că au vândut măcelarului Paul Solomon din aceeași localitate trei vite, pe vremea când trupele imperiale au trecut prin localitate.

225. 1784 decembrie 29, Oradea. Lazăr Leibli și Ilieș Buda, locuitori din târgul Velența, certifică faptul că au vândut patru vite măcelarului Paul Solomon, pe vremea când trupele imperiale au trecut prin localitate.

226. 1784 decembrie 30, Buda. Consiliul Locumtenential din Buda ordonă lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, să ia măsuri împotriva celor ce atentează la liniștea publică din comitat, urmând să investigheze pe autorii tulburărilor și pe complicii lor.

227. 1784 decembrie 30, Hosszúpályi. Locuitorii din Hosszúpályi cer comitatului Bihor să se permită din nou libertatea cărciumăritului până la 23 aprilie, un drept al lor ce fusese inclus și în urbariu, dar care este împiedicat de stăpânirea domeniială

228. 1784 decembrie 30, Oradea. Un locuitor din Archiș relatează lui Mihai Béra, prefectul bunurilor episcopale romano-catolice, că paznicul Gheorghe Popa din Nermiș i-a mânat oile din hotarul satului Archiș și nu din hotarul satului Nermiș, vrând să-l amendeze cu 8 crețari pentru fiecare oaie. Pe verso, rezoluția lui Mihai Béra, care dispune administratorului domeniial să ancheteze pricina, iar dacă vor izbucni agitații în rândul țăranilor, să suspende amenda.

229. 1784 decembrie 31, Beiuș. Mihai Pap, jude nobiliar din Beiuș, îi relatează lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, împrejurările care ar fi putut duce la apariția lipsei de pâine din zilele de 29 și 30 decembrie din rândul trupelor imperiale, reclamată de generalul Sturm.

230. 1784 decembrie 31, Buda. Consiliul Locumtenential din Buda dispune lui Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, ca în afara măsurilor luate pentru prinderea fugarilor Horea și Cloșca, să ia măsuri de supraveghere a românilor din comitatul Bihor; să fie observate toate faptele și cuvintele care ar atenta la tulburarea liniștii publice din comitat.

231. 1784 decembrie 31, Oradea. Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, raportează Consiliului Locumtenential din Buda, măsurile luate pentru aprovizionarea trupelor imperiale staționate la Hălmaگی și despre situația din ținuturile răsculate din imediata vecinătate a comitatului său.

232. *1784 decembrie 31, Oradea.* Dare de seamă a vicejudeului nobiliar Mihai Kovács despre alimentele cumpărate din fondurile Casei domestice a comitatului Bihor și expediate la Hălmașiu pentru trupele imperiale staționate în Zărand.

233. *1784 decembrie, Debrețin.* Primarul substituit și senatul orașului liber regal Debrețin îl informează pe Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, despre măsurile luate pentru asigurarea căruțelor necesare transportării trupelor din regimentul Preysach spre ținuturile cuprinse de răscoala lui Horea.

234. *1784 decembrie, Oradea.* Paul Solomon, măcelar din târgul Velența, informează comitatul Bihor asupra pierderilor pe care le-a suferit prin sacrificarea animalelor destinate aprovizionării cu carne a trupelor imperiale care au trecut prin Oradea în cursul lunii decembrie 1784.

235. *1784 decembrie, Oradea.* Ioan Beöthy, vicecomitele comitatului Bihor, comunică congregației nobiliare a comitatului Bihor, regretul că, în absența sa, s-a răspuns unei scrisori a contelui Jankovics, precum și Consiliului Locumtenential, pe tema stadiului conscrierii populației și notifică observațiile sale pe marginea răspunsurilor formulate.

236. *[1784, Oradea].* Planul elaborat de comitatul Hunedoara conținând măsurile de asigurare a securității publice, comunicat și comitatului Bihor

237. *[1784, Oradea].* Lista actelor oficiale primite de comitatul Bihor referitoare la evenimentele răscoalci din 1784.

238. *[1784, Satu Mare].* Măsurile propuse de autoritățile comitatului Satu Mare comitatului Bihor pentru prevenirea tulburărilor țărănești.

1. *Le 10 mars 1776, Oradea.* Mihai Kovács, vice-juge des nobles, porte à la connaissance de Ioan Ernst Neher ; inspecteur des biens de l'Évêché romano-catholique d'Oradea, les plaintes avancées, sur des questions urbariales, par les serfs de l'Évêché aux autorités du comitat de Bihor.

2. *Le 1-er juillet 1778, Oradea.* Ladislau Budai, juge des nobles, et le juré Adam Szacsvai rapportent au comitat de Bihor les résultats de l'investigation urbariale, effectuée dans les localités du district d'Oradea concernant les abus commis au cours de l'année 1777.

3. *Le 2 septembre 1778, Oradea.* Francisc Szegesdi, vice-juge des nobles, et le juré Adam Szerdahelyi rendent compte au comitat de Bihor des résultats de l'investigation urbariale effectuée en 47 localités sur la Vallée de Crişul Repede concernant les abus commis au cours de l'année 1777.

4. *Le 3 septembre 1778, Oradea.* Ladislau Sántha, vice-juge des nobles, et le juré Paul Karczagh rapportent au comitat de Bihor les résultats de l'investigation urbariale effectuée dans le district de Beiuş concernant les abus commis au cours de l'année 1777.

5. *Le 13 novembre 1779, Cetariu.* Nicolae Sajgó, le sommelier de Cetariu, rapporte à l'avocat doménial de l'Évêché catholique d'Oradea les résultats de l'enquête portée à Cetariu et à Săldăbagiu au sujet de la pétition envoyée à la Cour impériale. Il avance aussi les déclarations concernant le sujet appartenant aux maires des deux localités.

6. *Le 22 novembre 1779, Săldăbagiu.* Samuil Szatnári, maire de Săldăbagiu, rend compte à la demande du sommelier doménial Nicolae Sajgó, des circonstances dans lesquelles il a fait envoyer à la Cour impériale une plainte relative à leurs mécontentements.

7. *Le 2 février 1780, Biharea.* Stefan Sárközi, maire de Biharea, renseigne le comitat de Bihor sur les mécontentements concernant l'observation de l'urbarium.

8. *Le 20 juin 1781, Oradea.* Francisc Szegesdi, vice-juge des nobles, et le juré Matei Winkler renseignent le comitat de Bihor sur les résultats de de l'investigation urbariale portée dans le district d'Oradea, ayant pour sujet les abus commis en 1780.

9. *Decembre 1781 [Beliu].* Les habitants du district de Beliu avancement devant L. Kollonich, l'évêché catholique d'Oradea une pétition demandant le rappel de l'administrateur Iosif Csothka, dont l'attitude envers les habitants a été humaine.

10. *Le 30 avril 1783, Oradea.* Mihai Pap, juge des nobles substitut, renseigne les autorités domaniales sur l'objet de la plainte avancée par les villages de Căbești, de Josani-Gurbești et de Remetea, devant le comitat de Bihor.

11. *Le 6 mai 1783, Sântandrei.* Laurențiu Toth, maire de Sântandrei, demande au comtes suprême du comitat de Bihor la restitution aux habitants du village des pâturages pris sous prétexte de leur partage selon l'urbarium.

12. *Le 23 mai 1783, Sântandrei.* Laurențiu Toth, maire de Sântandrei, porte plainte contre les abus commis par le noble Ioan Pap.

13. *Le 27 juin 1783, Girișul de Criș.* Ștefan Kelemen, juge des nobles, et le juré Mihai Csepreghi rendent compte au comitat de Bihor des résultats de l'investigation portée dans la localité de Girișul de Criș concernant les terres de six habitants qui ont déposé une plainte devant le comitat.

14. *Le 29 juin 1783, Aleșd.* L'enquête de la commission instituée par le comitat de Bihor sur les plaintes urbariales des serfs de la localité de Galoșpetreu.

15. *Le 29 juillet 1783, Beiuș.* Ioan Simonfli, habitant de Beiuș, accuse devant le comitat de Bihor l'officiolot de Beiuș que lui a confisqué un lopin de terre arable, en demandant sa restitution et des dédommagements en conséquence.

16. *Le 18 décembre 1783, Oradea.* Ștefan Kelemen, premier-juge des nobles du comitat Bihor, confirme son enquête sur la cause de l'habitant Nicoară Marchiș de Negreni; il a interrogé plusieurs témoins du domaine d'Alexandru Nadányi.

17. *[Avant le 29] décembre 1783, Cheșereu.* Les habitants de Cheșereu portent plainte devant le comitat de Bihor contre les deux propriétaires de terre de la localité qui appliquent différemment les stipulations urbariales concernant l'impôt sur le droit au commerce aux boissons, au détriment des habitants du village.

18. *Le 29 décembre 1783, Oradea.* Michael Baranyi dénonce devant les autorités du comitat de Bihor les abus subis par les serfs du domaine séquestré de Gaspar Baranyi.

19. *Le 10 janvier 1784, Otomani.* Le noble Andrei Bonis s'adresse au vice-juge des nobles, Adam Szerdahelyi, en se disculpant des aculations portées contre lui par le serf Ilie Alb de Gheghie concernant les abus commis relativement aux règlements de l'urbarium.

20. *Le 24 janvier 1784, Beiuș.* Le gardien douanier de Măgura, Ghiurca Lup, témoigne en justice la confiscation d'une quantité de sel de contrebande apporté par 12 habitants de Valea Neagră de Jos et sur l'attaque armée qu'il a subie de leur part après la prise du sel.

21. *Le 31 janvier 1784, Diosig.* La plainte de l'habitant Paul Mezei adressée au conseil de la ville de Diosig contre les injures subies de la part du tavernier Ștefan Makra.

22. *Janvier 1784, Beliu.* L'habitant Iosif Popa le jeune de Beliu demande au juge des nobles de Beiuș, Mihai Pap, de lui notifier les charges urbariales car la terre qu'il travaille est très restreinte. Au verso il y a la résolution du juge nobiliaire qui établit la nouvelle contribution de 18 jours de travail et le paiement de 48 denars.

23. *Le 3 février 1784, Oradea.* Emeric Lakatos, vice-juge des nobles, et le juré Emeric Ormos rendent compte devant les autorités du comitat de Bihor sur les résultats de l'investigation urbariale effectuée dans 71 localités du nord du comitat au sujet de l'observation des stipulations de l'urbarium en 1783.

24. *Le 9 février 1784, Diosig.* La lettre de caution signée par Ioan Farkas dans la faveur de Mihai et Ștefan Farkas, détenus dans la maison d'arrêt domaniale de Diosig.

25. *Le 22 février 1784, Oradea.* L'habitant Ioan Bara de Rontău demande au préfet des biens diocésains, Mihai Béra, son exemption du paiement des dédommements dus par son ancien camarade Nicolae Niara, qui fut seul participant dans l'affaire et don't il va récupérer la moitié de la somme. Au verso, la résolution de Mihai Béra qui établit l'obligation du pétitionnaire de payer seulement la moitié des dédommements.

26. *Le 22 février 1784, Săcuieni.* Gaspar Boronkay, juge des nobles substitut, et le juré Carol Darvay, reconnaissent que par suite de l'enquête entreprise sur l'exercice du droit au commerce aux boissons dans la localité de Cheșereu, les habitants ne profitent pas du droit stipulé dans l'urbarium.

27. *Le 24 février 1784, Bratislava.* Le Consilium Locumtenentiale demande au comitat de Bihor de présenter les rapports sur les résultats de l'investigation urbariale pour les années 1782-1783.

28. *Le 24 février 1784, Girișul Negru.* Paul Rétyi, notaire de villages de Girișul Negru et Tăut, rend compte des désordres qu'il a constatés dans les deux localités inspectées dans sa qualité officielle et des conflits qu'il a eus avec les habitants pour avoir rapporté aux propriétaires de terres et aux autorités du comitat ses conclusions. Il demande des dédommements pour les souffrances subies de la part des habitants.

29. *Le 26 février 1784, Cuzap.* Ursu Hercuț, habitant de Cuzap, rend compte devant les autorités du comitat des abus commis par le propriétaire de terre Ștefan Baranyi qui ne veut pas le laisser quitter le bistrot pris à bail, sous prétexte qu'il n'a pas acquitté le bail, raison pour laquelle le propriétaire lui a confisqué quatre boeufs. En affirmant que le bail a été toujours acquitté régulièrement, il demande l'intervention du comitat pour lui faire justice.

30. *Le 26 février 1784, Oradea.* Les habitants du village de Ilișișelu de Sus portent plainte contre les abus de l'administrateur domanial de Sănmartin pour ce qui est décompté des voiturages effectués et contre le traitement violent subi de sa part.

31. *Le 3 mars 1784, Brad.* Le baron Anton Josika fait savoir au comitat de Bihor sa nomination dans la fonction de comes suprême de Zărand, après la mort de l'ancien comes suprême, Măriassy Ladislau, et il propose que les deux comitats établissent à l'avenir une coopération pour résoudre les problèmes communs.

L

32. *Le 14 mars 1784, Aleșd.* Le percepteur du sel d'Aleșd, Andrei Borsuczky, transmet, en annexe, au comitat de Bihor, l'ordre du 22 juillet 1783 de la Chambre royale du sel concernant la vente du sel, stipulant des mesures pour prévenir la sustraction et la contrebande avec le sel, phénomènes constatés aussi parmi les habitants des villages sur la vallée de Crișul Repede.

33. *Le 19 mars 1784, Girișul de Criș.* Le juge Toma Szilágyi et les jurés de Girișul de Criș avèrent que tous les habitants du village qui ont accusé la qualité médiocre de la terre arable en leur possession ont été satisfaits par l'arpenteur Grigore Sarkadi qui leur a mesuré d'autres lopins de terre.

34. *Le 26 mars 1784, Oradea.* Le comitat de Bihor fait savoir à l'empereur Joseph II la réception du rescrit impérial no. 849, du 28 janvier 1784, concernant le procès entre le chapitre de l'Évêché d'Oradea et les habitants de la ville d'Oradea, faissant savoir, en même temps, que la résolution impériale n'a pas donnée de la satisfaction aux habitants qui préparent une nouvelle réplique contre le chapitre.

35. *Le 30 mars 1784, Șelind.* Le prêtre greco-catholique de Șelind, Vasile Moisa, demande l'appui de son évêque, Moise Dragoș, pour gagner la reconnaissance des fêtes roumaines par les propriétaires de terre qui ont une autre religion que les habitants, et qui obligent les paysans de travailler dans l'autre jours de fêtes aussi. En cas de refus, les paysans sont molestés. Ce traitement violent est appliqué au prêtre du village même.

36. *Le 2 avril 1784, Brad.* Le baron Anton Josika, comes suprême du comitat Zărand, renseigne les autorités du comitat de Bihor sur son plan concernant le bannissement des haïdouks de son comitat. Il demande la diffusion de l'annonce disant que, du 15 avril au 31 octobre 1784, personne ne peut entrer dans le comitat Zărand sans présenter des paysans attestant sa honnêteté et sa bonne réputation.

37. *Le 14 avril 1784, Nagy Rábé.* Vingt-deux habitants de la localité de Nagy Rábé portent plainte devant l'évêque catholique d'Oradea contre la prise de leurs terres détenues à bail (bien que leurs obligations soient restées les mêmes) de sorte qu'ils se trouvent dans la situation de mourir de faim et de ne pas pouvoir payer leurs dettes. Au verso il y a la résolution de l'évêque Kollonich qui demande des explications au préfet des biens diocésains, de même que la résolution de celui-ci, Ioan Béra, en tant que le maire du village est sollicité de répondre par écrit pourquoi les habitants n'ont pas reçu de la terre.

38. *Le 17 avril 1784, Oradea.* Le comitat de Bihor félicite la baron Anton Josika lors de sa nomination dans la fonction de comes suprême du comitat de Zărand, en lui donnant des garanties qu'ils vont collaborer à l'avenir aussi stopper les haïdouks dans la zone de frontière entre les deux comitats.

39. *Le 19 avril 1784, Buduslău.* Les habitants de Buduslău accusent devant le préfet des biens diocésains, Mihai Béra, l'administrateur local, Andrei Höffner, qui a commis une série d'abus au détriment du domaine et des habitants de Buduslău.

40. *Le 25 avril 1784, Nagy Rábé.* Ioan Kállay, le topographe de l'Évêque catholique d'Oradea, rend compte au préfet des biens diocésains, Mihai Béra, des résultats de l'enquête effectuée par Nagy Rábl sur la qualité des terres appartenant au village, par suite de la réclamation des habitants qui ont reçu des lopins impropres. Le topographe confirme le fait que ces terres ne sont pas de qualité.

41. *Le 26 avril 1784, Nagy Rábé.* Les juges de Nagy Rábé renseignent Mihai Béra, le préfet des biens diocésains, sur les circonstances qui ont déterminé les 22 habitants de porter plainte devant l'évêque contre les fonctionnaires domaniaux, considérant que les raisons invoquées par les paysans n'étaient pas fondées. On y trouve les noms des 22 pétitionnaires.

42. *Le 28 avril 1784, Buduslău.* Andrei Höffner, administrateur du domaine de Buduslău, répond, par l'ordre du siège judiciaire domanial, aux 13 points de la réclamation déposée par les habitants contre lui, en se disculpant de leurs accusations.

43. *Le 20 mai 1894, Bochia.* La communauté des habitants de Bochia demande au siège judiciaire domanial de Beliu de contraindre les habitants de Chişlaca de clore leur terre conformément à l'ordre du siège judiciaire domanial que les habitants de Chişlaca ne veulent pas exécuter.

44. *Le 22 mai 1784, Beliu.* Six habitants de Coroi demandent au siège judiciaire domanial de Beliu d'être exemptés de cautionner l'ancien vendeur de boissons. La localité, toute entière, a assumé la responsabilité pour lui, mais quand les habitants ont dû payer des dédommagements, ils se sont esquivés. Au verso, la résolution de l'administrateur domanial Iosif Hrabovszky, qui décide que toute la communauté se porte garante pour le vendeur de boissons.

45. *Le 24 mai 1784, Archiş.* Les habitants du village d'Archiş portent plainte devant le siège judiciaire domanial des abus commis par l'administrateur domanial Iosif Csoyka, en demandant qu'on leur fasse justice.

46. *Le 24 mai 1784, Beliu.* Dumitru Gabor, habitant de Sălişte de Beliu, demande au siège judiciaire domanial d'être dédommagé pour un lupin de terre qui lui a été pris abusivement. Au verso, la résolution du siège judiciaire qui décide une nouvelle mesure de la terre du pétitionnaire et son dédommagement s'il détient moins qu'il diquent les chiffres inscrits dans l'urbarium. L'administrateur Iosif Hrabovszky conclut que les obligations imposées au pétitionnaire ont été établies correctement et que, donc, celui-ci n'a pas le droit à des dédommagements.

47. *Le 25 mai 1784, Beliu.* La communauté de Beliu porte plainte au siège judiciaire domanial contre la diminution du bois de construction, en demandant l'interdiction de l'accès des habitants du comitat d'Arad au bois entourant Beliu, de même que l'interdiction de l'accès des habitants du predium de Mocirla à leur pâturage. Au verso, les résolutions du notaire du siège judiciaire domanial et de l'administrateur Iosif Hrabovszky.

48. *Le 31 mai 1784, Buteni.* Ioan Barinay, administrateur caméral de Buteni, renseigne Francisc Szotoczky, administrateur du domaine de Vaşcău, sur les efforts déposés en vue de faire arrêter Ion Husa, mais, celui-ci n'a pas un logement à Buteni et il se cache des autorités. S'ils le rattrapent, ils vont annoncer les autorités de Vaşcău, Ion Şandra, qui est lui aussi recherché par l'administrateur de Vaşcău, n'est pas connu à Buteni.

49. *Le 31 mai 1784, Sărand et Chijic.* Les maires des villages de Sărand et de Chijic demandent au siège judiciaire du comitat de porter un enquête sur la situation des terres déboisées de leur domaine qui ont été occupées par les serfs des autres propriétaires. Ceux-ci ont construit, sans approbation, des tavernes sur les terres au-delà de la forêt même, là où l'ont trouve "le nid des haïdouks".

50. *Le 3 juin 1784, Brad.* Ladislaw Pap, vice-comes du comitat de Zărand, renseigne le comitat de Bihor que la nuit du 26 mai les haïdouks ont volé et incendié la maison de Ghiurca Sirca de Vărfuri, en molestant aussi sa femme; il demande aux autorités de Bihor de faire traquer et arrêter les coupables dans les territoires confinés à Zărand.

51. *Le 4 juin 1784, Oradea.* Le comitat de Bihor fait savoir au comitat d'Arad les mesures prises par les autorités locales pour limiter l'action des haïdouks dans les contrées limitrophes des deux comitats.

52. *[Avant le 6] juin 1784, Oradea.* Ilisie Pantea, habitant dans le predium de Bicaci, demande au préfet des biens diocésains, Mihai Béra, de le défendre contre le juge des nobles de Beiuș, Mihai Pap, qui l'accuse d'avoir volé ses cochons.

53. *Le 6 juin 1784, Vașcău.* Extrait des résolutions du siège judiciaire du domaine de Vașcău, du 6 juin et des jours suivants, contenant 44 verdicts prononcés dans les causes des habitants sur le domaine de Vașcău.

54. *Le 6 juin 1784, Vașcău.* Manasie Țucra porte plainte devant le siège judiciaire domanial contre les dédommagement de 15 fl. qui lui à été imposé pour une attaque commise par son frère, Teodor Țucra, pendu entre temps. L'attaque fut prouvée ensuite avoir été commise par un habitant de Lehecenii qui n'a pas été même recherché. Il demande un dédommagement de 15 fl. de cet habitant.

55. *Le 7 juin 1784, Vașcău.* Popa Stoica, prêtre surnuméraire et chantre à Vărzarii de Jos, demande qu'on lui accorde aussi les droits du prêtre en titre de la localité, Popa Todoran, qui est le frère de son père, et l'exemption de la corvée pour la terre de l'église dont il fait usage.

56. *Le 7 juin 1784, Vașcău.* Teodor Jurcă, habitant de Hotărel, rend compte devant le siège judiciaire domanial sur les circonstances dans lesquelles il est arrivé à être suspecté, indûment, d'avoir des liaisons avec les haïdouks; il demande d'en être déchargé.

57. *Le 9 juin 1784, Ponoarele (Călugări).* Les communautés des villages de Ponoarele, de Sohodol, de Câmp et de Colești demandent au siège judiciaire domanial de diminuer la charge de minerais qu'ils sont obligés à transporter à la fonderie de Vașcău. Au verso, la décision du siège judiciaire domanial qui déclare que la quantité ne peut plus être diminuée.

58. *Le 9 juin 1784, Vașcău.* Ion Ciocan, de Sârbești, demande au siège judiciaire domanial de lui restituer un cheval qu'il à la faire de Șiria, pour la raison qu'il l'aurait volé.

59. *Le 18 juin 1784, Beliu.* Le juré de Beliu, Gáspár Csiba, avance à l'avocat domanial le procès-verbal d'enquête sur le cas de Teodor Cătană de Coroi, qui s'est enfui du domaine.

60. *Le 5 juillet 1784, Diosig.* Ioan Kiss, le maire de Diosig, fait savoir à l'avocat domanial qu'il n'a plus enquêté les gens qui se sont disputés avec Emeric Bonis puisqu'ils se sont réconciliés; un troisième cité comme témoin, s'est engagé sur la terre des nobles Komáromi et ne peut plus être convoqué par le maire de Diosig.

61. *Le 8 juillet 1784, Arad.* L'adresse du comitat d'Arad destinée au comitat de Bihor concernant le groupement des maisons éparses de la localité de Chisindia.

62. *Le 8 juillet 1784, Marghita.* Emeric Lakatos, vice-juge des nobles, et le juré Emeric Ormos rendent compte des résultats de l'enquête potrés par suite de la plainte déposée par le vendeur de boissons Ursu Hercuț de Cuzap.

63. *Le 13 juillet 1784, Hăucești.* Les habitants de Hăucești, Laurențiu et Crăciun Filip, demandent au comitat de Bihor et à son vice-comes de leur rendre un pâturage qu'ils ont déboisé il y a des années et dont, à présent, l'administrateur domanial fait usage abusivement. Au verso, la résolution de Emeric Péchy, premier vice-notaire du comitat de Bihor, qui demande l'investigation du cas et la présentation des documents de l'enquête jusqu'à la prochaine session du siège judiciaire du comitat.

64. *Le 13 juillet 1784, Brad.* Ladislau Pap, vice-comes de comitat de Zărand, renseigne le comitat de Bihor sur l'action commune de comitat d'Arad, du 21 juillet, visant à la liquidation des haïdouks, dans les contrées limitrophes, et il invite le comitat de Bihor d'y prendre part.

65. *Le 13 juillet 1784, Brad.* L'adresse du comitat de Zărand destinée au comitat de Bihor, sollicitant la collaboration en vue de l'action commune du 21 juillet 1784, visant à la liquidation des haïdouks.

66. *[Avant le 14] juillet 1784, Ciuhoi.* Petru Meheș de Ciuhoi demande au comitat de Bihor de disposer que Iosif Dluholotski, son maître, lui rende les terres, car celui-ci n'a pas observé les conditions de leur composition. La cause a été enquêtée par le juge nobiliaire de Marghita, qui lui a promis la restitution, mais sans résultats.

67. *[Le 16 juillet 1784, Buteni].* Le rapport du juge nobiliaire Paul Stanitslavits adressé au vice-comes du comitat de Bihor, concernant les mesures visant à la poursuite des haïdouks.

68. *Le 20 juillet 1784, Beliu.* Le rapport du juré Emeric Thuolt adressé au juge nobiliaire Mihai Pap, concernant les mesures visant à la poursuite des haïdouks.

69. *Le 20 juillet 1784, Șebiș.* Anton Csomor, juré de Șebiș, fait avoir à juré de Beliu, Emeric Thuolt, qu'il ne peut pas prendre part à l'action commune visant à la poursuite des haïdouks car ceux-ci demandent qu'il soient graciés; ensuite, il ne peut pas partir contre eux avec les habitants roumains de la région; il raconte sa rencontre avec les haïdouks des régions de Șebiș.

70. *Le 22 juillet 1784, Beiuș.* Le juge des nobles Mihai Pap fait savoir au vice-comes du comitat de Bihor le contremandement des mesures visant à la poursuite des haïdouks.

71. *Le 27 juillet 1784, Poclușa de Barcău.* Les habitants Laurențiu et Crăciun Filip de Hăucești demandent au juge de nobles Daniel Menszáros d'être dédomagés pour le pâturage qu'ils ont déboisé et qui leur a été confisqué par l'administrateur du baron Huszár. Au verso, la résolution du juge nobiliaire Daniel Menszáros concernant le dédommagement des deux paysans.

72. *Le 30 juillet 1884, Beliu.* Emeric Thuolt, juré de Beliu, fait savoir à Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, que les haïdouks ont enlevé de sa maison de Săvârșin le vice-comes du comitat d'Arad, Andrei Forrai, qu'ils l'ont emmené dans les forêts et ils ont promis sa libération à condition qu'ils soient tous graciés. Il raconte que les haïdouks lui sont aussi allés au-devant, mais il a été sauvé par un prêtre roumain.

73. *Le 30 juillet 1784, Brad.* Le baron Anton Josika, comes suprême du comitat de Zărand, s'est adressé au comitat de Bihor sur la nécessité de la poursuite des haïdouks passant du territoire du comitat d'Arad dans le comitat de Zărand, où ils causent des ravages importants; il demande au comitat de Bihor d'appuyer les mesures de poursuite des haïdouks prises par le comitat de Zărand.

74. *Le 3 août 1784, Beliu.* Emeric Thuolt, le juré de Beliu, renseigne Ioan Beöthy, vice-comes de Bihor, qu'on lui a fait présenter le passeport de Gavrilă Bătrân de Nermiș, participant à l'enlèvement à Săvârșin du vice-comes du comitat d'Arad, Andrei Forrai, renté à la maison dans le village; il demande des instructions pour l'avenir.

75. *Le 3 août 1784, Vienne.* Joseph II décrète la rémission des péchés des haïdouks qui ont enlevé le vice-comes du comitat d'Arad, Andrei Forrai, de sa maison de Săvârșin.

76. *Le 3 août 1784, Vienne.* Joseph II ordonne la surveillance des haïdouks qu'il a graciés par suite de l'enlèvement du vice-comes du comitat d'Arad, Andrei Forrai, de sa maison de Săvârșin et il demande qu'il soit renseigné de temps en temps sur les événements.

77. *Le 12 août 1784, Bratislava.* Le Consilium Locumtenentiale ordonne l'octroi de l'assistance militaire pour la protection des offices de la tricessima (douanières) et du sel dans les contrées dévastées par les haïdouks pour prévenir leur attaque.

78. *Le 21 août 1784, Arad.* Le comitat d'Arad fait savoir au comitat de Bihor que les 56 haïdouks qui ont participé à l'enlèvement du vice-comes du comitat d'Arad, Andrei Forrai, n'y a eu que 27 à faire serment de fidélité et à être graciés par l'empereur. Le comitat d'Arad a pris des mesures pour poursuivre les haïdouks et pour instaurer la paix et le calme dans le comitat entier, en demandant que le comitat de Bihor aussi prenne des mesures similaires à sa frontière avec les comitats de Zărand et d'Arad.

79. *Le 30 août 1784, Bratislava.* Le Consilium Locumtenentiale fait savoir au comitat de Bihor les dispositions impériales visant à la punition des coupables dans la contrebande du sel.

80. *Le 6 septembre 1784, Bratislava.* Le Consilium Locumtenentiale fait savoir au comitat de Bihor que le Commandement militaire suprême a ordonné la dislocation de deux compagnies du régiment Devins dans le comitat de Bihor qui seraient logées dans les casernes abandonnées d'Oradea.

81. *Le 6 septembre 1784, Bratislava.* Le Consilium Locumtenentiale fait savoir au comitat de Bihor que le Commandement militaire suprême a envoyé dans le comitat d'Arad des troupes pour entraver la contrebande et les haïdouks.

82. *Le 6 septembre 1784, Bratislava.* Le Consilium Locumtenentiale fait savoir au comitat de Bihor la manière de répartition des coursiers envoyés pour les troupes impériales cantonnées dans le comitat.

83. *Le 11 septembre 1784, Nagy Léta.* Francisc Böszörményi, administrateur domanial, rapporte à Alexandru Papanek, avocat domanial, que le chef du bureau de poste de Nagy Léta a commis plusieurs abus au détriment du domaine et de ses habitants.

84. *Le 11 septembre 1784, Oradea.* Emeric Lakatos, vice-juge des nobles, rend compte aux autorités supérieure du comitat sur l'enquête entreprise au sujet de la plainte déposée par les habitants Laurențiu et Cristian Filip de Hăucești contre l'administrateur domanial.

85. *Le 11 septembre 1784, Oradea.* Petru Petrovici, évêque orthodoxe d'Arad, fait savoir à Mihai Popovici, archiprêtre du district de Lunca, prêtre de Tăgădău, que le 1-er novembre 1784 il va commencer la conscription de la population par des officiers impériaux, sa charge étant d'annoncer les prêtres de son sous-ordre de présenter devant la commission de conscription les protocoles de baptême.

86. *Le 11 septembre 1784, Oradea.* La traduction en latin de l'adresse de Petru Petrovici, évêque orthodoxe d'Arad, destinée à Mihai Popovici, archiprêtre du district de Lunca, concernant la mission des prêtres de son sous-ordre pendant la conscription de la population qui est à commencer le 1-er novembre 1784. La traduction fut effectuée par Emanucl Risto, notaire du Consilium Locumtenentiale.

87. *Le 16 septembre 1784, Bratislava.* Le Consilium Locumtenentiale fait savoir au comitat de Bihor les mesures disposées par l'empereur Joseph II en vue de barrer l'extension des haïdouks; il lui fait savoir, en même temps, que le comte Anton Jankovics fut nommé commissaire royal dans le Banat pour coordonner la répression des haïdouks.

88. *Le 17 septembre 1784, Oradea.* Le comitat de Bihor rend compte au Consilium Locumtenentiale des résultats des investigations concernant le cas du gardien-tricesimator Ghiurca Lup qui fut attaqué par les contrebandiers du sel de Valea Neagră de Jos.

89. *Le 23 septembre 1784, Vienne.* La description d'Ignatz Kristian Herzog, connu sous le faux nom de Julius Ignatz Salis von Salfeld, envoyée par la police de Vienna au comitat de Bihor en vue de l'arrêter.

90. *Le 25 septembre 1784, Hosszúpályi.* Matei Fülöp, administrateur domanial, rend compte à Martin Weger, administrateur du domaine de Diosig, de l'incident qui a eu lieu entre les habitants et les gens du domaine qui ont voulu confisquer les boeufs des habitants, mais qui ont été empêchés et menacés d'être battus. Le juré Ștefan Kovács fut ensuite arrêté comme instigateur à l'insoumission.

91. *Le 25 septembre 1784, Oradea.* Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor fait savoir au colonel Roth que le bois de chauffage gratuit dû aux officiers des deux compagnies récemment disloquées à Oradea par ordre du Commandement militaire suprême ne sera pas mis à leur disposition.

92. *Le 25 septembre 1784, Oradea.* Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, notifie au colonel Roth que le bois de chauffage dû aux deux compagnies du régiment Devins récemment disloquées dans les casernes d'Oradea ne peut pas être garanti.

93. *Le 25 septembre 1784, Roit.* Ștefan Mărcuț et Ilie Leț, habitants de Roit, rendent compte à Ioan Béra, avocat du domaine diocésain, la manière dans laquelle le gardien d'Alceu les a trompés, en lui demandant de mettre fin à cette situation.

94. *Le 26 septembre 1784, Diosig.* Ștefan Kovács de Hosszúpályi est interrogé par les autorités domaniales de Diosig, étant accusé d'avoir instigué à l'opposition envers les gens du domaine. Il déclare que l'incident de sa localité entre les habitants et les gens du domaine fut spontané.

95. *Le 5-8 octobre 1784, Bratislava.* Le Consilium Locumtenentiale fait envoyer au comitat de Bihor la description de Ignatz Cristian Herzog, connu sous le faux nom de Julius Ignatus Salis de Salfeld, et l'interdiction de sermon en dehors des églises acatholiques.

96. *Le 9 octobre 1784, Timișoara.* Le comte Anton Jankovics fait envoyer au comitat de Bihor l'invitation de dresser un plan, sur l'ordre de l'empereur Joseph II, en vue de l'éloignement des haïdouks.

97. *Le 14 octobre 1784, Arad.* Petru Petrovici, évêque orthodoxe d'Arad, attire l'attention de Mihai Popovici, archiprêtre du district de Lunca, prêtre de Tăgădău, de conseiller les prêtres dans son sous-ordre de prêcher au peuple de ne pas craindre la conscription qui est à commencer le 1-er novembre 1784, car elle est entreprise "pour leur bien et leur soulagement".

98. *Le 14 octobre 1784, Arad.* La traduction en latin de l'adresse de Petru Petrovici, évêque orthodoxe d'Arad, destinée à Mihai Popovici, archiprêtre du district de Lunca, concernant le devoir des prêtres dans son sous-ordre de conseiller le peuple de ne se pas craindre la conscription qui est à commencer le 1-er novembre 1784. La traduction fut effectuée par Emanuel Risto, notaire du Consilium Locumtenentiale.

99. *Le 23 octobre 1784, Nojorid.* Quatre habitants de Nojorid se portent garants devant le préfet des biens diocésains, Mihai Béra, pour Ilieș Chiș, arrêté pour des raisons de vol, en demandant sa mise en liberté pour qu'il puisse semer son blé.

100. *Le 30 octobre 1784, Arad.* Petru Petrovici, évêque orthodoxe d'Arad, intervient auprès de Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, dans la faveur du prêtre de Leș, Gheorghe Popovici, condamné à tort à 15 jours de prison.

101. *Le 30 octobre 1784, Marghita.* Emeric Lakatos, vice-juge des nobles de Marghita, fait savoir qu'il a publié dans 15 villages de la frontière du comitat avec la Principauté de Transylvanie les nouveaux règlements impériaux contre la contrebande du sel, avec le concours de Gheorghe Drăgan de l'office du sel de Marghita.

102. *Le 30 octobre 1784, Püspökladány.* L'administrateur caméral Ladislau Erney demande à l'administration camérale de l'appui militaire contre le danger représenté par les haïdouks des communautés de Bihor et de Zărand.

103. *Le 31 octobre 1784, Salonta.* Le juré Francisc Szentiványi rend compte au comitat de Bihor sur la situation des huttes et des demeurs levées à l'extérieur des villages sur le territoire du district de Salonta,

104. *Le 1-er novembre 1784, Brad.* Ladislau Pap, le deuxième juge des nobles du comitat de Hunedoara, décrit l'éclat de la guerre des paysans dirigée par Horea: le jour précédent Horea montra aux paysans une croix dorée et des lettres qu'il prétendait avoir reçues de l'empereur. Ensuite ils se dirigèrent vers Alba Iulia pour recevoir des armes.

105. *Le 2 novembre 1784, Buda.* Le Consilium Locumtenentiale de Buda fait envoyer au comitat de Bihor la description de Mihai Popoescu (Poperszkii), suspecté d'avoir alléché les gens pour le service militaire, en disposant sa poursuite de près et, dans ce cas où il serait pris sur le fait, son arrestation.

106. *Le 2 novembre 1784, Buda.* La description de la physionomie et des habits de Mihai Popescu (Poperszkii). En plus de ses vêtements civil, il porte aussi une uniforme militaire russe.

107. *Le 2 novembre 1784, Olosig.* Le rapport du vice-juge nobiliaire Francisc Ferdényi concernant le débit de l'alcool dans les lieux cachés des forêts près de Gepiș et de Forsig.

108. *Le 3 novembre 1784, Beiuș.* Ștefan Kelemen, le premier-juge des nobles du comitat de Bihor, dresse l'inventaire des huttes et des demeures à l'extérieur des villages et des forêts du district de Beiuș.

109. *Le 3 novembre 1784, Pleșcuța.* Clement Kozma, vice-juge des nobles de Pleșcuța, fait savoir à l'administrateur de Vașcău, Francisc Szototzki, que les habitants du comitat de Zarand se sont révoltés, étant instigués par Salis; il avertit le comitat de Bihor de prendre des mesures en vue de prévenir l'extension de la révolte dans ces régions aussi.

110. *Le 4 novembre 1784, Olosig.* Le rapport du vice-juge des nobles Ladislau Sántha, concernant le débit de l'alcool dans des lieux cachés et des forêts dans le cercle de Salonta.

111. *Le 4 novembre 1784, Olosig.* Le rapport du vice-juge des nobles Augustin Reviczky sur le débit de l'alcool dans des lieux cachés et des forêts.

112. *Le 5 novembre 1784, Oradea.* Ioan Ferdényi, délégué de l'Office minier, rend compte au Conseil minier de la situation de l'Office minier de Baia de Criș dans les conditions de l'éclat de la révolte de Horea; 8 000 fl. Ont été transportés du siège de l'Office minier et le personnel s'est réfugié; il lui fait savoir qu'une troupe de Roumains révoltés ont essayé de pénétrer dans le district de Beiuș, mais ils ont été repoussés.

113. *Le 6 novembre 1784, Arad.* Les habitants du district de Beliu, réfugiés à Arad, s'adressent au Consilium Locumtenentiale pour réclamer Francisc Várady, l'administrateur du domaine épiscopal de Beliu, qui n'obéit pas les stipulations de l'urbarium et s'adonne à battre violemment les habitants.

114. *Le 6 novembre 1784, Tileagd.* Adam Szerdahelyi, vice-juge des nobles, conscrit les huttes bâties à l'extérieur des villages, qui peuvent être utilisées par les haïdouks et les maléfiteurs des villages sur la Vallée de Crișul Repede.

115. *Le 8 novembre 1784, Sibiu.* La copie de la lettre du noble Barcsai, de l'entourage du Gubernium de la Transylvanie de Sibiu, concernant l'extension de la révolte des paysans de Zaránd dans les comitats de Hunedoara et d'Alba Inferior; il conseille le destinataire de Târgu Mureș de prendre des mesures pour défendre la Table royale de la localité, qui sera certainement attaquée par les révoltés.

116. *Le 9 novembre 1784, Oradea.* La congrégation nobiliaire du comitat de Bihor renseigne le lieutenant-colone Bellegarde que dans le comitat voisin de Zaránd la révolte dirigée par Horea éclata; il demande la prise de mesures pour prévenir l'entrée des révoltés dans le comitat de Bihor par les passages de Vașcău et de Beliu.

117. *Le 10 novembre 1784, Oradea.* L'adresse du lieutenant-colonel Bellegarde destinée au comitat de Bihor concernant l'entretien de l'armée envoyée pour prévenir des possibles troubles

118. *Le 10 novembre 1784, Sibiu.* Le lieutenant-ingénieur Mihai Péchy fait savoir à son oncle Emeric Péchy l'éclat de la révolte des paysans de Zaránd, dirigés par Horea, qui ont attaqué les juges des nobles envoyés contre eux, et, ensuite, la ville de Brad; selon les relations faites au Gubernium, le nombre de révoltés est de 10.000 et ils ont été attaqués par le régiment de gardes-frontières roumaines; même les roumains aux environs de la ville de Sibiu sont troublés et ce ne furent que les mesures prises par les autorités qui les empêchèrent de prendre les armes.

119. *Le 11 novembre 1784, Cehu Silvaniei.* Sigismund Kornis, président de la Table permanente du comitat Solnoc Mediocris uni avec celui de Crasna et Chioar, demande au vice-comes du comitat de Bihor, Ioan Beóthy, de le tenir au courant sur l'évolution de la révolte éclatée dans le comitat de Hunedoara uni avec celui de Zaránd et Alba Inferior; il demande l'interdiction de la vente de la poudre aux paysans, car les habitants de son comitat aussi se procurent de la poudre de Bihor.

120. *Le 11 novembre 1784, Oradea.* La congrégation nobiliaire du comitat de Bihor rend compte à Consilium Locumtenentiale qu'elle a été renseignée par le vice-juge des nobles Clemente Kozma de l'éclat de la révolte des paysans de Zărand instigués par Salis; les révoltés ont pénétré aussi près du comitat de Bihor, dans la localité de Criștior. Pour prévenir l'extension de la révolte dans le comitat, les nobles se sont adressés au commandements des deux régiments stationés dans la centree de Bihor, en demandant de l'assistance militaire.

121. *Le 11 novembre 1784, Oradea.* Ioan Bcöthy, vice-comes du comitat de Bihor, renseigne le Consilium Locumtenentiale sur l'ordre reçu concernant la confiscation des armes des paysans; il a ordonné que les juges des nobles, de concert avec les représentants de la Chambre, fassent savoir dans les villages la sévère interdiction concernant la contebande du sel apporté en Transylvanie; il espère que la révolte des environs de son comitat ne comprendra pas la contrée de Bihor.

122. *Le 11 novembre 1784, Sibiu.* Samuil Brukenthal, gouverneur de Transylvanie, renseigne le comitat de Bihor sur l'éclat de la révolte des paysans de Hunedoara, de Zarand et d'Alba Inferior et sur les mesures prises de concert avec le Comandement militarire suprême pour réinstaurer le calme et la sûreté; il demande au comitat de Bihor de prendre mes mesures pour prévenir le refuge des paysans révoltés devant l'armée dans ce comitat.

123. *Le 12 novembre 1784, Cluj.* L'appel du comes suprême de Cluj, Ioan Csáky, adressé à la noblesse du comitat de Bihor en vue de passer à l'insurrection nobiliarire contre les paysans révoltés.

124. *Le 12 novembre 1784, Oradea.* Popa Zaharie, prêtre des communautés de Bochia et de Benești, demande au préfet des biens épiscopaux, Mihai Béra, de l'exempter des obligations revenant aux serfs et de la taxe sur la maison. Sur le document l'on trouve la résolution de Mihai Béra selon laquelle, si Popa Zaharia s'est établi sur la terre de l'église, qu'il soit excepté, conformément à l'urbarium, des dites obligations et taxe.

125. *Le 15 novembre 1784, Hălmaġiu.* Joseph Schick, major, écrit à Francisc Szotoczky, administrateur domanial épiscopal de Vașcău, pour lui décrire les proportions de la révolte des paysans de Zărand et de Hunedoara. L'armée de la région n'a rien fait pour empêcher la révolte; s'attend une attitude plus énergique.

126. *Le 15 novembre 1784, Sibiu.* Le noble Barscai, de l'entourage du Gubernium de Sibiu, raconte à un neveu de Târgu Mureș qu'il a discuté avec le gouverneur Samuil Brukenthal les mesures nécessaires pour protéger la Table royal de Târgu Mureș. Il fait le récit de l'attitude du Gubernium de Transylvanie envers les paysans révoltés qu'il trouve incompréhensible, vue la compassion montrée pour ceux-ci. Le 13 novembre le lieutenant-colonel Schultz est arrivé à Sibiu avec un armistice demandé par les paysans révoltés, dont le contenu lui était inconnu. Il fait savoir au destinataire les points de l'ultimatum de Tibru, dont il ne connaît que les premier 4 points.

127. *Le 16 novembre 1784, Beiuș.* Eva Ajtai de Beiuș fait le récit des mésaventures du temps de son voyage vers Abrud, où elle aurait voulu visiter ses parents, mais les insurgés l'ont surprise à Baia de Criș, ville qu'ils ont attaquée; la vie lui a été sauvée par le maire de Târnova, qui l'a aidé aussi de rentrer à Beiuș.

128. *Le 16 novembre 1784, Beiuș.* Mihai Pap, juge des nobles de Beiuș, rend compte à Ioan Beöthy, vice comes du comitat de Bihor, du fait, que le juge de Vașcău, Adam Varasdy, l'a renseigné sur l'interdiction des insurgés de se rendre dans la contrée de Bihor; la moitié de l'armée de la région a été envoyée contre eux; d'autre part, les paysans de l'endroit déclarent qu'en quelques jours ils ne serviront plus leurs seigneurs comme auparavant.

129. *Le 16 novembre 1784, Oradea.* Ștefan Strubli, notaire d'Oradea, écrit à ses parents de Maramureș. Il leur raconte l'éclat de la révolte de Horea et il les conseille de prendre les mesures de sécurité de leur personnes et de leurs biens.

130. *Le 16 novembre 1784, Oradea.* Ioan Beöthy, vice comes du comitat de Bihor, rend compte au Consilium Locumtenentiale de Buda qu'il a contracté le général Sturm pour barrer l'accès dans le seul passage menant vers les contrées saisies par la révolte de Horea, pour prévenir son extension dans la région de Bihor.

131. *Le 16 novembre 1784, Sibiu.* L'adresse du Gubernium de Transylvanie destinée au comitat de Bihor concernant les mesures visant à prévenir l'extension de la révolte.

132. *Le 16 novembre 1784, Sibiu.* Le noble Barsai, de l'entourage du Gubernium de Sibiu, fait savoir à un neveu de Târgu Mureș les proportions de l'extension et des pertes causées par la révolte; il raconte la mort de son oncle Ioan Zcyk dans la cité de Deva; il énumère les 4 premiers points de l'ultimatum prononcé par Horea à Tibru; il est au courant sur l'ordre d'attaque des insurgés dans le cas où ils seront insatisfaits de la réponse apportée par le lieutenant-colonel Schultz.

133. *Le 16 novembre 1784, Sântion.* Alexandru Sipos, juge des nobles de Sântion, demande à Ioan Beöthy, vice comes du comitat de Bihor, de lui faire envoyer les tableaux nécessaires à la continuation de la conscription de la population dans son district, action qu'il déroule avec un officier impérial délégué auprès de lui en ce but.

134. *Le 16 novembre 1784, Vașcău.* Adam Varasdy, juré de Vașcău, soumet à un interrogatoire plusieurs habitants du village d'Acuia sur la situation créée lors de la pénétration des insurgés dans la localité; les insurgés ont déclaré qu'ils étaient venus dans le village sur l'ordre de l'empereur; parmi les insurgés il y a eu une personne blonde aux yeux noirs, qui savait écrire.

135. *Le 17 novembre 1784, [Aiud].* Appel à la lutte armée contre les paysans révoltés, adressé de comes suprême de Cluj, Ioan Csáky, et à la noblesse du comitat de Bihor.

136. *Le 17 novembre 1784, Beiuș.* Le juge des nobles, Michael Pap, transmet au vice-comes de Bihor trois actes concernant la révolte de Transylvanie.

137. *Le 17 novembre 1784, Buda.* Le Consilium Locumtenentiale ordonne au vice-comes du comitat de Bihor, Ioan Beöthy la surveillance discrète des Roumains du comitat et des mesures fermes contre les habitants suspectés d'avoir des relations avec les insurgés; il demande aussi la surveillance des Roumains qui ne sont pas de l'endroit et des émissaires secrets.

138. *Le 17 novembre 1784, Peștere.* Pour résoudre le conflit entre les habitants de Peștere et ceux de Făncica, Petru Creț, maire de Peștere, demande à Anton Hotta, avocat des biens caméraux, d'ordonner la délivrance du bétail des habitants de Făncica – séquestré indûment sur l'ordre des fonctionnaires domaniaux.

139. *Le 17 novembre 1784, Vașcău.* Procès-verbal de l'audition du négociant Dimitrie Costa, dressé par le juré de Vașcău, Adam Varasdy, sur les événements passés à Câmpeni, le 4 novembre 1784, quand les révoltés ont pénétré dans la ville; il décrit l'attaque des insurgés, de même que la manière dans laquelle il a réussi à se sauver de la localité et à rentrer à la maison.

140. *Le 18 novembre 1784, Almoșd.* Le noble de Bihor Emeric Péchy porte à la connaissance de son neveu Ioan Beöthy, vice-comes du comitat Bihor, le contenu de trois lettres décrivant la révolte des paysans de Transylvanie; il lui envoie la copie de celle que lui a écrite son neveu, le lieutenant ingénieur Mihai Péchy; il exprime sa crainte relative à la possibilité de la fuite des insurgés, sous la pression de l'armée impériale, vers la contrée de Bihor.

141. *Le 18 novembre 1784, Cluj.* Daniel Zámbo, président de la Table permanente du comitat de Cluj, fait savoir à Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, que les nobles de comitat, le comes suprême en tête, se lancée contre les insurgés, qui menacent de pénétrer dans le comitat de Cluj; il conseille les nobles de Bihor de leur suivre l'exemple.

142. *Le 18 novembre 1784, Pîr.* Le baron Samuel Inczédi, du comitat de Solnoc Mediocris, renseigne le juge des nobles de Suplacu de Barcău, Emeric Lukáts, de l'éclat de la révolte des paysans de Transylvanie; il demande à son tour, des nouvelles sur la révolte.

143. *Le 18 novembre 1784, Sibiu.* Samuil Brukenthal, gouverneur de Transylvanie, institue, au nom de l'empereur Joseph II, des prix de 30 fl. pour ceux qui captureront et livreront aux autorités le séducteur du peuple et l'instigateur à la révolte.

144. *Le 19 novembre 1784, Beliu.* Nicolae Fejér, percepteur de Beliu, déclare que le prêtre orthodoxe de Tăgădău a dit que tous les Roumains conscrits par la commission militaire de conscription ne payeraient qu'un seul florin comme impôt annuel aux propriétaires de terre.

145. *Le 19 novembre 1784, Oradea.* Petru Klobusiczky, secrétaire du siège consistorial de l'évêché latin d'Oradea, renseigne les prélats catholiques de Beiuș, de Ceica, de Belfir, de Vașcău et de Băița-Plai sur l'éclat de la révolte de Horea.

146. *Le 19 novembre 1784, Târgu Mureș.* Alexandru Bethlen, comes suprême du comitat Târnave, conseille la congrégation des nobles du comitat de Bihor de prendre des mesures contre les paysans roumains révoltés et contre les autres Roumains qui veulent abolir les libertés des Hongrois de Transylvanie et, ensuite, toute la nation hongroise, selon l'interprétation de l'ultimatum des révoltés de Tibru.

147. *Le 20 novembre 1784, Beiuș.* Mihai Pap, juge des nobles de Beiuș, rend compte à Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, des informations qu'il a sur la décision des insurgés de passer les Montagnes de Bihor et d'envahir le comitat de Bihor. Il a fait envoyer l'archiprêtre de Beiuș de lire une lettre de pacification aux paysans de Vașcău, mais ceux-ci appellent les insurgés dans leur contrée.

148. *Le 20 novembre 1784, Vașcău.* Adam Varasdy, juré de Vașcău, rend compte à Mihai Pap, juge des nobles de Beiuș, du fait qu'il a envoyé deux hommes dans les régions soulevée pour apporter des nouvelles sur la révolte, mais ceux-ci ne purent aller plus loin de Vidra; il aprirent que les habitants de Bihor allaient chez les insurgés, qu'ils les appelaient dans le comitat, en leur promettant de l'assistance. Il a fait arrêter le prêtre de Iăhețeni et un habitant de Budureasa, qui, pendant la diffusion de la lettre de pacification se sont prononcés pour les insurgés.

149. *Le 21 novembre 1784, Beliu.* Iosif Szatmári, meunier du moulin domanial de Beliu, déclare qu'il a appris des habitants de Beliu et de Tăgădău que le prêtre de Tăgădău avait reçu une lettre disant qu'après le Nouvel An tout le monde serait militarisé et que l'impôt annuel à payer aux propriétaires de terre ne dépasserait un florin.

150. *Le 21 novembre 1784, Beliu.* Francisc Sarocan, notaire de Beliu, déclare avoir appris d'Andrei Miklósi, notaire de Măraș, avait dit que le peuple serait militarisé à l'avenir et qu'il ne payerait aux propriétaires de terre qu'un seul florin comme impôt annuel.

151. *Le 21 novembre 1784, Sâncrai.* Sigismund Gergely, vice-juge des nobles de Sâncrai, demande à Adam Szerdahelyi, vice-juge des nobles d'Aleșd, de faire envoyer d'urgence une compagnie à Huedin, car les insurgés ont passé les montagnes et ils se préparent à entrer dans le village de Călata. S'ils ne sont pas empêchés de le faire, de Huedin ils peuvent passer aisément dans la contrée de Sălaj et plus loin encore.

152. *Le 21 novembre 1784, Vașcău.* Adam Varasdy, juré de Vașcău, interroge Irimie Ciocan, habitant de Budureasa, qui a déclaré, pendant que l'on lisait en public la lettre de pacification du comitat, que les insurgés avaient commencé la révolte sur l'ordre de l'empereur Joseph II.

153. *Le 22 novembre 1784, Beiuș.* L'adresse du vice-archidiacre de Beiuș, Sigismund Homonnai, par laquelle il conseille les prêtres catholiques de prêcher à leurs fidèles la repentance et la soumission.

154. *Le 22 novembre 1784, Beliu.* Iosif Molnar, notaire de Hășmaș, déclare avoir appris de l'habitant Simion Crișan de Botfei que le prêtre de Botfei avait annoncé dans l'église de l'endroit qu'après la conscription tous les habitants seraient militarisés.

155. *Le 22 novembre 1784, Carei.* La congrégation nobiliaire du comitat de Satu Mare demande à la congrégation nobiliaire du comitat de Bihor de séquestrer la poudre et le plomb des habitants pour que ceux-ci ne les emploient dans le cas où les insurgés de Zarand envahissent le territoire du comitat de Bihor.

156. *Le 22 novembre 1784, Mișca.* Le noble Gabriel Baranyi demande à son neveu Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, des renseignements sur la situation réelle de la révolte des paysans de Transylvanie pour pouvoir, en cas de danger, se réfugier avec sa famille en lieux plus sûres.

157. *Le 23 novembre 1784, Beiuș.* Mihai Pap, juge des nobles de Beiuș, demande des éclaircissements à Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, sur les formulaires de la conscription de la population.

158. *Le 23 novembre 1784, Cluj.* Daniel Zábó, le vice-comes second du comitat de Cluj, renseigne la congrégation nobiliaire du comitat de Bihor que dans le cas où les paysans roumains se sont révoltés, leurs passeports ne sont plus valables.

159. *Le 23 novembre 1784, Oradea.* Mihai Kovács, vice-juge des nobles, soumet à un interrogatoire Popa Zaharia, le prêtre orthodoxe de Bochia, qui sert à Borfei aussi, accusé d'avoir prêché au peuple qu'après la conscription il serait militarisé.

160. *Le 23 novembre 1784, Oradea.* Mihai Kovács, vice-juge des nobles, soumet à un interrogatoire Vasile Stefanovici, le prêtre orthodoxe de Măraș, accusé d'avoir prêché au peuple qu'après la conscription il serait militarisé et que l'impôt annuel à payer aux propriétaires de terre ne dépasserait 1 florin.

161. *Le 23 novembre 1784, Oradea.* Mihai Kovács, vice-juge des nobles, soumet à un interrogatoire Popa Mihai, l'archiprêtre de Tăgădău, accusé d'avoir prêché aux prêtres et au peuple qu'après le Nouvel An tous les habitants recevraient des armes de l'empereur et seraient militarisés.

162. *Le 23 novembre 1784, Oradea.* Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, rend compte au Consilium Locumtenentiale de Buda de l'arrestation de trois prêtres orthodoxes accusés d'avoir instigué à la révolte, en demandant des instructions concernant la procédure à suivre contre eux. En annexe il envoie les actes de leur interrogatoire.

163. *Le 23 novembre 1784, Vașcău.* L'officier impérial Nesslinger fait savoir à l'inspecteur domanial Dragoș de Beiuș les mouvements de troupes impériales sur la ligne Hălmaș-Vașcău-Beiuș, où tout est en ordre. Il lui demande de communiquer à ses amis que tout est en ordre et qu'ils peuvent être tranquilles.

164. *Le 24 novembre 1784, Sebeș.* Le rapport du commissaire du Gubernium, Michael Brukenthal, adressé au Gubernium de la Transylvanie concernant le refuge de la femme de Horea à Beiuș.

165. *Le 24 novembre 1784, Suplacu de Barcău.* Emeric Lukáts, vice-juge nobiliaire de Suplacu de Barcău, fait savoir à Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, que le comitat de Solnoc Mediocris a demandé aux nobles de s'armer et de se présenter à Şimleul Silvaniei, et, ensuite, à Zalău. Il envoie, en annexe, la lettre du baron Samuel Inczédi.

166. *Le 25 novembre 1784, Beliu.* Les communautés des localités de Beliu, de Tăgădău, de Bochia, de Măraş et de Şiad demandent à l'évêque Petru Petrovici d'Arad d'intervenir pour libérer, à caution, les prêtres Mihail de Tăgădău, Vasile de Măraş et Zaharia de Bochia, qui ont été arrêtés à tort par le comitat sous l'accusation d'avoir instigué à la révolte.

167. *Le 25 novembre 1784, Deva.* Le baron Ioan Bornemisza, comes suprême du comitat de Hunedoara, fait savoir à la congrégation nobiliaire du comitat de Bihor que le comitat est dévasté d'un but à l'autre. Pour pouvoir récupérer certains des biens nobiliaires disparus, il demande au comitat de Bihor d'empêcher la vente des biens suspects qui pourraient provenir d'un manoir nobiliaire de Hunedoara.

168. *Le 25 novembre 1784, Sibiu.* L'adresse du Gubernium de Transylvanie destinée au comitat de Bihor concernant le refuge à Beiuş de la femme de Horea.

169. *Le 25 novembre 1784, Zalău.* Sigismund Kornis, président de la Table permanente du comitat de Solnoc Mediocris, demande à la congrégation nobiliaire du comitat de Bihor d'appeler les nobles à prendre les armes en décrétant l'insurrection nobiliaire sous prétexte du danger de l'extension de la révolte des paysans roumains dans les comitats ouest et nord-ouest.

170. *Le 26 novembre 1784, Arad.* Andrei Forrai, vice-comes du comitat d'Arad, rend compte à Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, sur l'extension de la révolte paysanne dans les régions montagneuses du comitat, voisines à la région de Zărand, sur les mesures prises en vue d'empêcher le mouvement, sur l'arrivée à Arad du comte Jankovics, accompagné par le général Papilla, pour faire des investigations au sujet des circonstances et pour la cessation des exécutions des paysans révoltés arrêtés.

171. *Le 27 novembre 1784, Sibiu.* Le comte Francisc Gyulai, général d'armée, demande au comitat de Bihor de lui faire savoir d'urgence la possible découverte, sur le territoire du comitat de Bihor, des chevaux de bonne race, qui pourraient provenir de sa troupe de Lunca, détruite par la révolte; il demande aussi qu'on procède de la même manière avec les objets d'or et d'argent provenant des manoirs nobiliaires de Hunedoara.

172. *Le 27 novembre 1784, Zărand.* Iosif Fülöp, administrateur domanial de Zărand, renseigne l'avocat domanial sur les résultats de l'investigation faite à Peştere et à Făncica sur quatre bêtes confisquées par le domaine.

173. *Le 28 novembre 1784, Arad.* Petru Petrovici, l'évêque orthodoxe d'Arad, demande à Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, de le renseigner sur les faits subversifs pour lesquels ont été arrêtés l'archiprêtre de Beliu et quelques prêtres subordonnés, car ceux-ci avaient prêché la conscription de la population dans l'esprit des dispositions impériales.

174. *Le 28 novembre 1784, Huedin.* L'adresse du comes suprême de Cluj, Ioan Csáky, destinée au vice-comes Ioan Beöthy de Bihor concernant les mesures préconisées contre les paysans révoltés.

175. *Le 29 novembre 1784, Buda.* Le Consilium Locumtenentiale de Buda renouvelle l'ordre adressé au comitat de Bihor, d'envoyer des chariots dans des buts militaires, par suite des sollicitations insistantes du Comandement militaire suprême hongrois; il demande au comitat de se conformer à ces ordres.

176. *Le 29 novembre 1784, Buda.* Le Consilium Locumtenentiale de Buda ordonne au comitat de Bihor de réparer les ponts et les chemins, action demandée par le Comandement militaire suprême hongrois pour prévenir leur plus grave détérioration pendant les tempêtes de l'hiver.

177. *Le 29 novembre 1784, Mişca.* Le noble Gabriel Baranyi écrit à son neveu Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor en essayant de justifier son intérêt pour l'évolution des événements dans les contrées saisies par la révolte par la peur de l'extension de la révolte dans la contrée de Bihor aussi; il est certain que les serfs de cette région se révolteraient si quelqu'un les persuadait que ce n'est que de cette façon qu'ils peuvent écgapper du joug du servage.

178. *Le 29 novembre 1784, Vaşcău.* Adam Varasdy, juré de Vaşcău, interroge deux témoins qui ont été présents à la foire de Vaşcău et qui ont entendu Irimie Ciocan déclarer que les révoltés avaient agi sur l'ordre de l'empereur; les deux témoins essayent de l'excuser devant les autorités, sous prétexte que l'habitant de Budureasa aurait été ivre.

179. *Le 30 novembre 1784, Săcuieni.* Simeon Varga, maire de Săcuieni, fait des recherches sur les circonstances dans lesquelles l'habitant Alexandru Kolcsár a fait usage de la poudre à la proximité de la maison de Iosif Smid, sans pouvoir prouver contre qui il aurait voulu l'employer.

180. *Le 30 novembre 1784, Timișoara.* Le comte Anton Jankovics renseigne la congrégation des nobles du comitat de Bihor que le plan élaboré pour la liquidation des haidouks dans les six comitats ouest de la Transylvanie a été approuvé par l'empereur Joseph II et par le Consiliul Locumtenentiale; il devait être discuté, maintenant, avec les représentants des comitats respectifs et de l'armée imperiale

181. *Le 30 novembre 1784, Vaşcău.* Adam Varasdy, juré de, Vaşcău, interroge Popa Iov de Leheceni, qui, lors de la diffusion de la lettre de pacification du comitat pendant la foire de Vaşcău, aurait crié aux Roumains de "laisser brûler le blé qui est leur sueur de sang".

182. *Le 1-er décembre 1784, Beiuş.* Mihai Pap, juge nobiliaire de Beiuş, renseigne Francisc Ferdényi, juge nobiliaire, que les peintre d'icônes signalés ne sont pas des Russes, mais des Italiens, possesseurs de papiers en règle et qui, donc, ne peuvent pas être retenus.

183. *Le 2 décembre 1784, Buda.* Le Consilium Locumtenentiale de Buda demande à l'évêque d'Oradea, Moise Dragoș, de prendre des mesures contre les prêtres qui instiguent les habitants par leur interprétation tendancieuse des dispositions concernant la conscription de la population ordonnée par l'empereur Joseph II.

184. *Le 2 décembre 1784, Vașcău.* Adam Varasdy, juré de Vașcău, interroge deux témoins qui ont entendu les dires du prêtre Iov de Leheceeni dans la foire de Vașcău, lors de la diffusion de la lettre de pacification des habitants du district.

185. *Le 5 décembre 1784, Beiuș.* Mihai Pap, juge des nobles de Beiuș, rapporte à Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, qu'à son retour à Hălmagiu, le capitaine impérial Nesslinger a fait le récit de la situation dans la région; il y a eu quelques conflits entre les révoltes et les troupes impériales, mais le commandant du régiment de Toscana conclut un armistice avec les paysans, selon lequel si l'empereur ne leur envoie pas des seigneurs hongrois, ils obéiront les autres seigneurs.

186. *Le 6 décembre 1784, Beliu.* Le juré Emeric Thuolt renseigne Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, que le juré de Sebeș, Anton Csomor, a arrêté un homme suspect qui vendait des icônes roumaines; il lui l'a fait envoyer pour le remettre ensuite à Oradea; il notifie le fait que l'arrêté a d'autres compagnons aussi.

187. *Le 6 décembre 1784, Buda.* Le Consilium Locumtenentiale de Buda fait savoir à la congrégation des nobles du comitat de Bihor que pour prévenir la disette par manque de céréales en Transylvanie, l'empereur Joseph II a permis le transport des céréales du comitat de Bihor dans les contrées transylvaines.

188. *Le 6 décembre 1784, Oradea.* Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, rend compte au Consilium Locumtenentiale de Buda que le prêtre roumain de Leheceeni a crié dans la foire de Vașcău, que les révoltes ont raison de brûler le blé qui est leur sueur de sang.

189. *Le 6 décembre 1784, Oradea.* Moise Dragoș, évêque gréco-catholique d'Oradea, fait savoir au Consilium Locumtenentiale de Buda qu'il va prendre les mesures nécessaires et donner des instructions en ce sens pour prévenir de nouvelles situations de révolte lors de la conscription militaire ordonnée à l'automne 1784.

190. *Le 9 décembre 1784, Arad.* L'évêque orthodoxe d'Arad, Petru Petrovici, fait savoir au Consilium Locumtenentiale de Buda qu'à la veille de la préparation de la conscription de la population il y a eu des conflits entre les prêtres qui lui sont subordonnés et les autorités des comitats d'Arad et de Bihor; l'on a insinué que les prêtres roumains auraient instigué les habitants à la révolte; il demande la mise en liberté et la remise en droits des archiprêtres roumains arrêtés.

191. *Le 9 décembre 1784, Borod.* Adan Szerdahelyi, vice-juge des nobles d'Aleșd, renseigne Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, qu'il n'y a aucun danger que la révolte des paysans éclate sur la Vallée de Crișul Repede, en vertu de quoi il propose la retraite de l'armée de cette zone, surtout pour alléger la situation des paysans pauvres.

192. *Le 10 décembre 1784, Oradea.* Moise Dragoș, évêque gréco-catholique d'Oradea, renseigne le Consilium Locumtenentiale de Buda qu'il n'y a eu aucun cas de résistance à la conscription militaire parmi ses paroissiens.

193. *Le 12 décembre 1784, Beiuș.* Mihai Pap, juge des nobles de Beiuș, rend compte à Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, du fait que le capitaine impérial lui a fait savoir que les insurgés de Zarand s'étaient calmés et que les habitants de 60 villages se rendaient chaque jour à Hălmagiu où l'officier commandant distribuait des billets de grâce; il exprime, pourtant, sa crainte que la révolte n'éclate à nouveau au printemps; par suite, il propose la réquisition de toutes les armes en la possession des paysans.

194. *Le 12 décembre 1784, Beiuș.* Martin Dorotyák, notaire municipal de Beiuș, certifie que Iovan Bunde de Nimăiești aurait déclaré à Gheorghe Szuhai, tailleur de Beiuș, qu'après l'entrée des insurgés dans la contrée de Bihor les Hongrois même observeront les fêtes roumaines.

195. *Le 12 décembre 1784, Oradea.* Mihai Kovács, vice-juge des nobles, demande des instructions de Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, concernant quelques parures en métal précieux confisquées, qui, l'on suppose, proviennent du village de Ribîța, dévasté par les insurgés.

196. *Le 13 décembre 1784, Buda.* Le Consilium Locumtenentiale de Buda ordonne à la congrégation nobiliaire du comitat de Bihor de prendre des mesures urgentes pour intercepter la correspondance suspecte qui pourrait circuler dans le comitat, pour surveiller et ensuite pour arrêter les émissaires et, périodiquement, de rapporter au Consilium Locumtenentiale sur les résultats.

197. *Le 13 décembre 1784, Buda.* Le Consilium Locumtenentiale de Buda transmet l'ordre impérial sur l'interdiction de l'insurrection nobiliaire pour la défaite de la révolte de Horea; l'on considère comme suffisante la mesure de confiscation des armes, de la poudre et du plomb détenus par les paysans et la défense de les vendre, de même que l'arrestation des personnes suspectes.

198. *Le 13 décembre 1784, Vienne.* L'empereur Joseph II ordonne au comte Schackmin, commandant général des troupes impériales de Hongrie, de faire envoyer les brigades commandées par les généraux Koppenzoller et Sturm dans les contrées ouest de la région saisie par la révolte.

199. *Le 16 décembre 1784, Săvădisla.* Le capitaine Huckbersfeld du régiment sicule interroge Toma Părcălab de Teiuș, vendeur de livres roumains imprimés à Blaj, qui, dans les mois précédents, voyagea dans le comitat de Bihor, portant avec lui plusieurs lettres dont une aurait dû arriver à Hălmagiu.

200. *Le 16 décembre 1784, Ucriș.* Vasile Leucuța de Coroi avance à Mihai Béra, préfet des domaines épiscopaux roumains, une plainte contre Ștefan Lupe de Chișlaca, qui lui a volé deux porcs.

201. *Le 17 décembre 1784, Şiad.* Le communauté de Şiad présente devant le siège doménial de Beliu un problème relatif au bornage avec la localité de Mărăuş, en énumérant aussi les témoins dépassant l'âge de 70, qui connaissent le bornage antérieur entre les deux villages.

202. *Le 19 décembre 1784, Hălmaşiu.* Le baron Sturm, général de brigade, commandant de la brigade impériale composée des régiments Devins et de Berlichingen, stationnés dans le comitat de Bihor, écrit à Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, sur la situation qu'il a trouvé dans la contrée révoltée de Zarand.

203. *Le 20 décembre 1784, Beiuş.* Mihai Pap, juge des nobles de Beiuş, renseigne le notaire du comitat de Bihor qu'il lui est impossible d'assurer les chariots nécessaires au transport de l'armée, qui se déplace vers les zones saisies par la révolte, avant le 22 décembre; il demande un caporal et huit soldats pour l'aider dans cette action.

204. *Le 20 décembre 1784, Buda.* Le Consilium Locumtenentiale de Buda ordonne au comitat de Bihor d'assurer le ravitaillement de l'armée envoyée pour pacifier les révoltes, dans des conditions similaires à celles assurées à l'armée impériale que stationne ordinairement dans ce comitat.

205. *Le 20 décembre 1784, Buda.* Le Consilium Locumtenentiale de Buda demande au comitat de Bihor une note informative sur le cas des trois prêtres roumains du district de Beliu, qui ont été arrêtés dans le comitat de Bihor sous l'accusation d'avoir instigué à la révolte.

206. *Le 20 décembre 1784, Buda.* Le Consilium Locumtenentiale de Buda demande au Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, de rapporter chaque semaine sur la situation dans le comitat et les circonstances qui pourraient troubler le calme public.

207. *Le 21 décembre 1784, Beiuş.* Mihai Kovács, vice-juge des nobles, certifie qu'il a diffusé avec Anton Valosek, percepteur de l'Office du sel, les règlements concernant la contrebande du sel apporté de Transylvanie aux habitants rassemblés dans la foire de Vaşcău et la localité de Criştiur.

208. *Le 21 décembre 1784, Cluj.* Laurenţiu Mara, vice-comes du comitat de Cluj, renseigne le comitat de Bihor que les gardes-frontières sicules ont arrêté Toma Părcălab de Teiuş, suspecté d'avoir été l'émissaire des révoltés; il envoie, en annexe, le procès-verbal d'enquête, en demandant l'investigation des faits relatés par l'arrêté.

209. *Le 22 décembre 1784, Oradea.* Gheorghe Tokody, assesseur de la Table permanente du comitat de Bihor, renseigne Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, sur le stade de l'accomplissement de ses ordres concernant l'approvisionnement des troupes impériales envoyées contre les insurgés.

210. *Le 22 décembre 1784, Oradea.* Note concernant la construction à Vaşcău de deux fours à pain pour l'approvisionnement des troupes impériales avec le pain nécessaire.

211. *Le 22 décembre 1784, Oradea.* Ștefan Csoor, magasinier au dépôt du comitat, dresse une quittance concernant les quantités de pain envoyées à Oradea les 22 et 23 décembre 1784 pour l'approvisionnement des troupes impériales commandées par le général de brigade baron Sturm.

212. *Le 24 décembre 1784, Buda.* Le Consilium Locumtenentiale de Buda transmet au comitat de Bihor l'ordre impérial du 13 décembre 1784 sur la continuation de la conscription de la population, opération commencée le 1-er novembre 1784.

213. *Le 24 décembre 1784, Deva.* Le baron Ioan Bomemisza, comes suprême du comitat de Hunedoara uni avec celui de Zărand, fait la description détaillée de l'éclat de la revolte et de déroulement de la révolte des paysans roumains de son comitat au cours du mois de novembre.

214. *Le 24 décembre 1784, Hălmațiu.* La description en allemand, en hongrois et en roumain de Horea et Cloșca.

215. *Le 24 décembre 1784, Hălmațiu.* La traduction en hongrois de la description physique des chefs de la révolte des paysans roumains de Transylvanie, Horea et Cloșca, faite par le commandement militaire du général Sturm. La traduction a été faite par Mihai Kovács, vice-juge des nobles du comitat de Bihor, détaché auprès du général Sturm, comme homme de liaison avec le comitat de Bihor.

216. *Le 24 décembre 1784, Hălmațiu.* Mihai Kovács, vice-juge des nobles du comitat de Bihor, détaché auprès du commandant général Sturm, rapporte à Mihai Pap, juge des nobles de Beiuș, que Horea et Cloșca se seraient sauvées par le passage de Negreni et il demande que l'on envoie d'urgence à Ioan Beoțhy, vice-comes du comitat de Bihor, la description de l'aspect physique des deux chefs, description qu'il a traduite lui-même en hongrois, pour pouvoir être diffusée le plus vite possible et dans le plus des localités.

217. *Le 24 décembre 1784, Ianoșda.* Ladislau Balog, vice-juge des nobles, rapporte à Gheorghe Tokody, assesseur de la Table du comitat de Bihor, que l'habitant Ștefan Kis de Salonta lui a offert pour acheter une quantité d'avoine nécessaire au comitat; il lui fait savoir aussi qu'il a pris les mesures imposées par le transit des soldats impériaux sur le trajet Tinca-Ucureș-Beliu.

218. *Le 24 décembre 1784, Oradea.* Daniel Mensáros, juge des nobles d'Oradea, rapporte à Ioan Beoțhy, vice-comes du comitat de Bihor, sur le fait que les maires d'Oradea, d'Olosig et de Velența l'ont informé sur les préparatifs liés à l'accueil de l'armée dans la ville, pendant que les troupes appartenant à la division Altona vont être transportées par les chariots des localités voisines à la ville d'Oradea.

219. *Le 24 décembre 1784, Beiuș.* Mihai Pap, juge des nobles de Beiuș, rapporte à Ioan Beoțhy, vice-comes du comitat de Bihor, qu'il va chercher Horea et Cloșca dans chaque maison de son district, bien qu'il considère la nouvelle envoyée par Mihai Kovács, vice-juge des nobles, détaché auprès du général Sturm, concernant la suite des deux chefs de la révolte, comme une invention des militaires.

220. *Le 26 décembre 1784, Kakad.* Constandi Ianovici, preneur du bail de la localité de Kakad (la Hongrie d'aujourd'hui) dénonce Sofia, une femme qui l'a accusé de ne s'être pas acquitté de ses obligations ni envers le seigneur, ni envers le comitat.

221. *Le 26 décembre 1784, Oradea.* Le lieutenant-colonel Bellegarde, fait savoir au comitat de Bihor que Horca et Cloșca ont quitté la Transylvanie, leur chemin menant par le passage de Negreni vers la Hongrie; il demande au comitat de Bihor de prendre des mesures pour les trouver, en se servant de la description physique des deux chefs, descriptions qu'il envoie aussi en annexe.

222. *Le 26 décembre 1784, Oradea.* Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, fait savoir au Consilium Locumtenentiale de Buda que Horca s'est enfui, à la tête des révoltés, et que les militaires impériaux supposent qu'il tâchera d'arriver à Vienne par le passage de Negreni; le comitat de Bihor a pris toutes les mesures pour le faire l'arrêter.

223. *Le 28 décembre 1784, Buda.* Le Consilium Locumtenentiale de Buda ordonne à Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, de porter une enquête sur les circonstances de la vente de la poudre pour les habitants du comitat de Bihor et de prendre des mesures contre les suspects.

224. *Le 29 décembre 1784, Oradea.* Crăciun Ambruș et Florea Onaca, habitants de la borgade d'Oradea-Velența, reconnaissent avoir vendu trois bêtes au boucher Paul Salamon de la même localité, lors du passage des troupes impériales par la localité.

225. *Le 29 décembre 1784, Oradea.* Lazăr Leibli et Ilieș Buda, habitants de la borgade d'Oradea-Velența, reconnaissent qu'ils ont vendu quatre bêtes au boucher Paul Salamon de la même localité, lors du passage des troupes impériales par la localité.

226. *Le 30 décembre 1784, Buda.* Le Consilium Locumtenentiale de Buda demande à Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, de prendre des mesures contre ceux qui trouble le calme public dans le comitat.

227. *Le 30 décembre 1784, Hosszupályi.* Les habitants de Hosszupályi (la Hongrie d'aujourd'hui) demandent au comitat de Bihor de permettre la liberté du commerce aux boissons jusqu'au 23 avril, droit inclus aussi dans l'urbarium, mais qui est interdit par les propriétaires de terre.

228. *Le 30 décembre 1784, Oradea.* Un habitant d'Archiș fait savoir au préfet des biens épiscopaux romano-catholiques, Mihai Béra, que Gheorghe Popa de Nermiș a conduit ses moutons des confins du village d'Archiș et non pas de ceux du village de Nermiș. Au verso il y a la résolution de Mihai Béra, qui demande à l'administrateur domanial de porter une enquête sur le cas et, si les paysans en sont affectés, de suspendre l'amende.

229. *Le 31 décembre 1784, Beiuș.* Mihai Pap, juge des nobles de Beiuș, rend compte à Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, des circonstances qui avaient pu déterminer la manque du pain, les 29 et 30 décembre, pour les troupes impériales, situation accusée par le général Sturm. Le juge de Beiuș l'assure qu'à Hălmașiu, où il y a fait envoyer des aliments lui-même, les troupes impériales ne peuvent pas passer une période de disette.

230. *Le 31 décembre 1784, Buda.* Le Consilium Locumtenentiale de Buda demande à Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, de prendre, outre les mesures prises pour prendre les fuyards Horea et Cloșca, des mesures pour surveiller les Roumains du comitat de Bihor, d'enregistrer tous les faits et paroles qui attenteraient au calme public dans le comitat.

231. *Le 31 décembre 1784, Oradea.* Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, rend compte au Consilium Locumtenentiale de Buda des mesures prises pour l'approvisionnement des troupes impériales stationnées à Hălmagiu et de la situation dans les contrées saisies par la révolte dans la proximité de son comitat.

232. *Le 31 décembre 1784, Oradea.* Rapport du vice-juge des nobles, Mihai Kovács, sur les aliments expédiés à Hălmagiu pour les troupes impériales stationnées dans la contrée de Zărand, aliments achetés aux comptes de la caisse domestique du comitat de Bihor.

233. *Décembre 1784, Debrecen.* Le maire substitut et le sénat de la ville libre de Debrecen (la Hongrie d'aujourd'hui) fait savoir à Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, les mesures prises pour préparer les chariots nécessaires à la transportation des troupes au régiment Preysach vers les contrées saisies par la révolte de Horea.

234. *Décembre 1784, Oradea.* Paul Salamon, boucher d'Oradea-Velența, renseigne le comitat de Bihor sur les pertes enregistrées par suite de la sacrifice des bêtes destinées au revêtement des troupes impériales qui ont passé par Oradea au cours du mois de décembre 1784.

235. *Décembre 1784, Oradea.* Ioan Beöthy, vice-comes du comitat de Bihor, fait savoir à la congrégation des nobles du comitat de Bihor son regret qu'en son absence l'on a répondu à une lettre du comte Jankovics, de même qu'au Consilium Locumtenentiale au sujet de la conscription de la population, en notifiant ses observations en marge des réponses envoyées.

236. *[1784, Oradea].* Le plan élaboré par le comitat de Hunedoara concernant les mesures visant à l'assurance de la sécurité publique et communiqué au comitat de Bihor.

237. *[1784, Oradea].* Liste des actes officiels reçus par le comitat de Bihor sur les événements de la révolte de 1784.

238. *[1784, Satu Mare].* Les mesures proposées par les autorités du comitat Satu Mare au comitat de Bihor pour prévenir des troubles paysans.

LISTA ABREVIERILOR

- A. J. H. B - Arhiva județului Hajdu-Bihar, Debrecen, Ungaria
A. N. U - Arhivele Naționale Ungare, Budapesta, Ungaria
A. S. B. - Arhivele Statului Filiala Bihor, Oradea
Beu 1944 - Octavian Beu, *L'empereur Joseph II et la révolte de Horia*, Sibiu, 1944
c. - cadru (de microfilm)
C.44 (Dep.pol.com) - C.44 (Departamentum politicum comitatuum)
D. G. A. S. - Direcția Generală a Arhivelor Statului, București
dos. - dosar
f. - fila
Gorun 1984 - Gheorghe Gorun, *Documente bihorene relative la răscoala lui Horea*, în *Crisia*, XIV. 1984, p. 105 – 128
Gorun 1985 - Gheorghe Gorun, *Documente bihorene relative la răscoala lui Horea (II)*, în *Crisia*, XIV. 1984, p. 217 – 233
Gorun 1987 - Gheorghe Gorun, *Rapoartele comitatului Bihor din timpul răscoalei lui Horea*, în *Crisia*, XVII, 1987, p. 249 – 261
Gorun 1991 - Gheorghe Gorun, *Documente referitoare la preoții români din Bihor implicați în evenimentele din timpul răscoalei lui Horea*, în *Crisia*, XXI, 1991, p. 231 – 242
Hurmuzaki XV/2 - Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki*. Publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii și ale Academiei Române, vol. XV. Acte și scrisori din arhivele orașelor ardelene (Bistrița, Brașov, Sibiu) publicate după copiile Academiei Române de Nicoae Iorga, partea II-a, 1601-1825, București, 1913
inv. - inventarul
jud. - județul
mss. - manuscris
orig. • - original
s. C. L. - secția Consiliul Locumtenential
subl. - subliniat

1776 martie 10, Oradea

Perillustris, ac generose domine inspector !
Domine mihi singulariter colendissime !

Deputatione sine revidendarum relationum in puncto querelarum urbanarum factarum per inclytam universitatem in generali sua congregatione die hesternae continuative celebratae pro 15-a venturi mensis aprilis praefixa existente, vi benignae instructionis regiae in merito investigationis annuae urbanarum nobis extraditae querelas subditorum inclyti domini episcopalis coram me, et adiuncto mihi iuratore positas cum praetitulatae quoque dominationi vestrae occurrentes nefors ad praevias subditorum querelas, reflexiones mihi scripto transmittere dignetur, nam tametsi ad actum confrontationis per praetitulatam dominationem vestram dominus primarius provisor Franciscus Váry deputatus extitisset, finoque eo binis etiam vicibus praefixissem terminum, sua tamen dominatio minus satisfecit. Querelae autem per subditos positae hac sunt utpote:

Iudices possessionis Száldobágy-Szelistye querulantur 1-mo quod posteaquam restantes de anno 1775 14 capones allodiori dominicali administrassent, reiectis caponibus, rationista dominus Michael Nemiro in vicem caponum paratam pecuniam, singulum a cruciferis 24 desumpserit. Secundo quod dum incolae loci sine devehendorum lignorum orgialium ex sylvis Tenkeiensibus repartiantur, licet Varadinum usque biugis cum itu et reditu 5 dies insumant, iisdem tamen 1 ½ duntaxat dies acceptatur; et quietatur.

Per iudices possessionis Dekanyesd super praefatis dominis robotis computo per consultorem oeconomicum dominum Gabrielem Sáltéthi inito mihi exhibito existente, evenit supererogatum laboris manualis in diebus 98, quorum bonificatio petitur per loci incolas.

Communitas possessionis Nagy Patak aequae talismodi computum praesentant, unde apparet, eosdem diebus 61 plus laborasse.

Incola possessionis Gruilung o Ioannes Morar exponit, se plus multo laborasse, quam in tabella urbanarum eidem expositum est.

Incolae possessionis Magyar Gyepes Theodorus Buda, et Gabriel Matyies querulantur, quod anno 1775 postquam ex mandato spani Sajgo nominati pro sectione lignorum orgialium 20 accolae loci repartiti fuissent, et de numero tres emansissent, idem spanus ad possessionem revertens querulantes, qui pro dicto labore non fuerint ordinati, per 24 baculos cedi curaverit.

Item quod remonstrante computu per supradictum dominum consultorem oeconomicum initio, 80 ½ diebus manualis laboribus plus praestiterint.

Siquidem autem in conformitate praeallatae benignae instructionis partis tam querulatae praesentia requiretetur, ideo supplico, dignetur praetitulata dominatio vestra noviter alter utrum dominorum officialium pro actu confrontationis, et respective complanationis horum querelarum, ut opus isthoc termino praefixo referri possit. In reliquo autem me expertis favoribus enixe commendans, persevero.

Praetitulatae dominationi vestrae

Várad 10-a martii 1776

servus obligatissimus
Michael Kovács m.p.
Vice iudex nobilium

Pe verso: Perillustri, ac generoso domino Ioanni Ernesto Neher incltyti dominii episcopalis Magno Varadiensis honorum inspectori (titt.). Domino mihi singulariter colendissimo.

Ex officio

Várad- Olaszi

Ezen publicumot illető levelet Várad Olaszi biró uram sietséggel külgye inspector urhoz. Várad, 14 martii 1776

Kovács Mihály m.p.
Substitutus szolga biró¹

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte economice*, dos. 2302, f. 5-6

2

1778 iulie 1, Oradea

Infrascripti vigore praesentium recognoscimus et attestamus, quod nos in obsequium benigno gratiosi excelsi Consilii Locumtenentialis Regii de dato 3-ae aprilis anni 1775 emanati, ac sub generali incltyti comitatus huius Bihariensis congregatione die 12-a et subsequis mensis iunii anni praedicti 1775 in episcopali oppido Várad Olaszi continuative celebrata publicati intimati investigationes urbanales pro anno 1777 deservientes iuxta normam per excelsum Consilium praescriptam in locis subsequis utpote in opido Püspöki die 13-a, in possessionibus Nagy Szántó 14-a,

¹ Această scrisoare ce privește treburi publice să o trimită de urgență primarul din Oradea-Olosig la domnul inspector. Oradea, 14 martie 1776, Mihai Kovács m.p., jude nobiliar substituit

Pelbárthida 17-a, Hegyközpályi 30-a mensis octobris, in possessionibus item Hegyköz Kovácsi die 26-a, Csokaj 3-a, Szalárd et Pályi Ujlak 4-a, Nyüved et Száldobágy 5-a, Szöllös 6-a, Vásárhely 7-a, in oppido Bihar 10-a mensis novembris, in possessione Pap Tamási 23-a eiusdem mensis, in oppido demum Várad Velence 3-a, in possessione Nagy Kereki 31-a mensis decembris anni praeterlapsi 1777, in oppidis denique Nagy Várad 5-a, Csatár 8-a, Várad Olaszi 9-a, Farnas 11-a, Jákó Hodos 17-a mensis ianuarii anni modo currentis 1778 in facie quorumlibet locorum peregerimus, ac primum convocatis ubique in facie loci iudicibus, et compluribus incolis in presentia dominorum terrestrium, aut eorundem officialium exhiberi nobis fecimus puncta generalia prohibita, et authentica urbaria, quibus ubique inspectis absque omni defectu comperimus in iisdem contineri tabellas urbariales, prout et testimoniales super executione et publicatione nec non in locis promonthorialibus connotationem vinearum quibus praehabitatis tam puncta generalia prohibita, quam ea urbaria subditis hunc in finem convocatis clara voce punctatim, ac seriatim pertegimus, et num in quopiam puncto contra urbarium, aut praetacta puncta generalia, reliqua que superius recensita per dominium terrestre aut eius officiales vel servitores in aliquo excessum non sit ? sollicite pervestigavimus. Siquidem autem loca ab infra specificata nullam prorsus contra dominium terrestre, aut eius officiales vel servitores coram nobis querimoniam deposuissent, scriptas desuper a communitatibus sub sigillis eorundem expeditis recognitiones accepimus ac easdem in vicem genuinae informationis hicce humillime advolvimus. Signanter sub numeris 1-o oppidi Püspöki, 2-o possessionis Nagy Szántó, 3-o possessionis Pelbárthida, 4-o possessionis Hegyköz Pályi, 5-o Hegyköz Kovácsi, 6-o possessionis Csokaj, 7-o possessionis Szalárd, 8-o possessionis Pályi Ujlak, 9-o possessionis Nyüved, 10-o Száldobágy, 11-o possessionis Szöllös, 12-o possessionis Vásárhely, 13-o oppidi Bihar, 14-o possessionis Pap Tamási, 15-o oppidi Várad Velence, 16-a possessionis Nagy Kereki, 17-o oppidi Csatár, 18-o possessionis Farnas, 19-o possessionis Jákó Hodos, 20-o oppidi Várad Olaszi, 21-o oppidi Nagy Várad.

Cum autem benignae instructionis paragrapho septimo de numero quoque pecorum, et pecudum per officiales et servitores dominales nec non cuiusvis religionis parochos, ministros, et popones in communi pascuo asservari solitum investigatio peragenda praeceperetur, hinc in humillimum obsequium praetactae clementissimae ordinationis regiae inspectis urbariorum executionalibus factaque investigatione comperimus nullibi in praenominatis locis per inclutam in negotio urbariali delegatam commisionem emensum numerorum pecorum, et pecudum dictos officiales ac servitores dominales, nec non parochos, ministros, et popones excessisse.

Investigavimus insuper praenominatis in locis in conformitate benignae normativae instructionis paragraphi octavi num ex conscriptis

nefors fundis desertis, qui et quot quatesve impopulati habeantur, aut e converso num aliquot ex impopulatis, qua de causa cuiusve facto deserti extiterint ? Ac facta investigatione comperimus nullos in praecattactis suos desertos fundos (prout nec fuerunt) conscriptas esse neque ex impopulatis desertum ullum inveniri.

Super quibus taliter compertis humillimam inclytae universitati facimus relationem. Signatum in oppido Várad Olaszi die 1-a iulii 1778

Ladislaus Budaj de Beötse m.p.
Inclytae comitatus Bihariensis ordinarius iudex nobilium

Adamus Szacs vay de Eszteluch m.p.
Praefati inclyti comitatus iurassor

Pe verso: Relatio quoad investigationes excessum urbarialium ex parte processus Várad pro anno 1777 peracta.

Orig., A.S.B., *fond Prefectura județului Bihor*, dos. 97, f. 15

3

1778 septembrie 2, Oradea

Infrascripti praesentium per vigorem attestamur, et recognoscimus, quod nos sine peragendae ad existentiam benigno-gratosarum excelsi Consilii Locumtenentialis Regii Hungarico-Aulici dispositionum, annuae urbariorum qualiter observatorum de anno proximae elapso 1777 investigationis anno hoc currente, die vero, uti in singulo possessionis atestatis annotatum habetur, ad facies subsequorum, et ordine alphabetico recensitorum, processui Varadiensi ingremiatorum 47 locorum utpote: Bánlaka, Kis Bárod, Nagy Bárod, Beznye, Birtüny, Borosstelek, Brátka, Bucsa, Csarnóháza, Cseklye, Czeczke, Dámos, Dubricsony, Élesd, Esküllő, Feketepatak, Feketető, Gálosháza, Gégény, Magyar-Kakucs, Olá-Kakucs, Kalota, Keszteg, Korniczél, Krájnyikfalva, Lökk, Lore, Alsó Lugos, Felső Lugos, Nagy Patak, Örvend, Össi, Pestere, Pestess, Pósalaka, Rév, Rikosd, Sonkolyos, Szászfalva, Mező Telegd, Telkesd, Telki, Tinód, Topa, Tötös, Pusztá Ujlak, et Ürgetogh exeuntes, repertis praevie quod singulam loci communitatem authentico urbario authentica item tabella urbariali, prout et textualibus super executione urbariali, nec non generalibus punctis prohibitis, conscriptione item iuris montani, in locis promontorio gaudentibus, convocatisque hunc in finem subditis, peractisque praevie omnibus iis, quae in benigna instructione regia peragenda erant, eosdem urbarium, reliquaue superius attacta per dominia

4

concernentia, aut eorundem officiales, vel servitores excessum fuerit. Erga quam, eo, quo praemissum est, modo seriam investigationem nostram comperimus, nullos penitus iisdem in locis intervenisse excessus benigno urbariali regulationi obversantes, id ipsum hicce sub numeris 47 annexis, totidem communitatum attestatis, et praeter textuales possessionis Bucsa, tanquam sigillo currentis, omnibus omnino sigillis eorundem corroboratis palam facientibus.

In conformitate porro benignae instructionis regiae, investigantes ultro et id, num in singulo loco, pro officialibus, ac servitoribus dominalibus, nec non parochis, poponibus, ministris, et ludi-magistris locorum resolutus per clementer delegatam iure urbariali commissionem regiam pecorum, et pecudum in communi pascuo alendorum numerus, in executionalibus cuiusvis loci specificè expressus, catenusque interventa benigna resolutio regia, qualiternam observetur? Nullas hoc quoque in parte, seu per concernentia dominia terrestria seu per subditos locales nobis exhibitas esse querimonias, prout et nullos ex impopulatis fundis desertos per nos repertos esse demisse referentes, humillimam hanc super praeviis omnibus fidedignam et circumstantialem praesentamus relationem nostram. Signatum in oppido episcopali Várad Olaszi die 2-a mensis septembris 1778.

Franciscus Szegesdi m.p.
Inclyto comitatus Bihar vice iudex nobiliorum

Adamus Szerdahelyi m.p.
Eiusdem inclyto comitatus iurassor

Pe verso: Relatio super investigatione excessuum urbarialium de anno 1777.

A secundum substitutus iudex nobilium Francisci Szegesdi
Revisa in deputatione 21-a septembris 1778.

Orig., A.S.B., *fond Prefectura județului Bihor*, dos. 97, f. 117

4

1778 septembrie 3, Oradea

Infrascriptus tenore praesentium testamur, et recognoscimus: quod nos in benigno gratiosi excelsi Consilii Locumtenentialis Regii de dato 3-iae mensis aprilis anni retroacti 1775 emanati, ac sub generali inclyti comitatus huius Bihariensis congregatione die 12-a et subsequis mensis iunii anni acti 1775 in episcopali oppido Várad Olaszi continuative celebrata

5

publicati intimati urbarialem annue peragendam investigationem praecipendis obsequium ad loca subinsecta districtuque Vaskohiensi ingremiata possessiones videlicet: Gyigyisen-Vojen 9-a, Lunka-Urzeszt, Határ, Sust, et Brihcný 10-a, Kollest, Kimpuly, Szohodol, ac Kalugyer 11-a, Kristyor, Pojána, Vaskó Szelistye, et Lehetseny 12-a, Kerpenyeth, oppidum Vaskoh, ac possessiones Banest, et Felső Verzár 13-a, Alsó Verzár, Szerbest-Foltest, Réz Bánya, et Fonácza 14-a, Felső Kimpány, Szegestyel, Alsó Kimpány, et Herzest 15-a, Petrílen-Zavojen 16-a, Rieny, Segest, et Stej 18-a mensis novembris diebus anni 1777. Ad districtum autem Béll possessiones nimirum: Ökrös, Siád, Kalácsa, et Oltsa 25-a, Bogy, Szakács, Benyest, Béll, Rogoz, Marus, Bokia, Kiss-Laka, Krajova, oppidum Béll ac possessiones Tagadó, Felső Karánd, Barzest, Nyermegy, Arkus, Szik 26-a, Gros et Koroj 27-a, Botfej, Agris, Kumanyesd, Hagymás, et Béll Örvényes 28-a, Csontaháza-Valány, est Poklusa 28-a. Ad districtum denique Belényesiensem possessiones utpote: Prészaka, Dsoszánforró, Szokány, Pokola, Feneres, Ujlak, Petrány-Valány, Borz, Belényes-Örvényes, Szent-Miklós, Solyom, Nyimojesd, Kiss Belényes, et Mcziád 29-a, Dragottyán, Petrasz-Solymos, et Remete 30-a, Dsossán Gurbesd, Kabesd, Rossia, et Szohodol Lázur 31-a mensis augusti diebus anno hoc volvente 1778 exiverimus, ac benigna normativa instructioni inhaerentes primum loci iudices, et incolas convocari, ac dein puncta generalia prohibita, et authentica urbaria (non facta de connotatione vinearum, quibus praesciscensita loca nec gaudent mentione) nobis exhiberi fecerimus, quibus inspectis comperimus in iisdem tabellis urbariales, prout et testimoniales super executione, et publicatione absque defectu contineri, praehabitis itaque his, eorundemque tenores incolis palam explanato, tam iudices, quam et reliquos frequenti numero confluyente accolae num benignae hac urbariali regulatione, aut prohibitiis punctis per dominium terrestre, vel eius officiales, ac servitores anno recens evoluto 1777 contraventur, sive excessum sit? sollicite pervestigavimus. Indagavimus insuper in conformitate eiusdem benignae instructionis paragraphi 7-i num officiales, vel versitores dominales, aliique parochi, ministri, et popones in communi pascuo ultra urbarialiter praescriptum numerum pecora, pecudesque asservare soleant? Denique ad exigentiam praerepetitae benignae instructionis paragraphi 8-i an ex conscriptis nefors fundis desertis, qui, quot, et quales impopulati habeantur, aut ex impopulatis qui, et quales, qua de causa cuiusve facto deserti extiterint? investigavimus. Quandoquidem autem nullas praerepetitorum locorum accolae de proxime praeterito 1777 anno intuitu urbarialis regulationis querimonias coram nobis recensuerint, ac detexerint, sed neque semet servitutibus gravatos praetendissent, nec parochi, ministri, popones, et ludi-magistri in asservandis communi pascuo pecoribus, aut pecudibus praescriptum urbarialiter numerum excessissent, neque fundi deserti in eorum gremio reperiantur, attestata sua, de super hicce ordine subsequo utpote sub numeris 1-o possessionis Gyigyissen-Vojen. 2-o Lunka Urzeszt. 3-o

Határ. 4-o Sust. 5-o Briheny. 6-to Kollest. 7-o Kimpuly. 8-o Szohodol. 9-o Kalugyer. 10-o Kristyor. 11-o Pojana. 12-o Szelistye. 13-o Lehecseny. 14-o Kerpenyeth. 15-o Vaskoh. 16-o Barrest. 17-o Felső Verzár. 18-o Alsó Verzár. 19-o Szerbest-Foltest. 20-o Réz Bánya. 21-o Fonácza. 22-o Felső Kimpány. 23-o Segestyel. 24-o Alsó Kimpány. 25-o Herzest. 26-o Petriken-Zavojen. 27-o Rieny. 28-o Segest. 29-o Stej. 30-o Ökröss. 31-o Siád. 32-o Kalácsa. 33-o Olcsa. 34-o Bogy. 35-o Szakács. 36-o Benyese. 37-o Béll Rogoz. 38-o Marus. 39-o Bokia. 40-o Kiss Laka. 41-o Krajova. 42-o Oppidi Béll. 43-o Possessionis Tagadó. 44-o Toplicza-Karánd. 45-o Barzest. 46-o Nyicrmegy. 47-o Árkus. 48-o Szék. 49-o Gross. 50-o Koroj. 51-o Botfej. 52-o Ágris. 53-o Kumanyese. 54-o Hagymás. 55-o Béll-Örvényes. 56-o Cs. Valány. 57-o Poklusa. 58-o Preszáka. 59-o Dsoszán Forró. 60-o Szokány. 61-o Pokola. 62-o Feneres. 63-o. Ujjlak. 64-o Petrány-Valány. 65-o Borz. 66-o Belényes-Örvényes. 67-o Szent Miklós. 68-o Solyom. 69-o Nyimojesd. 70-o Kiss Belényes. 71-o Meziád. 72-o Dragotyán. 73-o Petrász-Solyomos. 74-o Remete. 75-o Dsoszán Gurbesd. 76-o Kebesd. 77-o Rossia. 78-o Szohodol Lázur humillime advoluta extradederunt.

Super quibus demissam facimus relationem. Várad Olaszi 7-o septembris 1778

Ladislaus Sántha de Kiss Csepcesiny m.p.
Inclytæ comitatus Bihariensis vice iudex nobilium

Paulus Karcsagh m.p.
Inclytæ comitatus Bihariensis iurassor

Pe verso: Relatio super investigatione urbarialium excessum anni 1777 parte processus Belényes domini secundi substitutus iudicis nobilium Ladislai Sántha

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte economice, inv. 41, dos. 96, f. 10-11*

5

1779 noiembrie 13, Cetariu

Telyes bizodalommal való drága uram, ordinarius fiscalis uram !

Mind a csatáriak, s mind száldobágiak mit feleltetnek a felségcs udvarhoz küldött instantia iránt ime mind két helységnek feleletit pécset alatt ki vévén ide rekesztem. A csatáriak közül ugyan különös is examináltam Biró Jánost, Balási Mihályt, és Varga Jánost, de azoktól sem vehettem más feleletet. Száldobágyra magam által nem mehettem a lábaim öszve dagadván, hanem elsőbben által czitáltam, és úgy examinálván, mire

felcljenek irásba úgy adtam li, de ugyan azokis csak azont felelték, a mit az elsők. A tekéntetes Szentiványi József vice ispány, és consiliarius úr adósait már kétizben ösztönöztem, az adóság depuratiújára, nem tudom ha véghez vitték-e vagy sem; ha ugyan külömben nem akarnak fizetni, executiót kellek reájok ujra küldenem. Egyébb iránt magamot tapasztalt úri kegyességbe ajánlván, alázatosan vagyok és maradok.

A tekéntetes úrnak ordinarius fiscalis urnak
Signatum Csatár die 13-a novembris 1779

alázatos szolgája
Sajgó Miklós m.p.
csatári kultsár

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte economice, inv. 243, dos. 2325, f. 109*

Domnule avocat, dragă domnule demn de toată încrederea

Ce anume au răspuns atât cei din Cetariu, cât și cei din Săldăbagiu în privința cererii trimise înălțatei curți, am anexat aici răspunsurile cu peceti ale ambelor localități. Dintre cei din Cetariu am examinat separat pe Ioan Biro, Mihai Balasi și Ioan Varga, dar nici de la ei nu am primit alt răspuns. Nu am putut merge cu însumi la Săldăbagiu, umflându-mi-se picioarele, însă i-am citat în primul rând pe ei și i-am examinat, dându-le în scris la ce să răspundă, dar și aceia au răspuns la fel ca primii. Pe datornicii onoratului domn vice comite și consilier Iosif Szentiványi i-am îndemnat deja, în două rânduri, pentru înapoierea ei, nu știu dacă au dus-o până la sfârșit sau nu, dar dacă nu vor să plătească, va trebui în schimb să trimit din nou asupra lor execuția. În celalalte privințe, recomandându-mă grației domnești constante, sunt și rămân cu supunere

Al onoratului domn, domnului avocat
Semnat la Cetariu, 13 noiembrie 1779

supusa slugă
Nicolae Sajgó m.p.
Chelarul din Cetariu

Mi alább meg irak vigore praesentium recognoscallyuk és adgyuk feleletünket az úr kultsár urunknak küldött dolgok iránt az mellyet tegnapi napon vettük mint 21-a novembris melly punctumokra egyebet nem felelhetünk ennél az mint itten alább tettik ugy mint:

1-o. Mely instantia küldetett a felséges udvarhoz igen is az egész községnek akaratyából s hirivel esett. Ad 2-um. Mint hogy minekünk a kis birák és feő birák eránt, palánt szöllő, és vén szöllő iránt, hárs hántás és az abronts rúd vágás iránt, kurta kortsma iránt, azért mi még az előtt három esztendővel irtunk Püspökibe, hogy ott ugy vagyon e a dolog, és ekkor odais mentünk Püspökibe s ugy végeztük hogy légyen egy közönséges gyűlésünk, és adgyuk közönségesen egy instantiat a méltóságos uraság törvény székire, talán ha mindnyájan öszve fogunk nyertesebbek lészünk, amint hogy úgy is lévén a dolog, de nem minden punctumokat nyervén meg, apelláltunk közönségesen a nemes vármegyén, ott sem nyervén mindent meg ami ususunkban volt is, ismét küldöttük eő felségéhez közönséges meg egyezésből, mi ugyan semmit nem fizetünk, nem tudgyuk másak. Mihozzánk addig a püspöki biró sem levelet, sem deputatust nem küldött, mig mi meg nem kerestük, hanem azután küldött levelet, hogy ekkor Váradon törvény szék lévén az uraság részéről, tehát ott gyűljünk öszve, amint hogy ugy is lévén ot végeztünk. A Molnár Sándor úr deákjának adtunk közönségesen négy helység 1 rhennes forintot mikor az urasághoz irattuk az instantiát, postán küldöttük eő felségéhez, de azért püspöki uraimék fizettek. De caetera semmit mi nem tudttuk mivel azokat püspöki uraimék válalták magokra. Melly dolognak hitelesebb és valóságosabb voltáról praesentibus attestalunk. Signatum Szăldobăgy die 22-a novembris 1779.

Hellység fő birája
Szatmári Sămuel m.p.
Esküttek közönségesen és egész helység

Per iuratus loci notarium Andream Biró extradatus m.p.

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte economice, inv. 41, dos. 2325, f. 110; sigiliu ceară roșie*

Noi, subscrișii, recunoaștem prin prezenta și dăm răspunsul nostru în privința treburilor trimise de domnul chelar al nostru pe care le-am primit

ieri, 21 noiembrie [1779], la care puncte nu putem răspunde altceva decât cele de mai jos, adică:

1. Plângerea care a fost trimisă la înalta Curte a fost trimisă într-adevăr cu voința și știrea întregii localități. La 2. Deoarece noi am scris cu trei ani în urmă la Episcopia Bihor în privința juzilor mici și a juzilor primari, în privința viei tinere și a viei bătrâne, în privința cojilor de tei și a tăierii lemnelor pentru butoaie [precum] și în privința cârciumei, [întrebând] dacă treaba stă și acolo tot așa, și atunci ne-am dus acolo la Episcopia Bihor și am hotărât să ținem o adunare comună și să dăm o petiție comună distinsului scaun de judecată domenal, poate că dacă ne unim cu toții vom fi mai câștigați, așa după cum s-a și întâmplat, dar, întrucât nu am câștigat în toate punctele, am făcut în comun recurs la nobilul comitat; necâștigând nici acolo în întregime, nici măcar în [acele puncte] care erau în uzul nostru, le-am trimis iarăși în comun, prin înțelegere, la Maiestatea Sa; e drept că noi nu am plătit nimic, nu știu [ce au plătit] alții. Judele [primar] din Episcopia Bihor nu ne-a trimis nici o scrisoare, nici delegat, până [în momentul] în care i-am căutat noi, în schimb, după aceea, ne-a trimis o scrisoare [anunțându-ne] că atunci și atunci va avea loc la Oradea scaun de judecată din partea stăpânirii, deci acolo să ne adunăm [cu toții]; fiind [prezenți] acolo, atunci am și încheiat [pricina]. Am plătit diacului domnului Alexandru Molnár, în comun, patru localități, un florin renan atunci când ne-a scris plângerea către stăpânire; [pe aceea pe care] am trimis-o Maiestății Sale [am expediat-o] prin poștă, dar pentru aceea au plătit domnii noștri din Episcopia Bihor. Despre celelalte noi nu știm nimic, întrucât domnii noștri din Episcopia Bihor s-au angajat să le ducă până la capăt. Atestăm prin prezenta legalitatea și realitatea trebii. Semnat la Săldăbagiu, 12 noiembrie 1779

Judele primar al localității

Samuil Szatmári m.p.

Împreună cu jurații și întreaga localitate

Dat prin notarul locului, Andrei Biró m.p.

7

1780 februarie 2, Biharea

Mi alább meg irt Bihar várossa feő birája és tanácsa vigore praesentium recognoscálván attestályuk hogy midőn tekéntetes szolga biró Szegedi Ferencz uram verbaliter comunicálta volna, hogy kérdezzük meg lakossainkat arról mi panaszok légyen, mind a méltóságos földes uraság, mind pedig érdemes tisztjei ellen, mind pedig az urbarialis szolgáztatás ellen: mi azért ezen commissio mellett kötelességünk szerént, meg

kérdezőn lakossainkat, ezen alább meg irt panaszokat előttünk le tévén, hitelesen referállyuk úgymint:

1. Jóllehet az urbariumban csak szántáskór parancsoltatik a földes uraság két marhánál többel magát szolgáltatni, egyébkor pedig két marhával, mégis egy nap lészen, mindazonáltal a mi lakossaink ha el mennek (a mint hogy magok könnyebségeikért, és az útnak is hegyes völgyes mivoltaként 4 s 5-6 marhákkal is) tótteleki erdőre el mennek singfáért az méltóságos uraság számára, nap feljöttétől fogva nap lementig meg tartja a menetel, rakodás, jövetel, és lerakodás, még is ha Biharra hozzák csak félnapban acceptáltatik. A mikor Váradra, vagy a provisoratusban, vagy a téglavetőben parancsoltatik a singfa vitel, akkor egy nap járják meg Tótteleket, másnap viszik ismét Váradra, így két nap telvén benne, még csak egy nap lészen. Ha ismét a bihari kultárságban kívántatik, vagy veszsző, vagy karó, és azért el mennek lakossaink a tótteleki erdőre, a négy vagy hat marhával mégyen két ember, a kik magok vágják mind a veszszőt, mind pedig a karónak való fákat, mégis csak fél napban acceptáltatik nekünk.

2-do. A bihari méltóságos uraság szerűjére el vitettnek lakosaink, hogy onnét Váradra életet vagy búzát vigyenek, az urbariom parancsolattya szerént, mivel a hegyek ellent állanak nem két marhával mennek, hanem 4-6 marhával a szerűre; ha nap feljöttkor elő állanak meg nem rakodnak, nem indulhatnak, a szerűn azért el töltük az időt, 9. 10 óráig is, és mikor Váradra be érkeznek is a teheret is nem mindjárt szabadulhatnak tölle, és sokszor a városra, egyért, másért is hajháztatnak, sőt jövőben is hordókat, más terheket is hozni kéntelenítettnek lakosaink, úgy hogy sokszor éczaka 10, 12 óra is belé telik haza jöveleekben, mégis csak fél napszámszerént acceptáltatik, holott az ilyen hordó vissza viteléről 1768 esztendőben meg boldogult ordinarius szolgáló bíró úr Baranyi Miklós úr subscriptiója alatt typusban világos tilalom jött, hogy roboton kívül, az üres hordókat vinni s hordani ne tartozzék a jobbágy.

Illy ezen panaszokat ckképpen tették légyen le előttünk lakossaink, és ezek így is légyenek városunk usualis pecséttyével meg is erőssítsük. Signatum Bihar die 2-a februarii 1780

Feő bíró Sárküzi István
tanácsommal együtt

Extradatus per iuratus notarius Michael K. Papp m.p.

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte economice, inv. 41, dos. 2325, f. 113; sigiliu ceară roșie*

Noi, subscrișii jude primar și consiliul târgului Biharea, recunoaștem și atestăm prin prezenta că atunci când onoratul domn jude nobiliar Francisc Szegedi ne-a încredințat verbal să întrebăm locuitorii ce plângeri au atât împotriva înălțatei stăpâniri de pământ, cât și împotriva meritușilor săi funcționari, precum și împotriva prestațiilor urbariale, noi, conform obligațiilor noastre, întrebându-i pe locuitorii noștri, ei au depus în fața noastră plângerile scrise mai jos despre care raportăm în mod oficial următoarele:

1. Cu toate că urbariul dispune să servim stăpânirea de pământ numai la arat cu mai mult de două vite, iar altădată [numai] cu două vite, totuși dacă locuitorii noștri merg (pentru ușurarea lor și din cauza drumului cu dealuri și văi, cu 4 și 5-6 vite) va fi [socotită] o zi, în pădurea de la Tăutelec, după lemne de foc pentru înălțata stăpânire, drumul, încărcatul, drumul de întoarcere îi ține din zori și până la asfințit, totuși dacă le aduc la Biharea li se acceptă doar o jumătate de zi. Iar când se dispune transportul lemnului de foc la Oradea, la provizorat sau la cărămidărie, atunci merg o zi la Tăutelec, a doua zi le duc iarăși la Oradea, așa că se scurg două zile și totuși li se recunoaște doar o zi. Iar dacă se cer nuiiele sau pari pentru chelărie, iar locuitorii noștri merg în pădurea de la Tăutelec, cu 4 sau 6 vite merg doi oameni care taie ei înșiși atât nuiielele cât și lemnele pentru pari și totuși li se acceptă doar o jumătate de zi.

2. Locuitorii noștri sunt duși la aria din Biharea a înălțatei stăpâniri ca să ducă de acolo la Oradea cereale sau grâu, după porunca urbariului; întrucât dealurile se împotrivesc, nu merg cu două vite ci cu 4-6; dacă se prezintă la arie cu căruțele la răsăritul soarelui, până când nu se cântărește tot grâul și nu se încarcă căruțele nu pot porni, de aceea își pierd timpul la arie până la ora 9 sau 10 și când sosesc la Oradea nu pot scăpa imediat de încărcătură și de multe ori sunt trimiși prin oraș, după una sau alta, ba chiar la întoarcere locuitorii noștri sunt obligați să aducă acasă butoaie sau altă încărcătură, așa că, de multe ori, ajung acasă noaptea, la ora 10 sau 12, totuși li se acceptă numai o jumătate de zi, deși aducerea înapoi a acestor butoaie a fost interzisă în anul 1768 de răposatul domn jude nobiliar ordinar Nicolae Baranyi, ca în afară de robotă iogabul să nu datoreze să ducă și să transporte butoaie goale.

Întărim cu sigiliul uzual al târgului nostru că locuitorii noștri au depus în fața noastră aceste plângeri, în felul acesta și acestea așa și sunt. Semnat la Biharea, la 2 februarie 1780.

Judele primar Ștefan Sárközi
Împreună cu consiliul meu

Emis de notarul jurat Mihai K. Papp m.p.

Infrascripti tenore praesentium fatemur, et recognoscimus, quid nos sine peragenda annuae urbariorum qualiter observatorum investigationis, ad exigentiam benignae eatenus interventae dispositionis regiae, inque hac fundatas gratosae determinationis inclytae universitatis, ad faciem singularum, ab infra ordine alphabetico specificandorum processui Várad ingremiatorum 37 possessionum, anno hoc currente die vero, ut in singuli locui attestato annotatum habetur, exiverimus, et conformiter extraditae nobis benignae normali instructioni procedentes, repertis praevie apud singulam loci communitatem, sub authentico comitatus sigillo, tam urbario quam tabella urbariali, prout et textualibus super executione urbariali, nec non generalibus punctis prohibitis, conscriptione item iuris montani in locis promotorio gaudentibus compererimus nullos penitus iisdem in locis anno proxime evoluto 1780 intervenisse excessus benignae urbariali regulationi adversantes, sed nec officiales, aut servitores dominales resolutum per clementer delegatam in re urbariali commissionem regiam pecorum, et pascuum, in communi pascuum alendorum numerum excessisse, nec ullos ex impopulatis fundis desertos exstitisse, aut actu haberi, ut idipsum hicce sub numeris 1-o, 2-o, 3-o, 4-o, 5-o, 6-o, 7-o, 8-o, 9-o, 10-o, 11-o, 12-o, 13-o, 14-o, 15-o, 16-o, 17-o, 18-o, 19-o, 20-o, 21-o, 22-o, 23-o, 24-o, 25-o, 26-o, 27-o, 28-o, 29-o, 30-o, 31-o, 32-o, 33-o, 34-o, 35-o, 36-o, 37-o annexa et sigillis communitatum roborata attestata palam facerent.

Super quo humillimam hanc inclytae universitati facimus relationem nostram. Signatum Várad Olaszi die 20-a iunii 1781.

Franciscus Szegesdy m.p.
Inclyti comitatus Bihariensis vice iudex nobiliorum

Mathias Winkler m.p.
Iurassor

Pe verso: Relatio super investigatione urbarialium excessuum de anno
1780

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte economice, inv. 41,*
dos 97, f. 13

Kegyelmes úr eő excellentiája,
Nékiünk kegyelmes urunk patronusunk

Kintelenitetünk keserves siralmas állapotainkat, és panaszinkat excelentiád eleibe ki terjeszteni, lábaihoz le borulván azokat kegyessen tekintetben venni méltóztassék, mert már látjuk rosz állapotjainkat, kintelenek vagyunk felháborodni, és orvoslásunknak útját fel keresni; Bél vidékiben sok udvarbiránk, és tisztjeink valának, azok közül ki 2 esztendeig, ki 3-mig, ki négyig uralkodott, közöttünk tovább nem, Csotka Jóseff pedig 12 esztendeig, az leg tovább volt közöttünk, bár mostanábanis udvarbiránk volna, ez minékünk telyes contentumunkra volt, tutta kormányozni a dolgot, mind az uraság részire, mind a mi részünkre, semi húzás vonáskodást nem tett, arra nem szorúlt mert az úr Isten meg áldotta csudálatosképpen, a gyermekeink is meg fogják emlegetni még élnek; az tutta a szegénységnek állapottyát; most 4 esztendeje ha eő nem lett volna majd el veszünk volna éhen; az urasság nem akart búzát, tengerit adni, hozzája folyamodván bennünket meg szánván, Arad vármegyében, a nagy váradi piacon vett számunkra életett maga pénzin, úgy osztogatta ki hitelbe, két három esztendeig el várt az árért, de most nem hogy a méltóságos urasság, vagy tisztjeinek segitenének, de a nagy húzás vonásban el merültek, a robottalis computust nem csinálják igazán, némelyek közülünk 20-30-40 nappal többet szolgál az urbarialis roboton kívül, aztat semmiben tutyák az ispánok, igazán nem írják fel, a robotunkat el disputálják, az mostani udvarbiró reájok biza a dolgot, ők úgy cselekesznek amint szeretik, az udvarbirót mindenre reá veszik, mostanában valamenyin vadnak azok tisztok mind udvarbirák, most még a vincelléris udvarbirónak teszi magát, *veroti az embereket ok nélkül, az udvarbiró beteges nyomorúlt állapotban van, ezekre biza minden állapottyát, maga ki nem járhat, hogy nézne széjel vigyázna az oeconomiára, hanem vincelére, egyre másra biza a rendeliseket soha olyan rosszul nem ment az állapot, mind mostanában; a marháinkat, kecskénket, juhainkat nem csak a makkos erdőről, de a nyomásról is be hajtják a csőszök, egy egy darab marhátul valahányszor be hajtják, anyiszor az udvarbiró 10 krajcárt húz, addig ki nem ereszti az udvarbúl és kecskétől 7 krajcárt veszen; a csőszök különösen húznak bennünket, már most amit látjuk mind a s.v. sertéseinktől mind az marháinktul duplán, triplán fizetünk a makkért; ez ilyen húzás vonás soha sem volt, ha így cselekesznek vélünk*

végső pusztulásra jutunk, kéntelenitetünk minden marháinkat el adnunk, el vesztegetünk, és más idegen helyre el szélyedni, nincsen más mód benne; nem tgyuk az mostani udvarbiró maga fejétől cselekszik vagy a méltóságos urasság parancsolatyából; ha így folynak ezutánis a dolog amint velünk el kezdetek, kintelenitetünk a felső instantiakrais folyamodni, directe eő felségéhez fogunk removálni, Csotkka Jósefet ismét vissza fogjuk kérni udvarbiránknak; nem tgyuk mi okra való nézve tették le, annál sem volt jobb udvarbiránk, attulis meg folytattunk. A mi illeti a katonák Bélben való translatioját, nem másnak hanem tulajdon Csotka Joseffnek köszönheti excellentiád, jóllehet nekünk könnyebségünkre vagyon, de mink a jó szántunkból ígért iugális es manualis napokat az eő respectusáért magunk jó szántunkból adtuk, többet 2000 robottának, ezt fel veheti excellentiád, de ha tuttuk volna, hogy le tetzik az udvarbiróságról az ígéletünktől eláltunk volna, de mégis már most az az köszönet. Hutabéli számtartó azt a módott vetté fel, ha üvegért megyünk kész pénzel, a külső vármegyebélieknek hamarébb ad üveget mint minékünk, ha 2-3 máriásra üveget vesz, mindeniken ha százon lesznek is 20 ktajcárért húz rajtok, minékünk is akor ad, ha pénzt vagy más egyebet viszünk discretioiban, akinek pedig hitelben ad üveget a szekreseknek 20-30-40 rhennes forintokat azokon húz 2-3 forintot excellentiádatis úgy csaphatya amint akarja, anyit ir a diariumba amenyit akar, négyszer is elmegyünk hozzája üvegért, venni kisz pénzen más idegeneknek ad discretioival, de minket jobágyokat el ereszt az az szavatart a szemiből sem néz jól ki, csalárd, ravasz, álnok embernek kellett lenni, a többi tiszteketis nem veszük ki; mi haszna vagyon excellentiádnak ha olyan koldus, csalárd huza vonó tiszteket tart excellentiád azokkal ezer baj vagyon, a béli szöllőt is el fedette az udvarbiró a sertések majd egészen feltúrták, a vinczellért maga melet az udvarban tartya, a szöllőre nincsen gondja, a vinczellér pedig olyan ember, többet részegségben tölti az ideit; erre biza már most a dolgot az udvarbiró, részeg fővel a deresben vereti a szegény embereket ok nélkül 24-okat veret rajtok.

Eztis kintelenitetünk jelenteni excellentiádnak, hogy Bél vidékén egy mokány helységbelieknek az udvarbiró fel irta a sertéseket az helység határán pedig az erdőt meg tilalmazta urbariom szerént; ha erdőt meg tilalmaztatja az urasság tartozik másut makkot adni azon az áron amint a jobágyok szoktak fizetni, de látjuk eztis a tisztek el mellőzik; a kocsubaiakat a nagy interesentaval ajándékat az inspector, és fiscalis keresteték az olcsai erdön a kalácsaiak sertései a czarínájokon jár, ha a tilalmasban megyen a sertései, és marhái, húzá vonyák cöket a csőszök. Árkoson meg tilalmaztak az erdőket, makkot nem adnak a sertéseknek,

mégis a makkért meg akarja venni az udvarbiró. Mind ezeket excellentiád méltó tekintetben venni méltóztassék, ha azokat meg nem orvosolya, amit felyeb meg irtuk, kintelenek leszünk el pusztulni és felső instantiakra folyamodni melly irántis irgalmas válaszát el várván, maradunk

Excellentiádnak

Egész Bél vidék lakosság mind közönségessen

Pe verso: Méltóságos nagy-várad püspök úr eó excellentiájának, Kolonics de Kolograd kegyes urunkhoz nekünk érdemünk felet való patronus urunkhoz alázatos nyújtandó instantiánk.

Instantia hae remittitur ad sedem dominalem. Datum Várad Olaszi 16 decembris 1781

L. Kollonits m.p.

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte economice, inv. 41, dos. 2325, f. 115-116*

Excelența ta domn binevoitor,
Domnul nostru, patron îndurător

Suntem nevoiți să expunem înaintea excelenței tale stările noastre amarnice și de plâns, prosternându-ne la picioarele tale, binevoiți să le luați în considerare, pentru că vedem deja stările noastre rele, suntem nevoiți să ne revoltăm și să căutăm calea remedierii lor; în ținutul Beliu au fost mulți administratori și funcționari, dintre aceia au domnit printre noi care doi ani, care trei, care patru, dar nu mai mult, iar Iosif Csotka 12 ani; acela a fost printre noi cel mai mult, numai de ar fi și acum administratorul nostru; acesta a fost spre deplina noastră mulțumire, a știut să conducă treaba, atât din partea stăpânirii, cât și de partea noastră, nu a făcut nici o tărăgăneală, nu a fost nevoit pentru că Domnul Dumnezeu l-a binecuvântat într-un fel admirabil, și copiii noștri îl vor aminti cât vor trăi; acela a cunoscut starea sărăcimii, acum patru ani dacă nu ar fi fost el noi am fi pierit de foame; stăpânirea nu a vrut să ne dea grâu [și] porumb; adresându-ne lui i s-a făcut milă de noi și a cumpărat grâu pentru noi din comitatul Arad și de pe piața de la Oradea, pe banii lui și l-a împărțit pe credit, așteptând după bani și doi-trei ani, dar acum nu numai că înălțata stăpânire sau funcționarii nu ne-ar ajuta, dar s-au adâncit în tărăgănări, socotelile robotci nu le țin corect, unii servesc 20-30-40 de zile mai mult, în afară de robota urbarială, pe aceea spanii nu o iau în seamă, nu notează cu adevărat robota [efectuată], pe care o fac uitată; administratorul de acum lasă treaba pe ei, [iar] ei procedează cum le place; pe administrator îl conving cu orice; acum toți funcționarii care sunt

[pe domeniu] sunt adminstratori, chiar și chelarul se dă drept administrator, îi bate pe oameni fără motiv; administratorul [fiind] bolnăvicios, este într-o stare nenorocită, pe aceia îi însărcinează cu toate sarcinile, el însuși nu poate merge [pe domeniu] să se uite prinprejur, să aibă grijă de economie, ci însărcinează pe chelar, pe unul sau altul, cu poruncile; niciodată nu au mers treburile așa de rău ca acum; paznicii trag de noi în mod deosebit, acum deja, după cum vedem, plătim dublu, triplu, pentru ghindăritul porcilor; asemenea jecmăneală nu a fost niciodată, dacă așa vor proceda cu noi, vom ajunge la cea din urmă pieire, suntem nevoiți să vindem toate vitele, să le risipim și să le împrăștiem în alte locuri străine, nu există altă cale; nu știm dacă administratorul de acum procedează [așa] după capul lui sau din porunca înălțatei stăpâniri; dacă treburile vor continua așa după cum au început cu noi, vom fi nevoiți să recurgem cu cereri [în locuri] mai înalte, ne vom adresa direct Maiestății Sale, îl vom cere din nou înapoi ca administrator pe Iosif Csoțka; nu știm pe ce motiv l-au dat jos, nu am avut un administrator mai bun ca el și am fost lipsiți de acela. În ceea ce privește trecerea soldaților prin Beliu, excelența ta îi poate mulțumi lui Iosif Csoțka însuși, nu altuia, probabil că a fost spre ușurarea noastră, dar noi am slujit de bună voie, din respect pentru el, zilele [de muncă] cu atelajele și cu mâna promise [de noi], mai mult de 2000 de zile de robotă, asta poate înțelege excelența ta, dar dacă am fi știut că îl veți demite din administrație nu ne-am fi ținut de promisiune și, totuși, deja asta ne este mulțumita. Socotitorul hutei [de sticlă] din Beliu a luat obiceiul că dacă mergem cu bani peșin după sticlă, mai degrabă dă sticlă celor din alte comitate decât nouă; dacă [cineva] cumpără sticlă pentru 2-3 mărieși, trage după fiecare 20 de crăitari, chiar dacă sunt o sută și nouă [numai] atunci ne dă [sticlă] dacă îi ducem bani sau alte cele drept plocoane, iar cui îi dă sticlă pe credit, unui căruțaș pentru 20-30-40 de flrini renani, pe acela trage 2-3 florini, și pe excelența ta te poate păcăli așa cum vrea, atâta scrie în registrul său cât vrea și de patru ori mergem la el după sticlă, altor străini le dă pe bani peșin, în schimbul plocoanelor, dar pe noi iobagii ne trimite [acasă] sau ne duce cu vorba, nici din ochi nu arată bine, trebuic să fie un om perfid, viclean, prefăcut; nici pe ceilalți funcționari nu-i deslușim, ce folos are excelența ta dacă ține asemenea funcționari cerșetori, perfizi și jecmănitari, sunt o mic de necazuri cu aceia; administratorul a îngropat și via din Beliu, iar porcii au râmât-o în întregime; pe chelar [administratorul] îl ține pe lângă el la curte, [și] nu se gândește la vie, iar chelarul este un om care își petrece tot timpul mai mult în beție, iar administratorul îi încredințează acum treaba unui asemenea om; beat fiind, pune să fie bătuți oamenii pe lavița de tortură fără nici un motiv, pune să fie bătuți cu 24 de lovituri.

Am fost nevoiți să raportăm excelenței tale și aceea că în ținutul Beliului administratorul a conseris porcii într-un sat de munte, iar [accesul la] pădurea din hotarul localității l-a interzis, dar conform urbarului, dacă străpânirea interzice [accesul la] pădure, ca este datoare să dea în altă parte ghindă la același preț pe care obișnuiesc să-l plătească iobagii, dar vedem și aceea că funcționarii neglijează aceasta; locuitorii din Cociuba i-au căutat pe inspector și avocat cu cadouri pentru [a primi] beneficii; porcii celor din Călacea trec prin țarina lor în pădurea din Olcea; dacă porcii și vitele lor merg în zona interzisă, paznicii îi tracasează [pe oameni]. La Archiș au interzis pădurea, nu dau ghindă pentru porci, totuși administratorul vrea să le ia [pădurea] pentru ghindă. Să binevoiască excelența ta să ia toate acestea în considerare, dacă cele scrise mai sus nu le va remedia, vom fi nevoiți să pierim și să rccurgem la instanțe superioare, față de care așteptând răspunsul îndurător, rămânem

Al excelenței tale

Locuitorii întregului ținut al Beliului împreună

Pe verso: Excelenței sale distinsului domn episcop orădean Kolonics de Kolograd, domnul nostru milostiv, domnului patron al nostru deasupra meritelor noastre, supusa cerere ce se înaintează.

Această petiție se trimite înapoi scaunului [de judecată] domenal.
Dat în Oradea, 16 decembrie 1781.

L. Kollonits m.p.

10

1783 aprilie 30, Oradea

Instantia comunitatum Kebeds, Gyoszán Gurbesd, et Remete de co querulantium:

1-o. Quod licet exiguum pascuum habeant, ad robottas tamen praestandas quatuor iugalibus pecoribus pellantur, et pro talibus robottis duae duntaxat manuales ipsis assummantur.

2-o. Quod taxa glandinationalis iam adeo elevata sit, ut licet antea in proprio territorio 6 duntaxat cruciferos soliti fuerint solvere, nunc tamen pro 10 hebdomadalis 24 cruciferos debeant praestare.

3-o. Quod illi qui subinde crematum erunt, ob constitutos in singula ferme possessione dominos circulatores pocellum cremati nec suis amicis

dare possint, quia si observentur, illico totum crematum contrabandare possint, quia si observentur, illico totum crematum contrabandant circulatores.

4-o. Quod crematum iustatim per 6 cruciferos computando a subditis emptum, terrestre dominium a cruciferi 18 epocillari curet.

Ego vigore gratiosae determinationis inclytae universitatis sub generali congregatione 16-a iulii anni 1782 celebrata interventae cum inclyto dominio communicavi, et acceptum quoad praemissas querelas officiolatus dominalis replicam instantiae dorsaliter appositam inclytae universitati humillime refero. Várad 30-a aprilis 1783

Michael Pap de Szilágy Ilyésfalú m.p.
Primarius substitutus iudex nobilium

Pe verso: Relatio quoad communicatam cum dominio instantiam communitatum Kebeds, Gyoszán Gurbesd, et Remete nonnullas urbariales querelas continentium

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catholica de Oradea. Acte economice, inv. 41, dos. 101, f. 106*

11

1783 mai 6, Sântandrei

Méltóságos fő ispány úr !

Az alább meg irtak kaszálló rétyeket vissza téretetni instályuk úgy mint az előtt birták ezen okokból:

1-o. Annal előtte, a kik marhás gazdák voltak, elegendő kasszállójok volt úgy marhát tarthatták, mellyel a földes uraságot szolgáltak, de most egyaránt egy egy fertály telek után el osztván, akinek egy darab marhája sints annak is szinte annyi jutott, mint aki leg több marhát tart, ez annál fájdalmasab.

2-o. Hogy ambár töbnyire két kézi munkájokkal irtották ki erős és sövényes töviskekből, s gyökerekből, egy hogy 106 nap számotis töltöttek rajta, még is azon magok irtásokból némelyeknek egy talpalatnyi sem jutot hanem más idegeneknek adatot, és marhatartóknak minden bonificatio nélkül.

3-o. Ezen felosztásból az a következés hogy a kik mind az uraságot marhával szolgáltak, mind tekintetes nemes vármeyge és militia számára kívántató vecturázást tellyesítették alkalmatlanaká tettettek eddig is, és ha meg nem orvosoltatik egészen el romlanak mely miat, ha marhájokat kéntelenéttetnek el adni, a contributionalis csonkulása következik.

4-o. A jó kaszállójok némelyektül el vetettettek és gazos, töviskes, porondos, vagy követses hely assignáltatott, úgy hogy igen kevés hasznát

19

veheti mégis csak egy formán méretettet ki, úgy hogy sobányak, és terméketleneb helyen és csak annyi osztatot mint a leg kövéreb helyet, holot ez éránt a felséges consiliumnak küllönös rendelés vagyon, hogy a soványab földekben 1300 öl adatasék, egy hold földben.

5-o. Hellység rét nem aott, mellyből legalább tekintetes militia számára, de helység lovaira elegendő lenne, és úgy masoktól drága pénzen kéntelenek vagyunk meg szerezni.

6-o. Pascuumot nem adot, a mellér tekintetes nemes cáptalomnak kel fizetnék a leg kiseb marháér is egy egy rhennes forintot minden esztendőben.

7-o. Kender földet nem adot mint másut, a mellér más uraságnak szolgálni keletik.

8-o. Notarius számára pediglen semmit sem hagyot, a mellynek más uraságtúl meg kell szerezniük úgy a tekintetes nemes militia számára nem hagyot a hol tsak fél véka zabot vethetnék.

9-o. Már két esztendeje vagyon hogy a határunkban sem búzát, sem tengerit nem vetettünk a méltóságos földes uraság miat.

10-o. Tavaly esztendőben eleget instaltunk hogy méltóztason régi szerint hagyatni, vagy pediglen kitett punctumokra mivel vagyon hunnét, de semmi resolutiót nem jött, le kaszáltunk volt tavaly az rét régi mód szerint egynéhányon, aztat mind az uraság magának tétette és Palotára be hordotta.

11-o. A melly panaszainkat jelenttünk az méltóságos földes uraságnak, és tekintetes szolga bíró Kovács Mihály úr előtt de semmiképpen nem akarnak adni, és úgy kéntelenek vagyunk szijeledni. Mint arra, mint tavalyi sok instantiankra és kérésünkre méltóztasson kegyes istenes válaszáat nyújtani.

Az méltóságos fő ispány urunknak
Signatum Szent András die 6-a maii 1783.

Fő bíró Tóth Lőrincz
s a helység lakosai közönségesen

Orig., A.S.B., *fond Prefectura judetului Bihor*, dos. 610, f. 53-54

Prea distins domn comite suprem !

Suscrișii cer înapoierea fânețelor de cosit la fel cum le-au deținut mai înainte din următoarele motive:

1. Înainte de aceea, cei care erau gospodari cu vite au avut fânețuri destule, așa că au putut ține vite cu care au servit stăpânirea de pământ, dar acum, împărțindu-l în mod egal după câte un sfert de sesie, și acel

[gospodar] care nu are nici o vită deține tot atâta fânaț cât acela care ține cele mai multe vite și este cu atât mai dureros.

2. Cu toate că au defrișat [pământul], de cele mai multe ori cu munca celor două mâini ale lor, de spini puternici și deși, precum și de rădăcini, unii petrecând și 106 zile pe el, totuși unora nu li s-a ajuns nici o palmă de pământ din propria defrișare, în schimb li s-a dat altor străini, fără nici o răsplată pentru deținătorii de vite.

3. Urmarea acestei împărțiri [a fânațelor] este că cine a servit stăpânirea de pământ cu vitele și au îndeplinit transporturile cerute pentru onoratul nobil comitat și pentru armată au fost făcuți incapabili, și dacă nu se va remedia [situația] se va strica de tot, din care cauză, dacă vor fi nevoiți să vândă vitele, va urma ciunirea contribuțiilor.

4. De la unii s-au luat fânațele bune și li s-au desemnat locuri cu buruieni, spini, prundiș sau cu pietre, așa că abia pot avea ceva folos din el, totuși a fost măsurat uniform, așa că tot atâta [pământ] li s-a împărțit și din locurile mai slabe și neproductive ca și din cele mai grase, când colo există o dispoziție specială a înălțatului Consiliu [Locumtenential] ca din pământurile mai slabe într-un iugăr să se dea 1300 de stânjeni.

5. Nu s-a dat fânaț comunal care ar fi îndeajuns cel puțin pentru onorata armată și pentru cail localității și așa suntem nevoiți să facem rost [de fân] de la alții, pentru bani scumpi.

6. Pășune nu s-a dat, pentru care trebuie să plătim onoratului nobil capitul câte un florin renan pe an de fiecare vită.

7. Pământ de cânepă nu s-a dat ca în alte părți, pentru care trebuie să servim altei stăpâniri de pământ.

8. Iar pentru notar nu a lăsat nimic, pentru care trebuie să facem rost de la altă stăpânire de pământ, tot așa cum nu a lăsat [pământ] pentru onorata nobilă armată, nici măcar unde am putea semăna o jumătate de vică de ovăz.

9. Deja de doi ani nu am mai putut semăna în hotarul nostru nici grâu, nici porumb, din cauza înălțatei stăpâniri de pământ.

10. Anul trecut am cerut destul să binevoiască să lase [totul] după vechiul mod, sau după punctele scoase [din urbariu], deoarece este de unde, dar nu a sosit nici o hotărâre; câțiva [dintre noi] am cosit anul trecut fânațul după vechiul mod, [dar] stăpânirea de pământ a luat [fânul] pentru sine și l-a cărat la Palota.

11. Plângerile noastre le-am prezentat înălțatei stăpâniri de pământ și în fața onoratului jude primar, domnul Mihai Kovács, dar nu au vrut să ne dea [satisfacție] și așa suntem nevoiți să ne risipim. Atât de aceea, cât și la multele plângeri și cereri de anul trecut, binevoiiți a ne da dumnezeiescul răspuns milostiv.

Înălțatului nostru domn comite suprem

Semnat la Sântandrei în ziua de 6 mai 1783

Judele primar Laurențiu Tóth
împreună cu locuitorii satului

Mi olta szentandrásí helységünkbe jött lakni tisztelendő Vádi Pap János e képpen viselte magát, és e képpen tseleketta a szegény lakósokkal, melyet már tovább nem szenvedhettyük úgymint:

1-o. Anka Jáanosnak egy kevés tengerije volt, a mellybe s.v. sertéseit a csószek meg találta, és Anka Jánoshoz hajtotta, a mint káros emberhez, Anka János mint adiiig ki nem bocsátotta, valamедdig meg nem becsültünk mi azután lelki ismeret alat meg becsültük, úgy azután Pap János visza fordította a kárt. Midön Pap János úr s.v. sertéseir ment Anka Jánoshoz ott volt a csósz azért hogy bé hajtotta a s.v. sertését, mig a szemibe köpdöste.

2-o. Midön már Anka János egészen öszve hordotta, és rakásba rakta akkoron részegen Pap János úr tengeriéhez ment ki, és mint szijel szórta; az Anka János felesége mondotta hogy ne báncon, de még szidalmazni kezdte mondván: vertem már egy asszonyt veres mentébe még sem volt semmi bajom, tégedett is meg verlek mingyárt, hogy ha az férjed itt volna mingyárt a szemét ki szúrnám.

3-o. A szegénységtől katonák számára portió szénákat szedtünk, egykor azon titulált Papp János úr tehene meg emésztett egy portiót; ezen dolgot másnap jelentette Pap János úrnak, hogy szereze meg, e még fell támodott szidalmazásal, hogy eő nem szereze, nem parancsol néki a bíró, paráznyitsa meg az ördög az anyát, tegye a sövényét az anya valagába aval fordította sőt mondván hogy nem parancsol néki, nem is fél senkitül, tsak az istentül, még a római pápátul.

4-o. A minapába fő bíró Thót Lőrincz, Anka János, Máté Tógyer, Botos Miklós és Kiss Illyés esküdtek Botos Andrishez bé mentek, midön már haza felé ell indult Pap János úr, bé nizez az ablakon, hogy meg láta Anka Jánost visza fordult és bé ment hozzájuk a bírót békeségre kérte, de nem békélte mivel részeg volt, azért szórul szóra mondván a bírónak nem bírónak való vagy, még csordásnak sem volnál jó, fekete vagy mint cigány, és ha akarom ki hajtak a falúból, hogy ha meg fogom a lábodat a fejemen által hajtak.

5-o. Timsa István az eő részén lévő gazda ember, aminapban koméndárét tsinált a mint illik, hogy Pap János úr nem volt ide haza, kénytelen volt hivatni öregebb Pap Jánost, midön már az asztalnál szolgálta, akkoron el érkezett Pap János részegen, meg fogta öregebb Pap Jánost hogy ha ő részén találta, és mit kereste, egy kézel fojtogatta, a másikal pofozta annyira, hogy ha Timsa az aszonyok lármájára bé nem ment volna minden bizonyal meg fojtotta volna.

Signatum Szent András 23-a maii 1783

Copie simplă, A.S.B., *fond Prefectura județului Bihor*, dos. 610, f. 52

De când a venit să locuiască în localitatea noastră Sântandrei onoratul Ioan Pap din Vad, s-a comportat în așa fel și a făcut în așa fel cu sărmanii locuitori, încât nu îl mai putem suporta, după cum urmează:

1. Ioan Anca a avut puțin porumb și paznicii i-au găsit porcii [lui Ioan Pap] în el, pe care i-au mânat la Ioan Anca, drept om păgubit; Ioan Anca nu i-a eliberat până când noi nu am evaluat [paguba], apoi noi am făcut evaluarea după conștiința noastră, după care Ioan Pap a înapoiat paguba. Când Ioan Pap a mers după porci la Ioan Anca, paznicul a fost acolo și l-a scuipat [pe paznic] între ochi pentru că i-a mânat acolo porcii.

2. După ce Ioan Anca a adunat [porumbul] în întregime și l-a pus în grămadă, Ioan Pap s-a dus beat la porumbul [lui Ioan Anca] și l-a împrăștiat în întregime; soția lui Ioan Anca i-a spus să lase porumbul în pace, dar [Ioan Pap] a început să o înjure spunând: am bătut eu deja o femeie [până i s-a făcut] mantaua roșie și tot nu am pățit nimic; și pe tine te bat imediat, dacă soțul tău ar fi aici i-aș scoate imediat ochii.

3. Am adunat de la săraci porții de fân pentru soldați și odată vaca întitulatului Ioan Pap a mestecat o porție de fân și această treabă i-a fost adusă a doua zi la cunoștința domnului Ioan Pap ca să facă rost de alta, dar s-a ridicat cu înjurături, că el nu face rost, lui nu-i poruncește judele, dracu să-i batjocorească mama, să-și bage smocul în fundul maică-si, și a schimbat vorba, ha chiar spunând că lui nu îi poruncește și nici nu se teme de nimeni, numai de Dumnezeu și de papa de la Roma.

4. În careva zi judele primar Laurențiu Thot și jurații Ioan Anca, Teodor Matei, Nicolae Botoș și Ilie Chiș au intrat la Andrei Botoș și când domnul Ioan Pap a pornit către casă s-a uitat pe geam și văzându-l pe Ioan Anca s-a întors și a intrat la ei și l-a rugat pe jude să-i împace, dar [acesta] nu i-a împăcat fiindcă [Ioan Pap] era beat, de aceea [Ioan Pap] i-a spus judelei cuvânt cu cuvânt: nu ești bun de jude, nu ai fi bun nici de văcar, ești negru ca un țigan și dacă vreau te arunc afară din sat, dacă te prind de picior te arunc peste cap.

5. Ștefan Timșa, gospodar în porția lui, a făcut în careva zi pomana mortului așa cum se cuvine și cum domnul Ioan Pap nu era acasă, a fost nevoit să-l invite pe bătrânul Ioan Pap; pe când îl servea deja la masă, atunci a sosit Ioan Pap, beat, l-a prins pe bătrânul Ioan Pap că l-a găsit pe locul lui și ce caută [acolo], cu o mână l-a apucat de gât, cu cealaltă l-a palmuit în așa

fel că dacă Timșa nu ar fi intrat la gălăgia femeilor, cu siguranță l-ar fi sugrumat.

Semnat la Sântandrei, 23 mai 1783

Prea onoraților domni

Judele primar Laurențiu Toth
Împreună cu jurații mei și cu ceilalți locuitori

13

1783 iunie 27, Girișu de Criș

Anno 1783 die 27 iunii in possessione Gyires occasione authenticationis dimensionis sequentes incolac deposuere querimoniam, et quidem

Primo incolae sequentes petunt sibi extravillana, quibus nil est admetitum, cmetiri, si resultans terra est a dimensione relicta:

Szirbutz Togyer	¼ esse vult
Torse Ile	detto
Kimpán Gábor	detto
Szávuly Onika	detto
Fűrész Lőrincz	detto

Ifju Szilágyi Péter esse vult cum suo fratre 2/4 talistarum.

In reliquo cum plures possuissent in eo querelam in genere, quod inutiles terras arabiles et falcastra emensa obtinuerint sibi huiates incolac, ideo instructi sunt iudices et notarius, ut specificum incolarum exhibeant perilustri domino geometrae, iuxta quod adiustare, et accomodare. Idem dominus geometra sciat, quo tandem his accomodatis omnibus fine authenticationis ad fierem isthuc noviter existuri rem cum effectu plenarie terminare queamus, nunc aliis publicis occupaturi moram trahere nequisimus. Signat supra

Stephanus Kelemen m.p.
Iudex nobilium

Michael Csepreghi m.p.
Iurassor

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte economice*, dos. 2254, f. 25

Infrascripti praesentium per vigorem attestamur et recognoscimus, quod nos sine peragenda in conformitate benigni gratiosi excelsi Consilii Locumtenentialis Regii de dato 3-ae mensis aprilis 1775 emanati intimati annue urbariorum qualiter observatorum de anno proxime elapsi 1782 investigationis ad intraspecificanda inclyti huiusce comitatus Bihariensis processui Varadiensi ingremiata nonnulli loca (quorum nempe clenchus ad calcem praesentium annotatus habetur) anno et die inferius singulae possessioni praecoppositis exeuntes, ad exigentiam benignae instructionis investigaverimus.

1-o. Num authenticum urbarium authentica item tabella urbarialis prout et testimoniales super executione urbariali, nec non puncta generalia prohibita sub authentico comitatus sigillo expeditae apud communitatem loci praeebant, ne ? cuibus in singula loci facie per iudices et respective notarios locales coram nobis reproductis, comperimus ea omnia sub authentico inclytus comitatus sigillo apud singularii loci communitatem omnino haberi et praeesistere; convocatis itaque hunc in finem subditis, peractisque praevie omnibus iis, quae ex benigno instructione peragenda erant, eosdem sollicite interrogavimus, num in quopiam contra urbarium, reliquaque superius attacta per dominium aut eiusdem officiales vel servitores excessum fuerit ? erga quam eo quo praemisum est, modo, peractam seriam investigationem nostram comperimus sequentia. Et quidem

Incolae possessionis huiusce ad iurisdictionem domini territoriali spectabili domini consilarii Michaelis Vass pertinentes, sequente posuere querelas et quidem

1-o. Gaspar Pusztai querulatur in eo quod ad possessionem Gálospetri duobus equis suis ambusaverit provisor dominalis. Praeiuncturas has eum ita et reditu in 5 solummodo diebus acceptaverit, prout et alia vice duobus equis suis ibidem 8 dies consumendo in sex solummodo manualibus robotthis idem provisor acceptaverit.

Ad 1-um. Querelae huiusce punctum provisor dominalis reponit quod siquidem possessio Gálospetri ab hinc 11 solum milliis distaret in damnum domini plus acceptare non possit, verum per inclytam universitatem querelam haud superari supplicat.

2-o. Querulati sunt incolae possessionis huiusce in eo quoque quod occasione statutionis duobus, tribus, quatuor etiam equis iam ad Sonkollyos, iam ad Élesd, iam vero Varadinum iteratis vicibus praeiuncturas praestiterint nulla ex parte per dominium praestatio hac acceptata sit.

Ad 2-dum. Querelae punctum provisor dominalis reponit quod

siquidem praeiuncturas hac occasione huiusce solemnitatis gratis praestare debuerint ex mandato dominiis terrestralis acceptare potuit.

3-o. Maior pars possessionis huiusce incolarum in eo quoque querulata est quod in confectione corbis vulgo gori pro turcico tritico deservientis tres dies manualibus insumendo per provisorum dominalem in robotam non sint acceptatae.

Ad 3-um. Provisor dominalis ad querelam hanc reponit quod siquidem communitas pro turcico tritico in nonam administrato corbem praeparare debeat, acceptari haud posse.

4-o. In eo quoque querulati sunt quod se quidem ob maiorem distantiam molestos esset, incolis triduanam venationem in silvis maioribus instituere quoque excurrere se nolle declaraverint, provisor dominalis in locum triduales venationis manuales labores desumpserit.

Ad 4-ae. Querelae huiusce punctum provisor dicit locum triduales venationis manuales labores ab incolis se exegisse recognoscit, ex eo incidenti quod siquidem incolae possessionis huiusce tam morosos se exhibuerint ut venationem in silvis maioribus instituere haud voluissent coactus sit (ut praestatum est) manuali labore depurari facere.

5-o. Petrus Vana querulatur in eo quod ex silvis maioribus A. Bobus suis ligna orgialia devehendo, in una nonnisi die manuali acceptatum sit.

Ad 5-um. Querelae huiusce punctum provisor dominalis dicit, quod siquidem locus ille unde ligna orgialia querulans devehere debuit, ad 2-as horas distantiam esset bis reverti debuisset in medio solummodo iugali labore acceptare debuerit in reliquo a determinio inclytae universitatis praestolatur.

Super quibus taliter per nos peractis humillimam inclytae universitati facimus relationem.

Signatum Élesd die 29-a iunii 1783

Adamus Szerdahelyi
Inclytus comitatus Bihar vice iudex nobilium

Emericus Karczagh
Iurassor

Orig., A.S.B., *fond Prefectura judetului Bihor*, dos. 160, f. 160-161

Tekéntetes nemes vármegye

Alább irt személy panaszolya, hogy a belényesi határban a múlt tavasszal egy darab szántó földgyit az officiolatus via facti el vette, és a jánosfalviaknak álltal attá; jollichet az ide adnectált documentum szerént a városhoz tartozandó légyen mellett is a múlt ősszel 60 kereszt búza szalmájával meg trágyázot. Ezenkívül a mellette való földgyébül 5 lépésnyit el szántottak, a körülötte lévő sántzot bé húszták, a munkásoktól. Kikel még előre meg fizetett, a vass eszközeit is el vették.

Instálya azon földgyének cum usu fructum való vissza adatását, az okozot kárának refusiojával edgyüt.

Belényes 29-a iulii 1783

Simonffi János
belényesi lakos

Pe verso: Ad inclytam universitatem

Ioannes Simonffi instat certam plugum terrae, quam officiolatus Belényesiensis via facta adenuit, sibi restitui.

Communicata prius instantia cum dominio, per alter utrum dominorum iudicum nobilium meritum expositionis investigabitur, et refertur. Ex generali congregatione die 6-a augusti 1783 in opido Várad Olaszi celebrata.

Per iuratum primarium vice notarium
Iunior Emericus Péchy m.p.

Orig., A.S.B., *fond Prefectura județului Bihor*, dos. 610, f. 75

Onorat nobil comitat,

Persoana scrisă mai jos se plânge că în primăvara trecută oficiolatul i-a luat în fapt o bucată de pământ arabil al său din hotarul Beiușului și l-a predat celor din Ioaniș, deși, conform documentului anexat aici, el aparține orașului, pe care toamna trecută l-a îngrășat cu paiele a 60 de cruci de grâu. În afară de aceasta au arat cinci pași din pământul său aflat alături, șanțul din jur l-au astupat și au luat de la muncitori, pe care i-a plătit înainte, uneltele de fier.

Cere înapoierea acelui pământ cu uzufruct cu tot și restituirea pagubelor pricinuite.

Beiuș, 29 iulie 1783

Ioan Simonffi
locuitor din Beiuș

Infrascriptus vigore praesentium recognosco: quod vigore gratiosae inclytae universitati sub proxime praeterita generali suae congregatione celebrata interventa determinationis expositionem fekete-totiensis Markis Nyikora investiganda ex fassione iudicum fekete-totiensem Gabriclis et Constantini Szávuj item Michaelis Molnár compererim, quod querulans praetensas terras in predio Dalom ex indultu tamen domini Alexandri Nadányi usuaverit ac tandem unum ubi querulans iurisdictionem mutasset, primum enim ad dominum Stacho, iam nunc vero ab anno praeterito semet ad dominum Michaellem Besenyei transtulisset, et ita nunc iobagyio domini Besenyei foret, ideo quaestionatas terras dominus Nadányi ab instante ademerit, ac in suam liberam dispositionem effecerit. In probam huius status in praesentem mei kavasdiensis Astyilon Filemon spanus domini Nadányi mihi declaravit, in hoc opere sedem etiam dominalem per dominus Nadányi celebratum extitisse, occasione cuius adimaventum sit, ut ab instante libere terras adimere, ac cui, volet, elocere possit super quibus hanc facio relationem. Várad Olaszi 18-a decembrie 1783.

Stephanus Kelemen m.p.
Inclytus comitatus Bihariensem primum iudex nobilium

Orig., A.S.B., *fond Prefectura județului Bihor*, dos. 610, f. 72

Tekéntetes nemes vármegye
Érdemünk felett való kegyes jó uraink

Panaszképpen kívánnjuk alább meg irt bírák, és lakosok, a tekintetes nemes vármegye előtt jelenteni ilyen állapotunkat melly szerént jöllehet mi a tekintetes uraknak tudtára is a helységnek közönséges korcsomájáért esztendőnként adót fizetni köteleztetünk; mindaz által azon cantorunknak tellyességgel semmi hasznát nem vehettyük. Mellynek okául ezt adjuk, minthogy helységünkben a tekintetes földes uraságok feles számmal vagynak, kiknek emberei külön külön a magok földes uraiknak engedelmeből mindnyájan a korcsmálást, s bor mérést szabadosan teszik, a helységnek a kegyelmes urbariom tenora szerént engedtetett korcsmálásnak szabados fojását látható képen meg gátolyák. Ere való nézve alázatosan fojamodunk a tekintetes nemes vármegyéhez, mint kegyes patronus urainkhoz méltóztassék ezen fogyatkozásunkat helyre hozni, annyival inkább, hogy nekönk semmi más

fundusunk nincsen a honnan helyységünk közönséges korcsmalásnak adóját le
tehessük. Várván kegyes választát vaygunk

A tekintetes nemes vármegyének

alázatos szolgálái
Ér Keserű lakosok

Per eiusdem loci notar Samuel Csáki m.p.

Pe verso: praesentatum 29-a decembris 1783

Facta cum dominio terrestri instantia huius communicatione, meritum
expositionis per alter utrum dominum dominum iudicem nobilium
investigabitur, relatioque in futura generali congregatione praesentabitur. Ex
generali congregatione 31-a decembris 1783 in opido Várad Olaszi celebrata

Per iuratus primarius vice notar
Junior Emeric Péchy m.p.

Orig., A.S.B., *fond Prefectura judetului Bihor*, dos. 610, f. 65

Onorat nobil comitat,
Bunii noastră domni mai presus de meritele noastre,

Subscriși juzi și locuitori, dorim să raportăm onoratului nobil
comitat, sub formă de plângere, situația noastră conform căreia suntem
obligați să plătim anual darea pentru cârciuma obișnuită a localității noastre;
cu toate acestea nu putem să avem nici un folos din aceasta, în întregime.
Dăm drept motiv faptul că, întrucât în localitatea noastră sunt doi onorați
domni stăpâni de pământ, oamenii acestora fac cârciumăritul și măsurarea
vinului fiecare separat, cu permisiunea propriului stăpân de pământ,
împiedicând [prin aceasta] desfășurarea liberă a cârciumăritului în
conformitate cu prescripțiile îndurătorului urbariu. Din această cauză ne
adresăm cu supunere onoratului nobil comitat, ca la domniile noastre patroni
binevoitori, să binevoiască a restabili această lipsă a noastră, cu atât mai
mult cu cât nu avem nici un alt drept din care am putea achita darea
localității noastre pentru cârciumăritul obișnuit. Așteptând binevoitorul
răspuns suntem

Al onoratului nobil comitat

smerite slugi
Locuitorii din Cheșereu

Prin notarul aceleiași localități, Samuil Csáki m.p.

Inclyta universitas !

Infrascriptus proponendi efficaci remedio inclytae universitati qua primae instantiae humillime deget: colonos sub administratione sequestri Gaspare Baranyiani degentes graviter adeo per officiales administrationis vexari, ut et numerus et facultas illorum sensim decrescant. Nimirum

Praescindendo pro hic et nunc a damnis illis, quae per administrationem proprietario causata sunt, quae alioquin ex censura et revisione rationum iam tandem forte consummanda prodibunt, praescindendo item a discussione documentorum mihi productorum et sigillo violenter a communitate excepto munitorum, ac sub eodem sigillo communitatis minus extorsarum albarum ac reliquorum occuribulum errorum; hoc unum saltem considerationem meretur, quod subditi cum gravi cassae administrative damno pro praeparatione cinerum clavellatorum applicantur, ac ibi contra mentem benigni urbani iusto maioribus laboribus onerentur; si quidem singulis illorum integrum cubulum cinerum quotidie cum desectione, convectione et concrematione exurere debeati ac uti labor hic impossibilis perfici per eisdem nequit 15 crucigerem executione mediante ab eisdem pro quolibet die desumuntur. Sed etiam si cum dispendio alterius etiam dici impositam sibi robotam praestent; casu tamen aliquo, aut pluviis exusas cineres tangentibus, totus ipsorum calor in cassum abit, nec per officiales acceptatur.

Dignetur itaque inclyta universitas modum aliquam invenire ut et praefati contribuentes a vexis his liberentur, et sequestrum optatum suum finem adsequi valeat.

Várad 29-o decembris 1783

Michael Baranyi de Várad et Mitske

Pe verso: Ad inclytam comitatus Bihar universitatem

Michael Baranyi petit colonos sub administratione Gaspare Baranyiani sequestri degentes ab illicitis desumptionibus et excessivis robotas liberari.

Facta expositionis instantiae huius investigatione dominus iudex nobilium in sedria urbariali in 3-ae februarii anni venturi 1784 incidente de compertis relationem faciat.

Ex generali congregatione 31-ae decembris 1783 in episcopali oppido Várad Olaszi celebrata.

Per iuratus proinde vice notarius
Iunior Emericus Péchy m.p.

Orig., A.S.B., *fond Prefectura judetului Bihor*, dos. 138, f. 151-152

19

1784 ianuarie 10, Otomani

Az úrnak szolgálta biró uramnak !

Gégényi Alb Ille nevezetű jobbágyom a szolgálata eránt tett panaszára a tekéntetes nemes vármegye parancsolattya szerint lett admonitio levelére válaszolhatom hogy én azon jobbágyomat testvér bátyám Bónis Ferencz uram által nékem osztályomban jutott Gégényben lévő portiómról való conscriptio szerint, nálla lévő appertinentiák szántó földek és kaszállókat illendő szolgálatanál fellyebb terhelni nem kívántam, soha nékem a panaszt jobbágy nem említette, mostis nem egyéb bántya ötet hanem hogy a melly szántó földeket a Lentz Tomáét a testvér bátyám Bónis Ferencz uram néki által adott volt, minthogy Lentz Toma nem volt abban az időben alkalmas, azon földeket mivelni, de már most gyermekei fel nevelkedvén azon földeket, mint ötet illető földeket néki vissza adadni parancsoltam, Alb Ile nehéz szivel szenvedti. Soha nékem maga kenyeren egy nap sem dologozott, mindenkor jó búza kenyérel tartottam, a mitsodást a magyarok itt szoktak venni mellyek nem tartoztam volna, bizonyos embcremet oda küldvén és meg vizsgáltaván a külső appertinentiákat mellyekkel bir a complanator a szerint mindjárt vele meg lészen. A mi a két kereszt búzának el nem vételét abból gondolom hogy nem alkalmas lehetett arra hogy elvegye a hajdu Iamba Simeon, vagy pedig Alb Illenek magának volt kedve megtartani a szalma kedvéért, minthogy nékem soha ide Óttományba egy szem dézmát nékem nem hordtak, hanem mindenkor instantia által magoknak vissza kérték, illendő áron nékiek vissza engedtem hogy 3 rhennes forintokat kér érette, ahoz képest kéri amint akkor az ára volt a búzának, maga böltsen tudja az úr szolgálta biró uram hogy tsak esztendője múlt az elmúlt aratáson 4 rhennes forinton elment egy köböl búza. Ami Iamba Simon hajdu és Egeressi István excessusokat nézi az én parancsolatomból nem tselekedték az eránt való illendő satisfactiót véghez is fogom vinni. Soha nem tudom hogy Alb Ile magánossan tett volna a többi nélkül szolgálata, hogy ment annyi napszámra el gondolni nem tudom mellyel magamat tapasztalt szivességében ajánlott maradok.

Az úr szolgálja biró uramnak
Óttomány 10 január 1784

betsülettel való solgálója
Árva Tolcsvai Bónis András m.p.

Pe verso: Tekintetes nemzetes és vitézlő Szerdahelyi Ádám urnak ezen tekintetes nemes Bihar vármegye edgyik érdemes vice szolgáljának az úrnak bizodalommal ajánlom. Élesd

Receptae 11-a ianuarii 1784

Orig., A.S.B., *fond Prefectura județului Bihor*, dos. 168, f. 65-66; sigiliu ceară roșie

Domniei sale domnului jude nobiliar,

La scrisoarea de admonestare trimisă din porunca onoratului și nobilului comitat în cauza plângerii iobagului meu din Gheghie, Ilie Alb, pe motivul multelor slujbe, pot răspunde că după conscripția porților din Gheghie care mi-au revenit mie de la fratele meu domnul Francisc Bonis, nu am dorit să-l supun pe acel iobag mai mult decât s-a convenit, niciodată iobagul mie nu mi s-a plâns pentru aceasta, iar acum îl supără faptul că fratele meu domnul Francisc Bonis i-a dat pământul arabil al lui Toma Leț, care în acea vreme nu a fost capabil să-l lucreze, iar cum copiii săi au crescut, am poruncit să i se dea înapoi acele pământuri lui Toma Leț, ceea ce Ilie Alb suportă cu greutate. Niciodată nu mi-a lucrat nici o zi pe pâinea sa, totdeauna i-am dat pâine bună, de grâu, din aceea din care ungurii obișnuiesc aici să cumpere, cu care eu nu aș fi fost dator; trimit acolo un om de-al meu să examineze apertinențele din afară pe care le are petentul, să rămână cu ele imediat. În ce privește neprimirea celor două cruci de grâu, cred că nu au fost potrivite să le ia gornicul domenal Simion Iamba, ori Ilie Alb a dorit să le rețină pentru el de dragul paicilor, întrucât mie nu mi-au adus aici la Otomani nici un bob de dijmă, ci totdeauna ei le-au cerut înapoi, iar eu le-am lăsat în schimbul unui preț cuviincios, iar că acum pretinde 3 florini renani, cere prețul la care a fost atunci grâu, domnul jude nobiliar știe în înțelepciunea sa că a trecut un an de la secerișul trecut când o câblă de grâu s-a vândut cu 4 florini renani. În ce privește excesele gornicului domenal Simion Iamba și ale lui Ștefan Egeressi, nu din ordinul meu-au comportat în acel mod, prin urmare am să impun satisfacția pentru convenitele cereri. Nu știu ca Ilie Alb să fi lucrat singur, fără ceilalți iobagi, nu pot să-mi imaginez cum de a ajuns să facă atâtea zile de muncă. Drept pentru care rămân recomandat amabilității obișnuite a

Domniei sale domnului jude nobiliar

Pe verso: Recomand cu încredere domniei sale onoratului, nobilului și viteazului domn Adam Szerdahelyi, unul din merituoșii vice juzi nobiliari ai onoratului și nobilului comitat Bihor.

Aleșd

Primit la 11 ianuarie 1784

20

1784 ianuarie 24, Beiuș

Anno 1784 die 24 ianuar in oppido Belényes sequens benevola fassio excepta est, ad interrogata per me infrascriptum proposita:

Gyurka Lup vigil tricesimalis maguraiensis benevole fatetur. Én soha sem az alsó valye nyagrajakat, sem bragyetieket, sem pedig máshonnét valókat soha sem biztattam az só lopásra vagyis praevaricatióra, annyival inkább tőlök soha alku fejében, hogy őket ki nem adom, csak egy graiczárt sem vettem fel sőt azt az hitemre, melyel szolgálok eő felsiginek mondom, hogy a hól tsak tuttam, és mondom vólt benne, mindenkor, az eő fölsége javát kerestem, sokszor életem veszedelmével és az mint ezt tanukkal is meg bizonyíthatom. Akkor is pedig tudni illik az múlt 1783-ik esztendőben farsangban midön az alsó valye nyágrájak állítják hogy ők só nélkül lettek volna, nyilvánágossan az praevaricált sóval találtam őket, tizenkettőjüket az Plai nevezetű helyben, ahol is mivel négyet magammal, úgy mint az édes atyámmal Gyurka Irimievel, öttsemel Gyurka Urszal, és gurányi kontrás Demet Péterel voltam, meg fosztottam őket jó 12. Gyalog teher sótúl, de igen veszedelmessen jártam, mert minckutána azon sót, mely circiter 6 mázsa lehetet, az közel lévő Gajka Mitrul gunyhójában le tettük, és önnét az több társaim bé mentek az faluban, Magurában, hogy lovakat hozzanak ki a só bé vitelére, én pedig a sóval ott marattam volna, étzakának idején reám üttettek, igen számosan az alsó valye nyágrájak, és három puskát belém szegezvén agyon akartak löni, és tsupán tsak nagy kérelmenre engettek meg életemnek úgy öszvetörtek, vertek, és az nálam lévő uraság 8 rhennes forintyátul is meg fosztottak, hogy utána egy holnapig voltam beteg. Az sót is mind el vitték és egy pisztolyomat, az flintámot pedig öszve törték, mely keserves károm mind ekkoráig senki által meg nem térttetet, sőt még az uraság meg fogatott, és ött hétig tömlöczbe tartott kezességre botsáított ki hogy mért merészeltém én az embereket az praevaricatióra bészatni, s

töllök az praevaricalt sót el venni, holott ezek mind ki gondolt hamisságai, és tsalárdságai azon só praevaricatioval gyakorta élni szokott embereknek.

In continenti inspecto protocollo domi tricesimatoris Belényesiensis reperi quod anno 1783, in ianuar et februar ex unico pago Burda dicto 58 librac salis praevaricati per defunctum tricesimalem ob equitem Michaellem Mate, et Georgium Bese illata sint, e converso vero ex repraesentatione eiusdem domi tricesimatoris die 24-a aprilis eiusdem anni 1783 clare comperi enormem hunc casum quem vigil praecursor enarravit, omnino ea ratione, et modalitate, praestet praemissum est contigisse.

Coram me Antonio Molloshegyi

Regii salis oficiale m.p.

Praesentem copiam cum suo originali collatum eidemque in omnibus conformem esse testor. Várad Olaszi die 28-a ianuar 1784

Ioannes Kelemen m.p.

Inclyto comitatus Bihariensis iurassor

Copie autenticată, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, nr. 306, fascicol I, 1784, cutia 166, nenumerotat.

Anno 1784 die 24 ianuar in oppido Belényes sequens benevola fassio excepta est, ad interrogata per me infrascriptum proposita:

Gyurka Lup, paznic tricesimal din Măgura a depus mărturie de bunăvoie. Eu niciodată nu i-am încurajat să fure sare sau la contrabandă, nici pe cei din Valea Neagră de Jos, nici pe cei din Brădet, nici din alte părți, cu atât mai mult nu m-am înțeles cu ei că nu-i voi denunța, nu am luat nici un crețar, dimpotrivă, spun pe credința cu care îl servesc pe Măria sa, că unde am putut și am avut ocazia, am căutat totdeauna folosul Măriei sale, de multe ori cu riscul vieții mele, ceea ce pot dovedi cu martori. Și atunci, în anul trecut 1783, de carnaval, când cei din Valea Neagră de Jos afirmă că ar fi fost fără sare, am găsit în flagrant delict cu sare furată, pe 12 dintre ei, în locul numit Plai; noi fiind patru, cu tatăl meu Irimie Gyurka, fratele meu Urs Gyurka și arendașul din Gurani, Petru Demet, le-am luat 12 poveri bune de sare, dar am pățit-o destul de rău, pentru că după ce am depus sarea, care a putut fi circa 6 măji, în coliba lui Gaica Mitru, aflată în apropiere, și de unde ceilalți tovarăși ai mei au plecat în satul Măgura să aducă cai pentru transportul sării, iar eu am rămas cu sarea, în timpul nopții cei din Valea Neagră de Jos m-au atacat, fiind destul de numeroși și, țintind asupra mea trei puști, au vrut să mă împuște; mi-au lăsat viața numai la rugămintea mea, [dar] m-au rupt în bătaie și mi-au luat și cei 8 florini renani ai stăpânirii ce erau la mine, după aceea o lună am fost bolnav. Sarea au dus-o toată, împreună cu un pistol de-al meu, iar flinta mi-au sfărâmat-o, care pagubă

amarnică nu mi-a fost despăgubită de cineva nici până astăzi, dimpotrivă, încă și stăpânirea m-a prins și m-a ținut cinci săptămâni în închisoare, lăsându-mă liber pe cheazășie, că de ce am îndrăznit eu să-i îndemn pe oameni la furt și le-am și luat sarea furată, când colo acestea sunt viclenii scornite și perfidii ale acelor oameni care obișnuiesc adesea să fure sare.

In continenti inspecto protocollo domi tricesimatoris Belényesiensis reperi quod anno 1783, in ianuar et februar ex unico pago Burda dicto 58 librae salis praevaricati per defunctum tricesimalem ob equitem Michaellem Mate, et Georgium Bese illata sint, e converso vero ex repraesentatione eiusdem domi tricesimatoris die 24-a aprilis eiusdem anni 1783 clare comperi enormem hunc casum quem vigil praecursor enarravit, omnino ea ratione, et modalitate, praestet praemissum est contigisse.

Coram me Antonio Mollocshegyi
Regii salis oficiale m.p.

Praesentem copiam cum suo originali collatum eidemque in omnibus conformem esse testor. Várad Olaszi die 28-a ianuar 1784

Ioannes Kelemen m.p.

Inclyto comitatus Bihariensis iurassor

21

1784 ianuarie 31, Diosig

Nemzetes hadnagy uram.

Becses nemes tanáts !

Az alább irt instáns alázatosan jelenti a nemes tanátsnak, hogy a múlt vasárnap egy hete ugymint 18-va ianuarii estve bé menvén a Három águ csapszékbe mulatni, nagy lárma és veszekedés támadván, az instánst, minden igaz ok nélkül, csaplár Makra István derekasan meg verte mellyetis az instáns semmiképpen el nem szenvedhet.

alázatosan azért esedezik a nemes tanáts előtt, hogy Makra István uramat ezen tselekcdetéirt provocálni és illendő büntetését ki szolgáltatni kegyesen méltóztassanak.

Mely szivességeket meg nyervén minden jónak kívánsága mellet marad
A becses nemes tanátsának

alázatos szegény szolgálja

Mezei Pál

Pe verso: A betsületes nemes tanátshoz alázatos instantiája a belől irt instánsnak melyre jó választ vár

Mínthogy nemes Bónis Imre inquisitiójában csaplár Makra István sok helyet incassál, s kezünk alatt is nintsen: arra való nézve ezen be adott instantiát a

nemes tanács az úr tekintetes fiscalis urnak alázatosan praesentálya. Datum ex senatu nobilium Dioszegiensium die 31-a ianuarii 1784

Egri István m.p.
Diószegi nemessek hadnagya és tanácsa

Orig., A.S.B., *fond Domeniul contelui Stubenberg*, dos. 34, f. 97

Nobil domn locotenent,
Cinstit consiliu nobiliar

Subscrisul petent raportează consiliului nobiliar cu supunere că duminica trecută a fost o săptămână, adică în 18 ianuarie scara, a mers la cârciuma "La trei ramuri" ca să petreacă, [dar] începând o larmă și o ceartă mare, cârciumarul Ștefan Makra, fără nici un motiv adevărat, l-a bătut bine pe petent, ceea ce petentul nu poate să îndure sub nici o formă.

De aceea se pleacă cu supunere în fața nobilului consiliu, ca să îl cheme pe Ștefan Makra pentru această faptă să să binevoiați a-i administra pedeapsa cuvenită.

După câștigarea acestui serviciu, pe lângă cele mai bune urări, rămân
Al cinstitului consiliu nobiliar

sărmana slugă supusă
Paul Mezei

Pe verso: Cererea supusă al petentului scris înăuntru către cinstitul consiliu nobiliar, la care așteaptă un răspuns bun.

Întrucât la investigația nobilului Emeric Bónis, cârciumarul Ștefan Makra încasează în locul altora și nici nu este în mâna noastră, în această privință consiliul nobiliar înaintează prezenta cerere onoratului domn avocat. Dat în senatul nobililor din Diosig, 31 ianuarie 1784

Ștefan Egri m.p.
Locotenetul nobilimii din Diosig și consiliul [ei]

22

1784 ianuarie, Beliu

Tekintetes úr fő szolgabíró uram !

Alább irtt személy alázatosan instállya a tekintetes urat méltóztassék a szolgáltyát megkissebbíteni mert:

1-o. Csak három köbölnyi fölgye egy helyen vagyon, másút nintsen.

36

2-o. 4 vagy öt esztendeje vagyon hogy 1 rhennes forint 30 krajcárt minden esztendőben fizet azon 39 nap után, vagy méretessék fei a földyét.

Béli lakós

Junior Popa Iosziff

Pe verso: Az tekintetes fő szolga biró Szilágyi Pap Mihály úrhoz

Instál kissebb Popa Iosziff a fölgyének felméréstetését, és a szolgáltyének megkissbétetését.

Conceptur per notarius Béliensis

Anno 1784 die 28-a ianuar occasione investigationis urbarialis discutiálván a geometrica dimensiót, abúl világosan ki teczik, hogy az instáns nem mehet a colonusok számába hanem e képpen essett a hiba hogy más Popa Iosiphnak a fölgye iratatot reája és úgy hogy imo, eademque terra (demptis 3 metretis possonienses, quas velut inter sylvas situatas ex ratione impediendo ultrones. sylvas devastationis a constitutio terrarum exclusas fore declaravi) kit Popa Iosiphra iratatot. Melyhez képeest az instans ezentúl csak 18 napos lészen, és titulo 9-a fog fizetni denar 48. Melly indorsatamat udvar biró úr per sui legitimatione az úrnak plenipotentum praefectus úrnak fogja meg mutatni. Signatum Bél ut supra

Szilágyi Pap Mihály m.p.

Fő szolga biró

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte economice, inv. 246, dos. 2214, f. 32*

Onorat domn, domnule jude nobiliar !

Persoana subscrisă roagă cu supunere pe onoratul domn să binevoiască să-i micșoreze slujba pentru că:

1. Are într-un loc numai pământ de trei câble, în altă parte nu mai are.

2. De 4 sau 5 ani plătește în fiecare an 1 florin și 30 crăițari pentru cele 39 de zile; sau săi i se măsoare pământul.

Locuitorul din Beliu

Iosif Popa junior

Pe verso: Onoratului jude nobiliar domnul Mihai Pap Szilágyi Iosif Popa cel mic cere să i se măsoare pământul și micșorarea slujbei

Întocmit de notarul din Beliu.

Anul 1784 ziua 28 ianuarie cu ocazia investigației urbariale discutând măsurătorile geometrului, din acelea reiese limpede că petentul nu a putut să fie trecut între coloni, ci greșeala a putut să se întâmple în așa fel că i-a fost trecut pământul altui Iosif Popa și așa că același pământ (lăsând la o parte cele de trei metrete de Bratislava, care sunt situate ascunse între păduri și care, sub motivul împiedicării distrugerii de bună voie a pădurii, a fost declarată exclusă de la fondul de pământ) a fost scris pe doi Iosif Popa. Din care cauză petentul va sluji de acum înainte numai 18 zile și va plăti 48 denari cu titlu de nonă. Rezoluția mea va fi arătată de către domnul provizor domnului prefect pentru a se justifica. Semnat la Beliu, ca mai sus.

Mihai Pap Szilágyi m.p.
Jude nobiliar suprem

23

1784 februarie 3, Oradea

Infrascripti tenore praesentium recognoscimus, et attestamur, quod nos fine peragendae annuae urbariorum qualiter observatorum investigationis ad exigentiam benignae eatenus interventae dispositionis regiae, per inclytam universitatem ex generali congregatione sua die 29-a mensis decembris anno 1783 continuative celebrato, exmissi ad faciem singulae possessionis exiverimus, et in concredata nobis investigatione conformiter extraditae benignae normali instructioni procedentes in possessionibus ab infra specificandis sequentiae egerimus et comperimus signanter.

1-o. Anno 1784 die 20-a ianuaris in possessione Felső Ábrány praemissis in conformitate praeprovocatae benignae normalis instructionis § 1-um praemitti debitis urbarium cum accessoriis sub authentico comitatu sigillo per communitatem asservari, neque ullam per eandem hoc in communi, sive in particulari contra dominos terrestres perhibente id ipsum sub usuali sigillo per eandem nobis exhibito, per nosque hic sub numero 1-mo adnexo attestato formari querimoniam, sed nec officiales dominales aut ministrum helveticae confessioni addictum, ita nec popam in usuatone terrarum postfundualium, aut pascui benigne praescriptum per suam maiestatem sacratissimam regulam ullatenus excedere, prout nec desertum fundum vel fuisse vel acta haberi.

2-do. Anno 1784 die 20-ma ianuaris in possessione Vedres Ábrány

3-o. Anno 1784 die 26-a ianuaris in possessione Acsád

4-o. Anno 1784 die 27-a ianuaris in possessione Ér Adony

5-o. Anno 1784 die 25-a ianuaris in possessione Álbis

6-o. Anno 1784 die 21-a ianuaris in possessione Almaszegh

7-o. Anno 1784 die 27-a ianuaris in possessione Álmosd

8-o. Anno 1784 die 27-a ianuaris in possessione Asszonyvására

9-mo. Anno 1784 die 27-a ianuaris in possessione Bagamér.

Omnis conformiter relationi nostrae de possessione Felső Ábrány praecedenter et numero 1-mo factae, adeoque datis sub numeris 2-o, 3-o, 4-o, 5-o, 6-o, 7-o, 8-o, et 9-no sigillo munitis attestatis nullam subversari considerationem.

10-mo. Anno 1784 die 21-a ianuaris in possessione Bállyok

Urbaria quidem cum suis accessoriis et requisitis haberi, eatenum per colonos talem formari querimoniam, quod dominium terrestre, domina quippe Josepho Szénássiana, territorium eiusdem possessionis Bállyok geometricè dimetiri faciendo novum urbanum induxerit, dimensionem autem illam, vitrosam irritam ideoque sibi praecudiciosam praetextuant ex motivis:

1-o. Quod esto dominium terrestre in calcaturis, quas duas habent huius dimensionis occasione in amplissima quantitate terras arabiles optimae fertilitatis pro allodiatura applicuerit, non tamen colonis in locum adempturam terrarum aequivalens excindi fecerit, ita etiam

2-o. Prata decem colonorum in optimo situ iacentia pro allodialibus occupaverit, quin in locum similium aequivalens retribuerit verum

3-o. Dimensionem illam caeteroquin eo modo fuisse institutam ingeminant, quod spatia quacvis lacunosa, vepretis obsita non usuabilia, tam agris quam pratis admensa sint, reflexione abs illa.

4-o. Quod totum quantum terrarum Bállyokiense ex exstirpaturis consistat, consequenter.

5-o. Post introductum benigne urbanum, etiam siquid tenentis suis accessissent, id etiam industriali exstirpaturae omni semper tempore continuatae tribuendum, sequaciter colonis per dominium bonificandum esset. Praeterea

6-o. Quod tales etiam terras arabiles exstirpatitias dimetiri curavit dominium, quas coloni emptione mediante, et quidem ab aliena etiam iurisdictione tenent. Quarum specificum attestato adnectitur.

Idecirco novo huic urbano quiescere non posse conquerentur.

Conquerentur ultro quod dominium terrestre peractis vindemiationibus vina adurnari, ac iuxta adurnationem nonam dominalem in vasis eorum parata aere comparandis sub cura usque possibilem distractionem asservari, vinorumque talium, non alium pretium parato aere exigi, praecipiat, non sine difficultatibus quoniam cura talium vinorum vispendiosa fatalitas emergibilis solutio vero paratae onerosa foret, quippe dum distractio dubia continuam curam imponeret.

Conqueruntur de eo: quod posteaquam foeni collectionem perficissent, convectionem cumulorum ex propriis colonorum pratis domina terrestris adusque non admiserit, donec cordum inter foeni cumulos germinatum greges dominales armentales equatiales non depaverunt, non sine datis in foeni cumulis damnis, quae reliquis subtiticis adnotatur ad calcem attestati, quod Franciscus Kacsá 4 florenorum, Stephanus Szarvadi 2 florenorum damna tulerint.

Conqueruntur et de eo, quod esto in territorio suo sylvae dominales haberentur sufficientes harum vero cura, et onus per data damna pecorum furto ablatorum decoriatorum in iisdem reperiendorum communitati incumberet, dominium tamen terrestre ad usum colonorum domesticum, pro instrumentis necessariis, ut pote dolii, palis, curribus necessaria ligna vel ad instantiam admittere nolit.

Conqueruntur de eo: quod exactis urbanialiter admenses robottalibus diebus ultro compulsi multis officiantur, adnotantur vero tales in serie attestati.

Conqueruntur tum ideo: quod ultro urbanialiter admensos dies robottas praestare adiquantur, hi etiam adnotantur in serie attestati.

Conqueritur in particulari Michael Bana: quod domina terrestris foenum 7 cumulorum tunc ademerit, dum maiori in parte in collectione constituebatur.

Conqueritur Petru Bana, se per ademptionem unius securis maioris 4 marianorum valoris ideo fuisse mulctatum, quod frugum convectionis tempore per pratam dominale iam defalcatum curru transierit.

Conqueritur Andreas Löcsei, quod tempore vindemiarum, novum unum dolium tale adimi fecerit domina terrestrali, quod ab extraneae iurisdictionis homine in Széplak 3 florenis comparavit.

Conqueritur Franciscus Fazokas, sibi pariter dolium tale ademptum fuisse cuius ligna a certo amico zoványiensi dono acceperat.

Cuiusmodi querimoniae cum ipsa domina terrestri nobili domina *Rebecca Torjény*, domini quondam *Josephi Szénáss* relicta vidua, posteaquam praesentis investigationis occasione communicatae sunt, reposuit eadem domina ea omnia facili quidem negotio refutari, causamque omnium legalem assiguarari posse, quo tamen causa omnis querimoniarum exactius discendi, decidi, ac ita foris altioribus repraesentari possint, sedem dominalem in forma legis celebrandam ordinare velle in diem 18-a mensis februaris 1784.

11-mo. Anno 1784 die 21-a ianuaris in possessione Baromlak

12-mo. Anno 1784 die 20-a ianuaris in possessione Bartfalva nullam subversari considerationem.

13-io. Anno 1784 die 22-a ianuaris in possessione Bosaj.

Urbaria quidem cum suis accessoriis et requisitis haberi, caeterum per colonos ex parte dominorum senioris Ladislai et Stephani Frater, eam poni querimoniam, quod ut ut nec ipsi coloni exacte praestent quidem robottas, ultra tamen urbarialiter definitos robottales dies ad labores compellantur. Qui proinde ad specificandas praestitas robottas commoniti, resposuerunt, eas ob defectum schedarum specificare neutiquam posse. Oeconomi e contra dominales defectum colonorum arguunt, quod inobedientes, et contumaces sint adeo ut ad binas ternasve dispositiones ad labores comparere vel ad tunc in debito tempore assoleant.

Unde ex generalitate hac querimonia, si combinatio et complanatio procurari nequiverit, tam colonos ad accurate sub poenalitate benignae urbarii puncti 8-vi § 14-o praescripta praestandas robottas, quam oeconomus dominales ad eas exacte exigendas, et rite imputandas admonitos per nos esse referimus.

14-o. Anno 1784 die 31-ma ianuaris in possessione Bogyoszló.

Urbaria quidem cum suis accessoriis haberi, caeteram per colonos eam insinuari querimoniam: quod currus ipsorum supra limitationem onerentur, quod item ad anticipandas robottas compellantur.

Utroque querimoniae puncto cum spano dominali communicato existente, recognoscit subinde evenisse, quod dolium una alterave tiuna maioris capacitatis currui appositum fuerit; verum hoc in casu colonus separationem vel imminutionem praetendere non potest e contra evenire, quod limitato minus onus currus imponatur. Recognoscit alterum, quod antequam computus fieri nonnulli supererogant, verum supererogati tales dies in ipso mox computu imputantur.

15-o. Anno 1784 die 24 ianuaris in possessione Csenáloss.

Nulla subversari considerationem.

16-o. Anno 1784 die 22-a ianuaris in possessione Cséhtelek.

Urbaria quidem cum suis accessoriis haberi, caeterum per colonos eam poni querelam: quod ex parte domini Stephani Frater attestationaliter denotati 3. Numero coloni supra urbariales robottas compulsi exstiterint reliqui vero denotantur plures impendisse operas, qui tamen quia in benigno urbario non continerentur, dominus autem terrestris longe abesset, oekonomus vero nihil referre posset, disquiri non potuit extra urbariales hi coloni a qualibus terris, et quibus praestationibus obligentur.

Recognoscunt insuper omnes coloni dispositioni benigno urbarii puncti 3-ii §-phi 1-mi se se haud conformasse, quod debito tempore debitum laborem perfecissent.

Hanc itaque querelam eatenus formari per colonos declaratum est ut pro futuro praefectus domini terrestris exigendas robottas medio sui oeconomi quietantiis recognoscat. Superquo admonitum etiam esse oekonomum dominalem referimus et quoniam oekonomum dominalem

referimus et quoniam oeconomus inordinatae consuetudinis, contumaces colonos insinuant sub poena benigni urbarii puncti 8-vi §-phi 14-i eosdem ad praestandas urbanales robottas serio commonuimus.

17-mo. Anno 1784 die 29-a ianuaris in possessione Csokaly

18-o. Anno 1784 die 20-a ianuaris in possessione Deda

19-o. Anno 1784 die 22-a ianuaris in possessione Alsó Derna

20-mo. Anno 1784 die 22-a ianuaris in possessione Felső Derna

21-mo. Anno 1784 die 26-a ianuaris in possessione Dizsir

22-do. Anno 1784 die 28-a ianuaris in possessione Diószegh

23-o. Anno 1784 die 28-a ianuaris in possessione Fancsika

In his quoque locis ad normam attestati sub numero 1-mo dati nullam subversari considerationem.

24-to. Anno 1784 die 28-a ianuaris in possessione Félegyháza.

Urbaria quidem cum suis accessoriis haberi, caeterum colonos iuxta contractum generalem per dominium Derecske praestationes urbanales non excedentem tractari docente attestato.

25-o. Anno 1784 die 20-a ianuaris in possessione Genyethe

26-a. Anno 1784 die 25-a ianuaris in possessione Hőke

27-mo. Anno 1784 die 27-a ianuaris in possessione Kakad

28-o. Anno 1784 die 31-a ianuaris in possessione Kécz

29-no. Anno 1784 die 27-a ianuaris in possessione Kis Kereki.

30-mo. Anno 1784 die 29-a ianuaris in possessione Keresztúr

In his quoque locis nullam subversari considerationem.

31-mo. Anno 1784 die 26-a ianuaris in possessione Ér Kesscrű

Urbaria quidem cum suis accessoriis haberi, caeterum per colonos eam insinuari petitionem, quo in futurum certiores sint de praestitis robottis ut schedis provideantur quietantionalibus.

32-o. Anno 1784 die 21-a ianuaris in possessione Királlyi

33-a. Anno 1784 die 29-a ianuaris in possessione Köbölkúth

34-a. Anno 1784 die 28-a ianuaris in possessione Kolly

35-a. Anno 1784 die 22-a ianuaris in possessione Vámos Láz

36-a. Anno 1784 die 27-a ianuaris in possessione Nagy Léta

37-mo. Anno 1784 die 31-ma ianuaris in possessione Lüki

38-vo. Anno 1784 die 31-ma ianuaris in possessione Margitta

39-no. Anno 1784 die 22-a ianuaris in possessione Micske

40-mo. Anno 1784 die 25-a ianuaris in possessione Mihályfalva

Neque in his locis aliarum subversari considerationem.

41-mo. Anno 1784 die 28-a ianuaris in possessione Sváb Olaszi

Urbaria quidem cum suis accessoriis prachaberi, caeterum per colonos Draveczkianos, illam factam esse declarationem: quod computus

hactenus dis praestitis robottis initus non sit quidem, interim urbarialiter tractare recognoscunt.

42-o. Anno 1784 die 21-a ianuaris in possessione Papfalva

43-o. Anno 1784 die 21-a ianuaris in possessione Gálos Petri

44-to. Anno 1784 die 21-a ianuaris in possessione Középcss

45-to. Anno 1784 die 24-a ianuaris in possessione Ottomány

Nullam subversari considerationem.

46-to. Anno 1784 die 31-ma ianuaris in possessione Monos Petri

Urbaria quidem cum suis accessoriis et requisitis haberi, ac colonos secundum dispositionem tractari, illa duntaxat subversante querela: quod dominium terrestre contra tenorem executionalium puncto 6-to communitati medii anni educillum admittentium, unius duntaxat angariae ius admittat educillandi.

Qua querela cum dominio terrestri communicata existente in scripta sua replica declarat promonthorium Monos Petriense exilissimum esse, et nec debite cultivari et una petit per inclytam sedem iudicariam ocularem eius revisionem ordinari, cum nos in talem desquisitionem contra urbarialem conscriptionem vinearum etiam connotationem habentem contra item benignae instructionis §-phi 30 sensum immittere nequiremus.

47-mo. Anno 1784 die 25-a ianuaris in possessione Piskolth

Nullam subversari considerationem.

48-vo. Anno 1784 die 24-a ianuaris in possessione Poklostelek

Urbaria quidem cum suis accessoriis et requisitis haberi et colonos secundum eorundem dispositiones tractari tali intercedente querimonia: quod colonum Gabriele Sárossianum oeconomus domini Andreae Ravazdy colonos Sárosianos in arenda tenentis iuniorem Petrum Oláh sine data culpa tam ipse aggressus verberibus affecerit, quam diu medio haidonis 24 ictibus cadi curaverit. Alia item occasione quod ipse dominus Andreas Ravazdi verberaverit.

Quantum ad hanc querelam instituimus investigationem et quidem Michael Eröss anui superioris cum subiudice praesens refert oeconomum Samuelem Orbány causalium vi super robottis computus eadem advenisse, quo tempore iunior Petrus Oláh domo absens quia tardius comparuisset, commonitus per oeconomum cur non otius semet stiterit, cruda voce reposuit, absentem adesse non potuisse. Hinc oeconomus vino modicum tumultentus disposuit detrahendum et baculis puniendum, Petrus Oláh dispositioni non obsecutus restitit, ideo stans verberibus exceptus est. Posteo verba verbis cum oeconomus conserendo, quia etiam ad personalia devenisset, detrahi iussus, quot baculi ictibus punitis sit referri non posse, poenam tamen 12 baculorum vix excessisse.

Per dominum vero Andream Ravazdy attactum iuniorem Petrum Oláh referente Stephano Szakács oeconomio suae dominationis, ideo verberatum esse, quod idem currum vino oneratum pucro concrederit, is vero currum subverterit, ita ut dolia ex fluvio Berettyó receperint.

Ponit denique querelam Petrus Török colonus dominae Sigismundi Sárossianae primo quod 6 cubulorum terrae ipsi sint ademptae, secundo quod in promonthorio verberatus sit, tertio quod filius ipsius sit verberatus.

In horum querimoniarum veritatem deventuri quantum ad primum relate ad conscriptionem urbanam tabellarum ad recensenda actualia tenuta commonitus sponte indicit possidere iugera 10 a ultra nimirum urbanam conscriptioni inducta 8 iugera. Haec querela in continuo cum domina terrestre communicata est, et recognoscit tenuta illa 6 cubulorum via aestimationis per domini domini deputatos occasione urbanam conscriptionis indistincta conscriptione extirpaturam connotata ac favore benignae instructionis exoluta allodialibus tenentibus applicata esse.

Quoad verberationem querulanti ideo eo modo et illa occasione illatam, quod in sede dominali coram iudicibus circulatorum montanum furem inelamaverit, nihil vero contra eum probare potuerit in forma satisfactionis per dominum Samuelem Sárossi suum nempe. Dominum terrestrem nonnullis baculi ictibus exceptum fuisse ipse dominus Samuel Sárossi recognoscit, iudices vero attestantur.

Quoad filio illatam verberationem: aequè recognoscitur nonnullis bacilli et scuticac ictibus per dominum Dyonisium Sárossi exceptus fuisse ideo, quod in loco prohibitio cum bobus repertus fuerit, quod ipsum testis Ioannes Gorzó eorum praesens attestatur.

49-mo. Anno 1784 die 24-a februarii in possessione Sárszegh

Urbanam quidem cum suis accessoriis et requisitis haberi ac colonos iuxta dispositionem eorundem tractari, ea duntaxat posita querimonia: quod dominum terrestre contra tenorem executionalium puncto 5-to beneficium *lignationis ex proprio quidem territorio focalis ex vicino autem Szent Jobbiensi etiam aedilis admittentium iam denegare caeperit.*

Cuius querimoniae puncto cum domino administratore communicato existente, dominus administrator replicat quidem hactenus usuatas sylvas nunquam illis fuisse inhibitas, verum communitas se se ultro inhibitam et vero per spanum Csohajiensem asserit. Caeterum iure disponendi in alium administratorem translato medio moderni provisoris Ioannis Mikulai dominium terrestre admonuimus, ut praescripto executionalium benigno urbanam de futuro satis faciat.

50-mo. Anno 1784 die...² ianuaris in possessione Sastelek

² Lipsă în original

- 51-mo. Anno 1784 die 26-a ianuaris in possessione Selind
 52-o. Anno 1784 die 26-a ianuaris in possessione Ér Semjén
 53-o. Anno 1784 die 24-a ianuaris in possessione Szalacs
 54-a. Anno 1784 die 28-a ianuaris in possessione Székelyhid
 55-a. Anno 1784 die 28-a ianuaris in possessione Székely váross
 56-a. Anno 1784 die 20-a ianuaris in possessione Széltalló
 57-mo. Anno 1784 die 28-a ianuaris in possessione Szent Imre
 58-vo. Anno 1784 die 27-a ianuaris in possessione Szent Jobb
 59-no. Anno 1784 die 22-a ianuaris in possessione Szent Lázár
 60-mo. Anno 1784 die 28-a ianuaris in possessione Szent Miklós

In his etiam locis nullam subversari considerationem.

- 61-mo. Anno 1784 die 20-a ianuaris in possessione Széplak

Urbaria quidem cum suis accessoriis et requisitis haberi, ac colonos ex parte reliquorum dominorum terrestrialium iuxta eorundem dispositionem tractari. Ex parte vero dominae Rebeccae Terjeni spectabilis condam domini Josephi Szénás relictac viduae colonorum eam formari querimoniam: quod domina terrestri occasione vindemiarum dolia, cados, torcularia magno labore parata admerit.

Secundo quod nonnullorum prata extirpatitia sine mercede impensorum laborum et excisione aequivalentis ademerit.

Quali praetensione cum praetitulata domina communicate existente, uti ad querimoniam supra sub numero 10-mo per possessionem Bálylok formatam, in vicem replicae sedem dominalem celebrandam in diem 18-a mensis februariis indixit ut singulorum praetensio et querimonia modo meliori discutiatur, decidatur foris dein altioribus substernatur.

- 62-o. Anno 1784 die 20-a ianuaris in possessione Szoldobágy

- 63-o. Anno 1784 die 25-a ianuaris in possessione Szunyogd

- 64-o. Anno 1784 die 25-a ianuaris in possessione Tarcsa

- 65-o. Anno 1784 die 23-a ianuaris in possessione Terje

- 66-o. Anno 1784 die 30-a ianuaris in possessione Terebess

- 67-mo. Anno 1784 die 31-a ianuaris in possessione Tóti

- 68-o. Anno 1784 die 28-a ianuaris in possessione Wajda

- 69-no. Anno 1784 die 21-a ianuaris in possessione Várviz

- 70-mo. Anno 1784 die 25-a ianuaris in possessione Vassad

- 71-mo. Anno 1784 die 21-a ianuaris in possessione Berettyó Újfalu

Omnia conformiter relationi nostrae de possessione Felső Ábrány et numero 1-mo factae docentibus attestatis, sub numeris nullam subversari considerationem.

Super quibus praevio modo compertis humillimam facimus relationem. Signatum Várad Olaszi die 3-a februaris 1784

Emericus Lakatos de Szent Simen m.p.
Incltyi comitatus Bihar vice iudex nobiliorum

Emericus Ormos de Csicsér m.p.
Iurassorem

Pe verso: Investigatio urbarialis anni 1783 ex parte processus Ér Mellyéke

Orig., A.S.B., *fond Prefectura judetului Bihor, inv. 41, dos. 161, f. 325-330*

24

1784 februarie 9, Diosig

Alól irt praesentibus recognoscálom és adom tudtára a kiknek illik: hogy én a diószegi méltóságos uraság tömlöczébe verekedésért raboskodó Farkas Mihályért és Istvánért, ki vévén kezességen válaltam oly tökéletes kezességet hogy a mikor parancsoltatik elő állítom, ha pedig azt nem tselekedném magamra válalom minden törvényes büntetését. Mellynek nagyobb bizonyosságára adom ezen tulajdon kezem X vonásával erősítettet kezes leveletem. Signat Diószeg, dic 9-a februaris 1784.

Farkas János X

Coram me Michael Zábó m.p.

Orig., A.S.B., *fond Domeniul contelui Stubenberg, dos. 34, f. 91*

Subscrisul, recunosc prin prezenta și dau de știre celor căroră li se cuvine că scoțându-i pe chezășie pe Mihai și Ștefan Farkas, închiși pentru bătaie în închisoarea din Diosig al înălțatului domeniu, m-am angajat la o chezășie completă, întrucât atunci când [mi] se va porunci, îi voi aduce în fața [stăpânirii], iar dacă nu voi proceda în acest fel, accept toate pedepsele legale. Pentru o mai mare siguranță dau această scrisoare de chezășie întărită cu X trasă de mâna mea proprie. Semnat la Diosig, 9 februarie 1784

Ioan Farkas X

În fața mea Mihai Zábó m.p.

Tekéntetes praefectus úr !

Nyára Miklós rontói lakos hirem nélkül s.v. sertéseket vett, hirem nélkül elis atta, a mintis előbbeni instantiából ki tetik. Törvény lévén ezen dolog iránt úgy itiltetett én a kárt most mind meg fizessem, azután mikor lehet fele kárt fizessen vissza nékem Nyára.

Nagy alázatosan instálom tekintetes praefectus urat ezen dolog iránt méltóztassék kegyessen parancsolni mivel ami és sem adásban sem vevésben jelen nem voltam, úgy alázatos kérésem az fizesse Nyára az ő részit, énis az én részemet mert az súlyos kár nékem. Én egészen fizessem a kárt most is jövendőben Nyarán veszem meg felit. Vagyok

Tekéntetes praefectus úrnak

alázatos szolgálja
Bara János
hajói lakos

Pe verso: Az tekintetes Béra Mihály úrhoz, méltóságos Nagy Várad Püspökség dominiumnak praefectusához alázatos instantia

Többel nem is fog tartozni az instans felénél, mert hárman magával edgyezen Nyarával nem pedig Bárának azért tsak társ lévén Bárá, felére fizeti, felét a principalis, ez ha nem tetik az urasági székibe hagyatik. Várad Olaszi, 23-a februarii 1784

Béra Mihály m.p.
Praefectus

Valamint tekintetes úr mán egyszer úgy méltóztattott iránt commitálni az dominalis székre terjesztessen ezen causa, én ehez tartom magamat, holot most is fele árával kínáltam de cő nem veszi, azért én semmi képpen magamat nem obligáлом vala meddig a törvény széken el nem végződik.

Bara János

Anno 1784 die 22-a aprilis in oppido Várad Olaszi ad instans Ioanne Bara hajoiensis

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice, inv. 247, dos. 472, f. 122*

Onorat domn prefect !

Locuitorul din Rontău, Nicolae Niara, a cumpărat și a vândut porci fără știrea mea, după cum reiese și din plângerea mea anterioară. Fiind în această privință proces, așa s-a decis ca eu să plătesc acum paguba în întregime, după aceea, când se poate, Niara să-mi plătească înapoi jumătate din pagubă.

Rog cu mare supunere pe onoratul domn prefect să ordone cu bunăvoință în acest sens ca, întrucât eu nu am fost prezent nici la vânzare, nici la cumpărare, cererea mea supusă fiind ca Niara să plătească partea lui, iar eu partea mea, pentru că ar fi o pagubă gravă pentru mine ca eu să plătesc paguba în întregime și în viitor să iau de la Niara jumătate; rămân

Al onoratului domn prefect

slugă supusă
Ioan Bara
locuitor în Haieiu

Pe verso: Onoratului domn Mihai Béra, prefectul domeniului înălțatei Episcopii din Oradea, supusă cerere

Nici nu va datora petentul mai mult de jumătate, pentru că să se înțeleagă cu Niara în trei, nu numai cu Bara, dar de aceea Bara fiind tovarăș, plătește jumătate, iar jumătate principalul [vinovat]; dacă nu-i place asta, să se adreseze scaunului domnial. Oradea-Olosig, 23 februarie 1784

Mihai Béra m.p.
Prefect

Întrucât onoratul domn a binevoit să dispună deja odată să înainteze această cauză scaunului domnial, eu mă țin de asta, când colo și acum am oferit jumătate din preț, dar el nu-l ia, de aceea eu nu mă mai oblig în nici un fel până când nu se hotărăște în scaunul de judecată.

Ioan Bara

Anul 1784 ziua de 22 aprilie, în orașul Oradea-Olosig de la petentul Ioan Bara din Haieiu.

1784 februarie 22, Săcuieni

Infrascripti per praesentes recognoscimus et attestamus, nos instantiam communitatis Ér Keserüiensis in eo querulantis quod nullum emolumentum in epocillatione vini habeant, siquidem dominium terrestre multa educilla in loco habeant, cum dominiis terrestribus, utpote domino Ioanne Lányi, Antonio Godo, Gabriele Pongratziana et oeconomio baronissae Emerentiae Palutsay nobili Gasparo Csatári communicasse, ad quam nostram communicationem praenominati domini terrestres resposuerunt se a tempore etiam introducti urbarii in continuo per spacium totius anni durante usu hactenus constitutos fuisse, imposterum quoque semet usui inhaerere velle.

Super quibus humillimam hancce facimus relationem. Datum Székelyhid 22-a februarii 1784

Casparus Boronkay de eadem m.p.
Substitutus iudex nobilium

Carolus Darvay de eadem m.p.
Iurassor

Pe verso: Relatio intuitu querelae communitatis Keserüensis
Ex processu Ér Mellyéke
Ad protocollum dominum primum vice notar. Ad numero 1991

Orig., A.S.B. fond Prefectura județului Bihor, inv. 41, dos. 610, f. 78

27

1784 februarie 24, Bratislava

4144

Incllyta universitas !

Siquidem comitatus hicce Bihariensis pro anno 1782, 1783 submittendis urbarialibus investigationibus restantarius foret.

Ea propter incllytam hanc universitatem reflecti: quatenus restantes istiusmodi investigationes primo, quo fieri poterit tempore horsum submittat. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico. Posonii die 24-a mensis februarii 1784 celebrato.

Ad officia paratissimi
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlecz m.p.

49

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico

Inclytæ universitati comitatus Bihariensis

Budæ. Debreczinum.

Ex officio

Perceptum 16-a martii 1784

Publicatum in generalem congregationem 16-a aprilis 1784 in Várad

Olaszi

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 312, 1784, cutia 166, nenumerotat

28

1784 februarie 24, Girișul Negru

Tekintetes uraim és tekintetes nemes vármegye !

Én az elmúlt 1783.dik esztendőben fekete tóthi és fekete győri helységeken kényszerítettén notariusi hivatalt viseltem, és az midőn észre vettem volna ezen helységeknél és az lakóknak az sok rossz hamisságok és helytelen teherlések miatt való nagy kárait, én mind ő felségének mind pedig az tekintetes nemes vármegyének kegyelmes parancsolati s rendelési szerént kívántam őket rendelni és igazgatni. De ebben az dologban én eők velek semmire nem mehetvén, mind az helységeknél, mind az lakóknak ezen sok rossz kárait. Mind pedig én reám veszedelmes és nagy testi rontsolatásokat tévén, ezeket kényszerítettem tapasztalni. Úgy mint:

1-o. Az parancsolatoknak nem engedelmeskedvén az contributiókra sem adtak mindenekeket fel, és az magokat sem úgy az mint kellett volna.

2-o. Fekete Győrösön nem palétára, hanem rovásra szedvén az portiót, némellyeken többet, az mint az nemes vármegye ki adta huztak. Ezekhez tartozik meg az is

3-o. Mind Fekete Tóthon mind Fekete Győrösön az katona tartás imputációja, és holmi jövedelmek, és az költségre szedett minden emberen egy egy máriás, az mellyet is minden esztendőbe öszve adván költségen kívül ment ötven hatvan rhennes forintokra, az mellyek is minden esztendőben el vesznek. Ezeket én úgy tapasztalván

4-o. Intettem az parancsolatoknak jó rendtartásokra de én eők velek nem bírván, az tekintetes Nadányi Sándor úr 1783-ik esztendőbe 11-dik iunii tartatott törvény székénis fel adtam, és meg vizsgálván az dolgokat, az

előttem való notarius úgy hogy soha ott notarius ne legyen az faluból ki ítéltetett, az bírák pedig páltzával meg büntetettnek. Ez béli boszuságokért

5-o. Mindenek elenségemre lévén elsöben az fekete györösi I. Zsurzsák János az magam házamba feleségem nagyon vervén holot terhes volt, én sikoljtására bé futván, engemet is nagyon meg hurczolt. Erre az tanuk Jank János volt bíró eskütyével. Ezen dolgot

6-o. Egy alkalmatosságal helységünkbe Kováts Mihály szolgáló bíró úr meg fordulván fel adtam az melly haramiát midön szembe parancsolt volna el szökött, az után bírák által Várad Olasziba be küldtetett, és az dolgom meg nem vizsgáltatván az Besenyei Mihály kedvéért meg lábát adott az haramiáknak. Ezt minden elenségim látván

7-o. Az katonáknak Váradra be gyűjtetésekor Pap János katona az Pántya Mihály és Marian Szávuj segítségekkel nagyon meg hurczoltanak. Erre az tanuk Timkó Gáspár notarius, Jank János bíró és Zsurzsák Flora. Ezen hurczoltatásom meg fordult az tekintetes nemes vármegyec előtt is, de feő szolgáló bíró úr egy darabotska pappirossot adván, tsak azal vagyok mind e mai napig. Ezt kegyetlenül el követvén rajtam

8-ö. Midön az katonákat Váradról le Arad felé indították, nevezet Pap János katona fegyveresen haza jött, az ki is harmadnapig én utánam jöven nyilván az dinya földemen akarta életemet végezni, de én ottan sokat nem mulatván meg fordultam és említett rosz tevő Pántya Mihályt el mentembe az kortsomán vissza jöttümbe, az után katona felől láttam jönni, az ki is erővel be hurczolt az kortsomára az holott is az katonát, az után láttam jöni, és mingyárt ottan lepet, és az puskát ki lövén, Bélfenyéri Lassotzené aszszony szolgálójának Berbete Péternek és Hosz Mitrunak segítségekkel veszedelmesen meg hurczoltak. Erre a tanuk Görbedi Gábor, Astyiláni Filemon, Heregye Irimie, Muntyán János és Kádár Todanéc. Ezen kívül ez az Berbete Péter sok káromkodási után, kétszer támadot meg azon kívül is minden roszaknak tselekedője. Erre az tanuk az bírák Balog Gábor, Hosz Mojsza, Bota Urszuj és Bélfenyéri Balás János. Ezekbe is

9-o. Az Pántya Mihály nagy társ lévén, de az többek közt kétszer olly támadást tett, hogy ha emberek nem oltalmaztak volna talán életemnek is végét érte volna. Erre az tanuk az sidó, Heregye Irimie, és Hosz József bírák, Astyilány Filemon, Pántya Mitru és Sztánts Flora

10-o. Ez az Pántya Mihály más több rosz dolgoknak is követője, az mellyet bajos volna most mind elő számlálni, melly lator miat szegény contribuens emberek is el romlanak. Ez mellet más több rosz társaival egyet értvén, tsak hogy az roszat el követhessek bírónak is ollyant mint földes uraságnak akaratyá mind feő szolgáló bíró urnak parancsolatyá ellen tesznek: az ki is meg parancsoltatott volt hogy soha bíró ne legyen. Erre az tanuk

Hosz József, Zsurzsák Flóra, Görbedi Gábor ispány és a falu. Még is

11-o. Az Pántye Tógyert birónak teszik, az ki is az olta tolfogva mind éjjel nappal részegeskedvén, hamissul húzza, vonya, az embereket. Ide járul az nemes vármegye armása is Pántya Toda, az ki is sok roszak elkövetése után engemet is fenyegetvén meg támodott. Erre az tanuk Fekete Tóthon Besenyei úr gazdája, Göde Sigmond és az 10-ik punctumban lévő tanuk.

12-o. Ugyan háborúig szabadságal haza botsátott katona s Fekete Tóthon korhelykedő Besenyei úr hajduja, ez is iszonyú sok ektelen káromkodásai után három rendbe, egyszer az úton az Mih Tomával támodott meg az holott is életemet végezték volna, ha fekete tóthi Lasztotziné aszszony volt kondása mostani csösze nem oltalmazot volna. Az kétszer támadásra ezek a tanuk Czirbany Tógyer és az vele való esküt ember nagyságos Csernyántzky Sámuel úr, és az birák. És már

13-o. Említett Mih Toma is az után pipájából az szenet nagyon hullatván, parancsolat szerént midön szedettem volna, az hajamba akadt, és Bogy György esküt embernek és Bélfenyéri, szabadsággal itten korhelkedő Antal katonának segítségével veszedelmesen meg hurtzoltanak. Inkább az Bogy György. Ez az Meh Toma (s többek meg olyanok) igen nagy tolvaj, és haramia, cz más emberek is sok tolvajsági közt az útytát el álván meg fosztotta, ezen dolgokra az tanuk Jánk János, Hosz József, Görbedi Gábor ispány és a birák. Ezen meg irt dolgok

14-o. Mind onnan következenek, hogy az biró notáriussával, és több ollyas társaival tsak hogy ihassanak minden roszszaknak akarói, nem pedig meg gátlói, és már az illyen dolgok adnak az roszszaknak nagy okott, az haramiaságnak fel állására, és sok jó keresztény atyánfiainak azok által lett meg ölettetésekre. Ezen dologra

15-o. Elég példa vagyok magam is, az mint ezen punctumjaim is bizonyittyák mert tsak az biró is, hogy fizetésemet kértem házamból hatalmason ki akart hánni. Ere az tanuk Hasz József, Rigó János, I. Czifra János és az Zsidó Salomon.

16-o. Timkó Gáspár notariust is, az Isten nyavalyákkal meg látogattván, sok tsúfos szavai között feleségivel boszorkánynak el hirtelt. Erre a tanuk Hasz József, Hasz Tógyerné, Józsai János nénye és az kit ezek ki adnak.

17-o. Egy részeges mótz Fitz János, mind az élő Istent mind pedig az embereket nagyon káromolya. Ere tanuk Görbedi Gábor, Duma János, Astyilány Filemon szolgája és a falu.

18-o. Elöl nevezet helyysigek szolgálatomért semmi képpen nem akarnak fizetni, és mint az haramiák hol egyek hol másik tsak kinoznak, el sem mehetek közüllök primo azért, hogy ki nem fizetnek, secundo azért hogy nints cselédeimet és bagásiámot mivel vitetni. Kérem azért

Utoljára az tekintetes nemes vármegyét hogy elsőbben is nevezet helységekkal ki fizettetni, az után tekintetes consiliarius Szent Iványi József úrral való processusomat is, ezen instantiamnak punctumjaival egybe, mentől hamaréb meg vizsgálattván, énnekem eleget tétetni méltóztassanak mert külömb kénszerítetttem minden bajaimmal oda menni az hol eleget fognak tenni.

Kegyelmes resolutiojakat el várva vagyok és maradok az tekintetes nemes vármegyének

Signatum Fekete Győrös die 24 februarii anno 1784

alázatos szegény szolgája

Rétyi Pál m.p.

Pe verso: Ad spectabilem ac perillustrium dominum dominum Johannem Bőjthi de L. N. N. in comitatus Bihar ordinario vice comiti t. t. Dominum mihi gratiosissimum. Várad Olaszi

Instantia haec, pro investigatione investigandorum, complanatione complanandorum, et pro re nata facienda relatione domino processuali iudici nobilium extradatur. Ex generali congregatione 27-a februarii 1784 in oppido Várad Olaszi celebrata

Signatum per iuratus primarius vice notarius

Junior Emeric Péchy m.p.

Orig., A. J. H. B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, 1784, nr. 290, cutia 166, nenumerotat

Onorați domni și onorat și nobil comitat !

Eu în anul trecut 1783 am fost nevoit să fiu notar în localitățile Tăut și Girișul Negru; în acel timp am observat pagubele ce le au locuitorii din acele localități din cauza vicleșugurilor rele și a impunerilor incorecte, cu am dorit să-i conduc și să-i administrez în conformitate cu poruncile mării sale împăratului, cât și cu poruncile și dispozițiile onoratului și nobilului comitat. Dar neputând să ajung nicăieri cu ei în această treabă, sunt obligat să observ aceste pagube rele, atât ale localităților cât și ale locuitorilor lor și să mă pun pe mine în pericol de distrugere fizică. Așa cum:

1. Nesupunându-se poruncilor, nu au dat tot ce ar fi trebuit de predat în contribuție;

2. În Girișul Negru nu au strâns porția pe chitanțe ci în scripte, [trecându-le] unora mai mult decât le-a fixat nobilul comitat. La acestea mai aparține încă și aceea că

3. Atât la Tăuț, cât și la Girișul Negru, impunerea întreținerii soldaților, unele venituri și câte un mărieș colectat de la oameni pentru cheltuieli [curente] au dat, pe lângă cheltuieli, încă 50-60 de florini pe an, care s-au pierdut în fiecare an. Pe care eu le-am constatat

4. Am atras atenția asupra respectării poruncilor, dar cu nu am putut să le țin piept; am prezentat situația în scaunul de judecată ținut de onoratul domn Alexandru Nadányi, la 11 iunie 1783, care, examinând afacerile notarului de înaintea mea, i-a pedepsit ca să nu mai fie acolo niciodată notar, fiind gonit, iar pe juzi cu bătaia. Pentru aceasta, din răzbunare

5. Fiindu-mi împotrivă în toate, prima dată Ioan Jurjac I. din Girișul Negru mi-a bătut soția în casa mea proprie, deși era gravidă, iar pe mine, fugind înăuntru la țipetele ei, m-au tracasat și pe mine foarte tare. Martori sunt pentru aceasta fostul jude Ion Ianc cu jurații. Acest fapt

6. L-am denunțat domnului jude nobiliar Mihai Kovács, aflat cu o ocazie în localitatea noastră, dar haramia aceea, fiind citată în fața instanței, a fugit; după aceea fiind trimis de juzi la Oradea-Olosig, cauza mea, nu a [mai] fost examinată de domnul Mihai Beseneyci, ceea ce i-a dat haramiei și mai mult curaj. Văzând aceasta, inamicii mei

7. Cu ocazia adunării soldaților la Oradea, soldatul Ion Pap, cu ajutorul lui Mihai Pantea și Marian Savu, m-au necăjit foarte tare. Martori sunt pentru aceasta notarul Gáspár Timkó, judele Ion Ianc și Flore Jurjac. Această tracasare a fost prezentată și în fața onoratului și nobilului comitat, dar domnul jude nobiliar mi-a dat o bucățică de hârtie, și am rămas cu aceea până în ziua de astăzi. Făcându-i aceasta cu cruzime

8. Când soldații au pornit de la Oradea spre Arad, numitul soldat Ion Pap a venit acasă înarmat și pândind după mine trei zile, l-a tocmit pe Crăciun Țarău cu pușca lui și venind după mine, a vrut în mod sigur să-mi ia viața, pe bucata mea de pământ cu pepeni, dar eu nu am rămas prea mult acolo și m-am întors; amintitul răufăcător Mihai Pantea, în timp ce eu *veneam dincoace de cârciumă, l-am văzut venind diuspre soldat și m-a dus cu forța în cârciumă, de unde l-am văzut venind [pe] soldatul care, pășind înăuntru și slobozindu-și pușca, cu ajutorul servitorului doamnei Lassotzi din Belfir, Petru Berbete și Mitru Hos, m-au tracasat foarte periculos. Martori sunt Gavril Görbedi, Filimon Aștilean, Irimic Heredea, Ion Munteanu și femeia lui Toda Cadar. În afară de aceasta, numitul Petru Berbete, după multe înjurături, m-a atacat de două ori; în afară de aceasta [el] este săptuitorul tuturor rețelilor. Martori sunt juzii Gavril Balog, Moise Hos, Ursu Bota și Bălaj Ion din Belfir.*

9. Mihai Pantea fiind mare tovarăș al lor, printre altele m-a atacat de două ori în așa fel încât dacă oamenii nu m-ar fi apărat, poate că viața mea

ar fi ajuns la sfârșit. Martori sunt evreul, Irimie Heredea, judele Iosif Hos, Filimon Aștilean, Mitru Pantea și Florea Stanciu.

10. Acest Mihai Pantea este autorul și altor lucruri rele care ar fi greu de înșirat acum, lotru din cauza căruia s-au stricat și alți contribuabili săraci. Pe lângă aceasta, în înțelegere cu alți tovarăși răi de-ai săi, ca să poată săvârși răutățile lor, au pus de jude, împotriva voinței domnului de pământ și a poruncii judeului nobiliar, pe acela care a fost poruncit să nu mai fie niciodată jude. Martori sunt Iosif Hos, Florea Jurjac, șpanul Gavril Görbedi și întregul sat. Totuși

11. Îl pun jude pe Teodor Pantea, acela care de atunci bea zi și noapte, îi înșeală cu viclenie pe oameni. Tot aici aparține și armașul nobilului comitat, Toda Pantea, cel care, după săvârșirea a multe rele, m-a amenințat și pe mine și m-a atacat. În Tăut martori sunt administratorul domnului Besenyei, Sigismund Göde și martorii de la punctul 10.

12. Gornicul domeniial al domnului Besenyei, fiind soldat lăsat acasă până la începutul războiului și petrecând în Tăut, și acesta, după multe înjurături groaznice și infernale, m-a atacat în trei rânduri; odată m-a atacat pe drum împreună cu Toma Mih, când mi-ar fi stins viața dacă nu m-ar fi apărat fostul porcar al doamnei Lastotzi din Tăut, acum paznic. La cele două atacuri au fost martori Teodor Țirban și juratul ce era cu el, domnul Samuil Csernyantzki și juzii. Și deja

13. Amintitul Toma Mih, scăpând din pipă mulți tăciuni, când i-aș fi pus să adune tăciunii, după poruncă, m-a apucat de păr împreună cu juratul Gheorghe Bogy și soldatul Antal din Belfir, ce petrece acasă, fiind lăsat în concediu. Mai ales Gheorghe Bogy. Acest Toma Mih (iar alții și mai mult) este un mare hoț și o haramie, printre multe alte hoții, oprește oamenii pe drum și îi jefuiește; martori ai acestor fapte sunt Ion Ianc, Iosif Hos, șpanul Gavril Görbedi și juzii. Aceste fapte scrise

14. Toate decurg de acolo că judele, împreună cu notarul și alți tovarăși de-ai lor, beau și sunt doritori de lucruri rele și nu opritori ai acestora; asemenea treburi dau ocazie răufăcătorilor, duc la apariția hoțiilor și la omorârea de către aceștia a multor frați creștini de-ai noștri. Acestui fapt

15. Sunt și cu un exemplu concludent, aceste puncte ale mele dovedesc și ele același lucru, pentru că și judele, întrucât am cerut să-mi plătească salariul, a vrut să mă arunce afară din casa mea. Martori sunt Iosif Hos, Ioan Rigo, Ioan Czifra I., și evreul Solomon.

16. Și pe notarul Gáspár Timkó l-a vizitat Dumnezeu cu multe boli, prin cuvintele lui urâte a zvonit, împreună cu soția lui, că sunt vrăjitor. Martori sunt Iosif Has, soția lui Teodor Has, sora lui Ioan Jozsai și aceia pe care îi vor numi aceștia.

17. Un moț bețiv, Ion Fiț, i-a înjurat foarte tare și pe Dumnezeu atotputernicul, cât și pe oameni. Martori sunt Gavril Görbedi, Ion Duma, sluga lui Filimon Aștilcan și tot satul.

18. Pentru serviciile mele, localitățile numite mai înainte nu vor să îmi plătească sub nici o formă și mă chinuie, când unul, când altul, ca haramiile, nici nu pot pleca dintre ei întâi pentru că nu m-au plătit, apoi pentru că nu am cu ce să transport slujile și bagajele. De aceea cer

Pentru ultima oară onoratului și nobilului comitat ca, în primul rând, să fiu plătit de către numitele localități, după aceea să examineze, prin onoratul domn consilier Iosfi Szentiványi, procesul meu, împreună cu aceste puncte ale mele, cât mai repede, să binevoiască a-mi da satisfacție, pentru că altfel voi fi nevoit să mă duc cu toate necazurile mele acolo unde îmi vor da satisfacție.

Așteptând rezoluția voastră binevoitoare, sunt și rămân al onoratului și nobilului comitat

Semnat Girișul Negru, 24 februarie 1784

slugă săracă și umilă
Paul Rétyi m.p.

29

1784 februarie 26, Cuzap

Tekintetes nemes vármegye !

Alább irt titulált Baranyi István úr által praetensa csaplársági restantiájában elvétellett négy ökreit vissza adattatni instálja ezen okokra való nézve:

1. Hogy a titulált úr ezen dolgot az execution kezdette; ugyan is

2. Az instans nyolcz eszendőig lévén a titulált úrnak csaplárosa, *minden esztendőben számott adott, és difficultás az instansnak nem tétetődött; hét esztendőkről való számadásait ugyan az instansnak az uraság maga kezénél tartoztattya, a nyolczadik esztendőről valót pedig ime ./.* adnectallya, mellyből kitettzik hogy nem hogy az instans volna adós, de még superflue is fizetett az uraságnak, sőt még

3. A nyolcz esztendőről való fizetésében is semmit egyebett nyolcz köből búzánál ki nem vett, a többi fizetetlen vagyon; a honnan

4. Illendő, sőt törvényes dolog lett volna az instans tölle számot vévén annak rendi szerint meg halgatni. Mind ezeket pedig

5. A titulált úr azért cselekszé hogy az instans tovább szolgálattában be nem akar állani, aminthogy azon dolognak cselekedésére most is naponként erőlteti.

Instálya tehát, amint oda fellyebb

Herkucz Urszuly
középepsi contribuens

Pe verso: A tekintetes nemes vármegye előtt

Titulált Baranyi István úr által elvett ökreinek vissza adattása eránt instál Herkucz Urszuly középepsi contribuens

Alter uter domino processuali iudice nobilium instantia expositionem cum domino Stephano Baranyi communicando, in realitatem expositionis inquires, relationem suam factururus. Ex generali congregatione die 27-a februarii in oppido Várad-Olaszi continuative celebrato.

Per iuratus vice notar
Ladislaus Vay de eadem m.p.

Praesentat 26-a februarii 1784

Orig., A.S.B., *fond Prefectura județului Bihor, inv. 41, dos. 143, f. 490*

Onorat nobil comitat,

Subsemnatul cere înapoierea celor patru boi confiscați în contul restanței cârciumăritului pretins de întitulatul domn Ștefan Baranyi, din următoarele motive:

1. Că întitulatul domn a început treaba prin execuție [silită], anume

2. Petentul fiind cârciumarul întitulatului domn timp de opt ani, în fiecare an a dat socoteală și nu a avut nici o dificultate, socotelile petentului pe șapte ani sunt în mâna stăpânirii, iar pe al optulea an le anexează aici sub ./., din care nu numai că reiese că petentul nu este dator, dar a mai și plătit stăpânirii în avans, ba chiar

3. Din plata pe opt ani nici nu a luat nimic în afară de opt câble de grâu, restul a rămas neplătit, de unde

4. S-ar fi cuvenit, ba chiar ar fi fost legal să-l fi audiat pe petent și să îi ceară socotelile conform obiceiului. Iar cu toate acestea

5. Întitulatul domn procedează în acest fel pentru că petentul nu mai vrea să intre în serviciul său, pentru care fapt și acum îl forțează în fiecare zi.

Cere deci ca mai sus

Ursu Hercuț
Contribuabil din Cuzap

Pe verso: În fața onoratului și nobilului comitat

Contribuabilul din Cuzap, Ursu Hercul, cere înapoierea
boilor săi luați de întitulatul domn Ștefan Baranyi

30

1784 februarie 26, Oradea

Tekintetes nemes universitas !

Alább meg irttak a véget aláztatossan instálunk:

1-o. Hogy az instans Borbély Zsurzsot singfa alá rendelvén tselégýt el küldötte, és Szent Mártonba vitettvén onnét Váradra az udvarbiró úr vinni parantsolta, estve lévén au üdő az instansnak tselége instálta udvarbiró urat, hogy engedné meg más napra által vitelét, de meg nem engedvén meg 12 páltza ütésekkel szenvedése után éhes marháival bé szállítani kintelenítettett.

2-o. Bergye Demeter és Jánk instánsokat hasonló singfáért rendelvén az útnak rossz léte miatt egy nap az erdőbűl, más nap pedig Váradra szálltván fél gyalog napi számbéli petséttel quietaltattak.

3-o. Mikló Vaszali ugyan tsak a második numerusbélivel egy formán történvén hasonló fél napi számmal quietaltattott.

4-o. Sztans Flora, és czimborája valamint az második és harmadik instansnak alapottya lévén úgy ezen instansnakis tsak fél napi gyalog petséttye adattatott.

Mind ezek minthogy ekkoráiglan velünk, és lakossainkal nem történtek, és mi nagyobb a szegény embernek magát montegettni sem engedi a udvari cseléd mert mingyárt 77 lelkig szidja, és meg verettetéssel fenyegeti. Arra való nézve instályák ezen excessust investigáltattni, és minthogy ugy vagyon annak meg orvosoltatását. Maradván

A tekintetes universitasnak

alázatos szolgálai

Harangmezei communitas

Signatum Várad Olaszi die 26-a februarii 1784

Per iudicialius notar Stephanus Strobl m.p.

Dominus iudex nobilium in conformitate decisionum sedriae
urbarialis querelas in hac instantia contentas accomodabit. Ex generali
congregatione 27-a februarii 1784 in oppido Várad Olaszi celebrata.

Signatum per iuratus ordinarius vice notar

Iunior Emericus Péchy m.p.

Orig., A.S.B., *fond Prefectura județului Bihor, inv. 41, dos. 583, f. 145*

Subsemnații, având în vedere cele de mai jos, cerem cu supunere:

1. Că petentul Jurj Borbély, obligat fiind să care lemne, a trimis în locul său o slugă; ducându-se la Sânmartin, domnul administrator i-a poruncit să le ducă la Oradea; fiind seară, sluga petentului i-a cerut domnului administrator să-i dea voie să le ducă a doua zi, dar nu numai că nu i-a dat voie, ci după ce a suferit 12 lovituri de băț, a trebuit să le transporte cu vitele flămânde.

2. Petenții Dumitru Berde și Iancu, fiind trimiși după lemne în mod asemănător, din cauza drumului rău au adus lemnele de la pădure într-o zi [întreagă], iar în alta la Oradea; le-a fost recunoscut cu ștampila numai o jumătate de zi pe jos.

3. Vasalie Miclo a pățit la fel ca cei de la numărul 2, în mod asemănător i-a fost recunoscută o jumătate de zi.

4. Florea Stanciu și tovarășul său fiind în aceeași situație ca la numărul 2 și 3, și acestui petent i-a fost dată ștampila pentru o jumătate de zi pe jos.

Până acum asemenea lucruri nu s-au mai petrecut cu noi și cu locuitorii noștri și, ce e mai rău, este că sluga domnenială nici nu îl lasă pe omul sărac să se apere, pentru că imediat îl înjură de 77 ori și îl amenință cu bătaia. Privitor la acestea, cer investigarea acestor excese și, întrucât așa stau lucrurile, remedierea lor. Rămânând

Al onoratei universități

smerite slugi
Comunitatea din Hidișelu de Sus

Semnat la Oradea-Olosig, 26 februarie 1784

Prin notarul judiciar Ștefan Strobl m.p.

31

1784 martie 5, Brad

Tekintetes nemes vármegye, különös jó uraim !

Tettzet a felséges királyi guberniumnak méltóságos Máriássy László fő ispány úr halála után Zaránd vármegyének administratioját reám bizni, a mellyet midön a tekintetes nemes vármegyének szives indulattal jelentenék, és magamot szomszédási barátságában ajánlanám keresni is egyszerismind méltóztassék ezen vármegyéhez közelebb való processuális szolgabíró uraknak olly parancsolatott ki adni, hogy én velem és hozzám tartozandókkal mind szomszédjaival minden ezen vármegyét illető

dolgokban edgyet értsenek, e mellet: igérem énis hogy ha a tekintetes vármegye directiója alatt való helységben valami oda tartozandó dolog magát elé fogja adni aztat tüstént meg jelenteni el nem mulatom, mellyet midön egész tisztelettel jelentenék magamot szivességében, és ki kért barátságában ajánlván vagyok

Tekintetes nemes vármegyének

alázatos szolgája
Báró Josika Antal m.p.

Braad 5-a martii anno 1784

Pe verso: Inclytae universitati comitatus Bihariensis officiose consignandum. Ex officio

Magno Varadini

Kis Jenei, Nagy Zcréndi birák külgyék Tamásdára

Tahy Sz. Biró m.p.

Perceptus 10-a martii 1784

Lectam generali congregatione 17-a aprilis 1784 in Várad Olaszi

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 324, 1784, cutia 166, nenumerotat

Onorat și nobil comitat, domni deosebit de buni,

După moartea domnului comite suprem Ladislau Máriássy, înălțatul Guberniu regal a încuviințat ca eu să administrez comitatul Zărand, fapt pe care vi-l aduc la cunoștință, cu amabilă bunăvoință și mă recomand în vecinătatea prietenească a onoratului și nobilului comitat, cerând în același timp să binevoiți să dați ordin domnilor juzi nobiliari din districtele apropiate acestui comitat ca aceștia să fie de comun acord cu mine și cu cei subordonați mie în treburile ce privesc acest comitat; pe lângă aceasta promit ca și eu, dacă apar treburi care aparțin de localitățile de sub direcțiunea onoratului și nobilului comitat, nu voi întârzia să vă anunț imediat, pe lângă care mă recomand bunăvoinței voastre și rămân în prietenia cuvenită.

Onoratului și nobilului comitat

smcritul servitor
Baron Anton Josika m.p.

Brad, 5 martie 1784

**Inclyta universitas
Domini, domini gratiosissimi, colendissimi !**

Per excelsam Regiam Cameram Hungarico Aulicam pro anno hocce currente 1784 sal, ad hocce regio salis officium e regiis salis foedinis Colloziensibus advehendus in 16300 centenariis ad repartitus habetur.

Quod ipsum inclytæ universitati non modo demisse notificamus, verum etiam eiusdem excelsæ Regiæ Camerae intimatum, de dato Posenii die 22-a iulii anni præteriti, hic in copia annexum humillime communicamus, e qualique vel qualiter sua sacratissima apostolica maiestas clementissime una ac severe mandare dignatur, ut contra eos salis vectores, qui cum in proportionato ponderis defectus salem horsum attulerint, veluti defraudatores summi aerarii regii, et tanquam positivos fures procedatur, atque in omisse similes salis vectores legaliter puniantur.

Quoniam certo experientia plusquam certum est, quod valis huius Crisiensis incolæ, nonnullis salem, domum allatum diutius delinentes, pecudibus ad lingendum proponant, alii salem in æquam conjicientes eundem abluant, alii ipsos salis lapidis (angulos detrurando non tantum mutilent, verum etiam serra bifariam scindant, atque taliter ommissis aliis exquisitis modis) unum nonnunquam etiam duos salis lapides domi suæ reservare intrepride præsumperint.

Ea propter inclytam universitatem humillime interpellamus, quatenus gremialibus incolis præmissam salis abalienationem serio, et districtim interdiceret, taliterque adco perniciosum altissimi aerarii regii damnum antevertere haud gravetur.

Secus enim nos (prouti inviolabiliter tenemur) præscriptos nobis altiori loco ordines infaillibiliter et indispensaliter observaturi sumus. Qui a ulterioribus inclytæ universitatis commendati gratiis, solita cum veneratione persistimus.

Inclytæ universitatis

servi humillimi
Andreas Borsuczky m.p.
Regius salis perceptor
Wenceslaus Fischer m.p.

Élesdini die 14-a martii 1784

Pe verso: Perceptum 16-a martii 1784

Lectam in generali congregatione 17-a aprili 1784 in Várad Olaszi

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 323, 1784, cutia 166, nenumerotat

Mi alább irtak gyiresi helységnek birái adgyuk ezen atestationalisunkat, hogy az mely lakossainknak panaszai voltak szántó földekben, ki menván lelkünk ismérte szerint mitt itéltünk in praesentia az úr incsellér Sarkadi Gergely úrnak hogy kinek kinek menyí számú haszontalan földgye vagyon, a proportionate anyi számú hasznos földet tittulált incsellér úr minden lakosnak ki mért és helységünk lakossainak több panasza nincs, melynek nagyobb el hitelére, és erősebb voltára adgyuk nevünk subscriptiojával meg erőssítettett recognitionalisunkat. Signatum Gyéres, die 19-a martii 1784

Gyiresi feő biró öregebb Szilágyi Tamás
több eskütt társaimmal

Per me loci notar Ioannem Kárpis m.p.

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte economice, inv. 246, dos. 2254, f. 24; sigiliu ceară roşie*

Noi subscrişii juzi ai localităţii Girişul de Criş dăm acest act de atestare a faptului că ieşind acei locuitori ai noştri care au avut reclamaţii asupra pământului arabil, cum am apreciat fiecare după conştiinţa noastră cine cât pământ rău are, în prezenţa domnului hotarnic Grigore Sarkadi, întitulatul domn hotarnic i-a măsurat proporţional fiecărui locuitor atâta pământ bun şi nici un locuitor al localităţii noastre nu mai are nici o reclamaţie; pentru convingerea şi întărirea căruia dăm această scrisoare de recunoaştere, întărită cu subscrierea numelui nostru. Semnat la Girişul de Criş, la 19 martie 1784

Judele primar din Girişul de Criş
Toma Szilágyi senior împreună cu juraţii săi

Serenissime etc.

In obsequium benignae maiestatis vestrae sacratissimae de dato 28-a ianuarii anno currenti et numero 849 clementer emanati rescripti de genu repraesentamus, quod tametsi expositio Capituli Varadiensis in eo extra dubium sit, quod idem in binis suis processibus contra quospiam incolas varadiensis respectu certarum caducitatum promptis, per curias quoque regias pro parte sua favorabiles sententias receperit, postquam vero eadem in executionem sumere voluisset, indigitante serie executionis non per ipsa

individua in provocatis processibus succumbentia, verum per communitatem, seu eiusdem commisionatos ab executione, cum comminatione etiam tumultus oppositione mediante remotum sit, quod item universitas comitatus huius ad subministrandum brachium sollicitata, illud, velut praeter legem adeoque ultra suam activitatem petatum haud resolverit, verum idem Capitulum ad suam competentiam relegaverit: ut tamen ultra has, reliquae etiam circumstantiae in hoc merito subversantes, in quantum ad integritatem informationis pertinent, paterent, consultum esse iudicaverimus. Ipsam etiam communitatem audire, quae, quales in obversum desiderii eiusdem Capituli nobis praesentaverit reflexiones una cum replica toties fati Capituli super iisdem noviter de prompta maiestati vestrae sacratissimae de genu substernimus. Nosque in reliquo gratiae, et clementiae commendamus, et perpetuo devoti emorimur.

Maiestatis vestrae sacratissimae
E Sedria 26-a martii 1784

Concept, A.S.B., *fond Prefectura județului Bihor, inv. 41, dos. 168, f. 78*

35

1784 martie 30, Șelind

Illustrissime, ac reverendissime domine episcope
mihi gratiosissime colendissime !

A többi fogvatkozások között, mellyeket a görög ritusunkban mi lelki pásztorok minden nap szívünk fájdalomával tapasztaljuk, az is hozzá adódott hogy majd egy ünepet sem tarthatnak hiveink némelly más vallásokban lévő földes uraknak úr dolgára való hajtások miat. Mert meg trutzra akkor leg inkább igyekeznek hiveinket úr dolgára hajtani, midön tudják, hogy valamelly jeles napunk vagyon, és ha ollykor szorgalmatosson nem comparealnak, verik és kinozzák őket mint a barmokat. Ha pediglen mi lelki pásztorok valamit szólunk, lelkünket szidják, és hatalmasággal házunkra jönnek. Annak okáért alázatosan instálom nagyságotat mint feő lelki pásztorunkat, méltóztassék én nékem valamelly segítséget nyuitani, és tanátsot adni, hogy mi tevő légyünk, másként a felséges Consiliumhoz folyamodni kinteleniteni. Ezzel maradok

Nagyságodnak

szentséges kezeit tsókolván legkissebb méltatlan szolgája
1784 die 30 martii
Basilius Moysza m.p.
Parochus graeci ritus catholicorum Selindiensis

Pe verso: Parochus Ēr Selindiensii Basilius Moysza, fideles populares suos, a dominis praesertim acatholicis terrestralibus diebus festis quasi studio ad labores suos augariari detegit.

Orig., A.S.B., *fond Episcopia greco-catolică Oradea*, inv. 881, dos. 1098, f. 37-38

Prea ilustru și cucernic domn episcop,
mie foarte amabil și prea venerat !

Printre alte lipsuri pe care le constatăm în fiecare zi, cu durere în inimă, noi păstorii sufletești de rit grecesc, se mai adaugă și aceea că enoriașii noștri nu pot ține aproape nici o sărbătoare pentru că sunt mânați la lucru pentru domnii lor de pământ care sunt de altă religie. Parcă pentru a-i sfida, atunci se străduiesc să-i mâne pe enoriașii noștri la lucru domnesc când știi că avem vreo zi însemnată, și dacă nu se prezintă atunci cu sânguință, îi bat și îi chinuie ca pe vite. Iar dacă noi, păstorii spirituali, spunem ceva, ne înjură sufletul și vin cu forța asupra casei noastre. Din acest motiv cer cu supunere pe măriia ta, ca pe principalul nostru păstor spiritual, să binevoieți să-mi dați ceva ajutor și să mă sfătuiți ce să fac, altminteri voi fi nevoit să mă adresez înălțatului Consiliu [Locumtenential].
Cu aceasta rămân

Al măriei tale

sărutând mâinile tale sfințite cea mai mică și nedemnă slugă

30 martie 1784

Basilius Moisa m.p.
parohul de rit greco-catolic din Șelind

36

1784 aprilie 2, Brad

Inclyta universitas,
Domini fratres, vicini, et amici nobis singulariter colendissimi !

Officiorum nostrorum nobilissimam partem eam esse rati, ut omnibus desideratam securitatem publicam renasci in hoc comitatu, perversorum hominum audaciam domare, et simpliciter e circulo, qui tales essent, extirpare indefenso conatu adinteremur. Hac itaque ratione praeparatum, et colonis huius comitatus publicatum planum ea cum amica requisitione inclytae universitati in advoluto communicamus, quatenus eadem quoque siquid ratione publicae securitatis de persequendis et

extirpandis nefaris latronibus praecogitatum haberet, illud nobis transcribere haud gravetur.

Iudices porro nobilium huic comitatu magis accedentium processuum de eo informare, ut in evenibilibus persequendorum praedonum, vel praedociniorum casibus se cum huiusmodi circuli Nagy Halmágy vice iudice nobilium nobili Luca Both, qui instructus est extemplo rem in negotio persecutionis latronum constituto primario commissario domino Michaeli Gál comitatus huius assessori perferre, correspondenter habeant.

Et illud postremo colonis suae iurisdictioni subiectis publicari curare, ne passualibus improvisi a 15-a mensis currentis aprilis usque ultimum octobris in hunc comitatum venire attentent, similes enim deprehensi detinebuntur, non prius, quam legitimantes se honestos, et bonae famae homines esse, eliberaturi. Quois in asidua mutui officii, simulque fraterni affectus contestatione perseveramus.

Inclytæ universitatis

obligatissimi servi, fratres, vicini, et amici

Baronus Antonius Josika m.p.

Supremus comes

Josephus Andrászi m.p.

Iuratus vice notarius

E sessione tabulae inclyti comitatus
Zarandiensis Brad die 2-a aprilis 1784

Pe verso: Inclytæ universitati inclyti comitatus Bihariensis dominis amicis, vicinis, et fratribus nobis colendissimis.

Ex officio.

Magno Varadini

Perceptum 16-a aprilis 1784

Lectam in generali congregatione 17-a aprilis 1784 in Várad-Olaszi

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A. 1-b, fascicol I, nr. 325, 1784, cutia 166, nenumerotat .

37

1784 aprilie 14, Nagy Rábé

Méltóságos gróff excellentiája
Kegyelmes földes urunk !

Alább irtak, mi szám szerint huszonketten, nagy rábai szegény lakosok panaszképpen jelentük: kevés földetskeinktől, melyről régtől fogva, hiven és igazán szolgálván arendázunk, mind kegyelmes excellentiád praedecessorinak és mostan kegyelmes excellentiádnak is, és adózunk a

királyi felségnek, mi okon, mi okon nem tudhatjuk megfosztattunk, a mely élelmünk meg fosztásával, nem hogy fogyna szolgálatunk árendánk, hanem inkább szaporodik, mely miatt élhel halásra, és az adónak meg fizetésére elégtelenné jutunk és leszünk. Ennek tehát orvoslására tanátsot, helyre hozására orvoslást kér. Die 14-a aprilis 1784

Nagy Rábai huszonkét személyekből álló szegénység

Pe verso: A méltóságos földes urasághoz

Egy kevés élelmekre való földnek meg nyérések éránt nagy rábai huszonkét személyekből álló szegénységnek

Dominus praefectus investigari curet et referat ad me. Datum 16 aprilis 1784

L. Kollonich episcopus m.p.

Ezeknek expositiójuk az ispányuk és birákkal közöltetik mi okon hagyattatik ki, hogy addigis még én, vagy udvarbiró úr ki mennénk relatiót tegyenek miért ? nem adtak ezeknek (nevezzék meg cöketis) földet ? s hól maradt, föld vané még ? Várad Olaszi 16-a aprilis 1784

Béra János m.p.

Praefectus

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică Oradea. Acte economice, inv. 246, dos. 4404, f. 99*

Exceleñta ta înălțate conte,
Stăpân de pământ binevoitor,

Subscrișii, în număr de 22 locuitori săraci din Nagy Rábé, fuștiințam [pe domnia ta] de plângerea noastră: de puținele noastre pământuri pentru care slujim de mult, plătim cu credință și dreptate arenda, atât predecesorilor excelenței tale binevoitoare, cât și acum excelenței tale și [mai] plătim dări mării sale regelui, nu știm din ce motiv am fost deposedați, fiind lipsiți de hrană, iar prin deposedarea de pământ nu numai că nu ne scade serviciul și arenda, ci din contră, se înmulțește, din care cauză ajungem și vom fi muritori de foame și incapabili să plătim dările. Cerem sfatul [domniei tale] pentru remedierea acestei [stări] prin aducerea la starea inițială. 14 aprilie 1784

Sărăcimea din Nagy Rábé compusă din 22 persoane

Pe verso: Înălțatei stăpâniri de pământ

În privința câștigării pământului [necesar] pentru puțina noastră hrană a sărăcimii din Nagy Rábé compusă din 22 de persoane.

Domnul prefect să se îngrijească să cerceteze să să-mi raporteze mie.
Dat la 16 aprilie 1784

L. Kollonich m.p.
Episcop

Această expunere a lor se comunică cu șpanul și juzii lor; pe ce motiv au fost lăsați afară ? ca până când eu sau domnul administrator ne vom deplasa acolo, să raporteze de ce nu li s-a dat acestora (să le dea și numele) pământ ? și unde a rămas, dacă mai există pământ ? Oradea, 16 aprilie 1784

Ioan Béra m.p.
Prefect

38

1784 aprilie 17, Oradea

Nr. 324. Báró Josika Antal úr Zaránd vármegye fő ispányának

Illustrissime domine baro et supremè comes !

Levelét a méltóságos báró úrnak vévén ezen hivatalra lett emeltetésén annyival inkább örvendettünk, hogy mind azon levélből, mind más nagyságod vármegye táblájának leveléből örömmel láttuk, hogy azon nemes szomszéd vármegyének oly kormányzó adódott, a ki semmi némű fáradságát nem sajnálja a közönséges jónak elő mozdításától, és hivatalát leg elébb is azzal kíványa alattavalóinál kedvessé tenni, hogy az lakosoknak életek s javaik, az eddig ott csoportozni szokott rossz emberektől bátorságban légyen, a melly redelésekhez képest valamiképpen most is szolgabiráinknak parancsolatot adtunk, úgy ezután is valamikor vagy a méltóságos báró úrnak, vagy tekintetes vármegye táblájának levelét veszük szomszédóságos kötelességünket tenni el nem mulattyuk. In reliquo praetitulatam dominationi vestram ad nota propria. Ex generali congregatione 17-a aprilis 1784 in oppido Várad Olaszi celebrato

Vidi ordinarius vice comes

Concept, A.J.H.B., *fond Actele congregaționale nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A. 1-b, fascicol I, nr. 324, 1784, cutia 166, nenumerotat

Nr. 324. Baronului Anton Josika, domnul comite suprem al comitatului Zărand

Înălțate domn baron și comite suprem !

Primind scrisoarea domniei tale domnului baron despre a cărei ridicare în acea funcție ne-am bucurat cu atât mai mult cu cât din acea scrisoare, cât și din alta, din scrisoarea Tablei comitatului mărici sale, am văzut cu bucurie că nobilului comitat vecin i-a fost dat un asemenea conducător care nu cruță nici un fel de obosală pentru a face să progreseze binele public și dorește să facă plăcut supușilor serviciul său prin aceea că viața și bunurile locuitorilor să fie în siguranță de oamenii răi care până acum obișnuiau să se strângă acolo în grupuri; în ceea ce privește dispozițiile, am dat și acum juzilor noștri nobiliari ordinul ca la fel ca până acum, tot așa și de acum înainte, ori de câte ori vom primi o scrisoare ori de la domnia sa domnul baron, ori de la Tabla onoratului comitat, să nu neglijeze să ne facem datoria de vecini. Din congregația generală ținută în Oradea-Olosig, la 17 aprilie 1784.

Văzut primul vice-comite

39

1784 aprilie 19, Buduslău

Tekéntetes praefectus úr !

Nekünk tapasztaít kegyes patronus urunk !

Kéntelenéttettünk ezen alázatos instantiánkal a tekéntetes úrnak úri kegyességéhez fojamodni ily méltó panaszunk végett, hogy most a télen a bogyoszlai ispány Höffner András uram a méltóságos uraság bor dczmája Szent Miklósra való vitele alá hajtván bennünket 14 számmal, azt egy szombaton fel raktuk dél tájban el is indultunk vele, de az időnek rövid és szoros volta miatt még Köbölkúton túl le ment a nap rajtunk, úgyhogy nagy éjtzaka érkeztiünk a szent miklósi hegyre, ott a hó fuvások miatt az utat sem tudván, némellyikünk a marhája is a hóba dülvén, nchezen emelgethettük ki, kénytelenéttettünk ott kiereszteni. Nem tagadjuk mi azt hogy ott meg fáradván, és vizett sem levén, a velünk levő méltóságos uraság kerülője jelen létében, és consensussával nem lévén a hordó le petsételve, tisztességessen ittunk a hordókból úgy hogy közüllünk senki még tsak borosnak sem látszott, annakutánna a kerülő bé menvén a szent miklósi kerülőért, ki hivta, és ugy vezettek le a pintzéhez bennünket, hogy vasárnapra az hordók szánainkon ne maradjanak és télviz idején ott napolni széna nélkül ne kéntelenetessünk; a hordókat le raktuk és még hajnal előtt jóval onnét el is jöttünk; igaz azis hogy a le rakás után némelyikönket a le rakás után a kerülők kínáltak egy egy ital borral. Történt hogy ispány uram

ott meg fordulván más héten talált (a mint maga mongya) a hordóknak egy akó és 30 itze helyyát, és haza jöven nagy haragjában bennünket felhivatott, és akart rajtunk kemény 24 páltzát veretni, és mindenikünkön azon kívül 22 krajcéárokat desummálni, mely törvényteleniséget látván, dolgunkat appelláltunk a méltóságos uraság dominális székére, már most dolgunk subbapelláta vagyon.

Tekéntetes praefectus urunk volt e annyi helyyok az hordóknak vagy sem, mi nem tudjuk, de ha szintén volt is nem igen nagy hiba, mert fel rakni s anyira vinni, ott le rakni, ott egész vasárnap kintt állani, ismét pintzében bé rakni, senki hozzá nem nyulna is sokat apadna, és így nem mi vagyunk az annyi hijjánosságnak az oka, mert vasárnapis az ott strásálók ihattak belőle, sőt inkább a tetzik ki hogy mi tisztességesen szomjuságból ittunk. Így lévén ispány urammal dolgunk, minthogy eő kegyelme a kis szálkát, mely a méltóságos uraságnak mondani semmi kárára nintsen a mi szemünkben meg láttya s piszkállyá, miis a méltóságos uraságnak nagy kárára az ő kegyelme szemében lévő nagy gerendát az alább irt punktumokban detegálni kívánnjuk.

Instálunk azért egész alázatossággal tekintetes praefectus urunknál hogy az alább irt punktumok törvényes investigatiojára bizonyos terminust praefigálni, és szent imrei nagyságos Kultsár uramon kívül más akármely dominalis tisztet investigatióra deputálni méltóztassék, úgy hogy minekünk is szabad legyen tekintetes vice ispány úr commissioja mellett egy magistratualis tisztetis ki hozni, mivel vagyunk olyan punktumokis, mellyeknek meg hallása s tudása illet magistratualis tisztetis. Nem tudjuk aztis hól és kitől vette ispány uram azt a nagy hatalmat hogy minden kis hibáért, az urbarialis parancsolatnak ellenére még a verő kerülöt jól fel borozta, és háta megett bottal állyon, 24 páltzáig kinoztassa a szegény contribuens lakóst, melly is ha így lészen az helységet sem lakhattyuk meg. Mindezekre kegyes úri resolutióját várván, magunkat kegyes protectiójában ajálván maradunk

Tekéntetes praefectus urunknak mint kegyes patronus urunk
alázatos szegény szolgái bogyoszlai helység
némely contribuens lakóssai ugymint

Bakó János – praesentavit

Albert András

Borsi Péter

Móritz Péter

Kotza Péter

Balog István

Ifjú Pál István

Pál Ferentz

Öreg Pál János – praesentavit

Bakó Mihály

Fazokas György

Höffner András ispány uram ellen az méltó investigatióra való punktumok ezek úgy mint:

1-o. Sajnállya az helység mivel nem tudja ha a méltóságos uraság engetteé hogy ispány uram minden fordulóban a dominalis ház után ki mért földeken kívül magának fel fogott és usuál legalább 30-30 köből alá való földet.

2-o. Kaszállót a ház után valón kívül usuál legalább 22 kasza allyát.

3-o. Tavaly margittai király dézma búza ugyan Margittán veremben lévén, ispány uram a verem allyát el küldötte Váradra, de a szénéből a margittai piatzon el adott kész pénzen 13 sákkal az árát hova tette.

4-o. Tavaly úgy volt tuttunkra közönséges hirből hogy az uraságnak volt 2 verem zabja, egyik veremmel bé küldötte ugyan, de a másikat magának hagyta.

5-o. Tudjuk aztis hogy ispány uram mindenféle uraság gabonáját, búzát, zabot, etc. midön keze alá veszi majd egészen tetest veszi vékáját midön pedig Váradon erogállya, egészen el csapja, melyből igen sok hasznot viszen, melyre bizonyság lészen a mostani búza, mely ha más tisztt által mérettetik fel, és conferálatik a már bé adott summával.

6-o. Mosti a nyári búza dézma hordáskor mivel rakatni nem hagyta, hallatlan dolog akarván fel állítani hogy pénzen fogadjunk asztag rakókat, és a szekerek rakásra dulván dühös haragjában s.v. kutya disznó teremtette káromlásokkal sokáig szidott bennünket mondván káromkodásai között aztis hogy meg a könyörgésünk sem igaz, azis hamis.

7-o. Nem tudjuk conventiojában mennyi van bora deputálva, de az bizonyos hogy sem magának nem termet, sem pénzen bort nem vett, de a pintzjét a mostani dézmaboroknak a javából tele rakatta, mostis tele a pintzéje.

8-o. A minemű nagy oeconomiat folytat Bogyoszlóban ha az pénzes munkásokkal tetetni több reá menne 100 forintnál de azt a bogyoszlóiakkal ingyen viteti véghez illy formán, hogy oly időben igyekezi mind a marhás, mind a gyalog lakossokat vedékre uraság dolgára hajtani melyben lehetetlen menni, akkor kintelen minden ember ő kegyelmének magát napi számra ajánlani, sokakat pedig hivatván tölle való féltében el mulatni nem meri, akarattya ellen is elmegyén dologra.

9-o. Harmadiva 10 márváson menván a búza a hites kerülő attya beszéllette hogy egy verem búzával kínálta ispány uram a kerülőket, uraságéval hogy vigyék be Margittára adják el a vásárban a lucrumáért, de azután csakugyan a maga alkalmatosságán hordatta s attá el.

10-o. Hányat a kiket, miért s mennyi páltzákkal kineztatott már meg és miképpen borozza a kerülőt mikor veret, és magais mint üti viszontag a verőt ha minden erejéből nem üti.

11-ma. Mindezekben a helységnek lakosai is ugyan, de kivált a hites kerülők igen jó tanuk lészenek, mivel már edgyik aztis mondotta hogy ha az ő feleségit meg vereti, mond anyit rá hogy soha többé ispány nem lészen ő.

12-o. A mely akóval a bor dézmát szette 7 ittzével nagyobbak tartatik.

13-o. A mely ember a majorság tengerit a góréban be precipiálta azt beszélli hogy harmadra el maratt a számlálásból.

14-o. Ezen alázatos instantiánknek le írása után mindjárt kerestük az urat tekéntetes praefectus urnukat de oda haza nem találván, sem haza jövedele felől hirt nem kapván mostanra maradt.

Transsumsit Ioannes Sukori notarius Bogyoszlaiensis m.p.

Datum Bogyoszló die 19-a aprilis 1784

Pe verso: Tekéntetes nemzetes vitézlő Béra Mihály úrnak méltóságos nagy váradi p̄spökség nagy érdemű praefectusának jó kegyes urunknak ajánjuk alázatosan. Várad

Némelly bogyoszlai contribuens lakosok

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte economice*, inv. 246, dos. 4113, f. 144-145

Onorate domnule prefect !
Patronul nostru constant binevoitor !

Am fost nevoiți să recurgem, prin această supusă petiție, la bunăvoința onoratului domn, datorită reclamației că în această iarnă șpanul din Buduslău, Andrei Höffner, ne-a trimis pe noi 14 să ducem dijma din vin a înălțatei stăpâniri [de pământ] la Sânnicolau de Munte, dijmă pe care am încărcat-o în preajma amiezii zilei de sâmbătă, am și pornit cu ea, dar din cauza timpului prea scurt, încă la Cubulcut soarele a apus de deasupra noastră, așa că am ajuns pe dealul de la Sânnicolaul de Munte pe întuneric și acolo, din cauza viscolului și a necunoașterii drumului, unora dintre noi vitele li s-au prăbușit, pe care le-am ridicat [în picioare] cu greu, așa că am fost nevoiți să le dejugăm acolo. Nu negăm faptul că acolo, fiind obosiți și negăsind nici apă, fiind cu noi și paznicul înaltei stăpâniri, în prezența și cu consensul său, butoaiete nefiind sigilate, am băut cu măsură din butoaie, în așa fel că pe nici unul dintre noi nu s-a văzut a fi băut vin; după aceea, paznicul [pivniței] mergând după paznicul din Sânnicolaul de Munte, l-a

chemat acolo și în acest fel ne-au condus la pivnițe; ca să nu rămână butoaiile pe sănii și să nu fim nevoiți să stăm acolo toată ziua de duminică, pe timp de iarnă și fără fân, am descărcat butoaiile și, încă cu mult înainte de zorii zilei, am și venit de acolo; este adevărat și aceea că, după descărcare, paznicii ne-au îmbiat pe unii dintre noi cu vin. S-a întâmplat ca domnul șpan, trecând pe acolo în săptămâna următoare, a găsit în butoaie (după cum el însuși spune) o lipsă de o vadră și 30 ıte de vin și, venind acasă, în furia cea mare, ne-a chemat pe noi și a vrut să ne bată cu câte 24 de bețe tari, în afară de aceea să ne ia de la fiecare câte 22 crăițari; văzând noi ilegalitatea, am apelat la scaunul de judecată domonial al înaltei stăpâniri, cauza noastră acum fiind la al doilea apel.

Onorat domn prefect, noi nu știm că a fost atâta lipsă [de vin] din butoaie sau nu, chiar dacă a fost, greșeala nu a fost atât de mare pentru că, încărcându-l, ducându-l așa de departe, acolo descărcându-l, stând acolo toată ziua de duminică afară, dus din nou în pivniță, chiar de nu s-ar fi atins nimeni de vin, tot ar fi scăzut mult, așa că nu noi suntem cauza unci lipse atât de mari, pentru că și cei care au stat acolo duminică de strajă au putut să bea din el, ba dimpotrivă, se vede faptul că noi am băut în mod cinstit din cauza setei. Așa stând treaba noastră cu domnul șpan, întrucât domnia sa vede în ochii noștri așchia mică și o mai și scormonește, deși se poate spune că nu este spre nici o pagubă a înălțatei stăpâniri, noi dorim să aducem la cunoștință, în punctele scrise mai jos, grinda cea mare din ochiul domniei sale, ce este spre marca pagubă a înălțatei stăpâniri.

Cerem de aceea, cu toată supunerea, ca onoratul domn prefect să fixeze un anumit termen pentru investigarea legală a punctelor scrise mai jos și să binevoiască să delege, în afara nobilului domn Kultsár din Sântimreu, pe oricare alt funcționar domonial, în așa fel încât să ne fie permis să putem aduce, cu aprobarea onoratului domn vicecomite, un magistrat, întrucât sunt unele puncte ale căror ascultare și luare la cunoștință privește pe un magistrat. Nu știm nici de unde și nici de la cine a luat domnul șpan marea autoritate ca pentru fiecare mică greșeală, în ciuda dispozițiilor urbariale, să-i dea paznicului care bate să bea vin, să stea cu bâta în spatele lui și să-l chinuie cu până la 24 de lovituri de băț pe sărmanul locuitor contribuabil și dacă rămâne [pe mai departe] așa, nici nu mai putem locui în această localitate. Așteptând rezoluția binevoitoare a domniei voastre la toate acestea, rămânem recomandați protecției voastre binevoitoare.

Onoratului domn prefect, ca patron binevoitor al nostru

supușii servitori săraci, câțiva locuitori
contribuabili din localitatea Buduslău, anume:

Ioan Bakó ... s-a prezentat

Andrei Albert

Petru Borsi
Petru Mórítz
Petru Kotza
Ştefan Balog
Ştefan Pál junior
Francisc Pál
Ioan Pál senior – s-a prezentat
Mihai Bakó
Gheorghe Fazokas
Ştefan Oláh
Mihai Gáspár junior
Petru Gáspár

Punctele pentru investigarea domnului şpan Andrei Höffner sunt acestea, adică:

1. Localitatea regretă că nu ştie dacă înălţata stăpânire [de pământ] a permis ca domnul şpan să aibă în fiecare parte de hotar, în afară de pământurile măsurate lui de casa domonială, pământ de cel puţin 30 de câble.

2. Fâneţe foloseşte cel puţin de 22 coase, în afară de acelea măsurate [lui] de casa [domonială].

3. Anul trecut grâul din dijma regală a fost [depozitat] la Marghita, în gropi [de provizii], domnul şpan a trimis la Oradea grâul de pe fundul acestora, iar pe cel bun l-a vândut pe piaţa de la Marghita, 13 saci pentru bani peşin; unde a pus preţul ?

4. Anul trecut am ştiut din ştire publică faptul că stăpânirea a avut două gropi de ovăz; ovăzul dintr-una l-a trimis la Oradea, iar cel din cealaltă groapă l-a păstrat pentru sine.

5. Ştim şi aceea că atunci când preia tot felul de cereale ale stăpânirii, grâu, ovăz etc., domnul şpan ia măsura plină cu vârful, iar când le trimite la Oradea, dă cu măsura rasă, din care are un câştig destul de mare, ce se poate dovedi dacă grâul de acum va fi măsurat de un alt funcţionar şi va fi confruntat cu totalul prezentat.

6. La transportul grâului din vara de acum nu a dat voie să-l încarcăm, întrucât a dorit să introducă un lucru nemaiauzit: să angajăm pe bani oameni care să facă stoguri şi să încarce căruţele; în supărarea sa furioasă ne-a înjurat multă vreme că suntem fii de porc de câine, spunând printre înjurături că nici rugămintele noastre nu sunt adevărate şi acelea sunt viclene.

7. Nu ştim cât vin i se socoteşte în tocmeală, dar este sigur că nici nu şi-a făcut şi nici nu şi-a cumpărat vin pe bani, dar şi-a umplut pivniţa din cele mai bune vinuri de dijmă; şi acum pivniţa îi este plină.

8. Ce gospodărie mare duce şi acum la Buduslău, dacă ar face-o cu muncitori plătiţi ar fi cheltuit mai mult de 100 de florini, dar o duce gratuit,

cu locuitorii din Buduslău în așa fel că se străduiește să îi trimită atât pe locuitorii cu vite, cât și pe cei fără la munci domeniiale în alte părți atunci când este imposibil de mers și atunci omul este obligat să se ofere să-i lucreze domniei sale ca zilier; pe mulți îi cheamă și de teama lui nu îndrăznesc [să-l refuze] și merg să-i lucreze [chiar] și împotriva voinței lor.

9. Acum trei ani costând grâul 10 mărieși, tatăl paznicului oficial a spus că domnul șpan le-a oferit paznicilor o groapă cu grâu a stăpânirii, să-l ducă la Marghita și să-l vândă la târg pentru câștig, dar după aceea l-a transportat, într-adevăr, cu mijloacele sale și l-a vândut.

10. Pe câți și pe cine, de ce și cu câte bețe i-a chinuit deja [pe oameni] și în ce fel îi dă să bea vin paznicului când bate, și el însuși cum îl bate, în schimb, pe acela care aplică loviturile dacă nu lovește cu putere.

11. În toate acestea pot fi martori destul de buni locuitorii localității [Buduslău], dar mai ales paznicii oficiali, întrucât unul a spus că dacă o bate pe nevasta lui, atâtea va spune despre el că niciodată nu va mai fi șpan.

12. Vadra cu care a luat dijma din vin este ținută că ar fi cu 7 ie mai mare.

13. Omul care a preluat porumbul pentru păsări în hambar vorbește că o treime din el nici nu a intrat în socoteli.

14. După scrierea acestei supuse cereri, l-am căutat imediat pe onoratul domn prefect, dar negăsindu-l acasă și neprimind știri nici despre venirea lui acasă, [cererea] a rămas pe acum.

Copiat de Ioan Sukori, notarul din Buduslău, m. p.

Dat în Buduslău, 19 aprilie 1784

Pe verso: Onoratului, nobilului și viteazului domn Mihai Béra, prefectul cu mari merite a nobilei Episcopii din Oradea, domnului foarte binevoitor nouă, o recomandăm cu supunere

Cîțiva locuitori contribuabili din Buduslău

40

1784 aprilie 25, Nagy Rábé

Spectabilis, ac generose domine praefecte
Domine mihi peculiari cum respectu colendissime !

In negotio incolarum Nagy Rábaiensem, eorumque occasione dimensionis geometricae terris post fundualibus destitutorum post querelas ipsorum suae excellentiae depositas, in quantum me ibidem operantem concernit geometram spectabili dominationi vestrae humillimam hanc meam insinuo relationem.

Territorium Nagy Rábaiense adeo omnibus aquarum exundationibus est obnoxium, ut vel siccissimo tempore summo cum hemore ipsi agricolae pluribus in locis faciant seminaturam. Hactenus etiam procul dubio variis

quilibet necessitatibus impulsus tam sterilia passim subararunt loca, qualia officiales magistratuales foro neque subjicerent authenticationi. Ad evitandas igitur querelas anteriores, experientia quotidiana sum edoctus summe necessarium esse geometrae operanti ita suis tum respectu qualitatis quam quantitatis invigilare laboribus, ut in supplementum locorum defectuosorum remaneant loca exceptionibus vacua. Ego quoque occasione dimensionis geometricae territori Nagy Rábaiensis quum non meo hoc in parte defuissem officio; absolutis distributionibus ordinariis, adhuc calculo omnino satis stricto remansit spatium aliquorum 15 cubulorum capax. Sed optatissimum adsequenter dimensionis huius finem se ex hac summa terras defectuosas honeste supplere valerem. Absit ut illis vigintiduobus querulantibus vel minima nisi ex communi pascuo, quod nunc etiam est angustissimum, pars excindi posset. Res hac omnes uberius occasione authenticationis patebunt.

His me in pretiosos favores spectabilis dominationis vestrae et gratias etiam ultroneas humillime commendo.

Spectabilis dominationis vestrae
Nagy Rábé, die 25-ta aprilis 1784

servus devotissimus
Ioannes Kálay m.p.
Geometra

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice*, inv. 247, dos. 472, f. 39

41

1784 aprilie 26, Nagy Rábé

Tekintetes úr praefectus uramnak !

A nagy rábai alább specificált huszonkét lakósoknak instantiajokra mellyet eő excellentiájának úgy adtak bé, hogy földök el vevődött, parancsolatjára a tekintetes úrnak, ezen információt kívántuk adni, úgymint:

1-o. Úgy exponálják instantiajokba *hogy a melly földeket eő excellentiája boldog emlékezetű praedecessori idejekben birtak azokat mostan elvették töllők, s más sem adódott helyébe, holott ők mindenkor hiven szolgáltak.*³

Ezen expositió nem igaz, mert tsak négyen vagynak olyanok küüllök, a kiknek a geometrica dimenzió előtt földök volt, úgymint: Sarkadi Pál, Korponai Gergely, Mészáros Mihály és T. Pap János, czekeknek

³ Subliniat în documentul original

mostan azért nem adódott föld, mivel a dimenzió alkalmatosságával tekintetes udvarbíró uramnak olyan parancsolatyát vettük, hogy azoknak, és olyanoknak adattassék föld, a kik ennekelötte jó szolgáltáló és adózó emberek voltak, ezek pedig (mint tekintetes udvarbíró úr előtt is esmeretesek) büntetés szenvedésével sem tellyesítették, hanem egyik esztendőről másikkra restansok maradnak, és mind portiójoknak megfizetésében, mind a méltóságos uraságot illető adónak meg adásába mindenkor hátrálók voltak s mostan is olyanok. A mi pedig a többieket illeti, azoknak olyan földök nem volt, a melytől urbarialis szolgálatot tettek volna, hanem el kezdődvén a dimenzió, némelly részének ugyan, az első osztályba adódott föld, de azomba érkezvén a parancsolat, olyanoknak adódott, a kik érdemesebbeknek íteltettek, mivel azokis nehéz szolgáltáló emberek, ide járul az is hogy geometra uram, meg tudván a határon lévő földeknek capacitassak látta azt, hogy a mint kiki szabad akarata földet akart fel vállalni, a szerént ki nem telik, ugyan azért szállhtani [sic] kellett, s azok mint nehéz szolgáltályokról a adózásokról esmeretesek ki hagyattak, és a melly földet első osztályba kaptak, azoknak adattak, a kik jobb szolgáltáló embereknek s adó fizetőőknek esmértettek. Tekintetes udvarbíró uram a lakósoknak azon keressét, melly szerént kiki a földet vállalta, bé kívánta, s meg nézvén, maga is törlött ki olyanokat, a kiket érdemetleneknek ítélte a földre.

2-o. Exponályák *hogy földök el vetetvén, vagy föld nekik nem adódván adójok nem hogy fogyott volna, sőt inkább nevedekett.*⁴ A méltóságos adajára nézve e sem igazi mcrt mi senkin többet nem repartiáltunk, hanem csak a mint a contractusba ki van adva egy manualis nap számra 10 krajczárt, hanem ezt abból formálták, hogy a múlt 1783-dik esztendőbe, még mártius havába meg lévén a dicalis conscriptio a dimenzió akkor még el nem kezdődvén, az előtteni mód szerént vették fel a földet a conscriptor urak, és mivel még akkor kinek kinek birtokába volt a föld, a szerént vették fel a dicát, és a szerént repartiáltatott kire kire a portió, de ez is csak a fellyebb specificált négy személlyeken esett meg, a többin nem. Ezt sem mi cselekedtük.

3-o. Van é vagy maradt é a dimenziótól föld, arról való informátiókn geometra uram meg küldötte a tekintetes úrnak.

Ezen relatióknak tételével úri favoriba ajánlottak vagyunk

Az úrnak tekintetes praefectus urunknak

Signatum Nagy Rábé, die 26-a aprilis 1784

alázatos kész szolgálai
nagy rábai bírók közönségesen
Az instansoknak nevei
Pataki Dániel

⁴ Subliniat în documentul original

Tarsoly István
Tolnai János
Idősebb Karajos István
Tösér István
Tösér András
Juhász András
Juhász János
Idősebb Szabó Mihály
Rácz Ferencz
Cs. Fekete Mihály
Ványai Mihály
Sarkadi Pál
Székely Mihály
Korponai Gergely
Mágori Pál
Pataji András
K. Varga András
Csabai János
Mészáros Mihály
Idősebb Pap János

Pe verso: Spectabili ac generosi domino Michaeli Béra inelyti domeniis episcopalis Magno Varadiensis plenipotentiato praefecto, nec non inelyti comitatus huius Bihariensis tabulae iudicialiae assessori (Titt.) domino colendissimo. Várad Olaszi.

Terris non sufficientibus et instantibus praesentes cassari.

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice*, inv. 247, dos. 472, f. 32-33; sigiliu ceară roșie

Onorate domnule prefect !

La plângerea celor 22 de locuitori din Nagy Rábé specificați mai jos, pe care așa i-au înaintat-o excelenței sale [episcopului] cum că le-au fost luate pământurile, am dorit să vă dăm aceste informații după cum urmează:

1. În plângere expun că pământurile pe care le-au posedat încă din timpul predecesorilor de fericită amintire ai excelenței sale [episcopului], le-au fost luate acum și nu le-au fost date altele în loc, deși ei l-au servit cu credință.⁵

⁵ Subliniat în documentul original

Această expunere nu este adevărată, pentru că numai patru dintre ei sunt din aceia care înainte de măsurătoarea topografică au avut pământ și anume: Paul Sarkadi, Grigore Korponai, Mihai Mészáros și T. Pap Ioan; acestora nu li s-au dat acuma pământ pentru că cu ocazia măsurătorilor am primit de la onoratul domn administrator ordinul să li se dea pământ numai aceluia care înainte au fost buni servitori și plătitori, iar aceștia (așa cum sunt cunoscuți și înaintea onoratului domn administrator) nu le-au îndeplinit nici în urma aplicării pedepselor, ci au rămas restanțieri de pe un an pe altul și au fost totdeauna rămași în urmă atât în plata porției, cât și a dărilor convenite înălțatei stăpâniri și așa sunt și acum. În ceea ce îi privește pe ceilalți, nu au avut (nici până acum) pământuri pentru care ar fi trebuit să presteze servicii urbariale, și începând măsurătoarea, unii au primit într-adevăr pământ la prima împărțire, dar sosind ordinul [administratorului], le-a fost dat aceluia care au fost considerați ca fiind mai merituoși, întrucât ceilalți sunt oameni care servesc cu greutate; tot aici aparține și faptul că domnul topograf, aflând mărimea pământurilor din hotar, a văzut că nu ajunge tuturor celor care au dorit să ia pământ după voia lor; de aceea a trebuit să aleagă și cei care sunt cunoscuți că lucrează și plătesc dările cu greutate au fost lăsați pe dinafară și au primit pământ la prima împărțire aceia care sunt cunoscuți ca oameni buni lucrători și plătitori. Onoratul domn administrator a dorit și el să vadă lista locuitorilor care au luat pământ și, uitându-se, a șters și el pe cei pe care nu i-a considerat ca îndreptățiți la pământ.

2. Expun că, luându-li-se pământurile, sau neprimind pământ, nu numai că nu au scăzut dările, ci, din contră, au crescut. Privitor la darea către înălțata stăpânire nici această [expunere] nu este adevărată, căci noi nu am repartizat nimănui mai mult, ci numai atâta cât este dat [fiecăruia] prin contract: pentru o zi de muncă cu palmele 10 crăițari; ci asta au dedus-o de acolo că încă în luna martie a anului trecut 1783, conscripția dicasterială fiind [încheiată], iar măsurătoarea [pământului] nefiind încă începută, domniile conscriptori au luat situația după pământul deținut mai înainte și, întrucât până atunci pământul era în posesia tuturor, dicasteriul a fost luat în felul acela și darea a fost repartizată după [starca] aceea, dar și asta s-a petrecut numai cu cele patru persoane, cu ceilalți nu. Nici asta nu noi am făcut-o.

3. Dacă mai există sau a mai rămas pământ după măsurătoare, domnul topograf a trimis onoratului domn informațiile despre aceasta.

Făcând această relatare, suntem recomandați grației domnului voastre.

Domniei sale onoratului domn prefect

Semnat la Nagy Rábé, 26 aprilie 1785

servitorii supuși
Juzii din Nagy Rábé împreună
Numele petenților:
Daniel Pataki
Ștefan Tarsoly
Ioan Tolnai

Ștefan Karajos senior
Ștefan Tösér
Andrei Tösér
Andrei Juhász
Ioan Juhász
Mihai Szabó senior
Francisc Rác
Mihai Cs. Fekete
Mihai Ványai
Paul Sarkadi
Mihai Székely
Grigore Korponai
Paul Mágori
Andrei Pataji
Andrei K. Varga
Ioan Csabai
Mihai Mészáros
Ioan Pap senior

42

1784 aprilie 28, Buduslău

Tekéntetes törvény szék

Teczett most folyó holnapnak 20-dik napján tartott tekéntetes törvény széknek némely bogyoszlai lakosok által ellenem bé adott instantiájokat hogy abban fel tett 13 punktumokra felellyek ki adni, mellyet is tartván alázatos köteleességemnek e következőket tettem:

Ad 1-um et 2-dum. Azon vádokat mutassák ki hol s mennyi szántó földet és kaszállót bírok, azt ugyan nem tagadom, hogy szántatok, vetetek keveset az úr tekéntetes praefectus úrnak engedelméből, de kevesebbet (senkijét nem vévén) mint sem az vádokat bé adták.

Ad 3-um. Tavaly margitai királyi dözma búzából ki vévén obtingentiamban az úrnak frumentarius úrnak engedelméből el adtam amint itt sub numero 1 rekesztett documentum bizonyítja.

Ad 4-um. Az méltóságos uraságnak két verem zabja volt itten mellyekből 59 köből el vetetvén a mint tekéntetes udvarbíró úrnál lévő helység által ki adott attestatum a többit Váradra bé küldöttem, czí frumentarius úrtól adot recognitionalis bizonyityák sub numero 2-o.

Ad 5-m. Hogy magam semminemű procreatiót nem mértem, hanem azoknak fel mérését helység biráji által tettem meg, a mellyet attestálnak

az birák sub numero 3-o.

Ad 6-um. Mivel tavaly hordáskor a lakosok midön biró s kerülők által hajtattak volna el szökvén nem állithattak dézma asztag rakót ki fokadván káromkodtam, és mocskoltam eőket igaz de nem oly iszonyú teremtette mondásokkal.

Ad 7-m. Az itten lévő méltóságos uraság dézma boraibúl az úrnak szentimrei kulcsár úrnak engedelmébúl ki vettem magam obtingentiambeli bort, ezt az úr kulcsár uram, hogy pénzen is vettem azt az birák attestatuma sub numero 4-o bizonyitják.

Ad 8-m. Az mi illeti csekély deonominat azt hogy az méltóságos uraság robottyával végeztettem vagy az lakosokat magam dolgára erőszakosan hajtottam, s kénszeritettem volna azt meg cáfolya az birák által ki adott sub numero 5-o levő attestátum.

Ad 9-m. Harmadévi az búzának eladása az úrnak frumentarius uramnak parancsolatyábúl esett, ki szabván itt helybe az árát, hogy a méltóságos uraság annak vásárookra való vecturájátul mentethessen, ezen punctumot meg hamisolya az birák bizonyító levele sub numero 6-o.

Ad numerum 10-m. Hogy a kegyelmes urbarialis regulációkhoz szabván magamat kemény vagyok meg vallom, de mindazon által ezenkívül a mit itt sub numero 7-o magokrúl adott abba bizonyitya az biráknak kérésére cselekedtem meg, többre sem emlékezem.

Ad 11-m. Az helység biráit egybe gyűjtettem ezen ellenem bé adott punctumokat előttük elolva [sic] olvastattam, minémű tanuvallást hitek után tettek ide provocálván sub numero 4-o ad numerum 7-m lévő attestatum bizonyitya.

Ad 12-m. Hogy a mult esztendőben a dézma borok birák által elsőben meg méretettelt igaz akóval bizonyitom sub numero 8 levő attestatummal.

Ad 13-m. Hogy a majorság tengerit igazán arra rendeltetet esküt birák mérték, és rottak jelen létemben kívül, azt azon biráknak hitek után tett fassiójok bizonyityák sub numero 9-o.

Mely bogyoszlai némely lakosoknak ellenem tett hamissan 13 punctumaira alázatos feleletemet ide rekesztvén az tckéntetes törvény szék eleibe terjesztem, kérvén alázatosan rajtam tett gyalázatért illendő satisfactiót rendelni méltóztassék.

Bogyoszló 28-a aprilis 1784

Heffner András m.p.
Bogyoszlói ispány

Pe verso: Az tekéntetes, méltóságos nagy váradi püspökség részéről tartandó törvény széknek alázatossan bé nyújtom.

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice, inv. 247, dos. 4113, f. 142-143*

Onorat scaun de judecată !

Ați dispus să răspund la cele 13 puncte ale reclamației câtorva locuitori din Buduslău, înaintată onoratului scaun de judecată ținut în 20 luna curentă, fapt pentru care, considerându-l ca pe o obligație supusă, răspund cele ce urmează:

La 1 și 2. Să arate acuzatorii unde și cât pământ arabil și fânețe posed, aceea însă nu neg că așa și seamăn puțin, cu permisiunea onoratului domn prefect, dar mai puțin (neluînd de la nimeni) decât au afirmat acuzatorii [mei].

La 3. Anul trecut luându-mi din dijma regală de la Marghita partea ce mi se cuvine [drept plată], cu permisiunea domnului administrator al grânelor, am vândut [grâul] așa cum arată și documentul anexat aici sub nr. 1.

La 4. Înălțata stăpânire a avut aici două gropi cu ovăz, din care am semănat 59 câble, așa cum arată atestatul dat de localitate, ce se află la onoratu domn administrator, restul î-am trimis la Oradea, aceasta o dovedește scrisoarea de recunoaștere dată de domnul administrator al grânelor [anexată aici] sub nr. 2.

La 5. Eu nu am cântărit nici un fel de recoltă [de cereale], ci am încredințat cântărirea juzilor localității, ceea ce atestă [ei înșiși] sub nr. 3.

La 6. Întrucât anul trecut, cu ocazia transportului [grâului], când judele și paznicii i-ar fi mânat [la lucru] ei au fugit și [juzii] nu au putut prezenta [oameni care] să facă stoguri [din grâul] de dijmă, este adevărat că, izbucnind [de furie], i-a înjurat și ocărât, dar nu chiar așa de groaznic, numindu-i în toate felurile.

La 7. Din vinurile de dijmă ale înălțatei stăpâniri, ce se află aici, cu permisiunea domniei sale domnului claviger din Sântimreu mi-am scos vinul ce mi se cuvine [drept plată]; că am mai luat vin și pentru bani o dovedesc domnia sa domnul claviger și atestatul juzilor de sub nr. 4.

La 8. În ceea ce privește puțina mea gospodărie, că așa fi făcut-o cu robota [datorată de locuitori] înălțatei stăpâniri sau că i-am mânat pe locuitori cu forța să-mi lucreze și i-aș fi obligat, este dezmințit de atestatul eliberat de juzi [anexat] sub nr. 5.

La 9. Vânzarea grâului de trei ani a avut loc din ordinul domnului administrator al grânelor, care a fixat aici, pe loc, prețul, ca să scutească înălțata stăpânire de transportarea lui la târg; acest punct este infirmat de

scrisoarea juzilor [anexată] sub nr. 6.

La 10. Recunosc că sunt dur, ținându-mă de grațioasa reglementare urbarială, dar cu toate că așa cum aici [scrisoarea de adevărire] de sub nr. 7 o dovedește, am procedat în acest fel la cercrea juzilor, de altceva nu-mi amintesc.

La 11. I-am adunat pe juzii localității și am citit în fața lor punctele date împotriva mea și au făcut mărturisiri după conștiința lor, așa cum dovedesc atestatele [anexate] sub nr. 4-7.

La 12. Că în anul trecut dijma din vin a fost măsurată de juzi cu o măsură adevărată o dovedesc cu atestatul de la nr. 8.

La 13. Că porumbul pentru păsări a fost măsurat cu adevărat de juzi și notat în lipsa mea, o dovedește mărturia acelor juzi făcute după conștiința lor [anexată aici] la nr.9.

Scriind aici răspunsul meu supus la cele 13 puncte false pe care câțiva locuitori din Buduslău le-au înaintat împotriva mea, le înaintez onoratului scaun de judecată, cerând cu supunere să binevoiți a dispune satisfacția cuvenită pentru dezonorarea mea.

Boduslău, 28 aprilie 17843

Andrei Heffner m.p.
Șpanul din Buduslău

Pe verso: Înaintez cu supunere onoratului scaun de judecată al înălțatei episcopii de Oradea

43

1784 mai 20, Bochia

Tekéntetes dominális szék !

Az alább irtt communitas az eránt jelenti magát:

1-mo. Hogy hatodik esztendeje lesz mióta a kislakaiakal az határjok kerétesek eránt bajok vagyon a mint sub A ki teczik, az tekéntetes dominális széktül meg parancsoltatott hogy kerecsék bé, de annak semmi effectussa nincsen, udvarbiró urunk commissiojábúl is ki teczik sub B hogy kerécsék, de nyakas engedetlen emberek.

2-o. Akár mi nemü jószágokat ki hajtyák mivel majd az falujak alá jön az határjok, azonnal oda kap, nem győzik a sok büntetést, kárt, hajtó bért fizetni, és azon veszedelem miat közönséges pásztorokat sem állíthatnak.

3-tio. Ha az kárt mennek nézni, az fent irt helységbeliek hatalommal meg támadgyák, nevezetessen Farkas Tógyer az múlt esztendőben az uraság csőszét Novák Szávuult meg verte.

4-to. Arra való nézve azon instályák titulált dominális széket ha be nem keritik, ami kár okoztatik, magoknak tulajdonécsák, meg nem fizetik. Signat Bokia, die 20 maii 1784.

bokiai communitás

Concepta per iudex notarius Franciscus Ignatzi m.p.

Pe verso: Ad inclytam sedem dominalem Beliensem (titt.)

Bokiensium instantia. Nr. 123

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice, inv. 247, dos. 472, f. 7*

Onorat scaun domenal !

Comunitatea scrisă mai jos se prezintă [în fața scaunului domenal] pentru că:

1. Se vor împlini șase ani de când au necazuri în privința împrejmuirii hotarului delor din Chișlaca; așa sum reiese din [documentul anexat sub] A, a fost ordonat de către onoratul scaun domenal să-l împrejmuiască, dar [acel ordin] nu are nici un efect; din ordinul domnului administrator, așa cum reiese din [documentul anexat sub] B [s-a dispus] să-l împrejmuiască, dar sunt oameni încăpățânați și nesupuși.

2. Întrucât hotarul [celor din Chișlaca] ajunge până aproape de satul nostru, orice animal mânat afară [la pășunat] merge imediat acolo și ei nu mai termină de plătit multele amenzi, pagube și dări [de sechestrare], iar din cauza aceluia pericol nu pot angaja nici un păstor obișnuit.

3. Dacă merg să constate pagubele [produse de animale], locuitorii din localitatea mai sus scrisă îi atacă cu forța, de exemplu Teodor Farcaș l-a bătut anul trecut pe paznicul stăpânirii, Savu Novac.

4. Privitor la aceasta, anunță întitulatul scaun domenal că dacă [locuitorii din Chișlaca] nu vor împrejmui [hotarul], nu le vor plăti pagubele ce se vor produce, ci să și le considere ca pe ale lor. Semnat la Bochia, 20 mai 1784.

Comunitatea din Bochia

Întocmit de notarul oficial Francisc Ignatzi m.p.

Tekintetes úri szék !

Alább irtt személyek panaszkodnak, hogy az volt koroï csaplárért való kezességbül a koroï helység lakósai ki akarják magokat venni és azon csaplárnak, úgy mint Katona Tógyernek jószágábül ki nem sülendő adóságát csak az instansokra hárétyák, úgy mint a fő kezesekre, kiknek nevei koltsár uramnak bé jelentettek, azért valamint hogy akkor, midön Sztanka Alexát koltsár uram a másik helyét akarván tenni le vetette Katona Tógyert, a helység közönségessen, és egy formán ismét Katona Tógyert választatta és felelt érette, ha kárba esetis úgy mostis hogy akár közössen repartiáltassél, aláztatossan instálnak.

Signat Béll, 22-a maii 1784

koroï lakosok
Leukucza Simeon
Leukucza Petru
Leukucza Mihály
Sipa Onn
Vesze Toma
Bulg Simeon

Pe verso: Ad inelytam sedem dominalem

Instant introfertî Koroïensium debita Koroïensis Katona Tógyer educillaria per tota communitatem persolvenda.

Audiantur partes.

Audientem partes per provisorum qui investigata expeditione instantis relationem domino fiscali faciet. E sede dominali, die 26-a maii in oppido Béll continuative celebrato

Per Surog m.p.
Sedis dominalis notar

Citáltatván koroïak az ellenkező felek, mind nem comparealtanak ugyan, de akik compareáltak, vallották azon is előttem, hogy Sztanka Alexát meg nem szenvedvén, és az egész falunak akarattyával ezen nevezett csaplárt, a kit maga tett volt kolcsár úr, ki vetették. Következik tehát ebbül, bátor némelyek magokat ki akarják vonni a kezesség alól. Katona Tógyer csaplárosért az egész falu kezességet válalt. Signat Béll die 10-a decembris 1784

Per Josephum Hrabovszky m.p.
Provisorem

Anno 1784 22-a decembris sub sede dominali cum conductum per clavigerum educillatorum communitas eiecerit et aliud illi substituere solvent in concreto.

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice*, inv. 247, dos. 472, f. 42

Onorat scaun domenial !

Persoanele subscrise se plâng că locuitorii din Coroi vor să se sustragă de la chezașie pentru fostul cârciumar din Coroi și datoria acelui cârciumar, adică a lui Teodor Cătană, ce nu poate fi acoperită din averea lui, o aruncă numai asupra reclamanților, adică asupra chezașilor principali, ale căror nume au fost date domnului chelar, de aceea cerem cu supunere, întrucât atunci când domnul chelar a vrut să-l pună în locul celuilalt pe Alexa Stanca și l-a scos pe Teodor Cătană, întreaga localitate l-a ales din nou tot pe Teodor Cătană și a răspuns pentru el, dacă [el] a rămas în pagubă, atunci [despăgubirea datorată] să fie repartizată acum pe toată lumea. Semnat la Beliu, 22 mai 1784

locuitorii din Coroi
Simeon Leucuța
Petru Leucuța
Mihai Leucuța
On Sipa
Toma Vese
Simeon Bulg

45

1784 mai 24, Archiș

Tekéntetes nemes törvényszék

Alább irt communitásnak legényei tizenhat esztendőknék előtte italt készítvén magoknak bőven kóringyáltak falujokban, midön pedig el végeztek az kóringyálást vigsághoz kezdettek, az mikor is akkori nemzetes Csottka Joseff udvarbíró úr Proháczka ispány urat 5 hajduval legényekre küldött, láttván azokat az legénység el szaladott, az kik is ugyan hajduk mindaz italokat mind ételeket el szedvén korcsmán ittak 4 rhennes forint árú italt, és az dobokat, furkájokat elvitték, úgy az gazdát Szerb luont, birát Danucz Florát, Istók Nikorát tömlöczbe tétette, azoktólis mind adig tartotta, méglen 15 vonás forintokat nem vittek udvarbíró úrnak, ispány úrnak pedig 7 máriásokat, hogy pedig hamar nem érkezet az pénz Istók Nikorát deresre húzatta és addig el verette méglen vérbe borult és egész sztendeig kinlódott;

85

az többit hogy el érkezett az pénz el bocsátatta, és így mind az pénz mind az ital, hús, kenyér, dob, furkájok, mely 6 forintokan került, máig is oda vagon.

Ezeket pedig tsak azért cselekedte titulált udvarbíró úr hogy az legénység borából nem ivott, mert maga borát méltóságos uraság csapszékén árultatta.

Továbbra kölcsön vevőn lakosok titulált úrtól 60 forintokat, minden 5 forint után kénytelenítettek Hagymásról 13 mázsa sót hozni.

Nem különben Tokoján Flórától el vevőn puskát, mind addig visza nem adta nemzetes udvarbíró úr, méglen 8 máriásokat le nem tett.

Ugyan Istók Nikoránál 10 forintra levőn 13 májásot kellett hozni Nikorának, más rendben kénytelenített Belényesbe 12 köből buzát vinni de mivel magának tehetsége nem volt vivésre 4 rhennes forintba fogadott szekere.

Ugyan Istok Frucza dézsma tengeriből adós maradt 3 vékával az mellyért tavaszra titulált úr pénzt kérvén 38 singra való vékony ki fejeztett fonalat el vivőn Váradra máigis oda vagon.

Mindezekért tehát instálnak alázatossan tekéntetes nemes törvényes széknék titulált úr lakosoknál lévő pénzéből meg tartoztatni méltóztassék.

Árkus die 14-a maii 1784

árkusi lakósok

Nem különben általában fogottak tengeri dézsmát az mintis repartáltak az bírák hagymásiakra is kiknek ott volt tengeriek de azon titulált úr különösen meg vette az hagymásiakon s az instanson az mellyet is meg fordítatni instállya.

Felső bíró Kosztucs Tógyer

Cum praetensio haec suo tempore prompte non sit, nunc posteaquam altera querulantarum partium visa, altra officio decessisset atque adeo eidem praetensioni iam etiam praescriptum foret, eandem pro cessuisse (?) declarari. E sede dominali 22 decembrie 1784 in oppido Bél continuative celebrato.

Per iurassorem sedis magistratualis m.p.

Conceptur per notarius Nicolaus Somogyi m.p.

Pe verso: Tekéntetes nemes törvény székhöz

Árkusi lakósok instálnak hogy nemzetes Csotkka Ioseff úr nállok lévő pénzér meg tartoztatni.

Dominis provisor investigabit et relationem domino fiscali transmittet fine communicationis cum domine Csothka fiendo.

Investigetur per provisorum punctatim, tandem domino fiscali fine communicationis cum Csothka transmittet. Ex sede dominali die 16-a maii 1784 in oppido Béll continuative celebrato

Per sedis notar m.p.

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice*, inv. 247, dos. 4113, f. 138

Onorat nobil scaun de judecată,

Flăcăii din comunitatea scrisă mai jos, înainte [de a împlini] 16 ani, și-au pregătit băutura mai multă, au colindat prin sat și, după ce au terminat de colindat, au început să petreacă și atunci domnul administrator din acel timp, nobilul Iosif Csotka, i-a trimis asupra flăcăilor pe domnul șpan Prohászka împreună cu 5 gornici domeniali, pe care, când flăcăii i-au văzut, au fugit, iar acei gornici au luat atât băutura cât și mâncarea, [apoi] au băut la cârciumă în valoare de 4 florini și au dus cu ei tobele și furcile, iar pe gazda [flăcăilor] Iuon Serb, pe judele Flora Dănuț și Nicoară Iștoc i-au băgat la închisoare și i-au ținut acolo până când nu i-au dus domnului administrator 15 florini, iar domnului șpan 7 mărișei, și cum banii nu au sosit repede, l-au urcat pe Nicoară Iștoc pe scaunul de tortură și l-au bătut până când l-au umplut de sânge, de s-a chinuit un an de zile, iar pe ceilalți, fiindcă [între timp] au sosit banii, i-au eliberat, iar banii, precum și băutura, carnea, pâinea, toba, furca lor, care au costat 6 florini, au rămas acolo până în ziua de astăzi.

Iar [toate] acestea întitulatul domn administrator le-a făcut numai pentru că flăcăii nu au băut din vinul lui, pentru că el își vinde vinul în cârciuma înălțatei stăpâniri.

Mai departe, locuitorii luând împrumut de la întitulatul domn 60 de florini, au fost obligați să aducă de la Hălmagiu 13 măji de sare după fiecare 5 florini.

Tot astfel, luând pușca de la Flora Tocoian, nobilul domn administrator nu i-a dat-o înapoi până când nu a depus 8 mărișei.

Tot Nicoară Iștoc, având [la administrator] 10 florini [datorie], a trebuit ca Nicoară să aducă 13 mărișei, în alt rând a fost obligat să ducă la Beiuș 12 câble de grâu, dar cum nu a avut cu ce să le ducă, a trebuit să tocmească cu 4 florini un căruțaș.

Tot așa Fruța Iștoc a rămas dator cu trei vici din dijma din porumb, pentru care, în primăvară, întitulatul domn a cerut bani, ducând la Oradea 38

de coți de tort subțire înălbit, [care] s-au pierdut până în ziua de astăzi.

Pentru toate acestea cerem cu supunere ca onoratul și nobilul scaun de judecată să binevoiască să rețină banii pe care întitulatul domn îi are de la locuitori.

Locuitorii din Archiş

Nu altfel, dijma din porumb a fost repartizată de juzi și de accia din Hășmaș care au avut porumb acolo, dar acel întitulat domn a luat dijma și de la cei din Hășmaș și de la petent, care cere să-i fie dat înapoi.

Judele primar Teodor Costuț

46

1784 mai 24, Beliu

Tekéntetes nemes törvényszék

Alább irt személyly instál hogy azon földjéért melly instáns örökségből teleknek adattott Grek Dumitrunak Sztán Iosziffnek rebonificatio, vagy más föld azok által adattassék mivel:

1. Minden datiabán az instans praestál és robbotokat.
2. Annyi esztendőktől semmit nem akarnak nékie fordítani.

Signat Béll die 24-a maii 1784

Széki Gábor Dumitru

Pe verso: Tekéntetes nemes törvényszékhez

Széki Gábor Dumitru instál hogy az földért melly Grek Dumitrunak és Sztán Iosiffnak teleknek adatott más föld adattassék.

Conceptum pe notarum Nicolaus Somogyi m.p.

Dominum provisorem Beliensem exmitti ut remensuratis terris, si minus compertum fuerit, quam urbario inscriptum haberet, bonificat. A sedc dominali die 25-a maii 1784 in oppido Béll continuative celebrato.

Per sedis dominalis notar m.p.

Széki Varagyó Totsa, Ierkán Lup, és Zsunkutz Tógyer előttem azt vallyák, hogy azon földnek melly Sztanka Iosifnének és Grek Dumitrunak az instáns Gábor Dumitru földjeiből mérettetett teleknek elvétele a dominalis dimensió előtt esett, fel méretvén az extravillanum csak annyi irattatott Gábor Dumitrunak adó alá a mennyi a teleknek vett földön kívül

meg maradott. Innét mivel ő több földért nem szolgál, nem adózik, a kíványsága sem helyes. Signat Bél, die 12-a decembris 1784

Per Iosephum Hrabovszky m.p.
Provisorem

Minthogy az instáns tsak annyi földtül szolgál amennyi néki az urbariumban iratatott, a keresetitül ell vetetetik. Ex sede dominali 22-a decembris 1784 in Bell continuative celebrato

Per fiscalem m.p.

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte economice*, inv. 246, dos. 2474, f. 12

Onorat nobil scaun de judecată !

Persoana subscrisă cere ca în schimbul acelu pământ pe care l-a moștenit și care a fost dat drept loc de casă lui Dumitru Grec și Iosif Stan, să-i fie înapoiat de către aceia ori prin rebonificare, ori prin alt pământ al lor, întrucât:

1. Reclamantul prestează toate daturile și robotele
2. Nu vor să-i dea nimic în schimb de atâția ani.

Semnat la Beliu, 24 mai 1784

Dumitru Gabor din Săliște de Beliu

Pe verso: Onoratului și nobilului scaun de judecată

Dumitru Gabor din Săliște de Beliu cere să-i fie dat, în schimbul pământului care i-a fost dat lui Dumitru Grec și Iosif Stan ca loc de casă, alt pământ.

Întocmit de notarul Nicolae Somogyi m.p.

Domnul provizor din Beliu să trimită să se remăsoare pământul și dacă se constată că a fost mai puțin decât a avut înscris în urbariu, să fie rebonificat. În scaunul de judecată ținut în continuare la Beliu, 25 mai 1784

Prin notarul scaunului de judecată domencial m.p.

Todea Varade, Lup Iercan și Teodor Juncuț din Săliște de Beliu au mărturisit înaintea mea că luarea acelu pământ care a fost dat ca loc de casă văduvei lui Iosif Stanca și lui Dumitru Grec, din pământurile reclamantului Dumitru Gabor s-a făcut încă înainte de măsurătoarea domencială; măsurându-l iarăși s-a constatat că lui Dumitru Gabor i-a fost înscrisă numai atâta dare cât extravilan i-a rămas după luarea acelu pământ pentru loc de casă. De aici,

Întrucât el nu servește și nu dă dări pentru mai mult pământ, nici dorința lui nu este corectă. Semnat la Beliu, 12 decembrie 1784

Prin Iosif Hrabovszky m.p.
Provizor

Întrucât petentul servește numai după atâta pământ cât i-a fost înscris în urbariu, cererea i se respinge. În scaunul domenial de judecată din Beliu, 22 decembrie 1784

Prin avocat m.p.

47

1784 mai 25, Beliu

Tekintetes úri szék !

Alább irrt személyek panaszkodnak, hogy az béli határ kezdett az épületnek való fábúl szűkölködni mert:

1-o. Nem elég hogy az gremialis jobágyok, akiket illeti inkább, vágják és száraz fábúl csinálván eladni való fákat hordanak a béli erdőbül az mezőségre, hanem

2-o. Arad vármegyébül majd minden közel lévő helységbül majd minyájan vágják, pusztétyák, többen commissio nélkül, mint aval, mert egy fejszés után más 16 is dolgozik

3-o. Más részrül az huta ritkéti már a lunkát is, mert paraszt fát is közel nem találhattni.

Instálnak azért a béliek az Arad vármegyebélickek az béli erdőrül való el tiltását, hogy azoknak szabad ne légyen az innen viendő fával kereskedni, mert béliek felelnek az erdőért, és inkább illeti őket az innen való kereskedés.

Másodszor. Instályák alázatossan a véget hogy a mossirlai pusztásoknak a nyári pascuum el téltassék az béli határrül mert:

1-o. Mcg szaporodott nagyon a pusztásoknak marhájok, anyira hogy több és nagyobb a csordájok mint a bélickek.

2-o. Az határ kár anyi marháknak nem elegendő mivel a vidékrül fogadnak az ide való pusztások pénzirt, melyért semmi portiózás nem tétetik.

3-o. Az Bélhez conscribált motsirlaiakat méltóztassék Bélbe hajtattni.

Signatum Bél, 25-a maii 1784

Béli lakósok
Sebessán Deliman

Csikur Tógyer
Besán Iova
Popa Nága
Doha Lup
Besán Tógyer
Popa Gligor
Gligorás Mikula
és egész communitás

Pe verso: Ad inclytam sedem dominalem

Instat Béliensis communitas commercius eius per extraneos homines in sylvis Béliensibus haud excercenda.

2-o. Pascuum aestivale praesidialistis Mocsirlaiensibus denegandum et in Bél conscriptos praedialistas ad habitandum in oppido competendas.

Conscribantur omnes isti praedialistae, et assignentur ipsis sessiones in Bél, tandem compellantur ad onera omnia, destruantur novos domus ibidem. E sede dominali, die 24-a maii in oppido BÉll continuative celebrato

Per sedis dominalis notar m.p.

Omnes praedialistae Mocsirlaienses conscripti sunt, et conscriptio ipsorum in originali spectabili domini domini praefecto praesentata est. Tuguria etiam illorum, qui se a tempore dimensionis in BÉll transituros appromiserunt, comunitati huiati scripto, siquidem contractui semet accomodare nolissent, tuguria illorum disjici curavi. Non obstante eo, semet ad BÉll hucdum non intulerunt. Signat BÉll, die 20-a octobris 1784

Per Josephum Hrabovszky m.p.
Provisorem

1784 die 22-a decembris in Bél adstringendi venient, ut ad Kiss Laka se transferent. Sextus eliminabuntur.

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice, inv. 247, dos. 472, f. 47*

Onorat scaun de judecată !

Persoanele subscrise se plâng că a început să se împutîncze lemnul pentru construcții din hotarul Beliului, pentru că:

1. Nu este de ajuns că iobagii din interiorul comitatului, cărora li se cuvine mai ales, taie și duc spre vânzare în câmpie lemn [de construcție] făcut din lemne uscate din pădurca Beliului, ci

2. Din aproape toate localitățile învecinate din comitatul Arad, aproape toți [oamenii] taie, pustiesc [pădurea], mai mult fără decât cu permisiune, pentru că după un om cu secure mai lucrează alți 16.

3. Pe de altă parte, huta [de sticlă] rărește deja și lunca, pentru că nu mai găsesc lemne de foc în apropiere.

Locuitorii din Beliu cer de aceea ca celor din comitatul Arad să le fie interzis [accesul în] pădurea din Beliu, să nu aibă voie să facă comerț cu lemn dus de aici, pentru că de pădure răspund cei din Beliu și comerțul [cu lemn] de aici le revine mai degrabă lor.

În al doilea rând. Cer cu supunere ca pășunea de vară din hotarul Beliului să le fie interzisă locuitorilor din prediul Mocirla, pentru că:

1. Vitele locuitorilor din prediu s-au înmulțit foarte mult, într-atâta încât cireada lor este mai mare și mai numeroasă decât a celor din Beliu.

2. Hotarul nu mai este de ajuns pentru atâtea vite, pentru că locuitorii prediului primesc [vite] din ținut pentru bani, pentru care nu plătesc nici un fel de dare.

3. Pe locuitorii din Mocirla care au fost conșcriși la Beliu, binevoii a-i mâna [să locuiască] în Beliu.

Semnat la Beliu, 25 mai 1784

Locuitorii din Beliu:

Deliman Sebeșan

Teodor Ciucur

Iova Bejan

Neaga Popa

Lup Doha

Teodor Bejan

Nicula Gligoraș

și întreaga comunitate

48

1784 mai 31, Buteni

Perillustris ac generose domine provisor !

Domini mihi singulariter colendissime.

Májusnak utolsó napján Tokán Vaszalia által küldetett levelet Bukovniczky uramnak szólot, ide haza nem létében kezemhez vettem, melyből is meg értvén Husza On berzai lakosnak meg fogatását melynek meg fogásán régenten igyekezik Bukovniczky uram de mivel nem házi lakos hanem csak mint zsellér és Erdély országi, tehát csak imit amot lapankva jár, hogy ha pediglen kézbe fog kerülni mely után is expediáltam azonnal meg irásában fogunk igyekezni.

Sándra luon felől semmit irhatok mivel az embert nem esmerem.

In reliquo favoribus comendatus omni cum respectu maneo.

92

Praetitulatae dominationis vestrae
Buttyin, dic 31-a maii 1784

servus humillimus
Ioannes Barinay m.p.
Cassalis frumentarius

Pe verso: Perillustri ac generoso domino Francisco Szotoczki, incltyi dominii Vaskohiensi provisor (titulo) domino mihi singulariter colendissimo. Vaskoh

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice*, inv. 247, dos. 472, f. 30; sigiliu ceară roșie

Ilustru și generos domn provizor,
Domnule venerat îndeosebi de mine,

Scrisoarea din ultima zi a lunii mai, trimisă prin Vasile Tocan [care] i-a fost adresată domnului Bukovniczky, am luat-o eu în lipsa lui de acasă, din care am înțeles că Ion Husa, locuitor în Bârșa [trebuie] prins, ceea ce domnul Bukovniczky se străduiește de mult, dar cum nu este locuitor cu casă ci jeler și este din Transilvania, deci umblă numai pe ici pe colo, ascunzându-se, dacă ne va încăpea în mâini, ne vom strădui să vă scriem imediat ce va fi expedit.

Despre luon Șandra nu pot scrie nimic pentru că nu-l cunosc pe acest om.
Rămân la urmă recomandat cu respect întregii [voastre] bunăvoințe
Al domniei voastre numite mai înainte
Buteni, 31 mai 1784

cel mai umil servitor
Ioan Barinay m.p.
Administratorul casieriei

49

1784 mai 31, Sărand și Chijic

Tekintetes nemes törvény szék !

Alább irtak instálunk:

1. Már ezzer busitottunk tekintetes nemes vármegyét de semmi választot nem nyertünk eddig, az compossessor úr jobbágyoktól az határunknak fel fogássá miatt irtásoknak, annyira hogy marháink nem járhatnak sem csordát nem tarthatunk tekintetes nemes vármegye parancsolatya szerint, mert mint dilelő vagy legelő helyeket, és vizeket is elfogtak ha még is egymás mellett volnának azon irtások de szana széel vannak az határon, melly dologra méltasson a tekintetes nemes törvény szék kegyes rendelést tenni hogy mi is

93

élhessünk és marhát tarthassunk, ki küldvén tekintetes nemes vármegye processualis tiszt úr közül megvizsgálására.

2. Úgy nem különbben az csapszékek iránt is attunk az compossessor úr jobbágysági magok részére csapláros háznak minden commissio nélkül és egész iczába italt mérőt parancsolat ellen, sőt még az erdő általis gróf Haller nagysága földyén kigyiki részén ahol csak tolvajok fészke ha valami gyilkosság esik oka ne legyünk, azirt tekintetes nemes törvényes széknek alázatosan referályunk.

Szegény szolgálai szárándi és kigyiki birák
amint az határunk is egy

Tekintetes nemes törvény széknek
Die 31 maii 1784

Alter uter dominus processualis iudex nobilium in realitatem querelae huius inquiret, et de compertis in futura generali congregatione relationem faciet. Ex generali congregatione 4-a iunii 1784 in Várad Olaszi celebrato

Per iuratus vice notarius
Iunior Emericus Péchy m.p.

Pe verso: Praesentat 1-a iunii 1784

Ad inclutam universitatem inclyti comitatus Bihariensis dominos et patronos gratiosissimos. Humillima instantia.

Dominus Szerdahelyi

Orig., A.S.B., *fond Prefectura județului Bihor*, inv. 41, dos. 143, f. 493

Onorat și nobil scaun de judecată,
Domnule patron binevoitor,

Subsemnații cerem:

1. Am deranjat deja odată onoratul și nobilul comitat cu o cerere, dar nu am primit până acum nici un răspuns în privința ocupării de către iobagii domnului composesor a despăduririlor din hotarul nostru, ce s-a făcut într-o asemenea măsură că vitele noastre nu au unde să mai meargă, iar circadă nu putem ține după cum ne-a poruncit onoratul și nobilul comitat, pentru că atât locurile de odihnă, cât și cele de păscut, precum și apa au ocupat-o acei iobagi; ar fi bine dacă acele despăduriri ar fi una lângă alta, dar ele sunt împrăștiate în tot hotarul; pentru care să binevoiască onoratul și nobilul

scaun de judecată să dea o dispoziție, ca să putem trăi și noi și să putem ține vite, să trimită la noi pe un domn funcționar al onoratului și nobilului comitat pentru a cerceta situația.

2. Tot așa anunțăm în privința cârciumilor că iobagii domnului compozitor le-au ridicat fără nici o aprobare, în folosul lor, și măsoară băutura în ițe întregi, în ciuda ordinelor, ba chiar și în părțile Chijicului, pe pământurile de dincolo de pădure, ale înălțimii sale contelui Haller, acolo unde se află cuibul hoților; dacă se va întâmpla vreo crimă să nu fim noi vinovați, de aceea anunțăm cu supunere onoratul și nobilul scaun de judecată.

Juzii din Sărand și Chijic împreună,
așa cum sunt și hoțarele noastre

Onoratului și nobilului scaun de judecată,
31 mai 1784

50

1784 iunie 3, Brad

Inclyta universitas,
domini fratres, amici et vicini nobis colendissimi !

Latrones perditissimi in circulum hunc signanter possessionem Csuts, ingruente nocte diei 26-ae currentis mensis, et anni irrumpentes, domum eiatis kynisii providii Sirca Dsurka expilaverunt, uxorem eius immani verberare affecerunt, candendisque ferro crudeliter combusserunt, ac suppellectilia omnia, abstulerunt, quos cuiates fuisse, nihil nobis certi constat; officiosissime igitur in universitatem, requirendam esse duximus, quatenus haud gravatim velit, res in advoluta specificatione consignantes, per eosdem subductas, apud incolas locorum, huic circulo nostro magis advicinantium perquirendas, et apud quos reperieruntur, intercipiendos ordinare, et in casu, siquid erui posset, nos mature certiore, nos quoque in occurrentiis, vices nostras exposcentibus non defuturi sumus, promptum studium nostrum festivo conatu contestare. Qui solito cum respectu perseveramus.

Inclytae universitatis

obligati servi, fratres, amici et vicini

Ladislau Pap m.p.

vice comes et praeses interimarius

Josephus András m.p.

vice notar

95

E sessione nostra in comitatus de Zarand
continuative celebrata, Brád 3-ae iunii 1784

Pe verso: Inclytae comitatus Bihariensis universitati domini
fratribus, amicis et vicinis colendissimis. Ex officio
Magno Varadini
Perceptum 9-a iulii 1784
Lectum in generali congregatione 14-a iulii 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos.
IV.A.1/b, fascicol II, nr. 907, 1784, cutia 168, nenumerotat; sigiliu ceară roșie.

51

1784 iunie 4, Oradea

Inclyta universitas !

Relatum est nobis fidedigne per magistratuales nostros processus Belényes officiales, in partibus praeattactis dominationis vestrae montosis et silvosis, praedones denuo, de die in diem multum augeri, et iam catervatim eosdem divagari, iisdem vero domos in districtu Butyinensi comitatu huic ingremiato ab invicem longe dispersas praesentissima latibula praebere. Quum autem tam salus et tranquillitas publica, quam etiam altissimae suae sacratissimae dispositiones exigant, ut domus colonorum ad rectum et convenientem ordinem reducantur, nec longe, una ab alia dissitae sint: peramicae ac una officiose requirendam seu potius relectendam esse duximus inclytam hanc universitatem, ut fine procurandi optati clementissimarum hoc in passu interventarum salutarium ordinationum affectus, congruas dispositiones facere, domos in memorato districtu dispersas reduci curare, hacque rationi publicae securitati consulere non gravetur. Ex generali congregatione 4-a iunii 1784

Expedit Beliczai m.p.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos.
IV.A.1/b, fascicol II, nr. 570, 1784, cutia 167, nenumerotat.

Tekintetes plenipotentarius praefectus úr !

Kegyeg patronus uram.

Tudva vagyon tekintetes praefectus urnál mennyi kéréssel, levéllel szorultsában a méltóságos uraság engedelmeiből jöttek sertései tekintetes Szilágyi Pap Mihály belényesi szolgabíró urnak s.v. sertései az lázuri Bikáts nevezetű praediumba házom mellett akólyt csináltak a pásztorok; két sertésse titulált urnak el vezett; én sem reggel, sem pedig estve számadó nem voltam, már mostan parancsolya szolgabíró úr hogy én fizessek 10 forintot azon jószágért, melyeket talán a kondások meg ettek. Minthogy pedig én magam állapotjáról bizonyság levelet mutatok és szomszéd helységekből is mutatandván fogok, ezen alázatos kérésem mellett, hogy engemet tekintetes praefectus úr védelmezzen kérem.

Tekintetes praefectus úrnak

alázatos szolgája
a bikátsi praediumon lakó Pántye Iliszie

Pe verso: A lázuri ispány tegyen investigációt ezen dologba, miképpen esett ? és ez mivel terheltetik ? mert ok nélkül senki se convictáltathatik. Várad Olaszi, 6-to iunii 1784

Béra Mihály m.p.
Praefectus

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice, inv. 247, dos. 472, f. 68*

Onorat domn prefect cu puteri depline !

Domnule patron binevoitor.

Este cunoscut de către onoratul domn prefect după atâtea cereri și scrisori, cum au ajuns porcii domnului jude nobiliar din Beiuș, onoratul Mihai Pap Szilágyi, din învoirea înălțatei stăpâniri [de pământ] în prediul numit Bicaci de lângă Lazuri; păstorii au făcut lângă casa mea un ocol, doi porci ai întitulatului domn s-au pierdut, eu nu am fost supraveghetor nici dimineața și nici seara, ba și când au făcut ocolul am fost la moară, iar acum domnul jude nobiliar poruncește ca eu să plătesc 10 florini pentru acele animale pe care probabil că le-au mâncat porcarii. Iar cum despre starea mea, alături de această supusă cerere, mai arăt o scrisoare de adevărire și am să mai

arăt [și altele] și din alte localități vecine, rog ca domnul prefect să mă apere.

Onoratului domn prefect

supusa slugă

Ilisie Pantea locuitor în prediul Bicaci

Pe verso: Șpanul din Lazuri să cerceteze această treabă, în ce fel s-a petrecut și cu ce-l acuză, pentru că nimeni nu este învinovățit fără motiv.

Oradea-Olosig, 6 iunie 1784

Mihai Béra m.p.

Prefect

53

1784 iunie 6, Vașcău

Extractus

instantiarum sedi dominali in episcopali oppido Vaskoh die 6-ta et subsequis mensis iunii diebus continuative celebratae porrectarum.

1-mo. Incola possessionis Kimp Mihele Dsurs in dominio apud quoadam (uti videre est) homines 280 v. florenos 33 cruciferos exhaerentia sua debita detegat, qua iam pluribus annis addepturam conabatur, sed propria auihoritate nullatenus potuit, qua propter assistentiam dominalem sibi instat.

Spanus audiat omnes et comperta realitate satisfaciat.

2-do. Communitas Barrestiensis per Ioannem Marka certam terram parochialem occupatam esse exponit, easdem communitas Ioannem Marka ab ulteriori usu removeri, et ad restituendum stringi insistat.

Ex confirmatori relationis approvente et quod terrae illae deficientis haecreditarie fuerint, quo praetendantes removerit.

3-o. *Fondczaiensis Lesnyicza Danilla* divisionem inter ipsum et vitricum suum decernendum petit.

In sede spanali partes audiantur et causa salva appellata decidatur.

4-o. *Vaskohiensis Traxlerpaur Anton* a praetensione *Szkoraniana* se absolvi petit.

Hicque relegatur ad sedem spanalem, ut auditis partibus causam decidat.

5-to. *Segestiensis Bajka Tógyer* per *Faur Nikora*, propriam instantis pecuniam via facti acceptam restituendam, sibi instat.

Investigetur et comperta expositionis veritate satisfactio per spanum praestet caeterum pro norma observanda statuit, ut ad praestandam decimam

praesteras pignoritias actuales possessiones adstringantur, robbotas vero praestandas impignorantes tenebuntur.

6-to. *Communitas Kerpenyesiensis cum a sua maiestate indultum consecuta sit ad aedificandum templum, recurrit etiam ad inclytum dominium pro fundo excindendo, eo erga paratam pro aedificio apta, et commoda ligna sibi assigurari humillime instat.*

Ad spectabilem dominem praefectum inviatur.

7-mo. *Lehetsenyiensis Dsunka Mihály terras suas oppignoratas et molam iuxta sententiam iudicum sibi resignari petit.*

Ad 7-mum. Sententiae in causa iam lata partes se se accomodare moverit.

8-vo. *Kolestyiensis Szűts Tógyer certam plagam terra ex dumetis non parvo labore se exstirpasse refert, in cuius pacifico usu se confirmari petit.*

Domini provisor imponi ut exstirpaturas in toto dominio revidere, et conscriptas domini praefecto referre non intermittat.

9-no. *Ricensiensis Balas Gyeorgyie causae sua appellatae decisionem instat.*

Decisa causa, eiusdem sententiae partes se accomodare noverint.

10-o. *Felső Varzariensis Farkas Tógyer exponit, quod propter invidiam quorum interdictae sunt instanti per dominum provisorum certae exstirpatitiae terrae, quas magnis sumptibus exstirpari curavit. Instat idcirco ad faciem loci pro oculata officialem dominalem sibi exmissi.*

Ad 10-um. Dominus provisor pro oculatu exmittit, una indultum exstirpandi ab iustandi exacturus.

11-mo. *Brihenyiensis Hanes Togyeras damnum per subulcum domini inspectoris illatum sibi bonificari petit.*

Ad 11-m. Decisioni sedis dominalis in hac causa lata se se accomodet instans.

12-o. *Szohodoliensis Gabriel Mihály ante septem annos dum fuisset iudex Csora Dsurka ad preces ipsius pro excontentatione quanti contributionalis totius possessionis ex ea ratione 14 rhennes florenos mutuavit ipsi donec ab incolis incassare potuerit, ab eo tempore desumere ab ipso non potuit, cuius restitutionem et solutionem cum interusurio petit.*

Spanus auditis partibus satisfactionem procuret.

13-tio. *Bajk Ursz Felső Kimpanyiensis detegit, quod quaedam zingara dum cubile instantis migredi volens canis dicti instantis faminae pedem aliquantum momorderit, in qua laesitudine dein instans cum facmina in mariasi 4 convenit, quas etiam effective solvit iam modo iterum plus praetendit.*

Investigabit spanus casum auditis partibus decidet relationem facturus.

14-to. Felső Varzariensis Vlajk Mikula a parente suo remansac bona avitica resignari sibi instat.

Decisionis iam lata se accomodet.

15-to. Hants Mihály, Tudok Vaszil Szegestiensis ratione cuiusdam empti foeni causarum suarum decisionem instat.

Spanus auditis partibus et imputatis imputandis ferat iudicem salva appellata.

16-to. Possessionis Lehetseny appellata pedet a revisione.

17-to. Petrus Brinda Kalugyeriensis exponit se pro communitate expensas 11 florenos et 30 cruciferos fecisse, quarum bonificationem petit.

Investigabit et facta in sede spanali decisione domino fiscali referit.

18-vo. Lunka Urzestiensis Hodo Dsurs novam dimensione terrarum suorum instat.

Denuo dimensurabit et spectabili domino praefecto refert.

19-no. Hatariensis Kleptse Gavrilla duorum lapidorum pretium per Thomam Paska sibi persolvi instat.

Spanus audita quoque altera parte faciat relationem.

20-o. Herzestienses Bogdan On, Bogdan Mitru, Bogdan Nyikora defuncti seniores fratris terras ipsis restitui petunt.

In sede spanali investigetur, et decidatur.

21-o. Fonáczaiensis Hergo Kratsun oppignoratas terras suas erga depositionem summae pignoratitiae sibi conferri humillime supplicat.

Comperita relatione depositis deponendis restituantur.

22-o. Grek Iuon Szegestiensis tugurium in sua propria terra habitum ex ratione illa ut terram fertiliozem reddat, cum nemini damno sit in suo loco manere instat.

Sententiae iam in hoc causa latae instans se accomodare noverit.

23-o. Zigány Flore Szohodoliensis instat poenam propter exstirpationem sylvae sibi dictatam relaxari.

Officiolatus investigabit tam capacitatem terrae exstirpatae, quam indultum dominalem relationem factururus.

24-o. Szűcs Danilla Kolllestyiensis exponit, quod cum iudice eius loci ad Belényes ivissent cum iudex a longo tempore eidem iratus fuisset in via per armigerum dirum in modum verberari curaverit, quare condignam satisfactionem impendi instat.

Cessat.

25-o Butyiska Danilla Petrilényi-Zevojénsis exponit quod Adami Argyellán Réz-Bányaiensis eqvum pro hieme servaverit et 4 v. florenos adhuc restaurari auris manserit, eqvus post duas septimanas domi crepuit, ideo restantes 4 florenos solvere recusat.

Investigabit et stante expositionis realitate satisfactio impeditur.

26-o. Musat Danyilla Felső Varzariensis instat se in bonis ab uxore remansis imperturbare reliqui.

Revisa existente cessat.

27-o. Naszta alias Nyegrita Iliszie Segestiensis instat se a suspicione incendii, cum ille nocte domi se fuisse legitimet immunitari.

Revisa existente cessat.

28-o. Oprian Indri Flora relicta vidua Lehetsenyiensis querulantur, quod maritus defunctus a Ioanne Indri aliquam terram arabilem...⁶ v. florenis 29 et cruciferos...⁷ defuncto marito Ioannis Indri filii occupassent, quare aut pecuniam aut terram sibi restitui instat.

Sedes spanales termino praefixo stante realitate expositionis debitum per silvi curabit.

29-o. Hancs Atyin Brihenyiensis instat se ex bonis Kapil...⁸ tanquam uxorem exhortari.

In sede spanali assumatus et auditis partibus, in sede spanali decidatur.

30-o. Communitas Szelistyeiensis instat ut quem admodum antea ita post hac etiam ex Holymany salem emendi facultas ipsi concedatur.

Hoc non est domini terrestriali.

31-o. Kleptse Dsurs Hatariensis exponit quod Stej mihi ante 6 annos 8 v. florenos mutuo levaverit et quosque summam illam depuraverit unius metretae capacem terram eidem assignavit, decidente mihi cum nullus super tres manserit, Stej Pantye Iuon via facti occupavit, quare aut terram, aut pecuniam sibi restitui instat.

Investigabitur, et omnia bona remansa a denate conscribentur pro dominum provisorem. Ita, et expositionem instantis investigabit domini fiscali relationem factururus, eosque vero in sequestrum summat omnia bona, gramen, quoque et litriti cum inseminatum haberet componiter faciet, usque uberiorem inclyti domini dispositionem.

32-o. Todora Igrita Segestiensis conqueritur quod ante 7 annos parens Szerbestei Danilae eius temporis ermigero novem v. florenos mutuo dederit, in quarum interusuarium primo anno solvit mediam secundam metretam phagophyri, nunc autem nec restantem summam, neque interusuarium solvere vult.

Investigabit per spanum et comperta realitate satisfactionem impendet.

33-o. Mikle Mikola, et Path Tógyer Alsó Varzariensis detegunt quod ab Rézbányensis N. Purvu carbonario scilicet Mikle Nikula 23 v. florenos Path Tógyer autem 8 v. florenos levaverint defuncto Purvu Rézbányensi

⁶ Documentul este distrus, textul lipsește

⁷ Documentul este distrus, textul lipsește

⁸ Indescifrabil

hospiti eius nominae Brasovnyiczán solverint, quod nec sola negat, nunc autem praeter illos 23 florenos adhuc 19 et praeterea in Path Tógyer 8 praetendit, quare instant hic absolutionem.

Decisioni semet accomodabit dominus provisor.

34-o. Blaga György Zavojenyiesis exponit, quod cum domus reductae finissent, ex illius terra pars aliqui pro via accepta sit, in eius locum alia per somino provisorem eidem substituta sit, nunc Inasel Vesza sint omni insinuatione subaravit, quare restitutionem instat.

Investigabit in sede spanali per stante realitate expositionis in facie loci violenter occupanti 12 baculorum per ...⁹ et terram restituetur.

35-o. Laza Manaszie Rieniensis conqueritur, quod nunc in februario cum urbarialiter cauteram ad Vaskoh tulisset bos unus crepuerit, quare aut oer communitatem, aut alio quoque modo pretium exsolvi instat, cum nondum pretium exolutum sit.

Fato ascribendum habet cum nec solus a gravitate oneris crepuisset praetendat.

36-o. Marta Adam primarius iudex nomine toti ...¹⁰ communitatis ...¹¹ detegit, quod quamvis terra hucusque semper intacte a temporibus comitis Károlyi manserit, nunc tamen non scitus ex quali incidenti accepta sit per spanum eius loci pars aliqua vulgo Toplicza ex cuius beneficio hucusque semper plurimum fructus acceperunt et sine quare iusta restitutionem.

Marta Adam, Mertse Karátson, Rigó Úrsz Kalugyeriensis exceperunt dominus provisor genuinam de expositione instantium relationem faciet.

37-o. Antonii Szdrinka consors Ioana instat per avum Petrum Szdrinka domus et pruneti praeium exsolvi, aut vero facultatem eandem vendendi ei concedi.

Spanus auditis partibus ferat iudicius salva appellata.

38-o. Szűcs Tógyer Kollestiensis exponit quod frater parentis eius Szűcs Danila adhuc qua puer ex illa possessione exiverit et ab illo tempore nec dominio, nec cui quam sciverit, et tamen ab instante suam portionem accipere vult quam instar praetensionem cassari.

Spanus investigabit et auditis partibus salva appellata decidet.

39-no. Communitas Rieniensis pro ligno sicco facultatem petit, quia in territorio sylvas non habent, sed sicut hactenus ex sylvis Kodru nominatis ligna focalia portabant imposterum etiam admittatur.

⁹ Indescifrabil

¹⁰ Documentul este distrus, textul lipsește

¹¹ Documentul este distrus, textul lipsește

Officiolatus accomodabit se urbario ...¹² dispositionem benignae urbarii assignanda erga comissionem assignabit.

40. Szegyesiensis Andrucza Irimie a praetensi praetextuosa sororum suarum removeri petit.

Praestoletur ab impetitione legali suae sororis, quo in casu se iura defendas.

41-o. Rieni, Petrileny-Zavoeny, Gyigyisen, Vojen, Stej, Segyest conqueruntur, ex eo quod apellantur pro carbonibus ad locum Gyalu mare nuncupatur, quae distantiae ad praedictas possessiones duarum dierum est, non tamen ipsis imputatur pro duabus diebus sed pro una secundo orgia ipsa qua ligna mesurantur longior esse videre quam comitatensis.

Ad 1-m. Decisioni in hoc casu lata officiolatus et iustantes se accomodabunt.

Ad 2-m. Orgia, qua ligna mesurantur, non nisi comitatensi conformem applicare officiolatus noverit.

42-o. Román Dsurs Kalugyeriensi quondam miles in regimine absque consolatione dimissus, iam modo serio confectus a dominio pensionem instat.

Deponitur.

43. Annoka György Kalugyeriensi faber ferrarius ...¹³ sui restitutionem instat. Ideo quia solitarius est artemque suam promovere non potest.

Inviatus ad iudicem nobilium.

44. Krits Mihály Kimpiensis detegit ante sex annos in foro Vaskohiensi salem 20 cruciferos emisse, et dum domum versus progredientur camerales equites vulgo contrasones ipsi abviarunt, salemque una cum equo ab illo acceperunt, et pro salis praevaricatore declararunt. Instat damnum bonificari.

Dominis fiscalis antecedentae executit, et notarius quoque rem ab ovo executiet, investigabit, et domino fiscali relationem faciet.

Pe verso: Extractus instantiarum sedi dominicali in episcopali oppido Vaskoh die 6-ta et subsequis mensis iunii diebus continuative celebratae porrectarum 1784

Copie simplă, A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice*, inv. 247, dos. 472, f. 17-22

¹² Documentul este distrus, textul lipsește

¹³ Documentul este distrus, textul lipsește

Tekéntetes dominális szék !

Az alább meg irtt személynek testvére Czukra Tógyer némely gonosz tselekedetéér az ki adott sententia szerént akastófán életét végezte, s ámbár fejével fizetett, mégis az instánsnak testvér bátya fent említett Czukra Tógyerér 15 rhennes forintot köllött fizetni az károsnak, holott tsak egy forintot éró jószágis Tógyernek az instánsra nem maradtott.

Instál mivel most esztendejére fordúl, az fent töbzsöris említett Czukra Tógyer társai közül egy lehetsenyi lakos Mutkó Iuon nevezetű emberre kerpenyeti Pura Iuon az kényeret fejére tevén meg esküdött az egész falu hallatára hogy midön azon kár történt Mutkó Iuon Pura Iuonnal együtt törték bc az ajtót és hogy Mutkó Iuon vezette volna azon praedára s mégis mind leg nagyobb vétkes semmit nem fizetvén, sött verést sem szenvedvén, azon 15 rhennes forintot az instánsnak visza fizetetni méltóztassanak. Signatum Vaskoh, 1784 die 6-a iunii.

Czukra Manaszie

Bizonyságnak ezek:
 Lehetseni Serbán Ádám
 Lehetseni Boxa Thoma
 Lehetseni Boxa Flóra
 Lehetseni Mutkó Pask
 Lehetseni Bolyák Iuon
 Lehetseni Forton Szirb
 Lehetseni Mutkó Petruné

Pe verso: Az tekintetes dominális széknek

Vaskohi Czukra Manaszie Czukra Tógyer testvér bátyaér fizetett 15 rhennes forintokat Mutkó Iuon lehetseni lakossal, mint az kár tételbe leg nagyobb vétkessel vissza fizetéséér instál a kiis semmivel sem büntetődött.

Copie simplă, A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice,* inv 247, dos. 472, f. 96

Onorat scaun de judecată !

Fratele persoanei scrise mai jos, Teodor Țucra, care și-a sfârșit viața, conform sentinței, pe spânzurătoare, pentru o nelegiuire, cu toate că a plătit

cu capul, totuși petentul a trebuit să plătească păgubitului 15 florini renani pentru fratele său Țucra Teodor amintit mai sus, cu toate că nu i-a rămas de pe urma lui Teodor nici măcar un [singur] bun ce ar fi valorat 1 florin.

Cere, întrucât acum se împlinește un an [de la neleguire] și dintre tovarășii lui Țucra Teodor amintit mai sus de mai multe ori, Iuon Pura din Cărpinet, punându-și pâinea pe cap, a jurat în auzul întregului sat, asupra unui on din Leheceni, numit Iuon Mutco, că atunci când s-a petrecut paguba aceea, Iuon Mutco a spart ușa împreună cu Iuon Pura și că Iuon Mutco i-a condus la acea pradă și totuși nu a plătit cu nimic, deși e cel mai vinovat [dintre toți], dimpotrivă, nici măcar nu a fost bătut; să binevoii [a lua măsuri] să i se plătească petentului înapoi cei 15 florini renani. Semnat la Vașcău, 6 iunie 1784

Manasie Țucra

Martori sunt:

Adam Șerban din Leheceni

Toma Boxa din Leheceni

Flore Boxa din Leheceni

Pascu Mutco din Leheceni

Iuon Boliac din Leheceni

Sârb Fordon din Leheceni

Nevasta lui Petru Mutco din Leheceni

Pe verso: Manasie Țucra din Vașcău a plătit pentru fratele său Teodor Țucra 15 florini renani; cere să i se plătească înapoi banii de către locuitorul din Leheceni, Iuon Mutco, ca unul care a fost cel mai vinovat în producerea pagubei și care nu a fost pedepsit cu nimic.

55

1784 iunie 7, Vașcău

Tekéntetes nemes törvény szék !

Alább irt személy azon panaszolkodik, hogy még az édes atya élt, ki pap vala, a szántó fölgyét mint ecclesia fölgyét robott praestantia nélkül birta, annak halála után az instansnak robottot praestálni kölletik.

Instál arra nézve hogy mivel:

1-o. Az attyának testvére Popa Todoran ki fungens pápa, felét birván azon földnek, robottat utána nem praestál, valamint az előtt nem praestált, hogy az instánsnak is az a facultássá engedtessek instál.

Signatum Vaskoh, 1784 7 iunii

Popa Sztojka

alsó varzári popa supernumerarius

helység kántora

105

Concepta per circuli notar Stephanus Szilágyi m.p.

Pe verso: Ad inclytam scdem dominalem, dominos patronos gratiosissimos

Alsó varzári Popa Sztojka instál hogy a szántó fölgye, ki egy vérséget intéz egy képen szolgáltatassék.

Copie simplă, A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice*, inv. 247, dos. 472, f. 88

Onorat și nobil scaun de judecată !

Persoana scrisă mai jos se plânge că până când a trăit tatăl său care a fost preot, a posedat pământ arabil ca pământ al bisericii, fără să presteze robotă, iar după moartea lui, petentul trebuie să presteze robotă.

Privitor la aceasta cere că, întrucât:

1. Fratele tatălui său, Popa Todoran, care este preot activ, deține jumătate din accl pământ și nu prestează robotă pentru el, precum nici înainte nu a prestat, cere ca să i se permită petentului aceeași libertate. Semnat la Vașcău, la 7 iunie 1784

Popa Stoica
preot supranumerar din Vărzarii de Jos
cantorul localității

Concepută de notarul cercual Ștefan Szilágyi m.p.

Pe verso: Onoratului scaun domenal, domni patroni foarte grațioși.

Preotul Popa Stoica din Vărzarii de Jos cere să servească pentru pământul arabil la fel ca ruda sa.

56

1784 iunie 7, Vașcău

Tekéntetes nemes törvény szék !

Alább irt detegálya hogy már esztendeje következik hogy az erdő szélén puskával ki menvén, mivel az helységbéli lakosok a marhákra vadak által gyakorta kárt vallottak, ahol is Kotzó Irimie társával szélyel járván, történt hogy a társa Kotzó Irimie Bálint Delimánt föl verő tolvajtúl meg fogattatott, kiket az instáns ugyan meszirúl szemlélte, de mivel akkor az egész vidék lakosi tolvajok üzésére és üldözésére az erdőkön fáradván, úgy vélte hogy azok közül való, haza ment meg beszélvén a dolgot, a circumstansok

is azt confirmálták, most jönnek hazafelé, és tréfálnak vele, mindazonáltal suspiciumba esvén az instáns, nagy alázatossággal folyamodik a tekéntetes nemes törvény székbeli urakhoz és kéri hogy azon suspiciumátul való absolutioja éránt kegyes parancsolatot rendelni méltóztassanak. Signatum Vaskoh, 7-a iunii 1784

Dsurka Tógyer
határi lakós

Concepta per circuli notar Stephanus Szilágyi m.p.

Pe verso: Praesentat 8-a iunii 1784

Ad inclytam sedem dominalem dominos patronos gratiosissimos

Kotzó Tógyer¹⁴ határi lakos instálya hogy amely véletlen suspiciumba esett attúl absolváltassék.

Copie simplă, A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice*, inv. 247, dos. 472, f. 116

Onorat nobil scaun de judecată,

Subsrisul aduce la cunoștință că [urmează să treacă deja] un an de când a mers cu pușca la marginea pădurii pentru că locuitorii localității suferă adesca pagube în vite din cauza sălbăticiunilor, unde a colindat împreună cu tovarășul său, Irimie Coțoi; s-a întâmplat [însă] că tovarășul său, Irimie Coțoi, a fost prins de hoțul stârnit [de urmăritori] Deliman Balint; petentul l-a văzut de departe, dar întrucât locuitorii ținutului [tocmai] se oboseau [atunci] în păduri pentru gonirea și urmărirea hoților, așa a considerat că [Deliman Balint] este unul dintre aceia; mergând acasă și relatând treaba, iar împrejurările au și confirmat-o, [iar] acum [locuitorii] venind acasă și glumind cu el, petentul a căzut în suspiciune [de tovarășie cu hoții]; apelează deci cu supunere la domnii din onoratul și nobilul scaun de judecată și cere să binevoiască să poruncească să fie absolvit de acea suspiciune. Semnat la Vașcău, 7 iunie 1784.

Teodor Jurcă,
locuitor din Hotărel

Întocmit de notarul cercual Ștefan Szilágyi m.p.

Pe verso: Prezentat la 8 iunie 1784

Onoratului scaun domenal, domnilor patroni binevoitori

¹⁴ Așa în text, în mod greșit, de fapt petentul a fost Teodor Jurcă, ce a cerut absolvirea lui Teodor Coțoi

Teodor Coțoi, locuitor în Hotârel, cere să fie absolvit de suspiciunea în care a căzut din întâmplare.

57

1784 iunie 9, Ponoarele (Călugări)

Tekéntetes dominális szék !

Siránkozik az alább irt 4 communitás azzal, hogy az bányáról négy igás marhával le hozandó kövel minden útban 2 napokat kéntelenítettének el tölteni, mégis ha complete 6 mázsát nem vinne egy úttal, egy fugaliszt nem nyernének pallotajokban.

Nem kükömben, az méltóságos uraság emberei által kik mind az szolgálatoknak ki adása végett, mind pedig executióra ki küldtetnek, feles költségei következnek, naponként fő képpen azért hogy midön az parancsolatokat hozzák, akár egy, akár pediglen többen légyenek azok, seorsim talpasságokat meg veszik, lovakkal jövök zab, széna nélkül le nem lehetnek, úgy azon eledelekkel mellyekkel az szegény adózó föld népe élni szokot, hús evő nap meg nem elégedvén, némelleyek közülök majorságot praetendálnak.

1-mo. Mely szerint a mi az elsőt illeti mivel hogy ez előtt Pojana és Kristyor az köh hordásban segítségül voltak, úgy az több körülbelől lévő falukis seorsim 50 mázsával segítségül voltak;

2-do. Az hámorhoz szükséges vas verő nyeleket mind tsak czen 4 communitás hordana;

3-tio. Öll fákat vágnak és hordanák;

4-to. Az szén égető helyekre szükséges szalmát és ki adandó requisitiumokat hordanák;

5-to. Az bányán hetenként dolgoznak, szükséges fákat administrálnak.

Most pedig a Kristyor és Pojana vellek nem supportálnak, se pedig az több faluk segítségül nintsenek, egyedül ezen 4 communitás, Briheny faluval supportálnak sulyoss terheit az méltóságos uraság hámorának.

Esedeznek annak okáért az első punktumnak supportatiójára az többi helységekétis, úgy mind az előtt voltak, kegyesen rendelni.

Az utolsó irántis oly mediumot találni, melly által feles költségektől meg szegényedett voltokban exemáltassanak. Kalugyer, 9-na iunii 1784

Kalugyer, Szohodol, Kimp és Kollestyi
communitasok egyenlő akarattal

Concepta per notar loci circularum m.p.

Noha ugyan a tekintetes nemes vármegye végzése a volna hogy 8 mázsát administrályak, mégis a méltóságos uraság tekintvén az instansoknak könnyebbségét, az útnak nehezebb volta miatt, tsak 6 mázsára engedte, azért az után is az hat mázsát administrálni tartoznak, s ha ebben tovább is meg nyugodni nem akarnak, a tekintetes nemes vármegye végzése szerint fognak adózni. A többi ki tett praetesiójitúl is azon okból ell vetetnek, hogy az instansok nem többet csak a magok 20 botjokat szolgállyák le. Mellyet az urbarion szerint kötelesek. A más helységek megint a magokét tartoznak le szolgálni, e mellett ha a parancsolat szerint a dologra meg nem jelennek a urbarium rendelése szerént annyiszor amenyiszer engedetlenek lesznek meg fognak büntetni, és így az executorokat ell fogják kerülni. E sede dominali, 9-a iunii 1784 continuative celebrato.

Per sedis notar m.p.

Pe verso: A tekintetes dominalis székhöz, Kalugyer, Szohodol, Kollesty és Kimpi communitások közönségesen. Az kőh hordásban való alleviatiojokat, úgy az méltóságos uraság udvari emberei által okozott sok költségei iránt hathatós mediumot rendelni alázatosan esedeznek az benn irt okokra való nézt.

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice, inv. 247, dos. 472, f. 4*

Onorat scaun domenial !

Cele patru comunități scrise mai jos se plâng că [locuitorii] sunt obligați să petreacă câte două zile cu fiecare drum făcut cu un atelaj cu patru vite ce transportă piatră de la mină, totuși dacă nu ar duce la un drum 6 măji complete, nu ar câștiga nimic.

Nu altfel, oamenii înăștatei străpâniri, care sunt trimiși la noi pentru distribuirea sarcinilor sau pentru execuție, cer cheltuielile lor numeroase; zilnic [vin] mai ales pentru accea, ca aducând poruncile, singuri ori mai mulți, să ia [bani] separat pentru umblat; cei ce vin călare nu pot fi fără ovăz și fân, tot așa cu mâncările cu care obișnuiește să trăiască săracul popor contribuabil în toate zilele ei nu se pot mulțumi, unii dintre ei pretinzând păsări în zile [în care se poate mânca] cu carne.

1. În ceea ce privește primul punct, întrucât mai înainte [locuitorii din] Poiana și Crișior au fost în ajutor în transportul pietrei, tot așa și satele din jur au fost în ajutor, separat, cu câte 50 de măji fiecare.

2. Cozile ciocanelor de spart fierul sunt aduse numai de aceste patru comunități;

3. [Numai acestea] taie și transportă lemne;

4. Transportă paiele și lucrurile trebuitoare la locurile de făcut cărbuni [de lemn];

5. Lucrează săptămânal la mină și asigură lemnele necesare.

Iar acum [localitățile] Poiana și Criștior nu mai au de suportat [sarcinile alături de noi], nici celelalte sate nu le sunt de ajutor, cele patru comunități, împreună cu Briheni, suportă [singure] poverile foarte grele ale fierăriei înălțatei stăpâniri.

Imploră să se dispună cu bunăvoință [cele din] primul punct și pentru celelalte localități, așa cum au fost și mai înainte.

Și în privința ultimului [punct] să găsească o asemenea rezolvare prin care, în starea lor de sărăcie, să fie scăpați de numeroasele cheltuieli. Călugări, 9 iunie 1784

Comunitățile din Călugări, Sohodol, Câmp
și Colești, cu voință egală

Întocmit de notarul cercual local m.p.

Deși hotărârea onoratului și nobilului comitat ar fi ca să se care 8 măji, totuși înălțata stăpânire, având în vedere ușurarea petenților și din cauza greutateii drumului, a dat voce numai la 6 măji, din această cauză și după aceasta sunt datori să ducă 6 măji și dacă în viitor nu vor să se liniștească cu asta, vor fi datori [să care] după hotărârea onoratului și nobilului comitat. Celelalte pretenții se resping din motivul că petenții nu dau mai mult de cele 20 de cozi [de ciocane] ale lor, la care sunt obligați conform urbariului. Celelalte localități sunt datoare să servească [obligațiile] lor, pe lângă aceasta, dacă nu se vor prezenta la treabă după dispozițiile urbariului, vor fi pedepsiți de atâtea ori de câte ori vor fi nesupuși și, în acest fel, ei îi vor ocoli pe excutori. În scaunul domenial [de judecată] din 9 iunie 1784, ținut în continuare.

Prin notarul scaunului m.p.

Pe verso: Onoratului scaun domenial, comunitățile din Călugări, Sohodol, Colești și Câmp, împreună. Plângerea lor în privința transportului de piatră, precum și cer cu supunere să dispună un mijloc eficient de reducere a multelor cheltuieli provocate de oamenii de curte ai înălțatei stăpâniri, din motivele scrise înăuntru.

Tekéntetes dominális szék !

Az alább meg irtt személy múlt húsvéti böjt elején brádi vásárban baresti Szulcz Szimeon nevezetű embertől vett egy pej s.v. lovatskát 14 vonó forint és 25 ½ krajczáron brádi vásár bíró, Magyarai nevezetű beöcsületes ember, vaskohi Gerlány Iónás erdő bíró úr, szerbesti Folea Iuon, alsó varzári Vid Petru jelen léteben meg vett, melly lovat, az most világosi vásárban lopotnak lenni állitván bizonyos siklói ember el vett, már most ámbár urát adgya kitől vette, mégis mind ló, mind pénz nélkül vagyon. Instál vagy a lovát vissza adatni, vagy pénzét meg fizetettni méltóztassanak segedelemmel lenni. Signatum Vaskóh, 1784 die 9-a iunii

Szerbesti Csokán Iuon

Conceptum per Josephum Csedő m.p.
circuli notar Vaskohiensi

Pe verso: A tekéntetes dominális székhez

Vaskohi dominiumbéli szerbesti lakos Csokán Iuon 14 v. forintért vett lovát, vagy vissza adatni, avagy áratt meg fizetésbéli segeltségir instál mely lopotnak tanáltatott.

Praesentavit 9-a iunii 1784

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice*, inv. 247, dos. 472, f. 90

Onorat scaun domeniial,

Persoana scrisă mai jos a cumpărat în târgul din Brad de la începutul postului Paștilor ce au trecut, de la Simeon Suț din Bărăști, un căluț roșcat cu 14 florini și 25 ½ crăițari, în prezența judeiui târgului din Brad, în prezența omului cinstit, judele târgului din Brad numit Magyarai, a domnului jude silvic Ionaș Gherlan din Vașcău, a lui Iuon Folea din Sârbești și a lui Petru Vid din Vărzarii de Jos, [căluț] care i-a fost luat la târgul de acum din Șiria, de un oarecare om din Șiclău, care susține să acest cal era de furat, iar acum degeaba spune de la cine a cumpărat calul, [fiind] și fără cal și fără bani. Cere să binevoiiți să fiți în ajutorul lui ca să i se dea calul înapoi sau să i se plătească banii. Semnat la Vașcău, la 9 iunie 1784

Iuon Ciocan din Sârbești

Întocmit de Iosif Csedő m.p., notarul cercului Vașcău

Pe verso: Onoratului scaun doménial

Locuitorul luon Ciocan din Sârbești, din domeniul Vașcău, cere să fie ajutat să i se dea înapoi calul care a fost găsit că ar fi fost de furat, cumpărat de el cu 14 florini și 25 ½ crăițari, sau să i se plătească înapoi prețul.

Prezentat la 9 iunie 1784

59

1784 iunie 18, Beliu

Tekéntetes fiscalis úr,
Nékem kegyes patronusom !

Koroi Katona Togyer volt csaplárosnak ki egy darab ideig kóborlóban volt, véletlenül mikor nem is gondolta elfogattattak, benevola fassioját alázatosan bé küldöm. Egyébb eránt úri gratiájában magamat ajánlom s maradok

Tekéntetes úrnak
Signatum Béll die 18-a iunii 1784

alázatos szolgája
Csiba Gáspár m.p.
Iuratus ispány

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice, inv. 247, dos. 472, f. 29*

Onorat domn avocat,
Patronul meu binevoitor !

Fostul cârciumar Toodor Cătană din Coroi, care a vagabondat un timp, a fost prins din întâmplare, când nici nu se aștepta; trimit [alăturat] cu supunere mărturia [sa] făcută de bunăvoie. În altele mă recomand în grația binevoitoare a domniei voastre și rămân

Al onoratului domn
Semnat la Beliu, 18 iunie 1784

sluga supusă
Gáspár Csiba m.p.
șpan oficial

Tekintetes úr fiscalis uram !

Farkas Mihály és István nem különben nemzetes Bónis Imre uram veszekedésekre, a melly embereket kellett volna examinalni minthogy meg edgyeztek nem itéltem szükségesnek lenni, hanem ha fogja parancsolni a tekintetes úr meg cselekszem, minthogy már a kastélyba is voltak de hogy meg edgyeztek el hagytuk.

Ugyan azon dologba Makra István tanu is lett volna, de Mezey Pált meg is verte; minthogy pedig Kólyra Komáromi úrnak tisztartójának ment, oda nem parancsolhattunk; Székelyhidra egy commissió által oda szólittván ott meg examináltattjuk. Signatum Diószeg, die 5-ta iulii 1784

alázatos szolgája
Kiss János feőbiró m.p.

P.S. Toni pintér legény Diószegen nem tartozkodik.

Orig., A.S.B., *fond Domeniul contelui Stubenberg*, dos. 12, f. 83

Onorat domn, domnule avocat !

În cearta dintre Mihai și Ștefan Farkas și nobilul Emeric Bónis, am considerat că nu mai este necesar să cercetez oamenii care ar fi trebuit [anchetați], întrucât [părțile] s-au împăcat, dar dacă onoratul domn va porunci, voi face [cercetarea], întrucât [oamenii] au fost deja și la castel, dar cum s-a împăcat, am renunțat [la cercetare].

În aceeași treabă, ar fi fost martor și Ștefan Makra, dar l-a bătut pe Paul Mezey; întrucât s-a dus la Coliu¹⁵, ca oficial al domnilor Komaromi; acolo nu mai putem porunci, dar citat în fața unei comisii la Săcuieni, acolo l-am putea audia. Semnat la Diosig, 5 iulie 1784

sluga supusă
Ioan Kiss, jude primar m.p.

P.S. Calfa de dogar Toni nu se află la Diosig.

¹⁵ Localitate înglobată astăzi în Cadea

Inclyta universitas !

Altissimarum ordinationum in merito contrahendarum in gremialibus possessionibus dissitarum domorum interventarum bene memores, nihil omnino negleximus, quo altissimum isthoc in securitatem publicam directum intentum effectui mancipandum procuraremus; atque hinc etiam factum est, quod excelsum Camerale Consilium, velut classem hanc ingredientium possessionum dominium terrestre, medio excelsi Consilii Regii Locumtenentialis Hungarici necessarias hocce in merito ad cameralem administrationem elargiendas ordinationes saepe sacpius sollicitaverimus, imo etiam pro facilitando contradictionis systemate pro maxime dispersa possessione Kiszindia locum exquisitum deliniandum procuraverimus. Quia vero omnes hi nostri conatus, variis hic dum ex impedimentes in suspensio mansissent, sub hodierno rursum demissam nostram remonstrationem excelso Consilio Regio finem in eum submissimus, quatenus altissime praeconceptam hanc contractionem, apud excelsum Camerale Consilium ultro quoque urgere non dedignaretur. Quod ipsum dum inclyto universitati in vicem responsi significamus, amicis favoribus commendati perseveramus. E generali congregatione nostra Aradini, die 8-a iulii 1784 continuative celebrato.

Eiusdem inclyti universitatis servi, fratres, amici et vicini obligatissimi, paratissimi

Universitas comitatus Aradiensis

Pe verso: Perceptum 16-a iulii 1784.

Lectum in generali congregatione 15-a septembris 1784

Orig., A.J.I.B., fond. Actele congregatice nobilitare u comitatului Bihor, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1252, 1784, cutia 170, nenumerotat. Publicat în Hurmuzaki, XV/2, p. 1751

Infrascripti humillime referimus dominus Stephanum Baranyai ad revidendam in sede dominali causam Ursini Herkucz Középesiensis educilatoris admonitum esse, et pro ea terminum quoque diei 2-ae iulii 1784 praefixum fuisse, pro quo termino dum comparuissem, querulans Theodorus Herkucz triduo ante admonitus quoniam se absentasset, causa sua forma

revideri nequivit, pro ratione tamen expositionis eidemque adnexi libelli educillaris computum cum domino Stephano Baranyai perlustravimus, et iuxta adnexum (eundem educilatorem florenos 100 et 65 restantiarum adinvenimus), qui nihilominus computus parte querulante inaudita siquidem inadacquatus foret, acta haec pro uberiori discussione, et ad futurae inclytae sedriac praenotatione denuo extradari humillime petimus. Signatum Margittae 8-a iulii 1784

Emericus Lakatos m.p.
vice iudex nobilium

Emericus Ormos m.p.
Iurassor

Pe verso: Circa querclam Ursini Kerkucz Középesiensis educilatoris. Processum Ér Mellyéke. Ad 667.

Referente vice notario Vay

Orig., A.S.B. *fond Prefectura judetului Bihor, inv. 41, dos. 610, f. 82*

63

1784 iulie [înainte de 12], Hăucești

Tekéntetes nemes vármegye s tekintetes vice ispán uram !

Hőkei Lakos Lőrincz Fülepnak és Karátsonnak liber báró Huszár úr udvar birája Maráz. András, sok fáradsággal és nagy munkával tett irtás kaszállojokat arra meg adatlan el vette, és mai napiglan is usuállya egyik udvar bíró másik után.

Ezen tizenegy ember vágó vagy kaszálható réttyének instállya az fent irt két atyafi kaszállojok rendes útonn módon lehető vissza botsáttatását, vagy pedig irtássák fáradságossan és terhessen végbe vitt és el követett jutalmát meg térítetni.

Amelyekre is resolutióját el várván tekintetes vice ispán úr és az tekintetes nemes vármegyének

meg nyomorittatott szolgálai
Lőrincz Fülep és Karátson
hőkei lakosok

Pe verso: Tekéntetes nemes Bihar vármegye nagy érdemű fő uraihoz és tekintetes vice ispán úrához alázatos memoriálissok a benn irt hőkei lakosok.

Praesentatum 12 iulii 1784

Fine communicationis cum domino terrestri investigationisque investigandorum alter uter dominis processualis iudicibus nobilium exmittitur, de qualiter actis relationem in futura generali congregatione facturus. Ex generali congregatione, 16-a iulii 1784 in Várad Olaszi celebrato

Per iuratus ordinarius vice notar
Iunior Emericus Péchy m.p.

Orig., A.S.B. *fond Prefectura judetului Bihor*, inv. 41, dos. 138, f. 169

Onorat și nobil comitat și onorat domn vice-comite !

Locuitorilor din Hăucești, Laurențiu și Crăciun Filip, administratorul baronului imperial Huszár, Andrei Maráz, le-a luat o pășunc curățată de ei cu multă osteneală și muncă și până în ziua de astăzi [pășunea] o folosește un administrator după altul.

Cele două rude scrise mai sus cer înapoi această pășunc ce poate fi cosită de 11 oameni, pe cale obișnuită, sau despăgubirca muncii săvârșite cu oboseală și greutate.

Asupra căreia așteaptă rezoluția onoratului domn vice comite și a onoratului și nobilului comitat

nenorocitele sluji
Laurențiu și Crăciun Filip

Pe verso: Marilor domni ai onoratului și nobilului comitat Bihor și onoratului domn vicecomite, memoriul smerit al locuitorilor din Hăucești scriși înăuntru.

64

1784 iulie 13, Brad

Inclyta universitas comitatensis,

Tristem admodum ab hominis oculatis et fide dignis accepimus nuncium revera nobis referentibus: praedones perditissimos post Csucsiensem expilationem in eiate inclyto comitatu, signanterque processu Butyinienses palam versari, impuneque grassari, cauponam Josziensem proxime praeterita hebdomada media die expilasse, educilatore domo absente, educillatrici quidem pepercisse, suppellectilia autem cuncta abstulisse nullo eiate incola ad incessantem campanae sonum pro persecutione eorundem

116

comparante, praeterito die iovis autem 8-a mensis currentis mensis in possessione Honcz intuentibus eiatibus colonis saltum per longius tempus habuisse, ac etiam una cum alterius pagi accolis cultui divino, sclopiis extra templum relictis, et solum pistoletis penes se asservatis interfuisse, et quod plus est, nostrates quoque brevi absese expilandos aperte nunciavisse.

Nos itaque ad antevertendas saltem pronunciatas expilationes persecutionem eorundem nefariorum sub manu ductione domini Michaelis Gál, gornicorum inspectoris instituendam pro 21-a currentis mensis die, eandem tamen, cum iteratas persecutiones cum strepitu susceptas nuncio prie per conniventes ad eosdem perlato irritas fuisse, experientia magistra edocti simus, sub manu ita ordinavimus, ut neque gornicones, nec caeteri locorum incolae ad persecutionem promovendi, quidquam antea cognoscere possint, quam viderint se in ipso persecutionis locae constitutos. Id quod inclyto universitati eam penes amicam officiosissimamque requisitionem notificamus, quatenus eadem quoque amore publicae securitatis sine qua vivere nec vivere est, praescripto vel termino hoc brevi nimis apparente pro alio quovis die per praesentem expressum nostrum, ut et ipsi conformes noviter edere dispositiones valeamus, nobis notificando, persecutionem ab ea parte, ne salutarem hanc intensionem nefarii latrones subolentes se aliorum subducere opportunam habere queant occasionem, sicque conatum omnem desiderato effectu ab utrinque carere contigat, tacite ordinare haud gravatim velit, manu ductorem porro ab ea parte instituendae persecutionis ita instruere, ut cum prapraenominato nostro inspectore cointelligenter se habendo persecutionem ab ambabus partibus audisque dum in positis inter se metis convenirent, continuare nullo pacto desistant. Queis debito cum respectu perseveramus.

Inclytac universitatis

vicini ac amici obligatissimi servi, fratres

Ladislaus Pap m.p

vice comes et interimalis praeses

Iosephus Andrási m.p.

vice notariu

Ex sessione tabulae inclyti comitatus Zarand

Brad 13-a iulii 1784

Copie, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1253, 1784, cutia 170, nenumerotat. Publicat în Hurmuzaki, XV/2, p. 1752-1753

Inclyta universitas,
Domini fratres, amici, et vicini nobis colendissimi !

Praedonibus perditissimis in confiniis inclytae comitatus Aradiensis, huic comitatu nostro conterminis palam versari, praedociniaque exercere inchoantibus, ad coercendos eorundem temerarios ausus, propediendosque ulteriore, funestos expilationum casus, persecutionem praedonum eorundem, penes praeviam cum inclyta universitate Aradiensis comitatus cointelligentiam, pro 21-a currentis mensis die praefixam esse, ea cum officiosissima requisitione inclyti universitati notificare sustinemus: quatenus eadem zelo publicae securitatis procurandae, tales adornare dispositiones haud gravatim velit, ut in processu Belényesiensi parata hominum manus pro persecutione praedonum eorundem, si ad eas partes, metu persecutionis huiatis, se se recipere contigeret, praevie disposita habeatur. Debito de reliquo respectu perseveramus

Inclytae universitatis

obligati servi, fratres, amici et vicini

Ladislaus Pap m.p

vice comes et praeses interimalis

Iosephus Andrási m.p.

vice notarius

E sessione nostrae comitatus Zarandiensis

Brad 13-a iulii 1784 celebrata

Pe verso: Inclytae universitati inclyti comitatus Bihariensis dominis fratibus, amicis, et vicinis nobis colendissimis. Ex officio. Magno Varadini.

In negotio latronum urgentissimae

Perceptum in Vaskoh 15-a iulii 1784 hora postmeridiana 3-ia

Belényesi biró ha szolga biró úr othon nincsen, ezen levelet sietséggel vice ispány úrhoz külgye¹⁶

Copie, A.J.II.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1253, 1784, cutia 170, nenumerotat; sigiliu ceară roșie. Publicat în Hurmuzaki, XV/2, p. 1752-1753

¹⁶ În lipsa domnului jude nobiliar, judele din Beiuș să trimită această scrisoare, de urgență, domnului vice-comite

Tekéntetes nemes vármegye,

Alább irt jelenti alázatosan:

1-szor. Tizenöt esztendeje hogy Dluholotzki tekintetes úr commissiója mellet négy köből alá való és három kaszásra való irtás földet mellyet az instans irtott fel betsültetett.

2-szor. Ugyan Farkas Péter nevű tsokai embertől vett az instans három köből alá való földet 40 forintért irtást de mivel egyszer ki nem volt irtva az instans irtotta ki.

3-szor. A négy köblös és három kaszás alávaló földet az instans tsak négy esztendeig birta, tekintetes Dluholotzki Jóseff úr elvette irigyvén négy darab földet de ezen földnekis a javát az ispány usuallja, tsak két véka alávaló ros földet egy kevés ideig birt, az ispány aztis el hatta, nem jó. Farkas Pétertől vett irtás földet az instansnak ingyen vette el a fent titulált tekintetes úr.

4-szer. A fent meg irt két irtás levő calculo meg ér hat hét száz forintot.

5-szor. Tekintetes margithi szolgabíró úr inquirálván ezen dolog iránt igirte a föld vissza adását de máig is oda van más birtokába.

6-szor. alázatosan esedézik az instans méltóztassék a fent irt irtás és vett földek vissza adása felől kegyessen parancsolni mivel szörnyű kára az instansnak és szegénysége, ingyen való földet el vétele csedezik mivel a fent irt földeket más birja, a portiót szolgálatot az instans adja szörnyű kárára.

Tekéntetes nemes vármegyének

alázatos szolgája
tsohai iffjú Méhes Péter

Pe verso: Praesentum 14-a iulii 1784

Tekintetes nemes vármegyéhez alázatos instantia a bent irtt tsohai iffjú Méhes Péternek földeit vissza adása iránt mellyeket tekintetes Dluholotzki Jóseff úr el vett.

Alter uter dominus iudex nobilium praevia cum dominis terrestribus partibus concernentibus communicatione, in realitatem praesentis expositionis inquirendum habebit, de compertis relationem factururus. Ex generali congregatione 16-a iulii 1784 in oppido Várad Olaszi celebrata

Per iuratus vice notar
Iunior Emericus Péchy m.p.

Orig., A.S.B., *fond Prefectura judetului Bihor, inv. 41, dos. 168, f. 124*

Subsemnatul anunță cu supunere:

1. De 15 ani petentul a defrișat, cu aprobarea onoratului domn Dluholotzki, o bucată de pământ ce a fost evaluată la patru câble și trei cosași.

2. De la locuitorul Petru Farkas din Ciocaia, petentul a cumpărat cu 40 de florini o bucată de pământ defrișat de trei câble, ce nu fusese despădurit în întregime și care a fost terminat de petent.

3. Pământul de patru câble și trei cosași a fost folosit de petent numai patru ani, pentru că onoratul domn Dluholotzki i l-a luat, promițându-i patru bucăți de pământ, a cărei parte mai bună a fost folosită de șpan; șpanul a folosit numai pământ de două vici, pe care apoi le-a abandonat fiindcă nu erau bune de nimic. Pământul cumpărat de la Petru Farkas i-a fost luat în mod gratuit de onoratul domn amintit mai sus.

4. Cele două pământuri defrișate au valorat, după calcule, 6-700 de florini.

5. Rugându-l pe domnul jude nobiliar din Marghita să cerceteze această treabă, i s-a promis că i se va da pământul înapoi, dar și până în ziua de astăzi el este în posesia altora.

6. Petentul imploră cu supunere să binevoiți a porunci să i se dea pământul înapoi, atât cel defrișat, cât și cel cumpărat amintit mai sus, pentru că este spre paguba sa groaznică și sărăcirea petentului, imploră înapoierea pământului luat gratuit pentru că pământurile mai sus amintite sunt stăpânite de alții, în timp ce petentul prestează slujbele pentru ele, spre marea lui pagubă.

Onoratului și nobilului comitat

smerita slugă
Tânărul Petru Meheș din Ciuhoi

Pe verso: Către onoratul și nobilul comitat

Supusa cerere a tânărului Petru Meheș din Ciuhoi, scris înăuntru, pentru înapoierea pământurilor sale pe care le-a luat onoratul domn Iosif Dluholotzki.

Spectabilis ac magnifice domine consiliarie et vice comes,
Domine domine gratiosissime singulariter colendissime !

Districtus huius Butyniensis malevolorum latronum coniunctionis rumor, et patrorum suorum dolor a tribus, aut quatuor iam septimanis auditur, eosdem utpote ad frugem bonam reddere velle, et clementiam caesareo-regiam anhelare, verum siquidem hactenus de simili eorum vera coniunctione, et intentione minus persuasus fuisset et in claris exstitissem, inde accidit, utpote hodiernum spectabili dominationis vestrae qua superioritati meae, ita universitati facerim mentionem. Iam vero ex quo, de dato diei 12-mo currentis Monyaszam peregrinati domino huiati provisorii armati, utpote, et quidem sufficientibus ad latrocinia instructi numero 35 praedonos obviassent, cumque itineri suo impeditum, omni tamen humanitate, et aestimio ad oppidum Dezna ut ex litteris hicce adnexis videre est, detulissent, minus difficultandum venit, hos forsitam ultronec mala fide agere velle. Cui quidem praeattacto domino provisorii Bukovintzki, et si eas posuerint conditiones, quae certe in anhelationem clementiae regiae, et verae coniunctionis animorum suorum omnimode tendere videntur, nihilominus in maius adhuc robur, et fidem, unus ex iisdem, nomine Dan Petru, recte praevidentibus, una caeteris dominis in commissione hacce existentibus, nomine cunctorum caeterorum latronum ad me oppidem quippe Butyn praesenti facta declaratione comparuit, et quidem: primo hos et similes numero 35 armatos existere. Secundo eosdem recognoscere multorum criminum reos, et originem inctarum esse; tertio eosdem qua similes evidentes latrones clementia regia indigere, et recursum per me, vel etiam medio aliorum superioritatum ad tronum regiam fieri, per eosdem postulari, appromittenter invicem quarto, usque tempus regiae resolutinis ob omnibus illicitis actibus, et expilationibus supersedere velle, quinto, arma quoque fide dignis manibus resignare cuperem dummodo sexto, brachio magistratuali, aut etiam dominali non persequantur, una simul septimo, iuramentum fidelitatis offerentes, quam et octavo, illata a tempore latrociniorum suorum damna, quae vel maxime ex armis consistunt, manibus magistratualibus fideliter etiam resignaturos, ita nono nullam in futurum per eosdem attentanda reveri illicitam actionem, vel minimorum etiam domesticorum damnorum illationem, imo decimo, in apricum dandos domesticos nocturnos grassatores, et autores latronum appromittunt, quam et unodecimo, semet veros in posterum persecutores in omnibus circumstantiis, et offerentibus occasionibus ad mandata, et dispositione inelyto comitatus, quo tamen non applacitato, per superioritatem, et facto ad

cancellariam recursu duodecimo, promissis suis longe contraria minantur, et haec sunt spectabili domine vice comes, quae vi officii comunicanda habeo, haec, quia fors, homo iuvenis, cliensque infimus scribit, ponderosi tamen summenda sunt. Primo enim non ego solus, est cuncti nos habita etiam informatione domini districtualis provisoris perbene scimus, sincero animo et aperto corde per eosdem se appromitti, ego vero simul domini provisor, vel maxime de eorundem coniunctione sincera persuasi sumus, unde factum est, ut titulatis dominis utpote: spectabili domino direttore domini fiscali Török, domino iudici nobilium Tahy et iuratore Csomor insimul constitutus, et negotium ist hoc concentrates adinvenerimus, recursum quidem in similibus rerum circumstantiis, via cancellariae fieri posse, non solum per me, qua publicum officialem magistratualem, sed et quemcunque alium privatum verum censuimus, per prius cum spectabili dominationi vestrae comunicandum, qui ut speramus ex eo periculum esset, in mora, minus rem per spectabilem dominationem vestram difficultari, imo forsitam per ipsam magnificam dominationem vestram sacratissimae suae maiestati quam citissime repraesentandam spectabili domini vice comes minus dubito, quin iudicio meo, et intentioni mese multa contraria per magnificam dominationem vestram non observantur, verum, posteaquam casus hic genuinus fide dignusque esset, sicque recursus, aut medio mei, aut aliorum, non fieret, periculosae consequentiae tam a misera contribuente plebe, quam et a me, vel maxime praetimentae venirent, humillime tam in tranquillitatem publicae pacis, quam etiam evitacionem mihi inferendae necis orandam habeo magnificam dominationem vestram quatenus praehabitis conditionibus, vel recursus per magnificam dominationem vestram fiat, vel medio mei si factus fuerit, non difficultetur. Periculum enim et actu est, sed multo maius timendum, dum post cras utpote 17-a huius, eosdem assecurare non queam, huic negotio spectabili dominus director habitis suis motivis, quorum semet immittere nolit, quam et dominus fiscalis Török, qua et officio alterius sententiae existere debens, scrupulum summere non dignetur, minus enim ideo, quasi res via simili prosequi non posset, aut vero inclyto comitatus subsumotionem pateretur, non agunt, verum quia forsitam mihi optime incumberet, et ego ipse in futuram mei cautelam, aliis quoque habitis principiis rem cancellarii humillime instarem, gratiis commendatus persevero cum omni veneratione

Spectabilis, ac magnificae dominationis vestrae

servus humillimus

Paulus Stanitslavits m.p.

Copie, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1253, 1784, cutia 170, nenumerotat. Publicat în Hurmuzaki, XV/2, p. 1746-1747

Perillustris, ac generose domine ordinarie iudex nobilium,
Domine mihi singulariter colendissime !

Tegnapi napon hozzám utasított levelét vettem egész tisztelettel, mellyben tudtomra méltóztatott adni hogy a szomszéd vármegyének tolvajok persecutióját 21-a huius instituálni, akkorra magamis ex parte districtus Béll szükséges rendelkezéseket meg tehettem. Kihez képest nemes Arad vármegyei tiszt urakkal egy értelemmel akarván lenni, minemű választ kaptam ide kivántam in origine accludálni. Igy lévén a dolog mi tevő legyek, nem tudhatom mert egy részről emberek nem kaphatok, de kivált puskásokat mivel a mezőségről még haza nem jöttek, villás emberekkel pedig hijába megyen az ember, anyivalis inkább, hogy nemes Arad vármegye részéről semmi rendelkezések nincsenek, ahol az odavaló haramiak napvilággalis délbe a csapszékeken isznak, esznek s ide s tova járnak, és nemes Zaránd vármegye részéről is, ha persecuáltak, az odavalók is Arad vármegyében veszik magokat, következendő képpen minden dolgunk hijába lészen. Én ugyan meg tettem még az éczaka a rendelkezéseket, úgyhogy az el rendelésembe semmi fogyatkozás nem lészen egyéb puskás embereken kívül, de merre rendelyem őket nem tudom, attúl tartván hogy még nagyobb dolgokat visznek véghez. De mindazon által mi tévő legyek méltóztassék velem parancsolni. In reliquo ex partis favoribus comendatus omni cum cultu persevero.

Eiusdem perillustri dominationi vestrae

humillimus servus
Emericus Thuolt m.p.
Iurassor

Béll 20-a iulii hora 5-a postmeridianum

Pe verso: Perillustri, ac generoso domino Michaeli Papp de Szilágy Illyésfalva, inlyti comitatus Bihariensis ordinario iudici nobilium (titt.) domino mihi singulariter colendissimo. Belényes. Ex officio.

Copie, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1253, 1784, cutia 170, nenumerotat; sigiliu ceară roșie. Publicat în Hurmuzaki, XV/2, p. 1755-1756

Foarte onorat și nobil domn jude nobiliar ordinar,
Domnule în mod deosebit respectat de mine,

Ieri am primit, cu întregul respect cuvenit, scrisoarea dumneavoastră pe care mi-a-ți trimis-o și în care ați binevoit să-mi dați de știre că urmărirea lotrilor din comitatul vecin este pusă pe ziua de 21 a lunii prezente, ca să pot lua și eu măsurile necesare din partea districtului Beliu. La care, dorind să mă pun de acord cu domnii funcționari din comitatul Arad, ce fel de răspuns am primit, am dorit să-l anexez aici în original. Așa stând treburile, nu pot să știu ce să fac, pentru că pe de o parte nu pot găsi oameni, dar mai ales pușcași, pentru că nu au venit încă acasă din câmpie, iar cu oameni [înarmați] cu furci degeaba merge omul, cu atât mai mult cu cât din partea comitatului Arad nu s-au dat nici un fel de dispoziții, acolo unde lotrii beau și mănâncă ziua în amiaza mare în cârciumi și umblă de ici și până colo, iar dacă îi urmăresc din partea comitatului Zărand, și cei de acolo se duc în comitatul Arad, ca urmare, toată treaba va fi inutilă. Eu am luat încă de astă noapte măsurile necesare, așa că nu va fi nici o lipsă în afară de pușcași, dar nu știu unde să-i trimit; mă tem să nu iasă o treabă și mai gravă. Vă rog să binevoiți a porunci ce să fac totuși. În celelalte rămân recomandat cu tot respectul bunăvoinței.

Aceleași foarte onorate domnii ale voastre

umii servitor
Emeric Thuolt m.p.
Jurat

Beliu, 20 iulie [1784] ora 5 după masă

69

1784 iulie 20, Șchiș

Bizodalmas kedves colléga uram !

Vettem tudósító levelit, mellyre igenesen feleltem, hogy semmi nemű persecutiót nem instituálhatok mivel már recursust tenni kívánnak az grátíanak meg nyérése végett és bizonyára ezzel az itt való intricált oláh néppel kár is volna meg indulni nékem jól tudom.

Tegnap Prezesty mellett lévő pusztán voltam kaszáltatván, volt 45 kaszásom, oda érkeztek az haramiák nagy lövöldözésekkel töllem kérdezvén, hogy igazé hogy az nemes vármegye 160 katonákat rendelt utánnok persecutióra, felelvén arra: nem igaz, mert nem hallottam. Arra

mondották, hogy ne is rendellen, mivel grátiát óhajtának, ha pedig rendelkeznek, azonnal szándékjoktól el állanak, és minden út félen minden tisztviselő embert mind az nyulakat lesve, agyon lődözik, semmi választást nem tévén. Ezek után pálinkát ellő vették, itattak kéntelenülis és Sebesig vezettek puskák közt, mondván, hogy ha grátiát nem nyernek engemetis el ojtanak az világból.

Ezen experientiában azt tapasztaltam, hogy sokan köztök desperatusok.

Mindenkor 36-tan vannak, mondván, ha nem még több kaszássainkis vannak, nem értvén kérdeztem mi légyen az a kaszás, mondván, akik oda haza ülnek nappal, éjszaka pedig velük vannak.

Meg vallom hogy nem reménylettem több levelet valaha írni, méglen a kezekben voltam. In reliquo cum omni respectu persevero.

Praetitulatae dominationi vestrae

servus obligatissimus
Antonius Csomor m.p.

Pe verso: Perillustri, ac generoso domino Emeric Thuolt, inclyti comitatuis Bihariensis ordinarie iurassori, domino collegae mihi singulariter colendissimo. Ex officio. Béll

Perceptum 20-a iulii hora 5-a vespertina

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1253, 1784, cutia 170, nenumerotat; sigiliu ceară roșie

Stimat domn coleg de toată încrederea,

Am primit scrisoarea dumneavoastră de informare, la care răspund de-a dreptul că nu pot institui nici un fel de urmărire, întrucât [haramiile] doresc să facă recurs pentru câștigarea grației și eu știu bine că cu poporul român intrigant de aici ar fi păcat să pornesc [în urmărire].

Ieri an fost la prediul de lângă Prăjești, la coasă, am avut 45 de coași; au sosit acolo haramiile cu multe împușcături; m-au întrebat dacă este adevărat că nobilul comitat ar fi trimis 160 de soldați în urmărirea lor; am răspuns: nu este adevărat, pentru că nu am auzit [așa ceva]. La aceasta au spus să nici nu trimită, pentru că doresc grațierea, iar dacă vor trimite [soldați], vor renunța la intenția lor și, pândindu-i pe funcționari la tot drumul, îi vor împușca ca pe iepuri, nefăcând nici o diferență [între ei]. După aceasta au scos țuică, m-au silit să beau și m-au condus între puști până la Șebiș, spunând că dacă nu vor primi grațierea, mă vor stinge de pe lume și pe mine.

În această experiență am constatat că mulți dintre ei sunt disperați.

Totdeauna sunt câte 36, spunând că mai avem încă mulți cosași; neînțelegând, i-am întrebat ce sunt cosașii aceia; mi-au spus că aceia care ziua stau acasă, iar noaptea sunt cu noi.

Recunosc că până am fost în mâinile lor, nu am sperat că voi mai scrie vreodată scrisori. În celelalte rămân cu tot respectul

Al domnici voastre întitulate mai înainte

cel mai obligat servitor
Anton Csomor m.p.

70

1784 iulie 22, Beiuș

Spectabilis ac perillustris domine ordinarie vice comes !

In merito persecutionis praedonum ego iuxta commissionem spectabilis dominationis vestrae, opportuna quaeque in districtu Vaskoh, Belényes, et Bél disposseram, interimque ante inchoatum opus hic acclusae percepi literas, consultius fore iudicavi factas dispositiones contramandare. Signatum Belényes, die 22-a iulii 1784

Michael Papp m.p.
ordinarius iudex nobilium

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1253, 1784, cutia 170, nenumerotat. Publicat în Hurmuzaki, XV/2, p. 1756

71

1784 iulie 27, Poclușa de Barcău

Tekéntetes feő szolga biró Menszáros Dániel urunk !

Ezenn két hőkei lakos az tekintetes úr járásában Csulyafalva alatt írottak egy darab jó féle kaszállót mellyet töllök liber báró Huszár úr Maráz András nevű provisorra indebite elvett mint ez tekintetes vice ispán Beliczay Joseph úrhoz nyujtott instántiájok mutattya, sem árrát meg nem adták, sem pedig dézmájára kezekbe botsátani nem akarják. Azért ezenn commissioja mellet practitulált tekintetes vice ispán úrnak méltóztasson terminust rendelni, és ha érkezése adodhatnék az tekintetes úrnak investigatoria ki jönni. Ezeket kívánták általom referálni és bé jelenteni.

Tekintetes úr feő szolga biró úrnak

126

Signatum Poklostelek 1784 27-ma iulii

meg nyomorítottott szolgálí
Fülöp Lőrintz és Karátson
hókei lakosok

Pe verso: Tekintetes feő szolga biró Menszáros Dániel úrhoz
alázatosan nyujtyák a benn irt személyek Nagy Kerekiben.

Ezen instantia communicaltatik udvar biró Nagy András urammal a
végre hogy az instansok fáradságoknak jutalmát el vétén, ne
kértelenitessenek a magistratualis tiszték azen dolog meg vizsgálására ki
fáradni. Signatum Ér Adony 28-a iulii 1784

Fő szolga biró Mensáros Dániel m.p.

Orig., A.S.B., *fond Prefectura județului Bihor*, inv. 41, dos. 583, f. 147

Onorat domn jude nobiliar Menszáros Dániel !

Acești doi locuitori din Hăucești au curățat lângă Ciulești, în cercul
onoratului domn, o bucată bună de pășune, pe care provizorul domnului
baron imperial Huszár, Andrei Maráz, a luat-o de la ei pe nedrept, așa cum
au arătat în plângerea lor înaintată onoratului domn vicecomite Iosif
Beliczay, [acesta] nu le-a plătit prețul și nici nu vrea să le-o lase lor în
schimbul dijmei. De aceea binevoiți ca, pe lângă însărcinarea de la onoratul
domn vicecomite amintit mai înainte, să dispuneți un termen și dacă va sosi
dispoziția, onoratul domn să vină aici pentru cercetare. Acestea au dorit să
raporteze și să anunțe prin mine

Onoratului domn jude nobiliar

Semnat la Poclușa de Barcău, 27 iulie 1784

nenorocitele slujii
Laurențiu și Crăciun Filip
locuitori din Hăucești

Pe verso: Onoratului domn jude nobiliar Daniel Menszáros o trimit
cu smerenie persoanele înscrise înăuntru, la Cherechiul Mare

Accastă plângere se comunică domnului administrator Andrei Nagy
pentru ca petenții să primească răsplata oboselii lor; funcționarii
magistratuali să nu mă oblige să mă obosesc ducându-mă pentru cercetarea
acestei trebi. Semnat la Adoni, 28 iulie 1784

Judele nobiliar Daniel Menszáros m.p.

Spectabilis, ac perillustris domine ordinarie vice comes,
Domine, domine gratiosissime, colendissime !

alázatossan kívántam a tekintetes úrnak referálni, hogy ezen folyó julius havának 27-dik napján tekintetes nemes Arad vármegyének ordinarius vice ispánya Forray úr Aradról haza menvén Soborsinba, amidőn a maga residentiájában ebédelt volna, reá menvén a sok haramiák, magokkal el vitték és máiglanis az erdőben, és sűrű barlangokban hordozzák, s el sem bocsájtják mind addig, valameddig gratiat nem fog impetrálni nekik, hogy ha pedig grátiát nem kapnak, mint az titulált urnak, mind pedig más tisztviselőknak (amint magok dicsekesznek az haramiák) el kellené veszni. Referálok alázatosan azt is a tekintetes úrnak hogy a meg nevezett haramiák immár olly erőtt vettek a szomszéd Arad vármegyében, hogy Kertes, Bokány, Szuszány, Szlatina és Dézna nevű helységekben (mellyek most sincsenek reducálva) éjjel nappal minden félelem nélkül a csapszéken isznak, esznek, dorbézolnak, nem lévén senkinek semmi gondja a meg fogatásokra, vagy persecutiójokra. Vigessima currentis vettem parancsolattyát az úr fő szolga bíró Pap Mihály urannak, hogy pro 21-a huius ex parte districtus Béll olly rendeléseket tegyenek, hogy generális latronum persecutiót instituálhassunk, melly persecutióért, mivel csak a mi részünkről volt, olly nagyon duhösködnek ellenem, hogy tegnap előtt Borosjenőből haza jövén utomat álván, ha bizonyos jó akaróm oláh papp által, aki észre vette őket, vissza nem tértem volna ezen árnyék világból szörnyű, és véletlen halállal ki költöztettek volna, és most is nagyon készülnek ellenem. Mindezekre való nézve alázatossan kérem a tekintetes urat, méltóztassék valami módott fel találni, hogy mind én nekem, mind pedig a publicumomnak, securitásom lehessen. In reliquo gratis comendatus iugi cum venerationis cultu persevero.

Spectabilis, ac perillustris dominationis vestrae
Signatum Béll 30-a iulii 1784

humillimus servus
Emericus Thuolt m.p.
Iurassor

Pe verso: Spectabili, ac perillustri domino Ioanni Beöthy de Bessenyő, inclyti comitatus Bihariensis ordinario vice comiti (titt., titt.). Domino domino gratiosissimo, colendissimo. Várad Olaszi. Ex officio.

Prea strălucit și cunoscut domn prim vicecomite,
Domnule, domnule cu mare influență și preestimat !

Am dorit să raportez cu supunere onoratului domn că în ziua de 27 a lunii curente iulie, primul vicecomite al onoratului și nobilului comitat Arad, domnul Forraj, mergând acasă de la Arad la Săvăârșin, când ar fi prânzit în casa sa, numeroase haramii au mers asupra lui și l-au dus cu ei; până în ziua de azi îl duc prin pădure și prin peșteri și nu-i dau drumul până atunci până când nu va obține pentru ei grațierea, iar dacă nu o vor primi, va trebui să piară atât întitulatul domn, cât și alți funcționari (după cum se laudă însăși haramiile). Raportez cu supunere onoratului domn și aceea că respectivele haramii au în comitatul vecin Arad o asemenea putere, încât în numitele localități Prunișor, Bochia, Susani, Slatina și Dezna (care nu sunt nici acum pacificate) beau, mănâncă și chefuiesc la cârciumă zi și noapte, fără frică, pentru că nimeni nu are vreun gând de a-i prinde sau de a-i urmări. În 20 curent am primit porunca domnului jude nobiliar, domnul Mihai Pap, ca pentru ziua de 21 curent să iau în districtul Beliu măsuri ca să putem institui o urmărire generală a lotrilor; întrucât a fost făcută numai din partea noastră, ei sunt atât de furioși pe mine, încât alaltăieri, venind acasă de la Ineu, mi-au aținut calea și, dacă datorită unui anumit preot român binevoitor mic și care i-a văzut, nu m-aș fi întors din drum, m-ar fi mutat din această lume a umbrelor printr-o moarte groaznică și neașteptată; și acum se pregătesc împotriva mea. Având în vedere aceasta, rog cu supunere pe onoratul domn să binevoiască să găsească un anumit mod [de a asigura] atât securitatea mea, cât și pe cea publică.

Domnici voastre prea strălucite și cunoscute
Semnat la Beliu, 30 iulie 1784

umil servitor
Emeric Thuolt m.p.
Jurat

73

1784 iulie 30, Brad

Inclyta universitas
Domini fratres, vicini et amici singulariter colendissimi !

Triplices praesentibus advolutas copias litteris A. B. C. signantes officiosissime inclytae universitati communicamus, quarum prima littera A

nimirum signata indigitabit eidem praestandatae motiva, e quibus persecutionem latronum de 13-a currentis mensis notificatam instituere volebamus, e reliquis duabus vero perspiciet easdem rationes quibus inducti a persecutione desistere debuerimus, nam absque praevis a parte inclytac comitatus Aradiensis insurrectione, et solennis persecutionis institutione, a parte nostra frustranea omnino et irrita necessario est, ubicatio enim vero latronum extra gremium circuli nostri in confiniis praestandati comitatus Aradiensis quasi fixa est apud nos enim nulli omni latrones sunt, sed abinde cunctae huius et praeteritorum annorum in hunc circulum irruptiones facere, abinde etiam futuras cum tam prope confiniis nostris versentur, ut intra 5 vel sex hora rem effluxum in secundis vel tertiis a confinio pagis huiatibus irrumpere expilare, et itidem ad stativa solida redire haud difficulter possint, non in merito praemetuimus, eventum nihilominus rogatum qualiscunque sequetur, praestandae universitati peramicac perscribere, sic si persecutionis institutio necessaria fieret desuper eandem officiosissime interpellare sustinebimus, qui in reliquo debito cum respectu perseveramus.

Eiusdem inclytac universitatis

obligatissimi servi, fratres, vicini, et amici

Baronus Antonius Josika m.p.

Josephus András m.p.

Vice notar

E sessione nostra in possessione Brád,
die 30-a iulii anno 1784 continuative celebrata

Pe verso: Inclytac universitati inclyti comitatus Bihariensis, dominis fratribus, amicis, et vicinis nobis singulariter colendissimi. Ex officio. Magno Varadini

Perceptum 5-a augusti 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1254, 1784, cutia 170, nenumerotat; sigiliu ceară roșie

Spectabilis ac perillustris domine ordinarie vice comes
Domine domine gratiosissime, colendissime !

Alázatossan referálok a tekintetes úrnak hogy immár Forray vice ispány úr az haramiák kezeiből ki szabadult olly formán, hogy a nemes Arad vármegye salvus conductust engedet a meg nevezett haramiáknak, ki menvén az aradi nem unitus püspök leg elsőbben eő excellentiája hitének letételével assignálván az haramiákat, eőtet is a templomba meg eskette, ezek valának huszon, de tizenketten, akik még kin vannak az harambasájokkal edgyütt nem jelentették magokat. Valami profugus katona lévén közöttök persuadeálta eöket, hogy gratiaért ne recurrályanak, a kik mostis az erdőken vagynak, és félelmes, hogy több társokat magokhoz hódítván, nagyobb veszedelemre ne legyenek az publicumnak.

Referálok alázatossan aztis a tekintetes úr ordinarius vice ispány úrnak hogy az aggrationáltak között jelen volt nyermegyi Batrin Gavrilla is, aki szolgáló biró, és eskütt subscriptiója és pecséttye alatt emanált salvi conductus schedjét tegnap regvel a testvér öcse által hozzám küldötte, melly eránt mi tévő legyek, méltoztassék a tekintetes úr parancsolni, aki már most oda haza Nyermegyén (amint a testvérjétül hallottam) vagyon. Melly salvi conductus schaedának szórul szóra ez a tenora:

Vigore praesentium schaedam salvi conductus etsi in generali per inclytum comitatum Aradiensem extradatum sibi haberent latrones assecurationem, ut tamen etiam privative quius in securitatem sui provisus sit, assecuratur praesentium exhibitor Batrin Gavrilla Nyermegyiensim, quod usque adventum clementiae regiae neque brachio magistratuali, neque dominali persequendus sit, dummodo et hic nominatus Batrin Gavrilla, ab omnibus illegalibus actibus, expillationibus ac inferendis minimis damnis praecaveat, contineat, ac denique appromissorum facturum semet efficiat tenacem. In quorum maius robur praesentes extradatur litterae assecuratoria testimoniales. In oppido Buttyin 31-a iulii 1784 Ioannes Horváth inclyti comitatus Aradiensis ordinarius iudex nobilium m.p. L.S., Ioannes Nagy eiusdem inclyto comitatus iurassor m.p. L.S.

In reliquo gratiis et expertis patrociniis comendatus iugi cum venerationis cultu emorior.

Spectabilis, ac perillustris dominationis vestrae
Signatum Béll 3-a augusti 1784

humillimus servus
Emericus Thuolt m.p.
Iurassor

Pe verso: Spectabili, ac perillustri domino Ioanni Beöthy de Bessenyö, incltyi comitatus Bihariensis ordinario iece comiti (titt., titt.). Domino domino gratiosissimo, colendissimo. Várad Olaszi. Ex officio.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11/3, Acta emeritorum magistratualium et advocatorum, fascicol II, nr. 12, f. 390-391

**Strălucit și prea cunoscut domnule prim vicecomite
Domnule domnule foarte influent și venerat !**

Raportez cu supunere onoratului domn că domnul vicecomite Forray s-a eliberat deja din mâinile haramiilor în așa fel încât nobilul comitat Arad a dat un salvconduct numitelor haramii; episcopul neunit din Arad a dat, în primul rând, asigurări haramiilor, prin depunerea jurământului pe credința excelenței sale și pe el l-au pus să jure în biserică; aceștia au fost douăzeci, dar șaptesprezece, care mai sunt în pădure, împreună cu conducătorul lor, nu s-au prezentat. Este între ei un soldat dezertor care i-a îndemnat să nu recurgă la grațiere și care și acum se găsesc în păduri și este de temut ca, atrăgând la ei pe mai mulți drept tovarăși, să nu fie spre un și mai mare preicol al publicului.

Raportez cu supunere onoratului domn prim vicecomite și faptul că, printre cei grațiați, a fost și Gavrilă Bătrân din Nermiș, care ieri dimineața mi-a trimis, prin fratele său mai mic, biletul său de salvconduct, emanat sub semnătura și sigiliul judeului nobiliar și al juartului; să binevoiască onoratul domn să poruncească ce să fac în privința lui, căci deja este acasă la Nermiș (așa după cum am auzit de la fratele său). Conținutul biletului de salvconduct este, cuvânt cu cuvânt, următorul:

Prin puterea acestui bilet, deși există un salvconduct general dat de vestitul comitat al Aradului pentru asigurarea personală împotriva hoților, pentru ca totuși și în mod privat [să existe] această asigurare pentru apărarea celui care îl deține și să fie asigurat Gavrilă Bătrân din Nermiș, prezentatorul acestor rânduri, că până la sosirea iertării regale nu va fi urmărit nici de brațul magistratului, nici de brațul stăpânului, și câtă vreme acest numit Gavrilă Bătrân îl va avea, să se ferească de toate faptele ilegale, jafurile și aducerea de pagube minore și, în sfârșit, să respecte ferm cele făgăduite. Pentru mai marea putere a acestora de față se dau și scrisori testimoniale de asigurare. În târgul Buteni, 31 iulie 1784, Ioan Horváth, jude nobiliar în vestitul comitat Arad, m.p., L.S., Ioan Nagy, jurat al aceluiași vestit comitat, m.p., L.S.

În rest recomandându-mă favorurilor și protecției deosebite, rămân în cultul venerației domniei voastre respectabile și prea ilustre.

Al domniei voastre respectabile și foarte ilustre

Semnat la Beliu, 3 august 1784

umil servitor
Emeric Thuolt m.p.
jurat

Copia. 8020

Josephus II, Dei gratia electus romanorum imperator semper augustus, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, etc., rex apostolicus, archidux Austriae.

Reverendi, honorabiles, spectabiles, ac magnifici, magnifici item egregii, et nobiles, fideles nobis dilecti ! Quoniam nos e benigna reflexione appropiatae amnistionis, ac ducendae imposterum honestae vitae eam latronum caetervam, quae perhibitae humillima repraesentatione sub 29-a recens praeterlapsi mensis iulii ad maiestatem nostram data, ordinarium vice comitem Andream Forraj e propria residentiali domo sua violenter extractum, ad sylvas secum abduxit, non solum vitae gratia donandam, verum et ab omni ulteriori poena immunem pronuntiandam clementer decreverimus. Huic vatum erit partium ad consequendum benigne huiusce resolutionis nostrae effectum mox opportune disponere. Vobis in reliquo gratia nostra caesareo-regia benigne propensi manemus. Datum in archiducali civitate nostra Vienna Austriae die 3-a augusti, anno domini millesimo septingentesimo octuagesimo quarto. Josephus m.p. Comes Franciscus Eszterházy m.p. Paulus Szlávy m.p.

Copie, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 578, 1784, cutia 174, nenumerotat.

76

1784 august 3, Viena

Copia. 8620

Josephus II, Dei gratia electus romanorum imperator semper augustus, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae rex apostolicus, archidux Austriae etc.

Reverendi, honorabiles, spectabiles, ac magnifici, magnifici item egregii, et nobiles, fideles nobis dilecti ! Acclusum in autographo benignum rescriptum nostrum, per quod latronum caetervae, que vice comitem ordinarium Andream Forraj e domo sua residentiali violenter extractum, secum ad sylvas abduxit, gratiam vitae facimus, vobis eo cum benigno mandato clementer transponimus, ut ostenso, si necessarium fuerit, eisdem latronibus, dicto benigno rescripto nostro, eosdem ad ducendam imposterum probam, et honestam vitam cohortari, una vero mox eas dispositiones facere noveritis, ut dicti latrones ab invicem segregati, singillative ad dissitas ab

invicem gremii Vaj possessiones illocentur; quo taliter disposito magistratualibus Vais serio iniungendum habebitis, ut aggratiatos hos latrones vigili semper oculo teneant, ac de eo, num iidem ad frugem rediverint? Vos de tempore in tempore informare non intermittant.

Ut porro invalescentibus in dies, in dicto gremio vestro latrociniiis medela adferri valeat, benigne concedimus, ut 24 armati milites, qui ex altissima ordinatione nostra vobis via Consilii nostri Locumtenentialis Regii intimata, dimissi sunt, sine persequendorum malevolorum idmodi hominum ad tempus aliquod rursum suscipi possint. Vobis in reliquo gratia nostra caesareo-regia benigne propensi manemus. Datum in arhiducali civitate nostra Vienna Austriac die tertia mensis augusti, anno domini milesimo septingentesimo octuagesimo quarto. Josephus m.p. Comes Franciscus Eszterházy m.p. Paulus Szlávy m.p.

Copie, A.J.H.B., *fond Actele congregatiei nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 578, 1784, cutia 174, nenumerotat.

77

1784 august 12, Bratislava

19223

Inclyta universitas !

Camera regia Hungarico aulica in districtibus Buttyinensi, et Halmágyensi praedocinia vigere, ac in dies increscere insinuante, unaque disponi petente, ut pro securitate cassarum regiarum tam Buttyinensi tricessimali, et Halmágyensi salinaria, quam etiam aliis regiis officiis tam in praesenti, quam etiam futuris eiusmodi casibus in locis ubi latrocinia, et praedationes vigere compertum fuerit, interea etiam donec vigilias militares obtinere valuerint, necessarii pro existentiis circumstantiarum vigiles ex parte politica erga requisitionem, et diurnam iisdem praestandam mercedem indilate praestentur.

Quare Consilium hoc Locumtenentiale Regium inclytae huic universitati praesentibus committendum esse duxit, ut gremialibus regiis officiis in conformitate cameralis requisitionis necessarios pro altissimi aerarii securitate vigiles assignet, et de factis per se dispositionibus specificè referat. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico Posonii die 12-a augusti 1784 celebrato.

Ad officia paratissimi
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlecz m.p.

*Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico
Inclytæ universitati comitatus Bihariensis
Budæ. Debreczinum. Ex officio.
Perceptum 17-a augusti 1784*

Orig. A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1238, 1784, cutia 170, nenumerotat; sigiliu ceară roșie

78

1784 august 21, Arad

Inclyeta universitas !

Quoniam ex caetera illa, quæ dominum ordinarie vice comitem nostrum e propria residentiali domo ad sylvas secum abduxit, ex qua numero 56 latrones numerabat, penes benignas de dato 3-ia mensis et anni labentium elargitas grationales, binis vicibus solum numero 27 iuramentum fidelitatis deposuissent, reliqui vero, quemadmodum etiam ex tractu Temessiensi adveniens alia caetera, nova perpetrare referruntur atrocina, novamque domini prærecensiti ordinarie vice comitis nostri minaretur invasionem, pro reducenda itaque pace et optata partium horum tranquillitate eos in gremio comitatus nostri facimus ordines, quo uniti viribus horum persecutioni futura statim septimana inchoandæ, ita insistamus, ut districtum hunc securitati pristinae restituamus; siquidem autem conatus hos nostros irritos esse ipsi agnoscamus, nisi ex parte inclytæ quoque universitatis, illorum ita instituta fuerit persecutio, ut omnis eruptio præcludi, atque taliter ex omni parte circum acti opprimi valeant, ideo mutua in amicitia inclytam universitatem hisce requirendam esse censuimus, quatenus eas ex parte sua facere non gravetur dispositiones, quo limites comitatu nostri cum inclytæ universitatis limitibus contermini, undiquaque custodiantur, et neque prius obsessores recedant, quam intentio hæc nostra optatum in effectum deducta fuerit. Caeterum amicis favoribus commendati perseveramus. E generali congregatione nostra Aradini die 21-a augusti 1784 continuative celebrata.

Inclytæ universitati

servi, fratres, amici, et vicini obligatissimi paratissimi

Universitas comitatus Aradiensis

Pe verso: Perceptum 30 augusti 1784

Orig. A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1255, 1784, cutia 170, nenumerotat.

20240

Inclyta universitas !

Erga demissum inclyti huius universitatis suae maiestati sacratissimae intuitu penalitatem contra praevaricatores salis actu adhiberi solitarum sub 16-a iulii anno currenti factam repraesentationem altissimae resolvere placuit suae maiestati sacratissimae.

Ut cum articulus 17609 diserte innuat, tricessimorum defraudatores in ammissione rerum secum habitarum convicendos esse, clarum porro sit, cum qui merces quaspiam, prouti sal est, prouti gressis tricessimilibus stationibus in regnum invehit, merito pro tali defraudatore habendum venire.

Hinc praefata universitas factae sub 21 iunii anno currentis et nr. 13803 abhinc isto in merito dispositioni, velut legi conformi, semet accomodare debeat.

Quod ipsum eidem universitati de benigno iussu regio hisce intimandum habet Consilium istud Regium Locumtenentiale. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico Posonii die 30-a augusti anno 1784.

Ad officia paratissimi
Franciscus Györi m.p.
Franciscus Skerlec m.p.
Michael Pretzeker m.p.

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico
Inclytae universitati comitatus Bihariensis
Budae. Debreczinum. Ex officio.
Perceptum 14-a septembris 1784

Orig, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1172, 1784, cutia 170, nenumerotat; sigiliu timbru sec.

80

1784 septembrie 6, Bratislava

20016

Inclyta universitas !

Erga repraesentationem inclyti huius universitatis sub dato 16-a iulii anno currentis horsum factam Consilium hoc Locumtenentiale Regium

136

eidem praesentibus rescribendum esse duxit, Supremam Armorum Praefecturam legioni Devinsianae iam iniunxisse, ut duae centuriae in plano comitatus huius dislocatae ad casernas aboliti praesidii Magno Varadiensis, ut primum hae plene adaptatae fuerint, illico translocentur. Datum ex Consilio Regii Locumtenentiale Hungarico Posonii die 6-a septembris anno 1784 celebrato.

Ad officia paratissimi
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlecz m.p.
Ioannes Michalkovich m.p.

Comitatus Bihariensis

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico
Inclytae Universitati comitatus Bihariensis
Buda. Ex officio. Debreczinum
Perceptum 24-a septembris 1784

Orig. A.J.II.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1372, 1784, cutia 170, nenumerotat; sigiliu timbru sec.

81

1784 septembrie 6, Bratislava

21031

Inclyta universitas !

Suprema Armorum Praefectura Hungarica duas centurias in comitatu Aradiensi dislocatas tum ad impediendas praevaricationes, cum et praedonum incursiones, et grassationes antevertendas cointelligenter cum comitatu, et regiis salis, et tricessimae officiiis pro vigiliis repartiendas ad districtum Butyinensem ordinatas quidem fuisse, ob numerum tamen agratiatorum, et tyronum in praefatis duabus centuriis existentum, atque ad huiusmodi functiones applicari nequeuntem unum tantum officialem cum 50 capitibus, ad praefatam districtum exmitti potuisse, commandoque hoc 21-a proxime elapsi augusti ad suam destinationem concessisse similque pro tutamine salis officiiis Soborsinensis unum corporalem, vice-corporalem, et 7 gregarios ad Soborsin missos fuisse, Consilio huic Locumtenentiale Regio significante.

Id ipsum praelibatae huic universitati pro requisito notitiae statu, et respective directione praesentibus intimari. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiale Posonii die 6-a septembris anno 1784-to celebrato

Ad officia paratissimi
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlecz m.p.
Ioannes Michalkovich m.p.

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentialem Hungaricam
Inclitae Universitati comitatus Bihariensis
Buda. Magno Varadinum. Ex officio.
Perceptum 23-a septembris 1784

Orig, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1370, 1784, cutia 170, nenumerotat; sigiliu timbru sec.

82

1784 septembrie 6, Bratislava

21033

Inclita universitas !

In continuationem intimati ad inclitae hanc universitatem, circa distributionem illorum 18 et respective 23 moldavico transylvanicarum admissariorum, quos status militaris per possessionem Margitta introducturus insinuabatur, sub 26-a inter anno corrente et numero 17975 exarati eidem hisce significandum habet Consilium istud Locumtenentiale Regium praedictos admissarios 14-a labentis Magno Varadini adfuturos esse. Datum e Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico Posonii die 6-a mensis septembris anno 1784 celebrato.

Ad officia paratissimi
Franciscus Győri m.p.
Franciscus Skerlecz m.p.
Emericus Némethy m.p.

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentialem Hungaricam
Inclitae Universitati comitatus Bihariensis
Buda. Debreczinum. Ex officio.
Perceptum 14-a septembris 1784

Lect in generali congregatione 15-a septembris 1784 in Várad Olaszi

Orig, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1171, 1784, cutia 170, nenumerotat; sigiliu timbru sec.

Tekintetes úr fiscalis uram !

Die 29-a augusti estve nap le ment után nagy létai fő bíró Hodos János fő kegyelme, és két eskütt emberek ugymint Pongor András és Nagy András, hárman az helység szekereivel a mezőre ki mentek, hogy ott a tilalmas rontó emberek meg büntetvén pálczával a kár tételtől meg ijesszék. Történt pedig hogy mikor el kezdett dologhoz hozzá látnának, nagy létai posta mester Tallér János úr kocsissát is négy lóval a tengeri közepibe találván le vontta, és üttetett rajta hármat pálczával. Másnap estve felé id est 30-a augusti a fent említett fő bíró a mézár székbe ment azért hogy ott egy meg nyuzattatott marhát a mézáros legény keze alá fel mázsállyon, kit is meg látván a posta mester úr oda megyen, és kérdezi a bírótól, hogy miért verette volna meg a kocsissát ? Mellyen felelt a bíró, hogy nem egyébért, hanem azért hogy más szegény ember tengerijébe, s szánszándékos kártételbe találta négy lovait a kocsissával edgyütt. Mellyen meg boszankodván a posta mester és a bírónak neki menvén, azt úgy pofon vágja hogy a vér egyszeribe el borította, de ez sem maga, sem mások által nem engedte, hogy a sokszor említett posta mestert valaki illesse, hanem egy ember, látván azt hogy a bírót meg ütötte, hogy többször is meg ne üthesse egy kevésbé adóbb taszította a bírótól. Más excessussát is kívánom jelenteni a tekintetes úrnak, melly ebből ál: a lovait a kovácshoz küldötte egyidőbe hogy patkókat veressen a lábaira, maga adott pedig mind patkót a lovak lábára, mind pedig patkó szegeket. A kovács meg patkolván a lovakat a kocsissa haza vezette, és másnap valahova küldvén a cselédjeit a ló lábáról a patko mind körmöstől le szaladt, mellyen meg boszankodván nekic meg nem fizetett, s a mester ember sem merte tölle kérni fáradságának jutalmát szinte egész esztendeig. Egykor a posta mester úrnál lévő kis adósságáért el megyen s tudván puska pór forma természetit, maga a kovács nem mér be menni, hanem az említett úrnak egy bizonyos embertől be izen hogy azon kevés hátra levő adósságot fizetné meg a posta mester uram, mellyre fel kelvén az említett úr, ki megyen a mézárszékhez ahol a kovács állott, és el vévén tölle a pálczáját olly emberül meg fizetett neki a maga pálczájával hogy a fejéből a sarkán folyt le a vér. Ezeket és ezekhez hasonló több excessussait lehetne elő hozni, de kivált képpen ezen mostani rendeletlen cselekedetének meg zaboláztatását a midőn parancsolattya a szerint az urnak alázatossan jelentenem, és orvoslását ki kérném különös tisztelettel maradok.

Tekintetes fiscalis uramnak

Nagy Léta, die 11-a septembris 1784

alázatos szolgálja

Pe verso: Spectabili, ac generoso domino Alexandro Papánek, inclytorum Diószeg et Székelyhid dominiorum fiscali mihi colendissimo. Székelyhid

Orig., A.S.B., *fond Domeniul contelui Stubenberg*, dos. 12, f. 81; sigiliu ceară roșie

Onorat domn, domnule avocat,

În seara zilei de 29 august, după asfintitul soarelui, judele primar din Leta Mare, domnul Ioan Hodos și doi jurați, Andrei Pongor și Andrei Nagy, toți trei împreună, au mers cu căruța localității pe câmp, ca acolo, pedepsindu-i cu lovituri de băț pe cei ce încalcă interdicțiile, să-i sperie de la producerea pagubelor. S-a înâmplat însă că atunci când au vrut să înceapă treaba, l-au găsit pe vizitiul dirigintei poștei din Leta Mare, Ioan Taller, cu patru cai, în mijlocul porumbului; l-au coborât [din căruță] și i-au tras trei lovituri de băț. A doua zi seara, adică în 30 august, judele primar mai sus amintit a mers la măcelărie ca să cântărească acolo, împreună cu calfa măcelarului, o vită jupuită, și văzându-l domnul diriginte al poștei a mers acolo și l-a întrebat pe primar de ce i-a bătut vizitiul? La care primarul a răspuns că nu pentru altceva ci pentru că i-a găsit pe cei patru cai ai săi, împreună cu vizitiul, în porumbul altui om sărac, păgubindu-l intenționat. La care supărându-se, dirigintele poștei s-a năpustit asupra primarului, pe care l-a palmuit în așa fel că pe acela l-a năpădit dintr-o dată sângele, dar acesta nu a permis nici ca el și nici altcineva să se atingă de mult amintitul diriginte al poștei; văzând că [dirigintele poștei] l-a lovit pe primar, ca să nu-l mai lovească [încă odată], un [locuitor] l-a împins puțin mai încolo de lăbgă primar. Doresc să raportez onoratului domn și alte excese ale acestuia [dintre care unul] constă din aceea că și-a trimis caii la fierar ca să-i potcoavească [pe toți] deodată; el însuși a dat atât potcoavele pentru cai, cât și cuiele. Fierarul a potcovit caii, vizitiul său a condus caii acasă, iar a doua zi trimitându-și undeva servitorii [cu căruța], potcoavele au căzut de pe picioarele cailor cu copite cu tot, la care [dirigintele poștei] supărându-se, nu i-a plătit [fierarului pentru munca prestată], iar fierarul nu a avut curajul să ceară de la el răpata oboselii sale aproape un an întreg. Odată, având o mică datorie la domnul diriginte al poștei, [fierarul] a mers după ea, dar cunoscându-i firea ca praful de pușcă, fierarul însuși nu a avut curajul să între, ci i-a transmis respectivului domn, printr-un om oarecare, ca dirigintele să-i plătească acea mică datorie ce a rămas din urmă, la care amintitul domn s-a ridicat și a mers la măcelărie unde se găsea fierarul și, luându-i bastonul, i-a plătit atât de bărbătește cu bastonul lui, încât i-a curs

sângele din cap până la călcâie. În afară de aceste excese s-ar mai putea aduce pe tapet și altele, asemănătoare acestora, dar raportez cu supunere domnului mai ales pentru înfrânarea, după poruncă, a acestor fapte anormale de acum și aş cere remedierea lor; rămân cu deosebit respect

Al onoratului domn

Leta Mare¹⁷, 11 septembrie 1784

supusa slugă
Francisc Böszörményi m.p.
șpan domenial

84

1784 septembrie 11, Oradea

Ad effectum gratiose determinationis inclytac universitatis erga querelam Laurentii et Christiani Fülöp incolarum Hőkeinesis pratum suum per provisorem extranei dominii terrestralis hinc bonificatione extirpaturae occupatum exponentes interventae, ad faciem possessionis Hőke exeundo humillime refero. Insinuatum modo occupationem ante annos 10 vero 12 intervenisse per provisorem eius temporis Huszarianum Andream Mraz, modernum vero provisorem eatenus nihil respondere posse. Quale pratum siquidem per seniores Hőkeienses et Poklostelekienses ante memoriam hominum per ipsos querulantium avos extirpatum, et tentum fuisse assereretur, praeiudicium dominii hoc in casu maius subversari, quamsi querulantibus extirpaturae merces bonificaretur, ideo iniunctum iisdem esse, ut huius praeiudicii, propriique damni intuitu se se apud dominum suum terrestrem insinuet. Signatum [Várad] Olaszi die 11-a septembris 1784

Emeric Lakatos m.p.
Vice iudex nobilium

Orig., A.S.B., *fond Prefectura județului Bihor*, inv. 41, dos 610, f. 84

85

1784 septembrie 11, Oradea

Binecucernice protoapoae, noao iubite.

Chesaro crăiasca și apostliceasca mărimea sa au voit a porunci noao supt văleatul 1784 luna lui avgust 16 zile cum că să arătăm voao binecucernicilor protopopi, iară voi tuturor parohialnicilor preoți, căci va fi conscripția cu comisie de militari sau de oaste întâea zi în luna lui noiembrie împreună cu tisturile de varmeghie (adecă a să conscribălui sufletele

¹⁷ Nagy I.Éta, localitate astăzi în județul Hajdu-Bihar, Ungaria

tuturora) pentru care cu acei comisarăși și tisturi să puteți umbla fără toată îndoiala prin toate casele din ce mai mari până cele mai mici care vor fi în popoarele voastre, iar aceasta și din protocoalele botezului cu treabă să arătați care de câți ani vor fi, prin aceasta poruncim și rămânem

Al binecucerniciei tale

În Oradea Velența 11 zile luna lui septembrie anul 1784

bine voituriu
Petru Petrovici m.p.
Episcop

P.S. Până la mai sus amintita vreme toți preoții pot găta protocoalele ca acuma mulți pot cădea la nenorocire și lipsire de popoare, cari nu vor arăta protocoalele scrise cu rânduială bună, arătați voi tuturor parohialnicilor preoți să scrie și această poruncă, unde și alte porunci au scris cum să nu poată răspunde că nu s-au arătat și aceasta lor.

Pe verso: Binecucerniculuio Kir Mihai Popovici protopopul Luncii noao iubitului să să dea. În Tăgădău.

Orig., A.N.U., s. C. L., C. 44 (Dep. pol. com.) 1784, *fond 290*, pachet 151, f. 135-136. Publicat în Gorun 1991, p. 234

86

1784 septembrie 11, Oradea

Admodum reverende archi-presbyter,
Nobis observandissime !

Siquidem sua maiestas sacratissima mediante suo benigno rescripto regio sub 31-a augusti anno currenti ad nos exarato *clementer praecipere* dignata sit, ut omnibus nostrae diaecesis archi-presbyteris, ac per hos singulis sibi subalternis parochis fideliter notum reddatur, qualiter generalis regni Hungariae conscriptio cum 1-a novembris initum suum sumptum sit, per statum militare atque civilem in concursu etiam loci parochi conficienda. Hinc hisce praetitulatae dominationi vestrae committendum esse ducimus, ut in conformitate benigni huius mandati regii, illico, et sine omni animi suspensione apud universos suo inspectioni concreditos parochos penes indilatam eiusdem publicationem eas dispositiones faciat, quo illi populum suum in antecessum ad benevole ordinationem istam regiam suspiciendam praeparent, una etiam iniungere omnibus et singulis

noverit, ut singulos matricula sua pro casu occurraturae inspectionis necessitatis parata servet.

Queis practitulatae dominationi vestrae semper benevoli manemus.

Magno Varadini in loco Velencze

Die 11-a septembris 1784

Ad officia paratissimi

Petrus Petrovich m.p.

Episcopus Aradiensis

Post scriptum. Circa matricula ita disponere noverit, ut usque 1-am novembris omnes ad inspiciendum prompta eadem parent nam in casum alicuius emersuri defectus poterit quispiam magnum ouus responsionis incurrere, neve aliquis subalternorum cum tempore se excusare patit, sibi idipsum non fuisse significatum, ut hoc scripto singulariter comendet, non intermittat.

In dorso: Admodum reverendo domino Michaeli Popovics proto-oresbytero Luncsensensi nobis observandissimo. Tagadau.

Presentem versionem rectam, atque suo originali per omnia adaequatam esse hisce attestor.

Emanuel Risto m.p.

Excelsi Consilii Locumtenentialem iuratus notarius

Orig., A.N.U., s. C. L., C. 44 (Dep. pol. com.) 1784, *fond 290*, pachet 151, f. 138

87

1784 septembrie 16, Bratislava

Inclya universitas !

Quandoquidem sua maiestas sacratissima ad procurandam possessionum incolis contra incursionces, et investigationes praedonum maiorem securitatem benigne praecipere dignata foret, ut in possessionibus, ubi domus multum ab invicem dissitae forent, eodem proprius contrahantur, ipsique domini terrestres ad contractionem hanc procurandam etiam propriae securitatis causa invietur vias praeterea publicae per szyvas ducentes ad 20 orgiarum latitudinem dilatentur.

Quo proinde benigna hoc dispositio regia effectum suum indubie, et quo celerius sortiatur, inclya hoc universitas in effectum eiusdem sibi incumbentia agere, eatenusque omni trimestri relationem horsum praestare intermittat.

Siquidem insuper comiti domino Antonio a Jankovics, qua in comitatibus Banaticis operanti commissario regio instituenda intuitu persecutionis latronum, et extirpationis cum statu militari concertatio, et directo clementer delata esset, praelibatae huic universitati committi, ut circa tempus, et modum instituendae sua quoque ex parte eiusmodi persecutionis concertandum deputatos suos eo, quo praefatus comes a Jankovics praefixerit, submittat. Datum ex Consilio Regio Locumtenentialem Hungarico Posonii 16-a septembris 1784 celebrato

Ad officia paratissimi
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlec m.p.
Stephanus Végh m.p.

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentialem Hungarico
Inclytae Universitati comitatus Bihariensis
Buda. Magno Varadinum. Ex officio.
Perceptum 1-a octobris 1784

Orig, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1400, 1784, cutia 170, nenumerotat; sigiliu timbru sec.

88

1784 septembrie 17, Oradea

Ex Consilio

In consequentiam gratiosarum dispositionum ex Consilio Regii, et ultimo de dato 22-ae martii anno currenti, et numero 5840 emanati intimati, humillime repraesentamus, sedem dominalem domini Belényes, ut intuitu pistoletae est 8 florenos tricesimali vigili Dsurko Lup per salis praevaricatores adeptorum debito modo satisfactionem procurare possit, anno currenti die vero 11-a augusti negotium hoc assumpsisse, examinatisque praetensis delinquentibus, ubi factum negassent, confrontationem instituere voluisse, verum memoratum Dsurko Lup nec erga officialium dominalium, nec vero iudicis nostri nobilium citatione fors ne eadem occasione etiam de neo delatis maleversationibus interrogari queat comparere voluisse, tricesimatorem certo eatenus requisitum, primo quidem stationem appromississe, in tertium tamen diem facere neglexisse, ita ut sedes dominalis ex non prosecutione praetensionis suae, praetensos reos, prout sententia sub ./.. adiacens testatur, absolvere debuerit. Ex generali congregatione 17-a septembris 1784 in oppido Várad Olaszi celebrato

89

1784 septembrie 23, Viena

Beschreibung

des aus alen k.k. Erblanden abgeschafften Ignatz Kristian Herzog, sich fälschlich angegebenen Iulius Ignatz Salis von Salfeld.

Dieser ist 39 Jahr alt, von Kloptschen ohnweit Gross Globau in preussisch Schlesien gebürtig, katholisch, ein Wittwer, ist kleiner magerer Statur, hat ein schmales blasses Gesicht, braune Augen, eine gespitzene Nase, dunkelbraunc in einem Zopfen geflocgtene Haare; trägt einen weisslich tüchenen glatten Frak mit gleichfärbigen Knöpfen, eine gleichfärbig tüchenc mit Gold bordirt, und gelben Seidenknöpfeln besetzte Weste, derley Beinkleider, Stiefeln, und einen glatten Hut. Redet deutsch, lateinisch und pohlnisch.

Wäre auf denselben beständig genau zu invigiliren, derselbe bei Betrenten anzuhalten, und der Erfolg an eine hochlöblichen nieder österreichischen Regierung zu eröffnen.

Wien den 23 September 1784

Frantz Anton Beer
Nieder österreichischen Regierungsrath und
Oberpolizeidirektor
Anton Edler von Dornfeld
Nieder österreichischen
Regierungsekretair
und
Oberpolizeidirektors-Adjunkt

Circulară tipărită, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1580, 1784, cutia 172, nenumerotat.

90

1784 septembrie 25, Hossúpályi

Perillustris, ac generose domine
Domine mihi singulariter colendissime !

Lovász mester uram, és én is látván, hogy a csikók legelő mezejekre, és az egész tábor helyre éjjel és nappal bé jártattják a lakosok ökreiket és

mind a mezőt mind pedig a tengerit nagyon étetik, meg parancsolta lovász mester uram, hogy ha marhákat tanálnák ottan a csikósok hajcsák bé a mint hogy a szerint be is akarták hajtani de azoktól az ökröket el vévén azt izenték: az uratok jöjjön, de aztis meg tanittyuk etc., én azért rendeltem lovas és gyalog négy uraság embereit tegnapi virradóra, kik onnan a marhákat bé hajtának, de azokatis meg támadván az ökrészek minden marhájokat el vették töllök, és s.v. disznó teremtette mondással s botyuaiknak ellenck való fel emelésével s főbe való verésekkel fenyegetvén annyira meg környéckzték, hogy ha el nem állattanak volna az ökrök bé hajtásától, Isten tudgya mi lett volna a ki menetele dolgoknak; mint hogy pedig a marhákot bé hajtani akaró méltóságos uraság emberei fő képpen ezen árestans Kovács István eskütt embert okolják ezen okból: 1-o mert az ökrök után nem hálván az ckéitől ment az ökrészek közé, holott két erőss férfi testvérei ottan voltak, 2-o mert mig az ökrészek közé nem ment, addig az ökrészek fel nem támadtak, és így vagy alattomba gerjeszteni kellett az ökrészeket a fel támadásra, vagy legalább eskütt emberét látván magok között és részekre lenni, vettek bátorságot azon fel támadásra, annyival inkább hogy a tanyája jó meszsze volt az ökröktől. Kivánván azért mind a csikók mezeit, mind pedig a tengerit tilalomba tartani ezen nevezett Kovács Istvánt bé kíséretettem mind rabot az úrhoz, hogy a dolog továbbrais meg vizsgáltaván a következő kárt és veszedelmet el távosztathassam. Caetrum constantis favoribus commendatus sum.

Perillustris dominationis vestrae

Signatum Hosszú Pályi, die 25-a septembris 1784

humillimus servus

Mathias Fülöpp m.p.

Spanus dominalis

Pe verso: Perillustri, ac generoso domino Martino Wegcr, incltyti dominii Diószeg provisorii (titt.) domino mihi singulariter colendissimo. Diószeg

Orig., A.S.B., *fond Domeniul contelui Stubenberg*, dos. 34, f. 174-175; sigiliu ceară roșie.

Prea cunoscut și nobil domn,
Domnule mie deosebit de binevoitor

Domnul grăjdar șef și cu mine am văzut că boii locuitorilor pasc zi și noapte pe pășunea mânjilor și locul taberei lor este acolo [pe pășune] și că hrănesc [boii] pe pășunea și cu porumbul [domenial]; domnul grăjdar șef a

poruncit că dacă îngrijitorii mânjilor vor găsi acolo animale [ale locuitorilor] să le mâne de acolo [la curte]; când au și vrut să le mâne înăuntru [la curte], [locuitorii] le-au luat animalele și au trimis vorbă: să vină domnul vostru că și pe acela în vom învăța etc., de aceea cu am trimis, ieri în zori, patru oameni ai stăpânirii, călare și pe jos, ca să mâne înăuntru vitele [locuitorilor], dar atacându-i și pe aceia, bouarii le-au luat toate animalele și, numindu-i fiii porcului, au ridicat bâtele asupra lor și, amenințându-i că îi vor lovi în cap, i-au înconjurat în așa fel, încât dacă [oamenii stăpânirii] nu ar fi renunțat la ducerea boilor [la curte], Dumnezeu știe ce ar fi ieșit din treabă; iar acum oamenii înălțatei stăpâniri ce au vrut să mâne înăuntru animalele, îl acuză în primul rând pe acest arestat, juratul Ștefan Kovács, pentru că: 1. A mers de la plug între bouari, după boi, deși a avut acolo doi frați, bărbați puternici; 2. Pentru că până când nu s-a dus între bouari, până atunci bouarii nu s-au ridicat [împotriva oamenilor domeniului] și în acest fel sau pe furiș trebuie să-i fi atârnat pe bouari să se ridice sau cel puțin, văzând între ei un jurat și știindu-l de partea lor, au prins curaj pentru a se ridica [împotriva oamenilor domeniului], cu atât mai mult cu cât sălașul său era departe de boi, din această cauză, dorind să menținem în interdicție atât pășunea mânjilor, cât și porumbul, l-am condus pe numitul Ștefan Kovács la domnul ca pe un deținut, pentru a cerceta în continuare paguba și pentru a îndepărta pericolul. În celelate rămân în grația constantă

A domniei voastre foarte onorate

Semnat la Hosszú Pályi, 25 septembrie 1784

umila slugă
Matei Fülöpp m.p.
Șpan domonial

91

1784 septembrie 25, Oradea

Illustrissime domine colonelle !

Erga repraesentationem comitatus huius, ex Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum sub dato 6-a septembris anno currentis ex numero 21016 universitati comitatus huius Bihariensis reintimare dignatum est: Supremam Armorum Praefecturam inelyta huic legioni Devinsianae iam iniunxisse, ut duae centuriae in plano comitatus huius dislocatae ad casarmas aboliti praesidii Magno Varadiensis translocuntur.

Quem itaque hoc ratione prior dispositio vigore cuius duae centuriae in plano debebant dislocari alterata esset; per consequens beneficium gratuiti ligni, quo hactenus domini officiales gaudebant cessare debeat: hoc ipsum illustritati vestrae sine congruae notitiae et requisitac directionis insinuandum

147

esse duxit comitatus hic Bihariensis. Ex generali congregatione 25-a septembris 1784 in oppido Várad Olaszi celebrata

Concept, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1372, 1784, cutia 170, nenumcrotat.

92

1784 septembrie 25, Oradea

Illustrissime domine colonelle !

Universitas comitatus Bihariensis ex officio et amice insinuandum habet: ab ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico sub dato 6-a septembris 1784 et nr. 21016 intimatum advenisse: vigore cuius duae inclytae legionis de Vinsianae centuriae antea in plano dislocatae, sed a certo tempore iam in futuro ut in casarmis constitutae considerandae veniunt. Quum itaque iisdem duabus centurias beneficium gratuiti ligni (quo hactenus qua in plano dislocatae gaudebant) amplius non competi id ipsum illustritati vestrae pro notitia et requisita directione significandum esse duxit. 25-a septembris 1784 in Várad Olaszi celebrata.

Concept, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1372, 1784, cutia 170, nenumcrotat.

93

1784 septembrie 25, Roit

Tekéntetes ordinarius fiscalis urunk !

A mult holnapban el mentünk mi ketten hogy a hol tanálnánk egy kevés gazt. Tanálkozván az atsoi csöszszel, kiis szántván azt kérdi hová megyünk melyre felejük nékie hogy mi megyünk Gyéresre Pap Tamáshoz, és ottan talán tanálunk egy kevés gazt pénzért. Ezt halván a csösz azonnal tovább nem cresztett, hanem négy szekérre való gazt ki mutatott, minden szekértöll 9 krajczárjával, sött még a jószágunknak is mutatott legelő helyet hol az álat az idő alatt ehetnék. Most pedig tagadja hogy ő nem adott nekünk gazt hanem mi loptuk, és azért mostan praetendál 4 vonó forintot és egy néhány juhainkat bé tsavaritván most is zálogul ottan tartatik. Látták pedig vizesgyáni bíró és a pap hogy és mi módon alkuttunk, mivel velünk együtt jelen voltak.

Erre nézve méltó panaszunk s fáratségunkat meg tekéntvén s vizesgyáni bírák uraink által levő attestatumonkat meg vizsgálván, bölts ítélete szerént végezze el hogy mi is méltatlanságunk után, több több

költségét és fáradságot ne tegyünk. Bizván az úr tekéntetes ordinarius fiscalis urunknak ki eligazittásába. Signatum Rojth, die 25-a septembris 1784

Az tekéntetes ordinarius fiscalis urunknak

instáns szolgálí
Markucz Steffán, Lécz Ilyés
roiti lakosok

Pe verso: Az úrhoz tekéntetes Béra János urunkhoz, méltóságos püspökségi ordinarius fiscalissához titulált alázatossággal folyamló instantiájok bent meg irt instánsoknak.

Conceptur per loci notar Moysem Szentgyörgyi m.p.

Az ide rekesztett vizesgyániak attestatumábúl által láthattya udvarbíró úr hogy az altsi tsősz pénzért egy felől a fedni való gazt ell adta, más felől pedig az instánsoknak meg zálogolta, hogy tehát ezen dolgot jobbanis meg vizsgálhassuk, és érdeme szerént meg büntetődhessék, hozzatassa be Pap Tamás szabadostis vasárnap regelre citálya be udvarbíró úr. Várad, 29-a septembris 1784

Béra János m.p.
Fiscalis

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte economice*, inv. 246, dos. 4113, f. 141

Onorat domn avocat ordinar !

În luna trecută am plecat amândoi să găsim undeva puțină verdeață. Întâlnindu-ne cu paznicul din Alceu care ara, ne-a întrebat unde mergem, la care îi răspundem că noi mergem la Girișu de Criș la Toma Popa și poate că acolo găsim puțină verdeață pentru bani. Auzind aceasta, paznicul nu ne-a mai lăsat să mergem mai departe, ci ne-a arătat verdeață pentru patru căruțe, fiecare căruță [costând] 9 crăițari, ba mai mult, ne-a arătat și un loc unde pot să pască vitele în accl timp. Acum însă neagă, [spunând] că el nu ne-a dat nouă verdeață, ci am furat-o și acum pretinde 4 florini, reținându-ne acolo drept zălog câteva oi de-ale noastre, deși judele și preotul din Toboliu ne-au văzut cum ne-am tocmit, întrucât au fost prezenți acolo cu noi.

Privitor la aceasta, luând în considerare plângerea noastră îndreptățită și cercetând atestatul dat nouă de domnii juzi din Toboliu, puneți capăt printr-o hotărâre înțeleaptă ca noi, după nedreptățile [ce le-am suferit] să nu mai facem alte cheltuieli și oboseli. Semnat la Roit, 25 septembrie 1784.

Onoratului domn avocat ordinar

Pe verso: Domnului, onoratului domn Ioan Béra, avocatului ordinar al înălțatei episcopii, înaintează reclamația cu supunere petenții înscrisi înăuntru.

Întocmit de notarul local Moise Szentgyörgyi m.p.

Din atestatul anexat aici al celor din Toboliu, domnul administrator poate vedea, pe de o parte, că paznicul din Alceu a vândut pentru bani buruienile [folosite] pentru acoperire, iar pe de altă parte, i-a zălogit pe reclamanți, deci pentru a putea cerceta și mai bine acest caz și să-l pedepsim după merit, aduceți-l înăuntru pe omul liber Toma Popa pe duminică dimineața, domnul administrator să-i trimită o citație. Oradea, 29 septembrie 1784

Ioan Béra m.p.
Avocat

94

1784 septembrie 26, Diosig

Benevolum examen Stephani Kovács Hoszszú Pályiencsis die 26-a septembris 1784 in oppido Diószeg peracta.

1. Kinek hivnak etc.

Ad 1-m. Kovács Istvánnak hivnak hoszszú pályi lakos vagyok, 37 esztendő, református, feleségem s egy gyermekem vagyom, paraszti munkával élek.

2. Miért fogattatták meg ?

Ad 2-o. Az ökreim a csikó nyomáson legeltek több gazdákéval együtt, mellyekért a midőn a kerülők hajtották volna, hogy a szekerelemhez közel esett a hajlás, az ekétől oda mentem, hogy majd a kerülőktől el instályam ökreimet, de mivel nem adták ide, utánnok jüttem, hogy hazajöven otthon valahogy ki szabadicsam. De az ökrészek az alatt a kerülők elöl minden ökröt el kergettek, és azt fogták rcám, mintha én gerjesztetem volna fel az ökrészeket, hogy vegyék el az ökröket a kerölőktől, holott pedig azt nem cselekedtem.

3. Mig te az ökrészek közzé nem mentél, addig ök se vették el az ökröket, hanem a te biztatásodra cselekedtek ?

Ad 3-um. Nem hogy biztattam volna őket, sőt minckutánna el vették, szemekre hánytam hogy azt merték tselekedni.

4. Kik voltak a kik ezt a hatalmosságot cselekedték ?

Ad 4-um. Berényi Mihály, Berényi János, Pap János, K. Kovács Mihály szolgája, Csarnai Mihály, Kovács Mihály, Kovács Ferencz, Szilágyi

Sámuel, Kerck Mihály, Varga András ökre is ot volt, Pap Györgyé is de ezek nem szólottak semmit a kerülók ellen.

5. Mellyik volt ezek közül a ki az ökör el hajtásba első volt, és a többit biztatta és mellyik káromkodott, s mivel ?

Ad 5-um. Azt meg nem tudom mondani, mert az ökörnek el hajtása igen hirtelen esett, és inkább mondhatom, hogy mindnyájan egyenlő akarattal voltak. Káromkodást pedig egytől se hallottam leg kissebbet is.

Pe verso: Benevolum examen Stephani Kovács Hoszsú Pályiensi. 25-a septembris interceptur.

Relegatur ad iudices Hoszsú Pályiensi et spanum dominalem.

Copie, A.S.B., *fond Domeniul contelui Stubenberg*, dos. 34, f. 177

Cercetare binevoitoare a lui Ștefan Kovács din Hoszsúpályi¹⁸ săvârșită în Diosig în ziua de 26 septembrie 1784.

1. Cum te numești etc,

La 1. Mă numesc Ștefan Kovács, sunt locuitor în Hoszsúpályi, am 37 de ani, sunt reformat, am soție și un copil, trăiesc din munca câmpului.

2. De ce te-au prins ?

La 2. Boii mei au păscut pe pășunea mânjilor, împreună cu boii altor țărani, și în timp ce paznicii voiau să-i mâne [de acolo], cum drumul lor a dus aproape de căruța mea, am plecat de la plug acolo ca să-i rog pe paznici mă-mi dea [înapoi] boii, dar cum nu mi i-au dat înapoi, am plecat după paznici, ca ajungând acasă, să-i eliberez cumva. Dar în acel timp bouarii au alungat toți boii din fața paznicilor și m-au acuzat [pe mine] ca și cum eu i-aș fi ațâțat pe bouari să ia boii de la paznici, deși eu nu am făcut așa ceva.

3. Până când tu nu te-ai dus între bouari, până atunci nici ei nu au luat boii [de la paznici], ci [aceștia] au acționat din îndemnul tău ?

La 3. Nu numai că nu i-am îndemnat, ba chiar după ce au luat [boii], le-am reproșat că au îndrăznit să facă așa ceva.

4. Cine au fost cei care au săvârșit abuzul ?

La 4. Mihai Berényi, Ioan Berényi, Ioan Pap, sluga lui Mihai K. Kovács, Mihai Csarnai, Mihai Kovács, Francisc Kovács, Samuil Szilágyi, Mihai Kerek, a fost acolo și boul lui Andrei Varga, și al lui Gheorghe Pap, dar aceștia nu au spus nimic împotriva paznicilor.

5 Care dintre aceștia a fost primul în alungarea boilor și i-a îndemnat pe ceilalți [la nesupunere] și care a înjurat și cum ?

La 5. Asta nu pot spune, pentru că alungarea boilor s-a petrecut pe neașteptate, mai degrabă pot spune că toți au fost de aceeași voință. Iar înjurături nu am auzit de la nimeni, nici cca mai mică.

¹⁸ Hoszsúpályi, localitate astăzi în județul Hajdu-Bihar, Ungaria

Inclyta universitas !

23468.

Certo Ignatio Christiano Herzog adscitis nomine Iulius Ignatius Salis de Salfeld¹⁹ compellato, in hicce adnexa personali descriptione uberius ciscumscripto, ex universis caesaro-regiis ditionibus proscripto existente id ipsum penes memorati Iulii Ignatii Salis de Salfeld descriptionis communicationem inclytae huic universitati de benigno iussu regio notum reddit Consilium Locumtenentiale. De dato 8 octobris 1784

22734

Eveniente eo, quod ministri acatholici ad filiales excurrentes, conciones dictionesque ad populum facere soleant, Consilium hoc Regium Locumtenentiale inclytae huic universitati de benigno iussu in continuationem intimati de dato 19-ae iulii anno currenti et numero 16460 emanati, hisce denuo intimat: ut praeeistente iam benigna resolutione, ne ministri acatholicorum extra oratoria, in ullo alio loco conciones dicere, aut divina peragere ausint, semet eidem conformare noverit. Datum ex Concilio Regio Locumtenentiale Hungarico, Posonii die 5 octobris 1784 celebrato.

Ad officia paratissimi
Comes Christophorus Nyiczy m.p.
Franciscus Skerlec m.p.
Josephus Klobusiczky m.p.

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico.
Inclytae universitati comitatus Bihariensis, Buda, Debreczinum. Ex officio

Perceptum 19-a octobris 1784.

Lectum in generali congregatione 9-a novembris 1784

Circulară tipărită, A.J.H.B., *fond Actele congregației comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1580, 1784, cutia 172, nenumerotat; sigiliu timbru sec

¹⁹ Subliniat în original

Inclyta universitas !

De illa suae sacratissimae maiestatis benigna voluntate, ut tandem praedonum turmae penitus extirpentur, securitatisque publicae omni ex parte consulatur, hocque fine in concursu etiam inclyti huiusce comitatus, concernentiumque iurisdictionum militarium planum circumstantiis situique respectivorum inclytorum, et militarium quoque iurisdictionum accomodatum, mea in praesentia elaboretur, iuxta quod nempe necessitate exposcente, persecutio praedonum mutuis vicinarum iurisdictionum consiliis, et operis efficaciter uno, eodemque tempore instituatur, malaeque frugis hominibus pacto hoc omnis ex una in aliam iurisdictionem transfugiendi comprehensionem sui evitandi via praeccludatur, inclytam universitatem per excelsum Regium Locumtenentiale Consilium iam edoctam esse non ambigo.

Fine procurandi itaque praeinsinuatae benignae resolutionis regiae ad stabiliendam securitatem publicam directae, effectus, instituendaeque eatenus hic Temesvarini concertationis diem 27-am mensis modo labentis defixi, pro quo deputatos suos ordinarium quippe dominum vice comitem cum adiungendos reflexe ad tenores benignae ordinationis regiae, ad circumstantias item, et situm inclyti huiusce comitatus instructos, inclyta universitas horsum exmittere non gravetur. In reliquo debito cultu, et observantia persevero.

Inclytae universitatis
Temesvarini 9-a octobris 1784

Ad officia paratissimus obligatissimus
Comes Antonius Jankovics m.p.

Pe verso: Ex commissione regia aulica

Inclytae universitati comitatus Bihariensis. Ex officio. Magno
Varadini.

Perceptum 12-a octobris 1784

Lectum in generali congregatione 27-a octobris 1784 in Várad
Olaszi

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1401, 1784, cutia 171, nenumerotat; sigiliu ceară roșie

1784 octombrie 14, Arad

Binecucernice părinte protopoape noao iubite.

Chesaro crăiasca și apostoliceasca mărimea, ar fi înțeles că oarecineva s-ar fi pus împotriva, pentru conscripția, pentru aceea veți fi dator la toate satele a publicăului preoților să arate credincioșilor să nu se teamă ce slobodă să scrie toate sufletele, pentru a lor bine, și pentru a lor ușurare, și nu vor fi atâtea greutăți pe oameni, cu care cu graba să puteți publicăului și creștinilor tuturor arăta și rămân

Binecucerniciei tale

În Arad în 14 octombrie 1784

Binevoitor
Petrovici m.p.
Episcop

Pe verso: Binecucernicului protopopului Beliului Kir Mihai Popovici noao iubitului să să dea. În Tăgădău.

Orig., A.N.U., s.C.L., C.44 (Dep.pol.com.) 1784, *fond 290*, pachet 151, f. 133; sigiliu ceară roșie. Publicat în Gorun 1991, p. 234

1784 octombrie 14, Arad

Admodum reverende archi-presbyter,
nobis observandissime !

Intellexit sua maiestas sacratissima, quod aliqui facta publicatione circa instituendam generalem regni Hungariae conscriptionem ausi fuerint eatenus protestari, atque oppositionem minari. Hinc serio comittendum esse duximus praetitulatae dominationi vestrae ex benigno iussu regio, ut quantocius, et omni possibili modo conetur omne praeiudicium inconsiderato huic populo adimere, atque eundem edocere, quod non tantum in aliquod praeiudicium praesens conscriptio ne vergat, sed etiam quod omne bonum, ac utile inde promanaturum sit.

Queis praetitulatae dominationi vestrae semper benevoli manemus.

Praetitulatis dominationi vestrae

Aradini 14-a octobris 1784

Ad officia paratissimi
Petrus Petrovich m.p.
Episcopus

In dorso: Admodum reverendo domino Michaeli Popovics proto-presbytero Luncsensi nobis observandissimo. Tagadeu

Praesentem versionem rectam, atque suo originali per omnia adequatam esse hisce attestor.

Emanuel Risto m.p.
Excelsi Consilii Regio Locumtenentia
iuratus notarius

Orig., traducere, A.N.U., s.C.L., C.44 (Dep.pol.com.) 1784, *fond 290*, pachet 151, f. 140; sigiliu ccară roșie

99

1784 octombrie 23, Nojorid

Tekéntetes praefectus úr, kegyelmes patronus urunk !

Alább irt nagy ürögdi lakosok helységünkben lakó Kis Illyésért, ki is rendetlen tselekedetiért a méltóságos uraság tömlöczében fogva tartatik aláztatossan instállunk:

1-o. Mert a lopás, mellyrül vádoltatik, nem bizonyos.

2-o. Mert ha bizonyos fog lenni mi érette kezességünket, és akár pinzben akár mitsoda más büntetésben esendő elégtételünket ajánlyunk tsak hogy súlyos baja el végzése képest az tömlöczből a következő törvény székig ki botsájtassék.

3-o. Mert életének gyarló táplálására semmi búzát nem vetett így tehát akár melly büntetésre való nézve mindenkor érette állunk s kezesek vagyunk. Signatum Nagy Ürögd, 23-a octobris 1784.

Nagy ürögdi lakosok
Tiffor Vaszali
Tiffor Demian
Tiffor György
Gyurkucz Prekup

Pe verso: Tekéntetes Béra Mihály praefectus úrhoz

Kiss Illyésért való kezességet a bent irtt nagy ürögdi lakosoknak kezességen el eresztvén. Várad Olaszi 25-a octobris 1784

Béra Mihály m.p.
Praefectus

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea*. Acte juridice, inv. 247, dos. 472, f. 113

Onorat domn prefect, domnul nostru patron binevoitor !

Locuitorii din Nojorid, subscriși mai jos, cerem cu supunere pentru locuitorul Iliș Chiș din localitatea noastră, care este ținut prins în închisoarea înălțatei stăpâniri pentru faptele sale deșănțate, următoarele:

1. Pentru că furtul cu care este acuzat nu este dovedit.

2. Pentru că și dacă va fi dovedit, noi oferim pentru el chezășia noastră și orice satisfacție ce se va cuveni, atât în bani, cât și orice fel de pedcapsă, numai să fie lăsat afară din închisoare până la următorul scaun de judecată ca să-și poată rezolva necazurile grave.

3. Pentru că nu a semănat nici un pic de grâu [necesar] pentru slaba hrană a vieții sale, așa că noi stăm pentru el și suntem chezași pentru orice fel de pedeapsă. Semnat la Nojorid, 23 octombrie 1784

locuitorii din Nojorid
Vasalie Tifor
Demian Tifor
Gheorghe Tifor
Precup Ghiurcuța

Pe verso: Onoratului domn prefect Mihai Béra
Chezășia locuitorilor din Nojorid scriși înăuntru pentru Iliș Chiș.

Eliberat pe chezășie. Oradea, 25 octombrie 1784

Mihai Béra m.p.
Prefect

100

1784 octombrie 30, Arad

Spectabilis, ac perillustris domine ordinarie vice comes
Domine mihi peculiariter colendissime !

In expiationem illegalis facti, ritus mei parcho Lessiensi Georgio Popovits dictata quindecim dierum aresti apud me subeundi poena, tam e gratiose excelsi Consilio intimato, quam est recentium e pretiosis ad me sub dato 7-ac huius exaratis literis intellecta, ad praecavendas maiores molestias, ac expensas, in casum eum, si per protopresbyterum meum Várad-Velentensem citandus, et ad subeundam mitissimam, sibi dictatam poenam, velut refractarius modalitate concedendi inducendus, casum vero in contrarium durioribus etiam mediis statuendus, sibi clementer dictatam poenam relictaretur, quoquo demum modo in aresto praedicto Várad-Velentze constitutum, et castigandum dispositum iam haberi, in vicem desi-

deratae certiorationis reponens, expertis favoribus commendatus, solito cum respectu maneo.

Spectabilis, ac perillustris dominationis vestrae
Aradini 30 octobris 1784

humillimus servus
Petrus Petrovits m.p.
Episcopus

Pe verso: Spectabili, ac perillustri domino Ioanni Beöthy de Bessenyö, incltyti comitatus Bihariensis ordinario vice-comiti, domino mihi singulariter colendissimo. Magno Varadini.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11/1, *Acta emeritorum magistratualium et advocatorum*, fascicol I, nr. 15, f. 77; sigiliu ceară roșie

101

1784 octombrie 30, Marghita

Infrascriptus praesentium per vigorem recognosco, iuxta gratiosam determinationem incltytae universitatis in proximi generali congregatione 8-a et subsequis mensis novembris diebus interventam, ad praecavendas salis praeveraricationes in concursu domini Georgii Dragan regii salis officii Margittensis contrascribae in limitaneis Transylvaniae adiacentibus locis, utpote Szalacs, Kécz, Genyethe, Lüky, Dezser, Szunyogd, Déda, Szoldobágy, Bályok, Széplak, Baromlak, Várviz, Középcs, Almaszegh, et Papfalva publicatam esse incolas regni Hungariae salem in Transylvania deprehensos, ut praeveraricatores considerandos atque poenis in suam maicstatem dictatis subiciendos esse ea vero occasione ad exigentiam decreti excelsae camerae ab incolis eiatibus arma etiam adempta esse. *Signatum Margittae die 30 decembris 1784*

Emericus Lakatos m.p.
Vice iudex nobiliorum

Pe verso: Relatio super publicatione intimati intuitu praeveraricationis salis. Ex processu Ér Mellyéke.

Relatum in generali congregatione 3-a ianuarii 1785 in Várad Olaszii.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 86, 1785, cutia 172, nenumerotat

1784 octombrie 30, Püspökladány

Humillime relatio

Siquidem vicini Bihariensis videlicet et Zarandiensis comitatus praedonibus in tantum inundati essent, ut de die etiam postposito omni interceptionis metu integras possessiones agrediantur ipsaque regia officia signanter ubi cassas dari opinantur infestare nihili ducant, imo ut mihi modo recenter relatum est distractoratus officium Halmagyiense per ipsos iam expilatum esse, ideo inelyto regii camerali administrationi humillime suplico quatenus pro securitate officii huius cassae provici et extra possessionem situati in vicinitateque huius mali constituti, unde prometui potest, ne et horsum excursiones attentent, consque saltem donec partibus his malacia procurata fuerit, ad quam etiam procurandam regularis militia pro ipsorum persecutione ordinata iam habetur, duos vigiles singulum cum 12 cruciferris quantocitius gratiose, resolvere dignaretur. Signatum Püspökladány die 30-a octobris 1784.

Inelytae regiae cameralis administrationis

humillimus et fidelis servus

Ladislav Ernyei m.p.

Regio cameralis provisor

Orig., A.N.U., s.C.L., C.44 (Dep.pol.com.) 1784, *fond* 272, pachet 153, f. 88

1784 octombrie 31, Salonta

Infrascriptus humillime refero: quod penes gratiosam inelytae universitatis in generali congregatione die 14-ta septembris in oppido Várad-Olaszi celebrata exmissionem quoad educilla in forma tuguriorum crecta, sed alia quaequae tuguria extra pagum in dumetis, vel sylvis posita praesentem fecerim investigationem.

In possessione Less nulla tuguria reperi extra pagum in sylvis vel dumetis posita, sed educilla in hac possessione dantur duo, unum versus Cséffa, et Pankota furum receptaculum, alterum respicio possessione Gyapju in via regia, nullis valoris, utrumque possidet dominus Adamus Szegedi. In possessionibus Poosa, Sályi, Kis-Ürögd, Oláh-Apáthi, Nyárszeg nec tuguria, sed neque educilla tuguriorum instar inveniuntur.

In Kardo dantur 13. In Székely Telck 38. In Fekete Györös 10. Sed educilla prorsus nulla.

Super cuius modi per me peracta investigatione, praesentam humillimam facio relationem. Illye 31-ma octobris 1784

humillimus servus
Franciscus Szentiványi m.p.
Inclyto comitatus Bihar iurassor

Pe verso: Relatio quod tuguria, et educilla tuguriorum instar posita in processu Szalontha.

Relatum in generali congregatione 8-a novembris 1784

Orig., A.J.H.B., fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor, dos. IV.A. 1/b, fascicol I, nr. 1560, 1784, cutia 171, nenumerotat

104

1784 noiembrie 1, Brad

Brad 1-a novembris 1784

Copia. Quidem maleferiatus impostor die hesterno plurimis huius circuli incolis ad possessionem Mesztaka clandestine coadunatis crucem auream, et literas quasdam spectandas exhibuit, illasque sua maiestate sacratissima sibi eo fine datas esse asseruit, quatenus universos Magni huius Transylvania principatus iobagiones Albam Carolinam ad suspicienda arma inviaret, taliterque persoasos, et dementatos plurimos huiates incolas, secum nocte proxime praeterita (uti mihi relatum est) Zalathnam versus, ubi alter eiusmodi corripheus Horja nuncupatus eosdem praestolari spargitur abduxit, officiose proinde inclytum provisoratum interpellandum duxi quatenus velit ad intercipiendos hosce impostores congruas facere dispositiones, alioquin vedendum est, ne seditio haec maiores in plebe rustica excitet. Quod reliquum est singulari cultu perenno inclyti provisoratus

servus obligatissimus
Ladislaus Pap inclyto comitatus
Hunyadensis alter ordinarius iudex nobilium m.p.

Copie simplă, A.J.H.B., fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor, dos. IV.A.11.1., fascicol II-1/C, f. 240

25295

Serenissimae suae maiestatis relato existente eo, quod quidam Michael Poperszkii nuncupatus motivo eo ut homines ad militaria servitia pellicit, iter in Hungariam suscipere intentionetur.

Hinc praeadvolutam nunc dicti Michaelis Poperszkii personalem descriptionem fine eo de benigno iussu regio inclytae huic universitati communicandam esse duxit Regium hocce Locumtenentiale Consilium, quatenus non modo eundem Poperszkii atque ipsius acta, et facta vigili oculo observare, verum etiam casum in eum si intentata per eundem ad assumenda exterorum principum militaria servitia seductio comperiretur eum illico sub arestum summere, eatenusque actutum Regio huic Locumtenentiali Consilio relationem suam submittere noverit. De dato 2 novembris 1784

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico Inclytae universitati comitatus Bihariensis. Debreczinum. Ex officio. Perceptum 13-a novembris 1784.

Lectum et publicatum in generali congregatione die 3-a ianuarii 1785 in oppido Várad Olaszi celebrata.

Circulară tipărită, A.J.H.B., *Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 203,1785, cutia 172, nenumerotat; sigiliu timbru sec

106

1784 noiembrie 2, Buda

25295

Popersky Michael, ist bey 38 Jahr alt, mittelmäßiger untersetzter Statur, hat ein braunes gut gefarbttes Gesicht, braune Haare und Bart, die Haare trägt et in einen kurzen Zopf, ist selten frisirt; nebst mehrern Civil-Kleidern hat er auch eine Russische Uniforme, mit rothem Kragel, und rothen Aufschlägen, und ist gemeinlich mit einem weißen Matel versehen, wenn er die Uniforme trägt, so pflegt er auch die russischen Militär-Ehrenzeichen an Degen und Hut zu haben; spricht unter andern Sprachen auch Deutsch, und Wälsch, und gibt sich für einen russischen Officier aus.

Circulară tipărită, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 207,1785, cutia 172, nenumerotat

160

Infrascriptus penes determinationem incltyi universitatis in generali congregatione die septembris anno currentis in oppido Várad Olaszi celebrata interventam educillorum in forma tuguriorum et latibulorum inter sylvas et dumeta extra possessionis existentium, et consortio huminum longius segregatorum conscriptionem peragendam percipientem exmissus husce fudem facio, ne loca numero meo ingremiata peragrasse, et visitasse, possessionumque securentium incolas utpote: in Magyar Gyepes senes Ioannes Made cum filio suo acque Ioanne; in Oláh Gyepes Ieremiam Broncz (esto intus in possessione dominibus provisus) tuguria extra gremium possessionis existentia, et in abstruoso loco longius dissita maiori in parte incolere.

In Forrószeg senex Theodorum, et iunior pariter Theodorum ambos Moga, in Farkas Pataka Simeonem Puló hos omnes in locis sylvosis et remotis, abstrusc a gremio possessionum multum distantibus tuguria habere, eaque per ipsos velut in praedictis possessionibus regulatibus domibus carentes, inhabitari per me compertum fuisse demisse refero. In oppido Várad Olaszi die 2-a novembris 1784

Franciscus Ferdényi m.p.
Vice iudex nobilem

Pe verso: Relatio super peracta investigatione educillorum in forma tuguriorum exstructorum, nec non latibulorum inter sylvas et dumeta in abstrusis locis existentes.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A. 1/6, cutia 171, nenumerotat; Microfilm la A.S.B., Microfilme Ungaria, rola 94, c. 13-14

Conscriptio

tuguriorum, aut educillorum in forma tuguriorum extra pagum in dumetis et sylvis reperibilium ex parte processum Belényes peracta, sequens:

Nomina possessionum	Pertinens ad iurisdictionem	Nomina hospitem tuguria tenentium	Reperiuntur educilla in forma tugurii
Terpest	Excelsae camerac	Lazarus Kis	-
Detto	Detto	Ursus Argyilan	-
Csethora posga	Detto	Iunior Petrus Bar	-
Detto	Detto	Ioannes Rátz	-
Detto	Detto	Tomas Ioan	-
Detto	Detto	Pap Nyikorasa	-
Venter Rogoz	Episcopi graeco-catholici	Michael Petriska	-
Detto	Detto	Paschal Leo	-
Detto	Detto	Iunior Daraban Toda	-
Detto	Detto	Ioannes Less	-
Merag	Detto	Stephanus, Petrus, Florianus aequae Popa	-
Henkeres	Detto	Theodorus Varga	-
Kalugyer	Detto	Ioannes, Marcus, Florianus omnes Nycse	-
Detto	Detto	Theodorus Czimpoiás	-
Detto	Detto	Iltza Kratson	-
Detto	Detto	Ioannes Avram	-
Detto	Detto	Iovan Pantes	-
Detto	Detto	Georgius Motz	-
Mezes	Detto	Paschal Czipiri	-
Detto	Detto	Florianus Dorz	-
Detto	Detto	Gregorius Argyilan	-
Detto	Detto	Michael Borz	-
Nyimoicsd	Detto	Iun. Ioannes Zsurgye	-
Budurásza	Detto	Popa Iosiph	-
Karbonar	Detto	Kriszta Toma	-
Petras Solymos	Detto	Michael Tok	-
Detto	Detto	Vid Tok	-
Detto	Detto	Theodorus Marge	-
Detto	Detto	Blasius Marge	-

Detto	Detto	Theodorus Ganye	-
Detto	Detto	Ursus Ganye	-
Detto	Detto	Gabriel Tomele	-
Detto	Detto	Wolfgang David	-
Detto	Detto	Petrus Gentz	-
Meziad	Detto	Michael Nyikora	-
Detto	Detto	Simeon Szabó	-
Detto	Detto	Sen. Ioannes Bertyik	-
Detto	Detto	Stephanus Bertyik	-
Detto	Detto	Theodorus Bertyik	-
Detto	Detto	Theodorus Matskas	-
Detto	Detto	Zlitze Gyurgyys	-

Cum taliter peractam educillam in forma tuguriorum, ac gazularum in sylvis et dumetis reperibilium et erectorum conscriptionem hisce humillime refero. Belényes, 3-a novembris 1784

Stephanus Kelemen m.p.
Incltyi comitatui Bihar ordinarius
iudex nobilium

Pe verso: Conscripção educillorum in forma tuguriorum erectorum, nec gazularum in abstrusis dumetis reperibilium. Ex processu Belényes.
Nro 1560. Fasciculus III. Anni 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1560, cutia 171, nenumerotat

109

1784 noiembrie 3, Pleșcuța

Perillustris, ac genecrose domine provisor
Domine mihi colendissime !

Oda való nemes vármegye tiszt urakkal nem lévén ismeretségem, tisztartó uramnak szomszédságosan, és officiose szomorúan jelentem nemes Zaránd vármegyei nemességnek tyrannus képpen való utolsó veszedelmét, a múlt napokban, úgymint 1-a novembris a mótzok részéről vármegyénkben meg lopván magát ama hires, és nevezetes Salis seductor, amint referáltatik, ki az föld népnek szivét magáévá tévén, úgy annyira fel lázasztotta a föld népit, hogy a nemességet ölnyi, égetni, s pusztítani semmivé állítták lenni, máris 4 vice szolga bírakat meg öltenek, a nemességétis kik elől hátul találak ölik, lövödözik, s pogány módra

martsongolyák, s kénozzák, azt azért kívántam jelenteni ab officio hogy magára vigyázzon, és a nemes vármegye részéről jó rendelést téssek, ne hogy a véletlen tűz odáig bé harapozzék. Többet írnék, de a nagy fájdalom szivemet el fogta, vagyok constanter

Praetitulatae dominationi vestrac

Pleskutza die 3-tia novembris 1784 valde raptim

obligatissimus servus

Clemes Kozma m.p.

Vice iudex nobilium

Pe verso: Perillustri, ac generoso domino Francisco Szototzki, domini Vaskohiensis provisorii, domino mihi colendissimo. Ex officio. Vaskoh.

Periculum in mora. In absentia alter quiscunque apperiat.

In Vaskoh perceptur 4-a novembris 1784 hora 10-a matutina

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1436, cutia 171, nenumerotat; sigiliu ceară roșie

Foarte cunoscut și nobil domn provizor,

Domnule foarte cinstit de mine,

Necunoscând pe nici un domn funcționar din nobilul comitat de acolo, informez cu tristețe pe domnul provizor, ca între vecini, [dar] și în mod oficial, despre ultimul pericol ce tiranizează nobilimea comitatului Zărand; după cum se povestește, în zilele trecute, adică la 1 noiembrie, acel vestit și renumit seductor Salis, care a câștigat inima poporului de rând, a răsculat poporul de rând într-o asemenea măsură, încât au început să omoare, să ardă și să pustiască nobilimea despre care spun că nu mai există; au omorât deja 4 vicejuzi nobiliari, nobilimea pe care o găsesc în față sau ascunsă o omoară, îi împușcă, îi sfășie și îi chinuie precum păgânii; am dorit să înștiințez în mod oficial [despre] aceasta ca domnia ta să aibă grijă de sine, iar din partea nobilului comitat [Bihor] să se ia măsuri bune, ca nu cumva focul să de întindă până acolo. Aș scrie mai mult, dar marea durere mi-a cuprins inima; rămân în mod constant

Al domniei voastre întitulate

Pleşcuța, 3 noiembrie 1784 foarte repede

servitorul cel mai obligat

Clement Kozma m.p.

Vice jude nobiliar

Infrascriptus demisse refer vigore gratiosae determinationis inclytæ universitatis in locis curae meae concreditis, investigasse, num in sylvis, aut dumetis extra pagum tuguria quæpiam, aut educilla subterranea (gugyori) præter illa, quæ iam per perillustrem dominum ordinarium iudicem nobilium conscripta sunt, reperiantur verum nullum tale reperisse. Várad Olaszi 4-a novembris 1784

Ladislaus Sántha m.p.

Vice iudex nobilium

Pe verso: Relatio super tuguriis, et educillis subterraneis ex parte ordinarii vice iudicis nobilium processus Szalontha.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, cutia 171. Microfilm la A.S.B., Microfilme Ungaria, Rola 94, c. 11-12

Infrascriptus humillime refero, quod ego ex gratiosa inclytæ universitatis determinatione iudicibus Samsoniensibus serio imposuerim, ut hominem aliunde de ante acta vita notatum in territorio Samsoniensi habito tugurio habitatem eliminent, eiusdemque tugurii proprietarium Georgium Medgyesi civem Debreczinensem cum transmissione determinationis super eo admonuerim, quatenus in locum illius tugurii necessitate ita exigente domum aedificat et in locum eliminati hominis alterum honestæ conditionis hominem illocet. Signatum Várad Olaszi die 4-ta novembris 1784

Augustinus Reviczky m.p.

Vice iudex nobilium

Pe verso: Relatio de tugurio Samsoniensi. Referente domino vice notario Balásovits.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, cutia 171. Microfilm la A.S.B., Microfilme Ungaria, Rola 94, c. 15-16.

Spectabilis domine consiliarie urburarialis !

Officium montanicum Rézbányaiense quam pecuniam in quotidianis expensis superfluum esse iudicativ, signanter octo millia florenos hacc in praesidii huius medio domini metalli examinitoris vulgo Metall-Offizier deportari, et deponi fecit, metum enim non tam a tumultuantibus, et praedonibus transylvanicis, quam a gremialibus, et quidem ad manipulationem foedinalem influescentibus habet idem officium, ac ob id in via existentia 50 florenos Albo Carolinae expedita, et usque Szalatna sub custodia unius locumtenentis, et 24 gregariorum promota, ide etiamsi sub ulteriori custodia usque Rézbánya deferri facere posset, cautius fore conclusit idem officium: ut hoc suma ibidem ultro conserventi.

Dum cum hac Varadinum delecta pecunia 2-a praesentis circiter mediam septimum vespertinam horum ad territorium Belényesiense penetrasset cursus, turma valachorum a nundinis Belényesiensibus, fores rediens praemissa animosa conterminatione, currum hunc stitit, sed qui valachos anterioris equi facemum praestabat, ille pagnato vice corporalis Devinsiani, et qui duo secundebant latus currus, illi per montanistam inter duos servato et soluto sclopo repulsi, et reliqui dissipati sunt.

Attulit hic Varadinum idem Metall-Ofizier certum fiscalem Kiss, qui in Köres-Bánya uxore, domus, et tota supellectili privatus est, quem ita et tricessimatoris Makay hic cum commissario Balogh existentis uxorem Kinczlianum comando ad Vaskoh nuper extulerat, et a nece deffenderat, hos compassione, christianaque subsidio dignos esse referrat, idem Metall-Ofizier; non desunt etiam in Rézbánya e foedinis trasnylvanicis *transfugae sub officiales*, quorum uxores, et profes mactatae sunt, ipsi tamen securitas omnes sibi notas habentes, fuga se salvarunt.

Circumstantiam unde habeat revolutam Metall-Offizier dicere voluit, sed serasit potentissime: ut ad Hollod provisi fieret, unum (inquit) ut primum hi transylvanici tumultuantes sui per unum, feri per alterum passum irrupent, eo in instanti alter manipulus praecludet viam Belényesiensem ad Hollod, ne vel unus a Vaskoh, et Belényes Varadinum se recipere possit.

Nunc officium Rézbányaiense se sperat obtenturum quatuor tormenta at aut 300 impleturas ...¹ dictus. In reliquo officium

¹ Cuvânt indescifrabil

Rézbányaiense mortaria usque Vaskoh exposita habet, ita, ut intra pauca minuta, mutua ad Vasko, et inde ad Rézbánya indicatio mali institui possit.

Manipulatio tota stat cum domino suae maiestatis quam nostro.

Várad 5-a novembris 1784

Ioannes Ferdényi m.p.
Plenipotentiarius societatis

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 281

113

1784 noiembrie 6, Arad

26424

Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum !

Infrascripti contra Franciscum Váradi, in episcopali oppido Bél, inclyto comitatu Bihariensi adiacente, existentem clavigerum, lamentabiliter quaeruntur, quod in obversum benignissimarum ordinationum, et urbarialis regulationis, per praefatum clavigerum crudeliter, nihil tale promeriti fustigentur. Proinde cum miseri supplicantes obligationes suas pro modulo, et posse suo satis studeant explere, ac praestanda praestare conentur qua subditi cameratico-episcopales, et tamen nec considerato eorundem sudori fero conatu per talem subalternum dominalem officialem videlicet clavigerum baculis pulsati inepti ad ulterius obsequium reddantur ac ratio boni publici subditorum conservationem, et non dispersionem dictaret neque tamen iisdem superioritas ullam de clavigero excedente satisfactionem praestaret, quin imo illorum vix nefors quacrelae promoverunt.

Petunt ea propter non saltem hi quaerulantes, sed nefors totius cameratico-episcopalis inclyti domini Beliensis urbarialistae praefatum clavigerum ita coerceri contra quem lacrimabundi conqueruntur eiusdemque clavigeri excedentis et amotionem et pro demeritis ad praestandam satisfactionem eundem stringi, ne secus eodem unico clavigeratum gestante omnes quaerulantes dispergi contigat.

Quaerulantium vero nomine sunt sequentia quos ille in continenti innocentes percussit, utpote Karabucz Vaszali, Mathias Vaszi consors, Harap Mihály, et quidem hic tam ante, quam post prandium ob sex cruciferos secum a meridie allatos utraque vice duodecim ictibus pulsatus fuerat. Szurd Ioannis uxor etiam percussa fuit, Harap autem Gogi 38

aquisivit, et Csismas Togyer 12 totidem et Mencsa Iuon sustinuit, praeterea Rác Medre filius necnon Illica Lupp, item Miklos Mariani consors et Govosdiani Iosephi consors, Hor Petri gener, Varvan Iuon, Mira Togyer, Basilii Mátyás consors, Karácson Hor, Szabó Flora filius Paulus Petru per quinquennium dominalis miles fracto capiti atque adeo lethaliter per cursus longiori tempore vix consanari poterat, pro quo frater Michael Polyák invalidus intercaedens eadem occasione similia vulnera perpressus est. Polyák tamen Petri post accepta priora verbera vix consanatis cicatricibus noviter sustinuit 36 ictus, etiam Pap Mihály miles dominalis eadem vice sustinuit 36 ictus. Boloban vero Petru ordinarie cum caeteris et hi omnes incolae sunt oppidi Bél singuli propter 6 cruciferos verberati. Signatum Vetro Aradini, 6 novembris 1784.

Anno 1785 27-s iunii sub sede dominali.

Statuti quaerulantes, et iudices retulerunt Miklós Mariani consortem ad comitatum Aradiensem evansivisse.

Iosephi vero Gavosgyán consoralem infirmam statui non posse. Blasii vero Mátyás, et Ioannis Szurd in figuram iudicis constitutae interrogatae sunt: Miért veretettetek meg kendeket. Azért hogy hozzánk jövén a kis bíró fel jutot Kulcsár uramhoz, ahol meg veretettünk mindem hír adás nélkül. Quae cum iudice confruntatur iudex ab oculos dicit, hogy hír adatattott néktek, valamint másoknak is de sokan valamint magatokis három hétig sem jelentetek meg Kultsár úr előtt, azért azután, hogy többszöri parancsolatra sem jelentetek meg mind engedelem nyakas személyek megveretettetek.

Per fiscale m.p.

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catholică de Oradea. Acte economice*, inv. 246, dos. 2325, f. 148

114

1784 noiembrie 6, Tileagd

Conscriptio

educillorum pro commoditate latronum, et malevolorum hominum non autem itinerantium securitate deservientes in conformitate determinationis inclytae universitatis sub sua generali congregatione 14-a et subsequis diebus mensis septembris 1784 celebrata inter peracta.

1-o. In territorio Kesztegiensis in via ex una possessione ad alia ducente per homines omni Josephi Szénásianae duo educilla erecta habentur.

2-o. In territorio Ürgetegiensis in via ex possessione Esküllő, Pestere ad possessione Rév et huic vicina loca ducente per spectabilem dominum Franciscum Nyiczky erectum una educillum per Ioannem Matye Alsólugosiensem in arenda tentum habetur, nullatenus pro condescensione, et securitate imo detrimento itinerarium deserviens, nam quam plurimi suspectae personae (ut acta sedrialia testantur) eo se contrahendo maxima furta, et excoiationes pecorum exercent.

Reliqua vero tuguria vulgo szállás dicta extra possessiones inter dumeta erecta, quae publico nociva erant, ea per me sublata eo humillime refero. Signatum Telegd die 6-a novembris 1784.

Adamus Szerdahelyi m.p.

Vice iudex nobilium

Pe verso: Conscriptio educillorum inter dumeta, et pro domo publici erecto. Referens dominus Balázsovics.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol III, nr. 1560, 1785, cutia 171, nenumerotat

115

1784 noiembrie 8, Sibiu

Alia copia.

Praemissis praemittendis etc.

Ugyanis a rebellis parasztság Hóra vezérlése alatt Zarándba kezdvén a maga mérges gyilkoskodását, s tüzzel való pusztítását a guberniumhoz be jött relatio szerint két nemes emberen, úgy mint Hollaki Farkas, és Pap Lászlón kívül mind meg ölettettek, ezis hajadon fővel több nemes ember egyse maradott, szörnyű a kegyetlenség a melyet cselekedtenck, a papjainkat meg ölték, még pedig a brádi papot a toronyból húzták le, és a templom küszöbén kontzolták fel, onnan nagy része Zalathnán felljul van még, és kapitán Richardot úgy környül vették, hogy ötöt fél száz magával nem mér nékiek hajtani, más része a Maroson túll, és a hol jönnek felfelé, és az az előtt két óranyi relatio szerint most Allvinczen vagynak, mindenütt hallatlan kegyetlenséggel dühösködnek, és égetnek, nevezetesen • Guraszádát, Illyát, Branyitskát, Lesneket, .

169

Sollymost, Harót, Bábolnát, Foltot, Benczenczet, Csórát, Allgyógyot, Bokajt, Allvinczet elégettek; igaz hogy Benczenczen az első oláh regiment majorja Sztojanits rájok tsapott 70 emberrel, negyvent el fogott, huszat agyon lötetett, de ottan tsak mintegy 200 paraszt tolvaj volt, mert ezen móddal élnek. A commendansok Horja az egész erdélyi faluk nemességgel és magyarsággal menyire erősek mind tudgya s a szerint commendiroz némelly falura százat, némellyre két százat s ha kívántatik ezeretis, s ha a nemesség udvara ugy áll hogy a parasztság háza nélkül felperselhetik, fel perselik, ha pedig a parasztság szomszédtsága ezt meg nem engedi tehát ekkor a házakra fel hágnak, és a szarufákat be vagdalván minden épülettyeket egybe rontják; mikor a faluhoz, a mellyre mennek egy puska lövésnyire vagynak, akkor három puskát ki sütnek a falunak jelüll, hogy ők már ott vagynak, mert azt már minden erdélyi jobbágyságos falubeliek tuggyák, és ők is segítségül készen állanak; Gald el pusztításának is ma a terminussa, a szegény bátyám Barcsai Péter is az előtt 4 órával szaladott bé Szászsebesből, mert Csoráról el szaladván Szászsebesbe, minthogy ottan háza gazdája vagyon, ottan akart maradni; mig ezen zürzavar egyfelé el válik, de a rebellis parasztság Allvinczről követtyeit küldötte a városhoz Szászsebesbe, s Bartsai Pétert kérette ki fenyegetödzvén, hogy ha ki nem adgyák az egész várost hammuvá teszik, és őket fel kontzolyák mind egy lábíg. Ezen a városiak meg ijedvén Bartsai Pétert fel hivatták, és meg mondották, hogy onnan takarodgyék mert külömben kéntelenittetnek ki adni, látya a veszedelmet, azért ne kívánnyia el veszteket, mennyen ki. Már meglehet gondolni mitsoda félelmek között kellett Szebcnig jönnie az követeknek pedig Szászsebes azt felelte, hogy már ide bé jött Bartsai Péter, nintsen ottan; s az a czélyok, hogy az ország közepén a Marus mellett mennycnek fel, s onnan commendirozzanak jobbra s balra pusztítókat azért gyüljenek egybe, és a magok securizaltatásokról, a mint tsak lehet végezzenek, mert Vásárhelly előttök nagy thema, minthogy a királyi táblán sok uraság, még pedig a veleje a magyaroknak vagyon. Már pedig a mint tele torokkal kiálthattyák kiáltyák, hogy tsak a magyar nemzetet pusztityák ki Erdélyből a szászt nem bántyák. Magyart pedig mig egy lábíg mind el nem pusztityák addig meg nem szünnek. Etc. etc. Nagy Szeben 1784 8-a novembris.

Copic, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A. 11.1, fascicol II-1/C, f. 240

Altă copie

Pracmissis praemittendi etc.

Anume țărănimea rebelă, sub conducerea lui Horea, începând în Zărand asasinatelor lor furioase și pustiirile prin foc, conform relatărilor sosite la Guberniu, în afară de doi oameni nobili, anume Farkas Hollaki și Ladislau Pap, pe toți ceilalți i-au omorât, nu a mai rămas nici un nobil în capul gol; este îngrozitoare cruzimea cu care acționează; pe preoții noștri i-au omorât, pe preotul din Brad l-au tras jos din turn și l-au tăiat în pragul bisericii; de acolo cea mai mare parte a lor s-au dus mai sus de Zlatna, unde mai sunt încă [și acum] și așa l-au împresurat pe căpitanul Richard, încât acesta, împreună cu 55 de soldați, nu cutează să-i atace; o altă parte [a răsculaților] au trecut dincolo de Mureș, unde merg în sus; după o relatare sosită aici de două ore, acum sunt la Vințul de Jos; peste tot bântuie cu furie și incendiază; anume Gurasada, Ilia, Brănișca, Leșnic, Șoimuș, Hărău, Bobâlna, Folt, Bințiți, Cioara, Geoagiul de Jos, Băcăinți, Vințul de Jos au fost incendiate; este adevărat că la Bințiți maiorul primului regiment românesc, Stoianich, i-a lovit cu 70 de oameni, prinzând 40 și împușcând 20, dar acolo au fost cam 200 de lotri de țărani; căci ei procedează în felul următor: comandantul lor, Horea, știe câți nobili și unguri sunt în toate satele Transilvaniei și în funcție de aceasta trimite asupra unora dintre sate o sută, asupra altora două sute și dacă este necesar și o mic de oameni, iar dacă o curte nobiliară este situată în așa fel încât pot să o aprindă fără să incendieze și casele țăranilor, atunci o ard, iar dacă vecinătatea țăranilor nu permite aceasta, atunci se urcă pe casă, taie grinzile corniere și dărâmă casa; când se apropie de satul asupra căruia merg și sunt la o distanță de o bătaie de pușcă, atunci trag trei focuri de armă, dând semnal satului că ei sunt deja acolo, pentru că aceasta o știe fiecare locuitor iobag din Transilvania și ei sunt pregătiți să dea ajutor; termenul de pustiire a Galdei este ziua de astăzi și sârmanul meu frate, Petru Barcsai, a venit acum patru ore din Sebeșul Săsesc, pentru că refugiindu-se din Cioara la Sebeș, fiindcă acolo are o casă, a dorit să rămână acolo până când această învălmășeală se va termina, dar țărănimea rebelă și-a trimis în orașul Sebeș trimișii, cerându-l pe Petru Barcsai cu amenințări, că dacă nu-l vor preda lor vor transforma orașul în cenușă, iar pe ei îi vor tăia până la unu. Orașul sperându-se, l-au chemat pe Petru Barcsai și i-au spus să se care de acolo pentru că altfel vor fi nevoiți să-l predea, și el cunoaște primejdia, de aceea să nu dorească pieirea tuturor, să plece din oraș. Se poate imagina prin ce frică a trecut până a ajuns la Sibiu, iar Sebeșul le-a răspuns trimișilor țăranilor că Petru Barcsai a venit încoace [la Sibiu] și nu se mai găsește acolo [la Sebeș]; scopul lor este să înainteze pe lângă Mureș spre centrul țării și de acolo să

trimită în stânga și în dreapta oameni care să pustiască, de aceea strângeți-vă la un loc și, în măsura în care se poate, luați măsuri de securitate, căci pentru ei Târgu Mureș este o țintă [prea] mare deoarece la Tabla regească sunt mulți domni, adică crema ungarilor. Ei strigă cât pot, în gura mare, că vor să pustiască din Transilvania numai națiunea maghiară, de sași nu se ating. Până când nu îi pustiesc pe unguri până la ultimul, până atunci nu se opresc etc. etc.

116

1784 noiembrie 9, Oradea

1463

Insinuatum

Comitatus Bihariensis illustrissimo domino vice colonello a Bellegarde tanquam inclytae legionis dimacharum Berlichingenianae commendanti exaratum.

Ex vicino comitatu Zarándiensi Magno principatu Transylvaniae ingremiato ea certa relationes ad nos perlatae sunt, quod ibidem plebs excussa omnis subordinationis regula aliquot iam magistratuales officiales crudeliter occiderit, compluresque dominos terrestres in propriis bonis expilatos dicum in modum martaverit, et incondito huiusmodi tumultu in vicinissimis comitatu huic locis incendia et neces spargendo, grassetur. Quae quidem tumultuantis rusticae plebis copia cum iam numerum quinque mille hominum adaequare referatur, adeoque amplior sit, quam ut domesticis nostris viribus reprimi posse speretur, manuductione gratiosi excelsi Consilii Regii Locumtenentialem de dato 6 octobris 1783 (sic), et nr. 9707 expediti intimati comitatus illustrissimum dominum vice colonellum obsequiose requirendam esse censuit, ut spectata periculi imminens *magnitudo eas actutum dispositiones facere dignetur*, quo praenuncupatis tumultuantibus rusticis via ad comitatum hunc intrandi, tam in passu Vaskohiensi, quam et Beliensi per militia in oppidis Belényes, et Szalontha dislocatae ad finitima loca instituendam destinationem et praestandam omnem assistentiam pracludatur. Ex generali congregatione 9 novembris 1784

Concept, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A. 1/b, fascicol III, nr. 1463, 1784, cutia 171, nenumeraat; vezi și D.G.A.S., *fond Microfilme Ungaria*, rola 94, c. 2

172

Löbliches Biharer Comitatus.

Auf die von einem löblichen Comitatus anhero beliebigst übergebene Nota hat das Berlichingenische Dragonen Regiments Commando zu erwidern die Ehre, daß bei sich ereignenden Umständen, wo zu Beschützung des Comitatus gegen den Einfall Siebenbürger Bauern, wie oder wo sonst eine Militairassistenz erforderlich wäre, man sich allerdings, und vermög aufhabender Pflicht ein Vernügen daraus machen wird, hülfreiche Hand zu leisten, wobei doch ein löbliches Comitatus angegangen wird, nicht aufgenommen bey wircklich drünger Nothwendigkeit, und Gefahr diese Assistenz zu begehren, weil durch unnütze Marche bey jeziger Wütterung die dem Allerhöchsten Aerario so kostbare Pferde der Cavallerie sehr mitgenommen werden, auch in erwehnten Fälle, wo es unentbehrlich wäre, allzeit Sorge zu tragen, daß die marchirende Troupe nicht vereinzelt, sondern wenigstens siegelweise in einem Orte zu liegen kommen, auch daß solche Ortschaften ausgewählt werden, wo hinlängliche Unterkunft für Mann, und Pferde vorhanden, und solgleich keines von beyden leide, auch in Ansehung ihrer Verpflegung kein Mangel seye. Ich meines Orts werde besorgt sein, alle Excessen zu verhüten, und die Mannschaft des Regiments so wenig, als möglich dem Landmanne überlästig zu machen. Der ich mit vollkommenster Hochachtung beharre.

Eines Löblichen Biharer Comitatus

Großwardein den 10-ten novembris 1784

Gehorsamster Dienes

G. Belegarde m.p.

Oberstlieutenant

Pe verso: Perceptum 8-a novembris 1784 (sic)

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A. 1/b, fascicol III, nr. 1463, 1784, cutia 171, nenumerotat; D.G.A.S., *fond Microfilme Ungaria*, rola 94, c. 5. Publicat în Hurmuzaki, XV/2, p. 1760

Szeben de dato 10-a novembris 1784 ingenicur hadnagy Péchy Mihály cöcsém levelének copiája.

Az ittenn négy vagy ött napoktól fogva foljó szomorú ujságokról kívánom, uram bátyámat tudositani; irhatom hogy Zaránd most Hunyad vármegyei tömlöztből halálra sententiaztatott oláh Hora nevű ki szökvén, valami császár neve alatt tsinált irással, hogy az magyar nemességet el töröljék magának pajtásokat szerzett; a kinek hól létét meg tudná a vármegye, ellene el fogni valami szolga birákat s hajdukat küldött, de az kik ötöt már öt hat száz emberekkel találván, a szolga birókat s hajdukat a kiket el foghattak darabokra kontzolták; innen mingyár meg indulva Brád nevű első falut fel égették, az ott levő nemességet aszszonyokkal s gyermekekkel edgyütt fel vágdalták, így menvénn az alatt a három vagy négy nap alatt, már több 20 falunál fell égették, számok is azoknak, a guberniumban tett relatio szerént fell megyenn tiz ezerre, bár ugyan széjjel, minthogy apró csoportokban vagyonn az népek el osztódva, melynek fő corpussa vezérestül a Maroson által nem jött, nehéz számát tudni. Hora egy aranyos keresztet, s a császár parantsolattját aranyos betűkkel a melyenn hordozza; mondyák hogy egy vagyonn köztek német ruhába az ki három vagy négy tsillagot visell; a Hunyad vármegyébe levő granitz oláság oberstlieutenant Karpvel mingyárt akkor ellenek állott, de az olta vagyonn innen comendérozva ugyan az itt levő oláh régementből egy bataillon major Stoinichol, az kinek az lovát is alólla ki lőtték, de tsak ugyann már eddig is ez a batalion többet három száznál közülök el ejtett, sokakat el fogott, bár még eddig a fő corpusra nem ütődött; tegnap ment itt el két divisió volt Kalnokiennus huszárokból, de mind ez gyarapodásokat nem tartoztatta, úgy hogy az itt Szeben körül levő oláság is mind ilyen tonussal vagyonn, és tsak az tett praecautivok nem engedik hogy mind fegyverben nintsenek. A nemesség az ki egymásra salválta magát nagyobb részent ide, s az körül levő várakban, meg elég bátorságba nintsen; a dévai várat az hol mayd 200 nemesség bé szorúlt már kétszer attaquirozták, elsőbe oltalmazta Zejk vice ispány az ott levő nemességet, már mostan katonaság is vagyonn ottann. Báró Orbánnak hét ezer veder borát el fojtottak, csúreit fell égették, s így másoknak is az kit tsak

nemességnek valamijét kapták; Bartsay Péter úrnak, az ki Szász Sebesbe szaladott, egy az városon kívül levő molnár által bé izenték, hogyha az váross ki nem adja, a várost fel égetik, de az ki mindgyárt szekérre ülven, ide szerentsésenn bé érkezett etc. etc. etc.

Copie, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A. 11.1, fascicol II-1/C, f. 261. Publicat în Gorun 1984, p. 113-114

Copia scrisorii din Sibiu, de la 10 noiembrie 1784, a nepotului meu inginer locotenent Mihai Péchy

Doresc să-l informez pe domnul, unchiul meu, despre tristele noutăți care se petrec pe aici de 4 sau 5 zile; pot să scriu că scăpând din închisoarea din Zărand, care este acum în comitatul Hunedoara, românul numit Horea, care a fost condamnat la moarte, a făcut rost sieși de tovarăși cu un act făcut sub numele împăratului, ca să șteargă nobilimea maghiară; aflând comitatul unde se găsește [Horea], a trimis împotriva lui câțiva juzi nobiliari și soldați, dar găsindu-l împreună cu cinci sau șase sute de oameni, pe juzii și soldații pe care i-au putut prinde i-au tăiat în bucăți și, pornind imediat de aici, au ars primul sat [din calea lor] numit Brad, tăind toată nobilimea de acolo împreună cu femeile și copiii lor, și așa mergând, în cele trei sau patru zile, au incendiat mai bine de 20 de sate; conform relatării făcute Guberniului, numărul lor a crescut la 10000, dar sunt mai degrabă răsfirați și împărțiți în grupuri mici; întrucât corpul [lor] principal, împreună cu comandantul, nu a trecut peste Mureș, este greu să le știi numărul [total]. Horea poartă pe piept o cruce aurită și porunca împăratului cu litere aurite; se spune că ar fi între ei [și] unul în haine nemțești și care poartă trei sau patru stele; locotenent-colonelul Karp, împreună cu grănicerii români din comitatul Hunedoara, s-au opus atunci imediat; de atunci a fost trimis de aici un batalion din regimentul românesc, cu maiorul Stoianich, acela căruia i-au împușcat și calul de sub el, și până acum acest batalion a omorât trei sute dintre ei, pe mulți i-au prins, deși până acum nu s-au ciocnit cu corpul [lor] principal; ieri au trecut pe aici două divizioane de husari din [regimentul] Kálnoki, dar toate acestea nu le-au oprit sporirea numărului; și românii din jurul Sibiului sunt în același ton cu ei și numai precauțiunile luate [fi] împiedică să fie cu toții sub arme. Nobilimea care s-a putut salva a venit în mare parte aici [la Sibiu] și în cetățile din jur, iar în cetatea Devci s-au strâmtorat aproape 200, pe care i-au atacat deja de două ori; prima dată i-a ocrotit vicecomitele Zejk cu nobilimea locală, dar acum sunt acolo și soldați. Baronului Orbán i-au vărsat 7000 de vedre de vin, i-au incendiat.

șurele și tot așa și la alți nobili pe care i-au prins; domnului Petru Barcsai, care s-a refugiat în Sebeșul Săsesc, i-au transmis printr-un morar din afara orașului că dacă orașul nu-l predă, îl vor incendia, dar acela așezându-se imediat într-o căruță, a ajuns cu mult noroc aici etc., etc., etc.

119

1784 noiembrie 11, Cehu Silvaniei

Spectabilis, ac perillustris domine ordinarius vice comes,
Domine nobis observandissime !

Securitatis publicae conservatio, adquam tabula haecce continua ex casu tumultuationis plebis valachicae, in comitatibus Hunyad cum Zarand uniti, et Alba Inferiori excitatae, animum proprius advertit, in conformitate gratiosae excelsi regii gubernii de octava novembris anni currentis exaratae laessione officii nos admonuit, spectabilem dominationem vestram ex officio requirere, ut cum perniciosum hoc publicae tranquillitatis malum ulterius serpere non abs re metuere, nobisque ea propter via excelsi regii gubernii iniunctum sed, ut omnem, cointeligeret cum vicinis comitatibus adhiberemus praecautioem, idcirco sua quoque ex parte, id quod praevia ratione videbitur, disponere non gravetur. Et cum inter reliquas praecautioem punctas pulveris pyrei distractio, et usus rusticis impliciter interdicitur observatum vero esset, ex parte huius comitatus incolas ad illum comitatum fine procurandi pulveris pyrei passim concurrere, praetitulatam dominationem vestram vicinali, cum officiositate requirendam duxit tabula continua, quatenus eas facere ingravatim velit dispositiones, ut omnis via comparationis pulveris pyrei respectu rusticorum in hoc comitatu degentium, praeccludatur. In reliquo officiosa cum observantia manemus.

Spectabilis dominationis vestrae

E sessione tabulae inclyti comitatus Szolnok Mediocris cum Kraszna et Kővár uniti in oppido Szilágy Cseh die undecima novembris anni 1784 celebrata

ad officia paratissimi
Comes Sigismundus Kornis m.p.
ordinarius praeses
Josephus Szebeni m.p.
Vice notarius

Pe verso: Percepit 20-a novembris 1784
238 fasciculus I. Anni 1785
Zilah

176

Spectabili ac perillustri domino nostro inelyto comitatus Bihariensis ordinario vice comiti, domino nobis observantissimo. Magno Varadini. Ex officio

Orig., D.G.A.S., *fond Microfilme Ungaria*, rola 94, c. 58-60; sigiliu ceară roșie (originalul la A.J.H.B.).

120

1784 noiembrie 11, Oradea

1463

Excelsum

Ex certis relationibus, signanter missilibus literis Clementis Kozma inelyti comitatus Zarándiensis vice iudicis nobilium, ordinario provisorio domini Vaskoh in gremio comitatus huius existentis de dato 3-ae novembris anno currentis exaratis, et nobis in origine exhibitis eo comperto, quod in praeallato comitatu Zarándiensi magna plebis copia, sufflaminatibus ut refertur famosi cuiusdam seductoris Salis instigata consurrexerit, aliquot magistratuales personas, et idiscriminatim nobiles, quos deprehendere potuit interfecerit, cum tristes huiusmodi relationes novis nunciis confirmaretur, immo copiam tumultuantis plebis ad aliquot millia excrevisse, vicina loca igne et spoliis depopulari, conterminam comitatu huic possessionem Kristyor etiam succedisse, ac aliis quoque locis stragem intulisse referretur, magnitudine imminentis mali perculti, manuductione gratiosi excelsi Consilii Regii Locumtenentialis de dato 6-a octobris 1783 (sic) et numero 9707 ad nos expediti intimato, tam a duis inelytam legionem Devinsianae et Berlichingerianae commendantibus, quam a domino brigaderiali generali a Sturm ad reprimendam tumultuantium audaciam, millitarem assistentiam petimus, qui illico postulato nostro detulerunt, et ex pedestri quidem militia duas turmas, ex equestri vero unam divisionem ad loca tumultui huic viciniora, oppida nempe Vaskoh et Bél destinarunt, et effective exmiserunt. Quod in vicem debitae informationis excelso Consilio Regio Locumtenentiali humillime referendum esse duximus, de ulteriori rei progressu genuinam informationem nostram praestituri. Ex generali congregatione die 11-a novembris 1784 in oppido
Vidit ordinario vice comes m.p.

Concept, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A. 1/b, fascicol III, nr. 1463, 1784, cutia 171, nenumerotat. Publicat în Hurmuzaki, XV/2, p. 1760-1761. Originalul la A.N.U., s. C. L., C.44 (Dep. pol.com.), *fond 290*, cutia 151, f. 77-78; publicat în Gorun 1987, p.252

Ex Consilio

Accepimus gratiosam ex Consilio Regio de dato 25-a octobris anno currenti et numero 24807 et 24344 emanatum intimatum, ad exigentiam cuius sclopi incolis nostris gremialibus in limitibus Transylvaniae habitantibus adimenti, iidemque inhibendi sunt, ne imposterum sclopos, aliaque huius generis instrumenta seu comparare, seu in domo asservare attentent; ad anteventendam vero salis praevaricationem illi ipsi incolae praemovendi sunt, omnes eos, qui in Transylvania salem emunt aut commutant, pro praevaricatoribus reputandos esse.

Ut benigna hoc dispositio regia quo fieri potest accuratiori modo effectui mancipari valeant, eos nos fecimus ordines, ut processuales nostris iudices nobilium in concursu vicini cameralis cuiuspiam officialis per eundem iudicem nobilium requirendi ad faciem cuiuslibet possessionis exeant, benignamque hanc resolutionem congregato populo publicent, quod nempe nullo sub pretextu, sub poena gravissima contravenienter manente, salem e Transylvania adducere liceat. Quod tamen alterum huius gratiosi intimati membrum concernit: bono publico et internae reipublicae securitati nos consulere censemus: dum ex Consilio Regio et medio eiusdem suae maiestati sacratissimae demisse repraesentamus, summe momentosas rationes, ademptionem scloporum disuadere.

Neminem ut credimus iam latet, quanta in partibus his, Transylvaniae vicinis praedocinia et expilationes accident, et quanto numero armata manu praedones ex Transylvania quandoque in possessiones nostras irruant; si arma universa, incolis nostris adimentur, nihil malevolum hoc hominum genus retinebit, quin inermem nostrum populum obruat, bonis, et vita ipsa privet; ex incumbente itaque nobis officio, securitati eorundem prospecturi, effectuationem gratiosi huius in hac parte intimati ad tempora illa, ubi peripharia hac a praedonibus repurgata fuerit differendam, ac una et Consilium Regium eatenus humillime informandum esse censuimus. Datum ex generali congregatione 11-a novembris 1784.

Vidit ordinarie vice comes m.p.

Concept, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A. 1/b, fascicol III, nr. 1524, 1784, cutia 171, nenumerotat.

10500

Inclyta universitas !

Erupit subito in nonnullis comitatus Hunyad cum Zaránd uniti, nec non Albae Inferioris locis plebis valachicae tumultuatio cum atrocissimam iam videntiis coniuncta, et omnem publicae tranquillitatis, et securitatis in illis partibus perturbationem spirans, dum multis nobilibus nefarie trucidatis, compluribus curiis, et domibus nobilium temerario ausu partim expilatis, partim vero combustis tumultuans haec plebs in persecutione et expilatione nobilium ulterius progredi haud reformidaret.

Pro comprimendis refrenandisque his insolentiis, restituendaque perturbata in illis locis publica tranquillitate, et securitate, regium Gubernium cointelligenter cum inclyta Supremum Armorum Praefectura in hoc Magno Transylvaniac principatu omnes necessarias adornare dispositiones haud defuit quidem id tamen veretur, ne dum parte ex una tumultuans haec valachicae plebis in bonis, fortunisque nobilium crudeliter grassantis multitudo per ordinatam militiam inter montium iuga comprimetur, constringeturque ex altera viam sibi ad partes inclyti regni Hungariae quaqua demum ratione aperiat, taliterque ibidem etiam parem vastitatem inferat.

Huic regium Gubernium ingratham hanc relationem ex studio conservandae publicae tranquillitatis, praeventendique praevia ratione facile imminentis damni inclytae universitati eum in finem communicandam esse duxit, ut eas ingravatim actutum facere posse provisorias dispositiones, ne tumultuans valachica plebs in continua hic persecutione, nisi saniora amplecteretur consilia, constituta refugium ingratas post se sequelas relicturum in illis partibus inveniat, sed illico reprimatur. Quosuper faciendas dispositiones ut inclyta universitas horsum communicare haud gravetur, regium gubernium expetit, et manemus

Inclytae universitatis

E regio Magno Principatus Transylvaniae Gubernio Cibinii die 11-a novembris anno 1784

**Ad officia paratissimi
Baron Samuel de Brukenenthal m.p.**

Gubernator

David Székely m.p.

Antonius Horváth m.p.

Incltyi universitati comitatus Bihariensis

Pe verso: Incltyi comitatus Bihariensis universitati consignandum.

Ex officio

Per Debreczinum. Magno Varadinum

Perceptum 20-a novembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A. 1/b, fascicol I, nr. 239, 1785, cutia 173, nenumerotat; sigiliu ceară roșie.

123

1784 noiembrie 12, Cluj

Incltya universitas !

Domini domini nobis singulariter colendissimi !

Ezen erdélyi oláh parasztságnak véletlen hirtelenséggel a nemesség ellen fel zúdult, és tizenegy napok alatt szinte három egész vármegyét által futatt, dühösége kéntelenített minket hogy a szomszéd veszedelemről az tekintetes nemes universitast barátságosan tudósítsuk.

Ezen holnapnak kezdetével az Arad vármegyei erdőkből előre kevés számmal be tudolván Zaránd vármegyében egy néhány erdei tolvajok, ott a nemesség pusztítására össze esküt, több jobbágyságot viselő oláhsággal össze esküdvén, s napanként nagyobb erőt vévén, a nemességet mindenütt üldözni, és fene kinokkal gyilkollani kezdvén annyira haraposztak, hogy azon kevés üdöktől fogva az említett Zaránd, Hunyad és Alsó Fejér vármegyéket egészen ellőtvtvén, és tsak az egy nemességet vévén célul, számos udvarházakat egészen el pusztítván, az egész nemességet, rész szerint meg szalasztván, rész szerint maga honnyába halhatatlan kinokkal ki végezvén, már most nemes vármegyénknek szélliben táboroznak.

Méltó valósággal, hogy a nemesség illy nyilvánossággal és közszében forgó közönséges veszedelmében, életünknek és jószágunknak védelmezésére, minnyájan fel ébredgyünk. És ugyan ez az oka, hogy tekintetes nemes vármegyétis szomszédoságos kötelességünk szerint, jó előre ezen szomorú hirekről, meg bizonyosítani, és a vigyázásra barátságosan fel ébreszteni kívántuk.

Quibus in reliquo iugi amicitiae et sinceri cultus officio perseveramus.

180

Inclytae universitatis

obligatissimi servi
Comes Ioannes Csáky m.p.
Inclyto comes comitatus Kolos supremus
Stephanus Boér m.p.
Vice notar

Claudiopoli die 12-a novembris 1784

Pe verso: Inclytae magnatum, et nobilium inclyti comitatus
Bihariensis universitati dominis dominis, nobis singulariter collendissimis.
Magno Varadini

Perceptum 16-a novembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, cutia 173. D.G.A.S., *fond Microfilme*, Ungaria, rola 94, c. 55-57. Publicat în Hurmuzaki, XV/2, p. 1762-1763.

Onorată universitate !
Domni stimați de noi cu deosebire !

Țărănimea românească din Ardeal s-a răsculat, cu grabă neprevăzută, împotriva nobilimii și, în unsprezece zile, a străbătut aproape trei comitate întregi; turbarea lor ne-a silit să înștiințăm cu prietenie universitatea nobilimii voastre despre primejdia vecină.

La începutul lunii acesteia au pătruns din pădurile comitatului Arad, în număr mic, niște hoți de codru în comitatul Zărandului; acolo au jurat pentru nimicirea nobilimii, s-au înmulțit cu mai mulți iobagi români și, luând zilnic o putere tot mai mare, au început a-i prigoni [pe nobili] în tot locul și a-i ucide în chinuri; într-atâta s-au tot înmulțit, că în acest puțin timp au umplut cu totul comitatele amintite ale Zărandului, Hunedoarei și Albei de Jos și au luat drept țintă numai nobilimea; au pustiit multe curți [nobiliare], pe de-o parte i-au alungat pe toți nobilii, pe de altă parte i-au omorât în chinuri nemaiauzite, chiar în locuința lor. Acum sunt în tabăra de la marginea comitatului nostru.

Este cu adevărat vrednic ca într-o [situație de] primejdie a nobilimii așa de vădită și de apropiată, să ne trezim cu toții pentru apărarea vieții și a avutului nostru. Și tot acesta este și motivul pentru care am dorit să vă anunțăm și să asigurăm cinstitul comitat spre paza vecinilor, după datoria noastră, cu mult mai înainte, [informându-vă] despre aceste știri jalnice.

Căroră în rest rămânem cu prietenie sinceră și amabilitate

Cluj, 12 noiembrie 1784

124

1784 noiembrie 12, Oradea

Tekéntetes plenipotentiarus praefectus úr.

Alább irtt személy panaszkodik, hogy a terrestre dominiumbéli udvarbíró úr mint szolgátott, mint pedig házi taxát rajta praetendállya, mellynek meg fizetésétül való absolutiót aláztatossan instál.

1-mo. Éő jobbágyi földet nem bir.

2-o. Az öreg apjával, aki már nem dolgozhatik, egy kenyéren élt, és vagyon.

3-o. Az instáns delegátatott localis papnak mint Bokkián, mint Benyesden, aki immunisnak is declaráltatott.

Bokkiai és benyesdi communitások papjok
Popa Zaharie

Én azt tudom hogy az instans eltítatott a papságtól minthogy alkalmas nem volt. Sőt mint minden keresztény személyeknek kellenc tudni hogy azonban mellyik nagyobb vagy régiebb az se tudta. Mind ez által ha már azokat kitanulta és magát alkalmatossá tette ezt újra functionba helyezettett ? arra kevés gandom nem is éngemet illet, hanem mint hogy az instáns jobbágyi örökséget birt eddig, attol az uraságnak tartozik fizetni. Hogy ha a templom földgyére szált, amint az urbariumban fent vagyon írva attol semmit sem fog fizetni. Várad-Olaszi, 12 novembris 1784

Béra Miháky m.p.
Praefectus

Pe verso: Az tekintetes Béra Mihály plenipotentarius praefectus úrhoz instál bokiai Popa Zaharie absolutiót a bent irtt taxa és szolgálatnak meg fizetetésétül

Conceptur per Andreas Miklóssy notar m.p.

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice*, inv. 247, dos. 472, f. 83

Onorat domn prefect cu depline puteri !

Persoana scrisă mai jos se plânge că domnul administrator al stăpânirii de pământ pretinde de la el atât serviciu cât și taxa pe casă, de la a cărei plată cere cu supunere să fie scutit.

1. El nu posedă pământ iobăgesc.

2. A trăit și este [și acum] pe aceeași pâine cu tatăl său bătrân, care deja nu mai poate lucra.

3. Petentul a fost delegat ca preot local atât în Bochia, cât și în Benești, și a fost declarat scutit.

Preotul comunității din Bochia și Benești
Popa Zaharie

Eu așa știu că petentul a fost interzis de la preoție, întrucât nu a fost corespunzător. Ba mai mult, ar fi trebuit să știe, ca orice persoană creștină, care este mai mare sau mai vechi, dar nici aceasta nu a știut. Cu toate acestea, dacă le-a învățat pe acelea și a devenit corespunzător și a fost pus din nou în funcție, la asta cu nu am gânduri, pe mine nu mă privește, însă, întrucât până acum petentul a posedat o moștenire iobăgească, datorează să plătească de pe urma ei. Dar dacă s-a stabilit pe pământul bisericii, atunci după cum scrie în urbariu, nu va plăti nimic. Oradea-Olosig, 12 noiembrie 1784

Mihai Béra m.p.

Prefect

Pe verso: Onoratului domn prefect cu puteri depline Mihai Béra

Popa Zaharie din Bochia cere scutire pentru plata taxei și serviciului înscris înăuntru.

Întocmit de notarul Andrei Miklossy m.p.

Perillustris, ac generose domine provisor
Domine mihi colendissime !

Ad postulatam praetitulatae dominationi vestrae satisfacere cupiens nihil adhuc notitiae dare queo quam undique non tumultibus solum, verum realitate experti partim in concrematione integrarum possessionum, publicarum rapinarum, etiam nectarum multorum hominum iam etiam inhumatarum a fluvio Marussy usque in has partes se prodententium, ut nullus amplius locus salvationis supererat, et actu ita latitamus quasi in cavernis, ut in nos malevoli illi homines, quorum numerus summe magnus, irruere non possint; plura hic recenserem, sed prae angustiis, et sempiterno horrore paucis complecti desidero. Nos a 2-a huius usque hodiernam inclusive mortem semper praesentem nobis praefiguramus, et non in vane. Si totus comitatus Zarand cum Hunyad contiguus in armatura rusticana in incensatione pagorum, in rapinis publicis semper constitutis procul dubio in angustiis deperescere debemus. Abunde in omnem partem pro roganda et nobis succursum summe habendo in militia haud impetrare potueramus, militia quidem hic in loco quidem sita, sed inficiens, ut tam numerosa cohorti malevolorum obviam pergat, non nocuisset si brachium isthuc tempestivius apulisset, tantorum bonorum virorum hungarorum, quibus maxime insidiantur, sanguis non fuisset efuscus et adhuc sperandum habemus, quod in passu bonum foret, si militia sine praevia data notitia competentiae huc ad istas partes moveret; interim pro sale poterit praetitulata dominatio vestra aut 20 currus expedire, pecuniam autem penes se derelinquerendam oro, quia nullo modo est tutum, nollem autem ut eadem periclitetur. His praevis notitiae datis expertis favoribus ultronci etiam me devotus sum.

Praetitulatae dominationis vestrae
Halmagy die 15 novembris 1784

humillimus servus
Josephus Schick m.p.
Majer

Salutare foret, si spectabilis dominus capitaneus in eo flecti quiret, ut unitis viribus huic malevolae genti obviam iri possit.

Pe verso: Perillustri, ac gencroso domino Francisco Szotoczky incltyti domini episcopalis Vaskoviensis provisor, domino mihi colendissimo. Vaskoviae

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1., fascicol II-1/C, f. 246; sigiliu ceară roșie

Alia ibidem copia

P.P.

Méltóságos kedves ötsém uram a stafétával küldött levelét a posta legény tegnap előtt estve hozzám hozván, tegnap méltóságos gubernátor úr eő excelentiájához fel mentem, és instáltam hogy mind a királyi tábla, s mind az ott lévő ország archivuma securitassaról méltóztassanak eő excelentiájok a rendeléseket meg tenni, mert tsak egy óra is bizonytalan, nem tudjuk hol és hány helyeken ütheti magát a már régtől fogva gerjedező tűz, eő excelentiája azt mondá: hogy már a királyi táblától három stafétát vett, és a commenderozóval beszéllett, és azt mondotta, hogy a várban is egy egész compagnia vagyon a szavoianusok is ott közel feküsznek, erre azt felelém eő excelentiájának, hogy a várba ugy tudom mind öszve sintsen 40 katoná, a szavoianusok igaz nem meszsze feküsznek, de mig azok bé rukkólnának addig egész Vásárhelyt tűz borithatná el az egész királyi táblát fel mészároltatnák. El volt eő excelentiája nagyon foglaltatva a csak hamar érkezett emberektől is, de úgy tapasztaltam hogy sokkal nagyobbban volt el foglaltatva a gondoktól, ugy hogy tsak nem párállott a feje, s végre azzal botsáttott el eő excelentiája hogy fog beszélteni a commenderozova és az holnapi postán fog a méltóságos királyi táblának válaszsza menni. Melly is miből fog állani én ugyan előre nem tudhatom, de a circumstantiák szerint militaris assistantiahoz alig lehet bizni; hanem itt azt hirdetik hogy minden circulusra minden jó dispositiók ki mentenek, hogy a fő tisztek a nemességel mitsoda jó rendet tartassanak, a köz népnek leg kissebb mozdulására vigyázzanak, s egy szóval az nemesség olly készen állyon, s olly vigyázással légyen, hogy a mikor, és valamerre kivántatik mehessen, és pro re nata a parasztság tumultuatiójának állyon ellenc. Már ezen az úton a Küküllő és Torda vármegyei fő tiszti urak ha meg teszik a magok bölts rendeléseket, a több vármegyék fő tisztyeivel edgyütt, lehet reményleni hogy a parasztság furorát lehet meg előzni, és tartoztatni is. De mig onnan fellyül Isten directioja után valami jobb rendelések nem jönnek, addig egyéb protectiot nem sokat bizhatunk. Mert igaz hogy militia is az hazába kevés vagyon, de azis aki commendiroztatott csak nem inactioba vagyon, melly a parasztságnak igen nagy szivet adott. Itt helybe vagyok, mindennap szóllok az urasággal, mégsem tudok végire menni, unde hae lacrymae, s azt sem miként akarják eztet orvosolni. Loquuntur

váriis linguis némelly meg vallya, hogy a mysteriumat nem érti, azt observalom hogy a nadgyai nagyobb szánakozással viseltetnek, azon parasztokhoz a mi keveseknek vérek eddig, részt szerint militarisok, részt szerint szegény atyánkfiái által ki mutatott excusalván őket a paraszti ostobasággal, hogy sem mint annyi ártatlanoknak fel mészaroltatasokon, meg illetődtenek volna. Még a fel küldött stafetara eő felségenek nem jött semmi rendelése, mellyről sok fog függeni, mert mind azon el fogott s examinált rebellisok, mind promiscue a parasztság, minden tartózkodás nélkül azt hirdeti, hogy eő felsége parancsolatlyából cselekednék melly abból is meg tetczenék, hogy a katonák őket nem bántanák, s ha valahogy a stafetára könnyű szerrel jő a parancsolat, bizony félő, hogy nagyobb tűz fog támadni. Tegnapelőtt érkezett Sulcz az oberst lajdnand onnan a kordonról s úgy beszélik hogy az oláhság, vagy tiz napi indutiát kívánt magának, és bizonyos conditiokat küldött bé, de még ezeket a két nagy uron kívül, más senki se tudgya. Némellyek úgy akarják tudni hogy a gubernium expresse parancsolt a nemességnek circulusonként való fel állása eránt, hogy ad omnes casus eventualis készen lehessen. Némellyek pedig azt mondgyák, hogy terminis terminantibus ugyan nem parancsoltatott, de az egész rendelés oda mutat. Erre nézve mind a méltóságos királyi tábla, mind a circulusba lévő nemesség nagyobb securitására jónak gondolnám, ha a méltóságos fő ispány ur az egész székben és vármegyébe lévő nemességet, jó móddal el készitené s el rendelné ezeknek egy része ki ki maga statiojába patrolerozna a parasztságnak minden motussára vigyázna, más része állana készen tsoportba olly készülettel, hogy a mikor és a merre kívántattnék töstént mehessen, s maga hazáját s nemzetét defendalhassa, tsak az Isten kedviért erőszaktéltől, és prédától magát óltalmazza. Igaz ugyan hogy széllal se ember se marha nem élhet, de 1-o ebben valami módot kell találni. 2-o se én, se azt reménlem más jó hazafia most midön agitur de vita, de fortunis et quod plus est de charissimis pignoribus a maga kenyerit, búzáját, borát és petsenyéjét a köz jóért sacrificialni nem sajnállya. Szintén ma érkezett a szegény Hunyad vármegyei atyánkfiainak Horha vagy Horé (sic), vagy is leg igazabban Hóhér², az oláhok hadi vezérje által pacificationis punctumai hat punctusokba. Mellyek közül nevezetesebbek ezek: 1-o. Esküdjék meg az egész magyar nemzet, hogy soha is ezen tselekedeteket, se magok, se semminémű maradékjok meg nem boszullya. 2-o. Mondgyon le minden nemessi praerogativájáról, s legyen minden ember hasonló hozzájuk. 3-o. Mondjon le minden magyar jószágáról, adgya által nékiek, hogy magok közt oszthassák fel. 4-o. Ha ki jó maga viseletivel a királly kegyelmét

² Joc de cuvinte, Horha - hóhér (magh.) = călău

demerealhattya s hivatalt nyerhet, ennyivel tehessen s nem külömb közöttök eminensebb. A más két punctumoknak nem mehettem végére. Azt is beszélik, hogy a sok prédából ezek a rebellisok jól meg pénzezvén magokat, a szegény huszárjaink meg bűzölték, s a mikor szerint tchetik commando nélkül is hozzájok látanak, de ez az ő hasznok szegényeké. Mi pedig talánn éppen fatalis periodusunkra jutottunk, bár ugyan imádkozzunk, mert nintsen senki Istenen kívül más a kibe reménységünköt vethessünk etc. etc.

Nagy Szeben 15 novembris 1784

Copie simplă, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1., fascicol II-1/C, f. 241-243.

Altă copie tot acolo

P. P.

Alaltăieri seara curicrul mi-a adus scrisoarea înălțimii tale, scumpul meu domn nepot, pe care ai trimis-o cu ștafeta; ieri am mers la excelența sa domnul guvernator și am cerut ca atât pentru securitatea Tablei regești, cât și pentru aceea a arhivei țării ce se găsește tot acolo, să ia măsurile neccsare, pentru că chiar și o oră poate fi [prea] puțin, nu știm unde și în câte locuri poate apare focul ce mocnește de mult, excelența sa a spus că a primit deja trei ștafete de la Tabla regească și a vorbit și cu comandantul, iar acesta a spus că și în cetate există o companie întregă, iar regimentul de Savoia se află situat în apropiere, la care am răspuns excelenței sale că, după câte știu, în cetate nu sunt în total [mai mult de] 40 de soldați; este adevărat că regimentul de Savoia este în apropiere, dar până ce accia s-ar ridica, până atunci tot Târgul Mureș ar fi cuprins de flăcări și toată Tabla regească ar fi măcelărită. Excelența sa a fost foarte ocupată cu oamenii sosiți acolo atunci repede, dar am constatat că era mult mai prcocupat de gânduri, într-atâta încât îi aburea capul, iar la sfârșit excelența sa mi-a dat drumul cu aceea că va vorbi cu comandantul și răspunsul către înălțata Tablă regească va merge cu poșta de mâine. Din ce va consta aceasta eu nu pot ști de acuma, dar din cauza împrejurărilor actuale e greu de sperat asistență militară; aici se zvonește că în toate cercurile au mers dispoziții bune, ce fel de ordine să țină nobilimea și funcționarii superiori să aibă grijă de cea mai mică agitație a poporului de rând, într-un cuvânt nobilimea să fie gata și cu atenție ca atunci când și unde va trebui să meargă, după caz, să se opună tumultului țărănimii. Dacă domnii funcționarii superiori ai comitatelor Târnava și Turda vor lua măsurile lor înțelepte în această direcție, împreună cu funcționari

superiori ai celorlalte comitate, se poate spera că furia țărănimii poate fi preântâmpinată și oprită. Dar până când de acolo de sus, din porunca lui Dumnezeu, nu vor veni dispoziții mai bune, până atunci nu putem spera în altă protecție. Pentru că este adevărat că în țară este puțină armată și aceea care a fost trimisă aici este aproape în inactivitate, ceea ce a însuflețit țărănimia. Eu sunt aici, în fiecare zi discut cu domniile lor și tot nu pot ajunge la capăt, de unde aceste lacrimi, și nici [nu pricep] în ce fel doresc să rezolve [problemele]. Vorbim limbi diferite. Unii recunosc că nu înțeleg misterul, am observat că mărimile se poartă cu mai mare compătimire față de acci țărani cărora le-a curs puțin sânge datorită în parte militarilor și în parte rudelor noastre, scuzându-i prin prostia lor țărănească, decât să fie impresionați de măcelărirea atâtor nevinovați dintre noi. La ștafeta trimisă măricii sale împăratului încă nu a sosit nici o dispoziție, de care vor depinde în viitor multe, pentru că toți acci rebeli care au fost prinși și cercetați afirmă fără nici o reținere că ar fi acționat din porunca măricii sale, ceea ce reiese și din aceea că soldații nu se ating de ei și dacă cumva prin ștafetă va sosi o poruncă ușoară pentru ei, este de temut că va izbucni un foc și mai mare. Alaltăieri a sosit locotenent-colonelul Schultz de acolo de pe cordon; se spune că românii au cerut pentru sine un armistițiu de 10 zile și au trimis anumite condiții, dar acestea nu le cunoaște nimeni în afară de cei doi domni mari. Unii știu că Guvernul a poruncit în mod expres ca nobilimea să se ridice pe cercuri, pentru ca în toate cazurile eventuale să fie gata. Referitor la aceasta, pentru mai buna securitate atât a înaltei Table regești, cât și a nobilimii cercuale, cred că ar fi mai bine dacă înălțimea sa, domnul comite suprem, ar pregăti întreaga nobilime din scaun și din comitat, în bune condiții, și ar dispune ca o parte a acesteia să patruleze în cercurile lor, având grijă asupra fiecărei mișcări [a țărănimii], iar pe de altă parte ar sta pregătită, în grupuri, cu consemnul ca să poată merge imediat când și unde este necesar și să poată apăra patria și poporul său, dar să se ferească, de dragul lui Dumnezeu, de acte de violență și prădăciuni. Este adevărat că nici omul și nici animalul nu pot trăi din vânt, dar 1. Trebuie găsită pentru aceasta o rezolvare; 2. Nici mie, și sper că nici vreunui alt bun patriot, acum când este vorba de viață, de averi și de cele mai prețioase zăloage, nu îi este milă să sacrifice pentru bunul public pâinea, grâul, vinul și friptura sa. Tot azi au sosit punctele pacificării lui Horha, sau Horea, dar mai bine zis călăul³, conducătorul oastei române, trimise sărmanilor noștri frați din comitatul Hunedoarei. Dintre care mai importante sunt: 1. Să jure întreaga națiune maghiară că niciodată, nici ei și nici un fel de

³ Joc de cuvinte, hóhér (magh.) = călău

urmași ai lor, să nu se răzbune pentru aceste fapte ale românilor. 2. Să renunțe la toate prerogativele nobiliare și să fie toți oamenii asemănători lor. 3. Fiecare ungar să renunțe la bunurile sale, să le predea lor ca [țărani] să le împartă între ei. 4. Dacă acela [dintre nobili] care, prin buna sa purtare, va merita grația regală va câștiga o funcție, să se mulțumească cu atâta și să nu fie între ei [unii] mai mari [decât alții]. Nu am putut afla celelalte două puncte. Se mai vorbește și aceea că din multele prăzi [capturate] acești rebeli făcând rost de mulți bani, săracii de husari ai noștri i-au mirosit și, când au ocazia, îi lovesc fără comandă, aceasta fiind folosul lor a sărmanilor. Iar noi, ajungând poate în epoca noastră fatală, deși ne rugăm, nu avem pe nimeni în afară de Dumnezeu în care să ne punem speranțele etc., etc. Sibiu, 15 noiembrie 1784

127

1784 noiembrie 16, Beiuș

Tekéntetes feő szolgabiró úr !
Species facti.

Az alább irt maga nyavajáját ekképpen producallya: hogy a midön kívánkozna menni a maga szülei látogatására nemes Erdély országába nemes szabad királyi várassába Abrud Bányára fogadván magának egy lovat nyimejesdi Borza Szavultúl bérbe, és vivén magával 5 ki készült ökor bőroket vásárra el adni, és a midön Keres Bányára érkezett volna, ottan nagy veszedlem követte a várast a tolvajok miatt, és látván szemeivel hogy ottan lévő barátok klastromát fel törvén két barátot ki húzván a klastromból, meg ölték, és egy öreg prokatort is uttzára és ottan fejszével darabolták széllyel mellyet látván a gazdája a hová estve meg szállott Iosa István nevü a házától az alább irtat el kergette vissza és mikor vissza fele indult volna étszaka Tirnova nevü helyységbe érkezett, és azok strázsát álván ötet meg fogták a strázsák és egy házhoz vezették hogy ottan meg öllék, de a háznak gazdasszonya azt mondotta, hogy ottan az ő házába nem ölik meg, ő nem engedi, hanem vigyék más házhoz; onnét más házhoz vezetvén mind lovastól együtt, ottan is azt a feleletet adták, harmadik es 4-dik 5-dik háznál is azt felelték azomban oda érkezett a falu birája; ötet maga szállására igyekezett vinni, de a tolvajok addig nem endették miglen meg nem próbálták; mivel az alább irt azt mondotta, hogy ő oláh mondja el tehát a mi Atyánkat; az alább irt jól tudván oláhu a mi Atyánkat előttök el mondotta, és ottan az ötödik háznál a marha bőroket tolle el vették és előtte fel prédálták s vagdalták és magok közt fel osztották, azonba a biró magához vezette; de oda is utánnok menvén a tolvajok a biró házába is meg akarták ölni, kivált az a

189

Gyuri nevezetű inas a ki a tekéntetes inspector úrnál, és a tekéntetes úrnál is lakott köztük lévén sokszor mondotta öllyük meg, mert ez belényesi magyar asszony és ha ezt el bocsáttyuk mindnyájunkat ki vall, azt is mondotta, hogy meg tudt te Szilágyi hasát is én hasogaton széllyel, mert Holakinál is laktam még is én ütöttem agyon; sokszor a puskát is néki tartotta, de a biró mindenkor ellent állott, és utollyára őket a biró, a házából ki verte, és azok kívül strazsálván, még a biró házárol kívül a tapaszt is leverték, de a biró őket bé nem bocsátotta. Másnap reggel a biró egy daróczczal bocsátotta el, adván nékie 2 marjást is útra oda hagyván a birónál illyen practextus alatt, hogy ezután ki fogja adni. Egy mentéje és egy szoknyája a tolvajoknál maradt, a lova, 3 hór, által vctő más tarisznya, változó ruhája, két marjássza. Osztán regel a biróné kísérte el más úton haza felé, akképpen verekedett haza.

Signat Belényes die 16-a novembris 1784

Ajtai Éva

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1., fascicol II-1/C, f. 222.

Respectabil domn jude !
Declarație.

Subsemnata prezintă ea însăși necazul său în acest chip: atunci când a dorit să meargă să-și viziteze părinții săi în nobila țară a Transilvaniei, în nobilul oraș liber regal Abrud, tocmindu-și un cal cu simbrie de la Savul Borza din Nimăiești, și ducând cu sine 5 piei prelucrate de bou pentru a le vinde la târg, când a sosit la Baia de Criș, acolo a pândit orașul o primejdie mare, din cauza hoților, văzând cu ochii săi că mănăstirea călugărilor de acolo a fost distrusă și scoțând afară din mănăstire doi călugări, i-au omorât, la fel [i-au scos] și pe un procator bătrân în stradă și acolo l-au tăiat în bucăți cu toporul; ceea ce văzând și gazda pe nume Ștefan Iosa la care a tras seara, a alungat-o de la casa lui pe mai jos scrisa, și când ar fi pornit înapoi, noaptea a sosit în localitatea Târnova și aceia, stând de strajă, au prins-o străjile și au condus-o la o casă ca acolo să o omoare; dar stăpâna casei a spus că acolo în casa ei nu o vor omorî, ea nu-i lasă, ci să o ducă la altă casă; de acolo conducând-o la o altă casă, împreună cu calul, și acolo au dat același răspuns, la a treia și la a 4-a și a 5-a casă au răspuns la fel, dar a sosit judele-primar al satului; [acesta] s-a grăbit să o ducă la sălașul său, dar hoții nu i-au dat drumul până când nu au încercat-o, deoarece jos scrisa a spus că este româncă, să spună deci Tatăl nostru; jos scrisa știind bine românește, a spus înaintea lor Tatăl nostru și acolo, la a cincea casă, [hoții] au luat de la

ea pieile de vită, și le-au risipit înaintea ei, le-au tăiat și le-au împărțit între ei, însă primarul a condus-o la el; dar și acolo hoții, ducându-se după ei, au vrut să o omoare în casa primarului, mai ales acel ucenic numit Gyuri, care a locuit la înălțatul domn inspector [din Beiuș] și la înălțatul stăpân, fiind printre ei a spus de mai multe ori să o omorâm, pentru că asta este ungueroaică din Beiuș și dacă îi dăm drumul ne denunță pe toți, a mai spus că să știi tu că eu am să-i despic burta lui Szilágyi⁴, că am locuit și la Holaki, totuși eu l-am lovit în moalele capului; de multe ori a țintit pușca asupra ei, dar primarul s-a opus de ficcare dată și, la urmă, primarul i-a dat afară din casă și aceia, stând de strajă afară, au dat jos până și tencuiala de pe casa primarului. Dar primarul nu i-a lăsat înăuntru, iar a doua zi dimineața, primarul i-a dat drumul cu un suman, dându-i și doi mărieși de drum, [ea] lăsând la primar, sub pretextul că acesta i le va da înapoi, o haină și o fustă de-a ei. La hoți a mai rămas calul, trei pici, o desagă, rufe de schimb, doi mărieși. Apoi dimineața soția primarului a condus-o spre casă pe alt drum, în acest fel s-a zbatut ea să ajungă acasă.

Semnat la Beiuș, 16 noiembrie 1784

Éva Ajtai

128

1784 noiembrie 16, Beiuș

Spectabilis ac perillustris domine ordinarie vice comes !

Eskütt Varasdy uram irja, hogy valami ember jövéen Erdélyből azt referalta volna, hogy mivel felesen vagyon a militia commendérozva az tumultuansok ellen azok erre készülnének, aminthogy az ide rekesztett facti species is azt indigitálya.

Irja a melet aztis, hogy a vaskohi parasztokis már olyan formán beszélnek, hogy eők sem fogják egynéhány nap múlva a földes uraságot a szerint szolgálni, amint eddig szolgálták; mellyet addig is, a még egyébb relatiót vennék kívántam a tekintetes urnak meg irni.

Signatum Belényecs die 16-ta novembris 1784

humillimus servus
Michael Pap m.p.

⁴ Mihai Pap de Szilágyillyefalu, jude nobiliar al districtului Beiuș în perioada răscoalei lui Horea

Pe verso: Hora porhada. Az erdélyi vagy oláh zendülés. Néhai első alispány Beöthy János irataiból. Későbbi történetekkel szaporodott, az alispány Péchy Imre úr írásaiból⁵

Orig., A.J.II.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1., fascicol II-1/C, f. 265. Publicat în Gorun 1984, p. 110

Onorat și preailustru domn vice comite ordinar !

Domnul jurat Varasdy scrie că un om oarecare, venind din Transilvania, i-ar fi relatat că, întrucât jumătate din armată a fost trimisă împotriva răsculaților, aceia se pregătesc să vină încoace, așa cum reiese și din declarația anexată.

Pe lângă aceasta mai scrie că și țăranii din Vașcău vorbesc deja în așa fel, că peste câteva zile nici ei nu-i vor mai sluji pe domnii lor de pământ așa cum i-au servit până acum; lucruri pe care am dorit să le anunț măritului domn încă înainte de a primi și alte relatări.

Beiuș, la 16 noiembrie 1784

slujitorul cel mai umil
Mihai Pap m.p.

Pe verso: Oastea țărănească a lui Horea. Răscoala din Transilvania sau românească. Din actele răposatului prim vicecomite Ioan Beöthy. Înmulțite cu istorii mai târzii, din actele vicecomitelui Emeric Péchy.

129

1784 noiembrie 16, Oradea

Édes uram atyám és aszony anyám.

Signat Magno Varadini Olaszi
in die 16 novembris 1784

Sajnálom hogy illy szomorú levelemet kölletik szolgálnom, de mind hogy az üdő és dolog illy módon hozza magával, nem kivántam

⁵ Nota de pe verso este scrisă cu cerneală roșie, cu un scris elegant, specific ultimelor decenii ale secolului al XIX-lea, probabil de către arhivistul orădean care i-a pregătit lui Nicolae Densușianu actele spre cercetare. Actele nu au mai fost puse la locul lor inițial, fiind constituit un pachet aparte, numerotat cu II-1/C, rămas în această formă până în momentul efectuării cercetării noastre (1985).

elmulatni, hogy rettegés közben gondolkodó bujukat tudtára édes uram atyámnak és aszony anyámnak, és több uraknak pro maiori securitate ne adgyam mert ezek ide rekesztetbül meg ismerni lehet, és általlátni, melly rettegés közben vagyunk, és élünk, de még az tsak az eleje az gonosz embereknek, hát még Arad vármegyében már templomokat, és hat helységeket ki rabolván, hamuvá töttek, tűz által; itten nálunk a purgelségbül fönt álló strazsa éjjel nappal ál, és senkit massirozni a rettegés miat (ha csak igaz passussa nincsen) nem engedik, mert az hire ujjonnan maji napon érkezvén, hogy nemes Erdély országban márr három vármegyének oláság lakossi rebellálnának, és nagy károkot az nemességben, és magyar nemtelenekben is okoznak, így tehát föl vévén nem száz, kettő, vagy három száznak, vagy ezernek, hanem számtalan számnakk kölletik lenni, mellyet onnan is, fel vehetni, hogy az militia úgy mint nemes Orosz infanteria regementyebéli ellrendelt katonái velek meg is vereködtek, de mind hogy kevés volt a katonaság nem sokat tudtak velek tenni, hanem Tuskano ki annak előtte Kálnoki lovas magyar regement volt, azok közül ki állott egy commando egy kapitányal, kik a gonoszok közül három száz embert ejtettek, de ők is az kapitányokat, a világbül ki küldötték, és így most az grániczon egész kordont rendelt a generális, és a gyalogságnak magát besánczolni, és az erdélyi katonaság is szorítván őket, talán úgy vehetnének erőtt rajtak; arra való nézve édes uram atyám is (mind hogy olly helyen, és erdős hely körül lakik az egész fő officiummal) gondolkodgyon mind maga java, mind pedig élete felől, és pro securitate assistentiat über rajtereket, vagy az militiabel erőtt kérjen, mert ha arra találnának fordulni valamind már hallani hogy Kolossvárossát annyira környül vöttek, hogy az oda vett asiliassoknak és lakosoknak kenyeret sem lehetne szállítani. Melly szomorúság minden ember nyelvén út, és útfélén forog, második pedig az hogy az militaris conscriptio el kezdődött az is maji napon, melly miat, ha az oláság meg talál indulni nekünk is általa utolsó romlása vagy halálnak gyomrában is kölletik jutnunk; de mind ezektül már meg válván kívánnék irni magam felől is, mert hála légyen az istennek egésségem után annyira hizok, hogy ruháimnak sem vehetem majd hasznát az meg lett kis Ferencz fiacskám pedig meg halván jó helyre ment legalább nem ér illy szomorúságokat; azomban miben legyen az dolog, az admondíatorság iránt várván tudósítássát uram atyámnak és csókolván kezeit valamint édes uram atyámnak, úgy asszony anyámnak s tisztelvén a fő tiszt urakat és más ösmerőimet maradok

Édes uram atyámnak és aszony anyámnak

P.S. Valami fő lovásza hozzám jövén, semmie sem volt, állittya hogy Károlyban a verbung töle mindent, passusával edgyüt el vette volna, úgy én itten interimalis kenyeret rendeltem neki hogy ki telelhessen.

Orig., A.N.U., s. C.L., C.44 (Dep.pol.com.), 1784, *fond 272*, pachet 153, f. 84-85

Dragul meu domn tată și doamnă mamă

Semnat în Oradea-Olosig,
16 noiembrie 1784

Regret că pot sluji doar cu o asemenea scrisoare tristă, dar timpurile și treburile le aduc cu sine în acest fel; însă nu am dorit să neglijez să vă dau de știre, dragului domn tată și doamnă mamă, precum și altor domni, spre o mai mare siguranță [a voastră], despre necazurile la care ne gândim în timpul groazei în care suntem și trăim, ceea ce se poate vedea și din cele anexate aici; însă acestea sunt numai începutul [faptelor] oamenilor răi, care, în comitatul Arad, au prădat deja biserici și șapte localități, pe care le-au transformat prin foc în cenușă; aici la noi straja constituită din orășeni stă zi și noapte și nu lasă pe nimeni să treacă, din cauza groazei (numai dacă au pașaport adevărat), căci mai nou chiar azi a sosit știrea că deja în Transilvania locuitorii români din trei comitate s-ar fi răsculat și că ar fi provocat mari pagube între nobilime și între cci nenobili de nație ungară, așa că ei trebuie să fie nu o sută-două, sau trei sute, sau o mie, ci nenumărați, ceea ce reiese și de acolo că armata, precum și soldații din nobilul regiment de infanterie Orosz, ce au fost trimiși acolo și s-au încăierat cu ei, nu au putut face prea multe pentru că soldații au fost prea puțini [la număr], în schimb o trupă constituită din regimentul de Toscana, care înainte a fost regimentul unguresc de cavalerie Kálnoki, în frunte cu un căpitan, au omorât trei sute dintre răufăcători, dar și ei l-au omorât pe căpitan, așa că acum generalul a ordonat [stabilirea unui] întreg cordon pe graniță, infanteria să se înconjoare cu șanturi, iar soldații din Transilvania să-i preseze și ei, poate că așa ar putea să-i învingă; având în vedere acestea, și dragul meu domn tată (întrucât locuiește, cu întreg oficiolatul, într-un asemenea loc păduros) să se îngrijescă atât de bunurile sale, cât și de viața sa și să ceară forțe de cavalerie sau armată, care să-i asigure securitatea, pentru că s-ar putea întâmpla [ca răscoala] să se întoarcă încolo, așa cum s-a auzit

deja că ar fi înconjurat Clujul în așa fel încât nu s-ar putea transporta nici pâine măcar refugiaților și locuitorilor de acolo. Această tristețe circulă în gura oamenilor pe toate căile; în al doilea rând, în ziua de astăzi a început conscrierea militară, din cauza căreia, dacă românii se vor porni cumva, noi va trebui să ajungem la ruina deplină sau în pânțele morții; despărțind-mă însă de toate acestea, aș dori să vă scriu și despre mine, pentru că mulțumită lui Dumnezeu, din cauza sănătății mă îngraș într-atâta, încât [în curând] nu voi putea să-mi mai folosesc hainele, iar nou născutul meu fiu Francisc murind, a trecut într-un loc bun, cel puțin nu va ajunge [să trăiască] asemenea tristeții. În schimb care să fie treaba în privința admonestării, aștept știri de la domnul tată și, sărutându-i mâinile atât dragului domn tată, cât și doamnei mame și stimând pe domniii funcționari [de acolo] cât și pe alți cunoscuți de-ai mei, rămân

Al dragului domn tată și doamne mame

adevărat fiu
Stefan Strubli m.p.
Notar

P.S. Venind la mine un oarecare rânduș de-al vostru, nu a mai avut nimic [asupra lui]; susține că recrutorii i-au luat totul la Carei, împreună cu pașaportul, așa că eu am dispus să primească provizoriu pâine, ca să poată ierna.

130

1784 noiembrie 16, Oradea

Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale !

Quid comitatus huic periculi imminet, et litera huc demisse advolutae et praesentes mihi privative cognitae circumstantiae succulento argumento sunt. Scaena in vicinis nobis comitatibus agitur, cum quorum incolis nostrates in ipsis limitibus constituti, et nexum sanguinis et familiaritatem fovent, et quia valachi sunt, facile in mala quaeque persvaderi possunt. Hinc ad procurandam comitatus huic securitatem continendosque in officio valachos nostros recursum ad illustrissimum dominum hic inquarterisatum generalem et brigaderium baronem a Sturm feci, quo in limitibus huius comitatus milites pro tutamine nostri malevolorum vero hominum in comitatum hunc nefors irruere cupientium repressione, excubias ordinare dignetur: erga cuius modi requisitionem in singulo passu limitaneo versus partes tumultu hoc obsessas militia tam equestris quam pedestris constituta habetur, ac in ipso etiam gremio

comitatus, omnes dispositiones factae sunt ne malum hoc quaqua ratione ad nos penetrare possit. Quod ipsum excelso Consilio Regio humillimi referendum habui. Signatum Várad-Olaszi 16-ta novembris 1784.

Excelsi Consilii Locumtenentialis Regii

humillimus servus
Ioannes Beöthy m.p.
Vice comes Bihariensis

Pe verso: Magno Varadino

Excelso Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico.
Budae. Ex officio. A vice comite Bihariensi.

27148. Vice comes comitatus Bihariensis sub dato 16-ae novembris insinuat ad repellendos tumultuarios malevolos homines in Transylvania consurgentes cum assistentia militari omnes dispositiones factas esse.

Orig., A.N.U., s. C.L., C.44 (Dep.pol.com.), 1784, *fond 272*, pachet 153, f. 79; sigiliu ceară roșie. Publicat în Gorun, 1987, p.253

131

1784 noiembrie 16, Sibiu

Inclyta universitas !

Rusticana plebs valachica in comitatu Hunyadiensi cum Zarand unito parteque comitatus Albensis eo proterviae prolapsa est, ut non attentis divinis, humanisque legibus, multis nobilium, quos domi opprimere poterant crudeliter trucidatis suppellectilia eorum quaeque diripuerit, quod etiam expertae fuere *domus aliorum nobilium*, qui *fuga* vitae suae consulerunt. Cum vero supponi possit, quod uniones, res item aureas, et argenteas, aes, stannum, indumenta saericae, lineam denique suppellectilem pretiosiore, quae usui illis haud essent, in civitatibus et vicinis comitatibus diventer, et distrahere velint. Hinc inclytam universitatem officiosissime requirendam duxit regium gubernium, quo eos ingravatim in suo gremio exarare velit ordines, ne a quoquam valacho res praedecaratae coëmantur, cum illae nonnisi per rapinam acquisitae esse dignoscantur, sed illae rustico ademptae, et aducurate consignatae asserventur, ipsi venditores autem examini stricto subiiciantur, immo suspicione in ipsos cadente, pro ratione circumstantiarum securae etiam custodiae mancipentur, regio vero gubernio huic desuper relatio

196

submitantur, ut dein damnificatos, qui eiusmodi res dperdidissent, eo
inviare valeat. In reliquo solita observantia manemus.

Inclytæ universitatis

ad officia paratissimi
Carolus Comes Teleki m.p.
David Székely m.p.
Stephanus Koszta m.p.
Secretarius

E regio Magni principatus Transilvaniae gubernio Cibinii
Die 16-a novembris 1784

Pe verso: Inclytæ universitati comitatus Bihariensis consignando.
Ex officio.

Debreczinum. Magno Varadini
Perceptum 27-a novembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos.
IV.A.1/b, cutia 173; publicat în Hurmuzaki, XV/2, p. 1763

132

1784 noiembrie 16, Sibiu

Alia ibidem copia

P.P.

Bé érkezésem után mindgyárt mindgyárt botsátottam vala egy
levelemet látogatására, mellyben az addig történt iszonyító gonoszokat
meg irtam volt, mostis irok de reszketőb kezekkel, mert érdeklőbben
keservesebbeket kántelenitetem irni, ugyan is a rebellis parasztság hova
tovább dühösebb indulatokba jöven tull a Maroson Benedekig, innen a
Maroson a Portusig mindent el pusztított, ölt, égetet, fene kegyetlenséggel
Benedeket, Csáklyát, Igent is fel akarván prédálni; vakot vetett kotzkájok,
mert nemes vármegyénk nemessci vissza verték igen sokakat megölvén s
el is fogván benne; a Czelnai uraságot udvarait mind fel dulták,
Krakoban a papunkat meg ölték. A Maroson innen valók Vinczről egész
Hunyad vármegyén le menvén minden nemes udvarokat a siralmas
fohászokodásokig el pusztítván, az otthon kapottakat meg ölvén egész
Hunyadig, noha három helyt keményen meg verettek, sokan meg ölettek,
sokan el fogttak ezen rebellisek, de még sem szüntenek meg, hanem a
Sztrigyen dulva, pusztítva fel mentek egész Hátzeg vidékiig, s azon régi

nemesség vidékitis el pusztították, noha a gyilkos rebellisek nemes atyámfiaitól keményen meg verettettek igen igen sok meg ölettettvén belőlök a nélkül hogy nemes atyámfiai közül edgy is ezen tsatában el esett volna, minthogy könnyű is vélek bánni, minthogy mindenkor részegek mint a disznók. Könnycző szemekkel irom kedves bátyám Zejk János gyászos történetit a kiis a közönséges jóban midön egész erővel fáradozva a gyilkos rebelliseket három izbe, kik Dévát háromszor támadták meg, gloriose vissza verte, sokakat közüllök meg ölvén, sokakat a Marosba ugratván kedves napájának, s három apróbb gyermekeinek Hátzegen Pestényi házánál való léteket hagyta, mig onnan jó móddal bő kisirtethetné Dévára, az mely házokba, minthogy erősségbe biztak, sok Háczeg vidéki nemes aszszonyok voltak egybe gyölve az hová a pogánynál pogányabb rebellisek rá ütven nagy sokasággal az egész oda gyülteket megölték, kik közül a szegény bátyám napáját is három kedves unokáival meg ölvén; ezen hirt a midön már néhai Zejk János bátyám meg hallotta volna, iszonyú bujában szörnyű halált holt a dévai várba; keserves, siralmas, és gyászos történet, s oh ! ha az igaznak is háza így jár, mit reménylenek a bünösök; egy szóval még mind dühösködnek ezen rebellisek; most Felső Gáld felett vagynak meg telepedve nagy sokasággal, esznek, isznak bátran mert a katonaság még eddig nem igen bántya, másik okból azért hogy oberst lajtenant Sulczot bé küldötték a gubernátorhoz, és commendirozóhoz valami punctumokkal, hogy ha az magyarság reá áll tovább nem mennek pusztításokban, ha pedig nem állana reá, tehát nem szünnek meg mig egy lábíg mind el nem pusztityák a magyar nemzetet. A bé küldött punctumokat még nem kaphattam kezemhez, ezeket ugyan tsak tudom belöllök kíványák ugyanis Először. Hogy mind erdélyi lakosok az ő vallásokra keresztelkedjenek. 2-ször. Hogy general pardon adattassék nékiek mindnyájoknak. 3-szor. Hogy az uraság és nemesség possessiojit köztök fel osztassék. 4-szer. Hogy mindenféle tiszték mindenkor közüllök tétettessenek s az erre való feleletet most tractallyák a guberniumba; ugyan tsak sok instantiank annyira vitték már a gubernátort hogy ma már parancsoltatott a katonaságnak hogy a Sulcz által ki vijendő felelet után ha nem tsendesednek halálíg üldöztessenek. Itten minden nap keservesnél keserveőbb relatiokat hallunk, tsak az Isteni hatalom örizhet meg a kisirtetekbe juthatandó gonoszoktól örizzen is meg mindnyájankat etc. etc. Nagy Szeben 16-a novembris 1784

Copie simplă., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 240-241

După sosirea mea am expediat imediat o scrisoare de-a mea, în care am descris toate relele îngrozitoare care s-au întâmplat până aici, iar acum scriu, dar cu mâinile tremurânde, pentru că sunt nevoit să relatez lucruri și mai groaznice, deoarece pe zi ce trece cresc pornirile furioase ale țărănimii rebele; au pustiit, omorât și incendiat cu cruzime totul, ajungând dincolo de Mureș până la Benic, iar dincoace de Mureș până la Portul Mureșului; voind să prade și Benicul, Cetea și Ighiul, sortii nu i-au ajutat pentru că nobilii comitatului nostru i-au respins, omorând și prinzând pe mulți dintre ei; au răscolit curțile domeniiale de la Țelna, în Cricău ne-au omorât preotul. Cei de dincoace de Mureș, mergând de la Vinț până jos în comitatul Hunedoarei, au pustiit curțile nobiliare până au ajuns în stare de plâns, pe cei prinși acasă omorându-i până la Hunedoara; deși au fost bătuti în trei locuri, mulți fiind omorâți, mulți fiind prinși de rebeli, dar tot nu au contenit, ci devastând și pustiind, au mers pe Strei până în ținutul Hațegului și au pustiit și acest vechi ținut al nobilimii, deși rebelii ucigași au fost bătuti crunt de frații noștri nobili, omorând destul de mulți dintre ei, fără ca dintre frații noștri nobili să fi căzut vreunul în bătălie, fiindcă este ușor să te descurci cu ei pentru că tot timpul sunt beți ca porcii. Descriu cu ochii înlăcrimați trista istorie a scumpului meu unchi Ioan Zejk, care, în timp ce se ostenea pentru binele public, i-a respins [pe țărani] de trei ori, pe când rebelii ucigași au atacat de trei ori Deva, omorând pe mulți dintre ei, pe mulți aruncându-i în Mureș, și-a lăsat soacra dragă și pe cei trei copii mai mici ai săi în casa sa de la Peștis din Hațeg, până când i-ar fi putut conduce în bune condiții la Deva, casă în care, întrucât au avut încredere în țaria ei, s-au adunat multe femei nobile din ținutul Hațegului; rebelii, mai păgâni decât păgânii, atacând-o în număr mare, i-au omorât pe toți cei adunați acolo, printre care i-au omorât și pe soacra sârmanului meu unchi și pe scumpii ei nepoți; când regretatul meu unchi Ioan Zejk a aflat această știre, căzând într-o tristețe groaznică, a murit printr-o moarte oribilă în cetatea Devei; istorie amarnică, de plâns, îndoliată; și vai ! dacă și casa celui drept pățește așa, ce poate spunc cel păcătos; într-un cuvânt rebelii băntuie și acum, iar acum sunt stabiliți deasupra Galdei de Sus, sunt o mulțime, mănâncă și beau cu curaj, pentru că până acum soldații nu i-au prea necăjit, iar alt motiv este acela că l-au trimis pe locotenent-colonelul Schultz la guvernator și comandant cu ceva puncte, că dacă ungurii le vor accepta, [răsculații] nu vor mai pustii în continuare, iar dacă nu le vor accepta, nu vor înceta până când nu vor pustii națiunea ungară în întregime. Punctele trimise încă nu le-am primit.

la mână, atâta știu din ele că întâi: toți locuitorii din Transilvania să se boteze în religia lor. Al doilea: Să li se dea la toți amnistie generală. Al treilea: Ca posesiunile domeniile și nobiliare să fie împărțite între ei. Al patrulea: Ca tot felul de funcționari să fie numiți dintre ei; răspunsul la aceasta se discută acum în Guberniu; l-am determinat deja pe guvernator, cu multe cereri, ca azi să poruncească armatei că dacă [țărani] nu se vor liniști după ce vor primi răspunsul pe care-l duce Schultz, să fie urmăriți până la moarte. Aici auzim în fiecare zi relatările tot mai amarnice, numai Dumnezeu prin puterea lui ne mai poate păzi de răufăcătorii ce ne pot duce la pieire și să ne păzească pe toți etc. etc.

133

1784 noiembrie 16, Sântion

Spectabilis ac perillustris domine ordinarie vice comes !

Iam nos cum exmissi domini militari officiali operi conscriptionali manum verum dui procedere non poterimus, si quidem ego Tabella, in instructione litera B et Bb notata, secundum quam scilicet. Summarium cuiusvis possessionis confici debet, destituit. Tabella ne una quidem mihi data est. Dignetur proinde spectabilis dominationi vestra similes tabellas transmittere. Desunt et tabellae pro conscriptione iudaeorum deservientes.

Ad opus hocce requiritur etiam pigmentum nigrum cum oleo pro numerisatione, crassa item charta, pro compactura philerarum. Haec quali ex fundo comparendae erunt ignoro.

Praeiuncturas, prouti militari, officialis pasata solvit, ita ex parte status provincialis procul dubio quietabuntur.

Signatum Szent János die 16-a novembris 1784

Alexander Sipos m.p.
Iudex nobilium

Pe verso: Spectabili ac perillustri domino Ioanni Beöthy de Bessenyő, inclyti comitatus Bihariensis ordinario vice comiti.

Ex officio in negotio conscriptionum. Várad Olaszi

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 300; sigiliu ceară roșie

Anno 1784. Die 16-a novembris în episcopali oppido Vaskoh sequens peracta est investigatio.

De eo utrum ?

1-o. Tudgyaé, láttaé, vagy hallottaé a tanu, azon haramiák, kik Halmágy vidékin az magyar földes urak jószágát el prédálták, és fel égették, hová valók, és micsuda emberek voltak, s mitsuda fegyvirák vólt ?

2-o. Tudgyaé, láttaé, vagy hallottaé a tanu. Mitt mondották azon haramiák, hogy ki parancsolatyábúl járták, és vólté vezérek, s ki ?

3-o Tudgyaé, láttaé, vagy hallottaé a tanu. Mitsuda praedát vettek azon haramiák és a föld népe hozzájok álloté ? és a praedából jutotté nekik valami, és kik azok ?

4-o. Valóé, hogy Sovorsinban nemes Arad vármegye ordinarius vice ispány úrnak házáat azon haramiák el égették volna ?

Series testium

Primus testis Demetrius Popa acsuvaiensis ex comitatu Zarándiensi popa loci annorum circiter 27 examen fassus est ad 1-um et 2-dum. Midőn meg értették volna, hogy Brádott fel égették volna az haramiák, az helységből die 5-a novembris acsuvai Domuczsa Jánost el küldöttük még virattig, hogy nézne mig valóé azon hir, vagy nem ? és a mint eő referálta nem ment tovább, tsak hogy Halmágyott meg látthatta, és mind hogy látta, hogy Kis Halmágyott fel égettek, vissza tért, még dél előtt, és a fatensnek e szerint referálván, a fatens a helysig lakossait eözsze gyűltötte, és tanátsott tartván mitt tselekedendők lennék, a tsapszékéből 2 hordó bort el vittének férre, és még azzal dolgoztak, el érkeztek Halmágy felől az haramiák, és annyin voltak, hogy azt gondolta volna az ember hogy egész leveles erdő jön, és a fatens elejekbe ment s kérdezte, hogy honnan valók volnának, ki parancsolatyábúl égetik a magyar urak jószágát? Azt felelték, hogy a tsászár parancsolatyábúl; a fátens háromszoris kérdezte, hogy valóé, hogy a tsászár parancsolatyábúl ? és azt mondották, hogy a tsászáréből, mind hogy pedig mig a tsap széktől mesze az egész helységgel ki mentünk vólt, azt mondották a haramiák hogy állyunk férre, és a tsászár parancsolatyának ellenne ne légyünk; mink férre állottunk, eők pedig a tsap székebe bé mentek, és a hordótt

fenekőre fel állítván a felső fenekétt bé ütötték, és a bort meg iván belőlle, a másik hordókotis melyekett ki vittünk vólt, meg tanálván a haramiák, a fatens kérte, hogy ne bántanak, és nagy kérelemre, hogy a templom nevét emlegették egyik hordót nem bántották, hanem meg hagyták, és a tsap széket fel gyúltván az uraság házára mentek, és aztis fel gyultották, hanem kérelmükte a gabonát nem égették el. Honan valók voltak ? nem tudom, nemis ismértem, hanem egy középszerű, tiszta ábrázatú szőke, fekete szemű ember, egy posztozatlan hosszú fejr daróczba aba postóbúl való zöld prémes süvegbe, mind a katonáknakis vagyon, valamely szókott mondott, melyrűl úgy gondolja a fatens, hogy irás tudó lett volna, és egyéb fegyvert nálok nem látott botnál. Az fejszénél, volt é egyéb vagy nem ? A fátens nem tudja. Ad 3-tium. Nem tudom más helységeknek jutotté, vagy nem a praedábúl, de a micinknek nem jutott, mert a mitt ell nem égették, vagy el nem vitték, azon haramiák magokkal, a kniéz mind eöszve rakta, és a maga házához vitte. Ad 4-tum. Nem tudom fel égettéké, vagy nem Sovorsinban a vice ispány úr házátt, hanem úgy hirelik az emberek, hogy a Marosmentin, és mindenütt el égették volna a magyar urak jószágátt.

Secundus testis providus Joannes Ráda kincsius domini Hollaki ex comitatu Zarándiensis possessione Acsuva annorum circiter 52 iuratus examinatus fasus est ad 1-um. Nem tudom minnyájokott micsoda emberek, és honnan valók voltak hanem ketött most is meg ismérnék ha láthatnám. De a nevekett nem tudom. Azokattis pedig onand ismértem, mert láttam vólt eökett a vásárba Brádon, és most fejsze volt a kezekbe a többinekis kinek bott, kinek fejsze volt a kezekbe, és annyin voltak, hogy akár mely nagy osrszágos vásár Váradon cöszve gyűl nintsen azon vásárba több ember, mind azok voltak és Ad 2-um azt mondották hogy a tsászár parancsolatyárol jöttek, és meg kérdeztem tőlök (mert a helység béliek eöszve gyűltek volt és elejekbe mentünk volt a tsap széken túl) hogy hól vagyon hát a parancsolat ? vagy valami jelék vagyoné ? De cök semmi jelt nem mutattak, tsak azt mondották, hogy a tsászár parancsolatyával járnak és kiáltván hozzánk, hogy férre álljunk, mi férre állottunk. Hogy mi férre állottunk uttjokbúl Ad 3-um. A tsapszékre mentek, és az ajtókot bé vágták a pinczébe bé mentek a holis 12 hordó bor volt, és a hordókot eöszve vagdalták, a borbúl a menyi kellet iván, a tsap széket is istálótt meg gyultották. Onnand az udvar házba mentek, és mind hogy a fatens 66 ládákot ki hordott volt a házbúl, és a haramiák semmit se tanáltak a házba, a fatenst kiáltották, hogy adná elő hol vagyon a jószág a házbúl; a fátens azt mondotta, hogy nem lakó helyye az uraságnak, tsak néha divertál oda. Hogy a föld népe Acsuvárúl hozzájok állott volna nem

tudgya hanem úgy gondolya hogy valamely spion lett volna közülök, mert azon 66 ládákott *La Szeltselé Bolescstyilor* (sic) nevű helyre vitte volt; és strásáknak Bolk Dsursott, Mále Ionott, Oantsa Gyorgyiát, Bogye luont, uraság tsőszeit vitte volt. De az haramiák egyenesen mentek reá és a ládákott fel hasogatták, tsak éppen egy láda maradt meg, a melyis most nála vagyon, és öltöző ruhák vannak benne.

Tertius testis Ioannes Domuczsa ex inelyto comitatu Zaránd possessione Acsva annorum circiter 33 iuratus examen fassus est ad 1-um nem ismer egyetis közülök, hanem azt láttam, hogy kinek bott, kinek fejsze vólt a kezébe, és mind hogy Ad 2-um. A papunk a helységgel ki jött vólt elejébe, és énis a paphoz közel állottam kérdezte a pap, hogy ki parancsolatyával járnának ? De az haramiák azt mondották, hogy a tsászár parancsolatyával járnak. Ad 3-um. Láttam hogy a tsap székbe bé mentek annak utánna, hogy a papunk beszélt velek, és ottan a tsap szék ajtótt, és a pincze ajtótt bé vágták, és bé menván a pinczébe eöszve rontották a hordókatt, és a bor mind el foljt; aztis láttam, hogy mind a tsap székett, mind az udvari házat fel gyultottá, hanem a gabonát a ki szalmájába volt, nem gyultották fel el se égett. Ad 4-um. Hallottam hogy az emberek beszélettek, hogy a Maros melyéketis fel praedálták volna a haramiák, de más képpen, sem nem tudom, sem nem láttam.

Super qua modo prie per nos peractae investigationis serie praesentes literas nostras testimoniales subscriptionibus, et sigillis nostris usualibus munitas extradeditimus. Signatum Vaskoh anno, die que supra notatis.

Adamus Varasdy m.p.

Iurassor

Franciscus Szotoczki m.p.

Dominii episcopalis Vaskoh provisor

Michael Jakab m.p.

Iuratus dominii notar

Coram me Kinaiszki m.p.

Original, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 249-250; trei sigilii de ceară roșie în dreptul semnăturilor.

În anul 1784, în ziua de 16 noiembrie, este efectuată în târgul episcopal Vașcău următoarea anchetă

Despre faptul că

1. Martorul știe, a văzut sau a auzit că acele haramii care au prădat și ars în ținutul Hălmagiului bunurile stăpânilor de pământ unguri, de unde sunt, ce fel de oameni au fost și ce arme au avut ?

2. Știe, a văzut sau a auzit martorul ce au spus acele haramii, din a cui poruncă umblă, dacă au avut conducător și cine a fost acela ?

3. Știe, a văzut sau a auzit martorul ce prăzi au luat acele haramii și dacă poporul de rând li s-a alăturat ? din părzi le-a rămas și lor ceva și la cine ?

4. Este adevărat că acele haramii ar fi ars casa din Săvârșin a domnului vice-comite ordinar al nobilului comitat Arad ?

Seria martorilor

Primul martor, Dumitru Popa, preot din Aciuia, din comitatul Zărand, circa 27 de ani, mărturisește la primul punct și la al doilea: Când am înțeles că haramiile au ars Bradul, în ziua de 5 noiembrie l-am trimis pe locuitorul Ioan Domuța din Aciuia, încă în zori, să vadă dacă este adevărată această știre sau nu și, după cum ne-a relatat, nu a mers mai departe decât până când a văzut Hălmagiul și cum a văzut că au aprins Hălmăgelul, s-a întors încă înainte de amiază și i-a povestit martorului acest lucru; martorul a adunat locuitorii din sat și au ținut sfat, ce să facă; au adus de la cârciumă două butoaie cu vin și se ocupau încă de ele când au sosit haramiile dinspre Hălmagiul și atâția au fost, încât ar fi crezut omul că vine o pădure cu toate frunzele ei; martorul a mers înaintea lor și a întrebat de unde sunt, din porunca cui ard bunurile domnilor unguri ? Au răspuns că din porunca împăratului; martorul a întrebat și de trei ori dacă este adevărat că din ordinul împăratului ? și au răspuns că din a împăratului; cum însă eram plecați cu tot satul departe de cârciumă, haramiile au spus să ne dăm la o parte, iar ei au intrat în cârciumă și, ridicând butoiul i-au spart fundul și au băut vinul din el; și celelalte butoaie, pe care le-am dus afară, haramiile le-au găsit; martorul a cerut să le lase în pace și, la rugămintea lui, întrucât a amintit și numele bisericii, au lăsat în pace un butori și aprinzând cârciuma, au mers la curtea domonială și au aprins-o și pe aceea, dar la cererea noastră, cerealele nu le-au ars. Nu știu de unde au fost [răsculații], nici nu i-am cunoscut, dar [a fost de față și] un om de statură mijlocie, cu fața curată, blond, cu ochii negri, într-un suman lung, alb, fără postav, cu căciula îmblănită din postav de culoare verde, așa cum poartă și soldații, [care] a spus câteva cuvinte, după care martorul crede că era știutor de carte; alte arme nu au avut la ei decât bâte și topoare, martorul nu știe dacă au avut și altele. La punctul 3: Nu știu dacă au primit din prăzi și alte localități, dar noi nu am primit, pentru că ce nu au ars sau haramiile le-au dus cu ei, cnezul le-a adunat și dus la casa lui. La punctul 4: Nu știu dacă au ars sau nu casa din Săvârșin a domnului vice-comite, dar așa zvonesc oamenii că ar fi ars bunurile domnilor unguri de pe malurile Mureșului și de peste tot.

Al doilea martor, Ioan Radu, cnezul domeniului Hollaki din Aciua din comitatul Zărand, circa 52 de ani, mărturisește la punctul 1: Nu-i știu pe toți ce fel de oameni și de unde au fost, dar pe doi și acum i-aș recunoaște dacă i-aș vedea. Dar numele lor nu îl știu. Și pe aceia îi știu fiindcă i-am văzut în târg la Brad, iar acum aveau topoare în mâini, iar ceilalți au avut în mâini care bâte, care topoare și atâția au fost că oricâți s-ar strânge la oricare mare târg de țară la Oradea, nu ar fi mai mulți oameni decât au fost accia; și la punctul 2: Au spus că au venit din porunca împăratului și am întrebat de la ei (pentru că cei din localitate au fost adunați și au mers înaintea lor dincolo de cârciumă): unde este acea poruncă sau dacă au vreun semn al aceleia ? Dar ei nu au arătat nici un semn, au spus numai că umblă din porunca împăratului și, strigând la noi să ne dăm la o parte, noi ne-am dat la o parte. Că noi ne-am dat la o parte. La 3: Au mers la cârciumă și au spart ușile, au intrat în pivniță, unde au fost 12 butoaie cu vin, au tăiat butoaiele, din vin au băut cât le-a trebuit, cârciuma și grajdul le-au aprins. De acolo au mers la curte și cum martorul a cărat afară din casă 66 lăzi și haramiile nu au găsit nimic în casă, au strigat la martor să le spună unde sunt bunurile din casă; martorul a spus că aici nu este o casă de locuit pentru stăpân, numai uneori se abate pe acolo. Nu știe ca poporul de rând din Aciua să se fi alăturat lor, dar așa gândește că ar fi fost printre ei un spion [de-al răsculaților] pentru că cele 66 lăzi le-a pus la locul numit *La Seliștele Boleștilor* și le-a dus de străji pe paznicii domeniali Jurj Bolc, Ion Male, Gheorghie Oancea și Iuon Bode. Dar haramiile au mers direct la ele și, spărgându-le, a rămas numai o ladă care acum se găsește la casa lui și conține haine.

Al treilea martor, Ioan Domuța din Aciua a măritului comitat Zărand, de circa 33 de ani, a mărturisit la punctul 1: Nu cunoaște pe nici unul dintre ei, dar am văzut că unii aveau în mână bâte, alții topoare. La 2: Preotul nostru a ieșit înaintea lor cu locuitorii satului și eu am stat aproape de preot; preotul a întrebat din a cui poruncă umblă ? Dar haramiile au spus că umblă din porunca împăratului. La 3. Am văzut cum au intrat în cârciumă după ce au vorbit cu preotul nostru și acolo au tăiat ușa pivniței și, intrând în pivniță, au stricat butoaiele, iar vinul s-a scurs; am văzut și cum au aprins cârciuma, cât și casa domenială, dar cerealele, care erau în clăi cu paie cu tot, nu le-au aprins și nu le-au ars. La 4: Am auzit că oamenii au vorbit că haramiile ar fi prădat și pe malurile Mureșului, dar altfel, nici nu știu și nici nu am văzut.

Despre care anchetă efectuată în modul arătat înaintăm prezentele acte testimoniale întărite cu semnăturile și pecetile noastre ordinare. Semnat la Vașcău, în anul, luna și ziua arătată mai sus.

Adam Varasdy m.p.

Jurat

Francisc Szotoczky m.p.

Provizor al domeniului episcopial Vașcău

Mihai Jakab m.p.

Notar domenal

P.P.

Sok ártatlan nemes vérnek a dühösködő parasztság kezzi által lett ki ontásából, és vagyonaikban lett el pusztításából vett szomorúságaink közöttis különös meg elégedéssel, és valóságos örömmel értettük nagyságodnak édes hazánkhoz. eddigis bizonyított azt az valóságos hazafiui szeretett mely szerént a fel támadott paraszt seregnek el szélesztésére, s az ártatlan nemes vérnek oltalmára bölts kormányozása alá bizatott nemes vármegye érdemes tagjait felcs számmal nem tsak egybe gyűjteni, hanem azoknak örök emlékezete méltó például vezérévés lenni sőt már azon nemes atyánkfiával Jára tájékáigis jöni méltóztatott; vér szomjúhozó paraszt seregnek az ártatlan nemesség el törlésére törekedő Istentelen indulatyok bizonyos és ámbár most magokat a Havasokra egy kevésse fel huzták, nem lehet mind azon által abbol tsendességet remélleni; várják az egybe jött katonaságnak tágulását, várják az egybe jött nemességnek haza takarodását hogy a szerént új erővel sebes árviz modjára reánk rohanván, és következőképpen a mindenütt készen álló parasztság egyben tsattolásával az ország szélében bé hatván dühösködő indulatyoknak mindenütt meg sirathatatlan jeleit hadgyák, mely hogy rajtunk is mind több ártatlan úri nemes atyánk fiain meg ne essék, el végeztük azt egyező akarathól magunkban hogy ezen romlásunkra törekedő indulatjokat meg előzzük, és rajtok menván az Isteni segedelem által el fogjuk, széleszszük és érdemek szerént ményunk velek, mely végre holnap megis indulunk; a mely planumunk meg készítéseek iránt, egyező akarathól leg jobnak látnok, az melyis ebből ál. Hogy mi nemes Küküllő vármegyével egyesített Marosszék érdemes atyánkfiájival kik már ódes hazánk oltalmára nem tsak elő állattak, de már Radnothig elis jötenek, megerősödvén, a Toskaner lovas regimentbéli két eskadronnak segítségé mellett vélek szembe mennyünk; nemes Hunyad és Zaránd vármegye nemessége a kiketis mai napon atyafiságoson requirálván ez iránt készségeekben semmit nem kételkedünk, egyik oldalát tartya a méltóságos gróf úr vezérlése alatt levő nemes vármegye fő és nemes rend atyánkfiájival, kik a mind értettünk, most a jobb oldalát tartya lassan lassan szemben közelitscnek, *nemes Bihar vármegye nemessége pedig velük szemben és az egybe gyült sok ezerből álló paraszt seregnek háta megett ályon, oly oltalommal hogy innet meg szorittatván, a bihari*

*havasokra által ne takarodhassanak.*⁶ Ennél meg megkeresésekben, el fogásoknak és érdemlett büntetések el vételciben jobb módot nem látunk, mert ha tsak innet egyenesen mennyiük szemben vélek a két oldalán pedig, és háta megett allenekben erő nem álland bizonyos az hogy valamerre el fognak [szabadulni], és minden igyekezetünk és fáradságunk haszontalan lenne. Nem kételkedünk azért semmit benne hogy a mely úri és nemes sereget, a méltóságos gróf fő ispány úr többi vezérsége alatt egybe gyűjtett, azt edes hazánk s ártatlan nemességnek oltalmára is fordítani, e mellett pedig a tekintetes nemes Bihar vármegye tisztait is a nemességnek közönséges oltalmára lejendő ki állása végett planumonknak meg jelentésére fel serkenteni méltóztassék, szükségesnek látjuk e mellet és a correspondentiaknak siető és bizonyosabb meg vételére nézve az ordinantzok lovas nemes embereknek ki állítását stationként, és az vizen való által járásoknak, vagy katonasággal, vagy nemességgel meg erősítettését kik szüntelen vigyázással legyenek, a passus nélkül járó embereket tüstént el fogják, és hajókat estvétől fogva reggelig zár alá vetvén, azokat étzaka senkit is telyeséggel által menni ne engedjenek. Ezeket mi részünkről ma mind véghez vittünk, azáltal járókat katonákkal meg erősítettünk, az ordinantzokat a széleken mind Kükülő, Kolos felé ki állítottunk. Kérjük a méltóságos gróf fő ispány urat különös tisztelettel, hogy Detsetől fogva, a hova a leveleink vitettetni fognak, addig a meddig a méltóságos fő ispány úr szükségesnek itéli, az ordinantzákat stationként haladék nélkül ki állítani méltóztassék, a vármegyének oltalmára, militiaknak administratiojára és egyéb szükséges dolgokra nézve Szent Páli Elek substitutus vice ispány kedves atyánkfiát is itt marasztottunk, kivel correspondentiat tarthatni. 17 novembris 1784

Baló László m.p.

vice ispány

Benedek Ferencz m.p.

vice notarius

Copie, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, cutia 173. Publicat în Hurmuzaki, XV/2, p. 1764-1766.

P.P.

Chiar între necazurile noastre din cauza vărsării de atâta sânge nobil nevinovat, de mâinile furioasei țărănime și a pustiirii avuturilor noastre, vă dăm de știre cu deosebită și cu adevărată bucurie pentru acea dragoste de patrie care ați arătat-o dumneavoastră către patria noastră și

⁶ Subliniat în original, probabil de către destinatar

până acuma, după care ați binevoit nu numai să risipiți cetele de țărani răsculați, nu numai să strângeți pe membrii vrednici al nobilului comitat sub comanda înțeleaptă a dumneavoastră pentru apărarea nevinovatului sânge nobil, ci le-ați fost de demnă pildă conducătoare și ați binevoit a veni cu acci prieteni nobili până în ținutul Iara. Furia cetelor țărănești setoase de sânge pentru ștergerea nobilimii nevinovate e sigură și, cu toate că acuma s-au retras puțin în munți, tot nu putem nădăjdui într-această liniște, ci ei așteaptă rărirca armatei adunate, întoarcerea acasă a nobilimii strânse, ca după aceea, cu puteri noi să se năpustească asupra noastră ca un potop repede și, prin urmare, cu adăugirea țărănimii care stă gata în toate părțile, să pătrundă în marginile țării, să lase urmele furiei lor turbate care, nevoind să cadă și asupra noastră ca peste mulți prieteni nevinovați, am hotărât, cu voința tuturor să mergem înaintea furiei lor care se străduiește să ne doboare și, mergând asupra lor, cu ajutorul lui Dumnezeu, îi vom împrăștia și ne vom purta cu ei după faptele lor. De aceea mâine plecăm după planul pe care l-am făcut cu voință unită, cum am văzut că e mai bine, care stă în aceea ca noi, întărindu-ne cu prietenii din comitatul Târnavelor și scaunul Mureșului, care nu numai că s-au ridicat spre paza patriei, ci au și venit până la Iernut, cu ajutorul a două escadroane din regimentul de cavalerie de Toscana, să le mergem împotriva, cu nobilimea comitatului Hunedoarei și Zărandului, pe care rugându-i prietenește în ziua de azi, nu ne îndoim de bunăvoința lor. O parte o țin căpeteniile și stările nobile ale comitatului, sub conducerea ilustrului domn comite suprem cu prietenii noștri care, precum am înțeles acum țin partea dreaptă, ca să se apropie, încetul cu încetul, față în față; nobilimea din Bihor însă este față în față cu noi, ca să stea în spatele țărănimii adunate, alcătuită din multe mii, cu o astfel de apărare, de ar fi constrânși de aici, să nu se poată refugia în Munții Bihorului. Nu vedem un alt chip mai bun pentru căutarea, prinderea și pentru primirea pedepsei meritate de ei, căci dacă mergem numai de aici de-a dreptul în fața lor, de cele două părți și de la spate nu le stă împotriva nici o putere; desigur că ar lua-o în vreo parte și toată silința și osteneala ar fi degeaba. De aceea nu ne îndoim că oastea domnească și nobilă pe care au adunat-o conducătorii ilustrului comite suprem va fi pentru apărarea și a patriei și a nobilimii nevinovate. Dar, pe lângă aceasta, vă rog să binevoiți a îndemna pe dregătorii cinstiului și măritului comitat al Bihorului să anunțe planurile ieșirii lor spre apărarea comună a nobilimii; pe lângă aceasta vedem încă necesar să se pună pentru grăbirea și pentru siguranța corespondenței câte un nobil călare de fiecare stație și să se întărească trecătorile peste ape sau cu soldați, sau cu nobili care să fie veșnic de pază, să prindă îndată pe cei care trec fără pașapoarte și, încuind luntrile de scara până dimineța, să

nu-i lase de loc să treacă noaptea. Din partea noastră, toate acestea le-am făcut astăzi, trecătorile le-am întărit cu soldați, am pus ordonanțe pe la margini, către Târnave și Cluj. Rugăm cu deosbită cinste pe ilustrul domn comite suprem să binevoiască a pune fără întârziere ordonanțe, începând de la Decea, undc ni se vor duce scrisorile, până unde crede ilustrul domn comite suprem că ar fi nevoie pentru apărarea comitatului. Pentru administrarea armatei și pentru alte lucruri de trebuință am oprit aici pe prietenul nostru vice-comitele Alexe Szentpáli, cu care se poate ține corespdența. 17 noiembrie 1784

Ladislau Baló m.p.
Vice-comite
Francisc Benedek m.p.
Vice notar

136

1784 noiembrie 17, Beiuș

Spectabilis ac perillustris domine ordinarie vice comes !

De praedociniis transylvanicis hic acclusa 3 frustra literarum spectabili dominationi vestrae humillime transmitto. Signatum Belényes die 17-a novembris 1784

Spectabili dominationi vestrae
humillimus servus
Michael Pap m.p.
Ordinarius iudex nobilium

P.S. Si filera conscriptionales advenissent, rogo demisse spectabilem dominationem vestram dignetur horsum mittere, quia mihi datae iam defecerunt.

Original, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 248.

Perillustris domine !

Quandoquidem in principatu Transylvaniae in valachica natione tumultus erupisset, et manipulus quidam gentis huius iam etiam in comitatum Aradiensem penetrasset, ibidem pagorum exustiones, caedes, rapinas, et praedocinia exercere non formidasset, licet causa, de origo perniciose huius grassationis, et tumultuarii clusus adhuc non constaret, ibique circa refranandam temeritatem tam via militari, quam provinciali quaevis requisitae praecautiones institutae haberentur, cum tamen haec tumultuaria valachica cohors suos primipilos coriphaeos, aut fors etiam emissarios habere supponeretur, ne casu quo concitatione nationis huius hominum regni huius partes accolentium quoque malum hoc ultro serpat, id ipsum pro notitia communicando praetitulatae dominationi vestrae Consilium hoc Locumtenentiale Regium comittendum duxit: ut in gremio comitatus huius nationi valachicae omni cum discretione, et circumspectione, et absque eo, quin populus hic animadvertat, se observari, proinde de dissidentia suspicionem formet, gremialibus valachis sub manu invigilari, eiusque actionibus attendi, conventicula maiori numero nefors per illos cogenda prudenter anteverti et impedivi ac minimum nefors observandum motum illico praeventi, et sisti curet, et providas cumprimis eo dispositiones dirigat, ne extranei valachi, aut emissarii in gremium comitatus penetrent, advenientes vero, et extranei comprimendi sub vigili oculo observentur, si quos suspicio tangeret, etiam omni cum circumspectione examinentur, et pro ratione se evolventium circumstantiarum detineant, et a consortio omni segregentur, in omnem autem eventum relationem incunctanter, ac pro eo, quo rei alicuius gravitas svaderet, extraordinario cursore etiam horsum praestare non intermittat praetitulata dominatio vestra.

Haec sunt, quae Consilium hoc Locumtenentiale Regium praetitulatae dominationi vestrae qua comitatus huius negotiorum vicariam administrationem habenti, uti dictu, omni cum praecautione tractanda committit. Noverit etiam reliquos, ad quorum officium pertinet, magistratuales ira instruere, et omnem circumspectionem et necessariam cautelam eis iniungere. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico, Buda 17-a novembris anno 1784

Ad officia parati
Comes Christophorus Niczki m.p.
Franciscus Skerlecz m.p.

Vice comiti Bihariensi

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico
Perillustri domino Ioanni Beöthy, qua ordinario comitatus
Bihariensis vice comiti. Debreczinum. Ex officio.
Perceptum 24-a novembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.2, fascicol II, nr. 8, f. 264-265; sigiliu timbru sec. Publicat în Gorun 1985, p.219-220

138

1784 noiembrie 17, Peștere

Tekéntetes fiscális úr !

Meglévén az hogy némelly ökröknek az fancsikai lakosoknak tekéntetes Nyiczky Ferencz, tekéntetes Szénási Jósefné asszony, és Véér András úr tisztviselői parancsolattyok mellet az uraságok sylvánussa által bé hajtván, és ezen tisztviselők által némelly taxa akkor vétettvén abban a dologban lakosaink nem culpaltathatnak mivel azon taxaltatás minden akaratumk s akarattyok ellen s hirük nélkül történt, a mellyekis hogy ha factumjokat helyesnek nem tehetik illik őket (vagy az ki parancsolattyábúl cselekettek) törvényes úton meg keresni, mely szerént ne hogy az szegénység szenvedjen, az földes uraság végzések miat instálunk méltóztassék az fancsikai raboskodó marhákat szegény lakosainknak vissza cresszteni (távosztatván az szomszédási vissza vonást) melyre a meg exoperálhattjuk úri jó voltát vagyunk. Peștere die 17-a novembris 1784. Az tekéntetes úrnak mindenkori alázatos szolgálái

Főbiro Krecz Péter
és esküttek mind közönségesen

Per me Ignatius Jámbor m.p. iudici loci notarium

Pe verso: Perillustri, ac generoso domino Antonio Hotta, inclyta bonorum cassalium fiscalis titulato domino et patrono gratiosissimo humillime admittitur. Várad Olaszi

Copie autenticată, A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică Oradea. Acte juridice*, inv. 247, dos. 472, f. 36

Întâmplându-se ca câțiva boi ai locuitorilor din Făncica să fie duși înăuntru de pădurarul domenal din porunca funcționarilor onoratului [domn] Francisc Nyiczky, onoratei doamne [văduva lui] Iosif Szénási și a domnului Andrei Véér și acești funcționari au dat o amendă oarecare, în treaba aceasta locuitorii noștri [din Peștere] nu pot fi făcuți vinovați pentru că acea amendare s-a petrecut împotriva voinței noastre și a lor și fără știrea noastră, iar dacă fapta [funcționarilor] nu poate fi corectată, atunci se cuvine să fie deferiți justiției ei (sau cei din a căror poruncă au acționat), ca nu cumva sărăcimea să sufere din cauza hotărârilor stăpânirii de pământ; cerem să binevoii să dați înapoi locuitorilor noștri săraci vitele închise ale locuitorilor din Făncica (înlăturând diferendul de vecinătate dintre noi) lucru pe care bunăvoința domniei o mai poate exopera. Peștere, 17 noiembrie 1784. Slugile totdeauna supuse ale onoratului domn

Judele primar Petru Creț
cu jurații săi toți împreună

Prin mine, Ignațiu Jámbor m.p. notar oficial local

139

1784 noiembrie 17, Vașcău

Anno 1784 die 17-a november in episcopali oppido Vaskoh Demetrii Koszta graeci Rézbányensis sub iuramento excepta est fassio modo et ordine sequente:

E folyó hónapnak 3-dik napján Topánfalvára sokasági vásárra menvén, az emberektől halottam, hogy az haramiák az nap ejtzakára bé fognak menni Topánfalvára; ezen hirt az ispány Incze Elek nevű a vásárba publicálta, hogy a magok portékákot ne mórószollyenek ki rakni, mert ama rosztvő emberek bé fognak estvére jünni, s ha valaki valami kárt szenved, ő reá okot ne adgyon. Azon haramiák ugyan azon estve bé nem jöttek, hanem másnap ugymint 4-ik napján reggel hat óra tájban hat bé ment, a többi pedig város mellett lévő erdőbe meg marad; ugyan az a hat ember, egyenessen bé ment a csapszékbe, s pálinkásztak, onnan az ispányhoz már a többi clindultak az erdőből, s aféle kiáltással bé mentek, *tolvaj, tolvaj üssétek az magyarokat;*⁷ a nagy sokasága miat az emberek nem tudták mit cselekedgyenek, mert annyin voltak mind az hangya, amidön repül; a capitányok egy öreg ember volt fekete daróczba, fekete

⁷ Subliniat în original

harisnyába, és bocskorba lóháton, és egy pálczán egy sárga keresztet mutogatta, és népet bámitotta, hogy az a parancsolat az Istentől, és a császártól vagyon, és a jobbágyok többet fejétől ne fizessenek, csak négy huszast; ottan ki rabolván mindenit az uraság cassajátis, úgy az harminczados, és aranyváltó házokat mindent pénzt még a szegeket falokból ki szedtek, s magokkal el vitték, az uraság pinczábe 300 hordó bort a mit meg nem ihattak, fenekeket ki vagdalták, a hordókról pedig a vas abroncsokat le szedvén, s ottan veszekedtekis, hogy én nagyobb kárt tettem enyémnek kell lenni; ismét onnan Szamuila Görög házához a hol én szálva voltam, jöttek, azt látván, hogy érkeztek, bé zártam magam az ajtót, és fel futottam padlásra, alig hogy én fel mentem, már az ajtót reánk hasogatyák, én azt látván le ugrotam az padlásról s hozzájuk bé mentem, s kértem, hogy az portékámnak békét hadgyanak; erre kérésemre nem csak a portékámot élésemetis el akarták vinni, erre ismét kértem őket, hogy én olyan keresztény vagyok mind ők, és nem ide való hanem magyar országi kereskedő vagyok, erre felel egy köztök szerencsémre tajkai Ionn Görög nevű Bradisrúl (mely már köztök káplár tisztséget kapot volt) hadgyátok békét neki úgy mond, mert én ösmerem ötet ő nem ide való, hanem oda való, ahonan mondgya magát; az életemnek békét ugyan hadták, de két pokróczomat, és egy kis nyerget elvitték, a nyerget pedig azért vitték el, mert nem volt nekik min hordozni pénzt; az a görög ados lévén nekem 16 forintal azt mondgya hogy azon pénzt vissza adhattya, és azon kivülis két vagy három czüst forintot köldcsönis adhat. De papista templombanis képeket darabokra vagdalták, a szencséget és cziboriumot magokkal el vitték, egy barátot az utczán meg kapták, kötözve magokkal vitték, de a vezető ötet meg sajnálta, és el bocsaitotta; úgy...⁸ oláh templombais bé mentek, ottan némely emberek jószága bé hordva volt, aztat mind magokkal elvitték. Ezeknek végére járván Abrug-Bányába menni szándékoztak; én más nap haza felé indulván, az úton ismét azokból ellembe állot ennyihány, s ottan két vagy három forintomat sebembül ki vitték, s ha otis egy esmerős mócz köztök meg nem szállította volna őket, meg öltek volna. Azon haramiáknak pedig fegyverek volt, kinek fejsze, kinek bot, kinek pedig puskais volt. Signatum Vaskóh ut supra

Per Adamum Varasdy
Iurassorem

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 221

⁸ Lipsește în original

În anul 1784, în 17 noiembrie, în târgul episcopal Vascău, grecul Dumitru Koszta din Băița a depus sub jurământ următoarea mărturie:

Mergând în ziua de 3 a lunii curente la târgul din Câmpeni, a auzit de la oameni că haramiile vor intra, în ziua aceea, spre seară, în Câmpeni; această știre a fost făcută publică în târg de șpanul Alexa Incze, ca nimeni să nu-și scoată marfa, pentru că acei răufăcători vor veni spre seară și, dacă cineva va avea vreo pagubă, el să nu fie de vină. Haramiile nu au venit în seara aceea, ci în ziua următoare, în 4 dimineața în jurul orei șase, 6 dintre ei au intrat în târg, iar ceilalți au rămas în pădurea de lângă târg; acei 6 oameni au mers de-a dreptul la cârciumă și au băut țuică; ceilalți, de acolo din pădure, au pornit strigând *Hoților, hoților, loviți-i pe unguri*⁹ și au intrat în târg; din cauza mulțimii lor, oamenii nu au știut ce să facă, pentru că atâția erau ca furnicile când roiesc; căpitanul lor a fost un om bătrân, în suman negru, cioareci negri și opinci, călare și arătând o cruce galbenă pe un băț, își încuraja poporul că această poruncă este de la Dumnezeu și de la împărat și iobagii să nu mai plătească de la ei decât patru sfați. Acolo, prădând casieria domeniială, tot așa și oficiul tricesimal și casa schimbătorului de aur, au luat toți banii, ba au scos și cuiele din pereți și le-au dus cu ei; în pivnița domeniului erau 300 de butoaie cu vin, pe care nu le-au putut bea le-au spart fundul, iar cercurile de fier le-au scos de pe butoaie și acolo s-au și certat, că eu am făcut o pagubă mai mare decât au făcut ei în ale mele; de acolo am plecat la casa lui Samuilă Grecul, unde am descins și eu; când au venit și acolo, am închis eu însumi ușa și m-am refugiat în pod; abia că am urcat în pod că deja au spart ușa peste noi; văzând aceasta, am sărit din pod și am intrat la ei și i-am rugat să lase în pace mărfurile mele, dar ei nu numai că au vrut să-mi ducă mărfurile, dar mi-au luat și proviziile, la care eu i-am rugat din nou, că și eu sunt tot creștin ca și ei și nu sunt de aici, ci negustor din Ungaria, la care, spre norocul meu, spune unul dintre ei, cu numele de Ion Grecul din Brănișca (care avea deja între ei funcția de caporal), lăsați-l în pace, spune, pentru că îl cunosc, el nu este de aici, ci de acolo de unde spune că este; dar totuși au dus cu ei două pături și o șea mică; șeaua au luat-o pentru că nu au avut pe ce să ducă banii; acest grec fiindu-mi dator cu 16 florini, mi-a spus că poate să-mi dea înapoi banii aceia și, în afară de aceasta, mai poate să-mi dea împrumut 2 sau 3 florini. Dar au tăiat în bucăți și poarta bisericii papistașe [din Câmpeni], au luat cu ei obiectele de cult și ciboriumul, pe un călugăr l-au prins pe stradă și l-au dus legat cu ei, dar conducătorul lor s-a milostivit de el și i-a dat drumul; tot așa au intrat și în biserica românească, unde au fost adăpostite bunurile unor oameni, pe acelea le-au dus cu ei pe toate. La sfârșitul acestora ei au intenționat să meargă spre Abrud; eu am pornit a doua zi spre casă; pe drum câțiva dintre accia au ieșit în

⁹ Subliniat în original

calea mea și acolo mi-au luat din buzunar doi sau trei florini și dacă acolo un moț cunoscut de-al meu nu i-ar fi oprit, m-ar fi omorât [din nou]. Acele haramii au avut drept arme care topor, care bâte, unii au avut și puști. Semnat la Vașcău în data de mai sus

Prin Adam Varasdy
Jurat

140

1784 noiembrie 18, Almoșd

Telyes bizodalmu drága nagy jó uram
cöcsém vice ispány úr

Most estve házamhoz való érkezésemmel három rendbeli tudóssitástis vettem az erdélyi paraszt tumultus cránt, mellyek közül egyiket ingenieur hadnagy eöcsém Péchy Mihály uramék, mint aki leg nagyobb circumstantiával ír, ezen levelembe rekesztve in copiis küldöm. Tarthatunk tölle, hogy a mint látva vala tekintetes militia rendeltetvén ellenek, ott majd nyomni fogják, és kéntelenségbölis ide vármegyénkbe recipiállják magokat, abba ugyan bizonyos vagyok hogy itt nállunkis minden lehető praecautiók meg fognak tétetödni. Ezzel úri favoriban ajánlott álhatatossan maradók

Az úrnak vice ispány urnak
Álmoșd 1784 november 18-án

le kötelezett hiv szolgálja
Időseb Péchy Imre m.p.

P.S. Más levélbe azt írják hogy Toroczkónis el fogták közülök 50. De az már ha Toroczkóigis el jutottak szörnyűség, nagyon meszsze terjedett. Irják aztis hogy Kolos vármegyébe a nemesség fel ült, és 15 praesentis indultis Gyalu felé eléjkebe, más felé pedig a Kolosváron lévő militiának cgy része.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 259. Publicat în Gorun 1984, p. 112-113

Dragă mare și bun domn nepot de toată încrederea,
Domnule vice-comite,

Sosind acum seara la casa mea, am primit trei informări despre tumultul țaranilor din Transilvania, dintre care pe una, a nepotului meu

domnul inginer locotenent Mihai Péchy, ca unul ce scrie cel mai amănunțit, o trimit în copie anexată scrisorii mele; ne putem teme că, văzând că este trimisă împotriva lor înălțata armată, acolo fiind presați, de nevoie se vor retrage aici, în comitat; sunt însă sigur că și aici, la noi, se vor lua toate măsurile posibile de precauție. Cu aceasta rămân neschimbat recomandat în favoarea voastră domnească.

Domnici sale domnului vice-comite
Almoșd, la 18 noiembrie 1784

servitorul credincios obligat
Emeric Péchy senior m.p.

P.S. Într-o altă scrisoare îmi scriu că și la Trăscău au prins vreo 50 dintre ei, dar de au ajuns la Trăscău este îngrozitor, s-au întins foarte departe. Îmi mai scriu și aceea că în comitatul Cluj nobilimea s-a sculat și, în 15 luna curentă, au pornit spre Gilău, înaintea lor, iar o parte a armatei din Cluj spre altă direcție.

141

1784 noiembrie 18, Cluj

Inclyta universitas
Domini nobis fratres et amici colendissimi !

Vix concluderamus nostram de progressionem tumultuationis plebis valachicae, ad inclytam universitatem repraesentationem, cum e fidedignissima illustrissimi domini comitis, supremi comitis nostri, cum praecipua magnatum nobiliumque comitatus huius parte, contra latrones hos in persona hesternae die huic digressi, relatione intelleximus ingentem rursus latronum finidium manum ad alpes versus Topantfalvam sitas aggregatum, versus vicinas gremialis dominii Gyaluiensis alpes, Marisel dictas eo cum proposito movisse, ut inde recta ad devastanda Kalotaszegiensia, hisque vicina loca progrediantur. Cum autem vicinitas periculi non modo nos, sed et inclytum eundem comitatum pariformiter ferire videatur, hinc inclytam eandem universitatem peramice admonendam, rogandamque esse censuimus, ut non modo sibi tempestive consulere, sed quo periculum eiatem quoque regionem indubie nisi hic praevocetur, inundaturum, eo certius praevideri possit, de nobis quoque in tam manifesto ultimi nostri excidii periculo constitutis, congruo opportunoque, medio sublevandis, et e medie discrimine eripiendis, collato in commune consilio, salubriter cogitare, praesentemque suae directioni concreditam, ad

216

propulsandum commune malum, nostro agmini sine tergiversatione coniungere non dedignetur. Secus enim et nos extrema passuros, et inclytum ciatem comitatum, non suffecato hic malo eodem periculo involvendum, utinam vane opinamur. Queis in reliquo debito respectu persistimus.

Inclytae universitatis

E tabula continua comitatus Colos neo uniti

Claudiopoli 18-va novembris 1784

humillimi servi et amici

Daniel Zámbo m.p.

Praeses

Stephanus Boér m.p.

Vice notar

Inclytae universitati Bihariensi consignandus

Pe verso: Claudiopoli

Inclytae universitati magnatum et nobilium inclyti comitatus Bihariensis dominis fratribus et amicis colendissimis. Ex officio.

Magno Varadinum

Perceptum 23-a novembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 240, cutia 173, numerotat

142

1784 noiembrie 18, Pir

Édes szolga biró úr !

Sicte irok, nem stilizálhatok, és úgy segíljen nem tréfát irok, az úr hívséges a császárhoz, mozduljon meg: tégyen dispositiot a vármegyének, hogy fegyverbe légyen az ország, irjon más felé is a merre gondoljanak hogy veszedelem ne kövesse országunkat.

Most vettem levelet a tisztemtől, a ki írja, hogy Erdélybe annyi a haramia mint a nyű, a parasztság mint hozá csattolta magát, égetnek, pusztítanak, ölnek, az nemesség uraság, mind bé tolakodot Kolosvárá; nagy örömben a parasztság föld népe, a többek között Károly Várt, Tordát, Abrud Bányát, és többeket mind hamuvá tették. Sok ezer nép, szüntelen szaporodik, két armáda, két felé szaladot, égetni, pusztítani az országba, bizony az ide is eljő az. Generális katona tiszt van köztek is militia, ki

mellé csattalodnak a parasztkok, oda vagyunk, hanem nagy őrizetet tétessen az ór, és külgyen oda bé is meg tudasokra mivel igaz Kolosvárig el jót, a nyakunkba van a veszedelem, mivel véletlenül hirtelen termet ez, mig hire lesz a császárnak, hogy militiával obstálya, adig az ország hamuvá lesz, publicáljon az úr odéb, feljebis mert kütelességembe ismertem meg irni, a közleb való tiszteteknek.

Én mennék bé felé, hogy a feleségem gyermekem disponálhatnám, de félek főképpen, hogy ne mondják hogy közébök rebellálni akarok, félek a haramiától is elől kap, féltem házom népit, mindenünk az porrá lesz, mit gondoljok nem tudom, bár a házom népe takarodhatot volna Kolosvárá.

Tudósítását várom az úrnak, consoláljon, és tréfára ne végye, mert én futást nem értem, quid faciendum, merre szaladjunk, van é hirekel az uraknak.

Ez az én tudositásom irodot vasárnap, hétfűn kellet volna vennem a levelet, de az olá tolvaj hozta ma regel csütörtök a levelet el kóborlot, mert nem fél az olá töllünk, abba az hir, még csoda hogy el hozta ily későn is.

Bizony félek, ma is it lesz az az haramia, tudom fel verbuválja most a székely országot, parasztságot, veszedelem lesz belőlle.

Vagyok az úrnak

Pér 18-a novembris 1784

igaz szolgálja barátja
Báró Inczedy Sámuel m.p.
országos kapitány

Mozdicsa elől ezt a dolgot, publicálja az úr levelem végzése után már bizonyosab levelet vettem Kolosvárol a fiscalisomtól is, ki gonoszabb jelenti azt a rossz hirt, mert igaz hogy égetik pusztityák Erdélyt, és fegyverbe van ot a világ, confusiomba sietembe, nem is irhatok többet. Tudosicson az úr mit hal, mi hir, ki kérem.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 252-253. Publicat în Gorun 1984, p.110-111

Dragă domnule jude nobiliar !

Scriu grăbindu-mă, nu pot stiliza, așa să mă ajute, nu scriu glume, domnul este credincios împăratului, mișcați-vă: comitatele să dea dispoziții ca țara să fie sub arme, scrieți și în alte părți, unde credeți, ca țara să nu fie urmăriă de primejdie.

Acum am primit scrisoare de la provizorul meu, care scrie că în Transilvania sunt atâtea haramii ca vicermii, toată țărănimea i s-a alăturat, ard, distrug, omoară, nobilimea s-a înghesuit toată în Cluj, țărănimea este în mare bucurie, printre altele Alba Iulia, Turda, Abrudul și multe altele au fost făcute scrum. Poporul are multe mii, sporește în permanență, două armade au alergat în două direcții, ard și distrug în țară, cu siguranță că vor veni și aici. Sunt între ei și ofițeri și armată, alături de care s-au alăturat țărani, suntem pierduți, să pună domnul pază mare și să trimită acolo înăuntru ca să afle, căci este adevărat că a venit până la Cluj, primejdia este în gâtul nostru, pentru că aceasta a venit pe neașteptate, din întâmplare; până când împăratul primește vești ca să poată să se împotrivescă cu miliția, până atunci țara va fi scrum; să publice domnul și mai încolo, mai sus, pentru că i-am scris din datorie celor mai apropiați funcționari.

Eu aș merge mai înăuntru pentru a putea pune soția și copiii la adăpost, dar mă tem mai ales de aceea să nu se spună că fac rebeliune între ei, mă tem și de haramii că mă prind, mă tem pentru poporul casei mele, praful se va alege de toate, nu știu ce să gândesc, numai de poporul casei mele s-ar fi putut duce spre Cluj.

Aștept știri de la domnia ta, consolează-mă și nu lua în glumă pentru că eu nu am ajuns încă la fugă; ce să facem, încotro să fugim, aveți domniile voastre știri ?

Această informare a mea a fost scrisă duminică, luni ar fi trebuit să primesc o scrisoare, dar hoțul de român a adus-o azi, joi, dimineața; a vagabondat pentru că românul nu se mai teme de noi, în aceea este știrea, e de mirare că a adus-o și așa de târziu.

Desigur, mă tem, azi vor fi aici acele haramii, știu că vor ațâța secuimea, țărănimea, va fi primejdie din ea.

Sunt al domniei tale

Pir, 18 noiembrie 1784

slugă adevărată și prieten
Baron Samuil Inczedy m.p.
Căpitan

Mișcați treaba aceasta, publicați-o; după terminarea scrisorii mele am primit deja o [nouă] scrisoare mai sigură de la Cluj, de la administratorul meu, care [știre] este mai rea; raportează acea știre rea, căci este adevărat că ard și pustiesc Transilvania și lumea este acolo sub armă, în confuzia și graba mea nu pot scrie mai mult. Domnul să mă informeze ce aude, ce știri, îl rog.

Sacratissimae caesareo-regiae, et apostolicae maiestatis domini domini Iosephi II dei gratia electi romanorum imperatoris semper augusti regis Germaniae, Hungariae, et Bohemiae, magni principis Transylvaniae principatus regium gubernium universis, et singulis tumultuantibus valachis, caeterisque quibus expedit, et quibus hoc publicatur, pax et strenua conversio.

Siquidem observatum esset, quod in tumultu et rebellionem moderna nonnullorum valachorum, qui in omnia facinora se praecipites egerunt, inter reliqua praegranda mala, ut malum, hoc porro de die in diem auferem etiam hoc adinvenissent, et adhaerent medium, quatenus stultu illa tumultuantium, et rebellantium congregatio, per exmissos suos coripheos, aut seductores atque ad malum concitatores, populum hisce a se ipsis excogitatis praecudiciis inbutum non sine suo, et eorum qui iisdem adhaerent gravi excidio, adhaerent omni adversione dignam societatem de pago in pagum invitaret, et ad se trahere contenderet. Idcirco ne malum hoc ultro serperet, et alii etiam, qui de caetero a fidelitate in regem et patriam satis probati sunt in hanc incidant infelicitatem universis hisce videntibus nomine regii gubernii notum redditur, quod quilibet, qui tales homines, qui in eiusmodi seductoribus et dementationibus, quae graviter prohibita sunt, versantur, interceperit interceptos vero proxime tabulae tradiderit, et hi interrogati et examinati subiecti e seductorum numero omnino fore comperti fuerint talis penes sinceritatem et fidelitatem suam quam erga regem et patriam contestatus est, pulchram remunerationem in triginta hungaricalibus florenis pro singula eiusmodi persona seorsive absque omni dubio obtinebit. Quod signae piam communitas seu possessio in tantam deveniret temeritatem ut illos seductores reciperet mendaciisque ac dementationibus eorum se vinci atque decipi pateret. Sciat possessio illa quod iudex possessionis cum tribus sibi adiungendis iuxta leges patriae citra omnem spem ulterioris vitae palo infligetur. Datum Cibinii 18 novembris 1784. Baron Samuel de Brukenthal m.p., David Székely m.p., Antonius Horváth m.p.

Pe verso: Regii gubernii magni principatus Transylvaniae ad universos et singulos tumultuantes valachos 18 novembris 1784 missae currentales, quibus seductores ad alios quoque valachos decipiendos a congregatione seditiosorum exmissos interceptoribus 30 florenis tractiles promittuntur possessionibus vero eos recipientibus inculcatur quod iudex cum tribus aliis pala infligetur, si similes exmissos receperint.

Copie simplă, A.S.B., *fond Episcopia greco-catolică Oradea*, inv. 881, dos. 1098, f. 39-40

1784 noiembrie 19, Beliu

Infrascriptus tenore praesentium fide mediante testor quod: in domo mea existente valachico popa Tagadoiensi archi-diacono non unito audiverim sacratissimam caesareo-regiam maiestatem proxime instituenda conscriptione, nel aliud velle, quam ut omnes valachi contribuentes, militiae conscribi, dominio autem terrestrialio non nisi florenum unum dependi annue curare. Signatum Bél 19-a novembris 1784

Nicolaus Fejér m.p.
Rationista hutae

Orig., A.N.U., s. C.L., C. 44 (Dep.pol.com.), 1784, *fond 290*, pachet 151, f. 134

1784 noiembrie 19, Oradea

Honorabiles in Christo fratres !

Ad impetrandam divinam opem, et auxilium in tristibus, et funestissimis turbis, quibus vicini nobis transylvanici comitatus per tumultuantes valachos involvuntur, quaesque nobis etiam imminere videmus, fraternitates vestrae in sacris suis collectam, quam inter communes ordinationes sub titulo: *Pro quaeunqua necessitate* in missali ponitur, adiiciant, ac fideles etiam suos ferventer adhortentur, ut Deum auctorem pacis ad hanc iisdem nobisque clementer impertiendam, humilibus precibus exorare studeant. Datum Varadini e consistorio episcopali die 19-a novembris 1784

Franciscus Faji m.p.
Vicarius generalis
Petrus Klobusiczky m.p.
Sanctae sedis consistorialis a
episcopalis secretarius

Pe verso:

Admodum reverendi domini districtuales fratres
in Christo colendissimi

Cum districtus noster gentis immanitate barbarae neque solum aurum, aut argentum, sed et sanguinem humanum sitientium valachorum furori proxime expositus sit, id circo gratiosam piamque venerabilis

consistorii voluntatem intense recomendo, studeamus domini fratres praecipue anniversariam Christi nascendis memoriam praecurrentibus feriis propitiando numini operam dare, ac nostrae fideliumque curae nostrae concreditos scelera expiare, sicque, praesentes calamitates tristissimas propellere, ut qui anni huius cursum, tanto cum timere et nemere terminamus, proxime ad futuri initum lato vultu ingredi valeamus. Caeterum praesentes patri etiam capellano in Réz-Bánya a notae fiant. Signatum Belényes. Die 22-a novembris 1784

Sigismund Homonnaj m.p.
Vice archidiaconus Belényesiensis m.p.

Conturbat domun suam, qui secta avaritiam. Prov. 15 v. 17 cuius autem nihil interest, eiusmodi attamen sacros textus in vanum assumit, ad currentalesque publicas inconvenientur scribit ille conturbat mentem sua.

Idem qui supra

Visae, lectae et protocollo insertae die 23-a novembris anno 1784 per me infrascriptum

Alexandrum Soltis m.p.
Parochum Magyar Csékeiensis

Visae, lectae die 30-a novembris 1784 per me infrascriptum

Franciscum Agoston m.p.
Parochum Bélfenyériensium

Visae die 1-a decembris 1784 per me Ad. Rozmányi m.p. Bél

Visae, lectae et protocollo insertae die 6-a decembris anno 1784

Stephanus Siposs m.p.
Parochus Vaskoh

Visae, et perlectae die 7-mo decembris anno 1784 per me

Franciscus Joseph Capuch
Pater capellanus Réz Bánya

Orig., A.S.B., *fond Prefectura județului Bihor*, inv. 41, dos. 138/a, f. 1

Tekintetes, és nemes vármegye !
Nekünk bizodalmas jó uraink

A régi historiák szerint úgy tudgyuk, hogy régi vitézséggel nyert szabadságunknak, és nemesi praeparatívánknak ez előtt is számoss ellenségei voltak; most pedig úgy tapasztoljuk sőt érezzük, hogy nem csak azt de egész magyar nemzetünket magyar hazánkat, és magyar vérünket, az itten ellenünk fel támadott oláhok, és rész szerint tulajdon jobbágyaink el törteni kívánnyák, ugyan is fel támadván ellenünk az ide való oláhok, Isten s hazánk törvényei ellen országunkot pusztityák, városainkat, s falvainkat praedállják, és tellyességgel fel forgatni szándékoznak, nemesi rendünket minden meg különböztetés nélkül ölik, kinozzák, s még a tatárnál is nagyobb kegyetlenséggel illetik, némellyeket agyba fűbe vernék, másokat tűz által el égetnek, sokakat elevcnen nyársba vonván meg sütik, s másokat kezeiknek el vágása után meg nyuznak, mely kegyetlenségtől az Isten mindeneket, kivált pedig kedves szomszédóságainkat oltalmazzon. Ezen irgalmatlan kegyetlenségnek az okán napról napra noha eddig elé gondolkottunk, de az okánál fundamentomára még eddig nem találhattunk, mert ha szintén a nemes militia oltalmunkra fel költ is, mind azon által védelmezéscknek még eddig elé hasznát nem tapasztoltunk, sőt romlásaink napról napra mind inkább inkább nevedkednek, és szaporodnak, nem örömet írjuk s nem is hiszük, sőt illy kegyelmes fejedelmünkről eő felségéről kiis az ő hiveihez s nevezetesen a magyar nemzethez is különös kegyelmességet sokakban, és sok izben meg mutatta fel sem is tehettük, de vakmerő bátorsággal még is el merik azt mondani, hogy ezen veszedelem az ő felsége parancsolatyából volna, mely mián a fel támadott oláhokon kívül már a több oláhok is annyira indultanak, hogy elsőben az egész Erdély országában lévő magyar nemzetet vére, és szabadságot, az után pedig az egész magyar országi magyar nemzetet tellyességgel (mellytől Isten ő szent felsége oltalmazzon) el törteni szándékoznak, melly szándékoknak meg zabalázásában, noha mi eddig elé mindent el követtünk még is mind azon által nem hogy szünnének, de alkalmatlan nagy vakmerőséggel bátoroktak a felséges királyi gubernium eleibe ezeket is a mint terjeszteni, hogy mig magyar nemzetünk az ő vallásokra nem ál, mig nemessi szabadságunknak ellene nem mondunk, mig jószágainkat vélek oszlóra nem botsáttuk, és hozzájuk mindenekben hasonlókká nem

lészünk, addig nemzetünknek békességet nem engednek, és a pusztitástól meg nem szűnnek, és noha a törvény szerint az ilyen vakmerő bátorságokért a parasztok ez előtt keményen büntetettek, most mind azon által álitván azt hogy a katonaság is őket nem bántaná dühösségekből semmit is hátra nem hagynak, mint hogy azért ezen fel támadott oláh tolvajság úgy szándékozik, hogy elsőben minket mint kevesebb számból állókat el pusztítson, az után pedig a magyar országi szélenel kezdvén dühösségét – egész Magyarországon tellyesitse, hogy ha a közelebb lévő szomszéd vármegyék nem tennének is ezen szerentsétlenségünk iránt tudósítást mi még is köteleességünknek és atyafiságos indulatunknak s szomszédsgái szeretetünknek lenni esmértük a tekintetes nemes vármegyét ez iránt tudósítani, tudván azt, hogy a midön a szomszéd háza ég, a másik szomszéd is akkor bátorságos nem lehet, mellyet a midön egy részről a tekintetes nemes vármegyének tuttára kivántunk volna adni, más részről pedig ohajtanok, hogy Isten ő felsége mindeneket nevezetesen pedig kedves szomszédsgáinkat az ilyen véletlen veszedelmes időktől, és romlásoktól oltalmazná állandóul vagnak.

A tekintetes nemes vármegyének

Marosvásárhelyen a Kükellő vármegyei Maros székkal egyesítetek
continua tabula 19-dik novembris 1784

szerető igaz jó akaró szolgálái

Bethlen Sándor m.p.

Fő ispán

Görgényi Biró Sándor m.p.

Ordinarius notar

Pe verso: Illustrissimo, spectabili, ac generosi domini domini, inclyto comitatus Bihariensis supremo comiti, nec non eiusdem comitatus assessoribus, tam actualibus quam super numerariis dominis dominis nobis singulariter colendissimis. Nagy Várad

Perceptus 27-a novembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 244-245

Onorat și nobil comitat !
Domnii noștri buni și de încredere

Știm din vechile istorii că libertățile noastre, câștigate datorită vechilor vitejii și prerogativele noastre nobiliare au avut și mai înainte numeroși inamici, acum așa am constatat, ba chiar simțim, că nu numai

acelea, ba chiar întreaga noastră națiune ungară, patria noastră și sângele nostru ungueresc românii care s-au răsculat aici împotriva noastră și care de drept sunt iobagii noștri doresc să le șteargă, care români de aici răsculându-se împotriva noastră s-au ridicat împotriva legilor lui Dumnezeu și ale patriei, pustiesc țara și orașele noastre, pradă satele noastre și intenționează să le răvășească în întregime, omoară și chinuie stările noastre nobiliare fără nici o diferențiere, cu o cruzime mai mare decât cea a tătarilor; pe unii îi lovesc în cap, pe alții îi ard cu ajutorul focului, pe mulți trăgându-i în țeapă îi prăjesc de vii, pe alții, după ce le taie mâinile, îi jupoaie de vii, cruzimi de care Dumnezeu să ne apere pe toți, mai ales să-i ferească pe dragii noștri vecini. Deși ne-am gândit în fiecare zi asupra cauzelor acestor cruzimi nemiloase, nu am putut descoperi până acum fundamentul cauzei, pentru că dacă nobila armată s-a ridicat pentru apărarea noastră, până acum nu am putut constata îndeajuns folosul acesteia, dimpotrivă ruina noastră crește și sporește pe zi ce trece; nu scriem cu bucurie și nici nu credem, ba chiar nici nu putem presupune despre maiestatea sa principele nostru, care și-a arătat de multe ori bunăvoința sa deosebită față de supușii săi și mai ales națiunii ungare, dar ei au tot și curajul temerar să spună că această primejdie ar fi din porunca maiestății sale, de aceea, în afara românilor răsculați, și alți români sunt atât de porniți, încât intenționează să desființeze complet mai întâi sângele și libertățile națiunii ungare din Transilvania, după aceea națiunea ungară din Ungaria (de care să ne păzească măria sa sfântă Dumnezeu); pentru frânarea acestor intenții noi am făcut până acum tot posibilul, totuși nu numai că ele nu încetează, dar au înaintat înaltului Guberniu regal, cu curaj temerar, aceasta: până când națiunea ungară nu trece la religia lor, până când nu renunțăm la libertățile noastre, până când nu permitem împărțirea bunurilor noastre cu ei și nu vom fi la fel cu ei în toate privințele, până atunci pustiirile nu vor înceta și, deși conform legii pentru un asemenea curaj temerar mai demult țărani au fost pedepsiți, acum afirmă că soldații nu se vor atinge de ei; în furia lor nu lasă în urma lor nimic; de aceea lotrii de români răsculați intenționează, în primul rând, să ne distrugă pe noi, fiind puțini la număr, ca după aceea, începând de la marginea Ungariei, să-și împlinească furia asupra întregii Ungarii; dacă comitatele vecine mai apropiate nu ar fi anunțat cumva această nenorocire a noastră, noi totuși ne simțim obligați, și din pornire părintească, și cunoscând onoratul și nobilul comitat ca fiind cu dragoste de vecini, știind că atunci când casa vecinului arde, nici celălalt vecin nu poate fi nepăsător, de aceea, pe de o parte am dorit să-i dăm de știre onoratului și nobilului comitat, iar pe de altă parte am dorit ca măritul Dumnezeu să

ocrotească în asemenea vremi primejdioase și de ruină pe noi toți, dar și pe dragii noștri vecini. Suntem în permanentă

Ai onoratului și nobilului comitat

La Târgu Mureș din adunarea continuă a comitatului Târnava unit cu scaunul Mureș, 19 noiembrie 1784

servitorii iubitori și binevoitori

Alexandru Bethlen m.p.

Comite suprem

Alexandru Biró de Gurghiu m.p.

Notar

147

1784 noiembrie 20, Beiuș

Spectabilis ac perillustris domine ordinarie vice comes !

Eddig majd csak tréffának véltem a dolgot, de már látom, hogy veszedelembé vagyunk: tegnap Réz Bányára meg iratatot, hogy ide készülnek a haramiák mára; ma egy paraszt emberis ejtet olyan szót, hogy el kerülük eők a militiát, mert a bihari havasson fognak jönni, most az ide rekesztett levélből látom hogy közelebb járnak a circumstantiak, tartok attulis hogy Vaskohra commendéroztatvais a militia, itten könnyen bánhatnak velünk. Ma egy Istenes praedicatio forma exhortatioval mellyet az úr substitutus vice ispány úr küldöt a protopopát Vaskohra küldöttem, hogy az által a népet szelidicse, de amint látom óhajtva várják, sőt magok invitálják magokra, vagy inkább magunkra a veszedelmet.

A kis rab eránt irtam eskütt uramnak, hogy cötet onnan expedialya Várad felé; si autem ex circumstantiis tumultus aliqui provideretur, addig tarcsa ot, mig választ nem veszek a tekintetes úrtul.

Conscriptionalis filera sem magyar sem oláhuul már több nincsen méltóztassék a tekintetes úr akár egy félét akár más félit addig is küldeni, a magyarul lévőek el érek. Signatum Belényes die 20-a novembris 1784 hora nocti 12-ma

Szilágyi Pap Mihály m.p.

Bélből más felé nem jöhet a militia, hancm Urszád felé, ot meg tettem a rendelést.

Pe verso: Spectabili ac perillustri domino Ioanni Beöthy de Bessenyö inclyto comitatus Bihar ordinarii vice comiti. Ex officio. Várad.
Cito citissime

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 254; sigiliu ceară roșie. Publicat în Gorun 1984, p. 115

Onorate și ilustre domnule vice-comite ordinar !

Până acum am crezut că treaba este aproape o glumă, dar acum văd că suntem în primejdie: ieri s-a scris de la Băița că haramiile se pregătesc încoace; azi un țăran a scăpat o vorbă, că ei vor ocoli armata, pentru că vor veni peste Munții Bihorului, acum din scrisoarea anexată aici, văd că împrejurările sunt mai apropiate, mă tem și de faptul că, armata fiind trimisă la Vașcău, aici pot să ne facă rău foarte ușor. Azi l-am trimis pe protopop la Vașcău cu o exhortație în formă de predică bisericească pe care mi-a trimis-o domnul vice-comite substituit, ca să înlănzească prin ea poporul, dar după cum văd, îi așteaptă dorindu-i, ba chiar ci cheamă asupra lor, sau mai exact asupra noastră primejdia.

În privința micului deținut, am scris domnului jurat să-l expedieze de acolo la Oradea, dacă însă datorită împrejurărilor răscoalei se va hotărî altfel, până când nu primesc răspuns de la onoratul domn, să-l țină acolo.

Formulare de conștiință, nici ungurește, nici românește, nu mai sunt; să binevoiască onoratul domn să trimită ori de un fel, ori de altul, până când cele existente în limba maghiară mai ajung. Semnat la Beiuș, 20 noiembrie 1784, la 12 noaptea

Mihai Pap Szilágyi m.p.

Din Beliu armata nu poate veni prin alt loc decât prin Ursad, acolo am dat dispozițiile necesare.

148

1784 noiembrie 20, Vașcău

Perillustre ac generosé domine ordinarie iudice nobilium

Tegnap két embert expediáltunk volt Erdélybe, Vidránál tovább nem mehettek, ottan a sok mócz körül vette úgy hogy egyik gubáját, kését, dohányzacskóját el vették, és azt mondták nekik, hogy tovább ne mennyenek, mert soha vissza nem térnek; az e czaka a Havason tüzet

raktak és egy egész ökröt sütöttek, sőt azt beszéllettek, hogy akik innenső praevaricatióra által járnak, azok őket vadittyák ide, hogy jöjenek, mert ők meg mutattyák, s útokat csinályák, mert kell nekik járni, eztet aláztatosson jelentem, hogy mind Bélből, mind pediglen Erdély országából meg értettünk az correspondentiákból, hogy igazán s okvetlenül bé fognak jönni.

Egy lehecseni pópát meg fogatattam, amidön publicáltattam azon vice ispány úr levelit, melyen azt felelt, hogy *haddel protopopa hogy igesség, mert az ő keresmények, az ő véres izodcsággal keresték.*¹⁰ A másik egy Budurászi ember aztis meg fogatattam ezis sub publicatione azt feleli nem úgy mond mert az császár parancsolattyából cselekszik ezen magam fülemmel halottam mind a kettőtül; mit csináljok vélek feleletett elvárom. Signatum Vaskoh 20-a novembris 1784

Varasdy m.p.

Pe verso: Perillustri ac generoso domino Michaeli Papp de Szilágy Illyésfalva inelyto comitatus Bihariensis ordinarii iudici nobilium. Belényes

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 250; sigiliu veară roșie. Publicat în Gorun 1984, p. 116

Ilustre și generoase domnule jude nobiliar ordinar,

Ieri am trimis doi oameni în Transilvania, dar nu au putut să meargă mai departe de Vidra; acolo mulți moți i-au înconjurat în așa fel încât le-au luat sumanele, cuțitul, și punga de tutun și le-au spus să nu meargă mai departe pentru că nu se vor întoarce niciodată înapoi; astă noapte în munți au făcut foc și au prăjit un bou întreg, mai mult, au vorbit că cei de aici care merg la ei din nesupunere, accia îi cheamă aici, să vină pentru că ei le vor arăta și le vor pregăti drumul, pentru că trebuie ca ei să umble; asta raportez cu umilintă, căci atât din Beliu, cât și din Transilvania am înțeleș din corespondențe că vor veni aici cu adevărat și negreșit.

La-m prins pe popa din Lehecenii, pentru că în timp ce am pus să se publice aceea scrisoare a domnului vice-comite, a răsuns la aceasta că *lasă protoapoape să le ardă, pentru că este rezultatul muncii lor, au*

¹⁰ Subliniat în original

*câstigat-o transpirând sânge.*¹¹ Celălalt, un om din Budureasa, și pe acela l-am prins, și acesta în timpul publicării a răspuns că să nu spună așa pentru că [răsculații] acționează din porunca împăratului; acestea le-am auzit cu urechile mele de la amândoi; ce să fac cu ei, aștept răspuns. Semnat la Vașcău, 20 noiembrie 1784

Varasdy m.p.

149

1784 noiembrie 21, Beliu

Alább irt praesentibus adom tudtára mindenkinek, a kiknek illik, hogy az malomban az örlő emberektől közönségessen beszélni hallottam, majd béli, majd tagadói emberektől, hogy a tagadói oláh schismaticus esperesnek olyan levél jött volna, mellyben irva vagyon, hogy új esztendő után, mind militarisoknak kelletik lenni, az embereket pedig conscribálni fogják a tekéntetes nemes militianak tisztjei, kikkel velek jární fog házrúl házra a helység papja és a hol olyan gyermek találtatik, ki még alkalmatlan a fegyver viselésre, tsak ugyan adnak néki fegyvert, az olyan a méltóságos uraságnak tsak egy rhennes forintot fog fizetni egyéb szolgálattal tartozni nem fog, a midön egyszer alkalmatos lészen a fegyver viselésre, akkor a forintot sem fogja fizetni. Különösen egyet sem tudok meg nevezni ki beszéllette, nem is tartottam reá számot, mivel nem gondoltam hogy kérdeztessen valaha a dologrúl. Melyrúl adom ezen hiteles attestatumomat, mellyet ha szükség lészen le tett hittel is erősétteni kész vagyok. Signatum Bél die 21-a novembris 1784

Szatmári Józseff +
Méltóságos uraság Béli malom mester

Coram nobis Josepho Hrabovszki m.p.
Episcopali provisor
Christian Weiser m.p.

Copie simplă, A.N.U., s. C.L., C.44 (Dep.pol.com), 1784, *fond 290*, pachet 151, f. 144. Publicat în Gorun 1991, p.235-236.

Subsemnatul, prin prezenta dau de știre tuturor căroră li se cuvine, că am auzit la moară, din discuțiile obișnuite dintre oamenii veniți să macine, apoi de la oamenii din Beliu și din Tăgădău, că protopopul român schismatic din Tăgădău ar fi primit o scrisoare în care este scris că după

¹¹ Subliniat în original

anul nou toată lumea va trebui să fie militarizată, iar pe oameni îi vor conscrie ofițerii onoratei și nobilei armate, cu care preotul din localitate va merge din casă în casă și unde vor găsi copii din aceia care nu sunt potriviți să poarte arme, le vor da într-adevăr arme, aceia vor plăti înălțatei stăpâniri [de pământ] numai un florin renan, iar alte servicii nu va datora, apoi când va fi apt să poarte arma, atunci nu va mai plăti nici acel florin. Nu pot numi în mod special pe nici unul care a vorbit [în acest fel], nici nu le-am dat atenție pentru că nu m-am gândit că voi fi întrebat vreodată despre această treabă. Despre care dau acest atestat legal, pe care, dacă va fi nevoie, sunt gata să-l întăresc și prin jurământ. Semnat la Beliu, la 21 noiembrie 1784

Iosif Szatmári +
Meșter morar la moara din Beliu
a înălțatului domeniu

În fața noastră Iosif Hrabovszki m.p.
Provizor episcopal
Christian Weiser m.p.

150

1784 noiembrie 21, Beliu

Infrascriptus praesentibus recognosco, quod in domo perillustris domini iurassoris Emerici Thuolt a domino Marusiensi notario Andrea Miklósi audiverim haec verba provenisse quod Marusiensium popa in domo sua dixerit populum imposterum non iobaggiones, sed militares futuros, neque plus enique soluturos, quam inclyto dominio unum rhenensem florenum. Quod fide mediante etiam testor. Signatum Bél die 21-a novembris 1784

Franciscus Szárokan m.p.
Iuratus notarius

Copie simplă, A.N.U., s. C.L., C.44 (Dep.pol.com.), 1784, *fond 290*, pachet 151, f. 145

Spectabilis domine vice iudex nobilium,
Domine mihi singulariter colendissime !

Éppen ezen órában vevén substitutus vice ispány úr Zámbo Ferencz úr levelit, melyet a nemes armadaról oly tudositással irt, hogy azon gonosz tolvajoknak fő vezére Hora nevezetű maga seregével ide az magyar Valkai havasra, és hegyekre által jött, mely hozzánk csak egy futamanyi föld, és könnyen holnap délben itten lehet, melyszerint sietve egy kompanianak lemondását az úr méltóztassék öszve úgy instruálni és adanimalni hogy mindjárt Bánfi Hunyadra magokat vivén maserizálnak, azon gonosz tolvajoknak és haramiáknak meg akadályoztatásukra léssen itten irántak provisio, a nemes armada is nyomul ere, annyira hogy holnap dél tájban Bánfi Hunyadon szál meg, és ha secundalhattyá az katonaság igen jó léssen s kérem is az urat hogy ebben fogyatkozás ne légyen mert egészen a Kalotaszeg, Szilágy s azután Magyar országis obstrualtatható nagy seregektől. Cato debito cum respectu permaneo

Spectabilis domini vice iudicis nobilium

obligatissimus servus
Sigismundus Gergely m.p.

Kalota Szentkirály die 21-a mensis novembris 1784 ejszakai 12 orakor

Pe verso: Spectabili domino Adam Szerdahelyi, incltyi Bihariensi vice iudici nobilium dignissimo domino mihi singulariter colendissimo. Ex officio. Citissime. Feketető

In urgentissime necessitate pro superioris militibus

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 257; sigiliu ceară neagră

Onorate domnule vice-jude nobiliar,
domn mare deosebit de stimat !

Tocmai în această oră am primit scrisoarea domnului vice-comite substitut Francisc Zámbo, care scrie despre nobila armadă asemenea știri cum că Horea, căpetenia acelor lotri răi a venit, împreună cu armata sa dincoace de muntele de la Văleni care este la distanță de o fugă de noi și pot fi aici foarte ușor mâine la prânz; drept pentru care domnia ta să

binevoiască să anunțe repede la o companie și să o instruiască și să o îndemne să mășăluiască imediat spre Huedin; aici vor fi provizii ca ei să poată să-i împiedice pe acei lotri răi și haramii; și armata nobiliară înaintează încoace într-atâta încât mâine la prânz se va opri la Huedin și dacă armata îi poate însoți va fi foarte bine și rog pe domnia ta să nu fie vreo lipsă pentru că apoi Călata, Sălajul și după aceea și Ungaria vor fi copleșite de armate mari [de răsculați]. Rămân cu cuvenitul respect

Al onoratului domn vice-jude nobiliar

foarte obligat servitor
Sigismund Gergely m.p.

Sâncrai, 21 noiembrie 1784, noaptea la ora 12

152

1784 noiembrie 21, Vașcău

Anno 1784 die 21-a novembris in oppido Vaskoh institutum.

1-o. Kinek hivnak, hova való, micsoda vallásu, hány esztendős, feleséged, gyermekek vagyon é ?

Ad 1-m. Csokán Irimic a nevem, Budurászáról való vagyok, oláh nem unitus vallást tartok, lehetek 50 esztendős, házas vagyok.

2-o. Miért fogták meg ?

Ad 2-m. Tegnap Vaskohra jöttem volt, hogy ványolim szűr posztót vigyek haza. Lunkaj Popa Danilával és az hugával a vaskoi csapszéken hort ittam, és meg részegedvén, nem tudom miért fogtak meg, és a vaskoi tömlöczbe a pandur bé hozott.

3-o. Hol voltál mikor belényesi protopópa a tekintetes substitutus vice ispány úr levelét publicálta ?

Ad 3-m. Vásárba voltam, de én nem tudom micsoda helyen, mert részeg voltam.

4-o. Mit mondottál mikor a protopopa azon levelet olvasta ?

Ad 4-m. Nem tudom mit mondottam, meg lehet, hogy valamit szólottam, részegen.

5-o. Mikor protopopa ezeket az szókat olvasta volna hogy nem ő felsége parancsolajából jártak hanem mind rosztveő emberek ? Erre pedig te azt feleltél, *hogy nem úgy protopopa, mert ő felsége parancsolajából járnak ?*¹²

Ad 5-m. Verje meg a Szent Imádság ha tudom, hogy valamit beszéltem.

¹² Subliniat în original

6-o. Vald meg igazán, mert szemedbe fogják mondani, akik halották ?

Ad 6-m. Genu flexu rogat, quod peribit et ille et equus ipsius, quia non habet, quod eius et sibi suppeditet.

Signatum Vaskoh ut supra

Per Adamum Varasdy m.p.
Iurassorem

Pe verso: Benevola fassio Csokán Irimie Budurasiensis

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 285

Instituit în anul 1784, în ziua de 21 noiembrie în târgul Vașcău.

1. Cum te numești, de unde ești, de ce religie, câți ani, soție și copii ai ?

La 2. Numele meu este Irimie Ciocan, sunt din Budureasa, țin religia românească neunită, pot fi de 50 de ani, sunt căsătorit.

2. De ce te-au prins ?

La 2. Ieri am venit la Vașcău, să duc acasă postav bătut la piuă pentru suman. Împreună cu Popa Dănilă și sora sa am băut vin în cârciuma din Vașcău și după ce m-am îmbătat, nu știu de ce m-a prins și m-a adus pandurul în închisoarea din Vașcău.

3. Unde ai fost când protopopul din Beiuș a făcut publică scrisoarea respectabilului domn vice-comite substitut ?

La 3. Am fost în târg, dar nu știu în ce loc pentru că am fost beat.

4. Ce ai spus când protopopul a citit acea scrisoare ?

La 4. Nu știu ce am spus, se poate că am spus ceva fiind beat.

5. Când protopopul a citit aceste cuvinte că [răsculații] nu au mers din porunca mărici sale, ci ca răufăcători, tu ai răspuns că nu așa protopoape, pentru că merg din porunca mărici sale.

La 5. Să mă bată sfânta rugăciune dacă știu să fi vorbit ceva.

6. Recunoaște cinstit, pentru că îți vor spune în față cei care au auzit.

La 6. Genu flexu rogat, quod peribit et ille et equus ipsius, quia non habet, quod eius et sibi suppeditet.

Semnat la Vașcău ca deasupra

Prin Adam Varasdy m.p.
Jurat

Admodus reverendi domini districtuales fratres in Christo
colendissimi

Dum districtus noster, gentis immanitate barbata, neque solum aurum aut argentum, sed et sanguinem humanum sitiens valachorum furori proxime expositus sit, idcirco gratiosam piamque venerabilis consistorii voluntatem intense recomendo, studeamus ut reverendissimi domini fratres praecipue anniversarium Christi nascentis memoriam praecurrentibus feriis apropitiando numini operam dare nostra fideliumque curae nostrae concreditor scelera expiare, sicque praesentes calamitates tristissimas propellere ut cui anni huius cursum, tanto cum timore et rumore terminamus, proxime ad futuri initium lato cultu ingredi valeamus. Caeterum praesentes patri etiam capellani in Rézbánya notae fiant. Signatum Belényes die 22-a novembris 1784

Sigismundus Homonnai
Vice archidiaconus Beléneyesiensis

Prov. 15 v. 17. Cuius autem nihil intereat, eiusmodi attamen sacras textus in vanum assumit, ad currentalesque publicas inconvenienter scribit ille contrubat mentem sua.

Idem qui supra

Concept, A.S.B., *fond Prefectura judetului Bihor*, inv. 41, dos. 138/a, f. 123

Infrascriptus praesentium per vigorem fide mediante attestor. Quod duabus abhinc septimanis ab incola possessionis Bottfej Krisan Simion audiverim: ecce notarie quidam dimus popa noster in ecclesia promulgavit conscriptionem tum militarem, tum magistratualem futuram, et post hac militares erimus. Super quo hasce de literas testimoniales Signatum Bél die 22-a novembris 1784

Iosephus Molnár m.p.
Iuratus notarius Hagymásiensis

Orig., A.N.U., s. C.I., C.44 (Dep. pol. com.), 1784, *fond 290*, pachet 151, f. 147

Inclyta universitas !

Ex publicis, privatisque nunciis intelleximus, plebem valachicam in vicino magno principatu Transylvaniae, et quidem in comitatibus Hunyad et Zaránd tumultuari coepisse; nonnulla oppida igni, ferraque barbarum, et crudeliter in modum devastasse, hancque furiosam, et efferatam multitudinem iam ad 13000 hominum auctam in gremium comitatus nostri ipsum videlicet peculium regium Nagy Bányense fine divisiendi thesauri, et occupationis munitionis impetum facere meditari, aliam vero grassantis huius plebis alam e 8000 hominibus constantem e comitatu Zarándiensi in vicinum comitatum Bihariensem irruptionem meditari, praesentaneum hocce periculum, quod inde inferendas hominibus diras caedes, expolitionis, civitatum, oppidorum, et pagorum, ac inferendam provinciae huic devastationem non mediocriter nos sollicitos reddidit quo, et ad constituenda nonnulla, vel interea donec erga demissum recursum nostrum ad suam maiestatem sacratissimam expeditum ordines, auxiliumque obtineamus animum pro numeris nostri ratione ad arcendam, removendam tumultuantem hanc valachicam plebem adiceremus. Cuiusmodi factas per nos constitutiones inclytae universitati sine necessariae notitiae hicce adnexas communicamus: una vero eandem inclytam universitatem amice una, ac officiose requirimus, uti circa sequestrationem pulveris pyrei, et omnis generis plumbi, tum et sylicum ex sua quoque parte necessaria disponere, tum in repraessionem efferatae huius plebis mutua opera nobiscum evigilare eadem inclyta universitas non gravetur, exigit id conservatio peculii regii, et miserae contribuentis plebis, tum salus universi publici suam postulat conservationem. Qui in reliquo constanti cultus studio perseveramus. E congregatione nostra generali 22-a novembris 1784 in oppido Nagy Károly celebrato.

Inclytae universitatis

servi, fratres, amici et vicini
obligatissimi paratissimi

Universitas comitatus Szatthmar

Pe verso: Perceptus 30-a novembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a județului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 245, 1755, cutia 173, nenumerotat.

Tekintetes ordinarius vice ispány uram
Tellyes bizodalnú drága kedves uram eöcsém !

Mi, mint haramiák vérszomjuhozó éh torkokhoz közelebb lévő el rémült hegyközi lakósok, a rettentő szomorú hírek miatt öszve rakodván, bátorságosbb meg maradásról gondolkodunk, de minthogy ezen sokféle hallomásból származott irtoztató híreknek egész hitelt nem adhatunk, úgy gondolkodtam, hogy minekelőtte illy sanyarú télviz idején házamtul ki mozdullyak, elébb az úr úr eöcsém (a ki előtt ezen állapotok leg jobban tudva vagynak) bölcs tanácsával éllyek. Kérem annak okáért tellyes bizodalommal, méltóztassék ezen expressus által, vagy maga, vagy pedig sok foglalatosságaitúl nem érkezhelvén, más által circumstantialiter tudossítani s tudossittatni, hadd tudgyuk magunkat mihez tartani. Szinte mostan lévén nállam egy berlichingianus ordinancz katona (a ki a Széplakon fekvő esquadron commendansátul Váradra leveleket viszen) azt beszéli hallomásbul: hogy ez előtt nyolcz napokkal Széplakon túl hét mérföldnyire, mintegy negyvenezerbül álló haramiák, valamelly magos hegyekre recipiálván magokat, két esztendőre való provisiójok vagyon, kik a körül belől lévő helységekre reá izennek: hogy ennyi számbul álló pénzt, vágó marhákat, kenyeret, s egyéb victualékat administrállyanak, de se gyilkosságokat, se gyujtogást (a mint másoktul hallani) nem követnek el, és még é szenvedhető volna. Azomban nem hallani, hogy nyolczadnapoktul ólta, ottan a hegyeken helyben vagynak, killyebb, vagy bellyebb mentké ? hanem a correspondentiából reménylem ez is tudva vagyon au úr úr eöcsém előtt. Kiis egyéberánt úri favoriban s gratiájában ajánlott szokott tisztelettel maradok.

Tekintetes ordinarius vice ispány drága kedves úr eöcsémnek
Micske 22 novembris 1784

alázatos szolgálja
Baranyi Gábor m.p.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 258. Publicat Gorun 1984, p. 117-118

Onorat domnule vice-comite ordinar
Dragă domnule nepot de toată încrederca !

Noi, locuitorii dintre munți, înspăimântați și cei mai apropiați de gâtlejurile însetate de sânge ale haramiilor, din cauza știrilor înspăimântător
236

de triste ne-am împachetat și ne gândim la un adăpost mai de nădejde, dar cum nu putem da crezare în întregime acestor știri atât de înspăimântătoare ce provin din auzite, m-am gândit ca înainte de a porni din casa mea pe o vreme de iarnă atât de mizerabilă, mai întâi să cer sfatul înțelept al domnului nepot (înaintea căruia aceste stări de lucruri sunt cel mai bine cunoscute). Rog de aceea, cu toată încrederea, să binevoiască să informeze și să mă informeze prin acest trimis al meu despre împrejurările de acum, sau domnia ta, sau dacă nu poate datorită multelor sale ocupații, prin altcineva, să știm la ce să ne așteptăm. Tot acum, găsindu-se la mine un soldat de ordonanță de la [regimentul] Berlichingen, care duce la Oradea scrisorile comandantului escadronului staționat la Suplacu de Barcău, povestește că a auzit că acum opt zile, dincolo cu opt mile de Suplac, vreo 40000 de haramii s-au retras pe un oarecare munte înalt, au cu ei provizii pentru doi ani și numai dau ordin localităților din jur să dea atâția și atâția bani, atâtea și atâtea animale pentru tăiat, pâine și altele de trebuință, dar nu au făcut nici un omor și nici un incendiu – după cum se poate auzi de la alții – ceea ce încă ar fi de suportat. În schimb nu se mai poate ști dacă de opt zile mai sunt tot acolo pe munte, sau au mers mai în afară sau mai înăuntru, dar sper că domnul nepot știe din corespondențe și despre asta. Căruia îi rămân cu respect în toate celelalte, în favorul și grația domnească.

Onoratalui domn, domnului vice-comite ordinar, dragului meu nepot
Mișca, 22 noiembrie 1784

umila slugă
Gabriel Baranyi m.p.

157

1784 noiembrie 23, Beiuș

Spectabilis ac perillustris domine ordinarius vice comes !

Intuitu coelebis equitis comitatensis, ad latus meum existentis occasione modernae conscriptionis quaestio exorta est ad quam rubricam idem inserendus veniat ? Ego praetendo, quod vigore paragraphi 4-ti de rubrica et alias etiam penes alimentacionis statum, et provinciales occupationes¹³ ad hanc rubricam inserendus sit, dominus primarius locumtenens eundem huszaronem pro privato serio considerandum, ex vigore paragraphi 3-tii de liveriam praestantibus qualificatis servis sonantis ad rubricam Ad alias status necessitates eundem insertum habere

¹³ Subliniat în original

vult. Hanc proinde quaestionem dignetur spectabilis dominatio vestra cum illustrissimo domino vice colonello superare.

Filerae transmissae iterum deficient hodie cum inter illas sub B multae sint, quae moderna opere applicari nequeunt. Signatum Belényes die 23-a novembris 1784

Michael Pap de Szilágyfalu m.p.
Ordinarius iudex nobilium

P.S. Quoniam dominus capitaneus in Halmágy constitutus nunciaverit se hodie in Halmágy per praedones oppugnandum dominus capitaneus Kinajszky hori cum suo comando eorsum transiit, hunc vero hac nocte dominus capitaneus Neszlinger cum sui transivit ad Vaskoh, ita et baronum Liszau hodie in aurora eorsum discessit.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 256

158

1784 noiembrie 23, Cluj

Inclyta universitas.

Eo ex motivo, ut plebe valachica seditiosa facilius coërceri possit, placuit proceribus nobilibusque ad refranandum tumultuantium ausum armatis statuere, consvetaque modalitate ad omnium notitiam publicari curare, quod rusticus cum primis valachicae gentis, post illam publicationem passualibus haud provisus comperans, ita consideretur, ac si e caterva tumultuantium esste, aut illis se adsociare interetur, et huius statuti sequela crit, quod in quos incident passualibus destitutus, cum illis severius procederetur. Quod inclytae universitati eo fine insinuamus, ut dignetur suo quoque in circulo de omnium notitiam publicari curare, ad anteventendum ex illo circulo itinerantium periculum. In reliquo manemus

Inclytae universitatis

Claudiopoli die 23-a mensis novembris 1784

obligatissimi servi, fratres et amici

Daniel Zámbo m.p.

Iudex

Alexander Feleki m.p.

Ordinarius notar

Inclytae universitati Bihariensi

Pe verso: Inclytæ universitatî inclyti comitatus Bihariensis,
dominis, fratribus, amicis et vicinis nobis colendissimis. Ex officio
Tabulæ comitatus Colos. Várad

Perceptum 30-a novembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos.
IV.A.1/b, fascicol I, nr. 244, 1785, cutia 173; nenumerotat, sigiliu ceară roșie

159

1784 noiembrie 23, Oradea

Anno 1784 die 23-a novembris in oppido Várad Olaszi peractum
est benevolum examen Zachariæ popæ, popæ Bokiaiensis.

1-o. Kinek hívják kendet, s hová való ?

Ad 1-um. Popa Zaharie a nevem, Bokián lakom, s Botfejen is
szolgállok.

2-do. Miért fogták meg kendet ?

Ad 2-um. Nem tudom, miért, hanem azt hallom valami
beszédekért.

3-o. Mit beszéllett kend, s kivel ?

Ad 3-um. Én egyebet nem beszéltem, hanem a protopopa
parancsolatya szerént a népnek publicáltam, hogy a militaris conscriptio
ki fog jönni, s a lelkeket adgyák ki, el ne tagadják, melyre az emberek
mondván, hogy ha conscribályák, sokkal nagyobb teher fog reájok
hárulni, azt publicáltam, hogy a püspök aztis meg irta, hogy ezen
conscriptió sokkal nagyobb könycségekre fog szolgálni.

4-o. Hát azt miért publicálta a népnek, hogy ennek utánna
militarisok lesznek ?

Ad 4-um. Nem publicáltam, hanem minekutánna az aradi
protopopa Péra nevű a püspök levelét nekünk a végett öszve gyűltt
papoknak publicált volna, melyben emlékezett vagyon, hogy militaris
conscriptio fog lenni, az emberek kivüül meg halották, hogy a militaris
conscriptiórul jött a parancsolat, azért magok közt és előttemis azt
beszélették, de hát ugymond miis mind militarisok leszünk.

Per Michaelem Kovács m.p.

Vice iudex nobilium

Orig., A.N.T., s. C.L., C.44 (Dep. pol. com.), 1784, *fond 290*, pachet 151, f.
148. Publicat în Gorun 1991, p. 236-237

În ziua de 23 noiembrie 1784 este luată în târgul Oradea-Olosig mărturia benevolă a preotului din Bochia, popa Zaharia.

1. Cum te numești dumneata și de unde ești ?

La 1. Numele meu este Popa Zaharia, locuiesc în Bochia și mai slujesc și în Botfei.

2. De ce te-au prins pe dumneata ?

La 2. Nu știu de ce, dar am auzit că pentru câteva cuvinte.

3. Ce ai vorbit dumneata și cu cine ?

La 3. Eu altceva nu am vorbit, ci am publicat poporului, după porunca protopopului, că va sosi conscrierea militară și să dea câte suflete sunt, să nu le nege, la care oamenii au spus că dacă vor fi conscriși le va reveni o povară și mai mare; am publicat și aceea că episcopul a scris că această conscriere va servi la o și mai mare ușurare a lor [de sarcini].

4. Dar de ce ai publicat și aceea că după aceasta vor fi militari ?

La 4. Nu am publicat [așa ceva], ci după ce protopopul din Arad, pe nume Pera, ne-a publicat nouă, preoților adunați pentru aceasta, scrisoarea episcopului, în care este amintit faptul că va fi o conscriere militară, oamenii au auzit de afară că a sosit porunca pentru conscrierea militară și au vorbit între ei, chiar și în prezența mea, că deci și noi toți vom fi militari.

Prin Mihai Kovács m.p.

Vice jude nobiliar

160

1784 noiembrie 23, Oradea

Anno 1784 die 23-a novembris în oppido Várad Olaszi peractum est benevolum examen Basili Stefanovics popae Marausiensis.

1-o. Kinek hivják, s hová való ?

Ad 1-um. Stefanovics Vaszilie a nevem, marusi oláh pap vagyok.

2-o. Kik által, és miért fogtattott el ?

Ad 2-um. Nem tudom, hanem azt hallom, hogy a conscriptioért fogtak meg.

3-o. Mit predikálottál tehát az embereknek ?

Ad 3-um. Én egyebet nem predikéltam, csak a mire a protopopánk Popa Mihály tanított, hogy tudniillik a püspök azt parancsolta, hogy a protocolumokat elé adjuk a conscriptor tisteknek, és azt embereknek publicályuk, hogy ezen conscriptio nem terhekre, hanem nagyobb könnyebbségekre fog lenni.

4-o. Ennek előtte két vagy három héttel micsoda currenst vitt kendhez a marusi strazsa Jánk Pali ?

Ad 4-um. Semmi currenst nem hozott.

5-o. Hát miért publikálta a népnek azt, hogy militarisok lesznek és többet egy rhennes forintnál az uraságnak nem fognak fizetni ?

Ad 5-um. Nem publikáltam.

Per Michaelem Kovács m.p.
Vice iudex nobilium

Orig., A.N.U., s. C.L., C.44 (Dep. pol. com.), 1784, *fond 290*, pachet 151, f. 149. Publicat în Gorun 1991, p. 237-238

În anul 1784, ziua de 23 noiembrie, în târgul Oradea-Olosig este luată mărturia benevolă a lui Vasile Ștefanovici, preotul din Măraș.

1. Cum te numești și de unde ești ?

La 1. Numele meu este Vasile Ștefanovici și sunt preotul român din Măraș.

2. De către cine și pentru ce ai fost prins ?

La 2. Nu știu, dar am auzit că am fost prins din cauza conscrierii.

3. Deci ce ai predicat oamenilor ?

La 3. Eu nu am predicat altceva decât ce ne-a învățat protopopul nostru Popa Mihai, anume că episcopul a poruncit să dăm ofițerilor conscriptori protocoalele [parohiilor] și să publicăm oamenilor că această conscriere nu va fi spre împovărarea, ci spre ușurarea lor.

4. Înainte de aceasta cu două săptămâni ce fel de circulară ți-a adus dumitale straja din Măraș, Paul Ianc ?

La 4. Nici un fel de circulară.

5. Atunci de ce ai publicat poporului aceea că vor fi militari și că nu vor plăti stăpânirii mai mult de un florin renan ?

La 5. Nu am publicat [așa ceva].

Prin Mihai Kovács m.p.
Vice jude nobiliar

161

1784 noiembrie 23, Oradea

Anno 1784 die 23-a novembris in oppido Várad olaszi peractum est examen Michaelis Popa, protopopa Tagadoiensis.

1-o. Kinek hivják, s hová való ?

Ad 1-um. Popa Mihálynak hivnak, Tagadóí protopopa vagyok.

2-do. Miért fogattatt el, s ki által ?

Ad 2-um. Bélben lévő major úr által fogattattam el a militaris conscriptioért.

3-o. Mit predikállot kend a népnek ezen conscriptio iránt ?

Ad 3-um. Minek utánna püspökünk cö nagyságátul ezen ide rekesztett levelét vettem volna, hogy tudnia illik az emberek a conscriptiorul, mely militaris által fog végben vitetni, meg ne ijedjének, hanem a lelkeket valják ki, mert ennekutánna könyebségek lesz, és ezen conscriptio nem nehézségekre, hanem könyebbsegekre fog szolgálni, én ezen parancsolatot a papoknak ki adtam, és az embereket ugy informáltam.

4-to. Hát azt miért publicálta, hogy új esztendő után mind militarisok lesznek, és eö felsége fegyvert ad azoknak, akik alkalmasok lesznek a fegyver viselésre ?

Ad 4-um. Én azt nem publicáltam, hanem az emberek azon ütköztek meg, hogy a püspök levelében a militaris conscriptiorul vagon emlékezet.

5-o. Hát hutta számtartó Fcjer Miklós házában miért beszélette azt, hogy eö felsége a conscriptio által nem akat egyebet, hanem hogy minden conscribált oláh katona lesz, és az uraságnak csak egy forintot fog fizetni ?

Ad 5-um. Tagadom, ezeket nem beszélttem.

Per Michaellem Kovács m.p.
Vice iudicem nobilium

Orig., A.N.U., s. C.L., C.44 (Dep. pol. com.), 1784, *fond 290*, pachet 151, f. 151. Publicat în *Gorun* 1991, p. 238-239

Anul 1784, ziua de 23 noiembrie, în târgul Oradca-Olosig, este luată mărturia popii Mihai, protopopul din Tăgădău.

1. Cum te cheamă și de unde ești ?

La 1. Mă cheamă Popa Mihai și sunt protopop în Tăgădău.

2. De ce ai fost prins și de către cine ?

La 2. Am fost prins de maiorul din Beliu pentru conscrierea militară.

3. Ce ai predicat dumneata poporului în privința acestei conscrieri ?

La 3. După ce am primit scrisoarea anexată aici de la înălțimea sa episcopul nostru, adică oamenii să nu se sperie de conscriere, care va fi săvârșită de către militari, ci să declare sufletele [existente], pentru că după aceasta le va fi mai ușor, eu am dat această poruncă preoților, iar pe oameni i-am informat în acest fel.

4. Dar de ce ai publicat că după anul nou toți [țărani] vor fi militari și că maiestatea sa va da arme acelor care vor fi [găsiți] apti să poarte arme ?

La 4. Eu așa ceva nu am publicat, dar oamenii au fost frapați de faptul că în scrisoarea episcopului este vorba de conscriere militară.

5. Dar în casa perceptorului hutei [de sticlă] Nicolae Fejér de ce ai spus aceea că prin conscriere maiestatea sa nu dorește altceva decât ca

fiecare român conseris să fie soldat și că [acesta] va plăti stăpânirii numai un florin ?

La 5. Tăgăduiesc, nu am spus așa ceva.

Prin Mihai Kovács m.p.
Vice-jude nobiliar

162

1784 noiembrie 23, Oradea

Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum !

Hoc momento resignati mihi sunt tres popae graeci ritus non uniti per statum militare, ad reprimendam plebis tumultuationem commendatum in detentionem ea de causa sumpti, quod sermonibus suis ad populum habitis ansam tumultibus dedissent, et cum cursor ordinarius hoc instanti discedat, nec tantum tempus mihi suppetebat ut acta meritum praestatae imputationis tangencia describi curare potuissem, ideo eadem acta in vicem informationis, in origine humillime advolvo et penes eorundem remissionem ordines per excelsum Consilium Regium eatenus gratiose expediri supplico, quid cum praeactis popis agendum sit, id una demisse insinuando, quod esto quidem benigna normalis resolutio regia, popas graeci ritus non unitos, non nisi aresto episcopi sui detinendos praecipiat, in peculiari tamen isto casu, praefatos popas absque vinculis, in honestiori nobilium arresto, usque ulteriorem excelsi Consilii Regii dispositionem detineri commiserim. Signatum Várad Olaszi 23-a novembris 1784

Excelsi Consilii Regii

servus humillimus
Ioannes Beöthy m.p.
Vice comes Bihariensis

Pe verso: Excelso Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico
Budae. Ex officio a vice comiti Bihariensi

Vice comes comitatus Bihariensis demisse insinuat: per statum militare pro reprimendo tumultu in finibus Transylvaniae ex parte huius comitatus in exenbiis stantem, tres popas non unitos resignatos esse, de quibus penes originalium actorum submissionem uberiores ordines expetui de dato 23-a novembris 1784

Orig., A.N.U., s. C.L., C.44 (Dep. pol. com.), 1784, *fond 290*, f. 153. Publicat în Gorun 1987, p.253-254. Republicat în Gorun 1991, p. 236

1784 noiembrie 23, Vașcău

Wohlgebohrnen Insonderes Hochgehrtester Herr Inspector,

Ich habe die Ehre Ihnen zu avisiren, das alles was man gestern gesaget, ein blinder Larm war, und das Ich mit meinen Dragonen, den Weeg nach Vasko umsonst, gemachet haben. Herr Hauptman von Kinaish der heute früh um $\frac{1}{2}$ 4 Uhr nach Almagy gekommen, hat alles ruhig gefunden, und von denen Rauber nichts gehört noch gesehen. Weshalb er morgen Abends, oder den 25 in der früh hier wieder eintrefen wird. Haben Sie Gütte, diese Nachricht, den Herrn von Szlavi so wie denen übrigen gutten Freunden zu Comuniciren, auch das Sie gutt und ruhig schlaffen mögen. Ich bin mit aller Hochachtung

Euer Wohlgebohren

Vasko die 23 novembris 1784 um 5 Uhr abends

Gehorsamer Diener
Von Nesslinger m.p.

Pe verso: A monsieur monsieur de Dragosche Inspecteur de la
Seigneur ire de

Citto citissime a Belényes

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 264; sigiliu ceară roșie

1784 noiembrie 24, Sebeș

Ihre Excellenz !

Hochlobliches Landes-Gubernium, gnädig hochgeheigte Herren !

Es ist die Anzeuge sicher gelangt, daß das Weib des Horre sich gleich bei dem Anfang des hiesigen Tumults nach Belényes in die Kalotaszeg begeben, und sich auch noch dort befinde. Es bringt mich dieses auf die Muthmassung, daß der Horre debei die Absicht habe.

Erstlich. Von denen hier geraubten Sachen seinem Weib diejenige zuzuschlken, bei welchen er seinen meisten Vortheil zu finden glaubt.

Zweitens. Daß er, wenn er hieher ins Gedränge kommt, sich auch dahin begeben und von dort auf seine Rettung denken werde. So viel mir

bekannt ist Beléneyes in Biharer Comitatus, und heißt nicht sehr weit hinter Halmágy.

Ich habe es vor nothwendig gehalten, euer Excellenz, und einem Hochlöblichen Gubernio diesen Umstand unterhänigts zu berichten; der ich mit tiefster Ehrfurcht bin.

Euer Excellenz und eines Hochlöblichen Gubernio.

Mülbach den 24-ten November 1784, vormitag, um 10 Uhr

Unterhänigster Diener
Michael von Brukenthal m.p.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/6, cutia 173, nenumerotat; publicat în Hurmuzaki XV/2, p. 1767.

165

1784 noiembrie 24, Suplacu de Barcău

Spectabilis, ac perillustris domine ordinarie vice comes,

Az haramiák ellen tekintetes nemes Közép Szolnok vármegye (mint most Jánky Mihály ippí compossessor urtól értem, ki úr asszonya által hozta hozzánk) olly rendelést tett, hogy ma az egész nemesség Somlyón, holnap pedig Zihlajon meg jelennyen fegyveressen. Mint hallani, az haramiák a Meszessen negyvenen ként szédelgenek, a Kolosvármegyei nemesség 700 közülök ell fogott, hirtetnek sok cselekedeti az haramiáknak, mellyeket a báró Inczedy eő nagysága levelébül érteni méltóztatott a tekintetes úr. Itt szomszédtságban mit tesz a nemesek gyülekezete ? meg érthetvén hitellessebb tudósítással udvarlok a tekintetes úrnak. Signatum Széplak die 24 novembris 1784

Emericus Lukáts m.p.
Vice iudex nobiliorum

Pe verso: Spectabili, ac perillustri domini Ioanni Beöthy de Bessenyo inelyto comitatus Bihar ordinarii vice comiti. Várad Olaszí Széplaki, Tóti, Micskei és Csatár strasák külgyék

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 262; sigiliu ceară roșie. Publicat în Gorun 1984, p. 118

Onorate și ilustre domnule vice-comite ordinar,

Onoratul comitat Solnocul de Mijloc a dat împotriva haramiilor (după cum înțeleg de la domnul Mihai Jánky, coproprietar în Ip, a căru

soție a adus [știrea] la noi) o asemenea dispoziție ca astăzi întreaga nobilime să se prezinte înarmată la Șimleu, iar mâine la Zalău. După cum se aude, haramiile hoinăresc câte 40 în Munții Meseșului; nobilimea din comitatul Cluj a prins 700 dintre ei; se zvonesc multe fapte de-ale haramiilor, pe care să binevoiască onoratul domn să le înțeleagă din scrisoarea măritului baron Inczedy. Ce va face adunarea nobililor aici, în vecinătate, înțelegând voi sluji onoratului domn cu știri mai autentice. Semnat la Suplacu de Barcău, 24 noiembrie 1784

Emeric Lukáts m.p.
Vice-jude nobiliar

Pe verso: Onoratului și ilustrului domn Ioan Beöthy de Bessenyo, vice-comite ordinar al comitatului Bihor. Oradea-Olosig

[Prezenta scrisoare] să fie trimisă de străjile din Suplacu de Barcău, Tăuteu, Mișca și Cetariu

166

1784 noiembrie 25, Beliu

Preosfințitului și de Dumnezeu cuvântătorului domnului
Domnului Petru Petrovici, episcop Aradului, noao pre milostiv
domn.

Cu aceasta ne rugăm preosfinții sale domnului, noi, vidicul Belului, fiind prins protopopul nostru Mihail din Tagadău cu doi preoți, anume popa Vasilie din Mărăuș și popa Zaharie din Bochie și în robie sânt în Orade Mare, la varmeghie. Noi foarte ne rugăm domnului să ne facă dreptate a ni da în chizeși. Iară, dă nu va fi putință a-i da, tare ne rugăm să-i scoată domnu de la ace robie gre. Să fie la curte preosfinții sale ariștăfuit, până va fi incvizite pentru ei, că noi jeluim că nu-s vinovaț.

Ca și noi, creștinii, să fim socotiți supt episcopeasca stăpânire a preosfinții sale domnului, plecați sântem și sărutăm dreapta mână a preosfinții sale

Noi, vidicul întie, orașul Bel, birău Muntean Toma +
Satul Tagadău, birău Ciuce Indrei +
Satul Bochie, Stanca Gheorghie, birău
Satul Mărăuș, Ștef Gheorghie, birău
Satul Șiiad, Trăinic Luca, birău

Și cu tot vidicul ne rugăm domnului, preosfinții sale, să facă milă, că foarte în gre robie sânt închiși, că noi jceleuim că nu-s vinovați și cu peceturi întărim.

Noembrie 25 1784

Satul Tăgădău

Prin mine mai mic plecatul

Popa Ioan Opriș, paroh în orașul Beliu

Pe verso: Preosfințitului și de Dumnezeu cuvântătorului, domnului domnului Petru Petrovici, episcop Aradului, Ienopolii, Orăză Mari, a Halmagiului, noao pre milostiv domn

Orig., publicat în Ed. I. Găvănescu, *Mărturii românești din eparhia Aradului în veacul al XVIII-lea*, Arad, 1940, p. 38-39

167

1784 noiembrie 25, Deva

Inclyta universitas

Domini nobis singulariter colendi !

Curias nobilitares in toto hoc comitatu cum Zaránd unito a possessione Zám usque ad possessionem Szent György Torotzkó per rebellem, ac truculentam rusticam plebem non pridem fuisse expilatas, ac penitus incineratas, aut crudeliter devastatas inclytae universitati non ignotum est. Siquidem vero a fidedignis relationibus intellectum esset, eandem rebelem rusticam plebem varia clenodia, et res mobiles pretiosas, equos, pecora cornuta e curiis nobilitaribus ablata ad confinia inclyti regni Hungariae loca asportari, ibique promiscue cum fraude, et damno proprietariorum divendi, ac abalienari, praesertim vero iudaeos corradendi auri, et argenti aliunde appetentissimos extensis manibus damnabili huic lucro imminere: ad praepediendam hanc abalienationem proprietariis praecudicisam perofficose requiruntur inclyta universitas, quatenus sparsis circularibus eas adornare velit dispositiones, ut:

Primo: eiusmodi suspectas merces, pretiosas vestes, signata pecora, et equos vendentes una cum rebus vaenum expositis arrestentur, specificatioque rerum ablatarum horsum submittatur.

Secundo: serio invigiletur, ne eiusmodi rapinae per quosvis praecipue vero iudacos palam, aut clanculum coemantur, sub poena amissionis earundem mercium.

Tertio: aurifabris quoque emptiones rerum argenteam aurearumque a suspectis eiusmodi personis fiendae sub gravi incurrenda animadversione interdicanur, et si res aurea argenteaque signatae, praecipue apud eosdem, aut etiam suspectos homines reperirentur, eadem sequestro subiiciantur, proprietariis penes sufficientem legitimationem restituendae. Caeterum decenti cultu mansimus.

Inclytæ universitatîs

De vae 25-ta mensis novembris 1784

obligatissimi servi
officiales inclyti comitatus Hunyad
Ioannes baron Bornemisza m.p.
Supremus comes
Paulus Ponori m.p.
Vice notarius

Inclyti comitatus Bihariensi

Pe verso: Inclytæ universitatî inclyti comitatus Bihariensis. Dominis nobis singulariter colendis. Estafetaliter. Nagy Várad. Ex officio. Temesvár. Arad.

Perceptum 29-a novembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 248, 1785, cutia 173, nenumerotat.

168

1784 noiembrie 25, Sibiu

Inclyta universitas !

Erumpente in nonnullis comitatus Hunyad cum Zaránd uniti, nec non Albae Inferioris laccis publicis plebis valachicae tumultuatione, cum 11 a currentis mensis et numero 10500 abhinc certiorata exstitit, gubernium necessarium invenit, ad partes illas commissarium plena activitate instructum in persona domini consiliarii gubernialis Michaelis de Brukenenthal exmittere, qui inter reliqua tenore copialiter advolutae suae relationis repraesentavit: uxorem precipui tumultuantium coriphaei Hore alias Nyikulai Ursz dicti semet ad oppidum Belényes inclyto comitatui Bihariensi ingremiatum recepisse. Inclytam proinde universitatem officiose requirendam esse duxit gubernium, ut praeattactam mulierem dicti coryphei consortem perquirendam atque mors intercipiendam, severaque, custodiae tradendam, et rerum apud eandem reperiundarum

sequestrationem ac consignationem disponere, et horsum certiorationem, rerumque consignationem qua citius suppeditare haud gravetur.

In reliquo manemus

Inclytæ universitatis

E regio magno principatus Transylvaniae gubernio

Cibinii 25-a novembris 1784

ad officia parati

Baro Samuel de Brukenthal m.p.

David Székely m.p.

Adam Neregy m.p.

Secretarius

Pe verso: 10960. Inclytæ universitati comitatus in Hungaria Bihariensis consignandum. Ix officio. Per Debretzinum. Nagy Várad
Perceptum 5-a novembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, cutia 173, nenumerotat. Publicat în Hurmuzaki, XV/2, p. 1767-1768.

169

1784 noiembrie 25, Zalău

Inclyta universitas !

Statum turbatae in hac provincia per crumpentes magno numero latrones, hisque associatos gentis valachicae rusticos, publicae tranquillitatis, inclyta universitas ex advolutis pluribus intelligere non gravabitur. Rem publicam, et privatam summo discrimini expositam esse multis prosequi, nobis in his rerum circumstantiis constitutis tempus non suppetit, paucis duntaxat acclusis repraesentationibus adiungimus, grassantes latrones in interioribus provinciae huius partibus, multas rapinas, latrocinia, et multorum nobilium enecationem passim iam commississe, de praesenti vero ad Alpes, et silvas, ad possessionem Kalotaszeg ea intentione se recipisse, ut nacta occasione in finitimas principatus huius regiones irrumpere possint. In hoc discrimine constituti, inclytam universitatem officiosissime et enixe interpelamus, quatenus in suo comitatu necessarias pro exigentia modernorum circumstantiarum dispositiones ea modalitate facere velit, ut ubi opus fuerit, huic etiam comitatu nobilitas succurrere promte possit, in his enim partibus et advicinantibus gremialibus comitatibus nobilitas ad insurrectionem disposita est, qua proxime sub praesidio, et directione illustrissimi domini supremi comitatus huius comitis, ad vicinos huic comitatu Transylvaniae comitatus latronibus obviam ducetur. Ad hoc

nostrum postulatum confidimus, tanto magis inclytam universitatem animum conversurum, cum malum nobis imminens, in illas etiam partes (nisi suffocetur) procul dubio irrupturum sit. In reliquo condescenter manemus

Inclytae universitatis

obligatissimi servi, vicini et amici

Comes Sigismundus Kornis m.p.

Ordinarius praeses

Iosephus Szebeni m.p.

Vice notarius

E sessione Tabulae inclytae comitatus
Szolnok Mediocrum cum Kraszna et Kővár
Uniti, die 25-a novembris 1784 in oppido
Zilah celebrata.

Pe verso: Inclytae universitati, inclyti comitatus Bihariensis. Ex officio. Magno Varadini. Urgentissimum.

Perceptum 28-a novembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 247, 1785, cutia 173, nenumerotat.

170

1784 noiembrie 26, Arad

Arad 26 novembris 1784

Spectabilis ac perillustris domine ordinarie vice comes !

Quia quid rumore publico ad praetitulatam spectabilem dominationem vestram perlatum est id omnino verum esse significo. Serphiss et indubie rabies hoc valachorum etiam ad inframontanos nostras possessiones et campestras, si hinc Radnam missa militia eo non advenisset, qua visa deterriti rustici recesserunt, et turba illorum erant, fama erat, hic absoluti incinerationibus et caedibus nobilium, Magno Varadinum usque profecturos fuisse. Quare consulte ordinavit inclytus comitatus quod militiam ad limites suos exmiserit.

In comitatu Zarándiensi, certus valachus Hora dictus cum tribus filiis, in pago Kurety conspirationem et coniurationem hanc inchoarit, ut omnes nobiles, ipsamque gentem hungaram radicitus exterminet, in templa catholicorum et sacerdotus domos, et personas solirat, quod in nostro comitatu, cum enormi tyrannide factum est in meo oppido Soborsin; ubi nihil praeter cineres et rudera videre est.

250

Post patratum scelus, cum assistentia militari exmissi sunt tres magistratuales deputati, pro cognitione rei, et primipilorum compræhensione et huc ad carceres adducti sunt ex qualibet possessione, qui pro maxime peccantibus ac concitatoribus declarati sunt. Successive advenit etiam consiliarius aulicus Dantzkai cum regio mandato ut contra maxime renitentes statarium iudicium celebretur, et executio in facie loci fiat, hoc hucusque fieri non potuit pluribus ex rationibus, cum primum hesternæ die sententia ferri valuerit. Cuius executio iterum recte heri per ordinatum regium, commissarium comitem Jankovits inhibita est cum ipsimet in persona velit cum generali Papilla advenire, et negotium hoc usque ad originem investigare; iam quid generabit hæc dilatio et hæc investigatio, effectum præstolor. Si malesavis his tumultuantibus iterum parceretur et exemplum non statueretur, omnes illi comitatus in quo valachica natio maiori numero comprehenditur, serius, aut citius id ipsum experiri cogeretur, quod transylvani adhucdum experiuntur, nosque iam experti summus. Ego equidem iam nihil habeo quod metuam, omnia enim quæ a iuventute mea per industria iusto titulo aquisivi, amisi. Vita, et terra unice remanserunt, nec vita remansisset, si ex speciali Dei providentia per duos hos menses a quo a manibus latronum liberatus eram, a Soborsinensi itinere præpeditus non fuisse, nam circumstantiæ ita erant comparatæ, quod nec ullus familiæ meæ ibidem præsens esse potuerit. Et hæc sunt quæ ad aestimatissimas spectabilis dominationis vestræ literas 19 huius exaratus perscribere tempus admisit, qui omnes ciates mihi notos, et notas suis titulis dignissimas, humanissime revcreor, et præcor Deus omnipotens a simili malo et valachorum rabie eos præservare dignetur, favoribus commendatus persevero.

Spectabilis dominationis vestræ

servus obligatissimus

Andreas Forrai de Soborsin m.p.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 301

171

1784 noiembrie 27, Sibiu

Tekintetes nemes vármegye, nékem különös jó uraim !

Nem kétlem az tekintetes nemes vármegyének füleihez halott, ezen Hunyad és Zaránd vármegyei nemességnek szomorú esete, és az paraszt emberek által lett praedálása; az többi közöt nékem ugyan tetemes kárain vadnak, mivel nagy jószágomban, Lunkán, Lunkoján, Tresztján,

Dedátson, mindenem úgy oda vagyom, hogy még egy szegem sem maradt az házomnál, az többi között capitalis mag lovamot vitték el lunkai jószágomból, szép gyermek lovaimot s egyéb méneseimet el pusztították; kérem azért szeretettel a tekintetes nemes vármegyét, és főképpen ennek érdemes fejét, ne sajnálják ezen Isteni szomszédos barátságot velem tselekedni, és az egyéb vármegyében publicáltatni, hogy ha valamely olá paraszt valami olyas capitalis lovat, nem különben arany és ezüst portékát, úgy drága köntösöket árulna, az olyatén ember el fogattatván, meg examináltassék, és ha az portékát töllem valónak, vagy penig más szegény atyámfiaénak, kik meg károsottanak, vagy el szegényedet szomszédoména mindomá lenni, arról engemet ide Szebenbe tudositani ne sajnáláj, ezen velem közlött s több szegény meg károsodott szomszédaimmal téendő Istenes szivességét és barátságát, ha énis vélek edgyüt viszont szolgálhatom szerentsésnek magamat, vellek együtt tartani fogom, addigis állandó tisztelettel vagyok

Tekintetes nemes vármegyének

Nagy Szeben 27 novembris 1784

késszel kötelezet szolgálja

Gróf Gyulai Ferentz m.p.

General commando

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 249, 1785, cutia 173, nenumerotat

Onorat și nobil comitat, domni bunii cu deosebire mie,

Nu mă îndoiesc să s-a auzit în urechile onoratului și nobilului comitat cazul trist al nobilimii din comitatele Hunedoara și Zărand și prădarea lor de către țărani; printre altele și eu am suferit pagube însemnate, deoarece în posesiunile mele din Lunca, Luncoi, Trestia și Biscaria totul s-a dus în așa fel încât la casa mea nu a mai rămas nici [măcar] un cui; printre altele [țăranii] au dus din posesiunea mea din Lunca armăsarii mei de rasă pentru prăsilă, mânjii mei frumoși, iar restul herghelici au distrus-o; de aceea rog cu afecțiune onoratul și nobilul comitat, și în special pe merituosul său cap, să nu cruțe să facă pentru mine, din prietenie de vecini, să publice în comitat că dacă vreun țaran român ar vinde un armăsar de prăsilă, obiecte de aur și argint și îmbrăcăminte scumpă, pe acel om să-l prindă, să-l cerceteze și dacă obiectele sunt ale mele sau ale altor frați săraci de-ai mei care au fost păgubiți [de răsculați] sau de-ai vecinilor mei săraci, nu ezitați să mă informați pe mine aici la Sibiu și dacă vom putea să ne revanșăm pentru acest serviciu creștinesc și prietenesc pe care-l faceți mie și vecinilor mei

păgubiți, mă voi considera norocos împreună cu ei. Și până atunci rămân
cu stimă

Al onoratului și nobilului comitat
Sibiu, 27 noiembrie 1784

slugă îndatorată și serviabilă
Contele Francisc Gyulai m.p.
General

172

1784 noiembrie 27, Sărand

Perillustris, ac generose domine fiscalis
Domine mihi singulariter colendissime !

Commissiója szerint az tekintetes úrnak ad faciem possessionis
Fantsika ki menvén hogy ujjonnan meg visgállyam a fantsikai és pestyerei
marhák bé hajtogatásinak helycit etc.

Ami illeti az pestyerei négy darabb marhákat már pascuumon
járatni nem lehet az télnek mostohasága miat szénára szállottak, az
szegény embereknek pedig igen kevés szénájok vagyon, méltóztasson az
tekintetes úr irántok valamit gondolni mivel elléshez közelítő tehenek is
vannak közöttük, valami szerentsétlenség talál rajtok történni, meg
károsodik véle valamellyik szegény ember.

Itten még ennek előtte esztendőbeli indorsátákat is accludálok,
mellyekből igen ki tetczik hogy mindetig húzták vonták a fantsikaiakat,
soha békességben velek élni nem akartak. Mellyeket is amidön
alázatossan referálnák és az pestyerei négy darab marhák iránt ujjabb
rendelését várnék, gratiajaban magamat ajánlom s maradok a tekintetes
úrnak alázatos szolgája

Száránd die 27-o novembris 1784

Fülöpp József m.p.
szárándi ispány

Copie autenticată, A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte
juridice*, inv. 247, dos. 472, f. 36

Ilustru și generos domn avocat,
Domnule mie în mod deosebit binevoitor !

Conform însărcinării date de onoratul domn, am ieșit la fața
locului în localitatea Făncica pentru a examina din nou locul de unde au
fost duse înăuntru vitele din Făncica și Peștere etc.

În ceea ce privește cele patru vite din Peștere, nu se mai pot duce la pășune din cauza vitregiei iernii și au trecut [deja] pe fân, iar oamenii săraci au foarte puțin fân; să binevoiască onoratul domn să se gândească la ceva în privința lor întrucât între ele sunt și vaci care urmează să fete, dacă se întâmplă vreo nenorocire cu ele, va fi păgubit careva dintre oamenii sărmani.

Includ aici și rezoluții de acum un an din care reiese că și până acum i-au tracasat pe cei din Făncica, niciodată nu au vrut să trăiască cu ei în pace. Despre care, după ce am relatat cu smerenie [cele de mai înainte] așa aștepta noi dispoziții în privința celor patru vite din Peștere, mă recomand în grația voastră și rămân servitorul supus al onoratului domn. Sărând, 27 noiembrie 1784

Iosif Fülöpp m.p.
Spanul din Sărând

173

1784 noiembrie 28, Arad

Spectabilis, ac perillustris domine ordinarie vice comes,
Domine mihi peculiariter colendissime !

Replicam per dominum episcopum Magno Varadiensem graeco-catholicum erga memoriale meum in mento desumptionis a ritus mei hominibus stolae per parochum graeco-catholicum praesentatum datam, ex dispositioneque in clytae universitatis mecum comunicatam, riteque perceptam, hodierna posta suae illustritati domino supremo comiti velut ad probandum usum stolae praehabitu insufficientem, certis ex reflexionibus antequam eadem ipsi augustissimo domino submissem, communicavi, peto igitur interea etiam, donec seu a sua illustritate, seu vero e locis altissimis disponenda disposita fuerint, ab aggravio dependendae praetensae stolae ritus mei homines tam Magno Varadienses, quam et Várad Olaszienses per in clytam universitatem gratiose manteneri.

In speratum nuncium accepi ritus mei protopresbyterum Beliensem cum nonnullis parochis ex eo incaptivatos haberi, quod acceptis in merito conscriptionis ad exigentiam benignae dispositionis regiae a me ordinibus, idem protopresbyter, ac subalterni parochi ad morem gerendum benignae ordinationi regiae creditum sibi populum exstimulaverit. Dignetur ergo spectabilis eadem dominatio vestra quid in re subversetur me quantocius informare. Unica enim eae incaptivationis ratione, stante, ut pro futuro eadem sua maiestas sacratissima mecum ab omni per me, mihi que subalterni cleri altissimorum iussorum regionum publicatione clementer dispensare velit supplex exorare necessitabat. Quam proinde expetitam informationem

254

praestolaturus, penes mei, meorumque commendationem, expertis favoribus
comendaturus, iugi cum cultu maneo.

Spectabilis, ac perillustris dominationis vestrae
Aradini die 28-a novembris 1784

obligatissimus servus
Petrovics m.p.
Episcopus

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos.
IV.A.11/1, Acta emeritorum magistratuum et advocatorum, fascicol I, nr. 17, f. 81.
Publicat parțial în Gorun 1991, p. 239

174

1784 noiembrie 28, Huedin

Spectabilis, ac perillustris domine ordinarie vice comes,
Domine mihi peculiariter colendissime !

Nem kétlem, hogy az urakis a mi inségünknek fajdolmos részessi
ne légyenek, a mennyiben minden, valaki érzékeny nemes szívvvel bir
szomszédja házának el égettetését keserves szemekkel szemlélni
kényszerítettik. Hosszas volna én nékem le irni ezen nemes magyar kis
hazátskában nemes vért szonómjuhazo, s annak vagyonyának fel
pracdáltotását óhajtó tolvaj oláh kösségnek dühösségit, mely miat sok fő
és nemes meg öletetett, egész magyar helységek eltöröltettek, meg
számlálhatatlan sok gazdag házak fel predaltottak, el égetettek, pusztán
hagyatottak, sokan olyanak, kik sok szegényeken könyörölni minden
rövidség nélkül tudtanak, már most élclmeket nem tulajdanokébol, hanem
a mások segedelme által viszik, minthogy pedig azon nemes magyar
nemzetünk ellen dühös indulattal fel fegyverkezett tolvaj oláhság
tsoportonként az Havasokon, úgy mint Abrud és Topánfalván, Runk és
Oklos tájékaig (nem oly gondolattal mindazonáltal, hogy fel tett ros
szándékától el ályon, hanem inkább, hogy az elejekben vetett akadályokat
el háritani ki ütthessem, és kezdett fortélyát továbbra is vihesse) meg vonta
magát. Meg eshetik az is, minthogy itten alkalmas minden vigyázásokat
személyes magam sok fő méltóságok, s nemes vármegyém jelen létükel meg
tettünk, hogy az kéntelenségtől inditatván dühös fortélyakra, azon nemes
Bihar vármegyének szelyeit, venni minden töllek ki telhető iparkadással el
nem mulattják. Itten a mi rendeléseink szerint Kraszna, Kolos, Fejér és
Hunyad vármegyéből nekiek semmi szín, és praetextus alatt gabonát akármí
drága pénzen is venni nem lehet, ily gondolattal lévén ez iránt, ha valamint

élelmekből ki fogynak, vagy meg tsendesednek, közüllök a gonosztévőket ki adják, vagy pedig a Havas közé szorítatva éhel halásra jutnak. Illő léssen tehát az urakis azon nemes vármegyében ezen rendeléseket meg tétetni, mivel pedig a mi cordonunk Fekete Tótul kezdődik, azon fejül az urnakis fel állitatni ajánlom vegye szivére, tela praevisa minus morent, rajtuk által essék a gonosz azon inség az urakot is körül foghattya, mellyet, ha egymást meg értyük, a mennyei felségnek segedelmel által, egybe vetett vállokkal el távosztathatunk.

In reliquo condescedi aestimio persevero
Spectabilis dominationis vestrae

obligatissimus, et sincere devinctus servus
Comes Ioannes Csáky m.p.

Bánfi Hunyad 28-a novembris 1784

Pe verso: Spectabili ac perillustri domino domino Michaeli Böjti (sic) inlyti comitatus Bihariensis ordinario vice comiti domino mihi singulariter colendissimo. Ex officio

Zilah, Debretzen. Nagy Várad
Perceptum 8-a decembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 252, 1785, cutia 173, nenumerotat; sigiliu ceară roșie.

Onorate și ilustre domnule vice-comite ordinar,
Domnule stimat în mod deosebit !

Nu mă îndoiesc că și domniile voastre sunt părtași la mizeria noastră, în măsura în care oricine, care are o inimă nobilă, este obligat să contemple *cum arde casa vecinului*. Ar fi prea mult de scris despre furia comunităților lotrilor de români, însetați de sânge nobiliar și de prădarea averilor nobililor din această mică țărișoară ungurească, din care cauză mulți magnați și nobili au fost omorâți, așezări ungurești întregi au dispărut, nenumărate case bogate au fost prădate, arse, lăsate pustii, mulți dintre accia care mai înainte au putut să se îndure de mulți săraci, acum se hrănesc din ajutoarele altora; deoarece hoții de români, care s-au înarmat din furie față de nobila națiune ungară, s-au retras în grupuri în munți (nu cu gândul să renunțe la intențiile lor rele, ci mai ales pentru a evita obstacolele puse în calea lor, să poată lovi și să continue și pe mai departe tertipurile începute), în zona localităților Abrud și Câmpeni, până în părțile Runcului și a Ocolişului Mare, se poate întâmpla și aceea că, întrucât aici am luat personal, împreună cu mulți magnați prezenți

în nobilul meu comitat, toate măsurile de pază convenite, nu vor întârzia să înceapă din necesitate tertipurile furioase pentru a cucerii marginile nobilului comitat Bihor, cu toată străduința de care sunt capabili. Aici, conform dispozițiilor noastre, ei nu pot cumpăra cereale sub nici o formă sau pretext din comitatele Crasna, Cluj, Alba și Hunedoara, nici pentru oricât de mulți bani, având convingerea că dacă li se vor termina alimentele, ori se liniștesc și îi vor preda dintre ei pe răufăcători, ori vor muri de foame, strâmtorați între munți. Prin urmare, s-ar cuveni deci ca și domniile din acel nobil comitat [Bihor] să ia aceleași măsuri și, întrucât cordonul nostru [de pază] începe de la Negreni, și domniile voastre să îl ridice [pe al lor] de acolo în sus; vă sfătuiesc să puneți [chestiunea] la inimă, urzeala recunoscută din timp durează mai puțin; dacă această mizerie rea va trece peste noi, va cuprinde și pe domniile voastre, în schimb, dacă ne înțelegem unii pe alții, cu ajutorul celui de sus, umăr la umăr, o vom putea îndepărta.

În rest rămân cu stima convenită

Al domniilor voastre stimulate

cea mai obligată și sincer devotată slugă
Contele Ioan Csáky m.p.

Huedin, 28 noiembrie 1784

175

1784 noiembrie 29, Buda

27034

Incllyta universitas !

Erga factam horsum incllytae huius universitatis sub dato 17-a septembris anno currenti in eo repraesentationem, quo ea exmittendo pro receptione currum campestrium officiali instructio detur, ut a defectibus ipso temporis tractu enatis praescidat, siquidem suprema armorum praefectura hungarica reinsinuaret, exmisso praemisso fine officiali alioquin desiderio comitatus huius conformem instructionem datam esse.

Hinc id ipsum praelibatae huic universitati pro requisita notitia praesentibus significari. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico, Budae 29-a novembris 1784 celebrato.

Ad officia paratissimi
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlecz m.p.
Ioannem Michailovich m.p.

*Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentialem Hungaricam
Inclitae universitati comitatus Bihariensis.
Debreczinum. Ex officio.
Perceptum 15-a decembris 1784*

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 41, 1785, cutia 172, nenumerotat; sigiliu timbru sec.

176

1784 noiembrie 29, Buda

27219

Inclita universitas !

Isthic adiacentem per supremam armorum praefecturam hungaricam horsum communicatum generalem super viis, pontibus, et aggeribus, tabellaris relationis extractum Consilium hoc Locumtenentiale Regium incliti huic universitati ea cum intimatione communicat: ut spectata praeprimis praesentium circumstantiarum ratione tabellariter expositorum defectuum reparationem, in quantum hyemalis tempestas admittit, quantocius suspiciat. Datum ex Consilio Regio Locumtenentialem Hungarico, Budae 29-a novembris 1784 celebrato.

Ad officia paratissimi
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlecz m.p.
Ioannem Michailovich m.p.

*Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentialem Hungarico
Inclitae universitati comitatus Bihariensis.
Debreczinum. Ex officio.
Perceptum 19-a decembris 1784
Lectum in generali congregatione 4-a ianuarii 1785*

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 106, 1785, cutia 172, nenumerotat; sigiliu timbru sec.

Tekéntetes ordiarius vice ispány úr
Tellyes bizodalommal való drága kedves uram eöcsém !

Hozzám utasított atyafiságos úri levelébül, mind a tumultusnak voltaképpen való le irását, mind pedig a tumultuansoknak a militia által valamennyire lett csendesítését s el szellesztését, különös obligatioval, s vigasztalással értettem.

A mi a mostani villangó veszedelmes circumstantiakban, bátorságosbb helyre menő szándékomat illeti, nem lehet tulajdon képpen való szoros értelemben, rosz lelki ismeretbül származott, haszontalan ijedségre magyarázni, mert annyi ezer desperatus s gonosz igyekezetű rosz embereknek, assistentia nélkül resistálni, képtelen vakmerőség, csábultság, és garguldság volna. Illő tehát számos gycrmekket nevelő, de ezeknek szaporításátul egészen meg szünő, Isten utain járatos keresztény jámbor atyának (a minemű valójában, és világ itéleti szerint én is vagyok) maga s háza népe securitássáruul gondoskodni, és ez nem gyalázatos, sőt inkább dicséretes, és Isteni félclemmel meg egyező szükséges provisio, az az a közelítő, és majdnem reánk rohanó veszedelemnek meg előzésére czélozó hasznos eszküzzel való élés. Ha nemessi vérhez illő vitézi bátorságot kellene alkalmas helyen, fegyver villogtatva producálni, meg látnám hogy a hejjehujjázkodást, comediázást, és örök kárhozatra vezérlő orczátlan szerelmeskedést gyakorlók közzül, ki ugratna a váradi képzelt vitézek közzül climbe, a vagy az ellenség le tiporásában s el gázolásában ki előzne meg engem szerénységgel s vitézi bátorsággal ? Könnyű az erőss várbul fittyet hányni a távoly levő ellenségnek, de ha Váradhoz közelitenének (mellyet az Isten kegyelmessen távoztasson el) tudom nem leszen elégséges, a Körös, és Pecze áradása, az el pocskondiázásoknak ki abárlására, nem győznek a váradi szappanosok a mosónákat szappannal, és az apothekákbulis annyira ki fogyna a sok temjény, és francziskedli a kedvtelen büznek el üzésérc; hogy a nyavalyákbul ki mcnekedőknek, ujj esztendőben, nem tudnának apothekarius uraimék, a conto mellet a szokás szerént efféle ajándékokkal kedveskedni. Egy szóval a folyó vizeknek el változott színébül azt gondolhatnánk: hogy a Sáros, Liptó és Árva vármegyei tótok, sáfránnyal meg terhelv, mindnyájan a Körösbe, és Peczébe vesztek. De fére tevén a tréfát, nem volt ez ok nélkül való haszontalan félelem, mert ha csak még egy hétig akadály nem tétetet volna a tumultuansoknak, ide érkezésekkel az ide való jobbágyságotis fel

lázasztván, és földes uraik ellen támasztván, ezekis hasonló praedát, gyilkosságot, és égetést követtek volna el, természet szerint hajlandó lévén, főképp az oláh male contentus parasztság, az efféle tumultusra, és vérengzésre. Ezen veszedelemtől ugyan méltó ezentúl is tartani, ha csak felséges urunk, rettentő iszonyu halállal nem végezteti ki az el fogattatott tumultuansokat. ?agam személyét éppen nem féltém, ha szinte minden házak, és pitvarak meg ölettettekkel meg fertéztetnénekis, tudván, hogy a hivek a csapások közöttis meg tartatnak.

A ki előtt, az Erdély országi jobbágyokank, földes urai által gyakorlott sanyargattatása tudva vagyon, éppen nem csudálhattya, hogy ilyen extremitásokra könnyen disponaltathattak, de ha valamely gonosz igyekezetű rossz ember, a mi jobbágyainkalis el hitetné, hogy ilyen módal, a szenvedhető iga alóllis ki menekedhetnének, ki tudgya ? Ha ökis hasonló vakmerőségre nem vetemednéneké ? Jó volna tehát méltóságos fő ispány urunk eő nagysága, méltóságos fő cancellarius, és méltóságos Győri úr eő excellentiájok, s több nagy urak által (a kiknek tudniillik leg közelebb való influxussok vagyon az udvarnál) felséges urunkat arra vezérleni hogy a következhető veszedelemnek meg előzésére, minden keménységgel parancsolna eő felsége az el fogattatott, és kézben kerülendő tumultuansokkal bánni, mert ha most királyi kegyelmét nyujtva eő felsege hozzájok, ugy a magunk jobbágyai között sem lehetünk bátorságossak éltünk meg maradása felől, ámbátor Magyarországba urbarialiter tractaltatnakis. Úgy hallom hogy már é tájanis találkoztak olyan vér szomjuhozók a parasztok közzül, a kik halván emezeknek közelítését, minden tartozkodás nélkül el merték mondani, hogy bár csak az Isten hamar hozná, mellyből könnyen által láthatni, hogy a falusi lakos jámbor földes urak, minémű veszedelemben legyenek, jól lehet a városiakis ettől nem volnának egészen mentek. Felette nagy bűnben öltözött tehát uram eőcsém, midön hozzám küldött atyafiságos úri levelében, ilyen fel kiáltásra ki fakadni nem irtozott, tudniillik: *Boldog Isten ! mire jutott a magyar, hogy csak a hireis futásra ingerli.*¹⁴ A ki meg tudgya gondolni, csak nagy vétek a csufolodás mellyet siralommal tapasztalták azok a 42 gyermekek, a kik Illyés szolgáját Eliseust meg csufolván, s torkok szakadva kopasznak kiabálván, az erdőből ki jövő két nyüstény medvék által kegyetlenül széllyel szaggattattak, a mint meg vagyon írva, Királyok második könyve második részének 23-dik és 24-dik verseiben. Él még mostis, és mind örökké élni fog az a boszszuálló igasságu Isten, a ki a csufolodókat büntetetlen nem hadgya, ha egy ideig meg tartoztattya is sujkoló kezeit, mellyet uram eőcsémtől atyai irgalmasságából kegyelmessen

¹⁴ Subliniat în original

el fogja fordítani, ha ezen hibás vélekedésből származott fel kiáltását, meg bánván, világ előtt revocálja, s annak utána ezen vétket meg gyónván, töredelmes szóból meg szánnya bánnya, és hogy soha többé illy alá való módon felüllem nem gondolkozik, erössen fel fogydgya, mert a bűnben meg átalkodókat el búsultt haragjában el veszi az úr, így szolván: Énis búsulásomban cselekszem vélek, nem kedvez az én szemem nékik, és nem könyörülök rajtok, és kiáltanak az én filembe nagy szóval, és meg nem halgatom őket. Jaj tehát a meg átalkodott bűnösnek.

Méltóságos drága kedves hugom aszszony kezeit alázatos engedelmességgel csókolom s az urat vitéz kapitány Baranyai urat alázatosan tisztelem. Kiis atyafiságos szives indulatiban a gratiajában ajánlott, szokott tisztelettel maradok.

Tekintetes ordinarius vice ispány drága kedves úr eöcsémnek
Micske 29-a novembris 1784

Baranyi Gábor m.p.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 302-303.

Onorat domn vice-comite ordinar,
Dragă domnule nepot de toată încrederea.

Din scrisoarea domncască trimisă mie am înțeles, cu deosebită obligație și consolare, atât despre descrierea mersului rășcoalei propriuzise, cât și despre faptul că armata a liniștit întrucâtva și a împrăștiat rășcoala.

Cât despre împrejurările agitate și primejdioase de acum și intenția mea de a merge într-un loc mai sigur, de fapt nu poate fi pusă în strânsă legătură și explicată printr-o spaimă inutilă, provenind dintr-o conștiință încărcată, pentru că a rezista fără ajutor la atâtea mii de oameni desperați și cu intenții rele, ar fi o îndrăzneală absurdă, aiurită și stupidă. Se cuvine deci, ca un tată simplu, umblat pe căile Domnului, care crește numeroși copii și care s-a oprit din înmulțirea lor (ceca ce sunt, după părerea lumii, cu adevărat și eu), să se îngrijească de siguranța sa și a familiei sale și aceasta nu este o infamie ci, din contră, este lăudabil, o necesitate care concordă cu credința, cel mai util mijloc pentru preîntâmpinarea primejdiilor care se apropie și care aproape că năvălesc asupra noastră. Aș vedea eu dacă ar trebui să-și arate curajul specific sângelui nobiliar, folosind armele în ocazii necesare, care dintre vitejii închipuiți din Oradea care petrec, își bat joc și duc o viață desfrânată, cine ar sări înaintea mea pentru a călca în picioare dușmanul și cine mi-ar lua-o înainte în a-l lovi,

cu modestie și curaj vitejesc ? Este ușor dintr-o cetate puternică să nu-ți pese de dușmanul îndepărtat, dar de s-ar apropia [răsculații] de Oradea (de care Dumnezeu să-i îndepărteze cu grația lui) știu că nu ar fi de ajuns apa Crișului și Peței pentru a le spăla excrementele, săpunarii din Oradea nu le-ar putea dovedi cu săpun pe spălătorese, iar din farmacie ar dispărea tămâia și substanța necesară pentru alungarea mirosului neplăcut; în noul an domnii farmaciști nu ar putea să fie complezanți față de cei pe care îi vindecă de suferințe, trimițându-le, alături de contul lor, asemenea cadouri. Într-un cuvânt, din culoarea schimbată a apelor curgătoare, am putea crede că slovacii din comitatele Saros, Liptó și Árva, împovărați cu șofran, s-au scufundat cu toții în Criș și Peța. Dar, lăsând gluma la o parte, nu a fost aceasta o teamă fără temei, pentru că dacă timp de încă o săptămână nu s-ar fi pus nici o piedică răsculaților, prin sosirea lor [în Bihor], i-ar fi răzvrătit și pe iobagii de aici și, atacându-i pe domnii lor de pământ, și aceștia ar fi prădat, omorât și incendiat, în același chip, fiind prin natura lor predispuși, mai ales țărănimea română, nemulțumită, la asemenea tumulturi și vărsări de sânge. De acest pericol este bine să ne ferim și de acum încolo, numai dacă măriia sa nu-i va pedepsi cu o moarte înspăimântătoare pe răsculații prinși. Nu mă tem pentru persoana mea, nici dacă fiecare casă și pridvor vor fi pline de cei uciși, știind că cei credincioși supraviețuiesc oricăror lovituri.

În fața cclui căruia îi este cunoscut felul în care sunt chinuți iobagii din Transilvania de către stăpânii lor de pământ nu există mirare pentru faptul că aceia sunt atât de ușor dispuși la asemenea excese, dar dacă vreun om rău, cu intenții răutăcioase, i-ar convinge și pe iobagii noștri că numai în acest mod ar putea scăpa de sub jugul pe care îl suportă, cine știe ? Dacă și ei s-ar deda la asemenea temerități ? Ar fi bine deci, dacă înălțimea sa domnul comite suprem, înălțimea sa cancelarul și excelența sa domnul Györi și alți domni mari (care sunt cunoscuți că au *coa mai mare influență la Curte*) ar convinge pe măriia sa ca, pentru preântâmpinarea primejdiilor viitoare. Măriia sa să poruncească cu toată severitatea să îi prindă și să le vină de hac, pentru că dacă acum măriia sa le va acorda mila sa regală, nu vom putea fi în siguranță între iobagii noștri, chiar dacă în Ungaria au fost introduse reglementările urbariale. Așa aud că și în părțile acestea printre țărani au fost întâlniți dintre accia setoși de sânge, care auzind despre apropierea acestora, au avut curajul să spună fără nici o teamă că numai de i-ar aduce Dumnezeu cât mai repede [pe răsculați], de unde se poate deduce cu ușurință în ce mare pericol sunt stăpînii de pământ ce locuiesc la țară și că este foarte posibil ca nici cei de la oraș să nu fie cu totul scutiți. Domnul nepot a păcăuit deci peste măsură, când în scrisoarea domniei sale pe care mi-a trimis-o nu s-a

îngrozit să izbucnească în acel strigăt cum că *Dumnezeule preafericit ! ce a ajuns unгурul dacă numai auzind știrea, el este stimulat să fugă.*¹⁵ Cinc poate cugeta, bătaia de joc este totuși un păcat mult prea mare, cum au putut să constate cu jale cei 42 de copii care și-au bătut joc de Eliseu, sluga lui Ilie, strigând în gura mare despre el că este chel, iar cele două ursoaice care au ieșit din pădure i-au sfâșiat fără milă, așa cum este scris în cartea a doua, versetele 23 și 24 din Cartea Regilor. Trăiește și acum, și va trăi veșnic Dumnezeu răzbunătorul, care nu lasă nepedepsiți pe cei ce și bat joc de alții, chiar dacă o vreme își reține mâna cu care lovește, pe care o va abate cu milă părintească de deasupra domnului nepot, dacă acesta se va căi și va revoca în public acea afirmație ce provine dintr-o opinie greșită și, după aceea, spovedindu-se de acel păcat, îl va ispăși, și se angajează că niciodată nu va mai gândi atât de josnic despre mine, pentru că pe cel încăpățânat, în supărarea sa mâhnită, Domnul îl va pierde, spunând: și eu, în tristețea mea fac așa cu ei, ochiul meu nu îi părtinește și nu mă îndur de ei; strigă în urechea mea cu voce tare și nu-i aud. Vai, deci, de păcătosul încăpățânat.

Săruț, cu servilă îngăduință, mâinile măritei doamne, dragei și scumpei mele surori, îl respect cu umilință pe viteazul domn căpitan Baranyi. Rămân cu respectul obișnuit, recomandat bunăvoinței și grației frățești.

Onoratului și dragului domn vice-comite ordinar și nepot
Mișca, 29 noiembrie 1784

umila slugă
Gabriel Baranyi m.p.

178

1784 noiembrie 29, Vașcău

Anno 1784 die 29-a novembris in oppido Vaskoh peracta est sequens magistratualis inquisitio.

De eo utrum ?

1. Tudgyaé, láttaé, vagy halotté a tanu e folyó holnapnak 20-ik napján, midőn belényesi protopopa tekintetes substitutus vice ispány úr levelét a vaskói piaczon olvasta, az alatt Csokán Irimic buduraszi lakos minemű beszédekét ejtett ?

1. Kit tud jó tanunak lenni ?

Primus testis Josephus Csedő oppidi Vaskóh notarius catholicus annorum 28 adiuratus examinatus fatetur. Ad 1-m. Mikor belényesi protopopa azon levelet publicálta jelen voltam, s mellettem állott egy budurászi ember Csokán Irimie nevű részegen halottam sőt intetemis

¹⁵ Subliniat în original

ötet, hogy halgasson, de semmi módon le nem tsillapithattuk, mindig azt beszéllette *hogy a császár parancsolattyaúbül tselekedték, amit tselekedtek*,¹⁶ egyebettis beszéllet, de én számot nem tartottam reá.

Secundus testis Ioannes Iósa vaskohiensis graeci ritus non unitus annorum circiter 41 adiuratus examinatus fatetur. Ad 1-m. Azon időben jelen voltam, és egy budurászi embert Csókán Irimia nevü láttam részegen, s ezen szókat halottam tőlle mondani: *ha el égetik a búzát az öyék volt, nem magok fejektüül járnak, talán valakitül parancsolatyuk vagyon*.¹⁷

Signatum Vaskoh ut supra

Per Adamum Varasdy m.p.

Jurassorem

Pe verso: Inquisitio magistratualis in causa Ieremia Csokán Budurasziensis

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 291

În 29 noiembrie a anului 1784, în târgul Vașcău, este efectuată următoarea anchetă oficială.

Despre faptul că

1. Martorul știe, a văzut sau a auzit în ziua de 20 a lunii curente, când protopopul din Beiuș a citit în piața din Vașcău scrisoarea respectabilului domn vice-comite substituit, ce fel de cuvinte a scăpat în acel timp locuitorul din Budureasa Irimie Ciocan ?

2. Pe cine știe să fie martor bun ?

Primul martor, Iosif Csedő, notar al târgului Vașcău, catolic, 28 de ani, jurând și fiind anchetat, răspunde. La 1. Am fost prezent când protopopul din Beiuș a făcut publică scrisoarea și lângă mine a stat un om din Budureasa, pe nume Irimie Ciocan, care era beat; l-am auzit, ba chiar i-am făcut semn să tacă, dar nu l-am putut liniști nicidecum, tot spunea că [răsculații] *au făcut ce au făcut din porunca împăratului*,¹⁸ a mai spus și altceva, dar eu nu am [mai] ținut cont de el.

Al doilea martor, Ioan Iosa, ortodox din Vașcău, circa 41 de ani, jurând și fiind anchetat, răspunde. La 1. În acel timp am fost prezent și l-am văzut pe un om din Budureasa, Irimie Ciocan, beat, și l-am auzit spunând aceste cuvinte: *dacă ard grâul, a fost al lor, nu umblă după capul lor, poate că au poruncă de la cineva*.¹⁹

Semnat la Vașcău [la data] ca mai sus

Prin Adam Varasdy m.p.

Jurat

¹⁶ Subliniat în original

¹⁷ Subliniat în original

¹⁸ Subliniat în original

¹⁹ Subliniat în original

Inquisitio penes commissionem perillustris ac generosi domini Alexandri Papanek in clyto dominiorum Diószeg et Székelyhid fisci dominalis peracta.

De eo utrum

Ezen folyó novemberi hónapnak 29-dik napján estve negyedfél óra táján Smid Josef háza körül hallot e a tanu lövést ?

2-do. Tudgyaé hogy azon lövést Kolcsár Sándor tette Smid Josef háza alatt ? és

3-tio. Ugyan akkor láttaé Kolcsár Sándort puskával ott lenni, s ha látta, mit, és mi végre lőtt ?

4-o. Hát azt tudgya és látta é a tanu hogy Smid Josefet ugyan akkor fenyegette Kolcsár Sándor ?

5-o. Tudgyaé hogy régtől fogva haragszik Kolcsár Sándor Smid Josefre, s miért haragszik?

Primus testis Antonius Smid, Karoliensis, annorum 18 iuratus fatetur. Ad 1-um. A denotált időben Smid Josef uram házába dolgozván olyat lőttek a ház alatt hogy szinte úgy meg rendült a ház, azon lövésre az ablakot ki nyitotta Smid Josef, a gazdám fia és Ad 2-um. Meg szolította Kolcsár Sándort hogy miért lövöldöz ott, ki ad 3-um Azt felelte szarkához lőttem mert sok kárt teszen, azzal el ment onnan. Ad reliqua nihil.

Secundus testis Michael Horváth Székelyhidensis anorum 54 iuratus fatetur. Ad 1-um. A réten voltam a kert alatt mikor nagyot lőttek a Smid Josef uram háza mellett, a füstjét is meg láttam melly a házhoz csak mintegy hat lépésnyire esett, de ad 2-um. Ki lőtte nem láttam. Ad 3-um 4-tum Nihil. Ad 5-um. A nyárba Kolcsár Mártonnal edgyütt voltam mettzeni Smid Josef uramnak, akkor mondotta több beszédei közt Kolcsár Márton, hogy csak haragszik reá Smid Josef uram, nem tudgya miért, ennél egyéb ellene való haragját nem tudom.

Super cuiusmodi praevio modo peracta inquisitione praesentes extradeditimus litteras testimoniales. Signatum Székelyhid, die 30-a novembris 1784

Iudex primarius
Simeon Varga et iurati

Copie, A.S.B., *fond Domeniul contelui Stubenberg*, dos. 34, f. 183

Cercetare îndeplinită din însărcinarea prea onoratului și nobilului domn Alexandru Papanek, avocatul înălțatului domeniu Diosig și Săcuieni.

Să mărturisească despre:

1. Martorul a auzit o împușcătură în luna curentă noiembrie, în ziua de 29, în jurul orei nouă seara, în preajma casei lui Iosif Smid ?

2. Dacă știe că acea împușcătură a fost dată lângă casa lui Iosif Smid de Alexandru Kolcsár ?

3. Tot atunci l-a văzut acolo pe Alexandru Kolcsár cu pușca, iar dacă l-a văzut, asupra cui și de ce a tras cu pușca ?

4. Dar aceea știe și a văzut martorul că atunci Alexandru Kolcsár l-ar fi amenințat pe Iosif Smid ?

5. Dacă știe că Alexandru Kolcsár este supărat de demult pe Iosif Smid și de ce s-a supărat?

Primul martor, Anton Smid din Carei, de 18 ani, a mărturisit în fața legii: La 1. În timpul indicat, lucrând în casa lui Iosif Smid, s-a împușcat una lângă casă încât casa s-a cutremurat; la acea împușcătură fiul gazdei, Iosif Smid, a deschis fereastra și 2. L-a întrebat pe fiul gazdei de ce împușcă acolo, care La 3. A răspuns că am împușcat coțofene pentru că fac multă pagubă, cu aceea a plecat de acolo. La celelalte [puncte] nimic.

Al doilea martor, Mihai Horvath din Săcuieni, de 54 ani, a mărturisit în fața legii: La 1. Am fost în poiană, sub grădină, când [cineva] a împușcat una mare lângă casa lui Iosif Smid, am văzut și fumul [împușcăturii], la șase pași de casă, dar la 2. Cine a împușcat nu am văzut. La 3 și 4 nimic. La 5. În vară am lucrat împreună cu Martin Kolcsár la tăieri [de vie] la domnul Iosif Smid, atunci a spus, printre altele, Martin Kolcsár că domnul Iosif Smid este supărat pe el, nu știe de ce, mai mult *do atâta nu știu despre supărarea împotriva lui.*

Asupra cărei investigații făcute în mod amintit dăm prezenta scrisoare de adevărire. Semnat la Săcuieni, la 30 noiembrie 1784

Judele primar
Simion Varga cu jurații

Inclyta universitas !

Ut securitas, quae praedonum invasionibus in districtu Temesiensi, et inclytis comitatibus Arad, Bihar, Hunyad laesa est, restituatur, et stabiliatur, sua maiestas sacratissima uti gratiosum excelsi Consilii Regii Locumtenentialis intimatum de dato 16-a septembris anni labentis innuit, clementer resolvere dignata est, ut cum deputatis inclytorum comitatuum et status quoque militaris sub praesidio neodeliberatio de medii ad id consequendum idoneis instituat et ea, quae conclusa fuerit, per me ad effectum dirigantur. Deliberatio die 27-a praeteriti mensi octobris habita est, praesentibus inclytae quoque universitatis domini deputatis, et planum elaboratum, quomodo praedones extirpari, securitatesque contra eos, et defendi, et conservari possit ? Istud hic inclytae universitati eo fine transmittitur, ut in eius conformitate dispositiones tempestive fieri possint. Ex tota plani serie observabit inclyta universitas tractum, quem pro obiecto haec securitatis providentia habet, sex comitatus Arad, Bihar, Hunyad, Temes, Krasso, Torontal in duas quodammodo partes, uti natura per Marusium fecit, sectum, considerari, ea potissimum de causa, quod ita persecutio universalis institui non possit, ut totum hunc tractum simul complectatur. Igitur, quae hanc in rem de districtu Temesiensi singillative dicta sunt, ne supervacaneae repetantur in altera quoque parte eadem modo instituenda sunt, ac ideo dispositiones quoque ea ratione faciendae. Quae dum inclytae universitati officiose significo constanter persevero.

Inclytae universitatis

Temesvarini 30 novembris 1784

obligatissimus

Comes Antonius Jankovics m.p.

Pe verso: Perceptum 19-a decembris 1784

Lectum in generali congregatione 4-a ianuarii 1785

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 168, 1785, cutia 172, nenumerotat.

Benevolum examen

Anno 1784 die 30-a novembris in oppido Vaskoh institutum.

1-o Kinek hivnak, hová való, hány esztendős, micsoda vallású, feleséged, gyermeked vagyon ?

Ad 1-um. Popa Iovnak hivnak, lehetsenyi popa vagyok 43 esztendős, görög nem unitus vallást tartok, feleségem, s gyermekeim vagynak.

2-o. Miért fogták meg ?

Ad 2-um. Nem tudom miért fogtak meg.

3-o. E folyó holnapnak 20-ik napján, midön belényesi protopopa tekintetes substitutus vice ispány úr levelét a vaskohi piaczon olvasta, micsoda beszédekert ejtettél ?

Ad 3-um. Amidön protopopa azon levelet publicálta, jelen voltam, de én senkit se nem szittam, se rosszat nem szóllottam, hanem csak azt mondtam, hogy az Isten verje meg azokat a tolvajokat.

4-o. Vald meg igazán, mert te azt feleltél protopópának, hogy *had égessék szegények, mert az ők véres verejtékeket az ők munkájokat égették ell?*²⁰

Ad 4-um. Egyebet nem mondtam, csak hogy tolvajok vagynak, s nagyon részeg voltam.

5-o. Honnan tudod te aztat, hogy azok tolvajok, és mi okbul mondhattad te aztat ?

Ad 5-um. Senkitül nem halottam, csak részegen mondtam.

6-o. Ismét vald meg igazán, mert akik hallották szemedbe fognak mondani ?

Ad 6-um. Nem tudom mit beszéltem, mert nagyon részeg voltam.

7-o. Voltál é volt fogva ?

Ad 7-um. Soha sem.

Signatum Vaskoh ut supra

Per Adamum Varasdy m.p.

Jurassorem

Pe verso: Benevola fassio Popa Iov Lehetsenyicsi

²⁰ Subliniat în original

Ancheta efectuată

În ziua de 30 noiembrie a anului 1784 în târgul Vașcău

1. Cum te cheamă, de unde ești, câți ani ai, ce religie, soție și copii ai ?

La 1. Mă cheamă Popa Iov, sunt popă în Leheceni, 43 ani, țin religia greco-ncunită, am soție și copii.

2. De ce te-au prins ?

La 2. Nu știu de ce m-au prins.

3. În ziua de 20 a lunii curente, când protopopul din Beiuș a citit în piața din Vașcău scrisoarea respectabilului domn vice-comite substitut, ce fel de cuvinte ai scăpat ?

La 3. Când protopopul a publicat acea scrisoare, am fost prezent, dar eu nu am înjurat pe nimeni și nici nu am spus ceva rău, ci am spus numai că Dumnezeu să-i bată pe hoții aceia.

4. Recunoaște cinstit, pentru că tu ai răspuns protopopului că *lasă să le ardă săracii, pentru că ard sudoarea lor de sânge, munca lor.*²¹

La 4. Altceva nu am spus decât că sunt hoți și am fost foarte beat.

5. De unde știi tu că sunt hoți și din ce motiv ai spus tu aceea ?

La 5. Nu am auzit de la nimeni, am spus numai, fiind beat.

6. Recunoaște din nou, în mod cinstit, pentru că cei care au auzit ce-ai spus și-o vor spune în față.

La 6. Nu știu ce am vorbit, pentru că am fost foarte beat.

7. Ai fost prins vreodată ?

La 7. Niciodată.

Semnat la Vașcău, [data] ca deasupra

Prin Adam Varasdy m.p.

Jurat

182

1784 decembrie 1, Beiuș

Perillustris ac genecrose domine assimilis !

Cum iconarii illi, quorum intuitu praetitulata dominatio vestra mihi scribit, non sint muscovitae, sed itali legitimis passualibus provisi, hi meo iudicio intercipi non possunt.

²¹ Subliniat în original

Quoniam autem in passualibus apud illum, qui in Sebes interceptus est, existentibus, unus ex his etiam contineretur, dignetur praetitulata dominatio vestra domino iurassori Csomor perscribere, ut eundem Varadinum inviet, qui ibidem cum sui socio (a quo per praedones dispersus est, uti refert) convenire valeat, siquidem hos eorum inviaverim suum socium ibidem praestolaturum. Qui caeteroquin sinceris affectibus commendatus solito cum respectu et amicitia maneo.

Praetitulatae dominationis vestrae
Belényes 1-a decembris 1784

obligatissimus servus et affectionatissimus assimis
Michael Papp m.p.
Ordinarius iudex nobilium

Pe verso: Perillustri ac generoso domino Francisco Ferdényi de Kabala Patak, inclyti comitatus Bihariensis iudici nobilium. Béll. Ex officio

Urszádon további lovas posta legyen éjjel nappal, úgy Rogozon is.

Szilágyi Pap Mihály m.p.

Belényesi, urszádi, rogozi lovas posták vigyék sietve Béllbe.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11/3, Acta emeritorum magistratualium et advocatorum, fascicol II, nr. 12, f. 377; sigiliu ceară roșie.

183

1784 decembrie 2, Buda

27750

Illustrissime, ac reverendissime domine episcope !

Innotuit fidedigne Consilio huic Regio Locumtenentiali, quod nonnulli poparum earum, quae medio diaecesanorum suorum commisse habetur, circa conscriptionem animarum plebis capacitatio, alieno prorsus modo a benignissima regia intentione institucrent, talibusque uterentur argumentis, quae ingratos, et publico ipsi perniciosos in illorum animis motus excitare possent.

Hinc Consilium Locumtenentiale Regium praetitulatae dominationi vestrae serio committendum esse duxit: ut quemadmodum iam sub 17-a

270

novembris clare significatum est, omnem adhibere velit curam, ac sollicitudinem, ne benigna suae maiestatis intentio per popas aliorum interpretata perniciosus motibus, ac inquietudini vel minimam ansam, et occasionem praebet, verum potius eo illos instruat, ut publica tranquillitas, pax, ac debita obedientia conserventur.

Noverit proinde praetitulata dominatio vestra accuratam in hac parte adhibere vigilantiam, ac cuncta ita ordinare, ut omnes, quae per eiusmodi sinistras, aut malitiosas interpretationes excitari possent, excessus, et plebis extravagantia antevertantur. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico, Budae die 2-a decembris anno 1784 celebrato.

Ad officia paratissimi
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlec m.p.
Michael Pretzeker m.p.

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico

Illustrissimo, ac reverendissimo domino Moysi Dragossy,
qua graeci ritus catholicorum episcopo Magno Varadiensi.

Magno Varadinum. Ex officio.

Intimatum ex Consilio de 2-dae decembris 1784 sub numero 27750 quo diaecesanis committitur, ut diligenter invigilent, ne sui subalterni circa recens ordinatam conscriptionem animarum, sibi concreditam plebis capacitationem, alieno prorsus a benigne intimatione regia modo instruerent.

Orig., A.S.O., *fond Episcopia greco-catholică de Oradea. Actele consistoriului*, dos. 16, fascicol IV, nr. 175, 1784

184

1784 decembrie 2, Vașcău

Anno 1784 die 2-a decembris in oppido Vaskoh peracta est sequens magistratualis inquisitio.

De eo utrum ?

1-o. Tudgyaé a tanu Popa lov lehetsenyi papp mitsoda élettü ember ?

2-o. Tudgyaé, látté, vagy halottaé a tanu november havának 20-ik napján mikor belényesi protopopa tekintetes substitutus vice ispány úr levelét a vaskohi piaczon olvasta, az alatt a lehetsenyi papp minemű beszédet ejtett ?

Primus testis Josephus Csedő oppidi Vaskoh notarius catholicus annorum 28 adiuratus examinatus fatetur. Ad 1-um. Soksor tapasztaltam hogy ha meg részegszik oly parázna veszedő ember, kivel senki egy házba békességbe nem maradhatt, tsunya káromkodása miatt, és így Ad 2-um. A midőn belényesi protopopa tekintetes substitutus vice ispány úr levelét publicálta halottam tölle ezen szókat mondani: *had égessék szegények, mert az ők véres verejtéket, és az ők munkájokat égetik ell.*²²

Secundus testis Theodorus Balás vigil opidi Vaskoh graeci ritus non unitus annorum circiter 50, adiuvatus examinatus fatetur. Ad 1-m. Ezen pappnak cselekedeteit többször látván jól esmerősek, mert mind részegen, mind józanon oly parázna, kihez hasonlót nehéz látni, tsunya Istent káromló részegeskedő ember. Ad 2-m. Akkori alkalmatosságával jelen voltam, amidőn azon levelet belényesi protopopa olvasta, az alatt halottam, lehetsenyi paptúl ezen szókat kiobálni: *hogy hozza ell az Isten ide azon tolvajokat, mivel ha jobb nem lesz, rosszabb nem lehet, és ha el égették a búzát, had égessék mind hogy ugvis övék volt, jobb inkább égessék ell mind sem azon húzó vonó rosz urak éljenek belölle.*²³

Sigantum Vaskoh ut supra

Per Adamum Varasdy m.p.
Iurassorem

Pe verso: Inquisitio magistratualis in causa Popa Iov Lehecsenyiensis

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 289. Publicat în Gorun 1991, p. 241-242

În anul 1784, în ziua de 2 decembrie, în târgul Vașcău a fost efectuată următoarea anchetă oficială.

Despre faptul

1. Știe martorul ce fel de viață duce preotul din Leheceni, Popa Iov ?
2. Știe, a văzut sau a auzit martorul în ziua de 20 noiembrie, când protopopul din Beiuș a citit în piața din Vașcău scrisoarea respectabilului domn vice-comite substitut, ce fel de cuvinte a scăpat preotul din Leheceni ?

²² Subliniat în original

²³ Subliniat în original

Primul martor, Iosif Csedő, notar al târgului Vașcău, catolic, de 28 ani, jurând și fiind anchetat, răspunde. La 1. De multe ori am constatat că dacă se îmbată, este un om atât de obscen și certăreț, încât nu se poate sta cu el în pace într-o casă, din cauza înjurăturilor sale urâte. La 2. În timp ce protopopul din Beiuș făcea publică scrisoarea respectabilului domn vice-comite substitut, am auzit de la el aceste cuvinte: *lasă să le ardă săracii, pentru că ard sudoarea lor de sânge, munca lor.*²⁴

Al doilea martor, Teodor Bălaș, strajă a târgului Vașcău, ortodox de circa 50 de ani, depunând jurământ și fiind anchetat, răspunde. La 1. Văzând de multe ori faptele acestui preot, ele îmi sunt binecunoscute, pentru că atât beat, cât și treaz, este atât de obscen încât este greu să mai găsești unul ca el; este un om care înjură urât de Dumnezeu și este bețiv. La 2. Cu acea ocazie am fost prezent când protopopul de Beiuș a citit scrisoarea amintită; în acel timp l-am auzit pe preotul din Leheceni strigând aceste cuvinte: *să-i aducă Dumnezeu aici pe acei hoți, pentru că dacă mai bine nu va fi, mai rău nu poate să fie și dacă au ars grâul, lasă să-l ardă pentru că și așa al lor a fost, e mai bine să-l ardă decât acei domni răi care tot trag de noi să trăiască din el.*²⁵

Semnat la Vașcău, [la data] ca mai sus

Prin Adam Varasdy m.p.
Jurat

185

1784 decembrie 5, Beiuș

Spectabilis ac perillustris domine ordinarie vice comes !

Eskütt Varasdy uram Vaskóhrúl írja, hogy tegnap dél után három órakor Halmágyrúl vissza térvén kapitány Neszlinger úr ezeket referálta legyen:

1-o hogy az insurgens móczok Tuskána regemtyibül el fogván 2 katonát, annak elsőbe kezeit lábait el vágták, azután fel akasztották és hogy a székelyek közül is 12 el esset, a móczok közül pedig 18-at le vágtak.

2-o hogy Tuskána regemtyibül való major velek békeséget tet, és hogy meg ígérték a móczok, hogy ha ő felsége magyar urakat nem rendel nekik, más urasságok alatt békeségbe lesznek. Minthogy pedig ő felsége ezen tumultus eránt királyi comissiót rendelt Dévára, a parasztság arra indult, kiis hogy az uton praedákat ne tegyen, azon major 400 katonáival kíséri őket Körös Bánya felé, és tovább

²⁴ Subliniat în original

²⁵ Subliniat în original

3-o hogy Lázuron, és it a széleken levő helységekbe a parasztság már vissza tért volna, s othon lenne, amintis jövet a lázuri birák 2 pisztolyait, és puskáját el vette, félő mind azon által, hogy vagy it, vagy Fekete Too körül ismét öszve ne gyülekezzenek, és praedákat ne tegyenek.

Super quibus praevio modo mihi relatis spectabilem dominationem vestram informandam duxi. Signatum Belényes 5-a decembris 1784

Michael Pap m.p. ordinarius iudex nobilium

Pe verso: Spectabili ac perillustri domino Ioanni Beöthy de Bessenyo, inclyti comitatus Bihariensi ordinario vice comiti. Várad. Ex officio

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 283; sigiliu ceară roșie. Publicat în Gorun 1985, p.220-221

Onorate și ilustre domnule vice-comite ordinar,

Domnul jurat Varasdy scrie din Vașcău că ieri după masă la ora 3, întorcându-se de la Hălmagiu, domnul căpitan Neszlinger a relatat următoarele:

1. Că moșii insurgenți, prinzând doi soldați din regimentul Toscana, mai întâi le-au tăiat mâinile și picioarele, apoi i-au spânzurat; dintre secui au căzut 12, iar dintre moși au fost tăiați 18.

2. Că maiorul din regimentul Toscana a făcut pace cu ei și că moșii au promis că dacă măria sa nu le va trimite domni unguri, sub alți domni vor sta în pace. Cum însă măria sa a trimis la Deva o comisie regală în privința tumultului, țărănimca a pornit într-acolo, iar ca pe drum să nu facă prădăciuni, acel maior îi însoțește cu 400 de soldați spre Baia de Criș și mai departe.

3. Că în Lazuri și aici în satele de pe margine țărănimca s-ar fi întors și că ar fi acasă; pe drum a luat de la juzii din Lazuri două pistoale și puști; este însă de temut că ori aici, ori în jurul Negrenilor [răsculații] să nu se adune din nou și să facă prădăciuni.

Despre acestea aflate în modul arătat am considerat necesar să informez onorata domnie a voastră. Semnat la Beiuș, 5 decembrie 1784

Mihai Pap m.p.
Jude nobiliar ordinar

1784 decembrie 6, Beliu

Spectabilis, ac perillustris domine ordinarie vice comes
Domine domine gratiosissime, colendissime !

Sebesi eskütt Csomor Antal uram ezen muszkát, mint suspectus embert, aki oláh képeket árult, meg fogatván hozzám küldötte, hogy Váradra külgem bé, aholott (amint az ide rekesztet Pap Mihály ordinarius szolgálja biró uram levelébülis ki teczik) a többi társai is vagynak. Kihez képest jó örézet alatt a passusát is ide adnectálván ezen pandur által a tekéntetes úrnak kívántam bé küldeni. In reliquo gratiis, et aestimatissimis favoribus ultronec etiam commendatus iugi cum venerationis cultu persevero.

Spectabilis ac perillustris dominationis vestrae
Signatum Béll 6-a decembris 1784

servus humillimus
Emericus Thuolt m.p.
Jurassor

Pe verso: Spectabili ac perillustri domino Ioanni Beöthy de Bessenyö, inclyti comitatus Bihariensi ordinario vice comiti (titt.) Domino domino gratiosissimo colendissimo. Wárad Olaszi.
Ex officio.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11/3, Acta emeritorum magistratualium et advocatorum, fascicol II, nr. 12, f. 392-393

Prea strălucit și cunoscut domn vice-comite ordinar
Domnule domnule cu mare influență și binevoitor !

Juratul din Sebes, domnul Anton Csomor l-a arestat pe acest muscal ca pe un om suspect care a vândut icoane românești și l-a trimis la mine ca să-l expediez la Oradea, întrucât (așa cum reiese și din scrisoarea anexată aici a domnului jude nobiliar Mihai Pap) are și alți tovarăși. Drept pentru care am dorit să-l trimit la onoratul domn cu acest pandur, sub pază bună, anexând aici și pașaportul acestuia.

În rest rămân neclintit recomandat în mod neântreput, cu respectul cultivat, în grația și simpatia voastră plină de prețuire.

Domniei voastre prea strălucite și cunoscute
Semnat la Beliu, 6 decembrie 1784

umil servitor
Emeric Thuolt m.p.
Jurat

28146

Inclya universitas !

Quandoquidem in nonnullis magni principatus Transylvaniae partibus ob devastationes, et incinerationes curiarum nobilitarium, et frugum, defectus, et penuria victualium enasci debere praemetuatur.

Hinc Consilium hoc Regium Locumtenentiale inclytae huic universitati praesentibus altissimo nomine regio intimandum esse duxit, ut siquidem maiestas sacratissima liberam in Transylvaniam omnis generis frugum inductionem clementer admittere dignata sit, gremiales suos incolas cum securisatione viarum ad devehendas ad dictum Transylvaniae principatum fruges, et alia omnis generis victualia omni meliori modo exstimulet. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico. Budae die 6-a decembris 1784

Ad officia paratissimi
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlec m.p.
Emericus Némethy m.p.

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiale

Inclytae universitati comitatus Bihariensis. Debreczinum.

Ex officio

Perceptum 26-a decembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 258, 1785, cutia 173, nenumerotat; sigiliu timbru sec.

188

1784 decembrie 6, Oradea

Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum !

Occasione erumpentis in Transylvania praesentis tumultus, me in visitatione limitum huius comitatus constituto, dominus substitutus vice comes in mandatis dedit: ut in partibus valachicis montosis, protopope plebem instruant, tumultum hunc ab inquieto Hora exordium suum coepisse, facinusque hoc inulte relinqui non posse, ac ideo necessarium esse, ut se omnes ad quietem componant, rebusque suis invigilando, domesticis suis incumbant. Factum est, ut occasione huius publicationis

certus popa Lehetsenyiensis audiente populo formalia, *magok véres verétékjek égetik, s had égessék*²⁶ inconsiderate effutiverit, ac propterea, ne aliqui ratione plebs in tumultum animetur, per iurassorem, ad eandem publicationem destinatum intercipi iussus, ac sub hodierno ad me deductus sit. Quem ego illo instanti protopopae Velenczeiensi, ea ratione resignavi, ut usque superiores ab excelso Consilio Regio superventuros ordines in domo sua retineat. Benevolum illius examen, cum inquisitione hic demisse advolvo, dignetur excelsum Consilium Regium gratiose praecipere, quid in praesenti rerum situ cum eo agendum sit. Signatum Várad Olaszi 6-a decembris 1784

Excelsi Consilii Regii

servus humillimus
Ioannes Beöthy m.p.
Vice comes Bihariensis

Pe verso: Ad excelsum Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum. Budae. Ex officio. A vice comite Bihariensi.

28572. Percepit 13-a decembris 1784

Vice comes Bihariensis benevolum examen et magistratualem inquisitionem contra Ioannem popa Lehetsenyiensem ob inconsiderate prolata quendam verba in carceres inductum peractam, pro elargiendis ulterioribus ordinibus excelso Consilio Regio submittit, de dato 6-a decembris 1784

Orig., A.N.U., s. C.L., C.44 (Dep.pol.com.), 1784, *fond 290*, pachet 151, f. 211; sigiliu ceară roșie. Publicat în Gorun 1987, p.254

189

1784 decembrie 6, Oradea

Ex Consilio

6 decembris 1784

Quae circa praescriptam cum prima retroacti mensis novembris inchoandam in regno hanc Hungariae, partibusque eidem adnexis politico-militarem conscriptionem sua maiestas sacratissima apud publicas regni iurisdictiones, non secus et apud ne qua diaecesanum, in quantum ad secundandam clementissimam intentionem regiam opera parochorum meorum requireretur, benigne ordinare dignata est, e gratio

²⁶ Subliniat în original. Traducere: and sudoarea lor de sînge și lasă-i să ardă.

intimato de 16-a augusti anni expirantis sub numero 19547 ea qua par est cum submissione intellexi.

Neque defui, quin pro homagiali obligatione meae universos diaecesis meae parochos, et animarum curatores peculiari eatenus instructione providerint quod merite exequetum esse, ex eorum recognitionalibus, isthic advolutis gratiose observare dignabitur; quod dum humillime refero emorior.

Pe verso: Fasciculus 4. Numero 176

Ad excelsum Consilium de 6-a decembris 1784 quibus respondetur ad intimatum de 16-a augusti currenti anni sub numero 19547 circa inchoandam cum prima iam retroacti mensis novembris anni expirantis in universo regno Hungariae partibusque eidem adnexis, politico-militarem animarum conscriptionem, emanatum. Et refertur ex parte huius diaecesis, parochus eatenus rite instructos haberi.

Concept, A.S.B., *fond Episcopia greco-catholică Oradea. Actele consistoriului*, 1784, fascicol IV, dos. 16, nr. 176

190

1784 decembrie 9, Arad

Excelsum Consilium !

Posteaquam sua maiestas sacratissima cum displicentia nonnullorum inclytorum comitatum in obversum determinatae conscriptionis posita motiva, et argumenta intellexisset, benigneque eidem conscriptioni inhaerendo, medio excelso Consilio Regio praecipere dignata fuisset mihi, quo medio mei subalterno clero, ac medio alios curae sibi in spiritualibus creditus populus, super necesitate et utilitate, taliter clementer medio individuorum militarium in praesentia quoque civilium peragenda conscriptionis, plenariae denuo capacitetur, homagiale meum utrique mandato hoc in passu intervento praestiturus obsequium, non distuli paternalibus meis ad singulos ritus mei mihi subalternos protopresbyteros directis, medioque eorum in singula possessione palam, et publice rudi populo praelegendis, tam iisdem protopresbyteris, quam ex medio eorum inferiori subalterno clero, ac urso populo motum reddere, suae maiestatis decretam conscriptionem unice in emolumentum, et alleviamen inferae contribuentis plebis, adeoque in eius conservationem vergere, spe firmissima fretus, me dispositionibus his per me factis, benignae suae maiestati regiae intentionem secundaturum et promoturum.

278

Exemplis interim complurium ritus mei protopresbyterorum dolenter edoccor, has meas dispositiones per eos patefactas per eorum incaptivationes longe in alias interpretari partes, populumque a partibus tumultuosis longe dissitum, et nemotum in statu pacifico constitutum, his incaptivationibus in mero simplici auditu fundatis, non exiguum in admirationem rapi, et concitari, publicata etenim medio mei demandata benignae resolutione regia in merito conscriptionis intervenita per protopresbyterum Sebesiensem Athanasium Ross, idem nihil mali praemetuens, medio eiatu iurassoris Csomor in eo antiquo odio flagrantis delatus, ac si populum ciatem helveticae confesioni addictum sub pollicitatione praeservationis a crudelitate tumultuantis turmae ad religionem graeci non uniti ritus sequendam sollicitasset, erga vanam et nudam sibi factam relationem, ortum suum a supernumerario eiate parochi, parochiam anhelante, et eidem domini iurassori addicta, trahentem, obtenta manu militari domi mox deprehensus, perfractis domum ianuis, diris uxore affecta verberibus, integra nocte insecutus, atque domum, ut nullis mali conscius, adveniens, saeviente adversissima tempestate, nihil praecipuis opitulantis, sub custodia militari ad carceres comitatenses Aradinum nudipes missus, expositus velut innocens medio mei eliberatus extitit, nulla impensa de iuratore satisfactione. Ita Nicolaus Popovits parochus Boros Jenőiensis medio localis provisoris Barthos dicti, apud dominum iudicem nobilium Ioannem Horváth in eo delatus, ac si idem parochus propalasset, semet scripto a me in mandatis accepisse, ut adventurum nefarium Hora omni humanitate excipiant, hungaram gentem extirpaturum, et aedes dominales flamma in cineres redacturum, absque praevia investigatione, et cum domino provisorio hanc querimoniam ex mero, et nudo auditu hominum in tabernis liberius genio indulgentium relationibus enatam, confrontatione, peraeque comprehensus, Aradinum ad carceres missus, expositus, ut innocens dimissus habetur; protopraesbyter demque Beliensis, per eiatu nonnullos officiales dominales insimulatus in eo ac si idem inter populum promulgasset, finita conscriptione, conscriptos omnes magistralitates futuros, brachio militari interceptus, cum alio adhuc parochi, actu in carceribus comitatus Bihariensem non obstante mea insinuatione macerantur, et detinetur nullis criminis forma sua adhuc convicti.

Cum autem vigore gratiosi intimati sub dato 2-ae huius emanati ex hoc momento per me percepti perpetua pax et tranquillitas plane simili vigenti procedata procurari ac conservari non posse, mihi videatur.

Apud excelsum Consilium demississime insto, quatenus attactorum protopraesbyterorum, velut innocentium, ad praesbyterorum dimissionem cum plenaria satisfactione apud inclytis comitatus

Aradiensensem et Bihariensem ordinare, ac insimul gratiosos ordines tam ad praefatos comitatus, et in conscriptione occupatum militarem statuum elargiri dignaretur, ut in conformitate benignum dispositionum regiarum in merito procedurae cum clero graeci non uniti ritus emanatarum, pro futuro, his praesentim in circumstantiis procedatur, nec simplici auditui, et delationibus in tabernis promanantibus fides adhibeatur, quo sic desiderata pax, et tranquillitas reproduci possit. Quam gratiam demissimae exoramus perenni cum cultu maneo,

Excelsi Consilii

Aradini 9-ae decembris 1784

humillimus servus

Petrovics m.p.

Episcopus

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 298, 1785, cutia 173, nenumerotat.

191

1784 decembrie 9, Borod

Tekintetes úr ordinarius vice ispány uram !

Mind az katonaságnak, mind pedig ezen körösvölgyi nyomorult szegénységeknek könyebségekre nézve, én mai napon ismét fel menvén Fekete Tóra az erdélyi magistratualis tiszt uraktól érkekeztem az erdélyi tumultus eránt, az honnanis olly tudósitást vettem, mind én, mind kapitány úr, hogy Kolos vármegyében egy haramia se jelent meg, és ha ki találtatnánakis az Bánátusnak vették uttyokat ha eddig e mostani mindenfélől lévő persecutió után el nem fogatatták, és amint a környül álló dolgok mutattyák magokat a militia mind Fekete Tóról, mind Élesdről haza takarodhatna, mert valójában ezen az oldalon ennekutánna nincs mitől tartani, annyivalis inkább hogy Fekete Tón az katonaságnak mind a szállásra, mind pedig a tehén húsrá nézve igen alkalmatlan mert egy házba négyen ötön meg húzván magokat a lompos oláhoktól eltisztátalanaznak. Méltóztatna azért a tekintetes úr ez itten lévő militiának vissza menetelek eránt parancsolni, mert hogy azok akik már nagyobb részét kardra hányatattak, és uttyokat idegen országra vették ide a nagy veszedelemre vissza jöjenek vagy feltámodgyanak lehetetlen. Instáltam is a tekintetes urat méltóztatson engemetis bizonyossá tenni, ha csakugyan szükséges itten való további maradások, hogy lehetné é eőket Élesdre és Telegdre mind

egyik illocalni, hogy én a szükséges rendeléseket a szerént tehetném.
Signatum Nagy Bárod die 9-a novembris 1784

Szerdahelyi Ádám m.p.
Vice szolga biró

Pe verso: Spectabili, ac perillustri domino Ioanni Beöthy de Bessenyö incltyi comitatus Bihar ordinarie vice comiti titulado. Domino mihi gratiosissimo colendissimo. Ex officio. Várad Olaszi

Kis Bárod, Tötös, Alsó Lugos, Puszta Újlak, Vásárhely lovas posta által promoveálya. Signatum Bárod die 9-a decembris 1784

Szerdahelyi Ádám m.p.
Vice szolga biró

Visa Tötös die 9-a decembris 1784 noctu circa horam nonam
Vidit Puszta Újlak circa horam 12 die 9-ac decembris per noctem
Vidit Vásárhely hora 8-a 10-a decembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11/1, Acta emeritorum magistratualium et advocatorum, fascicol II-1/a, f. 215

Onorat domn, domnule vice comite ordinar,

Pentru ușurarea atât a soldaților, cât și a sărăcimii nenorocite din această vale a Crișului, eu m-am dus în ziua de astăzi din nou la Negreni și am vorbit cu domnii funcționari magistratuali din Transilvania despre tumultul de acolo, de la care am primit știrea, atât eu, cât și domnul căpitan, că în comitatul Cluj n-a mai apărut nici o haramie, iar care s-ar putea găsi a plecat spre Banat, dacă nu a fost prinsă până acum după urmărirea din toate părțile din ultima vreme; după cum se arată situația, armata ar putea pleca acasă, atât de la Negreni, cât și de la Aleșd, pentru că în realitate nu mai avem de ce să ne temem în această parte; cu atât mai mult cu cât la Negreni [locul] este necorespunzător pentru armată, atât din punctul de vedere al cazării, cât și al cărnii de vită, pentru că stau câte patru sau cinci într-o casă și zdrențăroșii de țărani români îi murdăresc. Onoratul domn să binevoiască pentru aceea, să poruncească retragerea de aici a armatei, pentru că este imposibil ca aceia [dintre răsculați] care au fost împrăștiți cu sabia în cea mai mare parte și au plecat în țări străine, să se întoarcă din nou aici sau să se ridice iarăși. L-aș ruga pe onoratul domn să mă asigure și pe mine dacă rămânerea lor este într-adevăr

necesară sau dacă pot fi dislocați ca până acum la Aleșd și Tileagd, ca să pot lua măsurile convenite. Semnat la Borod, la 9 decembrie 1784

Adam Szerdahelyi m.p.
Vice-jude nobiliar

Pe verso: Foarte strălucit și onorat domn Ioan Beöthy de Bessenyo, în titulatul domn vice-comite ordinar al nobilului comitat Bihor. Domnul mie foarte grațios și binevoitor. Din oficiu. Oradea.

Să fie trimisă [această scrisoare] cu poșta călare din Borozel, Groși, Lugașul de Jos, Uileacul de Criș și Oșorhei. Semnat la Borod, 9 decembrie 1784

Adam Szerdahelyi m.p.
Vice-jude nobiliar

Văzut la Groși, 9 decembrie 1784 noaptea în jurul orei 9

Văzut la Uileacul de Criș în jurul orei 12 în ziua de 9 decembrie
noaptea

Văzut la Oșorhei, ora 8, în 10 decembrie 1784

192

1784 decembrie 10, Oradea

Excelso Consilio
10-a decembris 1784

Suam maiestatem sacratissimam ex motivis et rationibus mediante clementissima sua ordinatione regia sub 11-a octobris anni ad finem vergentis, et numero 23593 mihi intimata, iam praevice demandatam generalem politico-militarem conscriptionem non obstantibus nonnullorum comitatuum in obversum factis repraesentationibus porro benigne adurgere homagiali cum submissione intellexi.

Parochos diaecesis meae ad debitam in omnibus ubi opera eorum requiretetur, exhibendam promptitudinem explanandamque per ipsos populo operis utilitatem, imo necessitatem, peculiariter per me edoctos haberi, eorum adnexo recognitiales testatum reddunt. Quois emorior

Pe verso: Fasciculus IV. Numero 178

Ad Consilium de 10-a decembris 1784 quibus respondetur ad intimatum de 11-a octobris expirantis anni sub numero 23593 quo generalis

politico-militari animarum conscriptio adurgetur. Et refertur benignam hanc ordinationum regiam universis diaecesis parochis publicatam esse

Concept, A.S.B., *fond Episcopia greco-catolică Oradea. Actele consistoriului*, 1784, fascicol IV, dos. 16, nr. 178

193

1784 decembrie 12, Beiuș

Spectabilis ac perillustris domine ordinarius vice comes !

Minémű conditio alat léptek légyen az erdélyi tumultuans oláhok az majorról békességre, minapi levelemben meg irtam a tekintetes urnak vice ispány uramnak, hogy tudni illik magyar nemzetből való urak által cők tovább ne kormányoztassanak, hanem vagy militarisok, vagy a fiscus, vagy a német keze alatt legyenek; most hihető, hogy az említett conditióra adandó resolutiót várják, mert mai napon Vaskóról vissza térvén kapitány Neszlinger uram referálya, hogy az közelebb lévő 60 helységbeliek, kik a minapában mind talpon valának, már csendességben vagynak, és naponkint mennek Halmágyra, ahol grationalis caedulákat osztogat a commendans tiszt. Az arany meg ezüst olcsó, mert a major valami fél mázsa ezüstöt 12 aranyon vet, arany órát tíz és tizenkét forinton lehetett venni, szép vikony gyocok, melynek rőffe 1 forintos szokott lenni, 7 krajczáron mérték rőffét. Most a hadnagy Baló Liczán egész fő ispányi auctoritásban vagyon, mert a vármegyében egy tiszt, vagy egy földes úr nincsen. Hora luon pedig 200 fegyveres emberrel strázsáltattya magát a maga házánál. Ezen békesség most a télen talán el tart, de tavasszal féltő, hogy minketis ki ne lódítsanak fészünkéből, mert az ide rekesztett fassióból úgy láczik, hogy ezen veszedelem már régen készül; ezen circumstantiakra való nézve tehát szükségesnek étlénem hogy a dominiumok generaliter mind bé szednék a parasztoktól a fegyvert.

Az első quarták administratióját már egy néhány currensem által sürgetem, fenyegettem is a birákat tömlöczel, pálczával, de még eddig majd semmit sem administráltak. Signatum Belényes 12-a decembris 1784.

Spectabilis dominationis vestrae

humillimus servus
Michael Pap m.p.
Ordinarius iudex nobilium

P.S. Pro casu quo necessum esset contra praedones transylvanicos ire, hic parati essent circiter 23.

Ex valachis reperiri possem pedestres etiam mille, sed his parum fidendum esset.

Pe verso: Spectabili ac perillustri domino Ioanni Beöthy de Bessenyo, inclyto comitatus Bihariensis ordinario vice comiti. Várad. Ex officio

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 293; sigiliu ceară roșie. Publicat în Gorun 1985, p. 221-222

Onorate și ilustre domnule vice-comite ordinar,

În ce condiții au făcut pace românii răsculați din Transilvania cu maiorul am scris măritului domn vice-comite în scrisoarea mea din zilele trecute: să nu mai fie conduși de domni provenind din națiunea ungară, ci să fie sub mâna ori a militarilor, ori a fiscoșului, ori a germanilor; este de crezut că acum așteaptă rezoluția cu condițiile amintite, pentru că domnul căpitan Neszlinger, întorcându-se azi de la Vașcău, relatează că locuitorii din 60 de sate din jur, care în zilele trecute erau cu toții în picioare, sunt acum în liniște și merg zilnic la Hălmagiu, unde ofițerul comandant împarte bilete de grație. Aurul și argintul este ieftin pentru că maiorul a cumpărat o jumătate de majă de argint cu 12 monede de aur, ceasuri de aur se puteau cumpăra cu 10-12 florini, giulgiu frumos și subțire, din care un cot obișnuiește să fie un florin, au vândut pentru 7 creițari. Acum locotenentul Baló Liczán are o autoritate de comite suprem, pentru că în comitat nu există un funcționar sau un stăpân de pământ. Iar Ion Horea se păzește la casa lui cu 200 de oameni. Această pace va dura poate în iarna accasta, dar e de temut ca primăvara să nu ne azvârle și pe noi din cuiburile noastre afară, pentru că din mărturia anexată aici așa se vede că accastă primejdie este pregătită de mult; din cauza acestor circumstanțe socotesc că ar fi necesar ca în general domeniile să colecteze în întregime armele de la țărani.

Am urgentat predarea primelor dări prin câteva anunțuri, am și amenințat pe juzi cu închisoarea și bătaia, dar până acum nu au predat aproape nimic. Beiuș, 12 decembrie 1784.

Al onoratei domniei voastre

umilă slugă
Mihai Pap m.p.
Jude nobiliar ordinar

P.S. În cazul în care ar fi necesar să se pornească contra răsculaților din Transilvania, aici sunt pregătiți circa 23 [de oameni].

Dintre români aș putea găsi și o mie de pedestrași, dar nu prea sunt de încredere.

194

1784 decembrie 12, Beiuș

Species facti

Most múlt belényesi nagy vásár előtt minek utána nyimoesdi Bungye Iuván a ki belényessi plébános úr földjeit szokta művelni, belényesi Szuhayi György házához ment volna bizonyos 4 garas adóságáért, azon nap valami ünnepek volt az oláhoknak minthogy pediglen éppen akkor is az említett Szuhayi György dolgozott volna, azt mondá az fellyebb irt oláh *Miért dolgozol ma hiszen ünnep van ma.*²⁷ Erre a gazda felel: Nincs nekünk most ünnepünk, viszontag felel az oláh: *de hiszen ti is meg fogjátok tartani nem sokára, és úgy fogtok börtölni, mint az oláhok, s ti is oláhoké lesztek.*²⁸

Ezen fassiot hittel vallyák s erősítik belényesi Szabó Sofia özvegy annorum circiter 50 és Szuhayi György annorum 25. Mellyre készek akár hol is többször is hitet mondani.

Signatum Belényes die 12-a decembrie 1784

Dorotyák Márton
Város notarius m.p.

Anno, hic, locove supernotatis praenominati Sophia Szabó et Georgius Szuhayi incolae Belényesienses in praesentiam mei statuti praeiviam fassionem confirmant, clarificando, quod hoc acciderit circa tempus videmid anni currentis.

Michael Pap de Szilágy Illyésfalva m.p.
Ordinarius iudex nobilium

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 294. Publicat în Gorun 1985, p. 222-223

Depunere de mărturie

Acum înainte de recentul târg mare din Beiuș, după ce Iovan Bunde din Nimăiești, cel care obișnuiește să lucreze pământurile

²⁷ Subliniat în original

²⁸ Subliniat în original

parohului din Beiuș, a mers la casa lui Gheorghe Szuhayi din Beiuș pentru o datorie a sa de 4 groși, în acea zi fiind ceva sărbătoare la români, întrucât tocmai atunci ungurul Gheorghe Szuhayi a lucrat ceva, sus-scrisul român a spus: *De ce lucrezi astăzi că doar este sărbătoare.*²⁹ La care gazda răspunde: La noi nu e sărbătoare. La rândul lui românul răspunde: *doar și voi le veți ține nu peste mult și așa veți posti ca românii și voi veți fi români.*³⁰

Această mărturie o întăresc cu jurământ văduva Sofia Szabo din Beiuș, de 50 de ani și Gheorghe Szuhayi, de 25 ani. Care sunt gata să jure oriunde și de mai multe ori.

Semnat la Beiuș, 12 decembrie 1784

Martin Dorotyák m.p.
Notar orășenesc

195

1784 decembrie 12, Oradea

Spectabilis, ac perillustri domine ordinarie vice comes
Domine mihi peculiariter colendissime !

Spectabilis domine consiliarius Josephus Szent-Iványi annis abhinc circiter quatuor frustilla quaedam auri et argenti apud clavigerum suum de nomine, et cognomine mihi ignotum de praedocinio Rebiceiano, aut vero alio crimine suspectum inveniens, qua ordinum eorum comitatus huius vice comes eundem clavigerum medio mei examinari curaverat, et acta omnia iurisdictioni Transylvanicae mihi quidem non cognitae ex officio transmiserat (duobus frustillis suri interea manibus meis iudicis subsequestro depositis) quoniam idem amandatus claviger ab eo inde tempore visus non sit, quid cum exiguo hoc auri pondere facto opus sit ? no non fors in erectionem lazareti publici converti possit ? inivationem humillime expeto, ac una gratiis commendatus persisto.

Eiusdem spectabilis dominationis vestrae
Várad-Olaszi 12-a decembris 1784

servus humillimus
Michael Kovács m.p.
Vice iudex nobilium

²⁹ Subliniat în original

³⁰ Subliniat în original

Pe verso: Spectabili, ac perillustri domino Ioanni Beöthy de Bessenyo, inclyti comitatus Bihariensis ordinario vice comiti et domino mihi peculiariter colendissimo. Várad-Olaszi.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11/2, Acta emeritorum magistratualium et advocatorum, fascicol II, nr. 9, f. 301-302

196

1784 decembrie 13, Buda

Inclyta universitas !

Siquidem e submissis horum relationibus apparet, tumultuantes transylvanos ad possessiones hungaricas Transylvaniae vicinas quoque nonnulla mandata mittere, hinc Consilium hoc Locumtenentiale Regium inclyto huic universitati in continuationem hoc in puncto iterato factarum dispositionum denuo committendum duxit, ut omnes eiusmodi suspectas correspondentias solenter praecaveat, ipsorum exmissariis quam diligentissime invigilari, deprehensos qua illico intercipi curet, ac de tempore in tempus superinde addequatas informationes praestet. Datum e Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico Budae die 13 decembris 1784 celebrato.

Ad officia paratissimi
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlec m.p.
Stephanus Végh m.p.

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico
Inclytae universitati comitatus Bihariensis
Debreczinum. Ex officio
Perceptum 2-a ianuarii 1785

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 259, 1785, cutia 173, nenumerotat; sigiliu timbru sec. Concept, A.N.U., s. C.L., C.44 (Dep.pol.com.), *fond 290*, cutia 151, f. 205. Publicat în Gorun 1985, p. 223-224

1784 decembrie 13, Buda

Inclyta universitas !

Quoniam sua maiestas sacratissima benigne approbatis per vice comitem comitatus huius propositis dispositionibus, praescindenda a personali insurrectione velut in his circumstantiis minus necessaria unice rem eo cointelligenter cum statu militari ad impediendam seditiosorum Transylvaniae rusticorum irruptionem, securisandamque publicam tranquillitatem dirigi clementer praedicere dignata sit, ut rusticis arma bono modo, ac convenienti ratione adimantur, omnisque pulverum pyriorum, et plumbi emptio, et venditio ipsis interdicatur, circumvagantes suspectae personae detineantur, omnisque cum Transylvaniae possessionibus nondum pacatis communicatio solerter praecaveatur.

Hinc benignam hanc ordinationem regiam inclytae huic universitati eum cum intimatum de altissimo iussu notum reddit Consilium hoc Locumtenentiale Regium ut in eiusdem conformitate agenda agat. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico, Budae die 13-a decembris 1784 celebrato

Ad officia paratissimi
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlec m.p.
Stephanus Végh m.p.

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico
Inclytae universitati comitatus Bihariensis Debreczinum. Ex officio
Perceptum 19-a decembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicul I, nr. 255, 1785, cutia 173, nenumerotat; sigiliu timbru sec.

1784 decembrie 13, Viena

No.1022 an Commandierten General in Hungarn Freyherrn von Schackmin
Den 13 Dezember 1784

Denen höchst ärgerlichen und verdenblichen Siebenbürgischen Unruhen muß doch einmal ein Ende gemacht werden. Unbegrifflich scheint es Mir daß von dem Siebenbürgischen General Commando bis

288

jetzo um so nachlässig, und geringschätzig gegen die Aufrührer zu Werke gegangen ist, und vor demselben nicht einmal, als die Unruhen wieder überhand zu nehmen anfangen, weder von der Koppenzollerischen – noch Sturmischer – Brigade etwas nach Siebenbürgen beygezogen worden ist, um diese Bösewichter in die Mitte zu fassen, und auf einmal zu zerstören, und hätte solches der Befehl, welchen Ich wegen Zurückschickung dieser beyden Brigaden in ihre vorige Stands Quartiere erlassen habe, hieran, nicht hindern sollen, da dieser blos auf die damals dem Anschein nach sich bestellende Ruhe gegründet war, mithin nicht Statt haben könnte, wenn die Unruhen noch fortgedauert, oder vom neuem erhoben hätten.

Es ist daher auch nicht genug, daß, wie Ich aus den Relationen der beyden Generals Sturm und Koppenzoller ersehn, die Pässe so von Siebenbürgen nach Hungarn führen, besezt werden, um die Aufrührer zu verhindern in Hungarn einzubrechen, sondern man muß mit verstärkten Commandis, und mit Zusammenziehung aller der Truppen, so man an der Hand hat, besonders mit der Infanterie und Artillerie durch diese Pässe in Siebenbürgen eindringen, und auf die Aufrührer losgehen, um dieses mit Erfolg zu bewirken; müssen sie beyden Generals Sturm und Koppenzoller sich mit den in Siebenbürgen stehenden Commandis einvernehmen, und mit vereinigten Kräften wirken. Auch hat sich General Sturm selbst dahinn zu begeben, um die ganze Unternehmung von der hungarischen Seite zu leiten. Vorzüglich aber hat General Koppenzoller mit den Württembergischen Dragoner Regiment, und falls es nöthig ist, mit noch ein oder zwey Bataillons von der Garnison zu Temeswar und der nöthigen Artillerie an der Maros hienauf zu rücken, und von Fadsed, Dobra bis Deva diesen Fluß, und die darauf befindliche Brücken wohl zu besetzen, auch alle Schiffe an das linke Ufer zu ziehen, dieses zwar hauptsächlich in der Absicht, damit diese aufrührerische Wallachen, wann sie sich in die Enge getrieben sehen werden, ausser Stand gesetzt werden, ausser Stand gesetzt werden, mit Gewalt über die Maros zu dringen, und sich durch den Vulkaner Pass in die Wallachey zu flüchten, weil sie nachher von dort aus mehrere schädliche Incursionen in Siebenbürgen machen, und gefährliche Aufwiegelungen ansinnen und unterhalten können.

Damit es aber diesen Truppen in Ansehung der Verpflegung in nichts gebrechen möge; so werden Sie besorgt seyn, das erforderliche Brod an denen Gränzen backen zu lassen, auch sowohl wegen Nachschub dieses Brods, und des nöthigen Haabers mittels Vorspann bey den Comitaten die Vorkehrungen zu treffen, weil in denen verheerten Gegenden von Siebenbürgen gewiss weder Subzistez noch Vorspann zu finden seyn wird.

Dasjenige, was allenfalls an Mannschaft, aus der Garnison von Temeswar zu dieser Expedition gezogen wird, kann entweder von ein oder andern weiters zurückliegende Feld Bataillon, oder durch ein Bataillon von dem deutschen Ansiedlungs Regiment einweilen ersetzt werden.

Sie haben übrigens sehr wohl gethan, die Artilleristen solgleich dem General Sturm zu zuschicken. Sie müssen aber auch auf hinlängliche Munitio n so wohl für die Kanonen, als Gewehre bedacht seyn, damit hievon nichts fehle.

Diesen an Sie ergehenden Befehl theile Ich dem Feld Mareschall Fabris in Abschrift mit, welchen Ich bereits zu Hermannstatt angelangt zu seyn vermuthe, um aber den Kourier, welche Ihnen solcher überbringt, keinen Aufenthalt durch Unwege zu verursachen, werden Sie Ihre an die beyden Generals Koppenzoller und Sturm zu erlassende Verfügungen mittels eines eigens abzuschickenden Officiers oder Unter-Officiers an solchen gelangen machen.

/Joseph m.p./

Publicat în Beu 1944, p. 63-65

199

1784 decembrie 16, Săvădislău

Copia. Anno 1784 die 16-a decembris. Ferher Szent László

1-a. Kinek hivnak ?

Porkoláb Tomának.

2-a. Hová való vagy ?

Tövissi. Fejér vármegyei.

3-a. Most hol van lakásod ?

Tövissen.

4-o. Házass vagy e vagy ifjú legény ?

Legény.

5-o. Hány esztendőss vagy ?

30 esztendőss.

6-o. Honnan jössz s mitsoda helységről ?

Magyarországról Bihar vármegyéből.

7-o. Mikor indultál oda és miért ?

Indultam el in mense aprili oláh könyvekkel, hogy azokat adhasam el, azon oláh könyveket pedig vettem hitelbe Balásfalván Makari Kalugyer nevezetűtől.

290

8-o. Hát azok mitsoda nevezetű könyvek voltak ?

Egy az melly nagyobb volt Minének, a másik Triudnak, Apostolnak, Evangelias, Pintyikosztárnak, Offrajul, Csaslov, Szaltire, a harmadik Akáftyis, és Kazániák.

9-o. Hol vagynak akor az könyvek ?

Mine van Fugyoban Bihar vármegyében Popa Iuonnál, adtam el 30 forintokon. Triud van ismét Bihar vármegyében Popa Vasziánál Budurászban 25 magyar forintokon. Mily kisebb Triudát adtam el Szelistyén Popa Gligornak 16 forintokon, Apostol nevezetű könyv volt kettő, az edgyiket adtam el Brinzesen Kosztán Iuvonnak a templom curatorának 10 magyar forintokon. Evangelia is volt kettő, az edgyiket adtam el Bihar vármegyében Csutellik helyen Buruznak oláh nemes embernek 15 magyar forintokon, az edgyik pedig még meg van. Pintyirosztár is kettő volt, edgyiket adtam el Sergyesen 15 forintokon, az oda való falusi bírónak Nyikulájnak, a másikat adtam Apágyon Popa Makavejnek 16 forinton. Offraj és Czazlov ez két adtam el Popa Kosztandinnak 12 forinton. Száltsist és Akatyist adtam el Bihar vármegyébe Váradon a sokadalmon mind kettőt 8 forintokon, Kazanit adtam el Szurdukon 17-a augusti Nagy Boldog Asszony napján 15 vonás forintokon.

10-o. Hát ezek az meg maradott könyvek mitsoda néven neveztetnek ?

Egy Evangelia, egy Miniat, egy Szirbaszk, és egy praedicatioval bé irattatott könyv.

11-o. Hát ez a két arcus fehér papiros mire való volt ?

Arra hogy a midőn könyveket vettek hitelbe irással contractus iratt reája.

12-o. Hát adtál é valami könyveket hitelbe ?

Adtam.

13-o. Kinek adtad és mitsoda könyveket, és hol a contractusod, mivelhogy az fejr papirossal azért hordoztad ?

Szent Lázaron adtam egy Szalteriat, de minthogy unoka lévén vele, nem vettem reversálist tölle, ezért két forintot.

Tanáltatik egy veress kordován katona fűsű tartó táska, egy bontó és egy apró fogu fűsű numero 1-o ptesétes titulált levél, kiis adatott volna Nagy Váradon görög püspök Mihály legényc hogy vigye Halmágyra az bátyának, kinek nevét nem tudá. Numero 2-o Más oláh patens levél, numero 3-o egy reversalis. Numero 4-o. Die 15-a aprilis 1784 Flora Lukáts és Moyses Vasadi nevek alatt költ passualis. Numero 5-o. Oláh nyelven költ levelck. Numero 6-o Vásárhelyi fő bíró Szabó Tamás név

alatt költ attestation. Numero 7-o. Egy memorialis. Numero 8-o. Egy reversalis Popa Makavej név alatt. Numero 9-o. Más reversalis. Numero 10-o. Relatio super admonitione. Numero 11-o Egy oláh levél. Numero 12-o Egy darab oláh levél. Numero 13-o. Testimonium super probatione. Numero 14-o. Egy memorialis. Numero 15-o. Más memorialis cum indorsata resolutione.

14-o. Ezen sok nyelven költ leveleket miért vitted ki, s hordoztad Magyarországra?

Magam oltalmára s igazságom keresésére.

Numero 16. Találtatik egy kisdéd atzél kalapáts nyél nélkül. Numero 17-o. Négy ujj tót kés villástól edgyütt, egy reszelőtske, egy ujj papiros vágó olló, egy darabotska sárga réz, és vas drót.

15-o. Mind ezek hogy s mimódon kerültek kezedhez ?

Magam mesterségem folytatására.

1. kalap egy berke fekete lengyel süveg, egy rongyos kötőfék forma, egy fét tsizma patkó, egy darabotska talp bőr, 22 fő kender. 1 üveg karafina, két darab rongy vászon, egy németes férfi komiz ing, más oláhos rongyos ing. Egy szenyas siros szalonnás rongy, egy szaruból való sótartó és más több utra való alma, dió, veres hagyma, egy darabotska kenyér, és két nagy retke, s egy jó forma nagy szőr általvető, egy barna veresess lova nyergestől kantárostól. Signatum Szent László die 16-a decembris anno 1784.

Hucbersfeld mp.

Kapitány

Copie simplă, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 260, 1785, cutia 173, nenumerotat. Publicat în Gorun 1985, p. 224-226

Copie. Anul 1784, ziua de 16 decembrie. Punctul de control *Săvădișlău*.

1. Cum te numești ?

Toma Pircălab.

2. De unde ești ?

Din Teiuș, din comitatul Alba

3. Acum unde ai locuința ?

La Teiuș.

4. Ești căsătorit sau fecior ?

Fecior

5. Câți ani ai ?

30 de ani.

6. De unde vîi și din ce localitate ?

Din Ungaria, din comitatul Bihor.

7. Cînd ai pornit încolo și de ce ?

Am pornit în luna aprilie cu cărți românești, ca să le vînd, iar acele cărți românești le-am luat pe credit din Blaj, de la călugărul Macarie.

8. Dar acele cărți cum au fost numite ?

Una care a fost mai mare a fost Minei, altele Triod, Apostol, Evanghelie, Penticostar, Ofrei, Ceaslov, Psaltire, a treia Acatist și Cazanie.

9. Atunci unde sînt cărțile ?

Mineiul este la Fughiu, comitatul Bihor, la Popa Iov, l-am vîndut cu 30 de florini. Triodul este tot în comitatul Bihor, la Popa Vasilie din Budurcasa, pe 25 de florini ungurești. Un Triod mai mic am vîndut în Seliște lui Popa Gligor pentru 16 florini, din cartea cu numele de Apostol am avut două, una am vîndu-o în Brînzești lui Iovan Costan, curatorul bisericii, pentru 10 florini. Și Evangheliile au fost două, una am vîndu-o în comitatul Bihor, în locul Ciutelec, nobilului român Buruznac, pentru 15 florini ungurești, iar una o am și acum. Penticostare am avut două, una am vîndut-o în Șerghiș pe 15 florini, lui Nicolae, judele satului de acolo, cealaltă am vîndu-o în Apadea lui Popa Macavei, pe 16 florini. Ofrei și Ceaslov, aceste două cărți le-am vîndut lui Popa Constandin pe 12 florini. Psaltirea și Acatistul le-am vîndut în comitatul Bihor, la Oradea, în iarmaroc, amîndouă cu cîte 8 florini, Cazanie am vîndut în Surduc, în 15 august, de ziua Preafericitei Fecioare, cu 15 florini.

10. Dar aceste cărți care ți-au rămas ce nume au ?

O Evanghelie, un Minei, un Sirbasc și o carte de predici.

11. Dar aceste două coli de hîrtie albă la ce ți-au trebuit ?

La aceea că dacă am vîndut o carte pe datorie, să scrie pe ea un contract.

12. Ai dat ceva cărți pe datorie ?

Am dat.

13. Cui i-ai dat, ce fel de cărți și unde este contractul, că pentru asta ai adus cu tine hîrtia albă ?

Am vîndut o Psaltire la Sînlazăr, dar fiindu-i nepot nu am luat de la el chitanță, ci doi florini.

La el se mai găsește o tașcă soldățască pentru piepteni, din piele roșie, un pieptenc cu dinți mari și unul cu dinți mici. Nr.1. Scrisoare sigilată, adresată în limba română, care i-a fost dată de valetul episcopului grec din Oradea să o ducă fratelui său din Hălmagiu, al cărui nume nu îl știe. Nr. 2. Altă scrisoare în limba română, de împuternicire.

Nr. 3. Un înscris. Nr. 4. Permise de trecere pe numele de Florea Lucaci și Moise Vașadi, din 15 aprilie 1784. Nr. 5. Scrisori scrise în limba română. Nr. 6. Atestat dat de judele primar din Oșorhei, Toma Szabo. Nr. 7. Un memorial. Nr. 8. O adeverire cu numele lui Popa Macavci. Nr. 9. Alt înscris. Nr. 10. Relatarea unei admonestări. Nr. 11. O scrisoare în limba română. Nr. 12. O bucată de scrisoare în limba română. Nr. 13. Atestatul unei mărturii. Nr. 14. Un memoriu. Nr. 15. Al memoriu cu rezoluția pe verso.

14. Aceste scrisori scrise în multe limbi de ce le-ai dus cu tine în Ungaria ?

Pentru apărarea și adeverirea adevărului meu.

Nr.16. Se găsește asupra lui un ciocan mic din oțel, fără coadă. Nr.17. Patru cuțite slovace noi, împreună cu furculițele lor, o pilă mică, o foarfecă nouă de tăiat hârtie, o bucățică de aramă galbenă, o sîrmă din fier.

15. Cum și în ce fel au ajuns la tine toate acestea ?

Pentru a-mi continua meșteșugul.

O pălărie, o căciulă poloneză din blană țigaie neagră, un căpăstru zdrențuit, o jumătate de potcoavă de cizmă, o bucățică de piele de talpă, 22 fire de cînepă, o sticlă de parafină, două bucăți de pînză zdrențuită, o cămașă bărbătească nemțească, alte cămăși românești zdrențuite. O zdreanță unsuroasă, murdară, pentru slănină, o solniță din corn de cerb și alte cele pentru drum: mere, nuci, ceapă, o bucățică de pîine și două ridichi mari, o straiță bună, un cal negru-roșcat, cu șa și căpăstru. Semnat în Săvădislău, la 16 decembrie 1784

Hucbersfeld mp.

Căpitan

200

1784 decembrie 16, Ucuriș

Tekéntetes nagy érdemü úr praefectus urunk !

Az alább irtt azon teszi panaszát:

1-mo. Harmadik esztendeje Tölmegyén csösz vala, és az kulibájából egy étzaka egy s.v. hizat sertésse el lopatatt melyet abban az időben nem adat volna tiz forintért.

2-o. Tsak ugyan egy hétre azon pusztárúl más kin járó s.v. sertéssét is el lopták, melyet nem adat volna öt forintért,

3-o. Mind ezen kárait nem tudta kin keresni ez üdeig, hanem kislakai Bulg Tógyer kalákalta meg kinek is az instáns 11 márvásért adot, és kislakai Lupe Styéfánra igazgatya, hogy eő lopta volna el azon sertéseket. Bulg Flora is tud azon kárul kiis kölcségével, üdő

vesztegetésével együtt az meg irtt tolvajon praetendál 20 vonó foréntot. Már az meg irt tolvaj el fogattatott, de kezességen ki eresztetett. Kiis azon instálya titulált urat méltóztassék arrul investigáltatni az úri székig. Úgy próbálya és nem tagadhatya az tolvaj tselekedetit, mert arra járt mindig a disznait őrizni. **Signal Ökrös, die 16-a decembris 1784**

Koroi Leukucza Vaszali

Ignatyí Ferencz m.p. /notarius/

Pe verso: Ad spectabilem perillustrem dominum Michaellem Béra etc.

Koroiensis Leukucza Vaszali ante tres circiter annos in duobus s.v. setingeris damnificatus praetendit per Kislakaiensis Lupe Stephani satisfieri.

Investigatio circumstantialibus fiat et referari.

Facta sint circumstantiali investigatione comperta per concernentem spanum dominalem genuine referetur. E sede dominali, 22-a decembris 1784 in episcopali oppido Béal continuative celebrato.

Per Surog m.p.
Sedis dominalis notar

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte fiscale, inv. 247, dos. 472, f. 75*

Onorat domn prefect, domn cu mari merite,

Subscrisul se plânge despre:

1. De trei ani fiind paznic la Tălmăciu, într-o seară i s-a furat din coliba sa un porc îngrășat pe care nu l-ar fi dat în acea vreme nici pentru 10 florini.

2. Peste o săptămână i-au furat, din acel prediu, un alt porc ce umbla pe afară, pe care nu l-ar fi dat pentru 5 florini.

3. Un timp nu a știut pe cine să caute această pagubă a sa, dar Teodor Bulg din Chișlaca i-a povestit, căruia petentul i-a dat [pentru asta] 11 mărieși, și l-a îndreptat asupra lui Ștefan Lupe din Chișlaca, cum că el ar fi furat acei porci. Și Flore Bulg știe despre această pagubă, care pretinde de la sus-scrisul hoț, pentru cheltuiala și timpul pierdut, 20 de florini. Sus-scrisul hoț a fost deja prins, dar a fost eliberat pe chezășie. Care [petent] cere întitulatului domn să binevoiască să cerceteze despre aceasta până la scaunul domonial. Hoțul încearcă, dar nu poate nega faptul că a mers tot timpul încolo pentru a-și păzi porcii săi. Semnat la Ucuris, 16 decembrie 1784

Vasalie Leucuța din Coroi

Prin Francisc Ignatyí m.p. /notar/

Tekéntetes dominális szék !

Az alább irrt communitás az eránt jelenti magát alázatosan:

1-o. Hogy ezen folyó esztendőben nagy marusiak az méltóságos uraságtúl ki arendálták határjában lévő makkot, annak az övével az mi határunkba is belé csaptak olly ravasságal, hogy az fent irrt helységnek 50 esztendős levelek volna, a melyben holmi tanukra provocalyák magokat, és mind azokrúl az instáns communitas semmit sem tud, s azon peres hely is magát ki mutatya hogy inkább Sijádhhoz tartozandó mint sem Nagy Marushoz, mert az eő határjok inkább Dumbravicza és Solyom felé szalad.

2-o. Világos az hogy régi utis el igazitya, és 4 halom vagon az hegy teteyén, mely el választ mint Szakácsi, Bokiai, Nagy Marusi és Sijádi határat, oculate is ki fog teczeni, és az dolog nagyob el hitelére régi ember béli lakos Sebesán Flore kiis abban az üdőben méltóságos uraság erdő birája vala, azon határat tudgya, vagon az helységbe 70 esztendős emberekis ugy mint Szabó Flore, Patzán Iosif, Katana Száv és Nyisztor Száv, jól tudgyák medig tartották azon határt.

3-o. Sijádi határt válasza el vulgo Kale Hirnyi, és marusi határt mely mellet egy völgy vagon, ot télen, nyáron folyó viz vagon, s attulis az instáns communitást ki akarják zárni, mely beneficiumtúl ha meg fosztatik az egész határjok semmit sem ér; hogy ezen egymás közt való versengés eltávosztassék, méltóztassék azon helyet oculáltatni, és el intézni Nagy Marusnak nagyobb Sijádnál, mint vize, határja nagyobb egy tekintetbe, és szembe birni eőket méltóztassék. Signat Sijád, die 17-a decembris 1784

Sijádi communitás

Per iuratus notar Franciscus Ignátyi m.p.

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică de Oradea. Acte juridice*, inv. 247, dos. 472, f. 62; sigiliu ceară roşie

Onorat scaun de judecată

Comunitatea scrisă mai jos se prezintă cu supunere:

1. Că cei din Mărauş au luat în arendă, în anul acesta, de la înălţata stăpânire ghinda din hotarul lor; cu acel motiv au tăiat [o bucată] şi din hotarul nostru cu acea viclenie cum că localitatea scrisă mai sus ar avca scrisori [vechi] de 50 de ani în care se referă la ceva martori, despre care

comunitatea petentă nu știe nimic, iar acel loc disputat se arată că aparține mai degrabă de Șiad decât de Mărăuș, pentru că hotarul lor ține mai degrabă de Dumbrava și Șoimi.

2. Este limpede că și vechiul drum indică [hotarul], iar în vârful dealului sunt patru movile care despart hotarele [localităților] Secaci, Bochia, Mărăuș și Șiad, așa după cum se și poate vedea, iar pentru o mai exactă adevărire este omul vechi, locuitor în Beliu, Flore Sebeșan, care în acea vreme a fost judele pădurii înaltei stăpâniri și cunoaște acele hotare; mai sunt în localitate oameni de 70 de ani, ca Flore Sabău, Iosif Pățan, Sav Cătană și Sav Nistor, care știu bine până unde a ținut acel hotar.

3. Hotarul Șiadului este despărțit [de locul] numit popular Calea Hirnii, iar lângă hotarul Mărăușului este o vale în care iarna, vara este apă curgătoare, de la care vor să excludă comunitatea petentă, iar dacă o vor lipsi-o de acel beneficiu, tot hotarul lor nu valorează nimic, iar pentru îndepărtarea acestei concurențe [scaunul domenal] să binevoiască să vadă acel loc și să pună capăt [concurenței]; pentru că Mărăușul este mai mare decât Șiadul, atât apa, cât și hotarul lor este mai mare, binevoii să-i convingeți. Semnat la Șiad, 17 decembrie 1784

Comunitatea din Șiad

Prin notarul jurat Francisc Ignátyi m.p.

202

1784 decembrie 19, Hălmagiu

Mon cher amie

Daß ich glücklich nach Halmak angelanget wird ihnen schon bekannt seyn, auch das in diesser Gegend alles ruhig ist, auch kommen täglich mehr derley Tumultuantem zurück, und begeben sich in ihre verlassene Orthschaften, dieses wird vermuthlich viel dazu beytragen, weil Hora entwichen, wie sie wissen, es scheint also daß die Ruhe gänzlich hergestellt ist; unter diesen Zurückkommenden befinden sich auch velle schöne edel Fräulein die unter denen Wallachen verheirath waren, und ihre Männer verlassen, die von diessen Männern schon überdrüssig abgeschafet worden, wie glücklich seynd doch diese da sie daß Beste genossen brauchen sie sich vor die weitere Unterhalt nicht zu sorgen, und da eine gebohrene Fräule Theresia Gaal sich in der Gegend Abrud Bania unter meinen Schutz gegeben, welche ich nach meinen

Gusto gefunden nämblich 18 Jahr alt blond schöne blaue Augen geschlang von Leib nicht dick redet ganz gut deutsch hungarisch und wallachisch, so habe mich entschlossen selbe (nicht zu herauthen denn die Nardrey thut ein Mensch nur einmahl) bey mir zu behalten und da ihre Eltern und Geschwister alle umbgebracht vor sie auch in der Zukunft zu sorgen, et bonum opus facere in quantum possum afflictam consolare, weil sie von ihrem wallachischen Gemahl vermutlich gesegneten Leibes getrennet ist, wenn ich wüste das sie mein bester Freund und dero Frau Gemahlin auch ein guttes Werck machen oder Betrübte trösten wolten, so kommt es nur darauf an das ich ihre Gesinnung und Gutso trostete, ob es eine Brünet mit starcken schwartzen Augen und etwas dick, oder eine Blonde (die gemeiglich haager) seyend solte, sie müsten sich aber eben so wie ich gefahlen lassen in 8 Monath eine Versorgung mehr zu haben; hier orths ist so viell Schneec gefahlen, das alles mit Schlitten fahret dürfte ich mich unterfangen zu bitten, womit sie die Großwardeiner Noblesse auf eine Schlittade und auf ein herrliches Soupe Gedeck einladen wolten, es ist alles im Überfluss hier nur wolte ich ihnen bitten, wenn dieselbe die Freundschaft von mich hätten von Bellénies einiges Flügelwerck und was Grünzeig etwas Schmaltz geneg paare Bezahlung herschicken zu lassen, nur müste der Transportierende guth instruiert werden, das er es in mein quartier (nemblich in dem dreysig Ambt wo ich lige) abliedere welches grad von Salkambt herüber ist, damit dieser nicht irre gehet dann wann die Großwardeiner Dames sich doch resolierten auf den Schlitten herzu fahren, so könnte mein weiniger Vorrath ausgehen, es ist also besser haben als hätten denn es scheint das wir gänzlich den gantzen Winter hier angenehm zubringen werden, und in alle Ortschaften Troupen verlegen müssen, so lang bis nicht alles eingerichtet, und mit diesser Einrichtung die Pauern zufrieden seyn werden, gutt wäre es bester Freund, wonn Hora gefangen würde, damit derselbe nicht etwass in Hungarn eine ähnliche Unruh verursache, wo ich wenn ich weitsichtig verleget würde nicht so eilfertig (welches ich doch gern bewürckete) hier abschicken könnte, besonders wenn die Pässe (wie es wahrscheinlich) verschon haten, noch habe ich umb eines zu bitten auf daß zukünftige Monath Jenner meine zurück gelassenen zwey Pferde mit Fourage zu dennen zurückgelassenen Leüthen mit nöthigen Holtz zu versehen; finden sie mich in anderen Fällen zu dienen fähig, so werde in alle Gelegenheit mir eine Freude daraus machen dieser Vorschung meine Equipage wäre nur so lang zu disponiren, biß ich sehe waß geschehen wird, wonach ich schon selbst meine disposition trefen, und selbe an mich gehen; nun bleibt mir nichts anders übrig als mich in ihre fernere Freundschaft zu

empfehlen dero Frau Gremahlin mein Handkuss zu geben, und ich stäts zu verbleiben

Dero neherer Freund
Freyl. von Sturm m.p.

Halmack den 19. Dezember 1784

Herr Rittmeister Cigain von Toscana stehet in Korosbania und habe auch Houssaren die gantz gutte Leuthe und gut beritten seyend schon einigemahk von diessem Regiment mit mir genohmen.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 304

203

1784 decembrie 20, Beiuș

Perillustris ac generose domine ordinarie notarie !

Mint hogy éppen ebben a szempillantásba veszem az úr levelét az egész militiák jövetele eránt, lehetetlen hogy holnap meg legyenek Lazuron a szükséges szckerek, azért jobb hogy 20-a ne mozduljanak, pro 22-a meg készen mind Lazuron, mind Hollodon a rendelést, de hogy defectus ne légyen még is szükséges, hogy a lovas katonák közül vagy a gyalogok közül is egy káplár vagy 8 legény előre induljon, és azokis segécsenck, mert az ármások többnyire a passusokon vadnak. Signatum Belényes 20-a decembris 1784 hora 6-a vespertina

Szilágyi Pap Mihály m.p.

*Pe verso: Perceptum 21-a decembris 1784 6 hora post meridiem
Militia veni 10-a ante prandi discesit.*

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 243, 1785, cutia 173, nenumerotat. Publicat în Gorun 1985, p. 226-227

Prea ilustre și generoase domnule notar ordinar !

Întrucât chiar în clipa aceasta primesc scrisoarea domniei voastre despre sosirea întregii armate, este imposibil ca mâine căruțele necesare să fie în Lazuri, de aceea este mai bine ca în [ziua de] 20 să nu se miște; pentru [ziua de] 22 dispozițiile vor fi atât în Lazuri, cât și în Hollod, dar ca să nu se întâmple [cumva] vreo defecțiune, este totuși necesar ca din

cavalerie sau și din pedestrima un caporal cu 8 soldați să pornească înainte ca și ei să ajute, pentru că majoritatea armașilor [noștri] sunt la trecători. Beiuș, 20 decembrie 1784, ora 6 spre seară

Mihai Pap Szilágyi

204

1784 decembrie 20, Buda

Inclyta universitas !

Quandoquidem militia in comitatibus Bihariensi, et Aradiensi stativa tenens ex altissima ordinatione regia cum generalibus campi vigiliarum praefectis a Koppenczollerr. et barone a Sturm pro suprimenda seditione transylvanica in principatum Transylvaniae proficisci debeat, suaque maiestas sacratissima, quo militia haec omnibus necessariis provisa sit, clementer velit: ut panis, in quantum fieri potest, in limitibus conficiatur, et tam hic, quam etiam requisitae pro equis avena medio praeiuncturam militiae huic in Transylvaniam pro relevando ibidem defectu administretur, siquidem magna huius regionis parte per tumultuantes devastata, ibidem militiae de necessariis provisionibus prospici haud posse praevideretur.

Hinc Consilium hoc Locumtenentiale Regium inclyto universitati praesentibus iniungendam duxit: ut praefatae militiae tam de necessariis vitae mediis, quam etiam praeiuncturis pro ratione emersurae necessitatis omnem debitam provisionem facere sibi peculiari curae ducat.

Et quia una divisio legionis d'Altonianae proximis diebus Debreczinum ventura est, praelibata haec universitas de huius quoque competendi accomodatione omnimode sollicita sit. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico Budae die 20-a decembris anno 1784 celebrato

ad officia paratissimi
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Stephanus Végh m.p.

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico
Inclytae universitati comitatus Bihariensis. Debreczinum.

Ex officio

Perceptum 24-a decembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 257, 1785, cutia 173, nenumerotat; sigiliu timbru sec.

Inclya universitas !

Qualiter graeci non uniti ritus episcopus Aradiensis de incarcerationione innocentum ritus sui protopoparum et presbyterorum conqueratur, eatenusque remedium poni flagiter, ex hicce in copia advolutarum eiusdem literarum uberius liquet.

Penes quarum communicationem Consilium hoc Locumtenentiale Regium inclyto huic universitati praesentibus intimandum esse duxit, ut de specificatis casibus relate ad singula puncta genuinam, et circumstantialiorem informationem horsum submittat. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico Budae die 20-a decembris anno 1784 ccelebrato

ad officia paratissimi
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlecz m.p.
Stephanus Végh m.p.

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico
Inclytæ universitati comitatus Bihariensis. Debreczinum.

Ex officio

Perceptum 15-a ianuarii 1785

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 298, 1785, cutia 173, nenumerotat; sigiliu timbru sec.

29091

Perillustris domine !

Cum Consilii huius Locumtenentialis Regii intersit: de statu publicæ tranquillitatis, cuius ulterior conservatio praetitulatae dominationi vestrae abhinc enixe commendata est, accuratam de tempore in tempus habere notitiam, ideo eidem hisce denuo committendum esse duxit, ut omni septimana circumstantialiorem relationem horsum faciat, ac de omnibus, quae cum hoc obiecto, qualem cunque nexum habere possent, speciatim informet, imo, quantum fieri potest, etiam de motibus

in vicina Transylvania nondum adhuc plene sopitis sibi accuratam notitiam procuret, ac id ipsum, etiam extraordinario cursore, si res ita exigeret, horsum perscribat. Denique eo omnis cura, ac sollicitudo adhibeatur uti iam commissum habetur, ut pax, et tranquillitas ultronec conservetur, ac illius, quomodo perturbandae occasio per opportunas dispositiones, ac exactam vigilentiam sollicite antevertatur. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico, Budae 20-a decembris 1784 celebrato.

ad officia parati
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlec m.p.
Stephanus Végh m.p.

Vice comiti Bihariensi

Pe verso: Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico
Perillustri domino Ioanni Beöthy, qua inclyti comitatus
Bihariensis ordinario vice comiti. Debreczinum. Ex officio

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregatiei nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11/2, Acta emeritorum magistratualium et advocatorum, fascicol II, nr. 8, f. 258-259; sigiliu timbru sec.

207

1784 decembrie 21, Beiuș

Infrascriptus per praesentes recognosco quod ego in obsequium gratiosae determinationis inclytae universitatis, sub generali sua congregatione die 8-a novembris 1784 in oppido Várad Olaszi celebrata interventae die 21-a decembris anni eiusdem in concursu domini salis perceptoris Antonii Valosek in oppido Vaskoh et possessione Kristyor in facie loci, in reliquis vero possessionibus Transylvaniae advicinantibus medio currentalium, tam sub mea, quam et domini salis perceptoris subscriptione publicavcrim incolas regni Hungariae salem in Transylvania ementes, aut etiam permutantes depraehensos, ut pracvaricatores considerandos, et poenis per suam maiestatem sacratissimam statutis subiciendos esse super quibus praesentem meam inclytac universitati humillimam facio relationem. Signatum Belényes die 21-a decembris 1784

Michael Kovács m.p.
Vice iudex nobilium

Pe verso: Relatio super facta circa salis praevaricationem statutae poenae publicatione

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 86, 1785, cutia 172, nenumerotat.

208

1784 decembrie 21, Cluj

Incltya universitas !

Interceptus est per limitaneos siculos, in periferia pagi Sász Fenes huic comitatus adiacente, observatoriam contra tumultuantes valachos lineam tenentes, vagabondus quidam Porkolabb Toma, qui vel iuxta in benigno examine copialiter his adnexo edicita sua suspectus animadvertitur esse de eo, quod grassantium emissariatum in se suscepisset praetitulandam proinde incltyam universitatem honorifice requirentes, eo quo convenit respectu rogamus, dignetur penes praeviam investigationem de illius circumstantiis in isto incltyto comitatu cognoscibilibus, quantocius nos certiores reddere. In reliquo iugi cum officiositatis reminiscencia persistimus.

Incltyae universitatis

fratres et amici ad obsequia paratissimi
Laurentius Mara m.p.
Ordinarius vice comes
Alexander Fileki m.p.
Ordinarius notar

Sub numero 201

Ex officiolatu incltyti comitatus Kolos
Claudiopoli 21-a decembris 1784

Pe verso: Claudiopoli numero 201

Incltyae magnatum et nobilium universitati Bihariensi
consignandum. Ex officio.

Magno Varadini

Perceptum 12-a ianuar 1785

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 260, 1785, cutia 173, nenumerotat; sigiliu ceară roșie. Publicat în Gorun 1985, p. 227-228

Spectabilis ac perillustris domine ordinarie vice comes !

Ad dupplicis ordinis mandata spectabili dominationi vestrae, primum de dato 21-o praesentis, alterum sequenti die ad una expedita ex ratione nexus inter utrumque subversantis, hanc unam facio humillimam relationem.

Intellecto eo, quod spectabilis dominatio vestra de erigendis in Vaskoh duabus fornacibus dispositiones fecerit, domino annonae officiali illico significavi, ut praeter primum transportum, qui hodie expeditus est, cuiusve aliqua pars nondum expista, cras expeditur in futurum a pinsendis panibus cesset, hancque petitionem meam scripto quoque erga eiusdem desiderium notificavi, subiuncta reservata in casum emersurae necessitatis. Utriusque huius transportus specificum isthic humillime advolvo. Quo autem annonae officialis tres sodales haud sufecturos dixerit, pro omni superabundata quatuores pistores sodales aequae hodie expediti, et spero eosdem quantocius ad designatum locum perventuros haec ad prius mandatum.

Relate ad alterum: a praefato domino annonae officiale 100 cubulos avenae singulus cubulus ab 1. Suo comparavi, qui etiam semet saccos praestitutam obtulit, de quibus indubie remittendis dignatur spectabilis dominationis vestra disponere. Mittam eadem occasione duos cubulos leutinum, unum pisorum, et unum piffarum: hos quoque sacci, velut nostri proprii remittendi erunt. Tentavi maiorem etiam avenae quantitatem hic coemere, sed quaestores lucri cupidi a quovis cubulo quatuor marianos praetendunt; intellexi autem in Szalontha ab 1 floreno haberi posse, ut proinde omnes vectura in plures dimanet, hodie scribo domino ordinario iudicialium nobilium Balogh, ut in Szalontha 100 cubulos cremat, et sine mora ad Bolényes promoveri curet, atque in solenna praefati domini tantum fiducia colloco, ut de effecti transpositionis prorsus dubitare non possim.

Et hac sunt, quae pro statu notitia, ut ulteriori mandatorum directione spectabili dominationi vestrae demisse referenda habui. Quare gratiosis favoribus commendatus persevero.

Várad-Olaszi 22-o decembris 1784 hora 7-a vespertina

humillimus servus
Georgius Tokody m.p.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11/1, fascicol II-1/C, f. 267

Pro memoria

Spectabilis dominus ordinarius vice comes litteris suis de dato 20 decembris anni currentis ex Belényes ad me exaratis significat, eas per se in oppido Vaskó factas esse dispositiones, ut ibi duae fornaces pro pinsendis ad rationem inclytæ militiae panibus extruantur, et requisita panis quantitas in futurum ex parte comitatus suppeditur.

Quod ipsum inclyti officio annonario ea cum declaratione notificandum habeo, quod quidem panis transportus nunc expediendus sit, pro futuro vero comparandi ex officio hoc panis necessitas haud adsit. In casum tamen emersuræ necessitatis ex parte comitatus reservo mihi facultatem ad subsidium inclytæ officii hoc in genere recurrendi. Signatum Várad-Olaszi 22 decembris 1784

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 243, 1785, cutia 173, nenumerotat. Publicat în Gorun 1985, p. 228

211

1784 decembrie 22, Oradea

Specificum

portiorum panis ex praesidio Varadiensi ad 22-a decembris 1784 ad rationem inclytæ militiae expedita.

Currus numero 11 onerati sunt libronibus.....	1960
quae cantitas constituit portiones.....	3920
Die 23-ia decembris expedientur libronis.....	540
seu portiones.....	1080

Signatum Várad.Olaszi die 22-a decembris 1784

Stephanus Csoor mp.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11/1, fascicol II-1/C, f. 268. Publicat în Gorun 1984, p. 119

29368

Incluta universitas !

Ut ordinata per regnum conscriptio ea, qua debet solertia promoveatur, visum est suae maiestati sacratissimae medio benigni de 13-a decembris rescripti clementer decernere, ut memorata conscriptio, per ordinatos conscriptores cum exordio singulae diei inchoetur, et nonnisi sera nocte ab ea recedatur.

Penes huius proin benigne voluntatis significationem Regium hoc Locumtenentiale Consilium inclutae huic universitati de benigno iussu regio committendum duxit, ut conscriptores suos conformiter instruat, et sedulo invigilet, quo regiae huic dispositioni ad accelerandam, et terminandam conscriptionem directae omnimode satisfiat. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico Budae, die 24-a decembris 1784 celebrato.

Ad officia paratissimi
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlecz m.p.
Stephanus Végħ m.p.

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico
Inclutae universitati comitatus Bihariensis
Debreczinum. Ex officio
Perceptum 2-a ianuarii 1785

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 49, 1785, cutia 172, nenumerotat; sigiliu timbru sec.

213

1784 decembrie 24, Deva

Species facti

De Ianionis per gentem valachorum in incluto comitatu Hunyad cum Zaránd unito anno 1784 sub decursu mensis novembris commissis.

Securitas publica (quae communis felicitatis mater est) per rebellionem valachorum in finitimo hoc Hunyadiensi comitatu cum Zaránd unito, quantum conquassata sit, quibus caedibus, latrociniis,

306

incendiis et sacrilegiis ex odio nationis, et ex odio religionis in communi contra omnes hungaros, contraque alias religiones a disunita graeca religione diversas proximo mense novembri saevierint in subnexa facti specie ex rei veritate concinnata excellentiae vestrae, velut pro hoc obiecto altissimo loco denominatae de genu submittimus. Veterani furis, et impostoris *Hora* dicti in fiscali dominio *Zalathnensi* possessionis *Albák* incolae, ac subditi fiscalis praecipuus exmissarius *Kloska Dsurds* vocatus subditus pariter fiscalis in eodem dominio *Zalathnensi* possessionis *Kerpenyes* incola 28-a mensis octobris, qua die in foro possessionis *Brád* circulo *Zarándiensis* adiacentis nundinae hebdomadales celebrari solent, accessit ad forum eiusdem possessionis, eodemque occasione sub pnten fluvio *Körös* impositum semet recondendo ex foro plures ad se accersiri curavit valachos, quibus persuasit, praememoratum *Hora* iam adtulisse a sacratissima sua maiestate mandatum, ut valachis arma distribuerentur, ad conciliandam vero dictis fidem comonstrabat crucem quandam auream, eamque ipsi *Hora* ab altefata sua maiestate pro credentialibus datam esse dictitans, simul autem cum accedentibus inculcavit, quatenus proximo die dominico, qui fuit ultimus mensis octobris, ad templum pagi *Mesztaken*, velut locum multitudini commodissimum, quo maiori possibile esset, numero valachi pro audienda mandati regii publicatione conveniret, eodem itaque dominico die ad templum pagi *Mesztaken* ex eodem circulo *Zarándiensi*, item ex fiscali dominio *Zalathnensi*, ut et ex circulo quoque *Hunyadiensi* insolita valachorum multitudo coadunata est. An in haec valachorum concione ipsemet impostor *Hora* personaliter adfuerit, relationes non conveniunt sed memoratum eius exmissarum *Kloska Dsurds* adfuisse certum est; quidam vero captivorum in benigno examine perhibuerunt eadem occasione in templo *Mesztaken*si adfuisse hominem ignotum, et peregrinum populo se non exhibentem, qua occasione per parochum localem sacris celebratis, sive impostorem, seu alius exmissarium *Kloska Dsurds* certum est populo persuassisse impostori *Hora* a sacratissima sua maiestate conceditum esse, ut valachos pro recipiendis induendisque armis *Albo-Carolinam* deduceret, quibus hungari peritus delendi, aboliendisque essent. Malam impostoris fidem secuta valachorum multitudo illum, seu eius exmissarium *Kloska Dsurds* versus *Carolinam* adusque pagum *Kurety* comitata est, sed interca consiliis, et moliminibus valachorum substituto vice comiti circuli *Zaránd* relatis, pro intercipiendo impostore vel eius exmissario vice iudices nobilium *Gál* et *Nalátzi* vocatos cum sex militibus confestim expedit, qui seductorem interceperunt quidem, sed mox per multitudinem valachorum aggressi, seductor manibus eorum ereptus est, ipsi vero vice iudice nobilium interfecti, militesque gravius verberati sunt, a quorum

cede lanionae initio facto; in effundendo contra hungaros furore morae impacientes valachi intermisso itinere Caroliensi die 2-a mensis novembris irruerint in possessionem Kristyor, omnesque hungaros domi oppressos interfecerunt, nominatenus ex possessione Kristyor interfecti sunt: Gabriel, Ioannes, Andreas, Thomas et Adamus Kristori, Andreae Kristori vidua cum tribus prolibus, vidua Michaelis Kristori cum duabus prolibus, Michael Pakot vice iudex nobilium, uxor parochi helvetiae confessionis cum duabus prolibus, horumque omnia bona per valachos direpta sunt, item sub iisdem turbulentiis filia occisi vice iudicis nobilium Pakot honestis parentibus nata contra iura naturae, et gentium contraque naturam rationalem invita et co acta, prius ritu graecae religionis baptisata, dein valacho cuidem Kristoriensi matrimonio per valachos iuncta est. Eodem die turba illa valachorum descendit ad possessionem Braád, quorum imminenti adventu hungari praevidente intellectu refugerunt in turrim templi helveticae confessionis, verum valachis templi quoque ianuis sacrilege effractis, turrim conscenderunt, eidemque detractis refugientibus potiores eorum trucidarunt, nec nisi infantibus uxoribusque quorundam trucidatorum hungarorum per valachos ea quidem lege vitae gratia facta est, ut graecam non unitorum religionem suscipiant, qui dein partim romano-catholici, partim helveticae confessioni addicti sub comminatione mortis cogentibus valachis iuxta ritum graecae religionis non unitae die 4-a mensis novembris baptisati sunt, nomina autem occasione huius lanienae in possessione Bráad interfectorum hungarorum haec sunt: Nicolaus et Josephus Bráadi, ille ante substitutus iudex nobilium, vidua Alberti Ribiczei, Moyses Nemes cum filia, Michael Szombathi commissarius, parochus helveticae confessioni addictus, ex laniena vero Bráadiensi die 2-a mensis novembris ad sylvas evaserant ludimagister helveticae confessionis, quidam Sarlos catholicus, Josephus Kiss, Stephanus et Georgius Anka, Ioannes Nemes cum duobus filiis minorennibus, quibus valachi sub conditione suscipiendae religionis graecae non unitorum gratiam vitae appromiserant, quo promisso perlecti sunt ad propria domicilia, sed valachi mox mentita fide eosdem incaptivarunt, atque ad pontem fluvio Körös impositum die 5-a novembris eductos nec minorennibus parcendo modis de industria ad crudelitatem adhibitis singulos ibidem interemerunt; post peractam lanienam Bráadiensem vespero diei 2-dae novembris bipartito agmine divolarunt valachi, ad possessionem Ribicze ac Mihalyan. In possessione Ribicze potiores hungarorum, aedibus Josephus Ribiczei antea regii perceptoris inclusos igne aedificiis imposito expugnarunt, trucidaruntque ex eadem vero possessione tunc, et postea durantibus his turbulentiis interfecti sunt hungari ex utroque sexu Gabriel et Stephanus Ribiczei,

huiusque uxor cum consanguinea puella Susana Gyula quam vivam inhumatam fuisse, terramque corpori levius impositam post inhumationem vivo corpore movisse perhibetur, vidua Francisci senioris Ribiczei, puella Alexandri Ribiczei, Josephus Modotsai vice iudex nobilium Aaron Nemes cum uxore, et tribus liberis, Sigismundus Balog cum uxore, Alexander Bialis, Josephus Bialis cum uxore, Ladislaus senior et iunior Nemes, Emericus Nemes qui semivivus inhumatus est, eiusdem Emerici Nemes uxor, Paulus Nemes cum uxore, Josephus Nemes cum uxore et unico filio, uxor Francisci Nemes, Benjamin Nemes cum uxore, Martinus Nagy, uxor Petri Nagy, Franciscus Orbán cum filia, Emericus Orbán cum genero, et unica filia, provisor Gabrielis Ribiczei conditione libertinus, natione hungarus, cantor helveticae confessioni addictorum, scriba perceptoralis Josephus Szalai, Franciscus Asztalos conditione libertinus, natione germanus, in possessione vero Mihályan occiderunt Ladislaum Csiszár cum fratre mente capto, et duobus liberis, uxori eiusdem Ladislai Csiszár filiae defuncti supremi comitis Pauli Hollaky ea lege vita relicta est, ut ad graecam non unitam religionem transeat, cuius tandem religionis ritu rebaptisata est. In oppido Körös Bánya interfecerunt Georgium Szent-Királyi procuratorem et Georgii Kis uxorem. In possessione Lunkoi per eosdem valachos interfectus est, provisor illustrissimi domini Francisci comitis Gyulai generalis Ioannes Genczi inter caedes vero praescriptorum pari furore expilarunt et destruxerunt omnes curias, et cuiuslibet nominis possessorum aedificia in possessionibus Brád, Ribicze, Mihályan, Lunka, Lunkoi, Ots, Atsona, Atsucza, Pleskutza, Tresztya, Nagy et Kis Halmágy existentia abstuleruntque ex iisdem locis cuncta possessorum bona faciliori manu mobilia. In oppido Körös Bánya contra religiosos quoque patres ordinis Sancti Francisci Bulgarici saevierunt, religiosique patres omnes unico solum in residentia relicto, qui postea per valachos gravius verberatus est, fuga vitae suae consulere coacti sunt, ibidem Busta, locaque mortuorum manu sacrilege apercerunt, proximi praeterito anno reconditum domini Ladislai Mariassi dum vigisset supremi comitis, sepulchrum violarunt, omnia cubicula patrum, sacrasque aedes, usque eo desolarunt, ut nulli resui nunc esse possint, diffracta Beatae Virginis imagine exclamarunt, ut Beata Virgo hungarorum patrona nunc hungaros suos adiuveret, hostias consecratas ad pavementum proiectas pedibus conculcarunt, item apud helveticae confessioni addictos naturae spurcitate in sacrum calicem depositae inclamarunt: eam esse hungarorum eucharistiam. Eadem barbara gens occasione harum turbulentiarum ex curia Lunkaviensi illustrissimi domini comitis Francisci Gyulai generalis duas puellas honesto, ac nobili loco natas, nuncque florem aetatis assecutas exemplo

barbaro unam quidem ablicentiatu cuidam militi valacho, aliam pariter valacho incolae Lunkaviensi invitas matrimonio iunxerunt quae tandem manu militari ab inhumano illo matrimonio liberatae sunt. In oppido Körös Bányá honeste loco nata vidua Michaelis Gál, in exordio turbulentiarum ad possessionem Kuritz occisi vice iudicis nobilium perinde invita post puerperim duabus hebdomadis homini cuidam valacho Körös Bányensi matrimonio iuncta, indeque pariter manu militari emancipata est. His et aliis multis quae digne describi haud possunt in circulo Zarandiensi per gentem valachorum patris die 4-a novembris evruperunt ex circulo Zarandiensi in circulum, sive antiquum comitatum Hunyadiensem, quibus locorum quoque Hunyadiensium incolae valachi, iam antea per emissarios ad societatem expeditionis contra hungaros susceptae invitati libenter socios manus iunxerunt, indeque facium est, quod rebellium numero per incolas locorum valachos libenter semet associantes, ubique eadem tempore plura loca caede incendio, et latrociniis corruerint. Initio vero depopulationis, praedarumque a possessione Branyicska facto in circulo Hunyadiensi Cis, et Trans-Marusianis in districtuque Hátszeg, paucis locis exemptis, castella, curias nobilitares, domosque parochiales, templa, oratoria, religionum a graeca religione disunitae diversarum devolarunt, destruxerunt, familiarum archiva violarunt, literalia instrumenta dilacerarunt, et annihilarunt, multum auri, et argenti in pecuniis, et rudi metallo, aliasque res preciosas abstulerunt, cellaria, granaria, corbes evacuarunt, ita quidem ut nunc in curiis, in locis parochiarum, in templis, caemeteriis, horror, silentium, vastitas venum ablatarum, vestigia, solaque aedium rudera, et nihil aliud cerui possint, complures spoliatorum nudi pedes, nudo capite, semiinduti, ex periculo vitae diffugientes, vix ad tegendam corporis verecundiam a proximis vestes adquisiverunt, et panem queque multi ex charitativo proximorum subsidio aquirunt. Cum vero ipsimet spoliati propriorum damnorum consignationem ex rei veritate indulgente excellentia vestra suo tempore individualiter exhibituri sint, nunc supplici huic libello, pro proeliminari duntaxat. Id ea specificationem desolataram castellorum, et curriarum, domorumque parochialium, ac templorum cum nominibus possessorum in tabella sub litera...³¹ demisse advolvendam censuimus interim in circulo Hunyad occisorum hungarorum nominibus isthic subnexis; Ladislaus Krajnicz Illiryensis cum matre uxore et septem liberis, parochus helveticae confessioni addictus Illyriensis cum uxore, et filio, Alexander Báar, uxor Gurasadiensis provisoris Ioannis Barta in lacto puerperii cum duabus prolibus, Ladislaus Göttfi commissarius, Emerico

³¹ Lipseşte

Ribicziano cum unico filio, provisor Kőboldogfalvensis Tompos dictus, Sigismundus Balogh, vidua Georgii Nandra, Ioannes Kováts Beregssoiensis, Ioannis Magulici filius, Stephanus Kölente, Alexius Nagy, Ioannis Tóth filia in capillus constituta, Ioannes Lőrincz, Ludovicus Váradi, cum uxore, vidua Ladislai Buda, cum filia, qui praescripti occisi sunt in possessionibus Solymos, Beregszó, Aono, Krinad, Bábolna, Bokaji, Guraszada, et Illye, nefariorum autem praedictorum actuum causas pro homagiali illa qua in summum terrae principem ferimur, fidelitate ut sincere detegamus praesentes circumstantiae exposcunt.

Bene notum est in corpore humano morbos gravissimos non subito exoriri, sed malos humores sensim colligi, et cum in maiori quantitate iam adessent, tum primum morbum erumpere, aequoque corpori mortem inferri. Ita se res habet etiam in corpore politico, turbatio tranquillitatis publicae quo morbo nihil peius esse potest non subito, sed sensim vires colligit, fomentaque sibi, quod in apertam flamam eruperit, per longius tempus acquirit.

*Causae remotae*³² sunt plebs valachica iam a pluribus saeculi tam sub regibus Hungariae, principibus item Transylvaniae, quod sub suavissimo domus Austria, eae regimine, partim fisco regio Transylvanico, partim nobilitati hungaricae subiecta erat, nunquam tamen a tot sacculis eidem in mentem venit, ut generalem (pro ut nunc factum) excigaret tumultum, fuerunt vero difficillimae, in provincia hoc circumstantiae. Principatus bellis involutus erat, saepe fame praemebatur, militia regulata carebat, quae sub principibus austriacis ad propulsandum externum hostem educbatur, quod proxime in septennali bello borussico contigit, nunquam tamen plebi huic valachicae temeritas haec in mentem venit, quomodo igitur nunc evenire potuerit, ut regulatis aliquot legionibus in provincia existentibus, pluribus item confinariis militibus ad limites provinciae arma gerentibus, ut recte nunc sub potentissimi optimi, et piississimi principis, cuius praecipua cura est, felicitas populi eidem subiecti, gubernio tam nefandi, scelerarique eveniant casus, tanta sequatur depopulatio, quantam nec turca, nec tartarus in hac provincia egisset, eius rei causae sincere detegendae sunt.

Plebs valachica moralitate caret, nullam iusti acquique habet cognitionem, domestica eius educatio est perversa, christianae religionis principia non ut ipsa, sed nec eius popae sciunt, qui si scribere et legere, sacraque decantare noverint sufficiens ad praesbyteratum commendatio est, valachi maius esse scelus credunt jejunum frangere, quam hominem

³² Subliniat în original

occidere, iuramento tunc solum se esse obstrictos putant, quando sponte suo, nec alio iubente iuraverint, huic iuramentum a civili magistratum iniunctum licite violari credunt, mola, quaecunque in hac vita perpetraverant, si ea in hac vita ultra haud forent, in vita futura ultorem neminem timent. Popam enim precibus suis vulgo *szzerenda dictis* ³³ eosdem ex inferno etiam eliberaturos credunt, dies festos, quos habent innumeros, non pro exercitio pietatis, verum pro ociosa, pro laboribus, sed non a sceleribus abstinentia observant, tam perversis moralibus imbutus principiis tam solum mali aliquid non facit, dum timet se in malitia a magistratu civili deprehendendum, et puniendum.

Maiores nostri, ubi plebis huius advertissent indolem eadem saeveririmis legibus in regni comitiis institutis quae approbatorum nostrarum constitutionum partis 3-ae et 47 aliisque locis insertae sunt in obsequio, et in officio continendam censurarunt, gravissimis poenis statutis, tam contra singulares malefactores, quam contra pagos in communi delinquentes.

Non diffitemur excellentissime domine prioribus saeculis, et nostris etiam temporibus latronum catervam 40. Et plures latrones constituentem in sylvis, quae provinciam hanc undique cingunt latitare domosque nobilem, et etiam ditionum valachorum invasisse, verum illi ubi interceptabantur, secundum legis rigorem per magistratum civilem, cuius eo tempore autoritas erat summa pro gravitate criminum etiam exasperata poena in exemplum aliorum castigabantur.

Magna item erat dominorum terrestrium erga sibi subiectos autoritas, hi enim ius gladii habentes, in foris dominalibus instituta insceleratos actione reos puniabant. Sapienter id omnino a maioribus nostris factum: olim enim tantum agebat dominus terrestris in circulo aliquo, quantum subalternes officialis in legione excessus minores puniebat, et de maioribus solum ad officiolatum referabat, soli enim *officiales tot millibus hominum invigilare non poterant, neque possunt.*

His legibus, et haec regandi methodo evenit, ut per plura saecula suavissima pace in sinu clarae nostrae patriae frueremur neque ulli in mentem venisse ut suos subditos in Transylvaniae timeret cura maiorum nostrorum erat externum hostem propassare, et illam timere, imo hungarus hungarum magis persequeretur, et persecutus ope valachi sibi subditi se tuebatur, turbulentissimis temporibus, turcis scilicet vel tartaris Transylvaniam invadentibus coram fidei valachos terrae infossae et absconditae, restituta pace domino suo reddebantur, nunc vero ab eo, quem a pueritia dominus educabat, proditus et occisus est, qui igitur id

³³ Subliniat în original

factum ? unde tanta mutatio ? mediis illis, quibus provincia haec in pace conservata est, nunc haud adhibitis, quid mirum, si tanta sit secura rerum mutatio, conversique, medio vero illa plebem in officio conservantia erant, officialium et dominorum terrestrium activitas, sed nunc utrosamque reverentia apud plebem ea ratione evanuit, quod et officiales, et domini terrestres licite ac impune accusentur. Inquisitiones decernantur, peraganturque quidem, nunquam tamen decidamur, prout in hoc etiam comitatu contra circuli Zarand officiales peracta investigatio haeret adhuc in suspensio, ita investigatio contra turbatores arendatorum fiscalium in dominio Zalatkensi instituta unquam decisa est. Unde laesis officialibus nunquam honor restituitur nec indebite accusantes puniuntur qua ratione officialium et dominorum quoque terrestrium autoritas pessum datur; sua sacratissima maiestas in clementissima sua ordinatione regia ad excelsam Cancellariam Hungarico-Aulicam, et ad excelsum quoque Regium Gubernium de methodo regulationis obiectorum politicorum recentissime edita sapientissime decrevit, ne ullus simplex libellus acceptaretur, qui non per inferiora dicasteria transisset, antea vero praeteritis primis instantiis libelli aut augustae aulae immediate, aut Regio Gubernio porrigebantur, illi quamvis nulla fuissent suffulti proba, et simplex solum expositio (ita ut ille cuius nomen subscriptus esset, saepissime negaverit se supplicem libellum porrexisse) simplex tamen expositio talis pro investigatione remittebat et expositio quamvis falsissima deprehensa fuerit, nulla nihilominus falsam accusationem poena subsequebatur, qua etiam ratione tam dominorum terrestrium, quam comitatensium officialium autoritas labefacta est. In statu militari accuratio, soliditasque subordinationis eo vel maxime conservatur, quod quia impune iustus accusari non poterit, iniuste nemo accusare audeat, sane timoniatuque disciplinae militaris conservat summum illud interdictum, nec miles officiali obliqui, vel contra eum hiscere audeat. Praevio modo politici magistratus autoritate sensim labefactata, id unum adhuc superfuit, ut rustici metu, rigoreque legum in officio continerentur, verum posteaquam advertissent voluntarios homicidas, incendiarios, domorum depraedatores, si intercepti etiam, convictique fuissent, secundum legum saeveritatem haud puniri, sed poenam mortis fundamentalibus patriae legibus temperamento rationum per maiores patresque nostros accomodatis contra eiusmodi delinquentes statutam nunc in captivatem temporaneam commutari, impunitate, mitigationeque poenarum crevit audaciam. Tot malefactorum in carceribus detentione factum est, ut carceres comitatenses captivos haud caperent, nulloque suppetente loco, ubi detineri, et post moram coerceri possent, criminum minorum rei dimitterentur, ne ad maiora prorumpant, imo tam in hoc.

circulo, quam etiam in aliis comitatibus saepissime evenit, ut multitudo captivorum carceribus effractis fugam arriperet, et sic domum redire haud ansa, in domibus inter sylvas sitis latitudo, per latrocinia grassarentur, leges vero criminales recentioribus ordinationibus non tantum quoad personas singulares praevio modo cum periculo publicae securitatis mitigatae, sed quoad communitates quoque non sine minoris securitatis periculo alteratae sunt. Lege namque antiqua approbatarum constitutum paragrapho 3 et 47 art. 10 eandem fuit, qualiter communitas in casibus communium delictorum punienda, quando iudex, et duo iurati palo infigendi sint. Cuius antiquae legis verba haec sint: *ha valamely falu vagy városbéliék, mezőn és erdőn lappangó latronoknak gazdálkodnak, vagy azoknak kergetésére fel nem támadnak, tiszteknek és több faluknak is hirt felőle nem tennének, a falu őtt száz forintba büntetessék, a bíró pedig, és a polgárok, ha vagy rajtok múlték el, karóba veretessenek.*³⁴ Verum novellaribus ordinationibus, antiquus ille, et salutaris communitates puniendi modus abrogatus, isque substitutus est ut non communitas sed coriphaci poena corporali puniantur. Cum vero in gente valachorum, ad excogitandas contra intentionem legis fraudes ingeniose vix aliquando coriphaci detegi possint, delicta ea ratione publica plerumque impunita manent, iamque ad acquirendam impunitatem nihil libentius rustici accipiunt, quam ut delictum per multitudinem patratum esse dicant cum enim recentioribus ordinationibus multitudo puniri nequeat, quod multitudinis factum efficitur, manet impunitam. Praemissa vero legum mitigatio recentioribus ordinationibus introducta valeret, valetque inter nationes benemoratas, ubi etsi omnes eruditi non sint, singuli tamen clementaria religionis principia sciunt, preceptisque religio erga Deum, fidelitas erga terrae principem, obedientia erga magistratum, amor erga proximum, reverentia erga parentes, a teneris inculcatur. Sed gens valachorum ex commixtione romanorum coloniarum cum antiquis Daciae incolis propagata, naturaliter propendet ad furta, rapinas et homicidia, pueris in ipso fragmine dimidiata verba tentantibus loquendi consuetudo per enunetiationem impurorum procuratur, nideque sceleribus innutrita gens poenis captivitatem, vel seticulum honoris inducentibus parum commoventur, nec nisi solo mortis supplicio a delictis absterreri posset, legibus vero criminalibus enervatis officialiumque autoritate, quae legum praesidio conservabatur labefactata dominorum quocumque terrestrium

³⁴ Subliniat în original. Traducerea: dacă cineva dintre săteni sau orășeni nu se ridică împotriva latronilor ce ar fi pe câmpuri sau în păduri, sau pentru alungarea acclora, și nu ar da de știre despre ei funcționarilor, precum și altor sate, satul să fie pedepsit cu [o amendă de] 500 de florini, iar judele și locuitorii, dacă a depins de ei, să fie trași în țeapă.

reverentia ea adhuc ratione eviluit, quod apud plebem valachicam in rebus illicitis valde credulam, mendaciorumque opulentissimam vix non in omnium aere impie, ac sacrilege contra haereditariam, et congenitam sacratissimae suae maiestatis clementiam circumferri ab aliquo tempore inceperit suam maiestatem nobilitatem hungaricam ferre non posse, quo quidem commento nihil magis impie cogitari potuit, nihilominus inde arripuit occasionem impostor ille Hora persvadendi plebi commentum a sua maiestate commissum sibi esse, hungaros per valachos delendos ita quidem curare, ne lapis super lapidem maneret. Haecque praemissa sunt. Causa turbulentiarum fuit arenda educillationis in dominio fiscali Zalathnensi. Capitaneus quidam emeritus Aron dictus proiectum formavit de augendis proventibus educillaribus qui ut ad 10 aut 12 millia augerentur, educillatio armeno huiati Martino Bosnyak in arendam elocata est. Dominio vero Zalathnensi in tria minora dominia distributo, fiscus regius ante arendam in uno solo dominio educillabat, educillatio reliquorum duorum dominiorum in florenis 150 prout innotuit ipsi dominii rusticis elocata, qui rustici ad planum provinciae descendentes doliolis vino in cremato repletis, illud inter se, et urburaris distrahebant, sed arendator praecattactus post arendam in omnibus tribus dominiis educillationem praetendebat. Incolae vero comitatus Zalathnensis, iam tunc autoritate comitatensium, et montanisticorum officialium ponum curata, conventicula primum inter se celebrant, mox duce Hora, et aliis fiscalibus subditis arendatoris vina excessis doliis effundant, commissoque eodem actu, et comitatensibus et dominalibus officialibus inobedientes esse incipiunt, usque adeo, ut manu militari compesci debuerint, unoque nonnisi coriphaeorum intercepto. Hora vero videns se manui militari resistere imparem esse, quaesivit sibi occasionem, ut cum multitudine grassari possit, intereaque contigit militaris conscriptio, quae immediata rusticorum tumultuum per impostorem Hora exscitatorum causa est, eadem vero militaris conscriptio, sine altissimis ordinationibus, sineque interventu officialium suscepta originem inde sumpsit, sequentique modo peracta est. Ex pago Gonczaga non procul ab oppido Hatszeg distante, mensibus iulio et augusto proxime superioribus insinuant, siquidem apud dominum Karp primae legionis valachicae vice colonellum ea cum declaratione, quod illi militiam suscipere vellent, eorum exemplo incolae quaeque vicini pagi Valtzel ea cum declaratione eidem domino vice colonello semet insinuarunt, quod tandem vix non omnium pagorum incolae certatim secuti, plerique ex hoc comitatui ad memoratum vice colonellum Karp, quidam vero ad militarem praefecturam Albo Carolinensem eodem fine concurrebant, cuius tam tumultuarii spontaneiue concursus causa fuit, non amor militiae, notum

enim est, ex multis praecedentibus exemplis rusticos valachos odio, taedioque militiae, et ad evitandam militiam occasione statutionis tyronum saepe corpus proprium mutilavisse, sed ideo tam libenter, certatimque concurrisse, quia occasione huiusmodi conscriptionis undecunque acquisiverant spem, non tantum obtinendae libertatis ex iobagyionali statu, verum retinendi quoque fundos, quos nunc possident, cum exclusione dominorum terrestrium, item alleviandae contributionis quoque, quae erronea plebis repraesentatio, metusque inde secularum turbulentiarum post exordium conscriptionis teste exemplo relationis sub numero 1-o advoluto per tabulam huius comitatus Hunyadiensem sub 19-a mensis augusti anno currentis 1784 pro congrua medela excelso Regio Gubernio relata sunt. Porro ingravescentibus turbulentis ex militari conscriptione abortis, contra eandem conscriptionem militarem altesata Regio Gubernio per tabulam comitatensem 23-a eiusdem mensis augusti teste alio relationis exemplo sub numero 2-o adiacente repraesentatum exstitit his verbis: tabularem non exagerat, sed ex rei veritate excelso Gubernio demisse repraesentat, turbulentiam plebis ex conscriptionibus Hatzegiensi et Albo Carolinensi eo processisse, ut palam publico, et ubique de incipiendis rapinis, coedibus et incendiis loquantur, iam officiales securitatem administrandi summum servitium amiserunt, in collectione contributionis quomodo procedendum sit ? Regii perceptores auxilii haerent, summam securitas publica ad eum articulum redacta est ut nisi tempestive medela adhibeatur, *parva scintilla magnum excipit incendium*,³⁵ ad quas tabulae comitatensis repraesentationes iuxta exempla decretorum 21-a, 26-a mensis augusti exaratorum, quae sub numero 3-o et 4-o advolvuntur. Excelsum Regium Gubernium prout solet semper proinde excelsam Armorum Praefecturam de sistenda militari conscriptione, quae magnarum turbulentiarum causae esse inceperat, requisivit, item pro securitate publica duas in haec circulum centurias pedestres, totidemque equestres dislocari petiit; advenientibus vero pedestribus centuriis iisdem praepositus dominus capitaneus Richard, cum adiuncto ex parte provinciali commissario Francisco Bogya per pagos publicandum suscepit, conscriptionem militarem velut sine altioribus ordinibus susceptam invalidam esse, plebique valachicae eadem occasione subordinationem erga officiales, et dominos terrestres inculcavisse, sed cum eandem publicationem ad sedandos plebis animos spiritum obtinendae libertatis contra provinciales officiales, et dominos terrestres ex militari conscriptione sine praescitu, sineque interventu provinciali suscepta armatus parum valere, imo ex parte militari errorem

³⁵ Subliniat în original

eiusdem conscriptionis studiose reticere. Ego supremus comes in quibusdam publicationum locis prorsus advertissem: haec omnia in repraesentatione sub numero isthic adnexa excelso Gubernio Regio sub 12-a proximioris mensis septembris retuli iis praecibus ut inclyti status militaris in publicando conscriptionis errore, invalidatque pro convictione plebis ad maiorem cathogoriam observandam compellatus, nec non in hunc comitatum cum Zaránd unitum pro conservatione securitatis, quatuor centuriae pedestres, et una divisio equestris disponatur, ad quam meam propriam subsecutasque, in eodem obiecto ordinarii vice comitis ac officiolatus repraesentationes tenore decreti sub 19-a proxime superioris mensis octobris emanato, hique sub numero advoluti excelsum Gubernium Regium dignatum est, gratiose rescribere his verbis: interpellatum fuisse inclytam Supremam Armorum Praefecturam, ut vice colonellum Karp ad accurationem ordinationem cointelligenter edilatam observantiam inviare, eidemque qualificativas eiusmodi responsiones interdicere, pro avertendis autem, quae ex perduratione, concitatione facile enasci possent ingratis sequelis quatuor e regulata militia centurias pedestres, et unam divisionem equestrem ad hunc cum Zaránd unitum comitatum pro servandis hybernalibus stativis eo modo disponere velit, ut ordinata militia in iis, quae ad militaria officia pertinent, obiectis, immediate ac suis praepositis dependeat, in iis vero, quae ad sedandos plebis animos congrua erunt momentis, cum officialibus processualibus cointelligenter agat, atque unitis consiliis, et auxiliis ad intercipiendos coriphaeos procedant, militiamque ad ea loca disponat, si quibus necessarium erit; circa exordium vero conscriptionis saepe memoratus vice colonellus a Karp, medio stabi legionarii submiserat excelso domino commendanti generali plures iobbagyionum querelas contra dominos suos terrestres, prout idem dominus vice colonellus exponebat, eidem eadem occasione, dum pro militibus se conscribi flagitarunt, quibus per excelsum dominum commendantem generalem excellentissimo domino libero baroni gubernatori regio communicatis excelsum Regium Gubernium medio idoneorum, ac disinteressatorum commissariorum easdem querelas investigari vigore generosi decreti 18-a mensis augusti anno currenti 1784 editi cuius exemplum sub numero...³⁶ advolutum est, iussit mox autem subque 15-a mensis decembris excelso Regio Gubernio submissa investigatione idem excelsum Gubernium candem revidere, ac ad tabulam comitatensem rescribere dignatum est his verbis: ex ea quam dominationi vestrae ad exigentiam ordinationis gubernalis sub 18-a augusti anno currenti exaratae medio Pauli Ponori, et Michaelis Viczmandi peragi

³⁶ Lipsește

curarent, et horsum sub 15-a mensis et anni currentium submisserunt, investigatione praestit uberius, occasione illa, qua memorati exmissi commissarii in singula aggraviorum momenta, et circumstantias quae incolas complurim pagorum in eodem circulo ad ambiendam militiam permovissent realitatem, item originem et autores allegatarum in domini colonelli a Sburlati relatione publicationum perperam praetensorum mandatorum regionum inquisivissent, unum saltim ex convocatis colonis Dumitru Bejczk subditum Samuelis Farkas conquestum esse, se ea de causa ad suscipienda arma, et conscriptionem militarem properasse, quod memoratus suus dominus terrestris, absque relaxatione robottarum eidem terrenum antea concessum ademerit, reliquos vero in specificatis pagis aequae comparentes non aliam, quam contributionis gravitatem pro motivo suscipiendorum armorum allegasse prono proinde fluere dignoscitur alveo, eam quam memoratus dominus colonellus indatis ad inclytam Supremam Armorum Praefecturam suis cum Regio Gubernio communicatis de robottis per dominos terrestres excessive exactis adduxerat, plebis concitationis causam haud verificari, prodit porro complures inter impertinentes vociferationes et declaratas animositates se propter augustissimum imperatorem, nec officialibus, nec dominis terrestribus obedientiam praestituros, et a conscriptione nullomodo destituros, quin imo potius emigrationem suscepturos clamitasse, prodit denique eam quae Georgii Váradi imputatus, de sex dierum per septimanam robottis capitatum praestandis, publicationem longe inventam esse, eamque habita ad numerum plurim colonorum, in una antiqua sessione habitantium consideratione partim in antiquo usu robottarum, partim vero ex consensu ipsorum colonorum processisse, regulas tam in hoc materia directivas haud exegisse. Hinc siquidem haud obscure concludi possit attentam a plebe rusticana recalcitrationem, et inobedientiam non in irregulari officialium aut minorum terrestrium facto, vero in eiusdem animositate, in specie vero in suscepta per dominum vice colonellum Karp plebis conscriptione quaerendam esse, ut itaque.

Quibus ita gestis, vel si omnes silerent, nemoque accusaret, nihilominus ex praecitatis publicis actis prodit, modernae rusticanae tumultuationis immediatam causam esse, sine iussu sacratissimae suae maiestatis apud militares praefecturas Hatzeziensem, et Albo Carolinensem erronea susceptam militarem conscriptionem, plebem vero valachicam non amore militiae, quam hactenus mutilatione queque membrorum evitare saepe conabatur, sed ideo tam tumultuarie, turmatimque ad conscriptionem convolasse quia popae valachorum docentibus testibus sub numero 11-o advolutis, et aliis quoque instillaverant plebi valachicae persuasionem eandem per suscipiendum

statum militarem non tantum emancipationem, verum fundos etiam nunc possessos, cum exclusione dominorum terrestrium retenturam, inspecie iuxta testimoniales sub numero ...³⁷ ipsemet etiam vice colonellus Karp id plebi occasione conscriptionis infundate, et periculose persuasit, exque confusa illa emancipationis, retentionisque fundorum persuasione, quae occasione conscriptionis inculcata est, hodiernas turbulencias profluxisse inde patet, quod tumultuantes inter pacis condiciones, per salinarem officialem Mező Solymosiensem ad inclytam comitatensem [sic!] transmissas, vel maxime emancipationem, retentionemque fundorum sibi indulgeri proposuerint, eadem vero valachorum condiciones, ex possessione Kristor expeditae sub numero ...³⁸ advolvuntur. Praeter infundatam vero illam persuasionem occasionem militaris conscriptionis plebi instillatam, non minor turbulentiaram causa fuit, quod idem vice colonellus Karp contra bene constituatam regendi artem, cum confusione iurisdictionum in obiecta politica provincialia semet immittendo, querelas plebeorum contra dominos terrestres recipere, illas disquirere, ac ad excelsam Supremam Armorum Praefecturam promovere extra spheram, activitatemque propriis sui officii non dubitaverit, eo namque facto, et officiales comitatenses, et domini terrestres apud plebem, in contemptam, in vilipendium, in odium, et indiffidentiam adducti sunt, ex contemptu autem, ex diffidentia, exodio, exque vilipendio officialium provincialium dominorumque terrestrium id secutam est, ut valachi publicationibus benignarum ordinationum per provinciales officiales institutis non crederent, in linea et in ordine provinciali ad summum servitium inobedienter, et irregulariter concurrerent, deque subordinatione tam erga officiales provinciales, quam erga dominos terrestres excutienda cogitare inciperent demumque (prout solet plebs praecipue valachica) ex collectione plurium confusarum repraesentationum ad illicita prolabi excitatio publico tumultu provincialem subordinationem excutere attentaret.

Concitate autem plebis post annihilatam etiam militarem conscriptionem perdurante, tam ego supremus comes, quam officiolatus in communi non cessavimus dislocationem regulatae militiae, pro stativis hybernalibus, adhuc comitatum cum Zaránd unitum medio repraesentationum sub numeris adnexarum ab excelso Regio Gubernio demissis praecipue sollicitare, nullum tamen subsidium militare, quod tenore gratiosi decreti superius perextensum descripsi applacidatum fuerat sed ad investigationem iubente excellentissimo domino libero barone gubernatore regio per dominum secretarium gubernalem Koszta, sub

³⁷ Lipsește

³⁸ Lipsește

manu peractum, decretum cuius exemplum de dato ...³⁹ sub numero ...⁴⁰ advolvitur obtentum est, locis proinde his regulatae militiae subsidio destitutus, eo audentius impostor ille Hora, qui ob tumultum contra arendatores fiscalium educillorum domini Zalathnensis excitatum pendente investigatione in negotio eius demandata patria extorris vagabatur, seque Viennae apud sacratissimam maiestatem saepius fuisse, indeque benignas resolutiones attulisse divulgabat. Circa exitum mensis octobris plebem valachicam iam tunc turbulentam armorum Albo Carolinae, ex altissimo mandato distribuendorum, ad eas, quae cum casibus, rapinis, incendiis, et sacrilegiis postea secutas sunt, et nunc quoque adhuc vigent, turbulencias excitavit.

Quas turbulencias primum in circulo Zarándiensi exortas eiusdem circuli substitutus vice comes officiolatui comitatensi 2-o mensis novembris retulit, eiusdem vero relationem comitatus officiolatus, penmes repraesentationem isthic sub numero adiacentem cursore extraordinario die 3-a mensis novembris iis praecibus excelso Gubernio submissit, ut ad sedandas turbulencias manum militarem impetrare dignaretque simulantem idem comitatus officiolatus eodem die 3-a mensis novembris dominum vice colonellum Karp locumtenentesque Simény, et Kálliani pro ferendo in occursum mali re sine mora huc Devam succursu militari requisivit, dieque altero idest 4-a mensis novembris circa horam octavam matutinam cum 70 vel 80 peditibus adfuit dominus locumtenens Kálliani, receptum est responsum domini vice colonelli queque Karp, super factis de militari succursu dispositionibus, et ipsemet etiam dominus vice colonellus sub vespera eius dici sed sine omni militia iuxta literas sub numero adiacentes antecedentes appromissa accessit, nihilominus domino locumtenente Simény, et eius equitibus, ut et pluribus etiam peditibus ex dispositione domini locumtenentis Kálliani supervenientibus convenerunt, eadem vespera huc Devam cum 150 peditibus 30 equibus; eodem vero die 4-a novembris rebelles valachi versus circum transmarusianum Hunyadiensem per Vallem Kaján procedebant, retuleratque fidus explorator vino tam tumultos esse, ut 30 vel 40 militibus repelli possent, ea propter prout dominus Ludovicus Noptsa ordinarius vice iudex nobilium seu advolutis sub numero testimonialibus perhibet, intercessit officiolatus, apud dominum vice colonellum Karp, ut 50 praesidiariis Devae relictis, reliquam manum ex 100 peditibus et 30 equitibus constantem rebellibus obviam expediret ad repellendos eosdem, verum ob eodem domino vice colonello impetratum

³⁹ Lipsește

⁴⁰ Lipsește

non est, quod si vero rebelles ex fauribus Vallis Kaján eorum repulsi ac dissipati fuissent, sacrilegia, rapinae, ac incendia, et depopulationes ad circulum hunyadiensem propagatae non essent. Porro iuxta alias testimoniales numero ...⁴¹ adnexos neque dominus Samuel senior Balja actualis assessor die 5-a mensis novembris ab eodem domino vice colonello pro sistendis in pago Solymos oppido Deva vicino populationibus, ut ut exiguam manum militarem impetrare potuit, verum dominus vice colonellus iuxta relationem domini ordinarii iudicis nobilium Ioannis Berivoi sub numero advolutam eodem die cismarusium progressus, die 6-a ad oppidum Szászváros pervenit, intereaque ide est diebus mensis novembris 5-a et 6-a rebellibus valachis in circulo transmarusiano ab itinere, per quod incluta militia procedabat, vix quadrante militaris distante hungaros in pagis Sollymos, Harro, Berctcsto, Kemend, Bánpataka, Gyertyános, Arany, Nagy Rápolt, Iole, Babolna et All Gyogy, palam, publice, et manifestae depopulationibus, et trucidantibus, a praefata militia sub praefectura domini vice colonelli marselante cosque inspectante, nuspiam ea nunquam in circulo illo transmarusiano, qualitercunque iisdem obstitum est. Tumultu vero in circulo Zaránd oriente ibidem dominus capitaneus Csepi cum unica centuria praesens pariter nihil adversus tumultuantes egit, agere autem eo magis debuisset, quod ad persecutionem latronum in circulum Zaránd expeditus erat, qui vero maiores latrones esse poterant ? quam cum tumultu hungaros eorumque sacerdotes trucidantes, sacraque omnia et profana depopulantes valachi, quae intermissi officii culpa contra eundem capitaneum Csepi acclusis sub numero 19-o testimonialibus comprobatur. Cum vero impostor Hora populo valachico impie, et sacrilege persvassisset esse voluntatem sacratissimae suae maiestatis, ut hungari doleantur, in eadem persuasione vel maxime eo confirmati sunt valachi quod cum turbulentiam exordio valachis hungaros expilantibus, et occidentibus, nuspiam status militaris restiterit. Porro sub numero advolutae testimoniales generalis perceptoris Josephi Kenderessy complabant, dominum capitaneum Henk pro impediendis evolutionibus in vicinum pagum Al Bratye ex oppido Hatzeg expeditum ineptum tumultuantes enim animis inde acceptis longius latiusque depopulantes continuarunt, eoque incendium ex minori scintilla propagatum est, ut florentissimam principatus partem, nempe integrum comitatum Hunyad cum Zaránd unitum partemque comitatum Hunyad, Albensis, Tordensis, Colosiensis, et Cibiniensis corripuarii, intersersa est ibidem politicac administrationis forma, status contributionalis confusus est, eoque

⁴¹ Lipsește

turbulentiae processerunt, ut quae in exordio adhibitae necessaria saeveritate, ac celeritate unice, ac duabus centuriis compesci potuissent, nunc pluribus legionibus compescendae sint. Necessaria vero saeveritate et celeritate in exordio per statum militarem non adhibitis iure inculpatae tutelae coacti sunt aggressi hungari in pluribus casibus a vita domique periculum proprio materio pulsare, ut in exempli die 6-a novembris post vespurna valachi Adamo Ribiczaianae ignem imposuerunt indeque excitari luminis beneficio iidem aggressores observati, quidam eorum traiectione, singuli vero reiecti sunt, quae praesente inclytae militiae gesta sunt. Die altero post meridiem cum exclamatione, vociferatione, quod ebibere veluit sanguinem hungarorum iterum tentata irruptione non magna hungarorum manus auxilio caelesti corroborata iniustos illos aggressores praesente inclyto statu militari vicit, profligavitque, qui casus ab absterrendos, arcendosque a depopulatione oppidorum Deva et Vajda Hunyad tumultuantium animos multum vetuit, item in possessionibus Alsó ac Felső Pestes, et Tamás Telke iidem tumultuantes in loco, et in facto delicti per hungaros proinde, ac dissipati sunt, tum in possessione Benczencz dominus supremus vigiliarum praefectus a Stojanich exemplo ad conpescendos turbulentos, utilissimo eodem subordinata sibi manu nobilem et militum aggressus profligavit, aedificiaque iam igne correpta vindicavit, qui casus illi ad propriam laudem, in communi vero adsistendas depopulationes pertinuit. Item in districtu Hatzeg iuxta pagos Naláz-Vád, Reukernyesd, et Klopotiva plures depopulationum praesente domino vice colonello caesi sunt, in eodem denique districtu nobiles pagi Barbatsics ad propulsandum vitae bonorumque periculum quosdam eiusdem formae valachos interimere coacti sunt. Quibus aggressionibus et rebus aliis inter aggressores, et aggressos, ita gestis postea contigit dominum Molnár oculistam cum tumultuantibus in circulo Zarándiensi aliquot dierum inducias peregrisse, cuius iussu in factum est: ex publicis actis notum non est, sed idem fatum dupliciter publico nocuisse certum est, primo: quod tumultuantes inde formaverint aliquam iustam de tumultibus suis speciem tractatus enim iudiciarum solum cum iusto et externo hoste instituendos est, item sub tempore induciarum habuerint, moram laborandi apparatus suos ad continuandum tumultum.

Ex praemissa vero facti specie iuxta rei veritatem, quantum haec assequi potuit, concinnata patet primitivos, et originarios, immediatosque turbulentiarum antecessores esse colonos fiscalis domini Zalathnensis, non vero iobagyiones privati alicuius domini terrestris valachos, iuxta isthic sub numero advolutam vice iudicis nobilium processus Zalathnensis relationem in verbis pagina prima circa finem *az holott is erős hittel üszve esküdtek, hogy az uttyokban mellyben felséges császárunknak*

parancsolatyábol indultak, egy lább magyart és tisztett életben nem hagynak ⁴² non distincte contra nobilitatem, verum in communi contra omnes hungaros coniurasse, proindeque iuxta principia coniurationis, non contra solos nobiles, sed omnes hungaros saevierint teste praefati vice iudicis nobilium relatione, in oppido Abrud-Bánya cuius incolae non nobiles, sed communes cives sunt, multos eorum occiderunt, bonis omnibus emungerunt ibidemque ac in locis Veres-Patak, et Offenbánya officiales camerales emungerunt, pecuniam aerarialem diripuerunt, vina fiscalia excussis doliis effuderant, contra benigna sacratissimae suae maiestatis christianam tollerantiam cum exordio regiminis introductam vi conscientia illata, quosdem ad religionem graecam disunitam violenter adhibita babtizmate [sic] transire ecegerant, templa, imagines, altaria, omniaque aliorum religionum sacra per eosdem diffracta, disiecta, irreligioseque corrupta sunt, unde quis concludere possit, valachos ad escidium nationis hungaricae coniurantes, contraque eandem nationem in communi, et in eversionem religionum a graeca disunita diversarum saevientes, ut id faciant excessu robottarum dominalium inclussos esse, illosque in specie valachos turbulentiarum incessores, quorum plerique in dominio Zalathnensi, et circulo Zarándiensi habitantes ordinarias, actualesque robottas neque praestabant, sed servilia ex contractu praeie, cum dominis terrestribus inito, parata pecunia redimabant qui denique turbulentiae incensores in felicissima regni parte penes foedinas beneficio circulationis gaudente omnium facillima vitae media, aquirebant, olim querelarum contra robottas nec nomen notam fuit, tunc amor subditorum erat quasi naturalis, et domini quocumque terrestres iobbagyiones velut suam haereditatem vivam conservare studebant, nuptias iobbagionum suorum adiuvabant, ut iobbagionum suorum filii bonas uxores acquirant, operam dabant officiales in pagum condescendentes, ne iobbagionibus oneri sunt, liberater excipiebant, executoribus militaribus pro iobbagionibus pane, et vino destitutis, vineum panemque suppeditabant, dum provincia famae proemebatur victualibus iobbagiones adiuvabant, hisce et aliis officiis iobbagiones sibi dominis terrestribus et principi bene conservati sunt. Sed per ordinationes successive editas, et publicatas, illis inculcata, instillataque dominos suos terrestres accusandi libertate, amorem cum reverentia erga eos coniunctum eo magis excusserunt iobbagiones, quod viderunt se cum dominis suis terrestribus rigide confrontari, excedentes dominos terrestres puniri, sed magis iniuste conquerentes iobbagiones non

⁴² Subliniat în document. Traducerea: unde s-au jurat cu credință puternică, cum că în drumul pe care pornesc din porunca înălțatului nostru împărat, nu lasă în viață picior de ungar și funcționar.

tantum non puniri, imo propter depositas querelas, nequapiam iniuria afficientes, saeverissimis ordinationibus arceri, in administratione politica nullum mandatum saepius occurrere, quam ut coloni tanquam vivum aerarium omnibus studiis contra omnes iniurias defendantur, tituloque vivi aerarii colonorum praestations, in tantam crisiem et censuram hodie inciderunt. Ipsique domini terrestres in eam apud colonos suos adducti sunt diffidentiam cum vilipendio coniunctam ut iam de obligatione robottas aliquas dominalias praestandi dubitent iobbagiones, nec quid de iure praestare debeant, iustisque rationibus ad acquiescentiam convinci possint.

Undecimque vero turbulenciae valachorum profusae fecerint, inceptae et continuatae sunt cum summa augustissimi nominis impunia cum sacrilegio contra sacratissimam suam maiestatem comisso, antesignati, et coriphaci turbulenciarum plebi inculcando, persuadendoque impium commentum (hungaros quorum fidelitas erga augustam domum quemadmodum semper distincta fuit, ita clementiam regiam specialem, ac distinctam promeruerunt) iussu regio delendos esse, quo commento ausi sunt ad excedenda crudelitates, plus quam barbaras, non arctari, non dequi, neque sacris pepercerunt, et contra gloriam etiam augustissimi nominis eadem commento grassati sunt, si omnium legum criminalium rigor concentrari posset, ad puniendos tamen eosdem pro condigno haud sufficeret, cum vero nos ex homagiali vincula fidelitateque quidquid dominatui sacratissimae suae maiestatis nociturum praevidemus, subditali fidelitate revelare teneamur, excellentiae vestrae tanquam regio commissario bona conscientia revelamus turbulencias valachorum, ex odio nationis, et ex odio religionis profectas, iisdem duobus principiis, nisi turbulenciae, et cito, et fundamentaliter non sopitae solum, sed eradicatae fuerint, directe dominatui suae maiestatis multum nocere posse, turbulencis enim in adventum veris propagatis, easdem turbulencias reliqua quoque in hoc principatu valachorum plebs eorum, quae titulo religionis nomineque nationalitatis circumferentur, sequacissima certatim sequentur, praeter valachos vero transylvanos, quae super est valachorum multitudo, in Banatu, Valachia, Moldavia, peneque toto illyrico, fundamentalem autem turbulenciarum correctionem, nisi iuxta fundamentales patriae leges communitates, unde turbulenciae exortae fuerunt punitas exstiterint, et contra coriphacos quoque sacrilegos, homicidas, virginum, matronarumque violatores et raptos, pariter iuxta rigorem legum patriarum processum fuerit procurari haud posse, gens enim valachorum tam dura est, ut captivitate aliisque mitioribus poenarum speciebus parum, verum solo mortis supplicio absterreatur, contra gentem eandem, quo durius ius criminale iuxta leges patriae idoli nationis accomodatus adhibitam fieri, saeveritate legum emolitis, et correctis moribus, succedente tempore eo

pantiores peribunt, ita namque cum nationibus induratis eorum paratum est, ut quo durius est earum ius criminale, tanto pantiores pecare audeant, ideoque pacaciores punitatus, sub remisso vero, et levio iure criminali, quia mitioribus poenis indurati mores coerceri non possint, successive plures peceant, prout in generali legum criminalium effectu observatum est, sub iure criminali ultra genium et induratum nationis temperamentum mitigato et nocenter, et innocenter plures successive pereunt. Cum itaque gens valachorum extra morum culturam constituta vitioque indolis turbulentiarum appetentissima, nunc publicis et solennioribus poenarum executionibus a concitatione turbulentiorum a homicidiis, sacrilegiis, raptu ac rapinis absterrenda sit, nisi enim severissimis poenis absterrenda fuerit audabit iterum signo per quos eosque impostores vel commissarios dato contra statum publicum consurgere. Suaeque maiestati sacratissimae vel augustis eius successoribus ad compescendos eosdem, saepe fervente bello contra hostem externum, magna impendia, distractionem virium, et aerales expensus facescere, siquidem autem iuxta regulam in arte regendi observatam admittenda sit in parte imperfectio ut obtineatur totius perfectio, excellentiam proinde vestram per demisse oramus, dignabitur ex zelo in commune bonum multis exemplis comprobato occasione modernum turbulentiarum sibi altissimae conceditae provinciae effectum eo dirigere, ut sine mora sub hybernis his diebus in captivandi coriphaei aliis distincti delinquendis ad correctionem totius populi, et ad commune in provincia exemplum in diversis regni locis condiguo, et pro viribus modernarum circumstantiarum qualificato mortis suplicio puniantur, et contra popas quoque valachorum praetextu religionis plebi, ut hungaros deleant, irreligiose inculcantes, exemplares poenae statuuntur item in locis, ex quibus turbulentiae exortae sunt, non tantum coriphaei, sed et iudices, et iurati, qui clandestinae coniurationis initia magistratui confertim deferre debuissent, tenore legum patriarum approbatarum constitutionem partis tertiae paragrapho 47 statutis poenis afficiantur, nec non generaliter omnia arma plebi valachicae adimantur, et omnes viae requirendi pulveris pyris praecludantur, regulae denique directione, quoad contractionem pagorum per domos a se in vicem remotas dispersorum, aliaque sub praesidio excellentiae vestrae in Banatu Temesiensi sapientissime constitutae, in hunc quoque principatum quantum sistema provinciae admiserit, introducantur.

Porro excellentissime domine ! Alieni non sunt domini terrestres, ut robotae colonorum ad uniformitatem reducantur ne tamen, si qualemcunque urbanalem regulationem hoc tempore introduci contingeret, plebs sibi persuadeat eiusmodi regulationem se modernis turbulentis expurgasse, motiorque inde accepto mox aliis etiam

occasionibus pro acquirenda status sui mutatione, qualem ex confusis suis repraesentationibus coaptaret, iterum ad publicas turbulencias erumpat, demisse petimus per excellentiam vestram ab augustissimo praedecarata ratione impetrari, ut urbarialis relatio non nisi fundamentaliter eradicatis modernis turbulentiis post aliquam iustam moram introducat.

Ultimo ex comperta rei veritate, reverenter ac demisse prout decet, declarare sustinemus teste relatione superius representationis huic per extensum sub numero 2-o inserta, in exordio militaris conscriptionis 23-a mensis augusti, ex observantis tunc circumstantiis excelso Regio Gubernio nos praedixisse, parvam illam scintillam nisi medela tempestive adhibeatur magnum incendium excitaturam, optassemus augurium effectu carere. Sed proh dolor ! incendium secutum est magnamque opulentiam principatus huius partem corrumpit, ita nunc etiam ex zelo, et affectibus, quibus optoremus domini nostri, hae ac dumque suorum dominatum esse perpetuum, et gloriosum, apud excellentiam vestram, cui propter summam fidem concedidit sua maiestas eminentem illam curam turbulencias ex hoc principatu eradicandi cum subiectione declarandum duximus, nisi officialium auctoritas, dominorumque terrestrium reverentia, et antiqua legum vigor regisque restituta fuerint, item limitanea militares praefecturae ab involutionibus in principale, iurisdictionem effective et severe cohibitae fuerint, principatum hunc tranquille, et sine incesivis turbulentiis per augustam domum regi haud posse, item si exemplares poenae in modernis circumstantiis adhibitae non fuerint subversari iustum metum, ne cum gente valachorum in similandis affectibus versata, et versiposse, turbulentiis quidem nunc ad speciem compositis, ignis cineri doloso suppositus mox iterum qualicunque occasione in incendium erumpat, nam iam etiam ruinas spargunt, vere adveniente illos novis turbulentiis grassaturos, gens vero haec ruinas effectui tradere solet, eoque ratione lege antiqua, ob solam incendiis comminationem, effectu licet non secuto, poena mortis irremissibiliter puniebatur.

Devae die 24-a decembris 1784

Ioannes baron Bornemissza m.p.
Supremus comes
Samuel iunior Balia m.p.
Ordinarius notarius

Pe verso: Representatio inclytae comitatus Hunyad cum Zaránd uniti in merito tumultuum transylvanicorum. Numero 9

Beschreibung des Radelführer Hora, welcher mit einem seiner Anhänger Namens Kloska Juon durch den Pass Fekete-Toó aus Siebenbürgen nach Hungarn entwichen seyn solle.

Kloska Juon von Kerpenyes zum Zalathner Dominio gehörig, beyläufig 40 Jahr alt, kleiner zusammengedrangter Statur, vollen braunen, mehr runden Angesichts, hat ein stumpfe zusammengedruckte Nase, dunkelbraune Haare, ein rötlich braunen Schnauzbart, ist stark von Knochen, stosst un Reden mit der Zungen an, hat übrigens mehr eine rasche, als dumpfe Stimme, gehet und stehet gerade, ist in gleicher Landkleidung, wie der unterbeschriebene Hora, pflegt aber auch ein kurzes walachisches Pelzel mit halben Ermln von Schaf-Pelz mit der Wolle auswärts zutragen, reitet ein gutes, leichtes, kastanien braunes Gebürg Pferd, worauf ein gewöhnlicher hungarischer Sattel mit einem schwarzen Schaf-Fell bedeckt, der Zaum und Zugehör ist von ordinäri schwarzen Leder, er traget zuweilen die hierzulande üblichen schwarzen Mützen von Lampfell, zuweilen aber auch eine mit schmalen fingerbreiten goldenen Galon, oben eingefasste unausgeschnittene Csako Hauben, mit einer dabei goldene Schlinge, jedoch ohne Schnur.

Hora, alias Nicula Ursz, beyläufig 48 bis 50 Jahr alt, aus Nagy-Aranyos, zur dasigen Kirche gehörig, Albakuty genant, hat kein Eigenthum allda, sondern hält sich bey seinen Befreundten auf, ist mittlerer Statur, mehr schlanken als dicken Leibs, lichtbraunen Kurzen Haaren, fast rütlich, kurzen Schnauzbart, länglichen Angesichts, sehr kleine spitzige Nase, Oval, Grubig und Sommerfleckig, besonders aber sind ihm die obere und untere Augenlieder hellroth, fleischig, hält sich in gehen und seiner Stellung gerade, trägt an seinem Leibe die Zalathner dominio gewöhnliche Kleidung, bestehend in einem schwarzen beinahe bis an die Knie reichenden, dann deiden Seiten blau ausgezierten Kittel; hat weiße, mehr eng als weite hungarische Hosen, seine Füße sind mit halb geaschnirten Zischmen bedeckt; tragt itzt einen mit der Wolle inwenig gekehrten langen Schaf-Pelz, hat eine gewöhnliche schwarze Mütze, auf den Kopf, und meistens einen dünen Haselstock in der Hand.

Freyherra von Sturm
General major

Hora másként Nyikora Ursz és Kloska Iuon erdélyi s onnant el szökött háramiáknak le írása.

Hora másként Nyikora Ursz 48 vagy 50 esztendőös Nagy-Aranyosról az oda való templomhoz való Albakuty névű helyről el szökött, nem lévén ott néki semmi öröksége, csak az atya fiainál tartozodik, ki is közép termetű, s inkább karcsú vagy sugár hogy sem vastag testű, gesztenye színű rövid haju, verhenyeges rövid bajuszu, hoszas ábrázatu, kitsiny hegyes orru, ovális gödrös szeplős képű kiváltképpen pedig a felső és alsó szeme pillája szőkés, a szeme kerületi veresses, áltába és jártába egyenessen hordozza a testét, fekete térdig erő darócza, mind a két oldalán késsel tarkázott ködmönbe, fejer szük magyar nadrágba, inkább szük mint sem bő féllig bé füzött csizmába, hoszu juhász bundába, fekete bárány bőr süvegbe jár, és többnyire egy vékony mogyoró fa pálcát hordoz a kezébe.

Kloska Iuon Kerpenyesről a zalathnai dominiumból való mintegy 40 esztendőös alacsony köpczös állásu, barna, teli, egy kevésse gömbölyű ábrázatu pisze orru barna haju, verhenyeges bajuszu erős csontos, vállas, a beszédjében némellykor dadogó nyers beszédű, jártába és áltába egyenesen horja magát, olyan ruhába jár mint Hora, csak hogy az felül ujjatlan bárány bőrös ködmönt visel egy világos könnyű jó hegyi lovon jár mellyen egy magyar, fekete bárány bőrös, és csak közönséges fekete bőrből való szerszámú nyereg vagyon, némellykor fekete báránybőr kucsma némellykor pedig egy ujjnyi szélességű arany galandal fellyül be szegett csákó nélkül való fekete süvegbe jár, mellyen arany bojt csüng de sinor nélkül.

Tipăritură, AJIB, *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, cutia 174. Publicat în Hurmuzaki, XV/2, p. 1770-1771.

Descrierea răzvrătiților Horea alias Nicoară Urs și Cloșca Ioan, fugiți din Transilvania.

Horea alias Nicoară Urs, de 48 sau 50 de ani, din Arieșul Mare, a fugit din localitatea numită Albac, neavând acolo nici o moștenire, doar stătea pe la neamurile sale; este de statură mijlocie, este mai mult subțire

sau slab decât gras, cu păr scurt, castaniu, mustață scurtă, roșcată, cu fața lunguiată, nasul mic și ascuțit, obrazul oval cu gropițe și pistrii, genele sunt blonde, marginea ochilor este roșiatică. Când umblă sau stă în picioare își ține corpul drept. E îmbrăcat cu un surtuc de postav negru până la genunchi, pe laturi împestrit cu albastru, pantaloni ungurești albi, strâmți, cu cizme mai mult strâmte decât largi, pe jumătate înșirate, cu un cojoc ciobănesc, cu căciulă neagră de miel; de obicei are în mână o nuia subțire de alun.

Cloșca Ioan din Cărpiniș, de pe domeniul Zlatnei, are circa 40 de ani, este scund și îndesat, brunet, cu fața plină, puțin rotundă, cu nasul cârn, părul castaniu, mustața roșcată. Este puternic, ciolănos, lat în umeri, în cursul vorbirii uneori se bălbăie, vorbește aspru. Când umblă sau stă în picioare are în general ținută dreaptă, este îmbrăcat la fel cu Horea, doar că are deasupra un cojoc din piele de miel, fără mâneci, merge cu un cal de munte bun, ușor, pe care are o șa ungurească din piele neagră de miel, și uneori poartă cușmă neagră de miel, iar alteori o căciulă neagră tivită sus cu fir de aur de un deget de pe care atârna un găitan de aur fără șnur.

215

1784 decembrie 24, Hălmagiu

i-mo. Kloska János korpenyesi, zalatnai dominiumbul való, valami 40 esztendős, kisded zömök termetű, barna kerék ábrázatu, rövid lapossan öszve nyomott orú, sötét gesztenye szín haju, egykevéssé veresess barna hajuszú, keményen csontos, a nyelvivel akadozó beszédű, inkább esset naygon kiadó, hogysem kemény beszédű, egyencs állásu, s járásu, olyan ruhát hordoz, mint ez után következő Horeanak descriptioja mutatya, oláh, bárány bőr kosokot a szőrivel kifelé fordítva melynek kézcélője csak félig vagyon hordoz, egy jó gesztenye színű könnyű erdélyi lova, melyen magyar nyereg, s fekete bárány bőr takarója vagyon, a kantár hozza valójával közönséges fekete bőrbül vagyon. Némelykor erdélyi bárány bőr, hoszu süveget, némelykor egy unyi szélességű arany paszamántos felül bé vonva csáko nélkül sinor nélkül való süveget szokott hordozni.

2-do. Horea, alias Nicola Ursz valami 48 vagy 50 esztendős, nagy-aranyosi, alba-kuti templomhoz tartozandó, semmi vagyona ott nincsen, hanem az atyafiainál tartozkodik, közép szerű termetű, inkább sugár, hogy sem vastag testű, vereses gesztenye színű, rövid haju, veres rövid bajszu, hoszas ábrázatu, igen kisded hegyes orú, ovalis himlöhelyes orczáju, leginkább pedig igen veresek a szemei pillája, s az szeme bőre,

egyenes állásu, s járásu, a zalatnai dominiomban viselni szokott ruhát hordoz, ugymind fekete majd térdig érő, mind a két felől kék posztóval ki czifrázott szumánt, fejez inkább tányéros, hogy sem bő nadrág füzött és csisma száros bocskort visel, most bárány bőr a szörivel bé fordítva bundát visel, közönséges fekete süvege, és többnyire egy vékony mogyorófa pálczát visel.

Halmágy 24-a decembris 1784

Per Michaellem Kovács m.p.
Inclyto comitatus Bihar vice iudex nobilium

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 271. Publicat în Gorun 1984, p.120-121

1. Cloșca Ioan din Cărpiniș, de pe domeniul Zlatnei, în jur de 40 de ani, de statură mică și plină, fața rotundă și negricioasă, nasul scurt și lătit, părul castaniu închis, mustața puțin brun-roșcată, zdravăn și osos, vorbind împiedicat, mai degrabă repede decât tare, cu statură și mers drept, poartă haine românești ca și Horea care urmează în descriere, cojoc din blană de miel, cu lâna în afară, cu mâneci scurte, un cal ardelean ușor și bun, de culoare castanie, pe care are o șa unguerească și o acoperitoare neagră, din blană de miel; frâul și accesoriile sunt simple, din piele neagră; uneori poartă o căciulă ardelenască înaltă, din blană de miel, altcori o căciulă având cusută sus un galon din aur, gros de un deget, fără chivără și șnur.

2. Horea alias Nicola Urs, de vreo 48 – 50 de ani, din Râul Mare ce ține de parohia din Albac, nu are acolo nici o avere, ci șade mai mult la rubedenii, de statură mijlocie, mai degrabă subțire decât gros la corp, părul scurt, de culoare castaniu-roșcat, mustața scurtă, roșcată, fața prelungă, cu nasul mic și ascuțit, obrazul oval, cu urme de vărsat, de cele mai multe ori cu genele și pleapele destul de roșii, de statură și cu mersul drept, poartă haine obișnuite pe domeniul Zlatnei, adică suman negru, lung până aproape de genunchi, tivit cu postav albastru în cele două părți, pantaloni albi, mai degrabă strâmți decât largi, opinci cu tureac înalt de cizmă și șireturi, acum poartă o șubă din blană de miel, cu lâna întoarsă înăuntru, căciulă neagră obișnuită și de cele mai multe ori poartă o nua subțire din lemn de alun.

Hălmagiu, 24 decembrie 1784

Mihai Kovács m.p.
Vice jude nobiliar al măritului comitat Bihor

Perillustre ac generose domine ordinarie iudex nobilium !

Leg első Halmágra való érkezésünkel, postája volt a generalisnak, hogy Horea Kloska Jánossal elszökött, és privative ugy informálták, hogy a fekete-tói passuson mentt által, ezen rosz embereknek németből hamarjában, és nagy sietséggel fordított személyek le irását oly moddal küldöm az urnak, hogy üdö halasztás nélkül mentül több felé lehet currentálya, azomban pedig ezen descriptiot ezen levelemmel együtt kérem ne terheltekk az urnak ordinarius vice ispány uramnak sietve meg küldeni, hogy az egész vármegyébe currentáltathassanak; ezen descriptiót a méltóságos generalis el küldötte a fekete-tói, s széplaki passussokra is.

Szénában, s zabban itten semmi fogyatkozás nem lécszen, hanem a kenyér szük, azért szükség, hogy a pécek Belényesben folytassák a kenyér sütést, és onnan administrályák Halmágyra. Antalfi uramot ide rendeltem, hogy amiben fogyatkozás lenne, nékie parancsolyon a méltóságos generalis, hogy az urat tempestive informálja.

Egyébb iránt itten nagy csendesség vagon, de gondolom hogy csak a meddig a militiát láttyák.

Halmágy 24-a decembris 1784 hora 6-a vespertina.

Michael Kovács m.p.
Vice iudex nobilium

Vice ispány Hollaki urnak levelitis ide rkesztem, Váradra szól, ha fel találtatnék ezen commissarius.

Orig., A.J.II.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 272. Publicat Gorun 1984, p. 119-120

Preailustre și generoase domnule jude nobiliar ordinar,

La sosirea noastră la Hălmaġiu, generalul a primit acea știre că Horea, împreună cu Ion Cloșca, au fugit și, în particular, l-au informat că au trecut prin pasul de la Negreni; am tradus din germană, la repezeală și în mare grabă, descrierea personală a acestor oameni răi pe care o trimit domnicii voastre ca, fără să se piardă timpul, să poată fi trimisă în cât mai multe locuri, iar această descriere, împreună cu scrisoarea mea, vă rog să o trimiteți în grabă domnului vice-comite, ca să poată fi răspândită în

întregul comitat; accastă descriere a fost trimisă de măritul general și la trecătorile de la Negreni și Suplacu de Barcău.

Din fân și ovăz nu există aici nici o lipsă, doar pâinea este puțină, de aceea este nevoie ca brutarii să continue să coacă pâine la Beiuș și de acolo să fie trimisă la Hălmagiu. Pe domnul Antalfi l-am chemat aici, ca măritul general să-i poată porunci în ceea ce va fi de lipsă, iar el să informeze imediat pe domnia voastră.

Altfel aici e liniște mare, dar cred că numai până când ei văd aici armata.

Hălmagiu, 24 decembrie 1784, ora 6 spre seară.

Mihai Kovács m.p.
Vice-jude nobiliar

Anexez scrisoarea domnului vice-comite Hollaki, ea e adresată la Oradea, dacă va putea fi găsit acest comisar.

217

1784 decembrie 24, Ianoșda

Perillustris et generose domine ordinarie notarie
Domine colendissime

Száz köből zabnak meg szerzése eránt hozám le bocsátott le bocsátott [sic!] levelit az urnak tartozó tisztellettal vettem, s különös tisztelkedéssel az szalonhaiakat körül vivén, hogy az urnakis contesitumot tegyék, igenis a 100 köből zabot egy egy forintyával számlálván meg szereztem, úgy jutván hozzá hogy Kis István nevezetű a nyáron Szent Annáról szálított vala nyereségre, melyhül a városis maga számára vett, s a többit már másoknak ell alkudta volt, de kérésemre a tekintetes nemes vármegye tekintetiért elsőbnek álitván a tekintetes nemes vármegyét, kivetvén őket belölc, a méltóságos vármegye részére 100 köbőlöt, köblét a mint meg van jegyezve egy Rforintra hagyván hagyták, hanem már csak az előtte cránt méltóztassék disponálni, s a pénznek kézhez való szolgáltatása irántis hová hamaréb rendelést tenni, mind annak a becsületos embernek arrais lesz szüksége. Az Tenkére s onnan Bélbe menendő katonákra nézve az intermedia staciokon Tenkén és Ökrösön meg tettem a rendelést, s jóis lesz őket egyenesen Tenkére invitálni, mivel ottan naturalék, és istálókis készen vannak, gondolván az előbnyi dispositió szerént hogy ottan egy rendbéli katonaság le fog

telepedni. In reliquo sinceris aestimatis sinisque affectibus solito cum cultu comendatus persisto

Prætitulata dominationis vestra

Jánosda 24 decembris 1784

servus humillimus
Ladislaus Balog m.p.

Pe verso: Perillustri, ac generoso domino Georgii Tokodi, incltyi comitatus Bihariensis Tabulae iudiciariae assessori, eiusdemque iurato ordinario notario titulus. Domino perillustro colendissimo. Várad Olaszi.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 277

Preailustru și generos domn notar ordinar,
Domn cinstit cu deosebire,

Am primit cu respectul cuvenit scrisoarea domniei voastre trimisă mie pentru a face rost de 100 de câble de ovăz și i-am rugat pe cei din Salonta să ateste respectul lor deosebit față de domnia voastră; într-adevăr am obținut 100 de câble de ovăz cu câte un florin câbla, așa am ajuns în posesia lui că locuitorul numit Ștefan Kis a adus astă vară ovăz de la Sântana pentru a-l vinde în câștig, din care orașul a cumpărat pentru sine, iar restul era deja tocmit, dar la cererea mea, prestigiul onoratului și nobilului comitat a fost pus mai înainte și renunțând, au lăsat înaltului comitat 100 de câble, costând câbla, după cum am mai notat, cu un florin, dar acum vă rog să binevoiți să dispuneți ca banii să-i primească în mână cât mai repede, pentru că acel om cinstit va avea nevoie de aceștia. Privitor la soldații ce vor merge la Tinca și de acolo la Beliu, am dat dispoziții în stațiile intermediare de la Tinca și Ucuriș și ar fi bine să fie îndrumați de-a dreptul la Tinca, pentru că acolo sunt gata pregătite și produse, și grajduri, presupunând din dispoziția anterioară că acolo se vor stabili o serie de soldați. În rest rămân cu sinceră stimă și cu cuvenitul respect al domniei voastre.

Ianoșda, 24 decembrie 1784

slujitor umil
Ladislaus Balogh m.p.

Tekintetes úr ordinarius vice ispány úr !

A bé érkezendő militia iránt én már a két városon rendelést tettem, és szinte most érkeznek, ujjabbanis az emberem a városok birájitúl olly assecuratiójokkal, hogy már meg tettem minden rendeléseket ez előtt harmadnappal, azért jöhet bizvást. A D'Alton fáradt diviziojárulis tettem rendelést, és már expedialtamis, hogy a szomszéd helyek vegyék szekerekre őket Marjába, és hozzák be. Melyek a midön alázatos kötelességem szerét jelentenek magamat gratiájában ajánlom.

A tekintetes úrnak

Várad Olaszi 24-a decembris 1784

alázatos szolgája

fő szolga biró

Mensáros Dániel m.p.

Pe verso: Spectabili ac perillustri domino Ioanni Beöthy de Bessenyö, incltyi comitatus Bihariensis ordinario vice comiti. Várad Olaszi. Ex officio

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, nr. 243, fascicol I, 1785, cutia 173, nenumcrotat; sigiliu ceară roșie. Publicat în Gorun 1985, p. 228-229

Respectabil domn vice-comite ordinar !

În privința miliției care urmează să sosească, eu am luat măsurile în cele două orașe; omul meu a venit mai înainte de la juzii orașelor cu *asemenca asigurări că do trei zile au luat toate măsurile, de aceea [trupele] pot veni cu încredere. Am dat dispoziții și în privința diviziei obosite de Altona și deja am expediat ordinul ca localitățile învecinate să-i ia în căruțe la Marja⁴³ și să-i aducă înăuntru. Care fapt îl raportez cu supunere după datorie și mă recomand bunăvoinței.*

Respectabilului domn

Oradea-Olosig, 24 decembrie 1784

supusa slugă

jude nobiliar

Daniel Mensáros m.p.

⁴³ Kismarja, azi în Ungaria, în județul Hajdu-Bihar

Spectabilis ac perillustris domine ordinarie vice comes !

Kovács szolga biró uram ide rekesztett relatióját vévén (noha Hórák el szökését csak költeménynek, és fictionak lehet vélni) én mind azok által meg teszem a rendelést hogy ezen processusba házonként fel kerestessék.

A sütő kemencze ma el készül, holnap a kenyér sütést elis kezdik, és abban sem léssen semmi fogyatkozás. Tegnap 13 szekér el érkezet a proffonttal, és mingyárt elis küldöttem Vaskóra, az éjjel ismét el érkezet 3 szekér, azis ma utánok megyen. Signatum Belényes 25 decembris 1784

Michael Pap m.p.
Ordinarius iudex nobilium

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 270. Publicat în Gorun 1984, p. 121-122

Înălțate și preailustre domnule vice-comite ordinar,

Primind relatarea anexată aici a domnului jude nobiliar Kovács (deși fuga celor ai lui Horea poate fi considerată doar ca o scornire și o ficțiune), totuși cu voi dispunc să fie căutați în fiecare casă din acest district.

Cuptorul de pâine va fi gata azi, de mâine vor începe să coacă pâine și nici în această privință nu va fi nici o lipsă; ieri au sosit 13 căruțe cu provizii și le-am trimis imediat la Vașcău, astă noapte au sosit din nou trei căruțe, și aclea vor merge azi după ele. Semnat la Beiuș, 25 decembrie 1784

Mihai Pap m.p.
Jude nobiliar ordinar

Tekintetes földes uraság !

Vagyon Kakadon egy dohánnyal kereskedő Sónia nevű asszony, a ki utza hallására mind engemet, mind feleségemet, és napámat rútul meg mostkolt, holott soha sem vétettünk néki.

Azon asszoy az miólta Kakadon lakik, sem földes uraságot, sem nemes vármegyét soha sem szolgált, sem pedig a helység közönséges terheit tsak leg kissebb réstről is nem végezte, mivel egy esztendőbe négy gazdája is vagyon, kiktől motskolódással mégyen el.

Kakad, die 26 decembries 1784

Ianovits Kosztandi m.p.
Kakadi arendator

Pe verso: AZ instansnak szükséges elsőben a belől irt személy által kit meg motskoltatását illendően be bizonyítani és azután orvoslása eránt magát jelenteni. Ex sede dominali die 30-a mensis decembris 1784 in oppido Székelyhid continuative celebrato

Per Alexandrum Papanek m.p.
Fiscum dominalem et eiusdem
sedis dominalis notar

Orig., A.S.B., *fond Domeniul contelui Stubenberg*, dos. 34, f. 217

Onorată stăpânire de pământ,

În Kakad⁴⁴ este o femeie pe nume Sofia, care face comerț cu tutun și care m-a ocărât urât de tot, atât pe mine, cât și pe soția și pe soacra mea, în auzul lumii, deși nu i-am greșit niciodată cu nimic.

Acea femeie, de când locuiește în Kalad, nu a servit niciodată nici stăpânirea de pământ, nici nobilul comitat, și nici nu a luat parte, nici măcar în cea mai mică parte, la sarcinile obișnuite ale localității, întrucât într-un an are și patru stăpâni, pe care îi părăsește ocărându-i.

Kakad, 26 decembrie 1784

Constandi Ianovici m.p.
Arendaș în Kakad

Pe verso: Este necesar ca petentul să dovedească cum se cuvine, în primul rând ocărârea sa de către persoana scrisă înăuntru și după aceea să se prezinte pentru remediere. Din scaunul domonial celebrat în continuare în Săcuieni în 30 decembrie 1784.

Prin Alexandru Papanck m.p.
Avocat domonial și notar scăunal

⁴⁴ Azi în Ungaria

An das löbliche Biharer Comitatus

Nota

Da dem sicheren Vernehmen nach der Rädels Führer Hora mit einem seiner Anhänger Namens Kloska Ioan aus Siebenbürgen entwichen, und seinen Weeg über des Pass Fököte To nach Hungarn genommen haben solle, so wird einen löblichen Comitatus in der anlaage die beschreibung dieser beiden Flüchtlinge zu dem Ende angeschlossen, um damit sowohl von Seiten des löblichen Comitatus, als der bürgerlichen Obrigkeit auf die besagte zwey Verruffene ein obachtsammes Auge getragen werden wolle, welches auch unserere Seits schon veranlasst worden.

Grosswardein den 26 Dczember 1784

Graf Bellegarde m.p.
Obrist-Lieutenant

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobilitare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 275. Publicat în Gorun 1985, p. 229

Excelsum Consilium Locumtenentiale Regium !

Insinuatum est mihi hodierna die, per illustrissimum dominum Bellegarde, inclytæ legionis Berlichingenianæ vice colonellum, et commendantem, primipilum tumultuantium valachorum Hora nominatum, ex metu ne aliqua ratione, in manus militum deveniat, fuga sibi consullisse, perque passum Fekete Tooiensem nec per hunc comitatum suscepisse. Insinuatum est mihi insuper lateraliter, fugam hanc praenominatum Hora eo consilio arripuisse, ut Viennam proficisci possit. Quibus cognitis, quantum comitatum hunc concernit, omnes illico repetitæ sunt ordinationes, quo profugo huic illiusque socio, omni ratione, praesertim vero in pontibus et traicctibus invigiletur, si que alicubi depraehensi fuerint, intercipientur. Quia interim non obstantibus quibusvis ordinibus, per anfractus sylvarum, vigiles oculos, perverti hi homines effugere tamen possunt, scripi insuper Pesthinum, Szolnokinum,

ac alia etiam loca, in quibus traiectus sunt, ut iis strenue invigiletur, ac si observati fuerint detineantur, id igitur reliquum esse censeo, ut excelsum Consiliul Regium in alias etiam locis gratiose de horum interceptione disponere dignetur.

Ceterum, reflexe ad gratiosum excelsi Consilii Regii 20-a decembris anno currentis 1784 et numero 28773 emanatum intimatum, demisse, referendum habeo, quod antequam provocatum hoc gratiosum intimatum 24-a huius ad me perlatum fuisset iam prius 18-a quippe cum illustrissimo domino generale, iuxta datas sibi per Supremam Armorum Praefecturam, mecumque communicatas ordinationes tales circa profectionem militiae fecerim dispositiones, ut cum in praesenti viarum, in partibus praesertim his montosis impracticabilitate, milites difficulter proficisci possent, ac in re tam urgenti fine etiam quiete ire debeant universi milites gregarii curribus vehantur. Excursionem praeterea ad limitaneam possessionem Vaskoh feci, ac abinde naturalia, vinum, farinam, legumina ex partibus campestribus allata transmisi, praeterea in oppido Belényes ad semitertiam ab Halmágy stationem distante, fornaces maiores erigi curavi, quatuor pistores, hinc Magno Varadino eorum cunstitui, qui panem in necessaria quantitate, militiae coquere possint; factis his dispositionibus ex Vaskoh redivi; quid ab eo tempore, quo militia hinc in Transylvaniam intravit, per tumultuantes factum sit, hucdum ignoro, praestolor interim ultroneam abinde relationem mox excelso Consilio Regio submittendam.

Quod comitatum istum concernit, omnia in pace et tranquillitate sunt, et licet moderna militum transenna contribuentibus onera sit, publico tamen summae deservit utilitati, omnes damnat Horaium, quod eis tantas incommoditates conserverit: visis praeterea tormentis, ad maximum redacti sunt metum, observantes, quod cum tumultuantibus tali ratione procedi velit sua maiestas.

Haec sunt, quae mihi perscribenda esse duxi; ubi de progressu modernae militiae relationem accepero meo defacturos non sum. Signatum Várad Olaszi 26-a decembris 1784.

Excelsi Consilii Regio

servus humillimus
Ioannes Beöthy m.p.
Vice comes Bihariensi

Pe verso: Vice comes Bihariensis sub 26-a decembris 1784 refert principem tumultuantium transylvanicorum valachorum abinde profugisse, omnes circa interceptionem illius a parte huius comitatus factas haberi dispositiones; petit insuper in aliis locis de eius interceptione

dispositiones extrudari. Ac denique ordines circa militiam in Halmágy qualiter factos demissc refert.

Orig., A.N.U., s. C.L., C.53 (Dep.publ.pol.), *fond 13*, pachet 151, f. 22. Publicat în Gorun 1987, p. 255

223

1784 decembrie 28, Buda

29390

Perillustris domine !

Quoniam Consilio huic Locumtenentialem Regio relatum esse, nonnullos quaestores liberae regiaeque civitatis Debreczinensis signanter certum Aszalay et praeterea de nomine ignotum arcularium maiorem cum pulveribus pyrcis in nudinis Debreczinensibus, et Magno Varadinensibus quaestum exercere.

Hinc idem hoc Locumtenentiale Consilium practitulatae dominationi vestrae praesentibus committendum duxit, ut indilatae re in quantum, et specificae cui per decursum desinentis anni de pulveribus pyrcis distractum fuerit ? Si vero apud aliquem notabilior huiusmodi pulverum quantitas reperirentur, eundem illico in sequestrum attamen sub secura ac bona cura ne aliquod inde detrimentum in mercatorem sequatur summat, ac fundata aliqua maleversionis suspitione eveniente circa personas etiam similium suspectorum necessaria disponat, curandam tamen ut motivum detentionis bene ac cum omni accuracione expendatur. Relationemque super qualiter compertis, et dispositis ocyus horsum submittat. Datum ex Consilio Regio Locumtenentialem Hungarico Budae die 28-a decembris 1784 celebrato.

Ad officia parati
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlec m.p.
Iosephus Fodor m.p.

Domino vice comiti comitatus Bihariensi

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentialem Hungarico
Perillustri domino Ioanni Beöthy, qua comitatus
Bihariensis ordinarii vice comiti. Debreczinum. Ex officio

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11/2, Acta emeritorum magistratualium et advocatorum, fascicol II, nr. 8, f. 260-261; sigiliu timbru sec.

224

1784 decembrie 29, Oradea

Alább irt recognoscalom hogy velenczei menszáros Salamon Páll vett tüllöm egy kis tehenet midön a millitia Velenczén által ment... 13 v. forint.

Velenczei Ambrus Kratsun m.p.

Pe verso: Hogy velentzei mészáros Salamon Páll vett én töllem két ökröt 29 v. f. mikor a militia Velentzén által ment recognoscalom. Velentze die 29 decembris 1784

Velentzei Onáka Flora m.p.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 187, 1785, cutia 172 nenumerotat

Subsemnatul recunosc că măcelarul din [Oradea] Velența, Paul Salamon, a cumpărat de la mine o văcuță atunci când armata a trecut prin Velența [pentru] 13 florini.

Ambruș Crăciun m.p. din Velența

Pe verso: Recunosc că măcelarul din [Oradea] Velența, Paul Solomon, a cumpărat de la mine doi boi cu 29 florini, atunci când armata a trecut prin Velența. Velența, 29 decembrie 1784

Florea Onaca m.p. din Velența

225

1784 decembrie 29, Oradea

Alább irt recognoscalom hogy velenczei menszáros Salamon Páll vett töllem két darab marhát midön a millitia Velentzén által ment ... 38 v. f. Die 29-a decembris 1784

Velentzei Lázár Leibli m.p.

Pe verso: Hogy Salamon Páll vett én tüllüm két ökröt 42 v. forintokon erővel kihaitatat au okolbul recognoscalom.

340

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, fascicol I, nr. 187, 1785, cutia 172 nenumerotat

Subsemnatul recunosc că măcelarul din [Oradea] Velența, Paul Solomon, a cumpărat de la mine două vite când armata a trecut prin Velența [pentru] 38 florini. 29 decembrie 1784

Leibli Lazar m.p. din Velența

Pe verso: Recunosc că Paul Solomon a cumpărat de la mine doi boi cu 42 de florini, i-a mânat cu forța afară din ocol

Ilieș Buda m.p. din Velența

226

1784 decembrie 30, Buda

Perillustris domine !

Innotuit Consilio huic Regio Locumtenentiali nefarium quoddam, secretissimeque malitiosorum, ac etiam seditiosa quaequae in se continens, scriptum, clam exivere.

Quia vero eiusmodi temerarie, ac perverso animo concionata scripta ipsi publici providentia summopere adversaretur, huic praetitulatae dominationis vestrae in eorum continuationem, quae de conservanda omni meliori modo tranquillitate publica, alioquin iteratis vicibus scripta sunt, hisce committitur, ut pro sua obligatione, ac munere omne studium eo sollicite convertat, ne eiusmodi perniciose scripta quaequae ratione disseminentur.

Quodsi autem iam aliqua texta sparsa observarentur, studioso investigandum erit, qui eius auctores ? aut complices ? sint rei disseminatores ? atque si horum aliqui detegi possent, Consilio Regio Locumtenentiali indilate praestanda erit relatio. Una vero necessum foret, ut cuncta, quae nefors existerent, exemplaria, sine strepitu ullo recipiantur, ac ulterior eius propagatio praepediatur.

Et quoniam huiusmodi negotio ad obtinendum tanto certius finem circumspexam, ac secretam exposcerent agendi ratione ideo noverit praetitulatae dominationi vestrae cunctos magistratuales, quorum opera uti expediens iudicaverit, ad secretum scopo accomode observandum

instruere, atque id sibi continuo curae habere, ne aliqua in populo existet attentio, ac in publicam eriatur perturbatio. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico Budae 30-a decembris 1784

Ad officia parati
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Franciscus Skerlecz m.p.
Josephus Zichy m.p.

Vice comiti Bihariensi

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiale Hungarico
Perillustri domino Ioanni Beöthy, qua comitatus
Bihariensis ordinario vice comiti. Debreczinum. (Ex officio)

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11/1, Acta emeritorum magistratualium et advocatorum, fascicol II, nr. 8, f. 245-246; sigiliu timbru sec

227

1784 decembrie 30, Hosszúpályi⁴⁵

Tekintetes nemes vármegye !

Alább irtak alázatosan instályák azt, hogy a Szent György napig való csapszékeltetések szabadságában stabilialtassanak. Azért

1-o. Mert a kegyelmes urbarium azt tartya, hogy a hol szőlős kert vagyon, ott Szent Mihály napjától fogva Szent György napig, a helységeknek a csapszékeltetés szabadon meg engedtetik, ezen helységnek pedig szőlős kertye vagyon.

2-o. Mert azon szőlős kertye a helység lakossainak, contributio alá is vagyon conscribálva.

3-o. Mert a helységnek semmi beneficiuma nints, a melyből conventionatus tselédjeit fizethesse, és egyéb helység közönséges költségeit pótolhassa, hanem ha költő pénz vetetik a lakosokra, a mely a népnek enervatioja nélkül meg nem csik.

4-o. Mert az instánsok már ez eránt meg keresték instántiajokkal a méltóságos és tekintetes földes uraságokat is, de tsak némely része a tekintetes földes uraságoknak adott engedelmes választ, nagy része pedig ellene contradicált, s nem engedi. Hosszúpályi, die 30 decembris 1784.

⁴⁵ Azi în Ungaria

Per iuratus possessionis notar Ioannem Szabó m.p.

Pe verso: Tekintetes nemes Bihar vármegyéhez, Hosszúpályi communitásnak alázatos instantiája Szent Mihály napjától fogva Szent György napig való csapszékeltetésnek szabadsága meg nyereséért.

Instantia haec cum respectivis dominis terrestribus per alter utrum dominis iudicibus nobilium processualibus communicabitur, replicam futurae generali congregationi relaturus. Ex generali congregatione 5-a ianuarii 1785 in oppido Várad Olaszi celebrata

Per iuratus primus vice notar
Iunior Emericus Péchy m.p.

Orig., A.S.B., *fond Domeniul contelui Stubenberg*, dos. 34, f. 238

Onorat nobil comitat !

Subscrișii cer cu supunere aceea ca să fie stabilită libertatea cârciumăritului până în ziua Sfântului Gheorghe. De aceea:

1. Pentru că înălțatul urbaniu prevede că unde există grădină cu viță de vie, acolo cârciumăritul este permis localității din ziua Sfântului Mihai până în ziua Sfântului Gheorghe, iar această localitate are grădini cu viță de vie.

2. Pentru că acele grădini cu viță de vie ale locuitorilor din localitate sunt conscrise și pentru contribuție.

3. Pentru că localitatea nu are nici un beneficiu din care să poată plăti slugile cu convenție și să poată acoperi alte cheltuieli comune ale localității, iar dacă se cer locuitorilor bani de cheltuială, aceasta nu se poate petrece fără a enerva poporul.

4. Pentru că petenții s-au adresat cu cererea lor în această privință înălțatei și onoratei stăpâniri de pământ, dar numai o parte din onorata stăpânire de pământ a dat un răspuns afirmativ, în schimb cea mai mare parte a ei s-a opus și nu dă voie. Hosszúpályi, 30 decembrie 1784

Onoratului și nobilului comitat

supusa slugă
Comunitatea din Hosszúpályi

Prin notarul localității, Ioan Szabó

Pe verso: Onoratului și nobilului comitat Bihor, cererea supusă a comunității Hosszúpályi, pentru câștigarea libertății cărciumăritului din ziua Sfântului Mihai până în ziua Sfântului Gheorghe

Această cerere va fi comunicată de domnii juzi nobiliari procesuali cu respectivii domni de pământ, iar răspunsul va fi raportat viitoarei congregații generale. Din congregația generală celebrată la 5 ianuarie 1785 în târgul Oradea-Olosig

Prin primul vice notar
Emeric Péchy junior m.p.

228

1784 decembrie 30, Oradea

Tekéntetes plenipotentiarius praefectus úr.

Alább irt személyek juhait nyermegyi Popa Gyorgyic csőszök által bé záratatta ugyan árkusi határbúl az mint ki vitetvén azon helyre Istok Frucza, Kosztucz Toma, Horváth Dsurs, Danucz Luon, Barna Ilie, Popa Onyika csősz bizonyityák hogy arkusi határbul zárta volna és már most minden darabtúl 8 krajtzár executioval ki akarja venni, holot az instáns határbul zárta, az kik magok redimálták makk bért.

Azért instál illy törvénytelen praetensioját Popa Gyorgyiának, cessáltatni méltóztassék.

Pe verso: Tekéntetes Béra Mihály plenipotentiarius praefectus urhoz belől irtnak instantiája.

Udvar biró ur betegess voltomra nézve eléb maga elejébe statuálván az emberek, hogy ha az hely éránt nom egyezhetnek, honat hajtatot be, tehát ex oculata valamellyik tisztet küldgyék ki, a mi a taxát vagy büntetést nézi, ha szinte nyermegyi határ volnais, ött krajtzárjával a mennyire az uraság határozta maga részérül vegyék a büntetést, ha igazságba járt Popa Gyorgyie, de ha villongás van az határ éránt suspendáltassék az egészet. Várad Olaszi, 30 decembris 1784

Béra Mihály m.p.
Praefectus

Orig., A.S.B., *fond Episcopia romano-catolică Oradea. Acte economice*, inv. 246, dos. 4404, f. 101

Oile persoanelor subscrise au fost închise de paznicul din Nermiş, Gheorghie Popa, din hotarul [localităţii] Archiş, așa după cum o dovedesc Fruța Iștoc, Toma Costuț, Jurj Horvat, Iuon Dănuț, Ilie Barna și paznicul Onica Popa, pe care i-am dus afară în acel loc [ca să dovedească și ei] că le-a închis din hotarul Archişului, iar acum vrea să ia câte 8 creștari de fiecare oaie, prin execuție, deși le-a închis din hotarul [satului] petentului, pe care l-au răscumpărat plătind bani de ghindă.

Cere de aceea să binevoști să anulați această pretenție ilegală a lui Gheorghie Popa.

Pe verso: Onoratului domn prefect împuternicit Mihai Béra, cererea [persoanei] înscrisă înăuntru.

Având în vedere starea mea bolnavă, domnul administrator să-i cheme în fața sa pe oameni, iar dacă nu se vor înțelege de unde au mânat înăuntru [oile], să trimită acela pe careva funcționar pentru expertiză, iar în ceea ce privește taxa sau amenda, chiar dacă ar fi hotarul din Nermiş, să ia 5 creștari drept amendă, în măsura în care stăpânirea a hotărât din partea sa, dacă Gheorghie Popa a umblat cu dreptate, dar dacă vor fi agitații din cauza hotarului, totul să fie suspendant. Oradea-Olosig, 30 decembrie 1784

Mihai Béra m.p.
Prefect

229

1784 decembrie 31, Beiuș

Spectabilis ac perillustris domine ordinarie vice comes.!

A generalis úr levele, mellyet ide való kapitány uramnak irt volt, nékemis nagy szeget ütöt volt a fejembe de azután combinálván az időt csak könnyen superaltam a difficultást, hogy a midön a levelet irta a kenyeres szekerek valahol Halmágy körül kelet lenni, és 28-a dél tájban már in loco kelet lenni, mert a melly 6 napra való profontot a várbul kültek, az két izben jöt, a négy napra való Vaskon 24-ta utol érte a militiát, és ot pro diebus 25-ta, 26-ta, 27-ta et 28-ta ki is osztatot, az napra való érkezet ide 25-ta hajnalba, és 25-ta dél után innen indulván 26-ta regvel Vaskón volt, mellyrül mivel sem én, sem Vaskón lévő eskütt úr praevie semmit sem tuttunk, ottis késet addig a mig szekereket lehetet alája állítani, de ugyan csak 27-a regvel vagy 26-ta estve (amint Varasdy úr referalta) meg kellett néki indulni és így 28-a valami

tájba oda kellet néki érne, következendő képpen fogyatkozás a kenyérbe pro 29-a et 30-a nem lehetet.

28-a már az ide való sütésből expedialtam 576 kenyeret, 29-na 500 kenyeret ma megyen 600 és így nem lészen semmi rövidség a kenyér eránt. Egyéb victualik eránt sem lehetet fogyatkozás, mert azis 28-a a szekerekkel együt oda ért, azon kívül a zsidókis 3 szekérrel vittek lisztet, pohánkát, riskását és egyebeket, azokis még akkor, amidön a levél expedialtatot oda nem értek volt, mert hirem nélkül sábest tartottak it Belényesbe szombaton.

Én ma irtam Antalfi uramnak, hogy írja meg mire van szüksége, és a miben lehet innen fogok succuralni, tegnap a generalis úr számára attam zöldségetis a menyi töllem ki telhetet, hogy kapitány uram transponálya, ha reménli hogy me...⁴⁶ fogy, ma küldök egy özet is...⁴⁷ üldözze a Hora nemzecségit.

In reliquo ut imminentur novum annum cum felici plurium recursu iuxta propria nota spectabili dominationi vestrae et suis charissimis transigendum comendat superi cordialis precor, et gratis me demisse commendo. Belényes die 31-a decembris 1784

Michael Pap m.p.
ordinarius iudex nobilium

P.S. A pékeknek mi lészen a fizetések nem tudom, cők minden honnpra singilative 12 Rf. praetendálnak és már anticipaltatam fl. 12.

Pe verso: Spectabili ac perillustri domini Ioanni Beöthy de Bessenyo, inclyto comitatus Bihar ordinario vice comiti. Várad. Ex officio.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregatiei nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 269; sigiliu ceară roșie. Publicat în Gorun 1984, p. 122-123

Înălțate și preailustre domnule vice-comite ordinar,

Scrisoarea domnului general pe care a scris-o domnului căpitan de aici mi-a dat și mie de gândit, dar apoi, calculând timpul, totuși am putut să trec peste greutate, că atunci când scrisoarea a fost scrisă căruțele cu pâine trebuiau să fie undeva în jurul Hălmagiului și în amiaza zilei de 28 ar fi trebuit să fie acolo, pentru că proviziile care au fost trimise din cetate acum șase zile, au sosit în Vașcău în două rânduri, găsindu-se la patru zile de

⁴⁶ Textul lipsește, documentul fiind rupt

⁴⁷ *Ibidem*

mers; au ajuns din urmă armata în 24 și au fost împărțite pentru zilele de 25, 26, 27 și 28; pentru ziua aceea a sosit aici în 25 în zori și, pornind în după-masa zilei de 25, în dimineața zilei de 26 au fost la Vașcău, despre care nici eu și nici domnul jurat Varasdy, care se găsea la Vașcău, nu am știut nimic înainte; au întârziat și acolo până când au găsit căruțe, dar în dimineața zilei de 27 sau chiar în 26 seara (după cum a raportat domnul Varasdy), ar fi trebuit să pornească și așa, cândva în ziua de 28, ar fi trebuit să ajungă acolo; în felul acesta nu a putut să apară lipsă de pâine în 29 și 30.

În 28 am expediat deja, din coacerea de aici, 576 pâini, în 29, 500 de pâini, azi merg 600 și așa nu va apare nici o lipsă în privința pâinii. Nici în alte alimente nu poate fi lipsă, pentru că în 28, odată cu căruțele, au ajuns acolo și acelea; în afară de aceasta și evreii au dus, cu trei căruțe, făină, hrișcă, orez și altele, [însă] nici aceia nu au ajuns acolo până când a fost expediată scrisoarea [generalului], pentru că [evreii] au ținut aici la Beiuș, în ziua de sâmbătă, fără știrea mea, zi de odihnă.

Azi i-am scris domnului Antalfi să scrie ce are nevoie și din ce avem aici am să-i ajut; ieri am dat pentru domnul general și zarzavaturi, cât am putut, ca domnul căpitan să i-l ducă, ca nu...îngheață, azi trimit și o căprioară... numai să-i urmărească pe cei ai lui Horea.

În rest, pentru că noul an este iminent, vă rog să transmiteți urările mele cordiale celor dragi și mă recomand grației domniei voastre. Beiuș, 31 decembrie 1784

Mihai Pap m.p.
Jude nobiliar ordinar

230

1784 decembrie 31, Buda

Perillustris domine !

Quemadmodum era practitulatae dominationis vestrae relationem, sub 26-a destincentis mensis et anni extraordinario cursore horsum datam, apud cunctas Transylvaniae vicinas iurisdictiones sub hodierno necessaria disponuntur, ut profugo tumultuantium valachorum primipilo Hora eiusque socio Kloska luon non tantum in pontibus, et traiectibus, verum etiam per anfractus sylvarum, et montium abditasque licet vias sollicito invigilent.

Ita etiam praetitulatae dominationi vestrae reintimat Consilium Regium Locumtenentiale, ut factas iam sua ex parte dispositiones tanto maiori cura, ac solertia continuare noverit, quanto magis metucendum sit, ne nominati profugi, harum etiam partium incolas, cumprimis valachos ad nefarios tumultus audendos concitare adlaborent.

Atque hinc una eidem dominationi vestrae denuo serio comittit, ac comendat Consilium Regium, ut in ipsos quoque comitatus huius incolas, cumprimis valachos vigiles habere oculos, omnes eorum actus, motusve sollicite (ea tamen cum providentia et cautione, ne aliqua in populo excitetur attentio) observare, verbo ad conservandam pacem et tranquillitatem publicam, praeventendaque, quae ex profugorum horum instigationibus, oriri possent, mala et perturbationes, ac denique, ad hos ipsos intercipiendos, omni cura, sollicitudine et studio adlaborare, ac mutuam cum statu militari sua via idcirco iam instructo, prouti et vicinis iurisdictionibus cointelligentium fovere, de cunctis vero periodicam informationem praestare noverit. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico Buda die 31 decembris 1784.

Ad officia parati
Comes Christophorus Nyiczky m.p.
Stephanus Végh m.p.

Domino vice comiti Bihariensis colendissimo.

Pe verso: Ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico
Perillustri domino Ioanni Beöthy, qua comitatus
Bihariensis ordinario vice comiti. Debreczinum. Ex officio.
Perceptum 5 Januar 1785

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.2, fascicol II, nr. 8, f. 241-242; sigiliu timbru sec.

231

1784 decembrie 31, Oradea

Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum !

Dominus vice iudex nobilium Michael Kovács, quem cum militia, in Transylvaniam ad oppidum Halmágy eo fine exmiseram, ut in defectu magistratualium personarum, ibidem de accomodatione militiae sollicitus est, undius tertius redux factus est, retulitque: naturalia, foenum quippe et avenam, in circumvicinis oppidi Halmágy locis, in tanta quantitate adesse, ut necessitati militiae provideri possit. Valachi enim tumultuantes in sua non saevierunt, sed dominorum terrestrium bonis inhiantes, illa solum in cineres redegerunt. Quod vero panem non habeant, inde fieri, quod in illis partibus, maiorem partem fagopyraceo pane utantur; defectus interim hic a parte comitatus huius ea ratione suppletur, quod ex oppido Belényes, ubi hoc hinc duae maiores fornaces erectae, ac sine coquendi panis

sodales pistores constituti habentur, singulis 5 diebus necessariae panis portiones, ad Halmágy devehantur.

Tumultus ipse, abscedente primipilo Hora, adeo cessasse refertur, ut iam propediem ex integro pacem, et tranquillitatem pristinam reditum iri speretur. Varia suppellectilia domestica, excepto nummo, et pretiosis clenodiis ad praefecturam militarem reducuntur. Nobiles dominae et domicellae, quae per tumultuantes valachos raptae, ac turpiter violatae sunt, ad rudera larium suorum redeunt, patrocinium aliorum implorantes. Haec sunt, quae hac septimana fidedigne comperi, quaeve excelso Consilio iuxta datos eatenus mihi gratiosos ordines repraesentanda esse duxi. Signatum Várad Olaszi 31-a decembris 1784.

Excelsi Consilii Regii

servus humillimus
Ioannes Beöthy m.p.
Vice comes Bihariensis

Pe verso: Excelso Consilio Regio Locumtenentialem Hungaricam

Budae. Ex officio. A vice comite Bihariensi

927. Percepit 7-bcn Januar 1785

Vice comes Bihariensis de dato 31-ae decembris anno currenti refert naturalia ad rationem militiae in Halmágy sufficientia adesse, et tumultum de die in diem cessare.

Ex Consilio Regio Locumtenentialem Hungaricam Ofen, die 11 Januar 1785

Secretarius Holczmann m.p.

31. Publicum politicis, nr. 13

Darvass m.p.
Politicis secretarius

Orig., A. N. U., s. C. L., C. 53 (Dep. publ. pol.), *fond 13*, pachet 151, f.69-70; sigiliu ceară roșie. Publicat în Gorun 1987, p.256

232

1784 decembrie 31, Oradea

Specificatio

leguminum ad rationem inclyti militiae contra tumultuantes valachos transylvanos in oppido Halmágy excubantis e cassa comitatus domestica emptorum

1-o Két köböl lencse a Rf 4.....	f. 8 cr. –
2-o Két zsák a cr. 17.....	- cr. 34
3-o Egy köböl árpa kása.....	9 cr. –
4-o Ennek a zsákja.....	- cr. 17
5-o Két köböl borsó vékája a Rf. 1 cr. 11.....	9 cr. 28
6-o Két zsák a cr. 10.....	- cr. 20
7-o Két zsákba karalábé.....	1 cr. –
8-o A két zsák a cr. 10.....	- cr. 20
9-o 100 darab kelkáposzta.....	1 cr. –
10-o 150 numero kallarabe.....	1 cr. 30
11-o 30 numero zeller.....	- cr. 20
12-o 30 numero czékla.....	- cr. 12
13-o 50 numero retek.....	- cr. 24
14-o Petrecselyem.....	- cr. 6
15-o Sárga répa.....	- cr. 20
16.o Két zsák.....	- cr. 30

Rf. 33 cr. 21

Várad Olaszi 31-a decembris 1784

Michael Kovács m.p.
Vice iudex nobilium

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11.1, fascicol II-1/C, f. 311

Lista

legumelor cumpărate pentru armata încartiruită în târgul Hălmgaiu împotriva românilor răsculați din Transilvania, legume cumpărate din fondul casei domestice a comitatului.

1. Două câble de linte a 4 florini	fl. 8 cr. –
2. Doi saci a 17 creițari	- cr. 34
3. O câblă de arpacaș	9 cr. –
4. Sacul acestuia	cr. 17
5. Două câble de mazăre a 1 fl. vica	9 cr. 28
6. Doi saci a 10 cr.	- cr. 20
7. Doi saci de gulii	1 cr. –
8. Doi saci a 10 cr.	cr. 20

9. 100 bucăți de varză creată	1 cr. –
10. 150 bucăți de gulii	1 cr. 30
11. 30 bucăți de țelină	cr. 20
12. 30 bucăți de sfeclă roșie	cr. 12
13. 50 bucăți ridichi	cr. 24
14. Pătrunjel	cr. 6
15. Morcovi	cr. 20
16. Doi saci	cr. 30

Fl. 33 cr. 21

Oradea-Olosig, 31 decembrie 1784

Mihai Kovács m.p.
Vice-jude nobiliar

233

1784 decembrie, Debrețin⁴⁸

Spectabilis ac perillustris domine ordinarie vice comes
Domine nobis singulariter colendissime.

Vévén az urnak vice ispány uramnak tagnapi napon hozzánk eresztett levelét, meg tettük a rendelést, hogy a szekerek készen legyenek, hogy mihelyt az Preysachianus tiszt a commandója alatt lévő militiával érkezik, és a forspontot kívánnya, azonnal készen legyenek. Pretiosissimis favoribus commendati perseveramus.

Spectabilis dominationis vestrae

obligatissimi servi
substitutus iudex et senatus liberae
regiaeque civitatis Debreczinensis

Pe verso: Spectabili ac perillustri domini Ioanni Beöthy de Bessenyő, inlyti comitatus Bihariensis ordinario vice comiti, titulado domino nobis singulariter colendissimo. Várad Olaszi.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, nr. 243, fascicol I, 1785, cutia 173, nenumerotat

⁴⁸ Astăzi Debrecen, în Ungaria

Înălțate și preailustre domnule vice-comite ordinar,
Domnule preastimat de către noi,

Primind ieri scrisoarea trimisă nouă de domnul vice-comite, am luat măsurile ca să fie pregătite căruțele ca imediat ce va sosi ofițerul din regimentul Preysach, împreună cu armata de sub comanda sa și dorește mijloace de transport, acestea să fie imediat gata. Recomandat celor mai prețioase favoruri rămâem

Ai onoratei domniei voastre

cei mai obligați slujitori
judele substitut și senatul orașului liber
regesc Debrețin

234

1784 decembrie, Oradea

A melly marhákat vettem, és vágtam a nemes militia számára midön Várad Velentzén rostokolt kiktől és hogy uroknak számok az alább meg irt specificatio szerént így következik:

1-o. Tsehiben lakó Mutsa Demeter recognoscalom hogy velencei mészáros Salamon Páll midön a nemes militia Velentzén rostokolt vett töllem két ökröt 29

2-o. Ugyan jelenlétemben akkori időben vett nyoltz ökröt párját 35 v.f. 140

3-o. Velentzei Lébli Lázár recognoscalom hogy velencei mészáros Salamon Páll vett töllem két darab marhát midön a nemes militia Velentzén Rostokolt 38

4-o. *Velentzei Buda Illyés recognoscalom hogy midön a nemes militia Velentzén rostokolt vett én töllem Salamon Páll crövel ki hajtván az akolybúl Két ökröt 42*

5-o. Velentzei Ambrus Karátson recognoscalom hogy Salamon Páll velentzei mészáros midön a nemes militia Velentzén rostokolt vett töllem egy kis tehenet 13

262

6-o. Velentzei Onaka Flora Demeter recognoscalom hogy velencei mészáros Salamon Páll midön a nemes militia Velentzén rostokolt vett töllem két ökröt 29

352

7-o. Tséhi lakos Onaka Péter Demeter recognoscalom hogy velencei mészáros Salamon Páll midön a nemes militia Velentzén rostokolt vett töllem két tehenet 23

8-o. Tséhi Mutsa Demeter recognoscalom hogy midön a nemes militia Velentzén rostokolt vett Salamon Páll velencei mészáros gyekenyesdi embertől két ökröt kéntelenségbül 17 forintot nem ért volna 29

9-o. Velentzei Zahari Péter recognoscalom hogy velencei mészáros Salamon Páll vett töllem midön a nemes militia Velentzén rostokolt egy tehenemet 12

355

A marhákban menyí kárt vállottam azoknak számai képen következők:

1. Az első positioban is másodikban lévő 10 marhákban vallottam kárt	46
2. A harmadik positioban kár	12
3. A negyedik positioban kár	14
4. A 5-dik positioban kár	5
5. A 6-dik positioban kár	6
6. A 7-dik positioban kár	7
7. A 8-dik positioban kár	11
8. Két tsimer borju hust vettem 9 marjásón font számra kellett mézni kárt vallottam	1 9
9. A Zakari Péter teheniben kár	4

Summa fl. 106 9

Velentzei mészáros
Salamon Páll m.p.

Orig., A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, nr. 187, fascicol I, 1785, cutia 172, nenumerotat

Ce vite am cumpărat și tăiat pe seama nobilei armate în timp ce staționa în Oradea Velența, de la cine și numărul, precum și stăpânii lor urmează în lista de mai jos, în felul următor:

1. Dimitrie Mutsa, locuitor în Cihei, recunosc că măcelarul din Velența, Paul Salamon, a cumpărat de la mine doi boi când armata a staționat în Velența 29

353

2. Tot în prezența mea, în același timp a cumpărat opt boi, perechea cu 35 florini 140

3. Lazăr Leibli din Velența recunosc că măcelarul din Velența, Paul Salamon, a cumpărat de la mine două vite în timp ce nobila armată staționa în Velența 38

4. Ilie Buda din Velența recunosc că în timp ce nobila armată a staționat în Velența a cumpărat de la mine Paul Salamon, doi boi mânăndu-i cu forța afară din staul 42

5. Crăciun Ambruș din Velența recunosc că Paul Salamon măcelar din Velența, a cumpărat de la mine în timp ce nobila armată staționa în Velența o vițea 13

262

6. Florea Onaca din Velența recunosc că măcelarul din Velența, Paul Salamon, în timp ce nobila armată staționa în Velența, a cumpărat de la mine doi boi 29

7. Petru Onaca, locuitor din Cihei, recunosc că măcelarul din Velența, Paul Salamon, în timp ce nobila armată staționa în Velența, a cumpărat de la mine două vaci 23

8. Dimitrie Mutsa din Cihei recunosc că în timp ce nobila armată staționa în Velența, a cumpărat de nevoie măcelarul din Velența, Paul Salamon, de la un om din Dicănești doi boi ce nu ar fi valorat 17 florini 29

9. Petru Zahari din Velența, recunosc că măcelarul din Velența, Paul Salamon, a cumpărat de la mine, în timp ce nobila armată staționa în Velența, o vacă 12

355

Ce pagubă am avut din vite urmează în felul următor, după numere:

1. La vitele din poziția întâia și a doua am avut pagubă 46
2. Din poziția a treia pagubă 12
3. Din poziția a patra pagubă 14
4. Din poziția a cincea pagubă 5
5. Din poziția a șasea pagubă 6
6. Din poziția a șaptea pagubă 7
7. Din poziția a opta pagubă 11

8. Am cumpărat doi viței de calitate foarte bună a căror carne a trebuit să o vând cu 9 mărieși funtul, fiind păgubit cu	1	9
9. La vaca lui Petru Zahari pagubă		4
Total	106	9

Măcelarul din Velența
Paul Salamon m.p.

235

1784 decembrie, Oradea

Inclyta universitas
Domini domini gratiosissimi, colendissimi !

Dolet mihi vehementer, quod occasione praesentis generalis congregationis in persona confessui inclytorum statuum et ordinum interesse nequeam. Rationem absentiae meae litteris excellentissimi domini comitis Jankovits commissarii regi ad inclytam hanc universitatem datis uberius perspicere neque hac in pacta excusatum habere ac una gratiosa indulgere dignabitur eadem inclyta universitas ut demissas meas, in ordine ad alterum de conscriptione militari politica emanatum gratiosum excelsi Consilii Regii intimatum reflexiones scripto hoc proponere possim.

Quum inclytus hicc comitatus in conscriptionem ipsam iam consenserit, eatenus spero nullo quaestionem amplius oriri posse, statibus enim, et ordinibus iam semel capacitatis existentibus nihil hac in materia reliquum est, quam de ipsius conscriptionis qualiter perficiendo, modalitate de subiectis ad operationem hanc applicandis cogitare docevero, ac denique si nova quaequam vi hoc postremo intimato essent obiecto, de iis consilia inire. Pro eo itaque quo ergo regem, patriam, et hunc inclytum comitatum obstrictus sum obsequio sequentia in securitatem utriusque partis excessu Consilio Regio adhuc repraesentando esse causa.

I-mo. In paragrapho intimati primo dicitur, comitatus ex incidenti illo repraesentationes suas adornasse, ut constitutus in 1-am novembris pro ipso opere adgrediendo terminus interea, donec resoluta regia eatenus supervenerit evanescat: causa rem ad evitandam hanc subseptionem repraesentandus esse quod comitatus Ihic accepto primaevo gratioso excelsi Consilii Regii de conscriptione intimato illico generalem celebrevit congregationem, reflexioessque suas unice hoc obiectum

355

habuit, ad lucrandum tempus stafetaliter submiserit, ac ita nihil quod ad accelerationem negotio pertinere arbitratus est praetermiserit.

2-do. Paragrapho 5-to conscriptionem hanc id etiam utilitatis adlaturam esse significat excelsum Consilium Regium, quod praehabita illa proportio in statuendis tyronibus observari poterit. Reflexa itaque ad hanc circumstantiam ad repraesentandum esse iudicis. Quod cum diaetaliter regnum caverit ne statutis tyronum in obligationem abeat, sed de eo regnicolariter conveniatur, stabilis item contributio zello ex fundamento sit inducto, ut res milites stipendiarios in salutem et uttamen regni, constitutos non vero in sociam gubernii partem quam regnum duntaxat cum rege citum inflexum status habet militari vocatos conducere, conduit ex illa alere possit, ne sua maiestas sacratissima obligationem aliqua inducere dignetur. Etsi enim comitatus istud ovanem quam subditus erga principem suum potest debet habere locat in verbo suo maiestatis sacratissimae regio fidem, et fiduciam, quod nullum iuribus consuetudinibus umque his radicatis praerogativis nobilium per hanc conscriptionem inferetur praeiudicium paradoxum tamen esse videtur quod iam de accordando tyronum numero planum fiat, ubi tamen ipsa oblatio in arbitrio regni posita est, oranda igitur esset sua maicstas sacratissima ne vel invita contra regiam suam declarationem, tenore hoc, nobis aut posteris nostris aliquod praeiudicium inferri patiatur, futuris enim temporibus quem variae diversae, distractaeque sint hominum sententiae facile in alios sensus haec et his similia detorquere vi possunt, ad quod evitandum cautela haec non erit inanis.

3-tio. Relata ad paragraphum 6-tum imploranda esset sua maiestate sacratissima ne ex hac conscriptione pro futuro praeiudicium illud irreat, ut domini terrestres subditos, aut taxalistas suos, a sessionibus colonialibus ejicere nequeant, id enim lege regni illis permissum est, illa ut fundum illum pro se quin onus fundo inhaereat etiam retinere possint secus vero depositis deponendis alium subditum aut taxalitam in locum eiacti constitutam taliterque iustis suis iuribus libera uti faci et gaudere quem.

4-to. In ordine ad paragraphos 8-um, 9-em, 10-um, et 11-um. Rescribendum esse censeo quod comitatus hic omnem quidem sibi summat ut operam, et mercedum, quo plebs de benigna suae maiestatis sacratissimae voluntate debiturus est edoceatur et capacitatur, in casum nihilominus ingratae cuiuspiam sequelae onus responsionis nec status et ordines terrestres quippe domini, nec magistratuales aut parochi cel ministri in se assummere possint. Ac ita conscriptionem adgrediatur comitatus, verbo regio, quod nulla ex ea iuribus libertatibus et consuetudinibus inferetur labefactatio sua missione inhacrendo, verendum

enim est ne successione vel virtute clausulae in paragrapho intimati 2-do in verbis, *et quae inde sponte consequentem tam publicorum quam privatorum procuracionem,*⁴⁹ contentae quidpiam eiusmodi ordinetur, quod relate ad ipsam conscriptionem nunc in abstracto consideratam sponte quidem consequetur, cum realitus tamen praerogativis regni ita coniunctum est, ut citra laesionem illarum fieri non possit. Haec uno ipso intimati obiectam quod modalitatem ipsius operationis altines, oportunnissimum fore censerem si universi domini tam militares quam magistratuales conscriptores ad Vásárhely (quem et prope, et pluribus dominis terrestribus subiectum sit) conveniret, ibidemque probam instituerent. De subiectis vero, ad ipsam conscriptionem applicandis ad id reflexionem facere dignetur, inclyta universitas, ne domini ordinarii iudices nobilium ad illam ordinantem quippe horum humeris alia inhaerent obquae ad hanc operationem citra aliorum rumorem adhiberi nequeunt. Si igitur inclyta universitas boni consulere fuerit dignata in processu Varadiensis dominum vice iudicem nobilium Segesdy, in Sáár-Réthe dominum vice iudicem nobilium Sipos, in Ér-Melléke dominum vice iudicem nobilium Boronkai, in Salontha dominum vice iudicem nobilium Ferdényi, in Belényes dominum vice iudicem nobilium Kelemen ex parte comitatus pro conscriptoribus proiectare.

Concept, A.J.H.B., *fond Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.11/2, nr. 9, fascicol II, f. 597-598

236

[1784, Deva]

Planum

mely a közönséges békeségnek, és tsendes bátorságnak meg szerzésére, és a rosztevőknek meg akadályoztatásokra nézve készült, és ezen vármegyének minden faluiban publicaltatni ki adott.

1-mo. Minden falu birájának és két első eskütyeinek különösön ugy hogy a több falusiak abbul semmit nem tudnak, keményen meg parancsoltatott hogy ők biróságok alatt lévő lakossikat minden hétben háromszor vagy legalább kétszer külön-külön minden gazdát alatomban hogy ők ezt észre ne vegyék, meg vizsgálják, annak házat, háza táját jól meg tekéntsék, és számba vegyék, ha nintsen e valami idegen szálló a gazdánál, ha léssen, mind a szállot, mind pedig a gazdáját legottan fogják

⁴⁹ Subliniat în original

el, és arra rendelt commissarius Gál Mihály atyánkfiának kezéhez szolgáltatassák büntetés véget.

2-o. A bírónak és esüteknek hogy ha ebbéli kötelcségeket el mulatyák, a dolog megvilágosodván mind a bíró mind pedig az eskütek 40 pácza ütésekkkel, mellyek két részben egyszer a brádi, másodsor a körösbányai héti vásárnak alkalmaságokkal reájuk vetetnek, fognak meg büntetni, azon fellyül az arra készített magas álásra az egész vásárnak, és joknak láttára gyalázatal fel állitatni, melly alkalmaságál azon büntetéseknek oka fog publicáltatni.

3-o. Ha elébb mástol, és nem a bírótól s eskütyeitől ki tudodik hogy azon faluba idegen ember járt, annal inkább hogy ott éjtszakát töltött volna, mind a bíró mind pedigen eskütyei a fellyebb irt büntetéssel fognak büntetni.

4-o. Az egész falusi communitások egybe gyűjtetvén mindeneknek jelen létébe keményen meg parancsallatott hogy közülök esméretlen és idegen embernek a bíró vagy eskütek hire nélkül az fellyebb irt büntetés alatt szálást adni ne merészelyen, ha kérne is valaki szálást, jelentse meg azt a bírónak, kit is a bíró megvizsgálván, ha jámbornak és esméretesnek vagy jól passuálnak lenni tapasztalja, ugy adhat szálást nékie, külömben fogják el, és a végre rendeltetett comissarius Gál Mihály atyánkfia eleibe.

5-a. Az egész falu jelen létébe a bírónak és esküteknek keményen meg parancsallatott hogy Szent György havának 15 napjától el kezdvén mi Szent Havának utolsó napjáig nappal egy, ejtszaka pedig két-két sztrását rendeljenek falujokban, ezen pedig alkalmas meg elemedett emberek légyenek, kik a faluban bé, avagy azon keresztül menő esméretlen embereket megvizsgáljak, mitsoda járásbéli emberek, hová valók, vagyone passussuk ? ha igaz járásbéli emberek és passuáltak léssenek, utjokat követni bortsássák, külömben, azaz passussok nem lévén, legottan fogyák, és a bírónak resignálván ő tartozzék Gál Mihály atyánkfiának által adni.

6-a. Akkár az nappali, akkár az éjjeli szolgálásban legkisebb tsonkulás tanáltatik, az meg világosadván a bíró, és eskütek, restségekből származatnak lenni, akkar a bíró és eskütyei, ha pedig az hiba az sztásákra háromlik, maguk az rendeltetett sztrásák 20 pácza ütés büntetéssel minden kedvzés nélkül fognak meg büntetni.

7-a. Minthogy pedig ezen faluban lévő sztrásák a rosz embereknek a vármegyén keresztül kasul járásokat meg nem gátolhatják, mivel azok a falukat el kerülvén az erdőkön, és mezőkön magok különös és esméretes ösvényeken lappangni és bujkálni szoktanak, azért puskás gornyikok

rendeltetnek kik rendre az efféle tolvajok ösvényeit mind erdőkön, mind mezőkön éjjel nappal meg vizsgállyák, és az talált lappangó embereket el fogják, ha pedig tsuportoson tanálnának a rossz tevők lenni, azonnal arra rendelt fő comissáriusok Gál Mihály atyánkfiának azoknak holléteket meg jelentsék hogy említett commissarius atyánkfiá el fogatatasok, vagy legalább rossz szándékoknak meg akadályoztatása iránt a magának ki adott instructio szerint rendelést tehessen.

8-a. Mindenüt publicaltatott az is hogy ha valamely faluban idegen és esmeretlen ember bejönne, és az valakinél meg szállana, a szállást adó ember a birónak és esküteknek hirt nem tenne, tehát ilyen alkalmasógal ha valaki aztat a fő-tisztnek, vagy jelen nem léttében a vice ispánynak, vagy pedig Gál Mihály atyánkfiának fel adna, tehát az olyan embernek, ha a dolog úgy találtatnék, egy arany ajándéka lészen, és mégis a neve azon feladónak titokban fog tartani, a szállást adó ember pedig három verésben 60 pálczát fog kapni, úgy hogy 20-at a brádi, 20-at a körös-bányai, 20-at pedig a halmágyi héti vásárban fogja el nyerni, és mindenüt az állásra felállitatik.

9-a. Tovább az is publicáltatott hogy ha valamely ember valami különös machinatioit valakinek, vagy pedig valamely uraságra, avagy paraszt embere való készületeket a fellyebbi irt uraknak meg jelentené, amelly készület akkár abba, akár pedig a szomszéd vagy külső vármegyében esnék, vagy pedig az oroskkado [sic] embereknek jüvetlét előre megmondaná, és a helyet, hová jönni akarnak, meg jelentené, tehát az olyan előre meg jelentő embernek 12 arany vagyon rendelve ajándékul, és mégis a neve titokban tartatik, sőt ha addig azon rossz emberekkel egy estében volt is, semmi bántodása azért nem leszen.

10-a. Mivel ezen vármegyében a felyebb irt terminustól fogva senkinek passus nélkül jánni szabad nem lészen, kételkedni nem lehet hogy szomszéd vármegyébe való urak aztat szenvedni nem fogyák hogy az ide való emberek, a kik ottan esmeretlenek, passus nélkül járjanak; azért itten publicáltatott hogy senki vagy földös ura, vagy vármegyec tisztjei passusok nélkül a vármegyéből egy fele is ki ne menyenek.

11-a. Az is értékre adatott, minden faluk, mitsoda büntetéssel bünteti az aprobatilis articulus az olyan falukat, mellyek a tolvaj kiáltásra fel nem kelnek.

Publicat în Hurmuzaki, XV/2, p. 1748-1750

Plan

care s-a făcut pentru a dobândi liniștea obștească și securitatea publică și pentru împiedicarea răufăcătorilor, care s-a dat să se publice în toate satele acestui comitat.

1. S-a poruncit aspru judeului și celor doi jurați din fiecare sat, așa ca ceilalți săteni să nu știe nimic despre aceea, că ei să cerceteze pe ascuns pe locuitorii de sub jurisdicția lor, în fiecare săptămână de trei ori, dar cel puțin de două ori de fiecare locuitor, așa ca ei să nu bage de seamă, să cerceteze casa și împrejurimile ei și să observe dacă nu este vreun străin pe lângă casă; dacă va fi, atât gazda cât și oaspetele să fie prinși îndată și să îi dea pe mâna comisarului Mihai Gál, semenul nostru, care este orânduit pentru aceea, spre a-l pedepsi.

2. Dacă judele și jurații nu-și îndeplinesc această datorie, lucrul ieșind la iveală, atât judele cât și jurații vor fi pedepsiți cu câte 40 de bețe în două rânduri: odată la târgul din Brad, iar a doua oară la cel din Baia de Cris; după pedepsă vor fi suiți pe un loc înălțat, la vederea întregului târg și a oamenilor buni, spre rușinea lor, cu care prilej se va face cunoscută și cauza acelor pedepse.

3. Dacă se află, mai înainte, de la alții și nu de la jude sau jurați, că un om străin a umblat în acel sat, cu atât mai mult cu cât acela ar fi petrecut acolo și noaptea, vor fi pedepsiți cu pedeapsa de mai sus atât judele, cât și jurații.

4. Fiind adunate toate obștile satelor, s-a poruncit tuturor aspru să nu îndrăznească să găzduiască străini și necunoscuți fără știrea judeului sau a juraților, sub pedeapsa mai sus scrisă; dacă ar cere cineva găzduire, judele să fie anunțat, ca acesta să-l cerceteze și dacă îl găsește blând și cunoscut, sau cu pașaport bun, atunci îi poate da găzduire; altfel să-l prindă și să-l ducă înaintea comisarului Mihai Gál, semenul nostru, orânduit pentru asemenea cazuri.

5. S-a poruncit aspru judeului și juraților, în prezența întregului sat, ca începând de la a 15-a zi din luna Sfântului Gheorghe și până în ultima zi a lunii tuturor sfinților, să fie pusă în satul lor ziua o strajă, iar noaptea două, iar aceștia să fie oameni apți, care să-i cerceteze pe oamenii necunoscuți care intră sau trec prin sat, ce fel de oameni sunt, ce caută, de unde sunt, dacă au pașaport, dacă sunt cu adevărat călători și au pașaport, atunci să-i lase să își continue drumul; altfel, adică dacă nu au pașaport, să-i prindă îndată și, încredințându-i judeului, acesta să fie dator să-i predea semenului nostru Mihai Gál.

6. Dacă s-ar găsi cea mai mică știrbire, atât în slujba de zi cât și în cea de noapte, ieșind aceasta la lumină, dacă este din cauza leneviei judeului sau a juraților, atunci judele și jurații, dar dacă vina cade pe străji,

atunci străjile rânduire vor fi pedepsiți cu 20 de lovituri de băț, fără nici o scutire.

7. Întrucât străjile dintr-un sat nu pot împiedica umbletul oamenilor răi de-a crucișul și de-a curmezișul comitatului, fiindcă aceia ocolesc satele și obișnuiesc să se ascundă și să se furișeze prin păduri și câmpii, de aceea se instituie gornici cu puști care să cerceteze, zi și noapte, ascunzătorile acestui fel de hoți, atât în păduri cât și în câmpii, și să-i prindă, iar dacă i-ar găsi pe acești răufăcători în grupuri, să raporteze imediat locul lor semenului nostru, comisarului Mihai Gál, ca amintitul comisar să poată lua măsuri de prindere, sau cel puțin de împiedicare a intențiilor lor rele, în conformitate cu instrucțiunile primite de el.

8. S-a publicat în toate părțile și aceea că dacă într-un sat oarecare ar intra un om străin și necunoscut și ar fi găzduit la cineva, iar găzduitorul nu l-ar informa pe jude sau pe jurați, iar fapta ar fi anunțată magistratului, sau în lipsa acestuia vice-comitelui sau semenului nostru Mihai Gál, dacă fapta ar fi confirmată, denunțatorul va fi premiat cu o monedă de aur și numele lui va fi păstrat în secret, iar găzduitorul va primi 60 de bețe în trei ocazii: 20 la târgul săptămânal de la Brad, 20 la cel din Baia de Criș, și 20 la cel din Hălmagiu și va fi expus în văzul tuturor.

9. Mai apoi s-a publicat și aceea că omul care ar denunța înaintea domnilor mai sus scriși vreo neeltire ciudată a cuiva, sau pregătirile atât împotriva vreunui domeniu ca și împotriva unui țăran, pregătiri care ar cădea atât în acest comitat cât și într-un comitat învecinat, sau ar anunța înaintea venirea unor oameni suspecti, ca și locul unde vor aceștia să vină, deci omul care va raporta aceasta înaintea, va primi drept cadou 12 monede de aur și numele lui va fi păstrat în secret; mai mult chiar, dacă până atunci a fost împreună cu acei oameni răi, nu va păți nimic.

10. Întrucât în acest comitat nimănui nu îi va fi permis să umble fără pașaport, nimeni nu se poate îndoi că și domniile din comitatul vecin nu vor admite ca oamenii de aici, care sunt necunoscuți acolo, să poată umbla fără pașaport; de aceea aici s-a publicat ca nimeni să nu iasă din comitat fără permisiunea stăpânului său de pământ sau a magistratilor comitatului.

11. Li s-a dat de știre și aceea că toate satele care nu se mișcă la strigătul de hoți, ce fel de pedepse vor primi în baza articolelor din Aprobate.

1. Literae comitatus Zaránd proiectum circa persecutionem praedonum transmittentes et comitatus huius mutuum fatigium exquirentes. I, 325

2. Comitatus Aradiensis per hunc comitatum in eo requiritur, ut ad promodendam securitatem publicam et compescendos praedones circa demorum reductionem in sui gremio congrua disponat. II, 570

3. Literae comitatus Aradiensis ad literas comitatus huius nr. 570 circa reductionem domorum dissitarum exaratas, invicem responsi significantes, eatenus remonstrationem suam excelso Consilio in finem eum submississe quatenus apud excelsam cameram congrua disponat. III, 1252

4. Similes comitatus Zaránd, comitatum hunc requirentes circa persecutionem praedonum opportunas dispositiones facere velit. III, 1253

5. Similes eiusdem perscribentes quod terminus persecutionis latronum in 21 iulii proximam dilatus sit et quod latrones illi ad thronum pro impetranda gratia recurrere velint. III, 1254

6. Similes comitatus Aradiensis, comitatum hunc in eo requirentes ut in mutua cointelligentia secum fovenda limites comitatus utriusque custodiantur et caeterva latronum ordinarium suum vice-comitem abducens intercipiatur. III, 1255

7. Dato 16 augusti, nr. 19746, benignae patentales anni 1782, 19-a iulii, circa extirpationem latronum emanatae republicandae intimat. III, 1260

8. Dato 6-o septembris, nr. 21031, ad districtum Butyinensem 50 milites cum uno officiali, pro tutamine vero salis officii Soborsinensis 7 gregarios cum uno vice-corporali exmissos esse pro statu notitiae significatur. III, 1370

9. Aliud dato 16-o septembris, nr. 22046, de commissione sub praesidio comitis Antonii Jankovits de qualiter instituenda praedonum persecutione ordinata, et ex parte comitatus huius corsum expediente deputati, necnon.

Literae eiusdem comitis data 9-o octobris circa elaborationem proiecti eiusdem. Relatio ad quae dominem vice comitem pro cooperando discessisse refertur. III, 1400 et 1401

10 Ad tumultum plebis in comitatu Zaránd gliscentem reprimendum ad illustrissimo domino vice-colonello expeditur ut militia in Salontha et Belényes dislocata ad passus Beéliesem et Vaskohiensem, ad omnem vim propellendam, instructa ordinetur. III, 1436

11. Accepto responso domini vice-colonelli comitis a Bellegarde intuitu petita ad reprimendum in comitatu Zaránd plebis tumultum
362

assistenciae militariae, illustrissimo generali etiam requiritur ut ex ratione imminentis periculi e legione etiam Devinsiana requisitum succursum ordinare velit ad oppida Beél et Vaskoh, et hoc excelso Consilio etiam notificatur. III, 1463

12. Relationes circa tuguria et educilla tuguriorum instar posita praesentatae ad deputationem eatenus ordinatam relegantur. III, 1560

1785

1. Repraesentatio comitatus circa acceptationem praeiuncturarum ad cassam contributionalem ad rationem militiae pro sedandis tumultibus rusticorum in Transylvania praestitarum, videlicet contributionalia. I, 54

2. Comitatus Arad eatenus scribitur quatenus praedonum agratiatorum fassiones specificamque complicitum suorum recensionem pro directiva comitatus huius in [aliis] casibus, ubi captivi ad similes provocarent, notitiam transmittere velit. I, 127

3. Literae domini comitis Antonii Jankovits, intuitu stabiliendae securitatis per invasiones praedonum laesae, suae maiestati sacratissimae intimato ad se directo id resolvisse, perscribentes ut ea quae per deputationem ad id ordinatam elaborata et aprobata fuerit, in effectum deducantur, elaboratumque catenus planum sine faciendarum dispositionum transmittentes. In conformitate cuius necessarii ordines circa qualiter armandos et vestiendos armigeros comitatenses fiunt et de admitione scloporum relationes iudicum nobilium praestandae adurgentur. Una intuitu erigendorum ad hinc quoque comitatum 24 militum commissioni scribitur. I, 168

4. Comitatus Colosiensis significat tumultuantes in comitatu Hunyadiensi valachos eo etiam irrupsisse. I, 237

5. Comitatus Közép Szolnok petit eas dispositiones fieri ne tumultuantibus in Transylvania valachis pulveres pyrei vendantur; factae sunt. I, 238

6. Regium Gubernium Transylvanum petit, tumultuanti plebi valachicae, per militiam in continua persecutione constitutam, viam irruptionis in comitatum hunc de tempore praecludi. I, 239, 240, 241

7. Dominus generalis baronem Sturm, in consequentiam mandati regii persecutionem tumultuantium, ac in casu si principales eorum comprehenduntur, instantaneam eorum executionem praecipientes, ex parte comitatus huius sine celebrandi iuris statarii deputationem exmitti. I, 242

8. Regium Gubernium Transylvanum notificat uxorem tumultuantium coriphei Hora in Belényes constitutam ibidem perquiri et una cum universa substantia sequestrata inarrestari petit. I, 250

9. Intuitu plani circa extirpandos praedones suae maiestatis sacratissimae representante, dato 7-o iunii, nr. 15449, rescribit quod, cum planum idem modernis temporibus haud accommodatum sit, sacratissimam maiestatem idem ita ut intimati puncta perhibent modificasse. III, 1622

10. Comitatus Szatmár communicat dispositiones intuitu tumultuantium per se factas, petitque pulveris pirii et globorum sequestrationem. I, 245

11. Literae comitatus Kükülö tumultum transylvanicum describentes. I, 246

12. Similes comitatus Mediocris Szolnok, insurrectionem contra tumultuantes ordinariam petentes. I, 247

13. Similes comitatus Hunyadiensis dispositiones ad praepediendam rerum e curiis nobilitaribusque direptarum venditionem et coëmationem fieri petentes. I, 248

14. Comes Franciscus Gyulai petit res suas aut equos per tumultuantes direptos, in casum illum si hic venderentur, in sequestrum sumi. I, 249

15. Intimati excelsi Consilii dato 13-a decembris emanata, approbata per suam maiestatem dispositionibus per dominum ordinarium vice comitem factis, in negotio tumultus transylvanici personalem nobilium insurrectionem necessariam haud esse intimans. I, 255

16. Aliud dato 13-a decembris, nr. 28163, ad anteverendam tumultuantium valachorum correspondentiam omnem praecautioem adhiberi praecipientes. I, 259

17. Comitatus Scepusiensis de tumultu transylvanico semet informari petit; cui iam sopitum esse rescribendum. I, 575

Publicat în Hurmuzaki. XV/2, p. 1771-1773

238

[1784, Satu Mare]

Posteaquam e diversis correspondentiis declaratione item domini supremi inspectoratus officii Nagy Bányensis oeconomiae et sylvarum inspectoris Francisci Kibling, non enjici possit tumultuantem in Magno Principatu Transylvaniae plebem eo iam furorum dirigere meditari, facta irruptione in regnum quoque hocce Hungariae finitima comitatus huius loca letat, atque civitates montanas in quo thesaurus quam maximus coniectus est, direptam pergat, tum pro tutamine et defensione aerarii regii, conservatione item miserae contribuentis plebis, ac pacis et

tranquillitatis publicae manutione, interea etiam quoad sua vis gratiosos ordines obtinerimus sequentes ordines ad cohibendam tumultuosam hanc constituere visum est, et fine procurandi effectus dominis processualibus iudicibus nobilium extradare.

1-o. Pulvis pyreus apud questores sequestretur per iudicem nobilium.

2-o. Civitatibus Szatmár, Nagy Bánya et oppido Felső Bánya scribendum ut pulvis pyreus et omnis generis plumbum, constituto ad id commissario sequestretur meque secus quam erga subsequens pro renata elargiendos ordines distrahatur silicea porro per dictum commissarium connumerentur et aequae posteriores ordines intacta conserventur. In reliquis vero gremialibus comitatus huius locis ubi similia producta apud questores distrahuntur attributa dominis iudicibus nobilium auctoritate sequestrentur, et ad posteriores ordines intacta conserventur.

3-o In finitimis Transylvaniae locis arma omnis generis a colonis adimantur.

4-o. In singulis gremialibus comitatus huius locis vigiliae constituentur, pro ratione extensionis loci plures aut pauciores in casum vero non observationis salutaris huius constitutionis iudices loci de indubie subsequenda magistratuali animadversione edocentur. Incolae porro singularum possessionum de eo instruantur, ne ullum peregrinum sine scitu iudicis, in possessione causa capiendi hospitii aut pernoctationis recipient, sub poena instantaneae incaptivationis quod si vero talis in possessionem ingederetur, qui necessariis et praescriptis passualibus haud esset provisus in sine ulla cunctatione intercipiatur: et in carceres magistratuales conjiciatur. Hac ipsa determinatione ad nobiles quoque extensa esse intellecta, nimirum ut in casum contrarium aut nefors non speratae renitentiae penes solem commissionem dominorum vice comitum ad subeundam poenam fiscalem desumptionemque poenae legalis evocentur.

5-o. In maulis et traiectionibus commeantium peregrinorum rusticorum passuales inscipiantur, suspicionem ad proximam personam magistratualem deducantur.

6-o. Siquidem supremi inspectoratus officii montani Nagy Bányense pro eo quod incursiones tumultuantis huius plebis ad civitatem Nagy Bányensem ex fidedignis relationibus praemetuat, fine comitatus et custodiendi thesauri caesareo-regii subsidium illocatae in hocce comitatu militiae expetierit idemque per antelatae militiae commendantam in 60 capitibus concessum sit, cum nihilominus id cum officii protectionem quoque inclyto comitatus huius cum non expectatas tumultuosae huius plebis incursiones, non vane praemetuat imploraverit et si spes indubie sit

suam maiestatem sacratissimam de regulari militia provisionem facturam, nihilominus tamen, pro uberiore securitate in omnem casum determinantur ut nobiles arma ad reprimendos tumultuosos rusticos interea quoque expediant, atque in promptu habeant, quo si altissima eatenus supervenerit ordinatio regia aut salus publica postulaverit opera sua publico adesse possint.

7-o. Omnes dominos magistratuas ad singulas circumstantias ac rumores diligenter advertare noverint, et necessarias notitias sibi sub manu comparare studeant, et omnem circumstantiam in partibus quidem Trans-Samusianis domino substituto vice comiti in Cis-Samusiani verodominio ordinarii vice comiti abrupta omni mora fideliter referant qui porro domini vice comites inter se correspondeant et dominus ordinarius vice comes authorisatur, ut necessitate ita ferente, solicite curare studeat ne aerarium plebs contribuens, status porro et ordines comitatus huius verbo universum publicum aliquid capiat detrimenti.

Lectum per iuratus inclytus comitatus Szatmár ordinarius notar Antonius Nozdrovicz m.p. de eadem

Copie simplă, A.J.H.B, *Actele congregației nobiliare a comitatului Bihor*, dos. IV.A.1/b, cutia 173; publicat în Hurmuzaki, XV/2, p. 1773-1774.

CUPRINS

Introducere	V
Rezumatele documentelor.....	XXIV
Résumés des documents (DELIA MARGA).....	XLVIII
Lista abrevicrilor.....	LXXIII
Documente.....	1

ISBN 973-8095-74-3